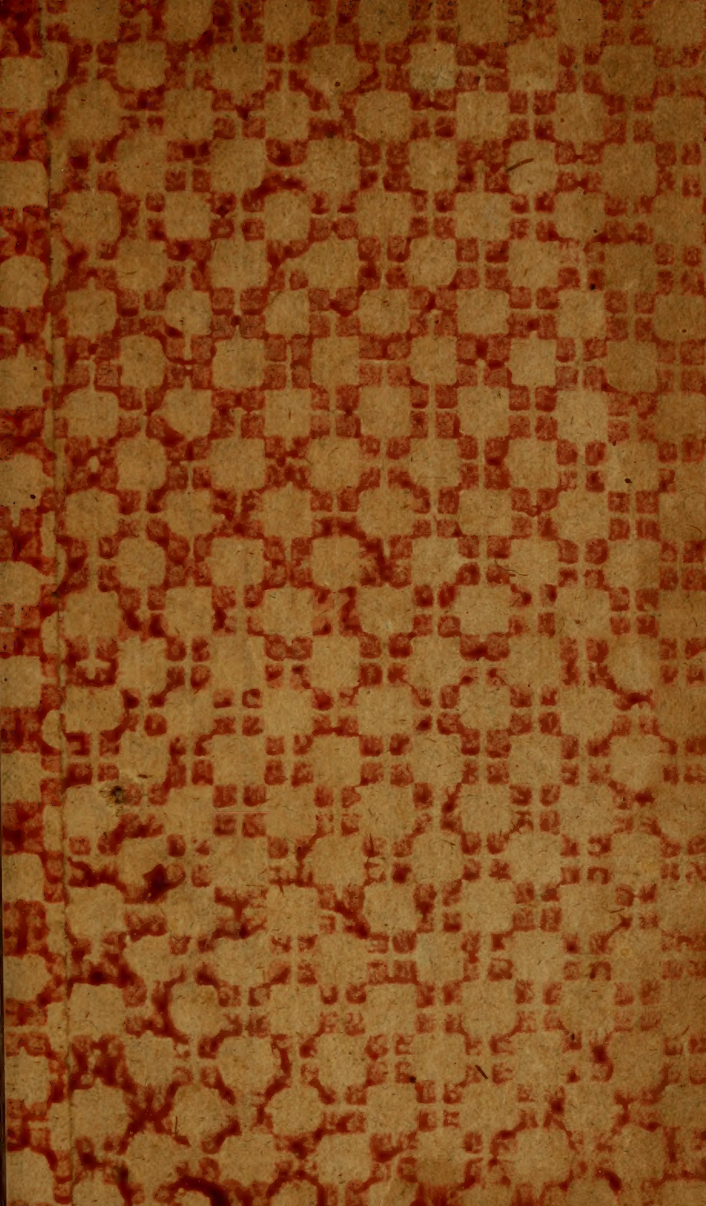

Für Dr. Lunge
Leoni Juli 185

IO. GOTTL. HEINECCII
FVNDAMENTA STILI CVLTIORIS

NVNC DEMVM OMNIBVS
IO. MATTHIAE GESNERI
ANIMADVERSIONIBVS,
EMENDATIONIBVS, ADDITAMENTIS,
ET PRAEFATIONE
LOCVPLETATA

ACCVRAVIT, DIGESSIT,
SVAS QVOQVE OBSERVATIONES
ADIECIT
NICOLAVS NICLAS.

CVM S. CAES. MAI. ET POT. REG. POL.
ET ELECT. SAX. PRIVILEGIIS.

LIPSIAE
IN OFFICINA FRITSCHIA
CIↃIↃCCLXI.

CONCESSIO PRIVILEGII
S. CAES. MAI.
IN I. G. HEINECCII SCRIPTA

Mercurii 27. Martii 1743.

HEINECCII *Elementa Iuris ſecundum ordinem Inſtitutionum et Pandectarum, vt et Fundamenta Stili cultioris cum emendationibus* GESNERI in 8. puncto Impreſſorii, ſiue Implorantis Caſpar Fritſch, Buchhändlers zu Leipzig, Anwalt von Fernan ſub praeſ. 12. huius ſupplicat humillime, pro clementiſſime erga oblatam cautionem de exhibendis quinque conſuetis Exemplaribus, impertiendo deſuper Priuilegio ad decem annos.

Acceptata cautione de exhibendis conſuetis Exemplaribus detur petitum Priuilegium ad decem annos.

I. I. Hayeck de Waldſtaetten.

AVDITORIBVS SVIS

PEREXIMIIS

S. P. D.

IO. GOTTL. HEINECCIVS.

Quae adhuc calamo veſtrum haud pauci exceperunt, *cultioris ſtili fundamenta*, ea iam typis exſcripta vobis offero, auditores, ſed ſecundis perpolita curis, variisque hinc inde animadverſionibus locupletata. Multae ſunt, quae mihi id conſilium extorſerunt, rationes, quas a vobis non ignorari, mea haud parum intereſſe arbitror.

 Quum

Quum beatiſſimus, atque immortalis gloriae princeps, FRIDERICVS, rex Boruſſiae, publicum docendi munus in illuſtri hac academia mihi decreuiſſet, eo potiſſimum conſilio id ſe facere profeſſus eſt rex ſapientiſſimus, vt iis, qui ſe politioribus litteris conſecraſſent, viam, qua ad pulcherrimam iſtam laudatiſſimamque doctrinam poſſent peruenire, commonſtrarem. Quam bene de ſtudioſa iuuentute merendi occaſionem tametſi mihi tunc, neſcio, quae, praeriperet inuidia: tamen, ex quo potentiſſimus rex, FRIDERICVS GVILIELMVS, publice docendi prouinciam mihi impoſuit, dandam mihi operam, exiſtimaui, ne nullam ex illa beatiſſimi principis voluntate fructum caperetis. Quare non temere vllum praeterire paſſus ſum annum, quin terſae ac cultioris Latinitatis praecepta ſelectioribus ingeniis traderem, eaque non ſolum explicarem adcurate, verum etiam exemplis luculentiſſimis illuſtrarem. Quo in opere inſtitutoque pulcherrimo, ſextum iam annum, magna animi contentione verſantem, tanto alacriorem me reddidit fructus,

quem

quem veſtrum haud pauci ſe hinc cepiſſe, profeſſi ſunt, vberrimus. Plures enim, qui me duce ac comite, in adſequenda elegantiorum litterarum ſcientia operam et induſtriam ſuam collocarunt, iam in aliis erudiendis inſtituendisque ad humanitatem, cum plauſu, verſantur. Alii ad eamdem laudem, pleno, vt ita dicam, gradu, contendunt. Enimuero, toties id ſaxum volventi, duae potiſſimum ſuperandae mihi fuerunt difficultates. Primum enim, quum deeſſent, quibus cum fructu vti poſſem, praecepta, ipſe ego hunc mihi laborem impoſui, vt de concinnandis elegantioris Latinitatis elementis cum cura cogitarem. Deinde, quum ea nobis calamo eſſent excipienda; id et operoſius, et cum magno temporis diſpendio coniunctum, eſſe, deprehendi. Quare, vt, et hac in re, ſtudiis veſtris conſulerem, praelo haec committere decreui, ſed multis locupletata animaduerſionibus, ac ita vbique adornata, vt et intelligi facilius, et, diuturna exercitatione, in ſuccum et ſanguinem conuerti poſſent. Facile intelligitis, auditores, hoc quid-

quid eſt, laboris me, non gloriae cuiusdam captandae, ſed veſtrae vtilitatis cauſſa, ſuſcepiſſe. Neque enim vllum mihi erit tam moleſtum onus, quod non, veſtri cauſſa, promto atque alacri animo ſim ſubiturus. Veſtrum erit, fauere hiſce conatibus meis, atque ita rationes veſtras componere, vt et meae mihi, et vobis operae veſtrae, ratio conſtet. Valete. In academia Fridericiana, menſe Sept. CIƆIƆCCXVIIII.

Io.

IO. MATTH. GESNERI
PRAEFATIO.

Habuit hic libellus fortunam auctoris ſui, vt magno cum applauſu adoleſcentiae exciperetur. Fortunam cum dixi, nihil profecto ἄχαρι Manibus, quos amo et magnifacio, auctoris dicere volui: ſed ſucceſſum divinitus quodam modo, cauſis quidem ex parte aliqua latentibus, rebus etiam bonis et laudabilibus adiunctum, quem aliis aeque bonis deeſſe obſeruemus. Heineccii *fundamenta ſtili* (in qua ipſa appellatione facile calumniandi occaſionem arripere aliquis poterat, vti, inter-

rogaret, quaenam intelligi possint, *stili*, pennae, calami *fundamenta*) ita arripiebantur ab hominibus, vt qui vellet in hoc genere studiorum probari multitudini, ille ea commendare, ad eaque instituere suas praeceptiones exercitationesque velut cogeretur.

Praesertim Gymnasiorum et Scholarum, quatenus ab Vniuersitatibus literariis differunt, magistri mature in eas quoque vsum libelli, qui ipsis in Academia Halensi placuerat, cum introduxissent, hi qui scholis operam dare decreuerant, ea re inuitabantur, vt Heineccium sibi familiarem in Academia redderent, idque ipsum haberent rei bene gerendae postea praesidium.

Hinc factum, vt cum in noua tunc nostra Academia scribendi Latine praeceptiones et operae quaedam meae a iuvenibus postularentur, satisfacere illis non aliter possem, nisi Heineccianis stili fundamentis ad eam rem vterer. Haec fuit occasio, cur iam viuo auctore, cuius amicitiam mihi integram seruare in tam delicato, vt sumus vulgo homi-

homines, negotio licuit, ſemel iterumque libellus meis reprehenſionibus, caſtigationibus, additamentis auctior prodiret, quod ille cum primum ad pinguiorem ICti conditionem perueniſſet, hunc quaſi filium abortiuum, ſi non abiiceret vel abdicaret, neglectui tamen haberet, ac ſciens volensque aliorum curae permitteret. Mortuo autem illo, plane non fuit cauſa, in declarata tam luculenter viri voluntate, cur manum abſtinerem, et non, quidquid poſſem, ad emendandum opuſculum, in quo tam multa tamen bona ineſſent, in quo tam frequens eſſet obiiciendi ſe harum literarum corruptelae occaſio; ea certe libere reprehendendi atque emendandi, quae Heineccii auctoritate maior hodie ſcribentium Latine pars, peccare ſolet, et hinc mirifice ſe putat ſcripſiſſe, cum quantum poteſt imitari Heineccium, prouerbiis, antiquitatis mentione, formularum non intellectarum peruerſa applicatione, et ſimilibus orationis emblematis, vt ipſi volebant, re quidem ipſa inquinamentis, orationem, luminibus alioquin ſplendidorum verborum et exquiſitarum formularum non deſtitutam, corruperunt.

Videor

Videor enim hoc ab adolefcentia inde mea, quae femper in hoc opere formandae etiam aliorum orationis iactata eft, intellexiffe, non poffe vel optimum praeceptorem felicius docere, quae recta, quae venufta fint, verbo, quid deceat, quam demonftrandis, quae funt horum contraria. Quam enim poteft magifter operam praeftare iuniorum fcriptionibus, ne dicam aliam, certe meliorem, quam *emendandi*, quam *corrigendi*, quam *limandi?* quae ipfa quoque verba fatis oftendunt, quod propofui. Verba arripimus e confuetudine vulgi h. e. eorum, quos frequentiffime audimus, legimus. Haec deinde quafi cribranda et diligenter a malis feminibus purganda funt: quando fieri non poteft, vt aliquis ita adolefcat, vt nihil obliuifcendum, dedifcendum nihil, audiat, legat.

Redeo ad Heineccium. Videbatur mihi commoda difcendi et feuera lege proficiendi occafio, fi ipfis praeceptis Heineccianis examinandis, fi excutiendis, quas ille laudat elegantiis, multisque in vtroque genere peccatis animaduerfis, rectiora his opponantur.

Cete-

Ceterum cum hac ratione paullatim hic feſtiua copia bonarum praeceptionum colligeretur, et aliarum oſtenderetur vanitas, enata inde eſt quaſi *critica* quaedam, vt hodie loqui amant, *praeceptorum ſtili hiſtoria*, ſub qua paene deliteſcerent prima illa et Heinecciana ſtili fundamenta, quem titulum tamen, quem libellum ſeruari integrum, et qualis ex officina auctoris exierat, librarii praeſertim mercatoris intererat, et ipſorum adeo tironum, qui primum ad hunc libellum, quaſi initiandis his ſacris deducuntur. Porro fidei noſtrae ratio hoc poſtulabat, vt quid ab Heineccio profectum eſſet, quid quacunque cauſa ſuperadditum, homines intelligere poſſent etiam non collatis exemplaribus.

Iam poſt triginta paene annos, quibus non poenituit hac etiam in parte, vulgo non ſatis honorata eruditionis verſari, cum ſuperatus nuper annus ſeptuageſimus aetatis veniam tribuere mihi videatur, ſarcinas quidem has certe colligere mihi placuit, et cum nouam editionem poſtulari moneret Fritſchius meus, vir

hone-

honestissimus, quidquid erat a me vel Heineccianis marginibus commissum, vel chartis aliis scriptum, tradidi viro, ob suam mihi in me pietatem carissimo futuro, etiamsi talis non esset, vt amare virtutis et eruditionis causa illum cogerer, etiamsi esset alienissimus, qui non modo Indicibus in Claudianum et Orphica, quae praelo Fritschiano nunc cum maxime subiiciuntur, conficiendis exquisitissimam mihi diligentiam probauit, quam non a mercenario studio, sed ab amore in me et literis profectam, ita mihi certum est, vt quae tenentur manibus: sed etiam aliis multis et quotidianis fere speciminibus tantam de omni virtute, de prudentia, de eruditione opinionem excitauit, vt multa etiam maiora illius industriae fideique committere nihil dubitarem.

Huic primo illud iniunxeram, vt ex omni, quam prae manu nunc haberet, materie ipse suo iudicio nouum quasi opusculum formaret, exponeret, quae recta esse, vel me monente, vel suo animo; vt pleraque, didicisset; omitteret, quae

quae inutilia eſſe intelligeret. Sed, vt eſt fideliſſima comes et tutela reliquarum illius virtutum modeſtia: ille maluit manere in plurium annorum inſtituto, perfecitque ſignis quibusdam, vti facile quid ab Heineccio ſit, quid a Geſnero, quid ex ipſius denique Graecula praeſertim penu additum, coniectu oculi poſſit intelligi. Hoc tandem expugnaui, quod diu et cum fruſtra molitus ſum, vt omitteretur illa ſylloge exemplorum, de qua honoris B. auctoris cauſa nihil aliud dicam, quam illud, in ea fuiſſe forte optimum illud, quod nemo illa vteretur. Equidem ſemel iuueni cuidam generoſo hoc dederam, vt illam cum ipſo percurrerem: ſed quae obſeruauerim, velim ipſe obliuiſci. Verbo, B. F. quod iſta Sylloge abeſt! quam ſi qui tamen amant, poſſunt facile de ſuperioribus editionibus ſuo amori ſatisfaçere. Ego hinc deſinam de Heineccianis ſtili fundamentis laborare, vel cogitare adeo, niſi vt librum hunc, quod quidem auguror plurimum etiam in poſterum vtilitatis afferre ſtudioſis, ex animi mei ſententia optem. NICLASIO autem meo, qui nunc in Ilfeldenſi paedagogio Neandrina inſtituta, quantum in

ſe

ſe eſt, iuuat, commendat, reuocat, et noſtrae amicitiae per ſeptem annos ſancte pieque cultae, et ſui muneris, in quo praeclare virum nauare, laetus intelligo, fructum vberrimum percipiat.

Scrib. Kal. Iul. CIↃIↃCCLXI. In Academia Georgia Auguſta.

FVN-

FVNDAMENTA
CVLTIORIS
LATINITATIS.

PROOEMIVM.

I.

Duo potiſſimum in Latinae orationis cultu cauenda ſunt elegantiorum †) litterarum ſtudioſis. *Alterum*, ne auribus ſint tam agreſtibus atque impolitis, vt omnem orationis nitorem atque elegantiam, tamquam rem inanem ac ſuperuacuam omnino negligendam eſſe exiſtiment *). *Alterum*, ne per omnem vitam id vnice agant, vt quaſi calamiſtris intorqueant orationem, eique colores adſcititios, tamquam fucum, inducant **). *Duo extrema in latinitate cauenda.*

†) (Ergo nec eſſe ſordidi, nec ſordide tractari debebant earum cultores. *Humaniores* dicuntur, quia eas res augent et poliunt, quibus *homines* differunt ab animalibus, rationem et orationem. Philoſophiam etiam eſſe humanioris doctrinae partem pulchre oſtendit Erneſtus. G.)

¶ [De cetero vt non alienum videatur, eos, quibus deſtinatus eſt hic libellus, monere, quid contineatur elegantiorum litterarum nomine, facit vis ſaeculi noſtri Gallicam levitatem imitantis, ex cuius conſuetudine operam dare litteris elegantioribus, fere nihil eſt aliud, quam nugas agere, hoc eſt, ſcripta legere amatoria, fabulas Mileſias, ſummum Comoediam aut carmen ali-

quod, eiusque generis alia quae non magni ſunt momenti; generatim libros eos, qui delectent magis aut corrumpant adeo, quam erudiant emendentue ſuos lectores. Qui vero proprie et recte loquuntur,] elegantiores litteras, *belles lettres* (melius bonas litteras) vocant interdum α) quaecunque diſcere ſolet iuuentus praeexercitationis cauſa ad eas quae facultates dicuntur ſuperiores, vbi etiam matheſin, philoſophiam hiſtoriamque adeo continent. β) Arctius circumſcribentes earum limites, matheſin, hiſtoriam et philoſophiam aut excludunt omnino, aut illarum modo admittunt tantum, quantum ad ſuperiora feliciter tractanda opus eſt; et maxime ſtudia Linguarum, tum patriae tum eruditarum h. e. Graecae et Latinae, cum ſtudio eloquentiae vtriusque tum in proſa tum ligata oratione, et antiquitatis cognitione intelligunt. Ita ROLLINVS in libro elegantiſſimo *de la Maniere d' enſeigner et d' etudier les Belles-Lettres*, praecipit I. de Linguis, Gallica, Latina, Graeca, II. de Poeſi, III. de Rhetorica, IV. de Hiſtoria, V. de Philoſophia. Et de Hiſtoria quidem copioſe agit, de Philoſophia vero affert ſat multa. Miror Matheſin eſſe praetermiſſam, ſine qua vix eſt philoſophari. (G.)

*) Talis fuit veterum ſcholaſticorum et gloſſatorum barbaries, qui ſe eruditos non putabant, niſi omnem orationis cultum eieraſſent. (Intelligo *verum:* Nam ſubſtituerant illi ineptias quasdam ex ſoni quacunque conuenientia captatas, in quibus decus omne orationis collocabant. ¶ Hinc homoeoteleuta (*rimos, rythmos* vocant) quales verſus Leonini, hinc acroſtichides, etc. Vid. Polyc. LYSERI *diſp.* qua a barbarie medii aeui ſcriptores abſoluit. Male ille quidem. G.) Contra eos (qui putant, ornatu omni ſuperſederi poſſe. G.) elegans exſtat oratio M. ANTONII MAIORAGII, quae inter eius orationes eſt XII. (Neque vero putauerim fuiſſe

vnquam

vnquam ita barbarum quemquam, vt eo ipso nomine sibi doctus videretur, si rustice et imperite scriberet. Sed de eo, quod pulchrum esset, disputabatur nimirum. ¶ Neque enim quisquam ita barbarus, qui non pulchrum amet, sed iudicia de pulchritudine, vt aliis in rebus, ita et hic sunt diuersa. || Illi quos refutat MAIORAGIVS, *eum satis esse disertum dicebant, qui sensa mentis aperte atque intelligenter explicare dicendo valeat.* G.)

**) Talis fuit sophistarum veterum eloquentia, de qua erudita exstat dissertatio GE. NICOL. KRIEGKII, edita *Ienae* cIↃIↃCCVII. Stilus purus et concinnus praeclarum est eruditionis omnis ornamentum, non ipsa tamen eruditio *), quae non in verbis, sed rebus earumque caussis pernoscendis posita est. Cauendum itaque ab illo fastu et supercilio quorundam †) grammaticorum, qui se solos sapere, ceteros volitare veluti vmbras existimant, lepida oratione, quae *pro studiis humanitatis* inscribitur, exagitati a V. C. ALBERTO SCHVLTENS, *Franequ.* cIↃIↃCCXX.

*) (In hac quaestione. An facultas Latinae linguae sit eruditio? caute versandum est. I. Si eruditio est quaecunque perfectio hominis, in quantum rationalis est; tanto illum eruditiorem esse, quo plures linguas nouit, non est dubium. II. Si eruditio est rerum vtilium cognitio solida; lingua nulla per se eruditionis nomen sibi vindicare potest, sed potest esse vtile ad illam cognitionem perueniendi instrumentum. De ipsa Grammatica QVINCTIL. I, 4, 6. *Interiora velut huius sacri adeuntibus apparebit multa rerum sublimitas, quae non modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem et scientiam possit.* III. Graeca et Latina linguae non possunt recte addisci, vt non multa simul discas, quae sint pars eruditionis. Qui intelligere Demosthenem et Cicero-

ceronem voluerit, (ne de ſcriptione et ſermone dicamus, quae ex intellectu illo demum oriri poſſunt) illum egregie multarum rerum diſciplina eruditum eſſe oportet, quod ipſe curſus harum praelectionum docebit. IV. Eloquentia vero ſ. facultas de rebus omnibus bene dicendi plane eſt gradus magnus eruditionis; quin ipſa loquens ſapientia. Rerum enim ſimulacra quaedam ſunt cogitationes, cogitationum verba imagines. Tanto veriores cogitationes, quanto ſunt rebus aptiores, tanto pulchriora verba, quo accuratius cogitationes illas pingunt. In hoc differunt magiſter linguae vulgaris, et rhetor philoſophus, quod ille rerum vulgarium appellationes et formulas quotidianas docet, hic de rebus omnibus apte, et vt decet, et cum dignitate dicere. ❡ Sed quia vera rebus attemperare non poteſt, niſi rerum peritus, hinc apparet ne cogitari quidem poſſe orationem pulchram aut bonam rebus caſſam aut male congruentem. Picturae enim omnis vis et pulchritudo eſt in ſimilitudine. || Vid. ISR. THEOPH. CANZII *Oratoria ſcientiarum familiae toti cognata, ſ. rationis et orationis arctiſſimum vinculum. Tubingae* 1735. 8vo. G.)

†) (Recte *quorundam.* Nam fuere viri quoque ſapientes multi v. g. VOSSIVS pater, GRONOVIVS pater, GRAEVIVS, quibus non debet obeſſe diſſimilium plane hominum ſuperbia et faſtus. ❡ Eſt in litteris vt in nobilitate, divitiis, pulchritudine. Bonos viros, moderatos, ſapientes in ſumma eruditione non exuiſſe modeſtiam, exemplis conſtat his et magnis aliis, cum intolerabili faſtu multo iis minores vel Grammatici vel ICti, vel cuiuscunque alterius profeſſionis homines (nullum enim vitae genus liberat a ſtultitia) elati aliis odio et contemtui fuerint. Interim hic commemo-

randus

randus eſt Ioach. Fortius Ringelbergius, qui in libello *de ratione ſtudiorum* p. 82. extr. *Poſtremo,* inquit, (poſt Arithmeticam, Aſtronomiam, Graecam Linguam) *animum adiunxi ad curam Latine ac polite ſcribendi, cuius gloria inter humanos conatus omnes ſummum tenere locum videtur.* Add. p. 111. ſq. a verbis, *Pari modo, ſi quis optarit ſudorum metam, bene ſcribere* etc. ad fin. cap. [Plura hac ſuper re dicta ſunt in praefatione ad Enchiridion prudentiae Romanae.] G.)

II.

Quemadmodum enim ſententiae, quamuis eruditiſſimae, quodammodo viteſcunt †), ſi genus orationis ſit ſpinoſum ††), exile, ieiunum, languidum, eneruatum, incultum: ita nimiae illae orationis veneres omnem ſententiarum vim ac grauitatem infringunt, ac prorſus effeminant *). *Huius cautionis ratio.*

†) ☞ Immo ſaepe ne intelliguntur quidem: quod etiam de altero membro valet. Lepide CANZIVS in praefatione ad libellum ſupra laudatum prius horum, quae reprehenduntur hic, vitiorum, vocat *ſapientiam odioſam*, poſterius *ſtultitiam amabilem.* (G).

††) ☞ Epitheta haec orationis ſunt metaphorica. *Spinoſum*, difficile, aſperum, propter vocabula et coniunctiones vocabulorum. *Exile,* vbi nihil ſonorum etc. *Ieiunum* idem fere. (G)

*) Quantum ergo intereſt inter feminae ſordes, meretricium fucum, et cultum matronalem: tantum oratio barbara, ſophiſtica, et caſta inter ſe diſtant. Vid. M. ANT. MAIORAGII *laudata oratio, p. 272.* Praeclara ſunt, quae hanc in rem ſcripſit QVINCTILIANVS *inſtit. orat. 5, 12, 20.* vbi de nimiis illis orationis veneribus, et vti ele-

ganter SYNESIVS vocat, περὶ τῶν λόγων, διατιθέντων ἐν ἡδονῇ τὰ μειράκια, ita iudicat: *quapropter eloquentiam licet hanc, (vt ſentio enim, dicam,) libidinoſam reſupina voluptate auditoria probent, nullam eſſe exiſtimabo, quae ne minimum quidem in ſe indicium maſculini et incorrupti, ne dicam grauis et ſancti viri oſtendet.* (¶ Comparauerat vitioſam eloquentiam cum pulchritudine Spadonis. Forma viros neglecta decet. [Extat pulcherrimum Vener. ERNESTI *de grata negligentia orationis* programma. Lipſ. 1743.] || Ceterum hoc ipſum ſcire, quae ſint *nimiae Veneres*, quid *ſpinoſum*, quid *exile* etc. non niſi eius eſt, qui conſuetudine atque vſu ſubactum habeat harum rerum iudicium, in quo caput eſt, vt tum ipſarum rerum naturam, tum propriam vim vocum atque ſignificationem bene inſpexerit. Quod ipſum quomodo conſequamur, per partes iam declarabitur. G.)

III.

Stilus quisnam vere elegans?

Recte proinde ac praeclare decorum Latinae orationis habitum nobis ob oculos poſuit ille elegantiarum pariter ac nequitiarum arbiter †), PETRONIVS *): *Grandis*, inquit, *et*, *vt ita dicam*, *pudica oratio non eſt maculoſa*, *nec turgida*, *ſed naturali quadam pulchritudine exſurgit.*

†) ¶ Obſeruetur luſus in cognomine T. PETRONII. (G.)

*) *in Satyr. cap.* 2. (cuius verba peculiari commentatione proſecutus eſt Ill. BERGERVS in prooem. lib. *de naturali pulchritudine orationis* p. 8. ſeq. ¶ Et p. 11. ſpeciatim oſtendit, *maculoſum* eſſe *varium*, *pictum*, etc. vt eſt veſtis morionis: *turgidum* indicat exceſſum magnitudinis et ſublimitatis. G.)

IIII.

IIII.

Quamuis vero ad adſequendam pudicae illius ac caſtae orationis facultatem permultum faciat ingenii vbertas aſſiduaque exercitatio: ratio tamen procul dubio fugit eos, qui eloquentiae laudem omnem in quodam ingenii atque exercitationis genere vnice eſſe ponendam, neque eam arte vlla obtineri (certe adiuuari G.) poſſe, arbitrantur *).

An arte obtineri poſſit facultas ſtili?

*) Fuit in hac ſententia Q. TVLLIVS CICERO, Marci frater, vt patet ex huius *de orat. Lib. 1, 2.* a quo tamen ipſe frater hac in re merito ſuam ſeiungit ſententiam. (In progreſſu operis hanc ſententiam tuetur Antonius, praeceptis et arti parum relinquens. ¶ Omnis ſcilicet haec diſputatio verſari videtur in lite de vocabulo artis, vt praeclare apud Cic. de Orat. I, 23. p. 107. ſqq. obſeruat is, qui Deus in dicendo putatus eſt CRASSVS. Dignus eſt locus, qui totus, licet longior, hic legatur. *Primum,* inquit, *illud reſpondeo, mihi dicendi aut nullam artem, aut pertenuem videri, ſed omnem eſſe contentionem inter homines doctos in verbi controuerſia poſitam. Nam ſi ars ita definitur, vt paullo ante expoſuit Antonius, ex rebus penitus perſpectis, planeque cognitis, atque ab opinionis arbitrio ſeiunctis, ſcientiaque comprehenſis; non mihi videtur ars oratoris eſſe vlla. Sunt enim varia, et ad vulgarem, popularemque ſenſum accommodata omnia genera huius forenſis noſtrae dictionis. Sin autem ea, quae obſeruata ſunt in vſu, ac ratione dicendi, haec ab hominibus callidis, ac peritis animaduerſa, ac notata, verbis deſignata, generibus illuſtrata, partibus diſtributa ſunt, (id quod fieri potuiſſe video): non intelligo, quamobrem non, ſi minus illa ſubtili definitione, at hac*

vulgari opinione, ars esse videatur. Sed siue est ars, siue artis quaedam similitudo, non est quidem ea negligenda: verum intelligendum est, alia quaedam ad consequendam eloquentiam esse maiora. Tum Antonius vehementer se assentire Crasso dixit, quod neque ita amplecteretur artem, vt ii solerent, qui omnem vim dicendi in arte ponerent, neque rursum eam totam, sicut plerique philosophi facerent, repudiaret. Idem CRASSVS lib. II, 57. p. 232. Artem esse eloquentiam negat; sed *obseruatio quaedam est,* inquit, *earum rerum, quae in dicendo valent: quae si eloquentes facere possit, quis esset non eloquens?* Clausulam huic obseruationi imponant haec TVLLII verba de Inu. I. 6. *Minimum est de arte loqui: multo maximum ex arte dicere.* G.)

V.

Id quod demonstratur. Omnis vera pulchritudo in iusta partium proportione †), aptoque earumdem nexu ac dispositione sita est. (vel in consensu dissimilium ††), quatenus ille placet. G.) Haec omnia autem (pleraque saltem G.) quum regulis quibusdam certis atque indubiis describi possint: consequens sane est, vt et eloquentia arte constet, iuuetur G.) certaque adeo possint ostendi cultioris Latinitatis fundamenta *).

†) ¶ Symmetriam vocamus, cum extrema sunt similia, medium dissimile. Commensuratio etiam in corporis humani pulchritudine spectatur, et quaesita est a PETRO LAVRENBERGIO in libro, quem ita inscripsit, *Pasicompse noua, siue pulchritudinis delineatio accurata et copiosa;* inprimis quoque ab IO. SIGISM. ELSHOLTIO in eius *Anthropometria.* Huc referenda etiam est

eſt magna pars operis Dureriani *de Symmetria partium.* (G.)

††) ❡ Certe bona pars pulchritudinis comprehenditur illa Wolſiana definitione, *Conſenſus diſſimilium;* quae etiam perfectionis nota eſt. Conuenit huc etiam definitio ingenli, *Facultas videndi conuenientiam et diuerſitatem.* Nempe pulchritudo eſt perfectio rerum, in quantum ea ſub iudicium oculorum, aurium, ſenſus interni cadit. Verum nondum puto notionem eſſe inventam, quae cum loquendi vſu ſatis conueniat. Certas et indubias leges quasdam pulchritudinis primas atque fundamentales eſſe largior, [quod etiam pulchre effecit nuperus ille pulchritudinis arbiter GVIL. HOGARTHVS, in libro immenſum fere et immoderate laudato, qui ex Anglico Germanice verſus prodiit etiam Lond. 1754. 4. *Zergliederung der Schönheit* etc.] ſed applicatio varia eſt et vaga ob diuerſitatem iudicii et illius velut guſtus. (G.)

*) Sic quum abſoluta aedificiorum pulchritudo, quam vocant architecti, quae per ſe et neceſſario omnibus, etiam architecturae ignaris placeat, in tribus potiſſimum conſiſtat, teſte VITRVVIO *1, 2.* in *ſymmetria*, ſeu conueniente partium conſenſu, *materiae excellentia* et in ἀκριβείᾳ ſeu *exacta membrorum ſingulorum elaboratione*, nulla autem res accuratioribus regulis conſtet, quam συμμετρία, vtpote in quibus magna geometriae pars verſatur, et reliquae pulchritudinis partes: nemo dubitat, quin architectura poſſit doceri. ❡ Ita tamen vt ingenio et exercitationi multa debeantur. || (Verior ſententia ſic videtur poſſe comprehendi. 1. Sine praeceptis ad faſtigium perducta eſt facultas dicendi. 2. Ex praeſtantiſſimis exemplis demum ars formata. 3. Facilius aliquis ſine praeceptis, ſola exercitatione eloquens fuerit, quam contra. 4. Praecepta tamen minime contemnenda. Nam

 a) iu-

a) iuuant intellectum pulchri et obſeruationem dirigunt. *b*) ordinem quendam exercitationis praeſcribunt. *c*) ad iudicium de ſuis aliisque ſcriptis ferendum proſunt. G.)

VI.

Accedere tamen oportet ingenium et exercitatio.

Attamen ſimul exiguntur ingenium felix *), et exercitatio in legendo ſcribendoque diuturna **), quibuscum ſi coniungas praecepta adcurata, tum vere locum habent illa CICERONIS ***): *Quum ad naturam eximiam atque illuſtrem acceſſerit ratio quaedam conformatioque doctrinae; tum illud neſcio quid praeclarum ac ſingulare ſolet exiſtere.* (Ingenium, φύσις, fundus; μάθησις, diſciplina, ſemen; ἄσκησις, exercitatio, cultus reliquus †). G.)

*) Ad eloquentiae ſtudia qui apti aut inepti ſint, cum cura inquirit MELCH. IVNIVS *Method. eloqu. III. IIII. p. 9. ſ.*

**) Hinc CICERO *de Orat. I, 33.* STILVM *optimum et praeſtantiſſimum dicendi effectorem et magiſtrum vocat.* ¶ Notandum etiam hic illud μελέτη τὸ πᾶν. (G.)

***) CICERO *pro Archia cap. 8.*

†) ¶ Sic PLVTARCHVS de Educat. 4, 2. ad virtutem et omnes artes atque ſcientias veriſſime monet, concurrere debere φύσιν, καὶ λόγον καὶ ἔθος· Καλῶ δὲ, addit, λόγον μὲν τὴν μάθησιν, ἔθος δὲ τὴν ἄσκησιν· Εἰσὶ δὲ αἱ μὲν ἀρχαὶ τῆς φύσεως, αἱ δὲ προκοπαὶ τῆς μαθήσεως, αἱ δὲ χρήσεις τῆς μελέτης· αἱ δ᾽ ἀκρότητες πάντων. κ. τ. λ. [Eadem requirit ARISTOTELES apud DIOGENEM LAERT. V. 18. τριῶν, dicens, δεῖν παιδείᾳ, φύσεως, μαθήσεως, ἀσκήσεως. Plura quidem HIPPOCRATES in νόμῳ ad efficiendum bonum medicum putat quaſi conſpirare debere,

et

et iſtum vult ἐπίβολον (al. ἐπήβ.) γενέσθαι, φύσιος, διδασκαλίης, τόπου (al. τρόπ.) εὐφυέος, παιδομαθίης, φιλοπονίης, χρόνου, ita tamen, vt facile appareat, illum tria haec, de quibus hic agitur, inſtar omnium habere. Eſt autem locus hic etiam alia de cauſa dignus cuius hic mentio fiat, hac nimirum, quod ſuauiſſime perſequitur Cous illam, quae iam indicata eſt, inter agri et ingenii culturam, ſimilitudinem; Naturam dicens φύσιν, agri, praecepta δόγματα, ſeminum rationem habere; Inſtitutionem a puero, παιδομαθίαν, reſpondere tempeſtiuae ſationi, Locum diſciplinae accommodatum (vel vt altera lectio vult, morum indolem congruam inſtitutioni) äeri ambienti, ex quo iis, quae e terra naſcuntur, alimentum ſuppetit; Studium diligens, φιλοπονίαν eſſe agriculturam; Tempus autem χρόνον haec omnia ad plenam nutritionem confirmare.] (G.)

VII.

Cogitanti autem de genuinis elegantioris ſtili fundamentis, ad duo potiſſimum mihi videtur reſpiciendum. Illa enim demum elegans viroque eloquente digna videtur oratio, quae et verbis ſelectis ac bene compoſitis, et ſententiis praeclaris conſtat. Verba enim, quantumuis nitida, niſi grauis ſubſit ſententia, vanam potius loquentiam, quam maſculam eloquentiam arguunt *).

Quotuplicia ſint ſtili elegantioris fundamenta?

*) Bene CRASSVS apud CICERONEM *de Orat. I, 12. Quid eſt enim tam furioſum, quam verborum vel optimorum atque ornatiſſimorum ſonitus inanis, nulla ſubiecta ſententia nec ſcientia.* Hinc QVINCTILIANVS in *prooemio Inſtit. orat.* totus in eo eſt, vt oſtendat, *fuiſſe haec olim quemadmodum iuncta natura, ſic officio quoque copu-*

copulata, *vt iidem* SAPIENTES *atque* ELOQVENTES *haberentur. Scidiſſe deinde ſe ſtudium, atque inertia factum eſſe, vt artes eſſe plures viderentur: nam vt primum lingua eſſe coeperit in quaeſtu, inſtitutumque eloquentiae bonis male vti, curam morum eos, qui diſerti habiti ſint, reliquiſſe, eam vero deſtitutam infirmioribus ingeniis veluti praedae fuiſſe.* Ex hoc artium diſcidio quid naſci oportuerit, nemo non videt. Philoſophia enim eloquentiae nudata ornamentis, in ſiccum et ſpinoſum diſſerendi genus; eloquentia, philoſophiae ſubductis praeſidiis, in inanem et eneruem verboſitatem abiit. Sic demum *ſemel corruptae eloquentiae regula ſtetit, et obtinuit*, vti conqueritur PETRONIVS *in Satirico cap. 2.* (Verborum plane alia vis non poteſt intelligi, quam vt ſint ſigna cogitationum, ipſarumque adeo rerum. Itaque pulchra ſunt in tantum, in quantum rem ipſam exprimunt. *Sonora* cum vocantur, illud ſolum intelligitur, ſonum illum pertinere ad intellectum eorum iuuandum. G.)

VIII.

Pars huius opuſculi prima.

Iuſtam verborum (flexionem, et G.) compoſitionem *Grammatica* docet, ſententias neceſſarias ſuppeditat *Philoſophia*: easdem denique apte diſponit atque exornat *Rhetorica*. Vnde trium generum ſeſe nobis offerunt elegantioris ſtili fundamenta, GRAMMATICA, RHETORICA, PHILOSOPHICA *). Et in his omnibus prima pars huius opuſculi verſabitur.

*) (Philoſophica fundamenta vel ex ſyſtemate et libris, vel ex ipſo rerum vſu hauſta eſſe poſ-

possunt: ¶ quaedam tamen philosophiae ratio, vt illa, quae scholastice vbique demonstrat, et pueriliter, quae dicta sunt, omnia repetit itendidem, potius auocat a stilo cultiore. Verbo philosophia hic non est sceleton praeceptionum Metaphysicarum et Logicarum, sed | nihil eo nomine aliud intelligitur, quam solida rerum, de quibus dicere velis, cognitio, vndecunque tandem illa hausta sit. ¶ Quaerat autem aliquis forte, cur a Grammaticis initium fiat, cum naturae magis congruens videatur, a rebus, a Philosophia initium fieri? Respondetur α) haec difficilior pars est, et longa exercitatione opus habet. β) Ab initio opus est in alienis cogitatis exerceri, vt ea ipsa ratione cogitare tantum quiddam ipsi discamus. Ceterum, qui scribere vult, ille primum de materia cogitet necesse est, vel propria vel aliena. G.)

VIIII.

Quum vero varia sint scriptionum genera, aliusque in *epistolis*, alius in *orationibus*, alius in *dialogis* et *satiris*, alius denique in aliis scribendi generibus exigatur orationis habitus: de singulis istis scriptionum generibus parte secunda praecipiemus. *Item secunda.*

X.

Denique quum supra etiam exercitationem in adipiscenda elegantioris stili facultate vtramque paginam facere ostenderimus: postrema huius opusculi parte de optimorum auctorum lectione atque imitatione, variisque stili exercitationibus nonnulla haud proletaria monebimus. *Nec non tertia.*

PARS I.

PARS I.

DE GENERALIORIBVS TERSAE LATINITATIS FVNDAMENTIS.

CAPVT I.

DE FVNDAMENTIS STILI GRAMMATICIS.

I.

Quaenam hic intelligantur fundamenta grammatica.

Quamquam non temere quisquam ſtudia tam cruda in academiam proferre debeat, vt ne prima quidem illa linguae Latinae elementa animo imbiberit, adeoque iure quodam noſtro ab eiusmodi rerum tractatione abſtinere poſſe videamur: attamen, quum multa in vulgaribus grammaticorum libellis negligi, multa etiam perperam doceri *) ſoleant; pauca quaedam, et quae prae ceteris neceſſaria videbuntur, obſeruabimus. Neque enim negligenda ſunt minora, ſine quibus maiora conſtare haud poſſunt **).

*) (Si non praeceptis, quae plerumque certe ſatis bona hodie, at exemplis: cum peruerſe loquantur et ſcribant ſaepe, etiam qui aliis exempla

empla debent. Ceterum, quod iuuenes etiam ingeniosi et boni hac parte, id est negligenda Grammatica, peccant, eius rei has fere causas comperiet, qui attenderit. *a*) Haec res prima libertatem naturalem ademit pueris. *b*) Plerumque procreauit alias quoque molestias. *c*) Difficile autem est seiungere notiones et praeceptiones ita olim coniunctas. Vid. Praefat. Grammaticae Cellarianae Gotting. 1740. vbi calamitatem fundi litterarii, ¶ quae maxime inest in peruersa ratione docendi, || descripsimus, et, quomodo ea auerti possit, indicauimus. Breuiter Grammatica tractari non debet a puerulis aut tironibus omnium rerum rudibus, sed ab iis, qui vsu ipso iam aliquantulam linguae facultatem consecuti sunt. ¶ Hoc ipsum est, quod ii sibi voluerunt, qui Grammaticas scripsere stilo Latino, eo nimirum docuerunt, non esse tractandas ante vsum aliquem linguarum: hoc deinde bonis viris vitio datum peruerse. Commendabiles autem sunt Grammaticae maiores et philosophicae, VOSSII *Aristarchus*, PERIZONIVS ad SANCTII *Mineruam*, GE. HENR. VRSINI *institutiones linguae Latinae plenissimae*, *Grammatica Marchica*, et IO. CONR. SCHWARTZII. De cetero ad Grammaticam non minus quam ad ius et omnes litteras applicari potest vox B. LVTHERI de Theologia, *Vlciscitur contemtum sui.* G.

**) ¶ Ita grauissime iudicat magnus ERASMVS Ep. IV, 7. p. 271. G. ed. Lond. *Grammatica tametsi nonnullis disciplinis est dignitate posterior, nullius certe opera magis necessaria. In minimis versatur, sed sine quibus nemo euasit maximus: nugas agitat, sed quae seria ducunt.* Nec sine idonea causa CASSIODORVS Variar. lib. IX, 21. *Grammaticorum*, dicit, *schola est fundamentum pulcherrimum litterarum, mater gloriosa facundiae; quae cogitare nouit ad laudem, loqui sine vitio.* Et paucis interiectis, *Est Grammatica magi-*

magistra verborum, ornatrix humani generis etc. Hinc summi omni tempore viri hanc artem serio amplexi sunt et coluerunt diligentissime. CAESAR in castris, sub pellibus, illam non neglexit, sed ornauit magno studio. CICERONI tanquam illius patrono libros suos, quos de hoc argumento composuerant, inscripsere idem CAESAR Dictator (Gell. XIX, 8.) et Romanorum doctissimus VARRO. Vere WOWER. *de Polym.* XIX. fin. *haec studia* dixit *non tantum philosophos auctores, sed Dictatores, Imperatores et Consules Romanos, Reges et Principes vindices et cultores habent.* Sumitur hic quidem more maiorum Grammatica sensu laxiore, ita tamen vt haec pars comprehendatur vel maxime. (A.)

II.

In orthographia quaenam cauenda.

Prima grammatices pars ORTHOGRAPHIA est, de qua post ALDVM MANVTIVM (§ primum G.), DAVSQVEIVM (§ copiosissimum G.), CELLARIVM (§ commodissimum G.), SCHVRZFLEISCHIVM, (§ et quem hic sequitur plerumque NORISIVM G.), nonnulla praecipiemus, quae praecipue obseruanda existimamus iis, qui sunt elegantiae studiosiores. Quemadmodum enim et hic adfectatio fugienda est: ita nec omnia sibi permittunt adcuratiores *).

*) Recte enim obseruatum est a QVINCTILIANO *Instit. orat. I, 5. alios barbarismos scribendo fieri, alios loquendo: quia, quod male scribitur, male etiam dici necesse sit.* (Fontes Orthographiae Latinae, vel externi vel interni. *Externi a*) libri MSS. sed rarissimi vltra aetatem barbaram adscendunt. *b*) Lapides literati § et tabulae aeneae. *c*) Numismata. Liticula Gudli

et

et Spanhemii salutaris litteris, cum pepererit nobis praeclara vtriusque opera. *Interni*, intra ipsam nempe Grammaticam. *a*) Deriuatio e Latinis vel Graecis. ¶ (§ IV. *) *b*) Analogia. *c*) Prosodia, ¶ quae v. c. docet *preces* scribendum esse non *praeces*, etc. G.)

III.

Adfectationis notam vix effugiunt, qui singulare sibi fingunt scribendi genus, quod vel non est publici †) saporis, vel aliis harum lautitiarum parum gnaris crucem figit *). (¶ certe nauseam movet. G.) *In vitio ponitur orthographia adfectata.*

†) ¶ Apud PETRON. 3. laudis est, *sermonem habes non publici saporis.* Sed nempe publicum hic est vulgare, commune, quod quisquis potest. (G.)

*) Non probandi itaque,

I. qui in scribendo omnem euphoniam negligunt, scribentes, V. C. CONLEGA pro *collega*, CONRVIT pro *corruit*. ¶ Fundamentum huius scriptionis sunt codices Heinsiani Virgilii et aliorum poëtarum a sciolis potius, vt videtur, pravisque Grammaticis scripti, quam fideliter ex autographis translati: quod monumenta reliqua indicant et *Grammatica Graeca*. De IN tamen ante liquidas, res in vtramque partem est dubia, sed magis tamen probem, qui mutant in sequentem, et v. c. scribunt *illustris*, non inlustris, etc. (G.)

II. qui archaismos studiose consectantur, velvti HEIC pro *hic*, SEINE pro *sine*, (Forte SEIVE pro *siue* G.) PLOSTRVM pro *plaustrum*, (SVET. *l. VIII, c. 22.*) COTTIDIE pro *quotidie*, (Vid. tamen QVINCT. *1, 7, 6.* G.) Etiamsi enim haec et similia in vetustis monimentis legamus: non tamen hodie Euandri matri scribimus, sed

nostrae aetatis hominibus. Et si saeculum nostrum non fert Plautina: AVLA pro *olla*, VOLGO pro *vulgo*, vel Lucretianum: TERRAI pro *terrae*, et similia: cur illis non minus obsoletis delectemur? Sane et *orthographia consuetudini seruit, ideoque saepe mutata est*, ait QVINCTILIANVS *Instit. orat. l. I. c. 7.* (Antiquatam illam orthographiam Catonis, Plauti, Terentii, Varronis, ad Analogiam quandam et regulam reuocauit Cl. PONTEDERA *notis posterioribus ad Catonem de R. R.* quas exhibet mea editio p. 1282. sq. et paullo copiosius Epist. 1. et 2. G.) Nec ferendi

III. qui ipsi sibi analogiam fingentes, ad eam receptam vbique scribendi rationem refingunt, et hinc scribere malunt (¶ cum SCIOPPIO G.) SCRIBSI, quam *scripsi*, LABSVS, quam *lapsus*. Multa enim, quae analogia admittit, plane repudiat vsus, quem penes non modo loquendi, sed et scribendi arbitrium est. Quis ferret scribentem LEGTVM pro *lectum?* et tamen illud a LEGO est. ¶ Ita NECLEGO pro NEGLIGO dicere amat POLITIANVS; et GATACKERVS U omittit ordinarie post Q, secutus puto LICINIVM CALVVM apud MARIVM VICTORINVM p. 2456. G.) Haud minor eorum quoque κακοζηλία est.

IIII. qui vetera signa reiiciunt, nouaque suo fingunt arbitrio. Sic multi Graeca vocabula sine accentibus et spiritibus scribunt (in quo delitescere nonnunquam studet ignorantia. G.), in Latinis contra recipientes lineolas quasdam, accentus, circumflexos, v. c. απογραφη, επιςημη, *longè, penitùs, Musâ, vestrûm.* At accentus tamen et spiritus Graecorum iam a multis saeculis recepti, suisque inclusi sunt regulis, qui Latinis vocabulis adpingi solent, ludi magistrorum debentur industriae, nec vllam iustam habent rationem. (Considerari tamen meretur QVINCTIL. I, 7. pr. de

de apice. ¶ Hoc apparet, ſyllabas longas iam tum apice ſignari ſolitas, ſed credo in vſum puerorum. (G.)

IIII.

Omnia ſibi permittere videntur, qui nullam plane vel linguae ipſius *), vel antiquorum monimentorum **), in ſcribendo habendam eſſe rationem exiſtimant.

Nec laudanda tamen nimia negligentia.

*) Peccant itaque, qui etymologiae nullam habent rationem. (Quam praeclariſſime exſecutus eſt in Etymologico VOSSIVS, theſauro harum rerum. G.) CONVICIVM ſcribunt adcuratiores, non *conuitium*, eſt enim quaſi *conuocium*. *l. 15. §. 4. D. de iniuriis et famoſis libellis.* ¶ conf. Interprett. ad Phaedr. I. 6, 5. Eadem ratione libros ſuos *quotidiano conuicio* efflagitatos eſſe dixit QVINCTILIANVS in prologo ad Tryphonem bibliopolam. (G.) Probant hanc VLPIANI etymologiam FESTVS, et apud eumdem NONIVS, quamuis hic in libello de proprietate ſermonis *conuicium* dictum velit, quaſi *e vicis iocum:* LAVRENTIVS VALLA autem a *con* et *vitium*, vel a *con* et *vita*. Vetus gloſſa conuicium καταβόησις, ¶ et καταβοῶ, *conuicior*. (A.) Erudite VLPIANI ἔτυμον defendit MENAGIVS *Amoenit. iur. ciu. cap. 39. p. 273. ſequ.* HERES magis placet eruditis, quam *haeres*, eſt enim ab *herus*. (Sed repugnat modus Syllabae prioris, quae in *heres* longa eſt, breuis in *herus*. G.) Ita et CVIACIVS *Obſeruat. V, 10.* MENAGIVS vero *p. 327.* id vocabulum deducere mauult a Graecis χῆρος, χήρα, χήραξ, χήρηξ, *heres*. Vtrumuis eligas, ſcribendum erit HERES, non *haeres*. Addantur tamen, quae de his ſimilibusque etymologiis, in iure noſtro traditis, diſputant AEGIDIVS MENAGIVS in *Amoen. iuris ciu.*

cap. 39. et V. C. CAROLVS ANDREAS DVKERVS in *Opuſculis de Latinitate veterum ICtorum.* Talia qui negligunt, ſatis oſtendunt, parum ſibi curae eſſe ſcribendi ἀκρίβειαν.

**) Diſtinguenda tamen cum cura ſunt monimenta vetera, ℊ numos intellige et inſcriptiones, ex quibus hodie tantundem fere diſcitur, quam ex libris. De vnoquoque genere commendabo tria opera, paruum, maius et maximum. I. a) CHRYSOST. HANTHALER *Exercitationes faciles de numis veterum pro tironibus.* Norimb. 1735-41. Pars I-III. b) EZECH. SPANHEMII *Diſſertationes de vſu et praeſtantia numiſmatum. Lond.* 1706. *f.* II. *Voll.* De cuius contentione cum GVDIO ad §. II. ſcripſimus. c) IO. IAC. GESNERI *numiſmata antiqua, quae laboribus* VARIORVM *ex Regiis aliisque Numiſmatophylaciis edita ſunt. Tiguri* 1738-40. *f.* Dedit demum numos, expectantur eorum explicationes. II. α) GVIL. FLEETWOOD *Inſcriptionum antiquarum Sylloge. Lond.* 1691. *8. mai.* Quam ANDR. GOETZIVS recudendam curauit *Norimb.* 1743. β) THO. REINESII *Syntagma inſcriptionum antiquarum. Lipſ.* 1682. *f.* [vel SCIPI. MAFFEI *Muſeum Veronenſe. Veron.* 1749. *f.*] γ) IANI GRVTERI *Corpus inſcriptionum ex recenſione et cum annotationibus* IO. GE. GRAEVII. *Amſt.* 1707. IV. *Voll. f.* cum LVD. ANT. MVRATORII *nouo Theſauro veter. Inſcriptionum in praecipuis earundem collectionibus hactenus praetermiſſarum. Mediol.* 1739-42. *Tom.* I-IV. *f.* (G). Adcuratiſſimam plerumque ſcribendi rationem ſequuntur numi, vt recte docuit EZECH. SPANHEMIVS *de vſu et praeſtantia numiſmatum, diſſ. II. p. 82.* Aſt in marmoribus ſaepe aberrant indocti lapicidae, atque opifices ſemigraeculi. ℊ Nempe litterati opifices fere erant ex Graecia. (G.) Quis enim ſcriberet SCAENA, pro *ſcena*, TEMPTARE,

RE, pro *tentare*, EPISTVLA, pro *epiſtola?* Et tamen haec paſſim leguntur in lapidibus. Deinde in marmoribus vetuſtiſſimis multa exſtant, quae paſſim emolliuit elegantior aetas. Vnde fruſtra eſſet, qui ex columna illa roſtrata DVILLII, (¶ quam exhibent LIPSIVS *Antiquar. Lection.* L. II, 14. GRVTERVS p. 404. FLEETWOOD p. 66. NICOL. FVNCCIVS *de orig. et puerit. L. L. c.* 5. *p.* 298. *ſq.* FLORVS BEGERI 2, 2. *p.* 226. et GRAEVII, vbi etiam adiectus eſt commentarius, quo illam illuſtrauit CIACCONIVS etc. G.) orthographiae petere exemplum ſuſtineret. Sane iam ſua aetate in multis mutatam eſſe veterem ſcribendi pronunciandique rationem, (¶ quoniam quamdiu viuit, lingua mutatur, G.) exemplis quibusdam demonſtrant CICERO in *Orat. 48.* et QVINCTILIANVS in *Inſtitut. orat. lib. I. cap. 7. lib. VIIII. cap. vlt.* (E quibus locis et multis aliis, Grammaticorum praeſertim veterum intelligimus, non tantum veterem pronunciandi rationem funditus fere interiiſſe apud nos, ſed multa etiam in Orthographia immutata, quae magnos tamen auctores habent. G.) Ex quibus omnibus ſane colligimus, e monimentis antiquis numos praeferendos eſſe lapidibus: ex his vero eos, qui aurea aetate poſiti ſunt, antiquiſſimis et recentioribus; publico autem clarorum virorum nomine ſcriptos priuatis, et a vulgo poſitis, eſſe ante habendos. Idem etiam dicendum de orthographia; quae in codicibus MSSC. obſeruatur. Sunt ex his quidam antiqui, quidam ſaeculo nono recentiores. Illi partim emendati, partim inemendati. Vnde saepe ſub calcem legas: *contuli, emendaui, recognoui.* (Sed hanc ipſam formulam cum reliquis deſcribere ſolebant etiam librarii ineptiſſimi, imperitiſſimique. Quare non ſimpliciter fides haberi illis poteſt. G.) Vide FONTANINI *Vindic. diplom. cap. 3.* §. 7. Horum et ex antiquis pauciores

 ſunt.

funt. Nam plerique fcripti a librariis indoctis, qui bibliopolis operas locauerant, et de quorum ofcitatione conqueruntur STRABO *lib. XIII. p. 419.* et GELLIVS *Noct. Attic. lib. VIII. cap. 20.* (¶ MSS. codices optimi quoque Latini quantum ad accurationem vix comparandi editionibus etiam vitiofis: Sed ob id ipfum, quod habuere fcribas imperitos, fide digni funt, vbi recte. Hoc etiam valet || De Virgilianis Codicibus, Vaticano, ftudio Io. Bottari 1741. f. et Florentino per Pe. Fr. Fogginium 1741. 4. editis. ¶ Meliore fortuna vfi funt libri Graeci, plerumque nacti fcribas non illiteratos, interim quam varie etiam hi corrupti fuerint defcriptique vitiofe iam olim, videre poteft, qui vult, et in rem praefentem venire apud Galenum, qui libros quosdam Hippocratis interpretatus multa obferuauit, quibus vfus eft Io. Clericus in Arte Critica P. III. S. I. C. 6. fqq. G.) Poft faeculum VIIII immo et antea, monachi hunc defcribendi laborem occuparunt, iique plerumque indoctiffimi. Quare pauciores tantum illi veteres, a viris doctis recogniti atque emendati in formandis orthographiae regulis aliquam vtilitatem praeftant. Vitiofiffima fcribendi ratio obferuatur in monimentis Chriftianorum, ¶ plebeiorum et obfcurorum fere hominum (G.) a quorum imitatione omnino abftinendum.

V.

Regulae orthographicae quotuplices.

Obferuandae ergo quaedam regulae, tum de *litteris*, earumque *mutatione*, tum de *abbreuiatione* et *diuifione* vocum, tum de ipfis *vocabulis* quibusdam, quae perperam vulgo fcribuntur.

VI.

Quid obferuandum in litteris maiufculis?

Ad litteras maiufculas quod attinet, in iis fcribendis eo tutius veterum fequimur fcri-

ſcribendi rationem *), quo certius conſtat, antiquos vix aliis, quam characteribus maiuſculis **) eſſe vſos.

*) Ex veterum itaque monimentorum contemplatione hae fere colliguntur regulae.

I. *Cauendae ſunt formae litterarum, quarum nullum in antiquitate exſtat exemplum.* Tales ſunt litterae J vel 𝔍 pro I, U pro V, Æ pro AE. (Hoc ita eſſe oſtendunt praecepta Grammaticorum de diaereſi et ſynaereſi, de *pariete*, *abiete* triſyllabis etc. G.) U enim littera ex Gothico charactere eſt, vt patet ex MABILLONIO *de re diplomatica* I, 11, 4. *p.* 47. Reliquas formas typothetae inuenerunt. AE vel OE quamuis in numis quibusdam contrahantur ob ſpatii anguſtiam, in iisdem tamen numis etiam AD. AL. ANT. AR. VAL. aliaque in vnum contrahuntur, quae tamen nemo temere imitaturus eſt. Vid. CELLARII *Orthogr. Lat. p. 18. 19.*

II. *In litteris maiuſculis vna littera altera maior haud eſto.* Sine exemplo ergo ſcribitur AVCTOR, IOANNES, multoque magis ridiculum eſt, ſi omnia vocabula a litteris maioribus auſpicemur, e. g. DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM. Id quod nonnullos diligenter obſeruare video. (Bibliopolis, eorumque de pulchritudine notioni, quam haurire ipſi ab emtoribus ſolent, interdum hic aliquid eruditi tribuunt. Et qui ni? G.) Aſt ſolebant tamen veteres duplex I plerumque contrahere in I maximum, et hinc ſcribere DEICITO, SVLPICI. Quin et I quantitate longum reliquis characteribus grandius pingi conſueuiſſe nouimus. Hinc illa CAPTIVI, pro CAPTIVI, LVDIS, pro LVDIS et ſimilia. Prius quum aetate Auguſtea paene perpetuum fuiſſe doceat HENR. NORISIVS *Cenotaph. Piſ. p. 473.* ſine adfectatione et nobis aliquando imitari licebit.

III. *Maiuſculae litterae minoribus non ſunt miſcendae, niſi initio, vel orationis, vel periodi, vel nominis proprii.* Vnde falluntur, qui omnia ſubſtantiua litteris maiuſculis diſtinguenda putant, ſcribentes v. c. *Tollebat Plumas Aura volitantes. Pinnasque per Maria Spuma torquebat.* ¶ Angli omnem emphaſin, etiam in adiectiuis aut verbis adeo, maiuſculis indicant. (G). Nec adeo neceſſarium eſt, vt tituli honoris ſcribantur litteris maiuſculis, veluti *Rex, Princeps, Dominus.* Quamquam enim non nihil dandum ſit opinioni ſaeculi, elegantius tamen ſcribes REX, PRINCEPS, DOMINVS. Quod et tunc obſeruandum, ſi compellandi ſint viri illuſtres; tunc enim elegantius ſcribes TE, TVI, VIR, ILLVSTRIS, quam mixto ſcripturae genere, *Te, Tui, Vir, Illuſtris,* CELLARII *Orthogr. p. 76. ſeq.* Adſectationem tamen et hoc redolet, ſi in adiectiuis gentium nomina deſignantibus a litteris maiuſculis abſtineas, ſcribasque *germanicus, graecus, francicus*, pro *Germanicus, Graecus, Francicus.* Sunt enim et haec nomina propria. (Cum totum hoc diſcrimen ſit inſtituti recentioris, vtamur ea in re ratione eorum, quos probari videmus, cum libertate, et in alios, qui aliud ſequuntur, modeſtia, cum nihil ſit putidius, quam ſerio de talibus contendere, aut lauream petere ex hoc muſtaceo. G.)

**) Attamen non ſemper maiuſculis vel vncialibus litteris vſi ſunt Romani, ſed minutis etiam nonnumquam, forma tamen a reliquis parum diſtantibus. Saeculo ſane quarto minores litterae adparent in marmore Romano, quod exhibet MABILLONIVS in *Supplement. libri de Re Diplomat. p. 114.* RELANDVS in *Faſtis Conſularibus p. 344.*

ANI-

ANIMAE INNOCENTI
GAVDENTIAE
QVAE VIXIT AN. V. M. VII. D. XXI.
IN PACE.

Mercurius pater filiae d. IV. id. Nouembris
Vrſo et Polemio Coſſ.

Vides hic exemplum minuſcularum litterarum iam ſaeculo quarto adhibitarum. Vrſi enim ac Polemii conſulatus incidit in annum Chriſti CCCXXXVIII. (Exemplum luculentius dabit GORIVS ad Columbar. Liuiae p. 59. / g) Ceterum etiam Graeci, quo antiquiores, eo magis ſolis ſunt vſi maiuſculis litteris, vnde ſic primum prodierunt Anthologia, Callimachus, Apollonius Rhodius, e Latinis ante aliquot annos Virgilius bis. conf. §. praec. IV. fin. G.

VII.

In minuſculis litteris, quae in vncialium locum celerioris ſcripturae cauſſa ſuccenturiatae ſunt, pauciores obſeruandae ſunt regulae *), quas itidem veluti per lancem ſaturam exhibebimus.

*) Tales ſunt, quae ſequuntur.

I. *Cauendae et hic formae litterarum a typothetis ſine neceſſitate inuentae*, qualis eſt j pro i. Scribendum ergo *iuuo*, non *juuo*, *adiicere*, non *adjicere*. Formam enim illam j ignorant monimenta vetera, eamque ſolis debemus typographis.

II. *In diphthongis ae vel oe ordinarie ſeparatim ponuntur vocales, rarius contrahuntur.* Antiquiſſimi codices non minus ac diplomata vetuſta ſaepius praeferunt *ae*, quam *æ*, ceu obſeruarunt

HERMAN. CONRINGIVS in *Cenſura diplom. Lindau. p.316.* et MABILLONIVS *de re diplomat. II, 1, 11. p.58.*

III. *Littera* v *ab initio*, u *in medio et fine litterarum rectiſſime adhibetur.* Scribendum ergo *vt*, pro ut, *iuuo*, pro iuvo, *vua*, pro uva. Veteribus enim non alia nota erat figura litterae illius, quam *v*. Quoties autem illa in medio vocabulo occurrebat, eam lineola iungebant litterae ſequenti et inde nata figura *u*. Sane hanc ſcribendi rationem primos illos elegantioris litteraturae vindices adcurate ſeruaſſe, et nouum admodum eſſe illud *u*. vocalis, et *v*. conſonantis diſcrimen, editiones auctorum vetuſtiores ſatis euincunt. Sic etiam CELLARIVS, FREINSHEMIVS, BOECLERVS, BOSIVS et Itali plures. G.) Multo recentior quoque forma *u*. qua hodie multos ſine diſcrimine vti animaduertimus, ſiue illa littera vocalis ſit, ſiue conſona, ſiue initio vocis, ſiue in eiusdem medio occurrat, e. g. *unde*, *ualde*, *uulnus*. Suum cuique pulchrum. Sed talia fere exemplo carent, et κακοζηλίαν redolet adfectatum iſtud nouitatis ſtudium. (Quin vſum eſſe ea ratione Ioſ. Scaligerum, manus ipſius teſtatur, qui ſemper u minuſculum, ſemper maiuſculum V facit. Sic princeps Typographorum Ienſonius, ſic Aldus, Stephanus etc. Typographi Galli, Angli, Belgae, in ſplendidiſſimis antiquorum editionibus u vocalem, et conſonantem v faciunt. G.)

VIII.

Quid in vtrisque communiter?

Sunt et regulae communes litteris maiuſculis et minuſculis, quarum tres hic potiſſimum dabimus, prae reliquis accurate obſeruandas *).

*) Priores regulae ad litteras Graecas; vltima ad litteras in compoſitione vel mutandas vel retinendas pertinent.

I. *Lit-*

I. *Litterae* Z. Θ. K. Υ. Φ. X. *Graecorum propriae, adeoque non nisi in vocabulis origine Graecis adhibendae sunt.* Male ergo scribitur AVTHOR, LETHVM, THVSCIA, ANTHONIVS, KALVMNIA, SYDVS, TYRO, HYEMS, STYLVS, LACHRYMA, SEPVLCHRVM, CHARVS, pro *auctor, letum, Tuscia, Antonius, calumnia, sidus, tiro, hiems, stilus,* (Neque tamen στύλον ignorant Graeci G.) *lacryma, sepulcrum, carus.* Conf. CICERO in *Orat. cap. 48.* Ob ἐυφωνίαν tamen *ch* admittunt *pulcher, inchoo,* quae et CICERO probat *loc. cit.* ¶ Nec minus ibidem eximuntur huic regulae *triumphus,* [de quo tamen vid. Cellar. Orth. p. 4.] *Cethegus, Karthago* etc. (G.)

II. *Adspiratio post R nusquam locum habet, nisi in vocabulis origine Graecis.* Hinc recte dicitur RHODVS, RHETOR, PYRRHVS, sed male *Rhaetia,* pro RAETIA, *Rhemi,* pro REMI. Constanter tamen etiam numi et lapides habent RHENVS et RHODANVS. ¶ Nempe a Graecis obseruata et relata in litteras haec nomina ante acceperant, quam ipsi adirent. (G.)

III. *Vbicumque non repugnat euphonia* *), *in compositione retinenda consonans vltima praepositionis: alias consona vel praepositionis, vel ipsius vocis mutatur.* Hinc recte dicitur ADGREDIOR, ¶ ADSERTOR, in numis apud Spanh. p. 129. (G.) ADSIGNO, EXSPIRO, EXSILIVM **): quum contra κακοζηλίαν redoleant illa: *adcipio, conlega, adgnosco, obgannio,* et quae sunt huius generis alia.

*) (Illud de euphonia iudicium nimis lubricum, et tironibus certe minime permittendum. ¶ Vid. *Adsum* in Stephaniano thesauro meo. || Itaque praestat primo auctoritatem sequi, v. g. ¶ boni lexici, aut || ipsius huius libelli, aut Cellarianae orthographiae, quo viro nihil fuit modestius, cautius, castigatius. ¶ Nempe cum totum hoc nitatur auctoritate antiquitatis,

hanc

hanc autem obſeruauit Cellarius. || Quod hodie *obcurrere*, *ſubſicere* et ſimilia placent editoribus Belgis, facile aliis eorum meritis conceditur. Ceterum deberi iſta Grammaticis ſequioris aeui, et analogiae ipſi Graecorum et Latinorum eſſe aduerſa puto. G). Conf. omnino BERGERVS *de natur. pulchr. orat. p.* 273. ſq. (A.)

**) Non placet haec forma MAFFEO, qui in erudita *praefatione*, HILARII *operibus* Veronae cIↃIↃCCXXX recuſis *praemiſſa pag. 3.* orthographiam antiquam commendans, addit: *Nolim tamen vrgeatur haec regula vndequaque, ita, vt etiam* EXSILIVM *ſcribere teneamur, quamuis quibusdam e veteribus grammaticis edicentibus.* Enimuero quum et veteres grammatici edicant, et in monimentis optimis ita ſcribatur vocabulum, et eius etymologia ab *ex* et *ſolum* hanc formam ferat, et vix ferendus videatur, qui ſcribendum exiſtimet EXENATOR pro EXSENATOR; non video, cur in exſilium agi oporteat EXSILIVM, ſcribendumque ſit EXILIVM.

VIIII.

Quid in abbreuiatione vocum?

A vocibus abbreuiandis maxime in minuſcula ſcriptura, quantum fieri poteſt, abſtinent eruditi *), qui et operam dare ſolent, ne male vox quaedam diuidatur **).

*) Veteres Romani in vncialibus litteris multa abbreuiare ſolent. Nam vt VALERII PROBI, MAGNONIS, aliorumque libellos *de Notis* praetermittamus, notum eſt, IANI GRVTERI et THOMAE REINESII *Inſcriptionibus* ſubiectum eſſe indicem litterarum ſingularium, quae integras voces deſignant, qualem etiam ex lapidibus SERTORIVS VRSATVS; ex numis con-

confecit HVBERTVS GOLZIVS. (¶ Ille Vrsati relatus est, bonam certe partem, in thesaurum meum Stephanianum. Satis plenus est etiam catalogus Vrsinianus, quem addidit Institutionibus suis plenissimis. || Optabile est, vt in lucem proferatur praeclarus labor WOLTERECKII, de quo FABRIC. B. G. 4, 15. p. 471. G.) Sic scribere solebant PR. pro *Praetor*, S. P. Q. R. pro *senatus populusque Romanus*, LVB. pro *lubens*. Ast in scriptura minuscula recte et ordine facies, si omnia sine abbreuiatione exscripseris. ¶ Ita Cellarius p. 15. &, &, q, q;, et p. 69 &c. improbat, scribendumque plene suadet *et*, *que*, *et cetera*. Huc etiam pertinent *resp.* *ICtus*, et alia, pro *res publica*, *iure consultus*. Angli habent *viz.* pro *videlicet*. (G.) Neque tamen reiiciendae sunt abbreuiationes praenominum Romanorum, quae et veteres vix vmquam, nisi vel vna littera, vel binis, vel pluribus scribere solebant. Sic vna littera exprimuntur praenomina: A. id est *Aulus*, C. id est *Caius*, D. id est *Decimus*, L. id est *Lucius*, M. id est *Marcus*, M' id est *Manius*; duabus: CN. id est *Cnaeus*, SP. id est *Spurius*; cet. tribus: SEX. id est *Sextus*, cet. Sed accuratiorem horum praenominum indicem dedit, quotque litteris exprimi consueuerint, ostendit CAROLVS SIGONIVS singulari *de nominibus propriis Romanorum* libello, qui subiunctus est commentario ipsius in fastos Romanos. ¶ Sic. M. D. L. apud nos praenominum aut cognominum vicem subeunt; ita I. V. D. (G.)

**) Locum hic habet regula, quam probauit etiam QVINCTILIANVS *Institut. oratoriar. lib. I. cap. 7. ita diuidendae sunt voces, quemadmodum id patitur earum origo et compositio.* Alias enim in simplicibus et primitiuis vulgaris syllabarum ratio obtinet. Sic recte diuiditur ARV-SPEX, dicitur enim a *spectando*: ABS-

TE-

TEMIVS, eſt enim a *temeto*. Ita et AB-IGO, SVS-CIPIO, ET-IAM, NEG-OTIVM, (non enim compoſitum eſt ex *nego*, ſed ex *nec* et *otium*, vt ex *nec lego*, quomodo etiam ſcribit Politianus, fecerunt *negligo*. (G.) POT-EST. Hinc facile patet, PROD-IT eſſe a *prodeo*, PRO-DIT a *prodo*. ¶ De *d* epenthetico in *pro-d-it*, *pro-d-eſt*, *re-d-amo*, *re-d-it*, *ſe-d-itio* etc. poteſt dubitari, eadem enim ratio eſt, quae in Gallorum *y a-t-il*. Sunt igitur, qui *d* illud referant ad ſyllabam priorem, ſunt qui ad ſequentem, cum illis tamen facit Cellarius Orth. p. 68. Alioqui iubent ad ſequentem ſyllabam referri quot litterae iungi poſſunt et ſolent ab initio. Itaque ſcribendum eſt *o-mnis*, *ro-ſtrum*, quia *mn* et *ſtr* ab initio occurrunt v. c. in *Mnemon*, *ſtrena*, etc. (G.)

X.

Nomina propria multa vulgo perperam ſcribi ſolita.

Vocabula integra parum emendate a multis ſcribuntur, maxime nomina propria †), quae, ſi antiqua ſunt, merito ad vetuſta monimenta, tamquam ad Lydium lapidem exigenda ſunt *).

†) ¶ Hoc non tantum ad nomina propria, ſed ad omnia in vniuerſum nomina pertinet: niſi quod appellatiua analogia et frequentior vſus magis cuſtodiuit. (G.)

*) Falſo ergo vulgo ſcribitur *Aemylius*, pro AEMILIVS, (¶ Licet enim ſit Graecae originis hoc nomen, ductumque ab αἱμύλος, tamen vſu factum eſt Romanum, Romani autem non agnoſcunt Graecorum υ in vocabulis, quae ſua ciuitate donarunt, ſed vbique ſubſtituunt propriam litteram I. [Hinc etiam, quod praeclare monet Conr. Geſnerus in Onomaſtico, a Graecis ipſis et praecipue in Onomaſticis, in quibus litterarum ſeries dictionum initia non facile ſinit corrumpi,

αἱμι-

αἰμιλίος, αἰμιλία, αἰμιλιανόν ſcribitur per quartam Graecorum vocalem, non per ſextam,] (G.) *Aenobarbus*, pro AHENOBARBVS, *Brunduſium*, pro BRVNDISIVM, *Carthaginenſis*, pro CARTHAGINIENSIS, *Adrianus*, pro HADRIANVS, *Annibal*, pro HANNIBAL, *Moecenas* vel *Mecenas*, pro MAECENAS, (*Μαικήνας* G.) *Mauritius*, pro MAVRICIVS, *Heliogabalus*, pro ELAGABALVS, *Nicanor*, pro NICATOR, *Paulus*, pro PAVLLVS, *Schaeuola*, pro SCAEVOLA, *Ptolomaeus*, pro PTOLEMAEVS, de quo vide ſis ea, quae monuit HENRICVS STEPHANVS *de abuſu Graecae linguae p. 97.* editionis, quam mox nitidiorem, et obſervationibus doctiſſimis IO. HENR. KROMAYERI, viri in his litteris eximii, et cuius praematurum diſceſſum merito luget res publica litteraria, auctam, daturum ſperamus clariſſimum FRIDERICVM GVILIELMVM ROLOFFIVM, tanti magiſtri veſtigia pleno gradu prementem. ℊ Etiam hic mature deceſſit, et ſpes intercepta eſt. (G.) Plura nomina propria ex numis et marmoribus integritati ſuae reſtituit EZECHIEL SPANHEMIVS *de vſu et praeſtantia numiſmat. diſſert. II. p. 83. ſeq.* (ℊ Sic docuit in numis legi *Heluius*, non *Aelius* Pertinax, *Poſtumus*, non *Poſthumus* etc. || Propria nomina tanto corrupta facilius, quod analogia, atque etymologia minus illis ſuccurrunt.

XI.

Denique nec omittenda alia quaedam vocabula, quae perperam a plerisque ſcribuntur, quorum breuem indicem e prolixiore CELLARII dabimus *), ne in his nimis videamur critico indulgere ſupercilio. *Nec non alia vocabula.*

ℊ Quod-

¶ Quodnam quaeso supercilium id est, aut cur laudandus magis est, qui pauca speciminis causa decerpit, eo, qui plena manu fundit, quae bona esse non diffitemur? Haec studia tum Halensia. Hoc pluribus locis huius libri obseruandum. (G.)

*) In recensendis vocabulis perperam plerumque scriptis tota pars posterior orthographiae CELLARII occupatur. Potiora tantum hic notasse sufficiet.

ALVCINARI scribendum est, non *hallucinari*. Est enim idem ac *a luce aberrare*. Videatur FESTVS POMPEIVS voce *alucinatio*, et GELLIVS *Noct. Attic. lib. XVI. cap. 12.* Dubiae originis hoc verbum est, quod alii ab *hallus* vel *hallux*, GELLIVS ab ἀλύειν, ¶ quod verbum planissime explicat Foesius in Oecon. Hippocr. v. ἀλύκη, quam Erotianus apud Hippocr. interpretatur ἀπορία μετὰ χάσμης. (G) alii aliunde arcessunt. Sunt qui distinguenda putent *hallucinor* et *alucinor*: sunt, quibus haec συνώνυμα videntur. Mihi se probant illa ISAACI VOSSII *ad Catullum p. 90. Dicuntur* allucitae *vel* alucitae *a priuatiua particula* a *vel* ab *et* luceo, *vnde et* alucinari *vel* allucinari, *quasi* ablucinari *quidam dici existimant. Pari ratione aues nocturnas* alucos *veteres vocarunt.* PHILOXENI *Glossae:* νυκτικόραξ, alucus, bubo. *Sed et* SERVIVS *ad VIII Eclogam*, vlulae aues ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, *id est a fletu nominatae, quas vulgo alucos vocant. Sic lege, non* VLUCOS, *vt vulgo.*

ANCORA scribendum, non *anchora*. Est enim ea vox a Graeca ἄγκυρα.

ARCESSO vetus et genuinum est, pro quo male vulgo scribitur *accerso*. CELLARII *Orthograph. Lat. p. 76.* CORTIVS ad SALLVST. *p. 250. 251.* (AR pro AD ponebant etiam in *Arvorsum, Aruehere, Arfuisse.* Sicut R et D alternant

nant in *Meridies* pro *Medidies*, *Auricula* pro *Audicula*. ¶ Vid. ad CATO. c. 135. G.)

AVCTOR ſemper olim ſcribebant veteres, et recte quidem, quia ab augendo dicitur. (Dioni αὐκτώριτας. ¶ Verbum *augere* vero late patet, dicunt *augere* aliquem conſilio, honore, commodis, damno, liberis *augeri* etc. G.) Vnde ſpuria ſunt illa *author* vel *autor*, quae recentioribus ſunt in deliciis, quamuis poſterius paullo ſit tolerabilius, et forma *artus* pro *arctus* defendi quodammodo poſſit. Vide HENR. NORISIVM in *Cenotaphia Piſana*.

CAELEBS antiquum et genuinum eſt, pro quo male hodie ſcribunt *coelebs*. Attamen et hoc in marmore eſt apud GRVTER. *p.* IↃLXXVI.

CAERIMONIA, non autem *ceremonia*, ſcribunt veteres. ¶ Sic *beniuolus*, *maliuolus*: *i* nimirum adhibetur ad compoſita formanda, ita *pilicrepus*, *coenipeta* etc. (G.) Neque aliam ſcribendi rationem fert vocis origo, tradita a VALERIO MAXIMO *Hiſtor. I*, *1*.

CAMARA ſcribendum eſſe, non *camera*, docuit V. cl. PETRVS BVRMANNVS *ad* PETRON. *p. 112*.

COMISSARI ſcribendum eſſe, non *commeſſari*, vel deriuatio docet. Eſt enim a Graeco κῶμος. Vide FESTVM voce *comiſſatio*. ¶ Sunt etiam, qui *comaſſari* ab κωμάζειν ſcribendum eſſe contendant, quos tamen librorum antiquorum auctoritas deſtituere videtur. Si cui volupe ſit plura ſuper hoc verbo erudite diſputata conferre, adeat TORRENT. ad SVET. *Vitel.* 13. LAMBIN. in HORAT. IV. 1. 11. et inprimis CASAVB. *de Satyr. Graec. poeſi* I. 4. fin. vbi in originem et vim Graeci et Latini verbi accurate inquirit. (A.)

FEMINA, pro quo vulgo *foemina* ſcribitur, ſed falſo. Eſt enim a femine dictum. Id vero ſine diphthongo ſcribi, ex FESTO diſcimus. In lapidibus ſane fere ſemper ſcribitur FEMINA.

Vide GRVTERI *Inſcript. p.* CCCLVIIII et CCCLXXX. (Nempe ex FEO obſoleto ℊ cognatoque Graecorum φύω || eſt fetus, fecundus, femen, femus etc. G.)

INCREBESCO veteres codices habent. Vnde perperam vulgo ſcribunt *increbreſco.* Accedit analogia. Quemadmodum enim a *ruber* fit RVBESCO, ab *acer* ACESCO, (Certius eſt a *macer* MACESCO. G.) ita a *creber* CREBESCO. Exceptio tamen eſt in *niger,* a quo fit NIGRESCO.

IN DIES, IN PRIMIS, IN POSTERVM diviſim ſcribunt veteres. Perperam recentiores coniunctim *indies, inprimis, inpoſterum.* Multo minus ferenda illa *imprimis, impoſterum.* ℊ Hoc nempe fluit ex coniunctione. (G.) Vere enim haec ſunt duo vocabula.

LACRIMA fere ſemper praeferunt vetera monimenta. Y in hac voce non temere reperies. Non raro tamen veteres ſcribunt LACRVMA. Et ſane quum procul dubio haec vox a Graeco δάκρυον *) deſcendat, non multum referre videtur, vtram adhibeas litteram, modo conſtanter eamdem ſcribendi rationem teneas. Vide OBERTI GIFANII *Praefat. in* LVCRETIVM. ℊ *Lacrumae an lacrimae, maxumus an maximus, et ſi quae ſimilia ſunt, ſcribi debeant, quaeſitum eſt. Terentius Varro tradit Caeſarem per I, eiusmodi verba ſolitum eſſe enuntiare et ſcribere: inde propter auctoritatem tanti viri conſuetudinem factam. Sed ego in antiquiorum multo libris, quam Caius Caeſar eſt, per V pleraque ſcripta inuenio* etc. Verba ſunt Annaei Cornuti, apud CASSIOD. *de Orthographia.* Conf. I. G. BERGER *de naturali pulchritudine orationis p.* 412. (A.)

*) ℊ Ita ex Ὀδυσσεὺς factum eſt *Vlixes,* mutato δ in *l.* Nempe diſtinguenda ſunt deriuata antiqua a recentioribus. In illis ſibi plus indulgebant; documento eſſe poſſunt *Catamitus, Her-*

eules, *Cocles*, Enniique *Burrhus* et *Bruges*, quae ſunt Graecorum Γανυμήδης, Ἡρακλῆς, κύκλος, Πυῤῥὸς, Φρυφές. (G.)

LAPICIDINA ſcribendum eſſe, non *lapidicina*, cum Etymologia docet apud VARRONEM *de lingua Latina VII. 33.* tum marmor apud GRVTERVM *pag.* IↃCLXXXXIII, 8. ❡ Accedit Analogia, vt enim *homicida* dicitur, ſic *lapicida*. (G.)

LITTERA cum duplici T ſemper ❡ certe frequenter, (G.) habent libri veteres, et lapides apud ALDVM MANVTIVM *Orthogr. p.* 8. et SPONIVM *Miſcellan. Erud. Antiquit. p.* XXXVI. ❡ Sed cogitandum tamen, optimos etiam libros litteras non geminare. (G.)

LITVS contra ſimplici T ſemper exaratur in marmoribus et codicibus. CELLARII *Orthogr. p. 104.*

MAENIANA, non *moeniana*. Vide ASCONIVM *ad* CICERONIS *Diuinationem in Caecil. c. 16.* (Sed *Moeniana* a *moenibus* ſ. περιβόλῳ, probat Salmaſ. ad Spart. Peſc. Nigr. G.)

OBSCENVS ſecunda vocali ſcribendum eſſe vel inde patet, quod a Graeco σκηνὴ deſcendit, VARRO *de lingua Latina VI, 5.* Vnde male vulgare *obſcoenus* per OE tuetur SCALIGER *de cauſſis Lat. Linguae I, 34.*

PAENE per AE habent libri veteres et marmor apud GRVTERVM *p.* IↃCLV. Vnde recentiori ſcribarum conſuetudine debetur *pene*. Solebant enim hi medio aeuo diphthongum illam vel ſimplici E. vel certe E caudato (ę) exprimere. Videatur CONRINGIVS *Cenſur. Diplom. Lindau. p. 316.* MABILLONIVS *de Re Diplomat. II, 1, 11. p. 58.*

PATRICIVS cum C, non cum T, ſcribendum. Sane ita conſtanter legitur in marmoribus et Graecis ſcriptoribus, quibus ſemper placet forma

 πατρί-

πατρίκιος. (Eadem ratio TRIBVNICII et similium. G.)

POSTVMVS frequenter legitur in numis et marmoribus; rarissime *posthumus*. Adspirationem quoque ex hac voce excludi, iam dudum iussit EVTYCHES *Grammat. 2311.* et recte. Est enim superlatiuus a comparatiuo *posterior*. Quod adeo verum est, vt id negare non possint et ii, a quibus *posthumus* a *post* et *humatus* esse dicitur. Diuersa enim esse vocabula existimant *postumus*, quod idem sit ac *postremus*, et *posthumus*, quod sit μετὰ θάνατον πατρὸς γεννηθείς. Sed ne id quidem verum est. Mortuo enim parente natus ideo *postumus* dicitur, quia eius liberorum postremus est. Vidit hoc, qui antea in alia omnia iuerat, magnus CVIACIVS *Obseruat. III, 4.*

(PVLCHER cum adspiratione probat CIC. *Orat. c. 48.* ex vsu populi. G.)

SAECVLVM cum diphthongo. Ita numi et lapides. ¶ Gr. σαὶκ. (G.) Nec primae syllabae quantitas permittit, vt hoc nomen cum vulgo grammaticorum a *senex* vel *sequi* deriuemus.

SEORSVM, non *seorsim*. Est enim a *se* et *vorsum*. CELLARII *Orthogr. p. 146.*

SOLLEMNIS, non *solennis* aut *solemnis*, est enim a *sollo* (i. e. solido) et *amni*. Vide CORTIVM *ad* SALLVST. *p. 151.*

SOLLERS et SOLLICITVS duplex L postulant. Vtrumque enim est ab Osca voce *sollo*. Vid. FESTVS in voce *solitaurilia*, et CORTIVS *ad* SALLVST. *p. 163.* (Cum non temere geminauerint litteras antiqui librarii, orthographia talium incertior est. G.)

STRATEGEMA, non *stratagema*. HENR. STEPHANVS *de abusu Graecae linguae p. 96. edit. Rolossianae.* Est enim στρατήγημα.)

TORVS sine adspiratione, non, vt vulgo malunt, *thorus* cum adspiratione. Vid. CELLARII *Orthogr. p. 152.*

TRI-

TRICESIMVS et VICESIMVS. Ita veteres libri, non *vigesimus* et *trigesimus*, quae merito proscribit DAVSQVEIVS. Sane vt a *viginti* et *triginta* dicitur *vicies, tricies, viceni, triceni,* ita et merito dixeris *tricesimus* et *vicesimus.* ¶ Sic *quingenti, quadringenti* ex *centum.* Nempe G et C alternant, antiquius est C, vt *pucnandod* pro *pugnando* etc. [Plura exempla suppeditat POPMA *de vsu antiquae locutionis c. 3.*] (G.)

XII.

Sed sufficere haec arbitror de orthographia; similia enim facile quisque suo Marte obseruabit. Ad ETYMOLOGIAM †) quod attinet, illud praecipue cauendum est, ne vel aliena, vel peregrina vocabulis tribuatur significatio *). Id quod tamen in vulgaribus dictionariis fit frequentius, quam quisquam crediderit.

In etymologia alienae vocum significationes cauendae.

†) ¶ Quinct. I, 6, 28. *Etymologia, quae verborum originem inquirit, a Cicerone dicta est notatio, quia nomen eius apud Aristotelem inuenitur* σύμβολον, *quod est nota: nam verbum ex verbo ductum, id est veriloquium, ipse Cicero, qui finxit, reformidat* (Top. 8.). *Sunt qui vim potius intuiti, originationem vocent.* Hac in re ex antiquis magna fuit Varronis diligentia, cuius consilium fuit ludendo docere, hunc emendarunt Scaliger et Vossius, nam fuit saepe ineptus, certe minus felix. (G.)

*) Plura eiusmodi vocabula, quibus peregrina adfingitur notio, cum cura collegit CELLARIVS in *Antibarbaro III. p. 155.* Ea huc transcribere esset superuacuum. (Notemus primum ea, in quibus peccari sentimus frequentius, vt *prolixus, taediosus,* ipsi nostro auctori fami-

 liaria.

liaria. G.) Neque enim quisquam nitidioris ſtili ſtudioſior carere praeclaro illo opuſculo poteſt. Addi tamen meretur FRANCISCI VAVASSORIS *de vi et vſu quorumdam verborum, cum ſimplicium, tum coniunctorum*, tractatus, quem cum notis vna cum eiusdem auctoris tractatu *de ludicra dictione* recudi curauit v. cl. IO. ERHARDVS KAPPIVS, *Lipſiae* cIↃIↃccxxII. 8. Acutiſſimus quoque in genuina vocum ſignificatione eruenda, profligandisque notionibus ſpuriis fuit vir incomparabilis IO. FRIDERICVS GRONOVIVS, et adhuc hodie eſt vir magnus, quem honoris cauſſa nomino, PETRVS BVRMANNVS, ex quorum notis et operibus ille CELLARII catalogus maxime poterit locupletari. (Ampliſſima collectanea dedit IO. FRID. NOLTENIVS *in Lexico L. L. antibarbaro,* quod habet Indices 1 Orthographicum, 2 Proſodicum, 3 Etymologicum priorem merito ſuſpectorum, et 4 poſteriorem falſo ſuſpectorum, et Syntacticum. Editio ſecunda libri vtiliſſimi prodiit cum MOSHEMII praefatione Lipſ. et Helmſt. A. 1744. 8. mai. ¶ Plures eius generis libri infra recenſentur C. II. §. 4. || Sed nusquam maiorem vim talium obſeruationum reperies, quam in *Fabriano eruditionis ſcholaſticae theſauro*, cuius altera GESNERI editio prodiit Lipſiae 1735. f. Et ſi quid etiam hic deſit, iam in eo eſt, vt ſuppleatur, edendo *nouo Theſauro Linguae Latinae* ad modum et filum Stephaniani iam paene ad vmbilicum perducto. G.)

XIII.

Abſtinendum etiam a vocabulis, quibus analogia repugnat.

Deinde illud quoque haud ſuaſerim, vt vocabula, quae ab omni analogia abhorrent, admittantur *). Recte enim dictum eſt a IVLIO CAESARE (apud GELL. I, 10. et MACROB. I, 5. G.) *tamquam ſcopulum,*

pulum, ſic fugias inauditum atque inſolens verbum **).

*) Multa eiusmodi finxit barbara ſcholaſticorum et gloſſatorum turba, quae deinde a lexicorum ſcriptoribus veluti ciuitate donata ſunt, licet ab ipſa Latinae linguae indole plane abhorreant. Nos quaedam duntaxat exempli loco recenſebimus. Sic

E CONTRA hodie vulgare eſt: (c. 2. §. 6.) non autem ſic olim loquebantur veteres. Neque analogia permittit, vt praepoſitio regat adverbium. ¶ Immo fauet analogia huic compoſitioni, nam *contra* proprie non eſt aduerbium, ſed praepoſitio; antiquos autem geminaſſe praepoſitiones docent *inante*, *exante*, *poſtante*, *exaduerſum*, *circumcirca*, *circumſecus*, *praeterpropter*, *ecirca*, *incoram*, *ſuperante* etc. de quibus vid. AVS. POPMA *de vſu ant. locut.* I, 14. GVNTHERI *Lat. reſtit.* P. II. 141. etc. Sit vero adverbium. Quid tum? praepoſitiones, ſi non regunt aduerbia, cum iis tamen iunguntur, et *econtra* eodem modo formatum eſſet, quo *deinde, proinde, exinde, abhinc, antehac, poſthac, adhuc, perſaepe, derepente* etc. Cautius infra *cap.* 2. 6. E praepoſitionem aduerbiis iungi ſolere negat, ſed repugnat *Exinde*. Vt adeo etiam hic, vti alias ſaepe, mater fuiſſe barbariei videatur analogia, ſi barbari ſunt vulgatus Bibliorum interpres, Seruius, Priſcianus, aliique Grammatici antiqui, ſed nimirum requiritur maior auctoritas. (A.) Allegant vulgo pro hoc vocabulo TACIT. *Annal. XII*, 47. ſed locum illum in mendo cubare animaduertit IO. FRID. GRONOVIVS. Veteres habent CONTRA, vel CONTRA EA, quod apud CORNELIVM NEPOTEM occurrit. Immo et E CONTRARIO occurrit apud TACIT. *Hiſt. I, 27. et 88. II, 5. III, 54.* Fieri poteſt, vt quum in codice aliquo le-

geretur per abbreuiationem E CONTRA. pro E CONTRARIO, librarius indoctus id pro integro vocabulo acceperit.

EXTRINSECVS et INTRINSECVS adiectiua non minus, quam aduerbia EXTRINSECE et INTRINSECE plane absurda sunt. Quis enim aduerbium *secus*, vnde haec vocabula sunt, in adiectiuum transformet, aut aliud inde fingat aduerbium *sece*? Quare aduerbia sunt *extrinsecus* et *intrinsecus*, adiectiua: *exterior, interior.*

PIENTISSIMVS veteribus auctoribus ignotum, in solis occurrit lapidibus apud GRVTER. *Inscript. p.* CCCCXVIII, 1. CCCCXXI, 4. CCCCLXVI, 5. CCCCLXV, 8. IↃCVI, 9. IↃCVIII, 10.

VXORATVS pro *marito* vulgus dicit, sed contra analogiam. ¶ Quin hac forte se tueatur. Quidni fingi possit aeque ac *maritare*, *maritatus* a *maritus*. Sed deest auctoritas bona et idonea. (G.)

Dubium est, an in hunc censum referenda sit vox vel voces potius IN PRAESENTIARVM, de quibus dubitat CELLAR. *Antibarb. p. 123.* et *cur. poster. p. 178.* defendente huius vocis analogiam V. C. IAC. PERIZONIO *ad* SANCTII *Mineru. 2, 3, 8. p. 171.* Id certum, insolentis formae vocabulum veteribus non ignotum fuisse, adeoque auctoritate se tueri. At aliter sentit SCIOPP. *iudic. de stilo histor. p. 99.* vbi hanc loquutionem, tamquam lutulentam reiicit: quasi ea non vsi essent scriptores optimi, CATO, FANNIVS, NEPOS, TACITVS, et ex argentea aetate APVLEIVS et MINVCIVS FELIX. Vt analogiae non aduersari hanc formam, ostendat SANCTIVS, *in* genitiuo iunx sse veteres, existimat, PERIZONIVS vero potius per ellipsin vocis *tempore* exponit. Sed scire velim, quid sit *tempus praesentiarum.* Fateor, me nondum intelligere loquutionis istius analogiam. (Legitur

tur etiam apud CATONEM de R. R. 144, 4. Peculiaris eſt de ea diſputatio GODEFR. HECHTII Viteb. qua tamen a ſententia ſe dimoueri non paſſus eſt PERIZONIVS. ¶ Ceterum argumentum ab analogia non eſt exceptione maius. Sunt ſolitaria et ſingularia, bona tamen. Sunt analoga et tamen malae notae: quin analogia mater fecundiſſima barbariſmorum. Interim de hac voce conf. infra ad cap. II. §. 6. fin. G.)

**) ¶ Praecepit haec Caeſar in libris, quos de Analogia Grammatica ſcripſit: poſt quem neminem harum rerum pudere debet aut poenitere. Pulcherrime Quintil. I, 12. *An ideo* inquit *minor eſt M. Tullius orator, quod idem artis huius diligentiſſimus fuit, et in filio recte loquendi vſquequaque aſper quoque exactor? Aut vim C. Caeſaris fregerunt editi de analogia libri?* (G.)

XIIII.

Parum quoque accurati ſunt, qui in declinatione nominum ac pronominum, verborumque coniugatione aberrant. Quum vero nemo ignoret declinationum et coniugationum paradigmata: licebit nobis quaedam tantum, quae vulgo negliguntur, obſeruare *). *Nec peccandum in flectendis vocabulis.*

*) Obſeruationes aliae criticae ſunt, ¶ v. c. de origine et deriuatione declinationum e Graecis: quartam eſſe contractam ex tertia: etc. cuius generis multas exhibent Scaliger de cauſſis L. L. Voſſius, Grammaticaeque Perizoniana et Schwarziana. (G.) quae huc non pertinent, aliae vere grammaticae, minime negligendae in elegantiore latinitate. Tales ſunt, quae ſequuntur,

I. AMBO et DVO accuſatiuum pluralem maſculinum apud meliores auctores, non *ambos* et

duos, ſed *ambo* et *duo* formant. (Gr. *ἄμφω* et *δύω*. G.) CIC. *epiſt. ad diuerſ: VII, 25. Praeter* DVO NOS. *epiſt. VII, 29.* DVO *parietes dealbare.* *epiſt. ad Att VII, 29. Vos* DVO *delegi. epiſt. V, 8. Quos quidem ego* AMBO *vnice diligo.* VIRGIL. *Georg. IIII, 88.*

Verum vbi ductores acie reuocaueris AMBO. *Et Aeneid. XI. v. 285.*

Si DVO *praeterea tales Idaea tuliſſet.*

Conferri merentur IO. FR. GRONOV. *ad Liu. XXXV, 21.* et GRAEVIVS *ad Sueton. Claud. XIIII.* Ita et alii aureae aetatis ſcriptores loquuntur, veluti SALLVST. *de bell. Iug. c. 21. qui* AMBO *reges adeant.* Et *c. 28.* filium, et cum eo DVO *familiares ad ſenatum legatos mittit. C. 102.* DVO *quam fidiſſimos ad eum mitteret.* VARRO *de re ruſt. lib. I. c. 18.* DVO *villicos*, et *l. III. c. 1.* DVO *libros.*

¶ Sic *Domi* non eſt Genitiuus, niſi localis ad quaeſtionem *vbi?* vt *domi meae* etc. Hunc in cenſum veniunt etiam eae obſeruationes, quae, vt ita dicam, pertinent ad elegantiam Latinitatis obſoletam. Antiquis, vt hoc vtar, Datiui et Ablatiui plurales in *abus* non ſemper obſeruantur, occurrunt apud optimos ſcriptores *natis, diis* etc. pro *natabus, deabus.* Sic apud illos frequentes ſunt Nominatiui et Accuſatiui in IS, vt *pluris, omnis.* Notandi etiam Datiui quartae Declinationis in V. Ita caſu ſecundo Tullius quoque *ſenati* pro ſenatus dixit *in Caecil.* 5. 19. et *ſenati conſultum Epiſt. ad diu.* V, 2. fin. etc. (G.)

II. Quoties poſt *ſi* vel *ne* ſequitur *quis* pro *aliquis:* toties ſeruanda eſt declinatio pronominis *aliquis.* CICERO *pro Archia cap. 1. Si qua exercitatio dicendi:* non *ſi quae exercitatio.*

III. Verbum REVERTOR apud meliores auctores, veluti CICERONEM, CAESAREM, LIVIVM, praeteritum actiue format, *reuertit, reverte-*

verterunt, reuertiſſe. Reuerſus eſt primi dixere ASCONIVS PEDIANVS, PHAEDRVS et VALERIVS MAXIMVS. Immo et TACIT. *Annal. XII, 21. non ſum dimiſſus ad te, ſed* REVERSVS. Vtraque forma verbi in vſu fuit, REVERTO et REVERTOR, vti *diuerto* et *diuertor, praeuerto* et *praeuertor, quamuis forma* neutra in praeteritis; deponens in praeſenti et temporibus inde formatis ſit frequentior. Optimum tamen eſt participium REVERSVS. (*Reuerſus eſt* iam habet NEPOS 2, 5, 2. it. HIRTIVS *de B. Hiſp. 13.* G.) Vid. CELLAR. *Antibarb. p. 151.* et. *cur. poſter. p. 167.* (Optime ſibi conſulunt, qui laborem perlegendi boni Lexici, quale eſt Fabrianus Theſaurus, et nouus ille Geſneri, non defugiunt. Sic enim fiet, vt nihil temere ſit obſeruatione dignum, quod illos fugiat. Vt hoc lubentius faciant homines, data eſt opera, vt exempla ponerentur ob ſententiam, hiſtoriam, deſcriptionem, iocum etc. iucunda. G.)

XV.

In particulis dici non poteſt, quanta ſita ſit linguae Latinae elegantia. Hic vero ad earum tantum ſignificationem et vſum reſpicimus *). *Nec in particularum vſu.*

*) Praeclarus *de particulis Latinae Linguae* exſtat libellus HOR. TVRSELLINI acceſſionibus haud contemnendis locupletatus a IAC. THOMASIO et a IO. CONR. SCHWARZIO, *Lipſiae* cIↃIↃCCVIIII. et cIↃIↃCCXVIIII. 8. et cIↃIↃCCXXXIIII. 8. ¶ recuſus ibidem et auctus cIↃIↃCCLI cura Vener. ERNESTI. Sunt et de eadem re ADAM. DVKERI, GODESCH. STEWECHII et PHIL. PAREI libelli. GVNTHERVS quoque pleraque habet. (G.) Nos denuo quaedam exempli cauſſa monebimus.

I. COMMVNITER non idem eſt ac vulgo, *(gemeiniglich)* ſed *indiuiſim, (gemeinſchaftlich).* CICERO

CERO *pro S. Rosc. Amerin. 37. Iste Roscius omnia cum Chrysogono communiter possidet.*

II. HACTENVS et ADHVC ita differunt, vt illud de loco, hoc de tempore adhibeatur. CICERO *epist. ad Att. XIII, 21. Sed haec hactenus.* Et *ad diuers. V, 10. Caesar adhuc de meis supplicationibus non refert.* NEP. *Miltiad. 5. Qua pugna nihil adhuc nobilius.* *Hactenus* tamen pro *adhuc* est apud TACIT. *Agric. 10. Dispecta est et Thule, quam hactenus nix et hiems abdebat.* CELLAR. *cur. post. p. 407.* ¶ Passim ita recentiores. Nempe loci et temporis notiones valde sunt analogae. (G.).

III. IVXTA non idem est ac *secundum.* Perperam itaque dicunt: *iuxta Homerum, iuxta diuinum oraculum.* ¶ Ad vegetam L. L. senectutem hunc huius praepositionis vsum refert FVNCCIVS p. 1231. exempla afferens Solini, Nazarii, Hieronymi. (A.) Rectius dixeris, *iuxta* modo praepositionem, modo esse aduerbium, idemque notare, ac *prope, post, aequali modo.* Hinc dicitur: *sepultus iuxta viam Appiam.* NEP. *Attic. 22. Aestum hiememque iuxta ferens.* POMPON. MELA I, 19. *Litteris Graecis et Latinis iuxta eruditus.* SALLVST. *Bell. Iugurt. 95.* Hinc dicitur etiam *iuxta ac, iuxta atque, iuxta cum.* Exempla collegit IAC. PERIZON. *ad* SANCT. *Mineru. I. p. 102.*

IIII. QVAMVIS non promiscue vsurpandum pro *etsi, tametsi, licet.* Est enim contractum ex *quantumuis* *) atque hinc iis demum locis recte ponitur, vbi solui in has voces potest. VIRGILIVS *Eclog. II. v. 16.*

QVAMVIS *ille niger,* QVAMVIS *tu candidus esses.*

Id est, *quantumuis niger, quantumuis candidus.* SANCT. *Mineru. III. p. 352.* (Notari potest diuersa

versa constructionis ratio. In QVAMVIS et ETSI modus pendet ex sententia certa vel incerta: post LICET semper VT intelligitur etc. G.)

*) Negat hoc V. C. PETR. BVRMANNVS *ad Phaedr. lib. I. fab. XVIII. p. 60.* Et sane dicere iam malim, compositam esse particulam ex *quam* et *vis: quam* autem idem esse ac *quantum*, vt in illis: *quam essem occupatus, quam velit sit potens: Hic, quam velit, Epicurus iocetur*

V. QVANDOQVE non est *nonnunquam*, vt credere nos iubent vocabularia, sed *quandocumque.* SANCT. *Mineru. III. p. 497.* IO. FR. GRONOV. *ad Liu. I, 34.* Add. BVRM. *ad Petron. p. 683.* et VAVASSOR *de vi et vsu quorundam verb.* voce *quandoque*, vbi eleganter docent, *quandoque* non modo idem esse ac *quandocumque*, sed et aliquando pro *quando*, *quoties*, *quotiescunique*, *si quando*, *tunc quum* accipi: veluti in illo HORATII *de arte poet. 359.* de Choerilo

Quem bis terque bonum, cum risu miror, et idem
Indignor, QVANDOQVE *bonus dormitat Homerus,*

id est, *si quando (vel* quandocumque G.) *dormitat.* ¶ Prouerbiorum nempe et sententiarum studium huius corrupit vt multorum locorum sensum. Exemplo sit illud Terentianum *Heaut.* I, 1. 25. *Homo sum; humani nihil a me alienum puto.* Idem experta sunt alia duo Horatii loca S. L. 2, 86. et A. P. 356. (G.)

VI. QVOD et VT quomodo differant, pauci norunt, etiam qui in vsu harum particularum non aberrant. Respiciendum est ad comma antecedens, quod quoties sequentis caussa est, vel esse saltim debebat, toties ponendum est VT. Sin minus: vel QVOD, vel *accusatiuus cum infinitiuo.*

Recte

Recte ergo dicitur apud PLINIVM *epist. I, 1. Frequenter hortatus es, vt epistolas, si quas paullo curatius scripsissem, colligerem.* Caussa enim, cur colligeret, debebat esse hortatio. Recte etiam dicitur: *tanta in me exstant merita tua, vt ingrato mihi viuendum moriendumque videatur.* Caussa enim, cur ingrato moriendum sit, est magnitudo meritorum. Contra ea dicendum: *spero, eum sibi haud dissimilem futurum.* Spes enim non est caussa, cur ille sui similis futurus sit. Ex quibus sane patet, quam falso vulgo dicant: *sequitur, quod.* Veteres enim semper hic vsurpare solent VT. Vid. CIC. *Paradox. III.* et *de fato 12.* ¶ Notanda sunt tamen ista: CIC. *pro Rosc. Am.* 41. f. 121. *Non est verisimile, vt Chrysogonus horum litteras adamarit;* et *Verr.* IV. 6, 12. *Verisimile non est, vt ille homo tam locuples, religioni suae pecuniam anteponeret.* [Ita etiam LACTANT. *de ira* 10, 44. Quem locum laudavit iam HEVSINGERVS ad NEP. *Hannib.* 1, 1. vbi similis verborum constructio. *Si verum est, vt populus Romanus omnes gentes virtute superarit.* Idem plura exempla quaerentes ablegat ad GVNTHER. Latin. restit. P. II. c. 198.] (G.)

VII. (Maior etiam corruptela regnat circa vsum Coniunctionis QVOD, vbi accusatiuus cum infinitiuo postulabatur. Quid disputatum sit hac de re, et quid de singulis, quae proferuntur, exemplis sentiam, expositum est peculiari disputatione Fabriano thesauro a me intexta. Hic teneamus modo illud: *a*) Distinguenda esse verba *affectuum quorundam a verbis omnium sensuum dicendi et significandi.* Illa possunt post se QVOD habere, sicut nimirum etiam QVIA; haec non possunt. *b*) Quae in contrariam sententiam pro vsu τῆς QVOD allegantur, illa vel manifesto corrupta, vel peruerse accepta sunt, vt disputatione laudata luculenter ostensum est. *c*) Quod si ad omnia loca responderi non possit, et sunt forte

duo,

duo, tria, in quibus MSS. conſentiunt: innumerabilis tamen multitudo exemplorum contrariorum, vbi accuſatiuo cum infinitiuo vſi ſunt boni auctores, ſatis perſuadet, illud alterum aut corruptum eſſe, aut ab ipſo adeo auctore male poſitum. ¶ Idque eo magis, quod Cicero, qui Graeca multa conuertit, ὅτι illud per accuſatiuum cum infinitiuo reddidit. || Vnde nunquam ſuis legibus vſi ſunt Scioppius et Perizonius, licet pro vſu τῆς QVOD et VT vehementer diſputarint. G.)

XVI.

Nulla in re facilius labuntur tirones, quam in SYNTAXI. Quum vero noſtrum haud ſit, regulas, quae in libellis grammaticorum omnibus habentur, repetere: ſequemur et hic inſtitutum noſtrum, et de vitioſa ſyntaxi *) animaduerſiones quasdam ſubiiciemus. *Cauenda denique falſa ſyntaxis.*

*) Tales ſunt, quae ſequuntur, obſeruationes: I. EVADERE ante et poſt ſe habere nominatiuum, recte obſeruant grammatici. At multi tamen elegantius ſe dicere putant: *tu euades in virum doctum.* Notanda ergo regula: EVADERE *nominatiuum perſonae, et accuſatiuum rei cum praepoſitione* IN *poſtulat*, id eſt, ſi de perſona loquimur, nominatiuo opus eſt: ſi de re, accuſatiuo cum praepoſitione IN. LIVIVS I, 39. *Iuuenis euaſit indolis regiae.* CIC. *in Bruto 35. T. Albucius perfectus Epicureus euaſerat.* TERENT. *Adelph. III, 4. Haec licentia euadet in aliquod malum.* Nimirum EVADERE proprie notat terminum, ad quem quid pertingit, vti recte obſeruauit CORTIVS *ad Salluſt. de bello Iug. c. 14. p. 472.* et *c. 52. p. 652.* Vnde non modo cum praepoſitione IN, ſed et cum aduerbiis ad locum iungitur. SALLVST. *Iug. c. 14. Huccine, Micipſa*

tip/a pater, beneficia euaſere? TERENT. ❡ *Eun.* III, 3, 11. *Sermonem quaerere: vbi friget, huc euaſit.* *Phorm.* IV, 3, 21. *Quid hic coeptat? aut quo euadet hodie?* (G.) *Andr. I, 2. v. 4. Heri ſemper lenitas, verebar, quorſum euaderet.* Vbi DONATVS: *ad quam partem erumperet.* Et *euadere eſt, per quamcumque difficultatem ad aliquid peruenire.* (❡ Sic *euadere in murum, in ſummum, in faſtigium.* || Nempe E in compoſitis ſaepe motum verſus altiora notat, vt *eminere, emergere, eniti, eſcendere, exiſtere* etc. G.)

II. Genitiuum adſciſcunt verba aeſtimandi. Sed iis perperam vulgo accenſetur verbum CVRO. Nihili ergo eſt phraſis: *parui hoc curo,* pro qua veteres: *parum hoc curo.* CELLAR.* *Antibarb. p. 243.* (Sic *facere tanti, quanti, magni, maximi, parui, minoris, minimi* auctores habent: *maioris* nondum, quaerens licet, inueni. G.)

III. Vbi datiuum alias poſtularet conſtructio, ibi ſaepe vſus exigit praepoſitionem cum accuſatiuo vel ablatiuo, et verſa vice. Hinc Latinis ignota eſt ſyntaxis *communicare cui,* pro qua dicendum: *communicare cum quo, vel inter quos.* CICERO *epiſt. ad diuerſ. I, 7.* et *pro P. Quinct. IIII.* (Male pro Datiuo ❡ a KAPPIO *ad* IENS. p. 161. || laudatur LIV. 22, 27. *Sibi communicatum imperium.* Nam adiectum eſt, *cum eo.* CAES. B. Ciu. 3, 18. habent quidem libri, *quibus communicare de maximis rebus Pompeius conſueuerat.* Sed ex perpetuo vſu aureae aetatis Cellarius et GRONOV. Obſ. 2, 6. legunt *quibuscum,* cui lectioni etiam ſuffragatur Codex laudatus DAVISIO, qui habet *quibusque.* G.)

Nec Latinum eſt *conciliare cnm aliquo,* pro quo veteres ſemper dicunt *conciliare alicui.* CAES. *de bell. Gall. VII, 7.* Sic et *incumbere libris* perperam dicitur, pro ſtudere. Veteribus enim placebat ſyntaxis: *incumbere in ſtudia, in*

curam,

curam, in rempublicam, ad laudem, ad reipublicae salutem, ad bellum, (proprie *ad remos, ad aratrum.* G.) Exempla collegit CELLAR. *Antibarb. p. 337.*

¶ Omnes fere constructiones admittit *conuenio*. Dicitur enim: *inter nos conuenit, ratio accepti et expensi; Optime Lucullo conuenit cum sorore; Cum aduersariis mihi conuenit, matrem esse interfectam a filio; Hoc mihi cum tuo fratre conuenit; De hoc mihi tecum conuenit; Haec fratri mecum non conueniunt; Posterius priori non conuenit; Qui sibi is conueniet; Si tibi ita conveniat; Conuenit mulier viro in manum*; et *in manum viri; In te conuenit suspicio; Contumelia ad maximam partem ciuium conuenit*, etc. (G.)

IIII. VT, NE, QVO, QVIN, AN, numquam recipiunt futurum subiunctiui, sed exigunt coniugationem periphrasticam. Caue ergo dicas, *nescio an venerit*, pro *nescio an venturus sit*. (Nempe quod vulgo futurum subiunctiui vocant grammatici, plane ad subiunctiuum non pertinet; quare etiam sub *futuri exacti* nomine indicatiuo adscriptum est a GESNERO in Grammatica Cellariana Gottingae A. cIↄIↄccxxxx. edita. Habet sane vt characterem, ita notionem quoque praeteriti s. exacti temporis. *Cum scribam*, *(wenn ich schreiben werde) cum scripsero, (wenn ich werde geschrieben haben)*. Est ex disciplina antiqua futurum rei perfectae. Vid. OEDERI chronologia Grammatica. G.)

V. Quoties IVBEO accusatiuo personae iungitur, toties exigit infinitiuum actiuum: alias passiuus ponendus est. Sic recte dico: *librum adferri iussit, seruulum iussit librum adferre.* Neque tamen σολοικα, sed rariora tantum sunt *iubeo tibi, iubeo vt*, ceu exemplis compluribus demonstrant IAC. PERIZON. *ad* SANCT. *Mineru. II, 4. 6. p. 125.* CELLAR. *Antibarb. p. 238. et 256.*

D (Au-

(Aureos falso laudari, ostendit in Fabro GESNERVS. Primi vsi sunt TACITVS, CVRTIVS. *Iubeo tibi* est inter naeuos CASTELLIONIS. Ceterum *iubeo* est populi, leges probantis; Senatui, ICtis, Philosophis *placet;* Senatui etiam *videtur;* ℊ Senatores *censent.* G.)

VI. Adiectiua cum infinitiuis non temere iungenda sunt, quia hoc Graecismum redolet. Plerumque enim Latini vel gerundium, vel supinum, vel coniunctionem *vt* cum coniunctiuo, prout res postulat, post adiectiua solent vsurpare. v. c. *cupidus discendi, facile ad intelligendum,* vel *intellectu, dignus, qui (vt) laudetur, mirabile visu.* (Poëtae hanc rationem Graecorum elegantiae caussa affectant. Vid. VECHNER. *Hellenolex.* 1, 2. 21. SANCT. *Min. III, 6.* et ibi SCIOPP. et PERIZON. G.)

VII. AN in dubitatiua sententia repetere vix consueuisse CICERONEM, iam obseruauit CELLAR. in *Antibarb. p. 228.* Semper enim elegantiores, priore loco VTRVM vel encliticum NE; posteriore demum AN ponunt. CVRT. III, 4. *Alexandro, vtrum perseueraret, an abiret, satis incerto.* Quod si tria sunt quaestionis membra, primum comma ℊ VTRVM vel (G.) NE; posteriora AN exigunt. CIC. *pro S. Rosc. 41. Quaero abs te, iine, qui postulabant, indigni erant, qui impetrarent? an iste non commouebat, pro quo postulabant? an res ipsa tibi iniqua videbatur?* ℊ Et *Verr.* 3, 53. *Quid diceretis? vtrum Metellum falsum scribere? an amicum laedendi esse cupidum? an praetorem, quemadmodum prouincia affecta sit, nescire?* (G.)

VIII. In constructionibus cum praepositionibus danda est opera, vt ne sine veterum exemplo loquamur. Sic non optime dicitur: *versari circa aliquam rem;* melius *versari in aliqua re.* Ita enim semper loquitur CICERO *). Prius tamen

men placuit SENECAE *ad Marc.* 29. et SVETON. *de Gramm.* 17. Male quoque dicitur: *ita comparatum est cum hac re;* melius CICERO *in Lael.* 28. *Ita ratio comparata est vitae naturaeque nostrae.* TERENT. *Heaut.* III, 1. *Ita comparata natura omnium hominum.* Talis etiam est formula: *ita se res habet cum hoc*, de qua CELLAR. in *Antibarb. p.* 213. ¶ Sic *bibere in* auro, argento, vitro, maluerunt quam *ex.* (G.)

*) Aliquando *versari* idem est ac *circumagi, vexari, agi.* Et haec est elegans loquutio, quae et ipsa eamdem constructionem cum IN postulat. Ita SALLVST. *Iug. c.* 14. *Semperne in sanguine, ferro, fuga, versabimur?* Ita et actiue *versat nos cura*; et HORAT. *Lib. II. v.* 90.

Qui minus argutos versat furor iste poetas.

Conf. CORT. *ad Sallust. p.* 473.

XVII.

Praecipue hic locum inuenit syntaxis ORNATA, quippe quam vulgo *) praetermittunt grammatici. Ea vero quum partim in positione, partim in additione, partim in abiectione, partim denique in commutatione vocum consistat: de singulis non obiter agemus. *Fundamenta syntaxeos ornatae.*

*) (Illud iam non ita esse, reuincunt vulgatissimae hodie Grammaticae, Cellariana, Marchica, Langiana etc. G.)

XVIII.

Ad positionem vocum quod attinet, quamquam is est linguae Latinae genius, vt in ea verborum ordo non tam arctis legibus adstringatur, ac in aliis linguis: *De vocum positione an quaedam exstent certae regulae?*

 caue

caue tamen exiſtimes, plane nullum in ea eſſe certum verborum ordinem *). Quare non perinde eſt, quo ordine colloces vocabula, ſed obſeruandae ſunt regulae quaedam, quae dici non poteſt, quantum elegantiae ſermoni Latino concilient **).

*) Mireris ergo, quo iure ſcribere potuerit IAC. LODOICVS STREBAEVS *de elect. et colloc. verb. I, 4. p. 18. In oratione nulla verbo propria ſedes eſt, nullus certus et immutabilis locus, nullus vmquam fuit ſic deſtinatus ordo, vt eius mutatio deformis et inelegans eſſet.* Sane quantum ratio hunc virum doctum fugiat, vel inde patet, quod ordo verborum, in poetis facile tolerandus, in oratione ſoluta plane abſonus eſſet futurus. Ait HORATIVS *Carmin. lib. IIII. od. XV. v. 1. 2.*

Phoebus volentem praelia me loqui
Victas et vrbes, increpuit lyra.

Iam ſi quis in proſa oratione, eodem ſeruato verborum ordine, diceret: *pater volentem ſeruos filium occidere, miſeras et ancillas, caſtigauit gladio:* quis, quaeſo, ferret ita loquentem? Ex quo ſane clariſſime patet, in Latina quoque lingua eſſe aliquem verborum ordinem, certasque adeo regulas, quae niſi obſeruentur, confuſum ac hiulcum inde naſci oporteat orationis genus. (Non potuit hoc ſibi velle STREBAEVS, plane nihil referre, quomodocunque collocentur verba. Sic enim ſua ipſius vineta caederet. Sed hoc indicauit, quod res ipſa loquitur, non eſſe certum perpetuumque vt apud Germanos v. c. Galloſque aſſignatum locum verbo, aut alteri orationis parti, non eſſe certum *conſtructionis,* quem vocant grammatici, *ordinem.* Interim toto libro tuetur, ordinem eſſe, numerum eſſe. Sed is nimirum ita

fluctuat;

fluctuat; ita liber eſt, vt intra praecepta pauca includi non poſſit. Dedit nuper XXX. regulas AVG. GEHLIVS in *Ratione ordinationis verborum* etc. Hamb. 1746. 4. qui libellus ſane propter exempla vtiliſſimus eſt. G.)

**) ¶ Numeroſae orationis quanta vis ſit, Tullio credamus, qui exclamaſſe auditores dicit *de Orat.* I, 33, 152. ſi verba apte numeroſeque cecidiſſent. Sic *Orat.* 63, 214. plaudunt homines ad illud Carbonis: *Patris dictum ſapiens, temeritas filii comprobauit.* Itaque imitatus ipſe Cicero *de Diuinat.* I, 23, 46. hoc modo: *Matris ſomnium immanis filii crudelitas comprobauit.* Conf. VOSS. *Inſtit. Rhet.* IV, 4, 5. (G.) Vere ergo ordo et collocatio verborum in eloquentia omne fert punctum, adeo, vt quidquid orationi gratiae ineſt, pereat, ſi verborum turbes ordinem. ¶ Videantur omnino exempla commutati ordinis apud CIC. *Orat.* 70. ſ. 232. (G.) Elegantiſſima ſunt illa CICERONIS *de orat. I, 1. Cogitanti mihi ſaepe numero, et memoria vetera repetenti, perbeati fuiſſe, Quincte frater, illi videri ſolent, qui in optima republica, quum et honoribus et rerum geſtarum gloria florerent, eum vitae curſum tenere potuerunt, vt vel in negotio ſine periculo, vel in otio cum dignitate eſſe poſſent.* Iam verborum tantum collocationem muta, et periodum hunc in modum refinge: *Quincte frater, ſaepe numero mihi cogitanti, et repetenti memoria vetera, illi perbeati fuiſſe videri ſolent, qui quum et honoribus florerent, et rerum geſtarum gloria, eum potuerunt tenere curſum vitae, vt vel ſine periculo in negotio, vel cum dignitate eſſe poſſent in otio.* Tuam fidem, lector, an priſtinae elegantiae Ciceronianae vel vola vel veſtigium ſupereſt? Nonne coquum potius aliquem aut calonem, quam Ciceronem audire tibi videris? Et tamen verba omnia Ciceronis retenta: ſolumque immutatum eſſe ordinem et collocationem

verborum animaduertis. Quae quum ita sint, quantum hac in re positum sit momenti, satis superque intelliges. (Contra ea LAZARVS BONAMICVS orationem PHILELPHI solo verborum ordine immutato ex subagresti et inconcinna elegantem et sonoram reddidit. vid. VOSS. *Instit. Rhetor.* p. 164. Ceterum illa ad lectorem prouocatio de erudito lectore tantum accipienda, qui longo vsu teretes aures habeat: alius quiuis, licet alia omni doctrina politus, nihil discriminis sentiet. Exercitatio, vt in omni alio sensuum iudicio, hic regnat. G.)

XVIIII.

Quales sint illae regulae.

Operae pretium itaque fuerit, potiores, quae huc pertinent, regulas paullo accuratius exponere, idoneisque illustrare exemplis *), vt quis sit hac in re linguae Latinae genius, tanto facilius possit intelligi.

*) Multi iam inde a renatis litteris prodierunt libelli de elegantiis Latinae linguae, quorum recensum agit MORHOF. *Polyh.* 4, 10, 11; plures etiam, qui compilauit reliquos, nominat CHRISTO. ARNOLD in praefatione ad suum *Latinae linguae ornatum,* (G.) in quibus etiam de ordine et collocatione verborum praecipere solent auctores. Sed quum et hic multa parum accurate, multa perperam dicantur: nos ea, quae certa sunt, consectabimur.

De transpositione regulae.

I. *Vocatiuus non statim ab initio, sed plerumque *) post aliquot verba, nonnumquam etiam in posteriore periodi membro locum occupat.* NEPOS *in prooem.* 1. *Non dubito, fore plerosque,* ATTICE, *qui hoc genus scripturae leue, ac non satis dignum summorum virorum personis iudicent.* CICERO *in orat.* 1. *Vtrum difficilius, aut maius*

maius esset negare tibi saepius idem roganti, an efficere id, quod rogares, diu multumque, BRVTE, *dubitaui.* Vbi vocatiuus in postremum denique periodi membrum eleganter reiectus est.

*) Attamen, si adfectus exprimendus sit, vocatiuus et primum statim locum recte occupat, et nonnumquam bis vel ter repetitur. TERENT. *Andr. I, 5, 47. O Mysis, Mysis, etiam nunc mihi scripta ita dicta sunt in animo Chrysidis de Glycerio.* Vbi DONATVS: *Primum vocandi, alterum increpandi est.* Ego vtrumque adfectus cuiusdam esse existimo, vti illud CICERONIS *ad Q. Fratrem: Mi frater, mi frater, mi frater.*

II. *Casus obliqui, si id sensus orationis ferat, eleganter nominatiuo praemittuntur.* CIC. *orat. 2. Nec simulacro Iouis Olympii, aut Doryphori statua deterriti, reliqui minus experti sunt, quid efficere, aut quo progredi possent.* Si hic nominatiuum *reliqui deterriti* priore loco posueris, omnis peribit periodi venustas. (Vid. Principia Orationum CIC. *in Catil. 3. pro M. Marcello, pro Ligario* etc. G.

III. *Propositiones incidentes Logicis vocatae,* et quaecunque adiectiuis declarandi vel definiendi caussa adiiciuntur. G.) *eleganter adiectiuis et substantiuis, aut certe reliquae orationi interseruntur.* CIC. *Catilin. III, 1. Profecto quoniam illum, qui hanc vrbem condidit, Romulum, ad Deos immortales beneuolentia, fama extulimus.* Hic propositio, *qui hanc vrbem condidit,* incidens est. IDEM *Catil. IIII, 10. Anteponatur omnibus Pompeius, cuius res gestae atque virtutes iisdem, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur.* Hic denuo incidens propositio, *quibus solis cursus,* non potuisset elegantiorem locum, quam inter adiectiuum et substantiuum occupare.

IIII. *Idem tenendum est de ea propositione, quae comparatiuos, aut verba* MALO *et* PRAESTAT, *sequitur.* Haec enim eleganter comparatiuo aut certe verbo suo praemittitur. Sic eleganter CICERO *pro M. Marcello 1. Est vero fortunatus ille, cuius ex salute non minor paene ad omnes, quam ad illum ventura sit, laetitia peruenerit* *). Muta quaeso vocabulorum ordinem, et propositionem, *quam ad illum ventura sit,* postremo loco pone; denuo profecto videbis: totam orationem hiulcam fieri. Ita eleganter etiam dixeris *vir pace, quam bello, illustrior;* minus eleganter, *vir illustrior pace, quam bello.* ¶ Sic, *Cato esse quam videri bonus malebat* etc. (G.)

*) Bis eo loquendi genere in vna eademque periodo vtitur QVINCTIL. *Instit. orat. lib. V. c. 13. Tanto est accusare, quam defendere, quanto facere, quam sanare, vulnera, facilius.*

V. *Propositiones conditionales* *) *nonnumquam eleganter veluti per* παρένθεσιν *reliquae orationi inseruntur.* CORN. NEP. *Agesil. 5. Namque illa multitudine, si sana mens esset, Graeciae supplicium Persas dare potuisse.*

*) ¶ Tales sunt, *nisi fallor, si me audis, si hunc hominem putas aliquid videre, nisi animo tuo excidimus* etc. (G.)

VI. Eiusdem conditionis sunt formulae: *mihi crede, pro eo, ac debui, pro tua sapientia, qua es animi perspicacia, qui est insignis tuus in nos amor, vt tum erant tempora,* cet. Eae enim omnes quasi per παρένθεσιν reliquae orationi inseruntur, e. g. CIC. *epist. ad diuers. XII, 1. Finem nullum facio,* MIHI CREDE, *Cassi, de te et Bruto nostro, id est, de tota republica, cogitandi.* Ad eumdem SVLPICIVS *epist. IIII, 5. Posteaquam mihi renunciatum est, de obitu Tulliae, filiae tuae, sane quam* PRO EO, AC DEBVI, *grauiter molesteque tuli.* NEPOS *Attic. 1. Patre vsus*

vſus eſt diligente, indulgente, et VT TVM *erant tempora, diti.* ¶ CIC. *Ver.* III, 54. *Pro eo, vt temporis difficultas, aratorumque penuria tulit.* Ibid. c. 56. *Incredibile dictu eſt, iudices: ſed et factum et tota Sicilia peruulgatum.* (G.) Elegantes admodum ſunt hae ſimilesque parentheſes, et hinc veteribus familiariſſimae.

VII. *Coniugationum tempora ex participiis et verbo ſubſtantiuo compoſita pereleganter diuelluntur, et quaedam inter vtraque inſeruntur.* CIC. *epiſt. ad Q. Fratr. I, 1. Non dubitabam, quin hanc epiſtolam multi nuntii, famaque denique ipſa* ESSET *ſua celeritate* SVPERATVRA. Reſcribe ſuperatura eſſet, et multum peribit elegantiae. IDEM *de finib. II, 16. Nulla quaeſtio* DECRETA *a ſenatu* EST.

VIII. *Nec minor eſt orationis elegantia, ſi duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eodem modo ſeiungantur.* CIC. *de fin. II, 16. Quae eſt iſta laus, quae* POSSIT *e macello* PETI? IDEM *de offic. II, 20. Sed quum in beneficiis collocandis aut mores* SPECTARI, *aut fortuna* SOLEAT.

VIIII. *Comparatiui et ſuperlatiui elegantiſſime periodum claudunt.* (Comparatiui, quia Ditrochaeo finiuntur in obliquis; ſuperlatiui, quod polyſyllabi. G.) v. c. MANVT. *epiſt. I, 20. Solent eſſe, quae minus exſpectantur,* LAETIORA. CIC. *de nat. Deor. I, 20. Hunc Deum rite beatum dixerimus: veſtrum vero* LABORIOSISSIMVM.

X. *Eleganter quoque poſtremum in oratione locum occupant caſus obliqui a voce* NEMO. PLIN. *epiſt. IIII, 30. Ego videor habere multos amicos; ſed huius generis, cuius et tu quaeris, et res exigit, prope* NEMINEM.

XI. *Adiectiua ſubſtantiuis ſiue praeponas, ſiue poſtponas, perinde eſt.* Pronomina tamen poſſeſſiua MEVS, TVVS, SVVS, NOSTER, VESTER,

ſubſtantiuis ſuis ſaepiſſime poſtponuntur. Sin addatur praepoſitio cum ſuo caſu, perinde erit, ſiue praeponas, ſiue poſtponas, dummodo praepoſitionem cum caſu ſuo inferas inter adiectiuum et ſubſtantiuum. Sic ſemper dicunt Latini: *Amici tui, rerum ſuarum, ſententiam meam.* Aſt promiſcue dicunt: *amor erga me tuus, tuorum erga me meritorum.* Vid. CIC. *epiſt. ad diuerſ. I, 1.* (Quin has ipſas obſeruationes ſ. exceptiones parum certas eſſe, et quidquid de ordine adiectiuorum et ſubſtantiuorum diſputatur, certum eſt. Vid. QVINCTIL. IX, 4. et ibi BVRMANNVS p. 835. Vnum forte hoc praecipere auſim, videndum eſſe, vt variemus orationem, nunc praeponamus adiectiuum ſuo ſubſtantiuo, nunc poſtponamus, *Amant alterna Camenae* Romanae. G.)

XII. *Plura vnius commatis pronomina ſcite coniunguntur.* v. c. *ſi* QVA TIBI NOSTRAE *cladis eſt memoria.*

XIII. *Inter adiectiuum et ſubſtantiuum aliquid interponere ſolere Latinos, iam pueris notum eſt.* Prouidendum tamen, ne interpoſitio iſta ſenſum turbet aut adfectationis aliquid redoleat. Eleganter ait NEPOS *Alcib. 9. Quem quidem adeo ſua cepit humanitate.* At ſi dixeris: *adeo ſua quidem quem humanitate cepit*; nulla amplius erit orationis venuſtas. ¶ Nimirum α) pronomen relatiuum in proſa ab initio commatis eſſe debet; in poëſi etiam non nimis reiici; β) τὸ *quidem* non poteſt differri nimis longe. (G).

XIIII. Coniunctiones, SI, NISI, VT voci vni aut alteri eleganter poſtponuntur, (id eſt ad verba ſua admouentur propius. G.) CORN. NEP. *Miltiad. 1. Id ſi feciſſent.* Elegans inprimis eſt NIHIL VT: *litterae tuae ita conſcriptae ſunt,* NIHIL VT *iis eſſe poſſit elegantius.* Immo generatim TVRSELIN. *de partic. Lat. orat. c. 200. §. 4. p. 146. ed. Rich. Ketelii;* VT *ſaepe elegan-*

tiae

tiae caussa ex primo loco recipit se in secundum, praesertim si cum VIX, NVLLVS, NEMO, TANTVM, *copuletur: vix vt, nullus vt, nemo vt, tantum vt. Exempla passim exstant.* Idem obseruat de coniunctione SI, quae pronominibus praecipue eleganter postponitur, *c. 168. §. 4. p. 118.*

XV. *Si aliena verba recensentur, non vtendum est formulis:* ITA DIXIT, IN HAEC VERBA ERVPIT, *cet. sed verbis* INQVIT, AIT, *quae semper post verba nonnulla ipsi inseruntur orationi.* CORN. NEP. *Att. 4. Cui quum persuadere tentaret: noli, oro te,* INQVIT *Pomponius, aduersus eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* Et *c. 21. Hos vt venisse vidit, in cubitum nixus: Quantam,* INQVIT, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos testes habeam, nihil opus est pluribus verbis commemorare.* ¶ Hoc non ita accipiendum esse, quasi aliud ponere, quam *inquit* aut *ait*, sit flagitium; euincunt haec Liuii: I, 28. *Tum ita Tullius infit;* ibid. *Rex cetera peragit;* I, 32. *Bellum ita indicit;* ibid. *His verbis patres consulebat;* I, 52. *Ita verba fecit.* Saepe *elliptice* aliorum verba ponit, v. c. I, 48. *Ille ferociter ad haec;* II, 29. *Tum demum consules;* Ita II, 46. etc. Sunt et infinitae orationis exempla I, 47. bis. I, 50. I, 53. II, 2. bis. II, 3. II, 6. II. 15. etc. (G.)

Locum id habet, si verba directe recenseantur. Nam si oblique; omnia per accusatiuos et infinitiuos proferuntur, sine verbo *inquit.* TAC. *Annal. I, 4. Pars multo maxima imminentes dominos variis rumoribus differebant, trucem Agrippam, et ignominia accensum neque aetate, neque rerum experientia tantae moli parem. Tiberium Neronem maturae aetatis, spectatum bello, sed vetere et insita Claudiae genti superbia; multaque*

que indicia saeuitiae, quamquam premantur, erumpere.

XVI. *In ordine et collocatione vocum quam maxime etiam cauenda* ὁμοιοτέλευτα, *seu similiter cadentia, quae vix fert subtile Romanarum aurium iudicium.* Sic statim aures offenderent haec: *non aliquo timore, sed partim dolore.* Ast elegantius CICERO *pro Marcello 1. Diuturni, inquit, silentii, quo eram his temporibus vsus, non timore aliquo, sed partim dolore, partim verecundia finem hodiernus dies attulit.* Si ergo transponas quaedam vocabula, facile ὁμοιοτέλευτα cauebis. Sic κακοφωνίᾳ offendent, quae sequuntur: *neque vero disiunctissimas terras citius potuisse peragrari cuiusquam* passibus, quam tuis cursibus. Elegantius CICERO *pro Marcell. 2. Nec vero disiunctissimas terras citius cuiusquam potuisse peragrari passibus, quam tuis non dicam cursibus; sed victoriis illustratae sunt.* Mireris ergo, ecclesiae patres, et maxime AVGVSTINVM, maximas in hisce ὁμοιοτελεύτοις quaesiuisse delicias. (Hoc elegantiae genus a barbaris septentrionalibus inuectum, quorum aures sonorum illa similitudine demulcebantur, vt satis poësis illorum indicat, quam paene totam in eiusmodi similitudine clausulari ponebant: qua de re multum queritur IS. VOSSIVS *de poematum caussa et viribus rhythmi.* ¶ Augustini tamen ὁμοιοτελευτῶν studium praecipue ad sermones et scripta popularia pertinet. In libris de Ciuit. Dei rarius ea obseruantur. In epistolis etiam ad viros doctos sibi temperasse videtur, sed in aliis sibi indulget tanto liberius. G.)

XVII. Denique et id cauendum in ordine et collocatione verborum, *ne imprudenti tibi versus loco prosae orationis nascantur.* QVINCTIL. *Instit. orat. Lib. VIIII. c. 4.* Sane nec ipse CICERO sibi ab hoc orationis naeuo satis cauere potuit.

tuit. En enim hexametrum, qui illi in oratione *pro Archia* 1. obrepsit:

> *In quo me non inficior mediocriter esse*
> *Versatum*

Et de oratore 3, 5. vbi (*i. e.* quo in libro c. 44. sq. G.) ipse hoc vitium incessit, totum distichon imprudens inseruit: *ac mihi quidem veteres illi maius quiddam animo*

> *Complexi, plus multo etiam vidisse videntur,*
> *Quam quantum nostrorum ingeniorum acies*

intueri potest. (De versu in prosa, plurimos laudat FABRIC. *Bibl. Lat.* T. II. p. 746. sq. *g* Conf. VOSS. Rhet. IV, 4, 3. CIC. praesertim *Orat.* 56, 189. sq. Neque tamen simpliciter et omnes damnandos esse in oratione versus, quin hos illi, tecti si sint, nonnumquam ornatum conciliare, assentior GVIL. BERGERO, in Commentario politissimo *de naturali pulchritudine orationis* a p. 317-333. super hac re suauissime disputanti. Accire versus in prosam et data opera elaborare, equidem stultitiam et vitium esse censeo; anxie autem inter scribendum cauere, ne quis forte fortuna irrepat, (nisi forte ita sis poeta, vt sit metuendum, ne quicquid dicas versus sit;) aut quaerere in scriptis alienis, quo illa eo nomine reprehendas, putidam interpretor diligentiam. Sponte nati versiculi in oratione numerosa et sonora, sunt, si non semper amandi plane, certe tolerandi, idque eo magis, quia fieri vix potest, quin subinde emergat talis verborum ordinatio, quae non genium quidem, sed numeros tamen versus referat. Nihil minus egerunt diuini scriptores, quibus historiam suam perscribere iniunxit dominus noster, quam vt verborum studuerint compositioni oratoriae et aures implenti, et tamen memini me puerum in illis multos inue-

pire

nire verſiculos, quum nauſeae ex omnium vocabulorum analyſi quam vocant, et faſtidioſa repetitione orienti, inter alia hoc ludo occurrerem. En illorum ſpecimen,

Matth. III, 13. παραγίνεται
Πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.
Cap. V, 33. ἐῤῥέθη
Τοῖς ἀρχαίοις· Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις etc.
Cap. VIIII, 33.
Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν etc.

Sed nolo repuerafcere. Hoc volo, nullum eſſe librum, cuius ſcriptura ſit libera et naturalis, nec affectata ac male exquiſita, vbi non hinc inde verba ita collocata reperias, vt verſus per ſe impleantur. Non tamen amem illos iis in locis, vbi nimis conſpicui ſint, v. c. in principiis aut fine periodorum; quo enim occultiores ſunt, eo ſunt tolerabiliores. (A.)

XX.

Regulae de additione vocum.

Haec de poſitione atque ordine vocabulorum ſufficiant. Non minor in additione vocum quarumdam ſita eſt elegantia, de qua ipſa quoque paucas easque perſpicuas dabimus regulas *).

*) Regulae potiores hae fere ſunt.

I. *Initio periodi ſaepe ponitur* EGO, *quod alias omitti poſſet, et tunc ei additur* VERO, *&* *aſſeuerandi, augendi etiam interdum particula, non aduerſandi.* (G.) CIC. *epiſt. ad diuerſ. IIII, 6: Ego vero, Serui, vellem in meo grauiſſimo caſu adfuiſſes.* Immo generatim hoc indicium eſt reſponſionis, qua alterius dicta probamus. CIC. *l. VIIII. ad diuerſ. epiſt. 5. Mihi vero ad Nonas bene maturum videtur fore.* IDEM *l. XVI. ep. 23:*

Tu

Tu vero confice professionem, si potes. TER. *Eun. V, 2. v. 45. Ego vero maneo.* Vbi DONATVS: *modo* VERO *consentientis est aduerbium.* ¶ Nempe significat *verum est.* (G.)

II. Quoties de nobis ipsis loquimur, modestiae caussa addimus QVIDEM. PLAVT. *Epidic. I, 2. v. 8. Iam istoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes* (In vniuersum vim quandam restringendi habet, vt CERTE, MINIMVM. ¶ Nimirum indicamus non totum et vniuersum nos velle confirmare, sed de parte quadam tanto confidentius. G.)

III. *Superlatiuis eleganter adduntur aduerbia* QVAM, LONGE, MVLTO, V. C. *longe audacissimus, multo iucundissima, quam occultissime traiecto amni.* LIV. *Hist. XXI, 27.* ¶ *Bellum gereremus cum tyranno, quam qui vmquam saeuissimo et violentissimo in suos.* LIV. 34, 32. Ita VNVS, OMNIVM, *quotquot sunt, fuerunt, erunt, omnium, quos sol vidit, terra aluit, bipedum nequissimus.* (G).

IIII. *Eleganter quoque iisdem superlatiuis additur* QVISQVE. V. C. CIC. *pro Archia 11. Trahimur omnes laudis studio, et optimus quisque maxime gloria ducitur.* ¶ Inprimis Cicero ita iungit VT QVISQVE *optime dicit,* ITA *maxime dicendi difficultatem pertimescit.* de Orat. I, 26. 120. etc. conf. infra §. XXII, *** 2. (G.)

V. *Comparatiuis quoque non sine elegantia addes ablatiuos* IVSTO, SOLITO, DICTO, SPE, OPINIONE. V. C. *ad rem iusto attentior, solito maior, dicto citius, spe melior.* Exempla plura collegit CORTIVS *ad Sallust. p. 785.* Ipse SALLVST. *Iug. c. 85. Opinione asperius est.* CIC. *in Bruto c. 1.* addit *omnium: opinione omnium maiorem cepi dolorem.* SALL. *Iug. c. 75. Commeatus spe amplior.* SENECA *de morte Claud. c. 16. Dicto citius.* (*Totum fere huc pertinet carmen*

Poly-

Polyphemi de Galatea apud Ouid. Met. 13, 789. sq. ¶ Talia etiam sunt *laude mea maior, cogitatione celerior, Euro velocior, coruo viuacior* etc. quae non tam ad verborum elegantiam, quam ad cogitandi et comparandi felicitatem pertinent; et prouerbii vim habent. G.)

VI. Verbis, quae *spem* vel *opinionem* denotant, Latini eleganter addunt FORE vel FVTVRVM ESSE, *sequente vel* QVI, *vel* VT *cum praesente vel imperfecto coniunctiui.* NEP. *prooem. 1. Non dubito, fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturae leue, et non satis dignum summorum virorum personis iudicent.* Eodem modo dicitur: *spero fore, vt in gratiam tecum redeat. Numquam ratus sum fore (futurum), vt tantae opes tam celeriter conciderent.* ¶ Hoc ad euitandum ὁμοιόπτωτον pertinet, ne dicere cogamur, v. g. *spero illum in gratiam tuam rediturum*, vbi litterae mugientis repetitio ingratum aliquid habet: interdum ne adest quidem participium futuri temporis et infinitiuus adeo periphrasticus, e. g. *numquam futurum spero, vt huius nos consilii poeniteat.* Talia sunt, *oportet, decet, piget, taedet*, et impersonalia alia. (G.)

VII. *Eamdem prae se elegantiam ferunt formulae,* ACCIDIT, FIT, FACTVM EST, FVTVRVM EST, *quae verbis additae euentum vel consequentiam indicant.* Sufficeret sane, si diceres: *putaresne, mihi vmquam verba deesse posse?* Sed elegantius CICERO: *putaresne vmquam accidere posse, vt mihi verba deessent?* Ita et NEPOS *Alcib. 3. Id quum adpararetur, priusquam classis exiret,* ACCIDIT, *vt vna nocte omnes Hermae deiicerentur.* Eodem exemplo dices: *quum in eo esset, vt oppido potiretur,* FACTVM EST, *nescio quo casu, vt pars muri corrueret.* Item: *nisi signum receptui dederis,* FVTVRVM EST *profecto, vt rem famamque perdas.* ¶ Pertinent tamen pleraeque formulae vel ad casum designandum

dum, *vt accidit, factum est*. Itaque illud non adhibetur de rebus physica necessitate quadam inter se connexis, v. g. *accidit, vt sol oreretur*: vel longius res remouentur, *futurum est*, *es wird noch dahin kommen*. Sed quicquid eius fit, tamen id ipsum quoque ad amplificationem pertinet, etc. (G.)

VIII. *Quaestio* QVID vel CVR *eleganter augetur formula veteribus frequentissima*: QVID EST, QVOD v. c. *quibus subtractis, quid est, quod delectare nos possit?* ¶ Gallorum vilis, *qu' est ce que c' est?* Ita *quid est, quod mihi irascaris? quid est, cur mihi tantopere* aduerseris? (G.)

VIIII. *Nominibus propriis obscurae famae, contemtus caussa additur* QVIDAM. Sic apud NEPOT. *Paus. 4. est Argilius* ¶ (nomen non personae, sed loci et patriae, G.) *quidam*. Et in *Cimon. 1. Callias quidam*. In *Dione 8. Callicrates quidam*, et paullo post, *c. 10. Lyco quidam*. In *Timoleonte c. 5. Huic quidam Laphystius, homo petulans et ingratus: vadimonium quum vellet imponere*. ¶ Criticum conuicium est, QVIDAM addere ad nomina hominum latis nobilium. (G.)

X. *Coniunctionibus* SI et NISI *saepe praemittitur* QVOD. NEP. *Eumen. 8. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat*. Et in *Hannib. 1. Quod nisi domi ciuium suorum inuidia debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse*. (Hic probe notandum, QVOD illud non esse pleonasticum; sed retinere vim relatiuam, et significare *qua in re, vel circa quod negotium*. Itaque initio totius sententiae, et orationis adeo, poni non potest. G.)

XI. *Similis pleonasmus est in sequentibus*: ID QVOD, pro *quod*, VT NE, pro *ne*. NEP. *Datam. 4. Existimat, id quod accidit, facilius se im-*

 pru-

prudentem parua manu oppressurum. CICERO *pro Ligar. 4. Vt Romae ne sit.*

XII. *Emphaseos caussa adiectiuis aeque ac substantiuis eleganter additur* ISQVE, V. C. *filium habeo eumque vnicum.* CICERO: *Pansa, isque consul, non erubuit declamare.* (Non est adhibenda haec ratio, nisi vbi crescit oratio, vt possit addi, *et praeterea, et quidem, und noch darzu.* G.)

XIII. Verbo saepe iungitur participium, tamquam consequenti antecedens. NEP. prooem. *Quum* RELATVM *legerint.* *Relatum* est antecedens; *legerint* consequens. Suffecisset alterutrum, sed vtrumque iungitur elegantius. Eodem exemplo dicitur: *per manus traditum accepimus, vel antiquitus traditum accepimus,* vti apud QVINCTIL. *Instit. orat. l. V. c. 2.* ¶ Sic *litterarum monumentis proditum ad posteritatis memoriam transmittere; animo comprehensum teneo,* &c. Habent haec talia nexum caussalem: *quia* relatum, lego, etc. G.) Quin immo aliquando fere συνώνυμα iunguntur, vti apud SALLVST. *Catil. c. 1. vtrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget.* Plura huius generis collegit CORT. *ad Sallust. p. 396.* veluti illa CAES. *de bello ciu. lib. I. c. 65. Quos vbi Afranius procul* VISOS CONSPEXIT: et LIVII *lib. II. c. 5. Ille est vir, qui nos* EXTORRES EXPVLIT *patria.*

XIIII. Interrogationibus eleganter additur: QVAESO, OBSECRO, AMABO, aut si ex ira procedunt, MALVM. TERENT. *Heaut. I, 1. v. 31.*

Quaeso, quid de te tantum meruisti?

¶ CIC. *epist. Att.* XIII, 13. *Attica mea, obsecro te, quid agit?* TER. *Eun.* V, 1, 10. *Quid is, obsecro, ad nos?* Vt nostri *um Gottes willen.*

CIC.

CIC. *fam.* VII, 16. *Oro te, quis tu es?* *Att.* II, 2. *Cura, amabo te, Ciceronem nostrum.* Referuntur talia ad interiectiones, non accurate: neque enim naturam verborum exuunt. (G.) PLAVT. *Casin. I, 1. v. 3.*

Quid tu, malum, me sequere?

XXI.

Quemadmodum vero additio elegantiam conciliet orationi: ita et quarumdam vocum abiectio vel omissio mirifice eamdem ornat. Nos, missis rarioribus ellipsibus, quas studiose collegerunt SANCTIVS et PERIZONIVS *), nitidiores tantum et optimas tum aphaereses, tum ellipses hic more nostro recensebimus **). *Nec non de earumdem abiectione.*

*) Multae apud veteres occurrunt ellipses, quae excusandae potius, quam laudandae videntur. Et has sane inculcat SANCTIVS *lib. IIII. Mineru. c. 1. seq.* (Vid. PERIZO. ad 1, 13, 91. G.) Quis enim cum HORATIO diceret: *ventum erat ad Vestae,* scilicet aedem? Non quidem exemplo isto carent, nec abstinent CIC. *ad diuers. lib. XIIII. ep. 2.* et LIVIVS *Hist. I, 33.* et *41.* sed haec Graecismo excusari poterunt. (Quin ita frequens est haec ratio optimis auctoribus, vt excusatione potius opus esse videatur, si ea non vtaris. Vid. v. g. viri docti ad CIC. Philipp. I, 7. Monuit hoc iam Cl. HEVSINGERVS ad VECHNERI *Hellenolex.* p. 126. ¶ Etiam de priuatis ita loquuntur veteres VARRO R. R. II, 11. 12. *Discedimus. Niger in Turanii nostri,* scil. *aedes.* [Si quidem locus corruptus ita recte emendatus est a Victorio.] Plane ita Saxonia superior, *nach, zu, bey, von Langens,*

Walthers etc. [Contra inferioris Saxoniae incolae addunt fere ſemper vocem *Haus*, et plene dicunt *in, aus, von Langens Haus* etc.] CIC. *ad Q. Fr. ep.* III, 1. 2. *Cum tu (viam) neque per Locuſtae, neque per Varronis* (ſcil. *fundum*) *velles ducere.* G.)

**) Potiores de vocum ſyllabarumue defectu regulae hae fere ſunt.

I. ALIQVIS, ALIQVANDO, ALICVBI *priores ſyllabas* ALI *ſaepe amittunt poſt coniunctiones* SI, NE, NISI, QVVM, NVM, QVO, QVANTO. CIC. *pro Arch. 1.* SI QVID *in me eſt ingenii.* PLIN. *epiſt. 1, 10.* SI QVANDO *vrbs noſtra liberalibus ſtudiis floruit, nunc maxime floret.* CIC. *ep. ad diuerſ. X, 14. Epiſtolas decerpito,* NE QVANDO *quid emanet.* Similia ſunt: SICVBI *hoſtis futurus eſt.* QVO QVIS *doctior eſt.* QVANTO QVIS *ditior eſt.*

II. Totum pronomen ALIQVIS abiicitur, ſi ſequatur relatiuum QVI. SALLVST. *Catil. c. 22. Fuere ea tempeſtate, qui dicerent.* Sic eleganter dixeris: *eſt, quod te velim. Eſt, de quo tecum confabuler. Non eſt, quod gratias agas. Quid eſt, quod me accuſes? Eſt, quod tibi ſuccenſeam.* Intellige ALIQVID PROPTER. Poteſt etiam referri ad numerum ſequentem, et dici omiſſum eſſe ſubſtantiuum CAVSSA. (G.)

III. *Frequenter etiam omittuntur ſubſtantiua,* LOCVS, TEMPVS, OCCASIO, v. c. *non eſt, vbi pedem ponat. Erat, quando ſerio iſtiusmodi agebantur.* CIC. *Catil. I, 10. Habes, vbi oſtentes illam praeclaram patientiam tuam.*

IIII. *Nihil quoque frequentius eſt omiſſione coniunctionum* VT, NE, v. c. *fac venias: haec curae tibi ſint, precor: caue exiſtimes: malus homo ſit oportet.*

§ V.

§ V. *Frequens etiam est* ASYNDETON; *Iupiter optimus maximus: Patres Conscripti: Ruta caesa: Emtio venditio: Serius ocius: Prima postrema*, LIV. I, 24. (G.)

XXII.

Denique, quum nihil sit, CICERONE iudice, taediosius †), quam si stilus semper sit idem: eae quoque regulae, quae ad mutationem variationemque grammaticam *), vel omnium propositionum **), vel vocum quarumdam ***), pertinent, non erunt nobis praetermittendae.

Fundamenta variationis grammaticae.

†) (Nec *taediosus* Ciceronis verbum est, nec vbi Cicero tale quid dixerit, adhuc annotaui. § Res tamen ipsa certa est et aperta. [Et ita iudicasse Ciceronem fidem faciunt cum scripta ipsius, tum certamen illud, vbi, teste Macrobio, cum Roscio contendit, num ipse eamdem rem saepius oratione, an ille gestu variaret.] G.)

*) Variatio vel grammatica est, vel rhetorica. Vtramque, at non eodem modo, inculcant ERASMVS ROTEROD. *de copia verborum et rerum*, MICRAELIVS *de copia verborum*, et qui instar omnium est AVG. BVCHNERVS *de commutata ratione dicendi, Lips.* cIↄIↄcLXXXVIII, 12. § [Primum post mortem auctoris edidit libellum praeclarum illius gener, Otho Praetorius, *Witteb.* cIↄIↄcLXIV. 12.] et totus est in rhetorica logicaque variatione. (G.) Nobis, quum in fundamentis grammaticis versemur, cum variatione rhetorica nihil hic est negotii.

**) Variatio grammatica duorum generum est. *Vel* enim in vniuersum ad omnes pertinet propositiones, adeo, vt quemadmodum ex vna cera plures imagines, ita ex eadem sententia plures fingi possint periodi. *Vel* quibusdam tantum

formulis et loquutionibus eſt propria. Et ad primam quidem quod attinet, ad illam referendae ſunt regulae ſequentes:

I. *Simpliciſſima eſt variatio per phraſes, et loquutiones ſynonymicas.* *Ait* TERENT. *Andr. I, v. 50. ingenium eſt omnium hominum a labore procliue ad libidinem.* Hanc ſententiam per phraſes ſynonymicas ita variabis: *Ea eſt mortalium omnium indoles, vt a labore ad voluptatem ruant.* *Ita comparata eſt omnium hominum natura, vt labor cedat voluptatis illecebris, et quisque libidini, quam rei familiari, operam dare malit, cet.* ¶ Difficile non eſt, eamdem ſententiam vel centies variare, ſi certa via progrediaris, et ordinem quemdam praeſtituas, v. g. caſus, tempora et perſonas, figuras rhetoricas, locos topicos: haec ſunt artificia illa rhetorum extemporaneorum &c. (G.)

II. *Talis etiam eſt variatio per caſus*, cui mature adſueſieri oportet adoleſcentes, ne meras pro elegantiore ſtilo proferant enunciationes logicas. Ait NEPOS *Alcib. 1. In hoc* NATVRA *efficere quid poſſit, videtur experta.* In genitiuo dixeris: *In hoc,* NATVRAE *quanta vis ſit, quantaque efficacia, ſatis perſpectum eſt.* In datiuo: NATVRAE *efficere quid liceat, vel huius exemplo compertum eſt.* In accuſatiuo: *In hoc* NATVRAM, *efficere quid poſſit, experiri voluiſſe arbitror.* Denique in ablatiuo: *In hoc, quid a* NATVRA *effici poſſit, eſt intellectum.* (Ludi honeſti genus et vtiliſſimi praebere poteſt iſta variatio. ¶ Euitandus vero concurſus caſuum eorumdem in diuerſa relatione, qui tamen ipſi Tullio excidit, v. g. *pro Quinct,* 28. *Naeuium ne appellaſſe quidem Quinctium.* Nempe cum diceret Cicero, nemini obſcurum erat. (G.)

III. *Adiectiuum eleganter in ſubſtantiuum, et hoc in illud commutatur.* Eſto propoſitio: *Erat ſatis eloquens, liberalis, prudens iuris ciuilis aeque*

ac

ac rei militaris. Hanc ita commutat NEPOS in *Cimon. c. 2. Habebat enim satis eloquentiae, summam liberalitatem, magnam prudentiam cum iuris ciuilis, tum rei militaris.* Ita si propositio esset haec: *Inuidi obstiterunt eius virtuti,* variatio potest peti ex NEP. *Hannib. 1. Multorum obtrectatio deuicit vnius virtutem.* Sic perinde erit, siue dicas: *tanta in me exstant beneficia tua,* siue: *tanta est tuorum in me beneficiorum multitudo.* (Inprimis amat CICERO, et vt quisque illius est similior, abstracta ponere pro concretis, *Ignosci errori meo, Faueo laudi tuae,* pro *mihi erranti, tibi cum lauderis,* et sexcenta talia. ¶ Contra *audiui concionantem; diu te cognoui omnium, qui viuunt, mortalem audacissimum,* elegantius est, quam *audiui illius concionem; noui audaciam tuam.* G.)

IIII. *Saepe nomen mutari poterit in verbum, vel contra,* maxime si superlatiui vel comparatiui adsint. e. g. *Omnibus par, et plerisque melior.* Ast elegantius NEPOS *Themist. 1. Antefertur huic nemo, pauci pares putantur.*

V. *Superlatiui saepe in comparatiuos mutantur,* e. g. *In virtutibus aeque ac vitiis fuit excellentissimus.* Pro quo NEPOS *Alcib. 1. Nihil illo fuit excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus.*

Multo elegantior haec fit variatio, si istud *nihil* aliquoties κατ' ἀναφορὰν repetatur. CICERO *ad diuers. l. VIIII. ep. 14. Nihil est enim, mihi crede, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius.* Loco *est* in eadem formula eleganter nonnumquam adhibetur *excogitari potest, fingi, ¶ dici, intelligi* etc. (G.) *potest,* v. c. *Nihil hoc puero excogitari potest venustius.*

VI. *Saepe etiam variatio optime procedit per participia,* quae dici non potest, quantum ornent

orationem. Participia vero ponuntur, partim, vbi occurrit relatiuum QVI, partim, vbi in Germanica lingua sunt particulae *nachdem*, *als*, *da*, *wenn*, *weil*, partim, quando duo commata per coniunctionem copulatiuam ET coniunguntur. De singulis dabimus regulas.

(I.) Quoties occurrit pronomen QVI, toties omisso illo, ponitur participium eiusdem significationis et temporis. PHAEDRI *Fab. I, 15. v. 1. Malus quum sutor, inopia deperditus, medicinam ignoto facere coepisset loco:* Hic *inopia deperditus* *) idem est ac *qui inopia perierat.* Ita et recte dicit CIC. *Catil. II, 1. Catilinam, furentem audacia, scelus anhelantem, pestem patriae nefarie molientem.*

*) SCHEFFERVS *ad h. l.* notat, omissam videri particulam *et*, vel potius legendum esse *inopiaque perditus*, quod posterius et ipse probo. At si vtrumque concedas, tamen quadrabit exemplum. Nam *et deperditus* vel *inopiaque perditus* idem est, ac *et qui inopia perierat.*

(II.) Si occurrunt particulae, *als*, *da*, *nachdem*, *weil*, videndum, vtrum duo adsint nominatiui, (duo certe subiecta orationis, quorum alterum interdum alio casu efferri potest. G) an vnicus. Si duo; prius comma mutatur in duo ablatiuos consequentiam designantes, e. g. *Quum amici hortarentur, vt Graeciam in suam redigeret potestatem, Darius classem quingentarum nauium comparauit.* Duo hic adsunt nominatiui: *amici* et *Darius.* Hinc NEPOS *Milt.* 4. prius comma mutat in duo ablatiuos; *Darius autem, hortantibus amicis, vt Graeciam in suam redigeret potestatem, classem quingentarum nauium comparauit.* Sed absurde diceres: *Christo cruci adfixo, sanguinem effudit.* Vnicus enim hic adest nominatiuus. Recte vero: *Christo cruci adfixo, solis defecit lumen.* Negari equidem nequit, esse ex-

exempla, vbi duae orationes, hoc modo iunctae, sunt eiusdem suppositi: e. g. PLAVTVS *in mil. glorioso: Si ego, me sciente, paterer vicino meo eam fieri iniuriam.* Qualia quam plurima colle- git SANCTIVS *in Mineru. lib. II. c. 7. p. 196. sq.* Sed haec tamquam rariora non frequentanda pu- tauerim. (In PLAVTI l. c. *me sciente* pertinet ad *fieri iniuriam*, atque adeo huc plane referri non debebat, vt plura apud SANCTIVM l. c. Pauca tamen sunt, in quibus extra controuersiam haec ratio obtinet. G)

(III.) *Si vnicus adest nominatiuus, (idem certe subiectum orationis,* G.) *prius comma itidem pot- est in participium commutari, sed ita, vt illud in eo casu ponatur, quem adsumit nomen vel verbum commatis posterioris*, e. g. *Quum Christus cruci adfigeretur, manus eius sanguine stillabant.* Hic manus est substantiuum, quod quum genitiuum regat, participium necessario in casu genitiuo po- nitur, hoc modo: *Christi cruci adfixi manus san- guine stillarunt. Quum hac de re cogito, mirum mihi videtur.* Hic *videtur* postulat *datiuum.* Er- go participium in datiuo ponendum, dicendum- que: *cogitanti mihi hac de re, permirum videtur. Postquam eum satis excruciauerant, denique ne- carunt.* Necare postulat accusatiuum, ergo di- cendum: *excruciatum denique necarunt.*

(IIII.) Si duo commata per *et* copulantur, vel prius vel posterius in participium commutatur, omisso ET. e. g. NEP. *Milt. 1. Ex his delecti Del- phos deliberatum missi sunt*, i. e. *ex his quidam dele- cti, et Delphos deliberatum missi sunt.* Eodem exem- plo dixeris: *quem retractum ex itinere parens neca- ri iussit.* SALLVST. *Catil. 39. Muneribus ornatum a se demisit. Alloquutus milites in vrbem rediit.*

VII. *Gerundia* †) *eleganter in participium in DVS commutantur*, e. g. NEPOS *Milt. 3. Mil- tiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitte- rent,*

rent. Vbi *liberandae Graeciae* ponitur pro *liberandi Graeciam.* (Exuendus error ex Grammaticis vulgo hauriri solitus, quasi solius futuri temporis sit hoc participium in DVS, cum sit re vera ἀόριστον seu indefinitum. Praesentis exemplum est CIC. de fin. I. c. 10. *Qui studiose antiqua* persequeris *claris et fortibus viris* commemorandis, *eorumque factis* laudandis, *i. dum commemoras, laudas.* Praeteriti LIV. X, 11. *Neque illos Consul* vastandis *agris* vrendisque *tectis ad certamen elicere* potuit, *i. dum vastauit, dum vssit.* G.)

†) ¶ Quod de Gerundiis hic monetur, valet etiam de Supino priori, v. g. *venit salutatum amicos*, aut *salutandi amicos gratia*, elegantius ita extuleris, *venit salutaturus amicos; salutandorum amicorum caussa; ad salutandos amicos.* (G.)

***) Sed haec de variatione generali. Sunt praeterea variationes quaedam, quae ad has vel illas formulas pertinent, e quibus paucas veluti exempli caussa delibabimus.

I. Initio huc pertinent variae descriptiones superlatiui, quales sunt, quae sequuntur. CIC. *ep. VI, 9. Cum A. Caecina mihi tanta familiaritas consuetudoque semper fuit, vt nulla maior esse possit.* NEP. *Milt. 1. Et antiquitate generis, et gloria maiorum, et sua modestia vnus omnium maxime floruit.* IDEM *Timol. 1. Namque huic vni contigit, quod nescio, an vlli, vt cet.* Item: *sic rogo, vt qui maxime et summa contentione solent.* TERENT. *Andr. act. I, 1. Adolescentula forma et vultu, Sosia, adeo modesto, adeo venusto, vt nihil supra.* TAC. *Germ. 9. Auspicia sortesque, vt qui maxime, obseruant.* VELLEI. PAT. II, 35. *Vir in tantum laudandus, in quantum virtus intelligi potest.* ¶ TERENT. *Heaut.* V, 1, 3. *In me quiduis harum rerum conuenit, quae sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus,* *plum-*

plumbeus: In illum nil poteſt: nam exſuperat eius ſtultitia haec omnia. PLAVT. *Bach.* V, 1, 1. *Quicumque vbique ſunt, qui fuere, quique futuri ſunt poſthac ſtulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones. Solus ego omnes longe anteeo ſtultitia, et moribus indoctis.* CIC. *de haruſp. reſp.* 27. *Quam tam immanem Charybdim poëtae fingendo exprimere potuerunt; quae tantos exhaurire gurgites poſſet, quantas iſte Byzantiorum, Brogitarorumque praedas exſorbuit? aut tam eminentibus canibus Scyllam, tamque ieiunis, quam quibus iſtum videtis, Gelliis, Clodiis, Titiis Roſtra ipſa mandentem?* (G.)

II. QVO, EO, *vel* QVANTO, *ſi occurrunt, eleganter mutari poterunt ita, vt in priore commate* VT QVISQVE; *in poſteriore* ITA *ponatur:* SALLVST. *Iugurth. c. 81. Poſt vti quisque opulentiſſimus videatur, ita Romanis hoſtem fore:* id eſt, *quo quis erit opulentior, eo magis hoſtis Romanis videbitur.* Nec aliter CICERO *de orat. c. 2.* SENECA *de conſtant. c. 11.* CAES. *de bello ciu. lib. 7. c. 2.* Sed pro eo TAM et QVAM vtitur SALLVSTIVS *Iugurth. c. 31.* QVAM *quisque peſſime fecit,* TAM *maxime tutus eſt.* Similia exempla ex LVCRETIO et VARRONE adducit CORTIVS *in notis p. 562.* vbi etiam obſeruat, GELLIVM *noct. Att. XVIIII, 8.* iunxiſſe QVANTO et TAM MAXIME. *Qui maledicit et vituperat,* QVANTO *id acerbius facit,* TAM MAXIME *ille pro iniquo et inimico ducitur.* Sed non eſt inter elegantiſſimos ſcriptores GELLIVS, vt, quae ille ſingularia habet, imitari velis.

III. NON MODO, SED ETIAM *variis modis eleganti variatione redduntur.* Exempla id docebunt. NEPOS apud LACTANT. *Inſtit. III, 15.* TANTVM ABEST, *vt ego magiſtram eſſe putem vitae philoſophiam, beataeque vitae perfectricem,* VT *nullis magis exiſtimem opus eſſe magiſtris vivendi, quam plerisque, qui in ea diſputando verſantur,*

fantur, id eft, *non modo philofophia non eft magiftra vitae, fed ipfis etiam philofophis magiftris opus eft.* CICERO pro Marcell. c. 2. *Nullius eft tantum flumen ingenii, nulla dicendi aut fcribendi vis, tantaque copia, quae* NON DICAM *exornare*, SED *enarrare res tuas geftas poffit*, id eft, *non modo exornare, fed et enarrare res geftas tuas nemo poteft.* TACIT. *Annal. XIII, 20. fed cuicumque*, NEDVM *parenti, defenfionem tribuendam*, id eft: *non parenti modo, fed cuicumque etiam defenfionem tribuendam.*

IIII. DICO, *fequente* NON, *mutatur in* NEGO. CIC. *Catil. III. Negaui, me effe facturum.*

V. OPORTET *variis exprimitur formulis, quales* funt, quae fequuntur: CIC. *Phil. XI, 6.* NON POSSVNT NON *prodige viuere, qui noftra bona fperant, quum effundant fua.* FACERE NON POTVI, *quin te hortarer. Dandam tibi hanc operam* DVXI. ¶ INTERMITTERE *diutius* NON POTVI *fcribendi officium.* (G.)

VI. QVIDAM *etiam exprimitur per* NESCIO QVIS. TERENT. *Adelph. IIII, 4. Prodit nefcio quis.* ¶ Etiam qui norunt hominem, tamen illa ipfa formula ad contemtum vtuntur, et obfcuritatem obiiciendam aduerfario. Pertinet hoc ad artes Criticorum. (G.)

Ita et *forte fortuna*, exprimitur NESCIO QVO CASV, NESCIO QVO PACTO, NESCIO QVO FATO MEO. (In Colloquiis Arifti et Eugenii, *Entretiens d'Arifte et d'Eugene*, quae BOVHOVRSIO tribuuntur, quinti argumentum eft, *nefcio quid, Le je ne fais quoi.* G.)

VII. *Pro* TOTVS *faepe occurrunt formulae*, QVAM LONGVM EST. QVANTVS QVANTVS EST. QVAM LATE PATET. V. C. *Mare quam longum eft. Germania quam late patet.* Eleganter CIC. *pro Marcello c. 2. Totum hoc, quantumcumque eft, quod certe maximum eft, totum eft, inquam, tuum.* Plura huius generis dedit

V. C.

V. C. PETRVS BVRMANNVS ad illa *Ouidii Amor. I, 2. v. 3.*

Et vacuus somno noctem, QVAM LONGA *peregi.*

ita enim et VIRGIL. *Aen. IIII. v. 193.*

Nunc hiemem inter se luxu, QVAM LONGA, *fouere.*

et *l. VIII. v. 87.*

Thybis ea fluuium, QVAM LONGA EST, *nocte tumentem*
Leniit.

CAPVT II.

DE FVNDAMENTIS STILI RHETORICIS.

I.

Qualia hic intelligantur fundamenta rhetorica?

Leuiora fuerunt, quae superiore capite monuimus, eaque, si mens non laeua fuisset, (℣ hinc discentium, hinc docentium, G.) iam in ipsis scholis inferioribus diligentius imbibi oportuerat. Iam ad grauiora pergimus, id est, ad fundamenta RHETORICA. Quemadmodum vero superiore capite non ipsam complexi sumus grammaticam: ita et hic non vniuersam rhetoricam *), sed ea tantum, quae ad stilum †) faciunt, trademus fundamenta.

*) Rhetoricam de *inuentione*, *dispositione*, *eloquutione et actione* praecipere, nemo ignorat. Verum nobis cum sola eloquutione negotium est: de qua operam dabimus, vt multa, quae in plerisque rhetoricis scriptis frustra quaesiueris, moneamus.

†) ℣ i. e.

†) ¶ i. e. eloquutionem maximam et difficillimam partem eloquentiae, eamque ob cauſſam tanto colendam diligentius. (G.)

II.

Quotuplicia ea ſint?

Ceterum quidquid de eloquutione praecipit rhetorica, illud omne ad quatuor potiſſimum capita videtur referendum. *Quis enim eſſet dicendi modus melior, quam vt* LATINE, *vt* CONCINNE, *vt* ORNATE, *et ad id quodcumque agetur*, APTE CONGRVENTERque *dicamus* *)?

*) Verba haec ſunt CICERONIS *de orat. III, 10.* niſi quod ille, omiſſa concinnitate, *dilucidam* eſſe debere orationem, monet. (Cicero *concinnum* ſub *ornato* et *congruo* comprehendit: Auctor noſter, quum *Latine* et *ornate* nos iubet ſcribere, *plane etiam* ſcribendum eſſe, ponit. G.)

Ne vero praeter rem quatuor iſta poſuiſſe fundamenta videamur, operae pretium fuerit, quadripartitae iſtius diſtributionis reddere rationem. Qui aedes elegantiores molitur, eum ſollicitum eſſe oportet de *materia* bona, ſolida ac exquiſita. Qua comparata, nihil tamen, quod oculos hominum ferat, exſtruet, niſi accedat conformata quaedam regulis architectonicis *idea*, cuius ad exemplum fabri exſtruant aedificium. Praecipue enim ad elegantiam aedium pertinet iuſta partium omnium menſura et proportio, quae ſine idea illa vix poterit obtineri. Exſtructae vero ad hanc menſuram aedes deinde variis coloribus, tectorio opere, (¶ quo commiſſurae teguntur, G.) picturis exornantur. Enimuero ſi vel maxime haec omnia acceſſerint: non placebunt tamen aedes, niſi τὸ πρέπον fuerit obſeruatum. Alia enim aedificandi ratio in palatio principis, alia in templis, alia in priua-

priuatorum aedibus vrbanis, alia denique in praediis rusticis locum inuenit, ludibriumque merito is deberet hominibus, qui columnas Corinthiacas praedio rustico adaptaret. Iam eadem est stili elegantioris ratio. Materia, qua sermo elegantior componitur, sunt *voces* et loquutiones vere Romanae, atque inde ante omnia ostendendum, quid sit LATINE dicere. Sed voces illae ac loquutiones Romanae, quantumuis elegantissimae, parum delectabunt, nisi ad *periodorum mensuram*, veluti ad ideam architectonicam, componantur. Quod qui facit, is demum CONCINNE dicere videtur. Sed quamuis et hoc fuerit obseruatum, tamen ne sic quidem placebit oratio, nisi ei *ornamenta* quaedam, tamquam picturae et colores accedant. Vnde diximus, ORNATE esse dicendum. Denique vt non vna omnes aedes decet aedificandi ratio: ita nec omnibus scriptionibus idem conuenit *stilus*, eademque dicendi forma. Alio enim stilo epistolas, alio historias, alio orationes, alio panegyricos, alio satyras, alio dissertationes conscribi oportet. Quas stili formas si quis recte ac decore expresserit, is demum APTE *) CONGRVENTERque dicere videtur. (Mallem comparasset Auctor *concinnitatem* cum *linea* et *perpendiculo*, ad quod exigere pleraque Architecti debent: Congruentiam autem cum eo, quod domus omnes partes cum vsu et commoditate, ornamenta autem cum fortunis et conditione domini conuenire debent. G.)

†) ¶ *Apte dicere* ad numerum oratorium refert CIC. *Orat.* 70, 232. (G.)

III.

LATINITAS orationi puritatem conciliat; CONCINNITAS eam in iustas periodos ac decoram veluti mensuram

Quid sit Latine, concinne, ornate, apte dicere?

furam compingit: ORNATVS, vt admirationi fit; et CONGRVENTIA denique, vt ne a decoro aberret, efficit. Si vlla harum virtutum defit, vix reprehenfionem doctorum effugiet oratio, tantum abeft, vt vlla laude digna videatur *).

*) Non rectius hoc, quam exemplo, poterit a nobis demonftrari. Si quis Corinthi defcripturus excidium, ita loqueretur: *L. Mummius Corinthum crudeliter ruinauit*, quisque intelliget, hanc orationem lixis et calonibus, quam docto homine, effe digniorem. Neque enim LATINVM eft *ruinauit*, atque hinc ftilo fua *puritas deeft.* Sed emendabimus iftum naeuum, et ita dicemus: *L. Mummius Corinthum funditus delevit.* Sic *Latina* quidem et pura erit oratio: verum ne fic quidem haec verba quemquam delectabunt, quia nondum audimus periodum, fed propofitionem logicam. Dabimus ergo operam, vt his verbis etiam fua conftet CONCINNITAS: eaque proinde hac periodo concludemus: *L. Mummius Corinthum, quod Romanam maieftatem parum revereri videretur, mira feueritate euertit.* Sic omnia erunt *Latina*, iufta quoque et *concinna* erit periodi menfura: et tamen nondum quidquam audies, quod admireris. Nondum enim vllus acceffit ORNATVS. Age, ne hic quoque poffit defiderari, ita dicemus: *L. Mummius Corinthum, Graeciae oculum, quum Romanam maieftatem parum fufpicere videretur, mira feueritate effodit* Iam demum et *Latina et concinna et ornata* eft oratio, adeoque non poteft non placere. Et tamen fi quis hac periodo in ftilo hiftorico vel differtatione didactica vteretur, is τὸ πρέπον vix videretur obferuaffe. Ex quo fequitur, vt et APTE CONGRVENTERque

que dicendum ſit. (Verum enimuero quid *aptum* et *congruens* ſit, iudicari non poteſt, niſi ex tota compage et velut corpore orationis, totaque adeo illius circumſtantia, vt cogitemus: *Quis, quid, vbi, quando, apud quos, qua in cauſſa, qua affe-ctione animi* etc. dicat. CICERO *Orat. c. 21. Eſt eloquentiae, ſicut ceterarum rerum fundamentum ſapientia. Vt enim in vita, ſic in oratione, nihil eſt difficilius, quam quid deceat videre. Huius rei ignoratione non modo in vita, ſed ſaepiſſime et in poëmatis et in oratione peccatur.* Et *de Orat. I. c. 29. Roſcius dicebat, Caput artis eſſe decere, quod tamen vnum id eſſe, quod tradi arte non poſſit.* G.)

IIII.

LATINE et pure quomodo dicendum ſit, ita oſtendere conati ſunt eruditi, vt integris libris voces parum Latinas ac ſuſpectas collegerint *). Enim vero quum taediosa ſit ea methodus: ſatius erit, regulas quasdam, quales neminem adhuc dare memini, de vocabulis ſuſpectis ſuppeditare. **Quomodo vocabula pura a ſuſpectis discerni poſſint?**

(Non eſt certior ratio, quin non eſt alia ratio dicendi, quae ſint verba Latina, quae item non-Latina ſ. barbara, quam vt de ſingulis vel ex ipſis ſcriptoribus, vel e bono Lexico edoceamur. Oſtendemus, nullam harum, quas regulas vocat, eſſe vniuerſalem, ac ne poſſe quidem a tirone applicari aut aſſumi. Cumque nemini temere contingat, vt non audiat legatue, niſi quae Latina et pura ſunt, ſupereſt, vt, quum accurate ſcribendum eſt, de ſingulis, quae non certe recordetur bona eſſe, in conſilium eat cum bono Lexico. Ad cauenda tanto facilius verba minus Latina ſubſidio eſſe poſſunt libri, quos lau-

 dat

dat Auctor, et quidam alii. *Regulae* autem, h. e. obferuationes quaedam, quibus plura exempla comprehenduntur, memoriam iuuare poffunt: quo nomine Voffianae de vitiis fermonis laudari debent. G.)

*) Multi exftant huius generis libri. Noti funt GER. IO. VOSSII *de vitiis fermonis*, IO. VORSTII *de Latinitate falfo meritoque fufpecta*, CHRIST. CELLARII *Antibarbarus et curae pofteriores*, et quae ea occafione cum viris doctis Danis difceptauit auctor celeberrimus. CAR. ANDR. DVKERI *de Latinitate veterum iureconfultorum*, DAN. GEORG. MORHOFII liber *de pura dictione*, cui notas adiecit IO. LAVR. MOSHEMIVS, atque edidit *Hanouerae* cIↃIↃCCXXV. 8. Eodem pertinent IO. KER *Obferuationum linguae Latinae*, *Part. II. Lond.* cIↃIↃCCVIIII, 8. IENSII *collectanea purae et impurae Latinitatis*, *Lipf.* cIↃIↃCCXXVIII, 8. a V. KAPPIO edita, GVNTHERI *Latinitas reftituta*, *Ienae* edita. Immo et ANT. SCHORI *phrafes linguae Latinae*, HADRIANI, Cardinalis, de fermone Latino, CASP. SCIOPPII *Obferuationes linguae Latinae*, et OB. GIPHANII *Obferuationes fingulares in linguam Latinam*, quas vna cum aliis eius generis opufculis fub titulo: *de elegantiore Latinitate comparanda fcriptores felecti*, editas nouimus apud Wetftenios, *Amft.* cIↃIↃCCXIII, 4. ¶ His addatur DAN. FRID. IANI *Philologifches Lexicon*, Lipf. 1730. 8. De reliquo inter paruos huiusmodi libros eminet GVNTHERI *Latinitas reftituta*, inter medios *Lexicon Antibarbarum* Noltenianum, fed carere, qui ferio velit huic rei operam dare, non poteft Lexico maiore. (G.)

V.

Cauendae funt voces hibridae.

Prima ergo haec eft regula: *ab omnibus diuerfarum originum vocibus tamquam*

ab

*ab hibridis *), nisi magna nos vrgeat necessitas **), est abstinendum.*

(Sed nec vniuersale est hoc enunciatum: et quis docebit tironem, quae sint diuersarum originum voces? G.)

*) Vocantur hic *hibridae voces*, quae ex diversis linguis conflatae sunt, veluti ex Graeca et Latina, ex Graeca et Germanica, ex Latina et Germanica, cet. Sine veterum exemplo itaque dicitur MONOCVLVS. Est enim haec vox hibrida, conflata ex Graeco *μόνος*, et Latino *oculus*. Veteribus magis placet VNOCVLVS; vid. PLAVT. *Curcul. III, 1.* GELL. *noct. Att. III, 11.* vel LVSCVS: nam et hoc non strabonem notat, *einen Schielenden*, vt vulgo putant, sed *vnoculum*. CELLAR. *Antibarb. p. 203.* Aeque absurdum est BIGAMVS, compositum quippe ex Latino *bis* et Graeco *γάμος*. Excusatius HIERONYMVS *adu. Iouin. I, 8. et vlt.* dixit *digamus, bimaritus.* Non magis Latina sunt ARCHIDAPIFER, ARCHIPINCERNA. Priores enim syllabae Graecae; posteriores Latinae sunt. *Voces vero hae semper Latinis auribus visae sunt intolerabiles*, nisi quod nonnumquam comici ioci caussa eiusmodi vocabula fingunt; tale est INANILOGVS apud PLAVT. *Pseud. I, 3. v. 24.* si is locus sanus est. (Certe sic etiam Gronouiana. Al. *inaniloquus*. G.) *Hibrides* vel *hibridae* per metaphoram vocantur huiusmodi vocabula. Proprie enim *hibridae* sunt genus mixtum, ex diuersis parentibus natum, veluti ex apro et sue, ꝗ item ex fero et mansueto; vnde ad homines v. g. patre Graeco, matre Romana, natos translatum est. (G.) PLIN. *Hist. nat. lib. VIII. c. 52.* Ceterum quamuis Latini sermonis casticas huiusmodi vocabula vix ferat: quaedam tamen probasse vsum animaduertimus, eorumque recensum dedit QVINCTIL. *lib. I. Instit. Orat. c. 5.* Talia

 sunt

ſunt BICLINIVM apud PLAVT. *Bacchid. III, 4. v. 69 et 102.* EPITOGIVM, EPIRHEDION et quaedam alia. (Talia *Cryptoporticus, Poſtſcenia* etc. de quibus VOSSIVS *Rhet. III, 2, 1.* AVSO. POPMA *de vſu antiqu. loquut. I, 15.* et ad CIC. *Attic. II, 1. p. 171. ſq.* Graeu. G.) At neſcio an eiusdem generis ſit ANTICATO, vti CAESAR inſcripſit librum, quem Ciceronis Catoni oppoſuit. Quum enim nomina propria Latina non aliter Graece exprimi poſſint, quam ſeruato ſono Latino: ἀντικάτων aeque Graecum vocabulum eſſe poteſt, ac ex Graeco et Latino mixtum.

**) Contingere huiusmodi quid poteſt in titulis magnorum principum, qui vix aliquando poſſunt elegantius Latiniusque reddi, vt non eorum dignitati quidquam detrahatur. Hic ſane prudentia ſuadet, vt malimus parum Latine, quam parum reuerenter loqui. Exemplo eſſe poteſt ARCHIDVCIS titulus, Auſtriacae genti proprius. Hibrida hoc eſt vocabulum, ſed quocumque modo illud reddideris, vix effugies reprehenſionem. Si *magnos duces* vocaueris, pares illos reddes magno Duci Hetruriae, ſin *ſupremos duces,* a nexu cum Romano imperio eos abſolues. Si *primos duces*, hoc quoque inſolens erit. Recte igitur atque ordine feceris, ſi *Archiducis* titulum, parum Latinum licet, retinueris. Neſcio an idem dicendum de titulo ARCHIMARSCHALLVS. Nullum enim eſt vocabulum Latinum, quod *Marſchalli* notionem ſatis exprimat. Stultum eſſet, vt placeas grammaticis, principibus diſplicere velle, et hos laedere, ne Priſciani maieſtatem laeſiſſe videaris. ¶ Hoc etiam in aliis tenendum eſt, v. g. vtrum TV dicendum, an Excellentia Veſtra. Ita alios, praeter eos, qui dominantur, dominos vocare, non eſt Latinum. Sed conſiderare debemus, quicum nobis ſit negotium. (G.)

VI.

Secunda regula haec esto: *voces omnes, quae analogiae grammaticae repugnant, vel barbarae *), vel certe suspectae sunt **).* *Vt et quae analogiae grammaticae repugnant.*

(Sed I. sunt multa solitaria, quae ad Analogiam referri nullam possint, et tamen recta. II. Analogiam tenere non nisi eius est, qui iam magnam linguae facultatem habeat. G.)

*) Hinc quilibet videt, barbaras esse voces, quae sequuntur:

AEQVANIMITER. Non patitur enim analogia, vt a substantiuo animus deducatur aduerbium *animiter.* Purius ergo dixeris *aequo animo, aequissimo animo.*

AMICABILITER, eiusdem generis est. (Nihil hic analogiae aduersum. Sed auctoritas deest nimirum. G.)

E CONTRA. Non enim praepositio E aduerbiis solet iungi. (Quin *Exinde* habet eamdem formam. ¶ conf. supra ad p. 39. dicta. G.) Castioris Latinitatis amantes ponunt CONTRA, E CONTRARIA PARTE, E CONTRARIO, CONTRA EA. Vid. CELLAR. *Antibarb. p. 30.*

Huc etiam pertinent, quae supra p. 40. notavimus: EXTRINSECVS, in forma adiectiua, INTRINSECE, VXORATVS, aliaque huius generis.

**) Sunt enim quaedam dubiae auctoritatis, et licet analogiae repugnent, tamen apud veteres occurrunt. Tale est illud IN PRAESENTIARVM, de quo supra p. 40. ¶ Quod nec analogiae repugnat, si recte editur PETRON. 58. *Ita satur pane fiam, vt ego istud conliberto meo dono alioquin iam tibi depraesentiarum reddidissem,* i. e. vicem reddidissem, repraesentassem. (G.)

VII.

Sequatur regula tertia: *omnia vocabula barbarae originis *) in cultiore Latinitate,* *Nec non vocabula barbarae originis.*

 tam-

tamquam ſcopuli, fugienda ſunt, niſi ea iam pridem ciuitate donata eſſe conſtet **).

(Quis vero docebit tironem, quae ſint barbarae originis? quae item, abſterſa velut illa originis labe, in ſermonem Latinum recepta? Vſus ſcilicet, obſeruatio, et quod vicem illam hodie ſubire ſolet, Lexicon. G.)

*) Quum barbari, maxime Gothi, Vandali, Longobardi, Franci, veluti ex compacto, prouincias Romani imperii inuaderent, Latinitas antiqua ſenſim ad dialectos, Italicam, (Hiſpanicam, G.) et Gallicanam, deflexit. Vid. CAR. DV FRESNE *diſſert. Gloſſar. med. et infimae Latin. praemiſſ.* CELLARII *diſſ. de origine linguae Italicae.* Ex quo ſequitur I. *vt omnia vocabula ex lingua Italica vel Gallica in Latinam inuecta barbara iudicentur.* Talia ſunt pleraque adiectiua in OSVS, v. c. *affectuoſus, miraculoſus, rigoroſus, ſerioſus, pompoſus, virtuoſus.* Proba tamen ſunt *vitioſus, probroſus, pretioſus, prodigioſus, cet.* Nec minus Gallicismo atque Italicismo originem debent, *vaçantia, ſuperioritas, ſuccurſus, ſubalternus, ſituari vel ſituatio, reuolutio, reuiſio, reſiſtentia, recompenſare, recommendare, ratificare, protectio, prioritas, partialis, neutralis, modernus, maxima,* pro regula, *liga, lubricitas, irregularis, irreconciliabilis, importantia,* pro momento vel pondere, *fortalitium, diſtrictus, correſpondere, confortare, condolentia, condeſcendere, complacentia, capitaneus, beſtialitas, aſſiſtentia, approximare, appropriare,* et quae ſunt huius generis alia, quae iamdudum e Latio proſcripſit in *Antibarbaro* ſuo CELLARIVS. (Non ſatis haec vel cum re ipſa, vel cum DV FRESNII, CELLARIIque laudatis obſeruationibus conueniunt. Ita breuiter habendum. I. Aucto ſupra modum non imperio tantum, ſed et ciuitate Romana, multitudo loquentium et ſcribentium Analogiam

nimis

nimis dilatauit, vt v. g. ad formam *vitiosi, probrosi, pretiosi,* etiam *virtuosum*, et *miraculosum*, et *affectuosum* dicerent. Haec enim profecto prius in Latinam consuetudinem inuecta, quam in Italorum, Gallorum, Hispanorum, quales nunc sunt, linguas transirent. II. Quaedam ex origine barbara acceperunt casum Romanum et formam, vt *Biera*, *Feodum*, *Allodium*, *Vasallus*, *Gerada etc.* III. Nunc illud accidit quotidie, vt prioris generis vocabula ex vsu Gallice, Hispanice, Italice loquentium quasi retro in linguam Latinam inferantur ob id ipsum, quod Latinae sunt originis, Latinam formam siue analogiam adhuc praeferant, habeantque proinde naturam, vt sic dicamus, Latinorum, sola auctoritate aeui illius destituantur, quo merito Latinam linguam viri docti concluserunt. ¶ Haec causa, quod a Latini sermonis vsu refugiunt Itali praesertim, quum nimis difficile vitent, quae sua ipsis lingua subiicit. G.) Quum porro Germanicae linguae nihil plane cum Latina commercii sit: multo minus *vocabula origine Germanica in elegantiore stilo inueniunt locum.* ¶ Nisi in quantum ad eum qui vocatur, stilum curiae pertinent, vel disciplinarum sunt vocabula, quae sine his disci tractarique non possunt: Ita *Burggrauium* malo, quam *Castellanum* aut *castelli comitem*, *Marggrauium*, quam *Limitaneum* aut *limitis comitem*, *Marschallum* etc. (G.) Talia sunt *burgus (eine Burg)*, *feudum*, *vasallus (Gesell)*, *scabinus (ein Schöpffe)*, *scultetus (ein Schultze)*, et huius generis alia.

**) Iam dudum enim veluti ciuitate donata sunt vocabula quaedam Persica, veluti GAZA, pro thesauro, PARASANGA, pro spatio itinerario, ACINACES, cet. item quaedam Gallica, vt ESSEDVM. Haec omnia recte et sine vitio adhibueris. Eiusdem generis vocabula Persica sunt SATRAPA et PARADISVS, sed quo vix vtuntur, nisi scripto-

res Christiani, quum Graecum παράδεισος etiam apud XENOPHONTEM occurrat. (De Persicis est BVRTONI libellus, recusus et ornatus a SEELENIO. G.) Gallica etiam vel Celtica potius sunt BENNA, vehiculi genus, BRACCA, ipsum Germanicum *Broek*, SAPO, Germ. *Seepe* vel *Seiffe*, BVLGA, GESA, PETORITVM, RHEDA, QVINCTIL. *lib. I. c. 5.* Germanicam originem prodit FRAMEA, *Pfriem*, quemadmodum Britannicum dicitur COVINVS, Hispanicum LANCEA, Punicum MAPPA, Aegyptiacum ZYTHVS, Syriacum AMBVBAIA, de quibus similibusque fusius actum est a GER. IO. VOSSIO *de vitiis sermon. lib. I. c. 2. 3. 4. 5.*

VIII.

Ex parte etiam Graeca.

Obseruandum quarto: *vocabula Graeca, nisi veluti ciuitate donata* *), *in elegantiore oratione non esse adhibenda* **). Nec vsquam Latino textui voces Graecae immiscendae sunt, nisi vel docendi ***) vel amici cuiusdam eruditi oblectandi caussa ****).

(Eaedem difficultates premunt hanc obseruationem, quae superiores. Quis enim docebit id ipsum iuniores, quae sint Graeca? quae sint, quae non sint ciuitate donata? G.)

*) Innumera sunt vocabula origine Graeca, quae veluti ius ciuitatis obtinuerunt: e. g. *antidotum, byssus, ancora, tropaeum*, cet. De horum probitate non est, quod dubites. (Commendari hic merentur DAN. VECHNERI *Hellenolexias s. Parallelismi Graeco-Latini libri duo, cum accessionibus* luculentis et optimae frugis IO. MICH. HEVSINGERI, Gothae 1732. 8. Catalogus satis plenus singulorum vocabulorum e Graecis ad Latinos translatorum (praeter ea, quae immutatione quadam Latina facta sunt, de quibus in

in Etymologico VOSSIVS) est subiectus *libro memoriali Cellariano.* ¶ Duplicem quoque catalogum α) Romanarum vocum a Graeca origine deriuatarum, et β) nominum Graecorum Latinitate donatorum exhibet IAC. MASENII *palaestra stili Romani* L. III. c. 2. et 3. (A.).

**) De iis ergo hic loquimur vocabulis Graecis, quae sequiorum temporum inuexit vsus, et quae frustra quaeras apud veteres. (¶ Id quod nobis non dicet, nisi bonum Lexicon. G.) Sic ABYSSVS ecclesiasticum est, pro quo veteres dicere maluerunt *profundum, vorago.* Pro AGON vel AGONIZARE veteres dixerunt *extrema, animam agere.* AVTOCHIRIA non modo nouum est, sed et falsa significatione insignitum. Αὐτόχειρ enim Graecis non est, qui sibi infert manus, sed qui sua manu aliquid efficit, teste HESYCHIO. Non magis proba sunt, BLASPHEMIA pro *exsecratione:* EREMVS pro *locis desertis:* EXOTERICVS pro *peregrino* vel *aduentitio:* HYPOCRISIS pro *simulatione pietatis*, (*Hypocrita* enim veteribus erat artifex theatralis. Vid. SVET. *Neron. c. 24.*): MOECHARI pro *adulterium committere:* NEOTERICVS pro *recentiore* vel *iuniore:* ORPHANVS pro *pupillo:* PRAXIS pro *vsu*: ZELVS pro *aemulatione* vel *studio.* De quibus CELLAR. *Antibarb. Cap. VI. p. 216. seq.* Satis tamen Latina, vel ciuitate potius donata sunt MOECHVS, quo vsus TERENT. *Andr. II, 1. v. 16.* MOECHA, quod habet CATVLL. *Carm. XXXXIII.* et IVVENAL. *Sat. VI. v. 277.* Immo apud eumdem epigrammate spurcissimo, quod in ISAACI VOSSII editione *p. 317.* occurrit, bis habes verbum MOECHARI. Itaque auctoritate sese illud omnino tuetur, quamvis familiarius fuisse videatur vulgo, quam bonis scriptoribus.

***) Nam quum in disciplinis saepe contingat, vt res quaedam Graece, quam Latine possit facilius explicari; nemo prohibebit, quo minus in

in ſcriptis didacticis Graecum ſermonem Latino miſceamus, dummodo abſit affectatio. Graeca enim ἐμφατικώτερα eſſe debent, niſi riſum mouere velis. Hinc riſum moturus PLAVTVS *Pſeudol. I, 5. v. 67.* Graeca, quae nihil emphaſeos habent, Latinis immiſcet:

- - - SI. *Ecquam ſcis filium tibicinam meum amare?*
PS. οὐ δεῖ *negare* SI. *Liberare quam velit?*
PS. πρέπον καὶ τοῦτο *negari.*

Ridicula ſane haec affectatio eſt, nec magis ferenda, quam ſi quis Germanice dicere velit: *Er hat ſeine* pedes *zerbrochen.* Debent ergo Graeca aliquanto ἐμφατικώτερα eſſe, qualia exempla paſſim apud CICERONEM, PLINIVM, aliosque auctores idoneos occurrunt. (¶ Nimirum *Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo Muſa loqui.* In compoſitis ſunt liberi et felices. Hymni Graecorum ex meris epithetis conſtant, quos imitatur Dan. Heinſii carmen in Bacchum, quod vertit Opitius noſter. Graeci omnia adiectiua neutra poſſunt ſubſtantiue adhibere, habent participia actiua praeteriti temporis etc. Vt adeo breviter et expreſſius loquendi ſtudium mire adiuvet eorum lingua, ſed quod bene monet auctor, fieri hoc debet citra affectatam oſtentationem. || (In mulieribus Romanis illam adfectationem admiſcendi Graeca ſalſe ridet IVVENAL. 6, 183. ſqq. ¶ Quin Horatius iam riſit Sat. I, 10, 20. *At magnum fecit, verbis quod Graeca Latinis Miſcuit! o ſeri ſtudiorum!* etc. G.)

****) Exemplo eſſe poſſunt CICERONIS *epiſtolae ad Atticum.* Quum enim hic Ciceroni familiariſſimus eſſet, et maximopere amaret Graecas litteras, vix vllam ad eum dedit epiſtolam, quam non pluribus Graecis ſententiis, tamquam gemmis quibusdam, diſtinxerit. ¶ Saepiſſime vero fecit tegendi cauſſa, ne quis praeter Atticum temere intelligeret ſuam ſententiam. Ad

Cae-

Caeſarem etiam ioci cauſſa, quum Trebatium commendat Ep. XIII, 15. vtitur pluribus verſibus et formulis Graecis. Subiungit *genere nouo ſum litterarum ad te vſus, vt intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem.* In re autem ſeria numquam Graeca, niſi cum venia, etiam in philoſophicis. Profert quidem paſſim loca Graecorum, ſed non niſi Latine verſa. Ipſe de ſe *Tuſc.* I, 8. *Dicam,* inquit, *ſi potero, Latine; ſcis enim me Graece loqui in Latino ſermone non plus ſolere, quam in Graeco Latine.* In orationibus plane verecunde et quaſi cum pudore loquitur de ſtudiis Graecis. [Cuius rei rationem BVCHN. *de commut. rat. dic.* II, 19. §. 3. reddit hanc: *Metuebat credo, ne ingratum moleſtumque eſſet Romanis auribus, vt maximam partem inſuetis talium. Deinde ne principis populi gloriae detrahere velle videretur, qui Graecorum poetarum carmina magis, quam Romanorum laudaret.*] Plinius aliquantum oſtentator eſt eruditionis. Inter recentiores Melanchthon, Camerarius, Caſaubonus, Scaliger etc. hac ratione vſi ſunt in epiſtoliis. Sed quidam in orationes introduxerunt, quin in conciones ad populum abſurde et paedagogice. [Qui plura in hanc ſententiam cupit legere, adeat l. l. Buchnerum.] (G.)

VIIII.

Nec a vocabulis tantum Graecis abſtinendum eſt, verum etiam a Graeciſmis, id eſt, phraſibus ad Graecae potius, quam Latinae linguae analogiam compoſitis *), quamuis eas nonnumquam in deliciis habuerint auctores quidam κακόζηλοι **). Vide A. BVCHNERVM *de comm. rat. dic. L. I. c. 19. p. 287. ſeqq.* *Cauendi etiam Graeciſmi.*

(Hanc etiam obſeruationem parum per ſe prodeſſe ſcribentibus apparet. I. Innumeros Grae-

Graecismos cum maiori parte linguae suae a Graecis recepere Romani: quod plenissime docet laudatus paullo ante VECHNERVS. II. Vnde discemus, quis sit Graecismus? quis porro receptus in consuetudinem Romanam? Scilicet inde, vnde reliqua: ex vsu legendi et obseruandi, ex Lexico. G.)

*) Tales Graecismi minus elegantes sunt:

I. *Si infinitiui ponantur pro coniunctiuis, gerundiis, participiis.* v. c. *instigauit petere,* pro instigauit, vt peteret, HYGIN. Fab. CLXVI. *Ad flumen exiit, sanguinem abluere,* pro sanguinem abluturus, HYG. Fab. LXXXVIII. *Idoneus facere,* pro ad faciendum. Multa huiusmodi collegit v. cl. PETR. BVRMANNVS *in not. ad Valer. Flacc. p.* 565. (Et plura optimorum scriptorum VECHNERVS et HEVSINGERVS l. c. 1, 2. 21. sqq. G.) sed pleraque ex poetis, quos ipsum metrum aliquando coegit ἑλληνίζειν. (Saepe suauitatem et decus inde petunt versibus. G.) Quamuis ergo haec non sint soloeca, minus tamen elegantia sunt. Quis enim non mallet dicere: *censeo reddendum,* quam *censeo reddere?* quod veterum tamen auctoritate defendit IO. FRID. GRONOVIVS *ad Liu. l. II. c. 5.*

II. *Si constructiones Graecae Latinis substituantur.* v. c. *quibus iusserat,* pro quos iusserat, TACIT. *Ann. XIII, 40.* Vbi tamen adde IAC. PERIZON. *ad Sanct. Mineru. p. 125. Ego audita tibi putaram,* pro a te audita, CIC. *ad Attic. ep. XIII. 24. Manet hunc poena, latet me, deficit me.* Quamuis haec omnia, si rarius et in loco adhibeantur, non careant venustate. Conf. *infra num.* LXII. *not.* ****

**) Vix vllus est veterum auctorum, quin subinde Graecismos adhibuerit, vt exempla docent, collecta a SANCTIO in *Mineru. lib. III. c. 12. p. m. 727. sqq.* (Add. praeter VECHNERVM, IO. CONR. SCHWARZIVS, qui Etymologiae et Syntaxi

taxi Grammaticae suae peculiaria capita de Graecismo subiecit. G.) Enimuero sunt, qui ad affectationem vsque graecissant, veluti TERTVLLIANVS, ¶ AMMIANVS MARCELLINVS inprimis, qui tamen, vt ICti quidam veteres, non affectatione quadam graecissat, sed quia Graecia erat patria, (G.) et e recentioribus LIPSIVS, ¶ nusquam tamen, nisi in epistolis familiaribus, (G.) quos nemo temere imitabitur.

X.

Quinta regula esto: *nomina colorum in* EDO *desinentia tantum non omnia malae notae sunt *).* *Suspecta quoque nomina colorum in edo.*

(Angusta admodum regula. Damnari non plane debent RVBEDO Firmici, NIGREDO Apuleii et Martiani Capellae, ALBEDO Sulpicii Seueri, auctoritate nixa. G.)

*) Neque ergo ferenda in elegantiore Latinitate ALBEDO, FLAVEDO, NIGREDO, pro quibus apud veteres legimus: *albitudo, albor, color albus, flauus, nigror, nigritudo, nigrities*; cet. Vid. CELLAR. *Antibarb. p. 5. 36. 122.*

XI.

Sexto notandum, *suspecta esse adiectiua pleraque in* ALIS *vel* ABILIS, *vt et aduerbia in* ALITER *vel* ABILITER *desinentia, in quibus vsurpandis ideo cautos nos esse decet *).* *Nec non adiectiua in alis vel abilis, aduerbia in aliter vel abiliter.*

(Hac ratione nimirum nulla non forma suspecta esse debet. Nempe quo frequentiora erant vocabula horum casuum, ¶ v. c. *aequalis, animalis, annalis, aruales, curiales, mercurialis, triuialis, vestales, inexpiabilis* etc. Sic porta *principalis* in castris etc. || tanto plura ad eam formam efficta sunt, quae distinguere a sinceris sola potest auctoritas et singulorum obseruatio. G.)

*) Hinc

*) Hinc CELLARIVS laudato ſaepe libello recte proſcripſit adiectiua, ¶ et aduerbia, (G.) *abominabilis, aeternaliter, aeternalis, aliqualiter, amicabiliter* *), *beſtialis, caſualiter, commenſalis, collateralis, conditionaliter* **), *curabilis, filialis, finaliter et finalis, inceſſabilis, inceſſabiliter, incurabilis, infernalis, inuiolabiliter, irreconciliabilis, legaliter, meridionalis, momentaliter, neutralis, oculariter, partialis, perpendiculariter, primordialis, proportionalis, totaliter, vernalis.* Proba tamen ſunt *extemporalis,* pro quo falſo dicunt *extemporaneus,* vid. SVET. *Aug. c. 84.* et PETRON. *Satyr. c. 6. coaequalis,* COLVMELLA *de re ruſt. VIII, 14. fauorabiliter,* QVINCTIL. *Inſt. orat. lib. IIII. c. 3. irrationalis,* vel, vt alii legunt, *irrationabilis,* apud CELS. *praef. 1.* SENEC. *epiſt. LXXI.* QVINCTIL. *declam. VIIII.* ¶ *principalis,* PLIN. *Paneg.* 82, 6. et GELL. XIII, 10. et *principaliter,* PLIN. *Pan.* 47, 1. (G.)

*) AMICABILIS multi probant auctoritate PLAVT. *Mil. glor. IIII, 4. v. 8.* Sed ibi meliores codices habent ADIVTABILIS. Vid. DVKER. *de Latin. ICt. p. 340.* ¶ AMICALIS habet APVL. *de mundo.* Libri iuris fluctuant inter *amicabilis* et *amicalis,* et nusquam conſtet vera lectio. (G.)

**) CONDITIONALITER dixit CAIVS *lib. 17. §. 3. D. de cond. inſt.* et IVSTINIANVS *§. 31. Inſt. de legat.* Sed ſi non iuridicum; ſaltim cadentis Latinitatis hoc vocabulum eſt. Vid. DVKER. *de Lat. Ict. vet. p. 446.*

Magna quoque adhibenda eſt cautio in recipiendis huiusmodi ſubſtantiuis in VDO deſinentibus, quum nulla ſit forma, quae ſub ſpecie probatae Latinitatis magis decipere poſſit. Vide GVNTHER. *Lat. reſt.* P. I. LXXXX. p. 47.

(Eodem iure poterat etiam canon poni de nominibus in OSVS, item his, quae in ANVS vel

ANEVS

ANEVS etc. exeunt. Quo enim forma quaeque eſt magis vſitata, eo magis illa homines ſequioris aeui abuſi ſunt. (G.)

XII.

Parcius ſeptimo *in elegantiore ſtilo adhibenda ſunt vocabula et phraſes eccleſiaſticae, ſi elegantiore ſtilo aeque commode reddi poſſint* *). Si quid tamen eiusmodi vocibus ineſt μυστηριῶδες, (¶ i. e. quo dogma quoddam chriſtianae religionis proprium commode exprimitur, ad quod longa paraphraſi opus eſt, G.), rectius feceris, ſi eas adhibeas, quam ſi mutando profanus videaris (**) *Quatenus retinenda vocabula eccleſiaſtica?*

(Eadem de hac regula, quae de ſuperioribus dicenda. Verbo, ſingulatim diſci et comprehendi debent omnia: nullum hic compendium. ¶ Si quis autem adſpiret ad facultatem de rebus ad Theologiam pertinentibus eleganter ſcribendi, multum ei profuerit, legere ex antiquis Ciceronis *de natura deorum*, *de diuinatione* ac *fato* libros, qui inprimis in Theologia naturali ſtilum formabunt; deinde Lactantium, Ciceronem Theologorum, Minucium Felicem, Arnobium, Tertullianum. Ex recentioribus ſcribunt elegantius Lutherus, Melanchthon, Caluinus, Io. Riuinus, Io. L. Fabricius Heidelb. Werenfels, Wernsdorfius, et inprimis Buddeus ac Moshemius. G.)

*) Multa in Latinitatem vocabula inuecta ſunt a Patribus eccleſiae occidentalis, et maxime ab interprete illo ſcripturarum Latino, quem vulgatum vocari moris eſt. (Qui alioqui propter plurimas gemmulas inter auctores L. L. refertur merito. G.) Ea dici ſolent *eccleſiaſtica*. Sed quum pleraque elegantius poſſint exprimi; non

videο,

video, cur ſtudio barbariſmos conſectari velimus. Dabimus operam, vt quomodo pleraque (quin pauca de multis, G.) exprimi poſſint, doceamus.

ABOMINATIO, *res deteſtabilis, res abominanda.*

ABSOLVERE, *criminum vinculis exſoluere.* (Iudiciale verbum rei ipſi conueniens, quo cur non vtamur, nihil cauſſae video. G.)

APOSTATA, *religionis verae deſertor, qui patriam religionem eierauit.* (In Iuliano Imp. quaſi proprium. G.)

BAPTISMVS, *ſacrum illud lauacrum.* (Graecum nomen, eaque cauſſa tolerabile, praeſertim in docendo. G.)

BLASPHEMARE, *exſecrari.* (Contumelioſe in Deum loqui, ¶ maledicere Deo. G.)

CANONIZARE, *in caelitum numerum referre.* Non adeo aptum eſt CONSECRARE, quo Romani ipſam ἀποθέωσιν, quam abominari ſe profitetur Romana eccleſia, ſingnificabant. (At ſi haec ratio valet, neque *ſacrificium*, neque *Pontificem maximum*, nec infinita alia, dicere licebit. Quos *conſecrabant* Gentiles, eos non ideo Conditores rerum omnium putabant, ſed ſanctos, ſed Auguſtos, venerabiles, vltra humanam ſortem aliquantum elatos, adorandos. ¶ Vid. Programma noſtrum de Carolina Diua: et alterum, quo Heroinam dici poſſe oſtendimus. Conſecrationem Diui Erneſti Cyprianus Diuus dedit. G.)

CONSCIENTIA BONA vel MALA, *ſaluo officio quid facere, ſalua fide quid poſſe, religione impediri, religio eſt.* Vid. CIC. *pro S. Roſc. Amer. c. 1. et 34.* et *ad diuerſ. lib. VIIII. ep. 12.* Multo minus ergo apud veteres reperias *ſcrupulus conſcientiae,* pro quo dicere ſolent *religio me inceſſit.* TER. *Andr. IIII, 3. v. 15.* Frequentes quoque veteribus ſunt formulae, *conſcientia factorum, recti, bene actae vitae, ſceleris etc.* Vid.

CELLAR.

CELLAR. *Antibarb. IIII. p. 236.* CORT. *ad Salluft. p. 36.* ¶ Alia notione frequens eſt, vbi ad praeteritum vel praeſens refertur; non ad iudicium de actione inſtituenda, et praeſertim cum refertur ad alios. *Teſtor veſtram conſcientiam*, non ſemper eſt, *ich frage euch auf euer Gewiſſen*, ſed: *ich berufe mich auf eure Wiſſenſchaft, auf das, was ihr davon wiſſt. Conſcientiam veſtram reueritus nolo quidquam diſſimulare.* Sed etiam CICERONIS eſt hoc *pro Qu. Roſc Com.* 16, 46. *Quis enim non conſcientiae fide commouetur?* (G.)

CONTRITIO, *admiſſorum criminum dolore excruciari.* (Sed Theologi coguntur interdum *contritionem* et *attritionem* diſtinguere. (G.)

CREATVRA, *res creata.* Eleganter quoque LACTANTIVS creaturam vocat *opificium Dei.*

CRVCIFIGERE, pro quo ſemper veteres habent *cruci affigere, ſuffigere, in crucem agere, tollere.* Vid. GRAEVIVS ad SVETON. *Domitian. c. 10.* CELLAR. *Antibarb. p. 106.*

CRVX, *piorum calamitas.* ¶ Aliud plane Latine ſignificat *crux*, nempe aut ſupplicium infame, *den Galgen*, aut rem moleſtam. Nec dicendum de ſeruili ſupplicio *creuzigen*, hoc enim verbum ſanctum eſſe debet, ſed *henken.* Cum vero cogamur, *Chriſti crucem* dicere; non reuerear in ſcripto praeſertim aſcetico illam formulam. (G)

DAMNARE, DAMNATIO, DAMNATI, *aeternis ſuppliciis mactare.* CIC. *Catil. I, 13.* *ſempiternis cruciatibus addicere, mancipare.*

EXCOMMVNICARE, *ſacrorum vſu prohibere, interdicere ſacrorum commercio, eiicere eccleſia, diris deuouere.*

EXAVDIRE PRECES, *audire preces; annuere precibus, vota rata habere.*

ELEEMOSYNA, *ſtipem conferre in egenos.*

ETHNICVS, *paganus; profano cultui deditus, deorum cultor.* (*Pagani* appellatio Theodoſiano

 demum

demum ſaeculo a re ipſa originem habuit, ¶ quod in pagos relegarentur. | Ego neque *Ethnicum* neque *Gentilem* refugerim, cum ea non minus, quam olim *Barbari* appellatio, vim propriorum habeant. G.)

FESTVM. Hoc ſubſtantiuo praeter ſcriptores eccleſiaſticos etiam poetae vtuntur: aſt proſaici ſcriptores dicere malunt *feſti dies* vel *feſtus dies.* Vid. CIC. *Phil. II, 25.* LIV. *Hiſt. XXXX, 14.* CVRT. *VIII, 5.* FLOR. *III, 18.*

FORNICARI ſcriptoribus eccleſiaſticis eſt *ſcortari*, ſed Latinis veteribus idem ac *fornice arcuari.* Vid. PLIN. *Hiſt. nat. XI, 10. XVI, 41.* VITRVV. *Architect. V, 5.* SENEC. *Ep. LXXXXV.*

GENTILIS vide ETHNICVS.

HVMILIS, HVMILITAS proba ſunt, ſi denotent id, quod humi repit, vel paruum eſt, ¶ et quoties ad geſtum corporis referuntur, vt *Bacche tuis humiles aduoluimur aris.* (G.) At quum ſcriptores eccleſiaſtici *humiles* vocant, qui abiectius (moderate vel intra modum, G.) de ſe ſentiunt, rectius ſubſtitueres voces *modeſtus* vel *modeſtia.* CELLAR. *Antibarb. p. 166.*

IEIVNARE, *cibo ſe abſtinere.* NEP. *Attic. 22.* ¶ Eſt tamen Tertulliani. *Einen Faſttag* poſſumus reddere *ſupplicatio.* (G.)

IMPLERE LEGEM. CIC. *ep. ad diuerſ. II, 17.* HORAT. *epiſt. I, 16. parere legi, ſatisfacere legi, officii ſui partes implere.* ¶ Theologis non interdicam, [idque eo minus, quod Tragoedia Ouidium *Amor.* III, 1, 30. ita alloquitur, *Implebit leges ſpiritus iſte meas.*] (G.)

IMPOENITENS, *improbus, impius, qui nullo peccatorum ſenſu tangitur.*

LONGANIMITAS, *ira lenta, lento gradu ad vindictam procedere, in vlciſcendo tardior, remiſſior.* CIC. *poſt redit. ad ſen. c. 9.* VAL. MAX. *I, 1.*

MINISTERIVM, *ordo ſacer.*

MONIALIS, *ſacra virgo.*

MVN-

MVNDVS ecclesiastico stilo modo pro *impiorum colluuie,* modo pro *rebus humanis* ponitur. (*Vita, saeculum.* hoc intellectu veteres. G.)

OPERA BONA, *sanctae actiones, sanctimonia, pietatis studium.* ¶ Sed in Theologia dogmatica, quam vocant, vix licet eo abstinere. (G.)

PROPHETARE, *vaticinari, praedicere,* ¶ *canere.* (G.)

PROXIMVS, *der Nächste, der Nebenmensch,* ecclesiasticum est. Latinius dicitur *alius, alter, homo hominem,* cet.

POENITENTIA, *die Reue,* probatum est; ast si notet *die Bekehrung, Buße, μετάνοιαν,* Latinius dices, *emendatio vitae, redire ad meliorem mentem, ad frugem redire.* ¶ Theologi vix carere possunt. (G.) RESIPISCENTIA vero plane non Latinum est. (Quin sic *μετάνοιαν* vertit LACTANTIVS 6, 24, 6. G.)

PECCATA REMITTERE, *ignoscere, veniam dare, gratiam delictorum facere, remittere* absolute. Vid. LIV. XXXIIII, 32.

SALVIFICO, *seruo, saluo, saluum reddo,* ¶ *facio,* (G.) *ad sempiternam beatitudinem perduco.*

SCANDALVM, SCANDALIZO, *impedimentum pietatis, irritamentum malorum, corrumpere quem, peiorem reddere; conscelerare alicuius aures.* LIV. XXXX, 8. *incestis vocibus temerare aures.* OVID. *Trist. II. v. 503.* ¶ *offendi.* Sed non possunt eo carere dogmatici, vbi distinguunt v. c. inter scandalum datum et acceptum. (G.)

SAECVLARIS Latinis est centesimus annus, vel centesimus decimus potius. HORAT. *Carm. saec. v. 21.*

> *Certus* VNDENOS DECIES *per annos*
> *Orbis vt cantus, referatque ludos,*
> *Ter die claro, totiesque grata*
> *Nocte frequentes.*

Conf. CENSORIN. *de die natali c. 17.* Vnde dixere *ludi saeculares.* Ecclesiasticis haec vox no-

tat *profanum*, (& quia *saeculum*, ὁ αἰών, ponebatur pro huius aeui hominibus, quos plerosque malos ponimus. Doctores *clericos* se dixere, item *religiosos*, (ii, qui cultum Dei docent), alios omnes *saeculum*. || Ceterum consultissimum mihi videtur, vt hanc distinctionem sequamur. Quoties obiter, in vita enarranda, aut in simili oratione, alioquin pura et polita, incidat sacrarum rerum mentio, non absurdum, sed decens est, periphrasi commoda, quaeque intelligi ab omnibus possit, explicare ea, quorum propria vocabula minus Latina sunt. Sed quum in docendo versamur, et capite quodam doctrinae coelestis explicando, seruanda sua Ecclesiae in loquendo proprietas, vtendum nominibus et verbis, quae vel vulgatus interpres, vel Patres, qui vocantur, nobis tradidere; quae res si alioquin bonus sit orationis color, et ad Lactantii ceterorumque exemplum politus, minime illam contaminabit. G.)

**) Caue ergo, voces e sacris profanis petitas nostrae religionis mysteriis et ritibus adplices. Id praecipue facere soliti sunt olim BEMBVS, aliique, qui se CICERONIANOS vocari voluerunt. Hi enim, quum religioni sibi ducerent, vllo vti vocabulo, quod Ciceronianum non esset, θεάνθρωπον, *heroa*, quasi ex semisse Deum et ex semisse hominem, baptismum *aquas lustrales*, angelos *genios*, sacram eucharistiam *sanctificum crustulum* vocare non dubitarunt. Vid. IVL. CAES. SCALIG. *Poet. VI. p. 800.* (Notabilis praesertim locus ERASMI *Ciceroniano p. 68.* et TAVBMANNI *de lingua Lat. p. 38.* Add. H. STEPHANVS in *Nizolio didascalo* et *Pseudo-Ciceroniano*, & [et SAGITTAR. *de init. Cic.* p. 57. vbi attulit CAMPIANI et MVRETI loca.] Ceterum quid de Cicerone senserit Erasmus senex, disce ex epistola ad Io. Vlattenum, Tusculanis praemissa, et epistolis inserta, p. m. 1203. sq. G.) A quo vitio

nec

nec alienus fuit castae Latinitatis scriptor SEBAST. CASTELLIO, quantumuis eum magno adparatu defendat vir doctissimus, CHRISTOPH. WOLLE, in *dissert. crit. de eo, quod pulchrum est in versione Castellionis*, nouae eius editioni praemissa, §. 8. *seq.* Vt enim alia omittamus, notio, qualem profani Deorum cultores vocabulo *genius* subiecerunt, non magis quadrat *angelo*, quam notio *Iouis* Deo optimo maximo. Neque tamen ideo pietatis dicam scribimus CASTELLIONI, cuius versioni, si quis alius, iustum pretium statuere videmur. (Vt tanto minus metuendum sit, ne qua labes linguae Latinae puritati a CASTELLIONIS interpretatione librorum sanctorum inferatur, praestitit Cl. BVNEMANNI *Index Latinitatis selectae, vulgo neglectae, merito ac falso suspectae ex* CASTELLIONIS *interpretatione etc.* Lipf. 1736. 8. G.) Vid. SAGITTAR. *de lect. et imit. Cicer. n. 24. sq. p. 54.* ¶ Pessime alioquin audit quoque POLITIANVS, quem defendit MENCKENIVS in *historia vitae et meritorum Aug. Politiani* p. 432. sqq. || Cautio haec etiam commendari potest, Ne Dei opera tribuamus dîs gentilium: nisi tamen apertum sit, nos naturam rerum intelligere, vt *sub Ioue frigido.* Item ne Deo tribuamus gentilium deorum nomina, nisi vbi sunt plane appellatiua, vt *Deus Imperator* pro *Deus Zebaoth.* ¶ De ethnicismo stili qui egerint, vid. WOLFIVS ad φιλοσοφέμενα ORIGENIS p. 173. Addatur IANI dissertatio *de nimio Latinitatis studio*; cum altera *de doctoribus vmbraticis.* G.)

XIII.

Octauo *eadem cura abstinendum est a vocabulis quibusdam, quae iureconsultis esse solent in deliciis*, et in vetustis auctoribus nullum reperiunt praesidium *). *Vt et a vocabulis iuridicis.*

*) Elegantissimam esse veterum iureconsul-

torum tantum non omnium dictionem, lippis ac tonsoribus notum est. Vid. CAR. ANDR. DVKERI *opuscula de Latinitate veterum ICtorum* (edita Lugd. Bat. 1711. 8. KIRCHMEIERI Vitembergensis philologi libellos huius argumenti laudant auctores *Biblioth. Halens.* German. Vol. 2. p. 593. G.) Attamen et hic singulorum aetas discrimen facit. Nam ALFENVM VARVM elegantius scribere, quam IVLIVM PAVLLVM, nemo mirabitur. Castior quoque esse solet eorum, qui Romae adoleuerunt, quam peregrinae originis iureconsultorum Latinitas, veluti VLPIANI, de quo rectissime iudicat V. A. CORN. van BYNKERSHOEK *Obseruat. VIII, 15.* Fuere tamen ex ipsis peregrinis, qui maiore studio in cultiorem Latinitatem incumberent; inter quos nescio an reliquis omnibus palmam praeripuerit PAPINIANVS, de cuius Latinitate videndus EV. OTTO *in Papiniano c. 6,* (POMPONII vocabula quaedam ab aliis damnata asseruit illustris AVCTOR huius libelli *in praefatione opusculis iuris historicis ab* VHLIO Halae 1735. *editis praemissa* p. 22.) Ast sequiore aeuo varia in iurisprudentiam inuecta sunt vocabula, quae ab antiqua Romanorum elegantia haud parum discrepant. (Nempe quae alias aetates vel gradus Latinitatis in vniuersum statuuntur, illae aetates, illi gradus speciatim ad ICtorum Latinitatem applicari debent. Infantia et pueritia spectatur in fragmentis Legum regiarum et XII. tabularum etc. Illud hic monuisse suffecerit, I. cum ICtis, quorum fragmenta in Pandectas relata sunt, de rebus ad ius pertinentibus loqui, neminem pudere debere. II. Plurima priscae puritatis et elegantiae verba, formulas infinitas ex Pandectarum opere peti posse, quae nullam orationem dedeceant, esseque proinde inter classicos scriptores illud reponendum, certe quantum ad antiquiorum ICtorum fragmenta. III. Latinitatem Codicis tum Theodosiani,

ſiani, tum Iuſtinianei, relinquendam ICtis, quoties ea carere non poſſunt: ac multo magis ea, quae Gloſſatores et Feudalium librorum auctores inuexere. Ceterum theſaurus quidam Latinitatis ICtorum eſt BRISSONIANVM Lexicon, varie a pluribus interpolatum, (cuius auctior emendatiorque editio ſtudio B. HEINECCII prodiit 1743.) De hodierni etiam fori rationibus Latine loqui docent GVIL. BVDAEI *Forenſia*. ¶ Laudandi etiam ſunt HVGO DONELLVS, FR. CONNANVS, FR. DVARENVS, FR. BALDVINVS, FR. HOTOMANNVS, BARN. BRISSONIVS; ex recentioribus GRAVINA, AVERANIVS, van ECK, BYNCKERSHOEK, NOODTIVS, HEINECCIVS noſter, ne de viuis dicam. G.) Talia ſunt, quae ſequuntur *).

*) Immo et multo plura, ¶ quin infinita numero, quae dabunt CALVINI et reliqua lexica iuris, DV FRESNIVS etc. (G.) veluti APANAGIATVS, pro quo *priuatum* dixit SALLVST. *Iugurth. c. 5.* vbi quaedam notavit CORTIVS *p. 434.* CASVS, pro quo veteres *ſpecies;* TORTVRA, pro quo veteres *tormenta,* CVRT. *Lib. IIII. c. 10.* REPLICARE, pro quo veteres: *exceptionem replicatione elidere.* Immo et *referre,* BVRM. *ad Ouid. Tom. II. p. 89.* ¶ Sed quaedam etiam praeter rem impugnata: cuius rei varia ſpecimina in opuſculis, quae Dukeri ſtudio luci reddita, poſſunt inueniri: et auctorem noſtrum Pomponiana quaedam defendiſſe iam eſt monitum. (G.)

ADVOCARE pro *cauſſam agere, adeſſe reo in periculo.* Vid. GRONOV. in *Senec. de Clement. I, 9.* (Latino ſtilo *aduocat* litigator patronum vel amicos, qui ſibi in iudicio adſint, qui proinde *aduocati* vel *aduocatio* dicuntur etc. ¶ Aliud vero eſt *aduocatum* eſſe: aliud *patronum.* Ille adeſt modo in iure vel extra ius, et praeſentiam accommodat, ſuggerit, quod commodum eſt etc.

Hic totam cauſſam ſuſcipit. Sed Plinii iunioris et Quinctiliani aetate iam aduocatus dictus eſt patronus. G.)

CAMBIVM pro *collybo, commutatione pecuniae.*

COMPLICES pro *ſceleris vel amentiae ſociis, audaciae ſatellitibus atque adminiſtris*, vt vocat CIC. *Catil. I, 3. et 4.* PRVDENTIVS tamen in *Rom. v. 8. 22.* paganos nominat *complices ſectae impiae.*

DISPENSARE pro *legibus ſoluere.*

IVRAMENTVM, pro quo ſemper apud veteres eſt *iusiurandum* vel *ſacramentum.* CELLAR. *Antibarb. p. 62.* et *cur. poſt. p. 221.* ¶ Vix carere licet in docendo. (G.)

MATRICVLA pro *albo, indice,* ¶ *breuiario.* (G.)

MELIORARE et DETERIORARE pro *meliorem vel deteriorem reddere, in melius referre,* ¶ *mutare* debebat eſſe. (G.)

NOTORIVM, NOTORIE, *manifeſtum, manifeſte, apertum, aperte,* ¶ *publicum, in vulgus notum.* (G.) Vid. CASAVB. *ad* TREBEL. POLL. *Claud. c. 17.*

SALVVS CONDVCTVS, pro quo elegantius dicitur, *fidem publicam dare, fide publica euocare, interpoſita fide publica aliquo ducere.* Vid. SALLVST. *Iug. Bell. 32. Catilin. c. 48.* EPIT. LIV. 65.

TORTVRA pro *tormentis* vel *quaeſtionibus,* ¶ aut *quaeſtione tormentorum.* (G.) Non tamen eſt, cur quis in iurisprudentia abſtinere velit a vocabulis veterum iureconſultorum, ſi forte illa in auctoribus claſſicis praeſidium non reperiant. e. g. *vſurpatio* pro interrupta vſucapione, *poſtulare* pro cauſſam agere, *conſtituere, traditio, breui et longa manu.* Sunt enim haec et ſimilia Latina, ſed ICtis propria, quemadmodum multa medica habet CELSVS, (multa item SCRIBONIVS LARGVS.

Vid.

Vid. OL. BORRICHII *de lingua Pharmacopaeorum*, vbi dum pronunciationem docet, multa quoque de auctoritate verborum monet. G.) multa architectonica VITRVVIVS, multa rustica CATO, VARRO, COLVMELLA, quae Latina esse nemo negabit, quamuis apud Ciceronem aliosque non legantur.

XIIII.

Nono *omnium minime Latinitas elegantior polluenda est vocabulis philosophicis*, maxime iis, quae medio aeuo reperit barbara scholasticorum turba *). *Nec non a vocabulis philosophicis.*

¶ Medicis pepercit auctor, vbi multa sunt ex Arabicorum librorum versionibus inuecta. (G.)

*) Sunt vocabula technica iam olim ciuitate donata, quae nemo adhibere dubitauerit. Sed nec desunt, a scholasticis inuenta, qui data velvti opera barbariem sectabantur. Non dicam iam de *haecceitatibus*, *quidditatibus*, *entalitate*, *indiuiduatione*, *quodlibeto*, *storetis*, aliisque verborum monstris. Vide PLEXIACI *Lexicon philosophicum*, *Hagae Comitis* cIↃIↃCCXVI. 4. (recusum cum Glossario APINI.) Sufficiat nonnulla notare, quibus facilius adsuescunt *iuvenes*.

AEQVIPOLLERE pro *aequari*, *aequiparari*, *eiusdem significationis vel notionis esse*.

AFFIRMATIVAE propositiones, quas elegantius *aientes* vocat CICERO *Topic. 11.* *Negantia*, *contraria aientibus*.

CAVSSARI veteribus fuit ¶ δικάζεσθαι, (G.) *caussam interserere*; scholasticis *produci*, *generari*.

CONTRADICTORIA vel CONTRADICTIONEM IMPLICARE, ¶ etiam IMPLICARE simpliciter, (G.) dicebantur scholasticis, quae veteribus erant *repugnantia inter se*, vel *non cohaerentia*.

DISCVRSVS pro *sermone* vel *syllogismo* scholasticorum sordes redolet. Veteribus discursus erat *cursus vltro citroque factus, das Hin- und her laufen.* Vid. CELLAR. *Antibarb. p. 155.*

Talia etiam sunt IMPOSSIBILE pro *eo, quod fieri non potest.* PRAESVPPONERE vel SVPPONERE, de quo V. C. BVRMANN. *ad Quinctil. Tom. I. p. 205.* INFERRE pro *argumentum ducere, colligere,* OPPONERE, absolute, et similia fere innumera.

Non male de cultiore stilo meritus est vir doctus IS. VERBVRG, cum nouae Ciceronis editioni ex NIZOLII *thesauro* indicem subiunxit verborum loquutionumque, quibus Cicero notiones philosophicas plerasque eleganter expressit. (De VERBVRGIO error est. NIZOLII indicem auxit IAC. CELLARIVS. Nihil autem commodius est ad hoc, vt de philosophia, etiam qualis hodie docetur, Latine et pure loqui discamus, IO. AVG. ERNESTI *Initiis doctrinae solidioris*, in quo opere hodiernorum etiam philosophorum placita verbis Tullii, et vt quisque illi est proximus, expressit feliciter. G.)

XV.

Et poeticis.

Decimo poetae quoque adeo faciles fuerunt in fingendis vocabulis *), et maxime epithetis **); vt veteres opponere soleant sermoni *humano poeticum* ***). Vnde *merito a propriis eorum loquutionibus abstinent, quotquot sunt purioris Latinitatis amantiores.*

*) Metri caussa multum sibi indulserunt *poetae,* et in his etiam comici, qui tamen non adeo seruierunt metro. Plures eiusmodi voces et formulas poeticas collegit CELLAR. *Antibarb. p. 255. seq.* v c. *absque illo esset: amare* pro *solere: cluo* vel *clueo* pro *vocor, nominor: coeli* pro

coelo:

coelo: *est* pro *licet*: *festum* pro *festo die*: *genitor et genitrix* pro *parentibus*: *grates agere* pro *gratias agere*: *letum* pro *morte*: *natus* vel *gnatus* pro *filio*: *obliuia* pro *obliuione*: *potis* vel *pote est* pro *potest*: *salutari* pro *vocari*: *venit* pro *est* sequente participio in NDVS. (Metri caussa omisisse quaedam verba possunt poetae, vel aliter inflexisse, contraxisse, produxisse, vnde figurae Grammaticae: adhibuisse metri caussa non videntur temere verba alioquin incognita. Sed huic rei occasionem dedit τὸ εὐφαντασίωτον, quaerunt verba, quibus imagines rerum animo conceptas efferant: itaque componunt varie, sono ipso res student exprimere, nouaturiunt, graecissant, ¶ antiquis vtuntur || etc. Hic itaque hoc teneant tirones. Quae verba, epitheta, formulae in bono Lexico non aliam habent auctoritatem, quam poetarum, illis non temere vtendum in soluta oratione. Quis enim alioqui dicat tironi, quae sint propriae poetarum loquutiones? ¶ De poeticae vero dictionis ab oratoria diuersitate, de vtilitate poeseos ad facultatem dicendi iustis voluminibus agi potest, et actum est. G.)

**) Epitheta decomposita et dithyrambica poetis familiarissima maxime deformant orationem, v. c. *flammiger*, *auricomus*, *pietaticultrix*, *incuruiceruicum pecus*, cet. Vid. BVCHNER. *de comm. rat. dic. Lib. I. c. 13. p. 208.* et LAVRENB. *antiquar.* sub v. *incuruiceruicum*, vbi plurima. Sed haec talia etiam orationi interdum maiestatem conciliant: explet interdum Cicero hiatum aliquem sequentibus, *dîs immortalibus*, *incredibiliter*, *insanabilis*, *insatiabilis*, *imperterritus*, etc. (G.)

***) PETRON. *Satyr. c. 90. Saepius* POETICE, quam HVMANE, *loquutus es;* vbi videndus IAN. DOVSA, (¶ hic nihil videbis; nimirum prouocat ad notulas suas in illud HORAT. *Ep.* I, 18, 47. *Surge, et inhumanae senium depone Camoenae.*

nae. (A.) et addendus MORHOF. *differt. de ἐνθουσιασμῷ vel furore poetico.* ¶ Ita Homerus diis tribuit nomina antiqua et poetica. (G.)

XVI.

Ac denique obsoletis.

Denique quum non cum Euandri matre hodie loquamur, *merito cauendum ab archaismis et vocabulis obsoletis* *). Immo CICERO ipse dicit: *abiecta et obsoleta verba abiiciat orator:* quibus tamen multos, nescio quam ob rem, mirifice delectatos video. **).

*) *Archaismi* sunt formae dicendi scribendive veteres, quae iam pridem ab vsu recesserunt. v. c. *olli* pro *illi; aquai* pro *aquae; operam abvtitur suam* pro *opera sua abutitur*, apud TERENT. *prol. Andr.* Tales archaismi innumeri occurrunt in columna Duilliana, aliisque lapidibus vetustioribus, ¶ in axamentis seu hymnis saliaribus, (G.) nec non in fragmentis XII. Tabularum, VARRONIS, FESTI, ENNII, PACVVII, LVCILII, ac denique apud PLAVTVM, TERENTIVM, SALLVSTIVM, LVCRETIVM. *Sed talia obseruanda potius, quam imitanda sunt.* (Plurimorum archaismorum catalogum dedit IO. NIC. FVNCCIVS *de origine et pueritia linguae Latinae*, cuius editio altera auctior prodiit Marburgi CIↃIↃCCXXXV. 4. Praef. edit. ¶ Locus classicus est VOSS. *Rhet.* IV, 1, 7. Laudandus est etiam MARIANGELI ACCVRSII *de obsoleto sermone fugiendo dialogus*, recusus *Helmst.* 1676. 12. Collectio vero optima archaismorum debetur LAVRENBERGII *antiquario.* In quantum decus concilient orationi verba antiqua, vid. quos laudat PAREVS ad QVINCT. I, 6. p. 82. *ed. Burm.* Temperamentum suadet SEN. *ep.* 114. p. 431. ELZ. G.)

**) Horum facile antesignanus est IVSTVS LIPSIVS, qui quum iuuenis stilo nitido et plane ad

ad Ciceronianam dicendi rationem compoſitò vteretur *): paullo poſt nouum ſibi ipſi ſinxit dicendi genus, abruptum, hiſtrionicum, atque innumeris refertum archaiſmis, vt ſaepe vetere quodam grammatico, aut ſi mauis, Delio natatore opus eſſet ad ſoluenda illius aenigmata. Vid. MARES. *Ep. I, 9.*

*) Argumento ſunt eius orationes octo, Ienae potiſſimum habitae, recuſae cura V. C. IO. HENR. KROMAYERI Ien. cIↃIↃCCXXVI. de quibus recte HEVMANNVS: *In his orationibus* LIPSIVS *non vtitur ſtilo Lipſiano, ſed Ciceroniano, hoc eſt, non ſcatet argutiis, non verborum alluſionibus, non ſtudet ſententioſae et antiquariae breuitati, ſed profluenti vtitur ſtilo, facili, amoeno.* (Moderate i. e. vere de Lipſio iudicant TAVBMANNVS *de lingua Lat.* p. 42. item p. 49. ſq. BVCHNER. Epiſt. 3, 1. p. 651. ❡ NIC. HEINSIVS reſpondens ad *Mareſii* epiſtolam ſupra laudatam, vnde verba, quae huc pertinent, excerpſit MORHOF. *Pol.* I, 1, 24. 65. || BVRMANNVS *Orat. parent. Graeuii* p. 564. ❡ Idem tamen in praefatione *Sylloges* paullo in eum iniquior eſt, odio Ieſuitarum, quorum ille ſub finem vitae mancipium. || Inuidiam fecere *Lipſio* ſimiae quaedam qui infamarunt deinde ipſum, cuius ſe [illegible]tores ferebant. ❡ Nomina exhibent MORH. *Polyh.* diuerſis locis; et plenius etiam FABRICII Centuria plagiariorum n. 38. || Salſe illos ridet ac traducit TAVBM. *l. c.* p. 45. 56. item p. 62. ſq. Add. IOS. SCALIGER *Teretiſm.* p. 104. ❡ quos et plures nominat MORH. *Pol.* I, 4, 9, 5. Breuiter ſtili Lipſiani hiſtoria poteſt ita comprehendi. Iuuenis Ciceroniane ſcribit, argumento ſunt *variarum lectionum libri* III. a. 1566. editi; Epiſtola eius Romae ſcripta a. 1567. et generatim primae

eius

eius epiſtolae; Orationes, Ienae habitae 1573. Poſtea edidit Senecam et Tacitum. Ipſe autem fatetur (orat. VI. edit. Krom. p. 101.), ſtilum infici ab his, quos tractamus. Hinc breuitatem contraxit, praeſertim quum placeant ei acumina; ſemper tamen elegans eſt, nusquam κακόζηλος. Antiquarius non niſi in *Satyra,* et ſcriptis ſimilibus v. g. in *antiquarum lectionum libris,* vbi L. III. conuiuium antiquum repraeſentat: item in quibusdam epiſtolis ad viros doctos. Hic etiam Graeca admiſcet. Purus et ſimplex eſt in orationibus et epiſtolis ad Principes, breuior tamen per Senecam et Tacitum. Planus et diſertus in libris antiquitatum. Vt adeo anteſignanus quidem, ſed non conſilio ſuo, fuerit ſtultorum quorumdam hominum, qui virtutes quidem ignorarent, imitarentur autem vitioſa. Vt hodie fit in poeſi Germanorum. De Lipſii autem ſtilo ſiniſtre primum ſenſiſſe videtur SCIOPPIVS *de ſtilo hiſt.* p. 10. ſed add. p. 12. vbi eum voluiſſe, dicit, eſſe cymbalum iuuentutis, cui ſciret acumina magis placere. Multa quoque ante iam reprehendit H. STEPHANVS in ſua *de Lipſii Latinitate palaeſtra prima.* [illegible]ſ. 1595. 8. Vehementiſſime autem i[illegible]um Lipſium inuectus eſt MORH. *de Pa[illegible]itate Liuii*, vt inter Lipſiomaſtigas dux eſſe videatur. G.)

XVII.

Concinnitatem orationi conciliant periodi.

Sed ſufficere haec putamus de prima, quam commendauimus, orationis virtute; id eſt, de *puritate:* proximum eſt, vt de CONCINNITATE dicamus. Hanc orationi conciliant *periodi* *) Vnde tota illa

illa ars periodica, quam tam pauci recte norunt, paullo diligentius hic videtur inculcanda.

Vide Cel. C. G. SCHWARZII *diss. de oratione concinna, Altorphii* cIↃIↃCCVIIII. 4. ¶ Concinnitatem de numero et periodis adhibet CIC. *Orat.* 44, 149. [Qui vero hanc de periodis materiam, a vulgari intelligentia, in quantum ars est, remotiorem, et in qua ipse auctor noster non satis semper accurate versatus est, plane vult animo suo comprehendere, illum adeat oportet IO. STVRMII *de periodis libellum,* explicatum a Val. Erytraeo, qui a. 1727. 8. *Ienae* recusus est cura FRID. ANDR. HALLBAVERI, sed sine Erytraei notis. Debent autem simul conferri ARISTOTELIS locus paullo post indicatus, et inprimis, quae HERMOGENES L. IV. περὶ εὑρέσεων, de hac re praecepit, vbi p. 166. *ed. Sturm.* agit περὶ περιόδου; sed adhibeantur, quae ad illum locum commentatus est idem STVRMIVS, quo viro in re oratoria nihil habemus subtilius, nihil accuratius. Multa quoque praeclara habent DEMETR. PHALER. et eius interpretes.] Alios nominat MORH. *Polyh.* I, 6, 1, 3. quibus addi potest ex recentioribus GE. ANDR. VINHOLDVS. Dilatationis vero periodicae exempla ipse Morhofius dedit *Polyh.* I, 2, 14. [Solent etiam ii, qui artem tradunt rhetoricam, hanc eloquentiae partem non omittere, et hic quoque princeps est VOSSIVS.] (G.)

*) Vnde periodis conclusa oratio CONCINNA vel *dimensa* dicitur, cui opponitur oratio FVSA. Graecis illa dicitur κατεστραμμένη, haec vero εἰρομένη. Vtriusque discrimen luculenter exponit ARIST. *Rhet.* III, 9.

XVIII.

Quid periodus?

Est vero *periodus*, vt ait CICERO *), *oratio in quodam quasi orbe inclusa procurrens; quoad persistat in singulis perfectis absolutisque sententiis* **).

*) Ita CIC. *de Orat. 3.* Paullo aliter ARISTOTELES *L. III. Rhet. c. 9. §. 4.* Λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν ἀυτὴν καθ' ἀυτὴν καὶ μέγεθος ἐυσύνοπτον. *Voco periodum orationem habentem principium, et finem ex se ipsa, et conspicuam magnitudinem.* Vtraque definitio eodem redit, vt paullo post adparebit. (Ratio appellationis haec est. *Periodus*, *ambitus*, *circuitus, comprehensio, continuatio, circumscriptio, orbis,* Gr. καμπὴ et συςροφὴ, πρότασις et ἀπόδοσις, et similia nomina hanc nobis similitudinem insinuant: Quemadmodum in circulo principium et finis connectuntur ipsa figura atque circumductu lineae; ita in periodo principium et finis connectuntur constructione grammatica, vt sentiat lector vel auditor, finem nondum adesse, donec subiiciatur illud, quod prima verba nos expectare iubent. Haec etiam atque etiam tenenda, et exemplis aliquot Ciceronis familiaria reddenda: ne cum Auctore putemus *ambitum* in periodo idem esse, quod verba amplificationis caussa addita. Verum est, vix posse periodum dici, quae paucis tantum verbis constet: nec enim rotundum illud et circumductum potest intelligi, nisi etiam sint, quae corrotundari et circumduci possint: sicut ordo locum non habet, nisi inter plura. Sed natura periodi non est in multitudine verborum, verum in illa, quam descripsimus, conclusione. G)

**) Praecipuas ergo periodi leges ac potiores characteres notari oportet. Ex definitionibus enim patet, I. *omnem periodum ambitu quodam*

dam seu circuitu gaudere, qui si absit, ex periodo fit propositio logica. CIC. *epist. ad diuers. II, 14.* ait: *M. Fabio, viro optimo et homine doctissimo, familiarissime vtor.* Tolle ambitum, verba nimirum: *viro optimo et homine doctissimo*, et non periodum amplius habebis, sed propositionem logicam. (¶ Ista verba, vt iam monitum est, non ipsa sunt ambitus, sed faciunt, vt ambitum accipiat oratio, quia flectitur ita et circumagitur. Etiam deinde hic error saepius repetitur. G.) Deinde ex iisdem definitionibus discimus, II. *periodum omnem ita procurrere debere, vt sensus non nisi perfecta absolutaque sententia percipiatur.* (Haec ταυτολογεῖν videntur. Malim, *non nisi percepta tota serie orationis intelligatur.* Nimirum tendere debet constructio ad vltima vsque verba periodi. G.) Hinc quando SALLVST. *bell. Jugurth. c. 10.* ait: *concordia paruae res crescunt, discordia maximae dilabuntur:* ea quidem non est periodus: quia singula membra separatim intelliguntur. Sed si ita diceres: *quemadmodum concordia paruae res crescunt: ita discordia etiam maximae dilabuntur:* haberes periodum, cuius sensus non nisi perfecta absolutaque sententia percipitur. Ex quo porro patet, III. *fusam fieri orationem, quae vel incisim, vel membratim procurrit. Incisim* loquitur e. g. CIC. *post redit. in senatu 6. Cum hoc homine, an cum stipite Aethiope, si in foro constitisses, nihil crederes interesse. Sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.* (¶ Haec sunt περιοδικά. Incisum oportet sensum absoluere. Incisim CIC. *orat.* 67. dixit haec quatuor: *Domus tibi deerat? at habebas. pecunia superabat? at egebas.* G.) Membratim idem CICERO *in Pison. 40. Occultus aduentus furtiuum iter per Italiam, introitus in vrbem desertus ab amicis, nullae ad senatum e prouincia litterae, nulla ex trinis aestiuis gratu-*

latio, nulla triumphi mentio. In primis huc pertinet locus CICER. *ad Q. Fratrem Lib. III. ep. 9. Pomponius abeſt: Appius miſcet: Hirrus parat: multi interceſſores numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quieſco.* ¶ In hoc vltimo exemplo non membratim, ſed inciſim loquutus eſt Cicero. Aliud ſubſtituatur ex illius *Orat.* 67. *Incurriſti amens in columnas: in alienos inſanus inſaniſti.* || Haec ſunt paullo proponenda diſertius. *Inciſum* ſ. *Comma* in hac rhetorum doctrina eſt oratio intra VIII. circiter ſyllabas comprehenſa: Vid. CIC. *pro Plancio* c. 4. *pro Domo* c. 35. *de haruſp. reſp.* c. 15. *ad Q. fr.* 3, 9. *Colon* ſ. *Membrum* ad XVII ſyllabas procurrit: ita vt *Comma maius* paullo poſſit *minus Colon* videri et vice conuerſa. Vid. *pro Planc.* c. 6. *pro Sext.* c. 39. *Catil.* 2. c. 11. *Verr.* I. c. 10. *de haruſp. reſp.* c. 27. Iam *inciſim* loqui eſt ita loqui, vt ſenſus & conſtructio grammatica finiatur intra inciſum, h. e. octo ſyllabas aut pauciores: *membratim* loqui vel ſcribere adeo, vt finiatur intra VIII et XVII ſyllabas. Alioquin *periodus* ipſa ſuis *membris* ſ. *colis* conſtat, *membra* autem *inciſis*, in quantum nempe *colon* eſt maior pars periodi, a qua δίκωλος, τρίκωλος etc. dicitur, vt mox docebitur. Ex his de exemplis ab Auctore prolatis iudicandum eſt. ¶ Etiam QVINCT. IX, 4. 122. ſqq. de inciſo, membro, circuitu, obſcurior eſt et forte parum accuratus. G.)

XVIIII.

Quotuplex? Quid periodus ſimplex?

Ceterum periodus vel SIMPLEX eſt vel COMPOSITA. *Simplex* eſt, quae vno conſtat membro vel colo, vnde et μονόκωλος vocatur *).

*) Vt periodus ſimplex poſſit a propoſitione logica diſtingui, accedere debet *ambitus* vel *circuitus* quidam, (qui non poteſt intelligi, niſi haberet

beret etiam magnitudinem aliquam, *μέγεθος εὐσύνοπτον* Ariſtoteli. G.) Hinc adiici ſolet quaedam deſcriptio vel *περίςασις*, vt numeroſior perfectiorque fiat oratio. Vbi tamen recte mouet NIC. CAVSSINVS *de eloquut. Lib. VII. c. 5. cavendum eſſe vehementer, ne iuſtae periodi explendae gratia, quo melius cadat aut voluatur oratio, inania quaedam verba inculcemus, quaſi complementa numerorum. Nihil enim frigidius eſſe, puerilius, et a vera germanaque eloquentia magis alienum, quam vbi materia non patitur, ſed res eſt preſſe et rotunde efferenda, periodorum tractu inanem diſtendere orationem.* Parum a propoſitione logica abirent illa: *hortatus es, vt epiſtolas meas colligerem.* Vt periodus inde fiat, PLIN. *epiſt. I, 1.* addit ambitum quemdam vel circuitum: *frequenter hortatus es, vt epiſtolas,* SI QVAS PAVLLO CVRATIVS SCRIPSISSEM, *colligerem publicaremque.* Propoſitio logica eſſet: *epiſtolam tuam conſcidi.* Aſt ambitu addito, hanc inde periodum formauit CICERO *epiſt. ad diuerſ. VII, 18. Epiſtolam tuam,* QVAM ACCEPI AB L. ARVNTIO, *conſcidi innocentem.* ¶ Inſigne inprimis exemplum ſuppeditat CIC. *Cat.* 3. princ. Addi etiam poteſt eiusdem *Cat.* 4. fin. (G.)

XX.

Compoſita periodus eſt, quae conſtat pluribus *colis* *); duabus autem *partibus*, quarum alteram *πρότασιν*, alteram *ἀπόδοσιν* vocare ſolent **). Ea iterum vel *bimembris*, vel *trimembris*, vel *quadrimembris* eſt. *Quid compoſita:*

*) *Colon* ſiue *membrum* periodi (¶ hic non attenditur ad numerum illum ſyllabarum, ſed tantum ad relationem, G.) eſt propoſitio, quae tamen, (hic in periodo, ob particulam, a qua vel-

 vt

vt ſuſpenſa eſt, G.) ſenſum non abſoluit, ſed eumdem ad reliquae vsque partis ſubiectionem ſuſpenſum relinquit. v. c. apud CICERONEM *pro A. Caecin. 1.* prima orationis periodus quatuor conſtat *colis* ſiue *membris:*

Si quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt,

tantum in foro atque iudiciis impudentia valeret:

non minus nunc in cauſſa cederet A. Caecina S. Aebutii impudentiae,

quam tum in vi facienda ceſſit audaciae.

En quatuor propoſitiones, quarum (¶ vt hic poſitae et deuinctae ſunt, G.) nulla per ſe et ſeorſum ſenſum abſoluit, vniuerſae vero coniunctim abſoluunt periodum, quae ideo quadrimembris vel τετράκωλος vocatur. ¶ Re autem vera harum propoſitionum vnaquaeque habet ſuum ſenſum; 1. Multum poteſt audacia; 2. non tantum impudentia; 3. nuper ceſſit Caecina; 4. nunc non cedet. (G.)

**) A *colis* ſiue *membris* differunt *partes,* periodorum compoſitarum, quarum duae ſunt, πρότασις et ἀπόδοσις, vel, vt philoſophi vocare ſolent, ANTECEDENS et CONSEQVENS. (¶ Sed poteſt *protaſis* et *apodoſis* vel vno vel pluribus colis conſtare, G.) v. c. apud CIC. *epiſt. V, 12.* hanc reperimus periodum bimembrem: *qui ſemel verecundiae fines tranſierit: eum bene et naviter oportet eſſe impudentem.* Hic prior pars, duobus punctis notata, eſt πρότασις vel *antecedens,* poſterior, puncto notata, ἀπόδοσις ſeu *conſequens.* De his duabus periodorum compoſitarum partibus haec notamus. I. *Eas non ſemper eſſe aequales.* Saepe enim *protaſis* tribus, aut duobus colis, *apodoſis* vnico conſtat; ſaepe etiam haec illa maior atque vberior eſt. v.c. CIC. *epiſt. ad diuerſ. XV, 3.*

Quum

Quum ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad III. Non. Septembres,

iique mihi nuntiassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque praeterea gentium magna manu venisse, Euphratemque iam tum transire coepisse,

dicique Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum:

putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere.

Quum quatuor hic sint cola siue membra; tria priora, eaque satis prolixa ad πρότασιν pertinent; postremum idque breuius ἀπόδοσιν absoluit. Ast paullo ante *epist. XV*, 1. CICERO ita inchoat epistolam:

Etsi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos transiisse Euphratem cum omnibus fere copiis:

tamen, quod arbitrabar, a M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse,

statuebam mihi non necesse esse, publice scribere ea, quae de alterius prouincia nuntiarentur.

Hic πρότασις vno; ἀπόδοσις duobus membris constat. Obseruandum II. *ἀπόδοσιν nonnumquam antecedere πρότασιν*, v. c. CIC. *pro Milon. 3.*

Negant, intueri lucem, esse fas ei, qui a se hominem occisum esse, fateatur.

Hic ἀπόδοσις, inuerso ordine, priorem, πρότασις posteriorem locum occupat. (Malim ita: Praedicatum propositionis fieri πρότασιν, ἀπόδοσιν subiectum, quod alias contra fieri amat. G.) Ad haec illud quoque obseruari meretur, III. *altervtri parti accedere nonnumquam veluti laciniam, quam* ἐπισύναψιν vocant antiqui rhetores, v. c. CIC. *Verrin. V.*

 Si

Si poteſt iſta pecunia ſine aratorum iniuria detrahi: habeat hoc populus Romanus, PRAESERTIM IN TANTIS AERARII ANGVSTIIS.

Etiamſi poſtrema huius periodi verba tolleres, abſoluta tamen futura eſſet et perfecta ſententia. Ergo haec accedunt, tamquam ἐπισύναψις. Denique IIII. obſeruandum, *ad finem* προτάσεως DVO PVNCTA; *ad finem totius periodi* VNICVM PVNCTVM; *ad finem reliquorum membrorum, ſi integris propoſitionibus conſtent,* COMMA; *ſin aliquid ad perfectionem propoſitionis deſit,* SEMICOLON *eſſe ponendum.* Id quod fundamentum eſt totius interpunctionis *). v. c. CICER. *pro Mil. cap. I.*

Etſi vereor, iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicere incipientem timere,
minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipſe magis de reip. ſalute, quam de ſua perturbetur, me ad eius cauſſam parem animi magnitudinem adferre non poſſe:
tamen haec noui iudicii noua forma terret oculos,
qui, quocumque inciderint veterem conſuetudinem fori, et priſtinum morem iudiciorum requirunt.

Hic ad finem ſecundi membri *colon* ponendum; ad finem poſtremi *punctum;* reliqua membra, quia perfectas propoſitiones continent, *commatibus* notantur. Verum ſi ita diceres:

Si quantum in me amoris ac diligentiae; tantum in te fidei prudentiaeque fuiſſet: neuter iam noſtrum laboraret.

primum membrum exigeret *ſemicolon*, quia non continet propoſitionem perfectam: ſecundum *colon*, quia ibi finitur πρότασις: tertium *punctum*, quia eo clauditur periodus.

*) Non iam disquiremus, antiqua ſit haec interpungendi ratio, an a grammaticis excogitata?

gitata? Ex inſtituto id egit IO. CLERICVS *in arte crit. P. III. ſect. I. cap. 10.* Saltim vtiliſſimam eſſe hanc ἀκρίβειαν, res ipſa docet, et recte obſeruat ARISTOTELES *Rhet. III, 5. 17.* ea effici, vt ſit εὐανάγνωστον τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον, id eſt, *vt facile legi et proferri poſſit, quod ſcriptum eſt:* immo addiderim, vt et intelligi eo facilius poſſit. Ipſe enim ARISTOTELES eo loco adducit locum HERACLITI: τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται, quem ideo obſcuriſſimum eſſe ait, quod ſit μὴ ῥᾴδιος διαστίξαι, *interpunctu difficilis*, nec conſtet ante αἰεὶ, an poſt illud diſtinctio ſit facienda. (Haec ratio cum antiqua non eſt, ſed aliquamdiu poſt inſtauratas litteras inventa; tum non ita communi conſenſu recepta, vt non paſſim ab ea diſcedi videas: quod apparebit, ſi quis hoc ipſum Milonianae initium inſpicere velit. Deprehendet enim nemini adhuc editorum hanc rationem, quam Auctor probat, placuiſſe. Et non diffiteor, mihi in hoc certe aliter videri, quod puto hos eſſe quaſi gradus interpungendi: I. Comma, quo ſeiungi poſſunt, quaecunque verba non proxime vnum ab altero reguntur. II. Semicolon; vbi maiorem ſeiunctionem, maius interuallum, oppoſitorum praeſertim, indicare volumus. III. Colon: ad protaſin et apodoſin maiorum periodorum disiungendas. IV. Interpunctum minus, quod litera maiuſcula non ſequitur, vbi grammatica conſtructio finitur, continuatur idem argumentum. V. Interpunctum maius, poſt quod vel litera maiuſcula, vel nouus plane verſus, nouum initium noui argumenti, vel partis maioris indicat. ¶ Haec conueniunt cum ALDI MA-

NVTII praeceptis, orthographiae subiectis, cum titulo, *Interpungendi ratio.* G.)

XXI.

Periodus bimembris.

Periodus *bimembris* est, quae protasi aeque ac apodosi vnimembri absoluitur. Eam formabis facile, si logicae propositioni vel *caussam* *), vel *conditionem* **), vel *contrarium* ***), vel *comparationem* ****), vel aliud quidquam huiusmodi adieceris *****).

*) Sic enim *caussa* vel *aetiologia* protasin, ipsa *propositio* dabit apodosin. V. c. Esto propositio logica: *mitto tibi librum promissum.* Si caussam vel rationem addideris, nascetur inde periodus bimembris, qualis est apud PLINIVM *epist. I, 2.*

Quia tardiorem aduentum tuum prospicio;
librum, quem prioribus epistolis promiseram, exhibeo.

Ita et propositio logica: *multas ob caussas Romae me esse opto*, addita ratione facile in hanc periodum bimembrem commutatur a CIC. *epist. ad diuers. XV, 13.*

Maxime mihi fuit optatum, Romae esse tecum multas ob caussas:
sed praecipue, vt et in petendo, et in gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses.

**) Addita conditione nascetur periodus conditionalis. Talis est illa CICER. *epist. ad diuers. VI, 16.*

Si mihi tecum non et multae et iustae caussae amicitiae priuatim essent:
repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris.

***) Esto propositio logica: *eruditionis perpetua est possessio.* Adde contrarium, exemplo PLIN. *epist. I, 3.* et eiusmodi habebis periodum;

Reli-

Reliqua (¶ Haec vox forte periodum deuincit: alioqui duae funt propofitiones. G.) *rerum tuarum poft te alium atque alium dominum fortientur, hoc numquam tuum definet effe, fi femel coeperit.* Ita et CIC. *de Orat. I, 1.*

Nam qui locus quietis et tranquillitatis pleniffimus fore videbatur,
in eo maximae moles moleftiarum et turbulentiffimae tempeftates exftiterunt.

Ceterum hic obferuari meretur, eas demum periodos huius generis effe omnium elegantiffimas, in quibus alterius membri verba fingula verbis fingulis prioris coli opponuntur. Ita PLIN. *Paneg. 4.*

Ille quaefitam domi gloriam in publico;
Hic in publico partam domi perdidit.

¶ Sic CIC. *de Orat.* I, 38.

Citius hercule is, qui duorum fcalmorum nauiculam in portu euerterit,
in Euxino ponto Argonautarum nauem gubernarit.

Pulchre fibi refpondent etiam *pro Marcell.* 6. f. 19. *ad Quir. poft redit.* 9. f. 21. *Verr.* IV, 50. f. 112. *pro Rofc.* 26. f. 72. Tale eft illud: *Non viuere oportet, vt edas, fed edere, vt viuas.* (G.) Eodem exemplo dicere poffis:

Malus princeps ciues imperii fui cauffa natos;
Bonus imperium ciuium cauffa inftitutum exiftimat.

Hic fibi opponuntur: *princeps bonus* et *malus; imperii cauffa* et *ciuium cauffa; natum* et *inftitutum.* Eiusdem generis etiam haec periodus eft:

Neronis fcelere nafcentem Chrifti ecclefiam innumeris vexari fuppliciis;
Conftantini virtute fuppliciis vexatam veluti renafci vidimus.

****) Comparata non folum inter contraria atque oppofita, verum etiam fimilia inftitui pot-

eſt. Vnde periodos comparatiuas a contrariis merito diſtinguimus. Exemplo eſto periodus PLINII *in Paneg. c. 5.*

At, ſicut maris coelique temperiem turbines tempeſtatesque commendant:
ita ad augendam pacis tuae gratiam illum tumultum praeceſſiſſe crediderim.

Saepe quidem et contraria inter ſe comparantur, ſed ideo periodus non deſinit eſſe contraria, ſed ſimul comparatiua eſt. Ita COLVMELLA *Lib. I. de re ruſt. praef. comm. 17.*

Vt enim, qui in villis intra conſepta morarentur, quam qui foris terram molirentur, ignauiores habitos;
ſic eos, qui ſub vmbra ciuitatis inter moenia deſides cunctarentur, quam qui rura colerent adminiſtrarentue opera colonorum, ſegniores viſos.

*****) Eodem enim pertinent periodi *conceſſiuae, disiunctiuae, copulatiuae, aliaeque* huius generis, quarum exempla paſſim exſtant. Conceſſiua eſt illa CICERONIS *epiſt. VIIII, 8.*

Etſi munus flagitare, quamuis quis oſtenderit, ne populus quidem ſolet, niſi concitatus:
tamen ego exſpectatione promiſſi tui moueor, vt admoneam te, non vt flagitem.

Disiunctiua illa HORAT. *Carm. III, 28.*

Vel nos in Capitolium, quo clamor vocat, et turba fauentium;
vel nos in mare proximum gemmas mittamus.

Copulatiua denique illa CICERONIS *epiſt. ad diverſ. X, 1.*

Et abfui proficiſcens in Graeciam:
et poſtea, quam de medio curſu reipublicae ſum voce reuocatus, numquam, per M. Antonium, quietus fui.

(Vbi vero adhiberi poſſit vnumquodque genus periodi compoſitae, quantum ſatis eſt, demonſtratur in I. M. G. *primis lineis artis oratoriae* Got-

Gottingae 1735. 8. recusis p. 19. sqq. quem locum exercitationibus scribendarum periodorum tamquam regulam adhibuisse neminem poenituerit. G.) ¶ Hinc, vt istum tanto magis in promtu haberent illi, quibus offertur haec editio, excerptum inde exhibuimus hic in fine Heinecciani libri Excursu I. (A.)

XXII.

Connectendi formulas, quae in his periodis adhibendae videbuntur, ipsa suppeditabit materiae natura, vt adeo de illis non multum videatur laborandum *). *Particulae connectendi in illis vsitatae.*

*) Sic ipsa sane ratio dictitat, periodos *caussales* incipere posse a *quum, quia, quandoquidem,* item a *si: conditionales* a *si:* contrarias a *quum,* aut sine connexione statim a re ipsa: *comparatiuas* a *quodsi, quemadmodum, sicuti: concessiuas* ab *etsi, tametsi, quamuis, vt, vtut, equidem, quidem: disiunctiuas* ab *aut, vel: copulatiuas* denique ab *et, cum,* sequente *tum, non tantum,* sequente *verum etiam* cet.

XXIII.

Ex periodis bimembribus facile fiunt *trimembres* siue τρίκωλοι, si vel πρότασις vel ἀπόδοσις duplicetur *). Vnde possunt totidem esse periodorum trimembrium, quot bimembrium, genera **). *Periodi trimembres.*

¶ Auctor fluctuat circa significationem κώλου: qui τρίκωλον periodum dicunt, ii logicum etiam et grammaticum membrum intelligunt. (G.)

*) Sic supra adfuit periodus bimembris conditionalis: *Si mihi tecum non et multae et iustae caussae amicitiae priuatim essent: repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris.* Iam siue πρότασιν siue ἀπόδοσιν in duo membra diduxeris, habebis periodum trimembrem v. c.

Si

Si mihi tecum non et multae et iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent,
neque iam ab ineunte adoleſcentia complura inter nos mutua officia exſtitiſſent:
repeterem initia amicitiae ex parentibus noſtris.

Vel duplicata ἀποδόσει:

Si mihi tecum non et multae et iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent:
repeterem cauſſas amicitiae noſtrae a parentibus noſtris;
inter quos magna ſemper atque arcta inprimis familiaritas interceſſit.

**) Dantur ergo et periodi trimembres *cauſſales, aduerſatiuae, comparatiuae, conditionales, conceſſiuae, disiunctiuae, copulatiuae* etc. Dabimus quarumdam exempla: Conceſſiua eſt illa CICERONIS *epiſt. I, 5.*

Tametſi nihil mihi fuit optatius, quam vt primum abs te ipſo, deinde a ceteris omnibus gratiſſimus erga te eſſe cognoſcerer:
tamen afficior ſummo dolore, eiusmodi tempora poſt tuam profectionem conſequuta eſſe,
vt et meam et ceterorum erga te fidem et beneuolentiam abſens experirere.

Copulatiuam habet idem CICERO *de ſenect. c. 1.*

Mihi quidem ita iucunda huius libri confectio fuit,
vt non modo omnes abſterſerit ſenectutis moleſtias;
ſed et effecerit mollem et iucundam ſenectutem.

Contrariae exemplum IDEM ſuppeditat *epiſt. V, 17.*

Non obliuione amicitiae noſtrae, neque intermiſſione conſuetudinis meae, ſuperioribus temporibus ad te nullas litteras miſi:
ſed quod priora tempora in ruinis reipublicae noſtrisque iacuerunt,
poſteriora autem me a ſcribendo tuis iniuſtiſſimis atque acerbiſſimis incommodis retardarunt.

Huic

Huic eodem loco ſtatim ſubiicit cauſſalem:

Quum vero et interuallum iam ſatis longum fuiſſet,
et tuam virtutem magnitudinemque animi diligentius eſſem recordatus:
non putaui alienum inſtitutis meis, haec ad te ſcribere.

Subiungit huic copulatiuam:

Ego te, P. Sexti, et primis temporibus illis, quibus in inuidiam abſens et in crimen vocabare, defendi;
et, quum in tui familiariſſimi iudicio ac periculo tuum nomen coniungeretur, quam potui, accuratiſſime te tuamque cauſſam tutatus ſum:
ex proxime recenti aduentu meo, (quum rem aliter inſtitutam offendiſſem, ac mihi placuiſſet, ſi adfuiſſem,) tamen nulla re ſaluti tuae defui.

Ex his, qualia reliqua ſint periodorum genera, facile intelliges.

XXIIII.

Sed abſolutiſſima omniumque magnificentiſſima eſt *periodus quadrimembris* vel τετράκωλος, quia et perfectam plerumque ratiocinationem continet *), et ob numerum propoſitionum auribus, quarum ſuperbiſſimum eſt iudicium, quam maxime probatur. Conſtat ea, ceu ex ipſo nomine adparet, quatuor membris, quorum duo plerumque ad πρότασιν, ac totidem ad ἀπόδοσιν referuntur **). *Periodus quadrimembris.*

*) Non temere vllum eſt periodorum genus, quod totam ratiocinationem facilius capiat, quam quadrimembre. Quod vel vnico exemplo oſtendi

oftendi poterit. MVRETVS *Part. I. Orat. 22.* ita differit:

Si pro cuius quisque propugnatione ac defenfione plura pericula fubiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quafi procellis ac tempeftatibus agitatus eft,

eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum peruenire credendum eft:

dubitare non potes, beatiffime pater, quin Carolus rex, te pontifice creato, tanto ceteros reges eximia quadam percepta ex ea re gaudii magnitudine fuperauerit,

quanto non huius modo memoriae, fed omnium aetatum ac faeculorum reges graui ac diuturna fufceptorum pro fedis apoftolicae auctoritate laborum ac difcriminum perpeffione fuperauit.

Vberrima haec eft periodus, fed facile tamen includenda huic fyllogifmo:

Qui plus pro pontifice periculi fubiit, is plus laetitiae ex eius felicitate percipit.

Carolus VIIII. plus periculi fubiit pro pontifice;

Plus ergo laetitiae ex eius felicitate percipit.

Iam confer periodum, et adparebit, propofitionis fubiectum in primo; praedicatum in fecundo; conclufionem in tertio; adfumtum in quarto membro contineri.

**) Quum difficillimum fit hoc periodorum genus: regulas quasdam de illis componendis fuppeditare iuuabit. *Primo* ergo tales periodi fiunt ex quouis fyllogifmo, maxime fi accedat maioris propofitionis probatio. Hinc MVRETVS *P. I. Orat. 1.* laudaturus theologiam ita ratiocinatur. (Attende, lector, an inuenias hoc ratiocinium in Mureti periodo? G.)

Quae fcientia homines ad fruitionem Dei perducit, illa eft reliquis praeferenda,

Ratio:

Ratio:

In fruitione enim Dei posita est perfectio illa, ad quam naturali quodam desiderio ferimur.

Theologia homines ad fruitionem Dei perducit;

Est ergo reliquis scientiis praeferenda.

Inde effingit periodum quadrimembrem, in qua primum membrum probationem maioris; secundum ipsam propositionem, tertium conclusionem; et postremum denique adsumtum continet. Ἐξεργασία eius talis est:

Nam si eorum omnium, quae in immensa hac rerum vniuersitate cernuntur, vnumquodque naturali perficiendi sui desiderio tenetur,

et animus noster, ad similitudinem diuinitatis effictus, tanto perfectior est, quanto propius ad illud, ex quo ductus est, exemplar accedit;

dubitari profecto non potest, quin ea sit omnium praestantissima facultas,

quae, quoad eius fieri potest, cum humanis diuina copulando, mortalitatem nostram, quantum illius imbecillitas patitur, diuinae naturae arctissima colligatione deuincit.

Secundo et tunc nascetur periodus quadrimembris; si duo membra opposita inter se compares, addasque discrepantiae rationem. CICERO *pro A. Caecina 1.* has inter se contendit propositiones:

A. Caecina cessit in vi facienda audaciae S. Aebutii.

Non autem in caussa eiusdem cedet impudentiae.

Ratio:

Non enim in foro tantum valet impudentia, quantum in agro locisque desertis audacia.

Ἐξεργασία eius talis est:

Si quantum in agro locisque desertis audacia potest,

tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret:

non

non minus in caussa cederet A. Caecina S. Aebutii impudentiae,
quam in vi facienda eius cessit audaciae.

Eodem exemplo dicere posses:

Si quantum in effringendis carceribus astutia potest,
tantum ad effugiendam furcam audacia valeret:
non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia,
quam lictoribus olim illusit astutia.

Tertio et illa periodus quadrimembris est longe elegantissima, in qua duabus propositionibus totidem redditiones respondent, et contra. Talem periodum rhetores vocant χιαζομένην. Vid. CAVSSIN. *de eloquentia sacra et profana VII, 6. p. 363.* Dicitur autem χιαζομένη, quasi decussata, a χ littera, quae crucis in modum intersecantibus se ipsis duabus obliquis lineis figuratur. Vnde et χιασμὸς figura, quando, quatuor propositis, tertium secundo respondet, et conuenit quartum primo. Ita CAVSSINVS *ibid p. 363.* Sed ego (cum Schwarzio *de oratione concinna* §. 27. A.) existimo, tertium primo; quartum secundo respondere debere. Id enim docet exemplum DEMOSTHENIS, ab ipso CAVSSINO adlatum. (Posuit Caussinus ternam definitionem, exemplum non conueniens, vnde appareat, definitionem ab illo non satis intellectam. Ponamus breue et facile exemplum ex CICER. *pro Domo pr. Cum multa diuinitus, pontifices, a maioribus nostris inuenta atque instituta sunt, tum nihil praeclarius, quam quod vos eosdem*

(I.) Et religionibus deorum immortalium,	*(II.) et summae rei publicae*

praeesse voluerunt: vt

(III.) Am-

(III.) Amplissimi et clarissimi ciues remp. bene gerendo, *(IV.) Pontifices religiones sapienter interpretando,*
rempublicam conseruarent.

Iunge hic membra sibi respondentia *primum* et *quartum*, itemque *secundum* ac *tertium* lineis diagonalibus: existet χ littera s. decussis. G.)
¶ Qui exempla desiderat plura, adeat, quos indicauit HEVSINGERVS ad NEP. *Ages.* 7, 4. Duas formas etiam ex libris iuris attulit et illustrauit aliis CVIAC. *obseruat.* XIV, 24. p. 670. sq. Sed conferantur dicta Exc. II. (A.) Talis est illa DEMOSTHEN. *in Olynth. II.*

Equidem Philippus quanto plura praeter dignitatem fecit,
eo plus apud omnes admirationis gloriaeque consequutus est:
Vos autem, ciues Athenienses, quo immoderatius imprudentiusque rebus vestris vsi estis,
eo maiorem vestram oportet esse turpitudinem.

Quarto quoties vel protasis vel apodosis duobus tribusue membris constat, nouum inde nascetur periodi quadrimembris genus. Sic trium membrorum protasis est apud CICERONEM *epist. VIIII,* 18.

Quum essem otiosus in Tusculano,
propterea quod discipulos obuiam miseram,
vt iidem me quam maxime conciliarent familiari suo:
accepi tuas litteras plenissimas suauitatis.

Duorum apud eumdem: *epist. VIIII,* 2.

Caninius idem tuus, et idem noster, quum ad me peruesperi venisset,
et se postridie mane ad te iturum dixisset:
dixi ei me daturum aliquid mane,
et, vt peteret, rogaui.

Nec non *epist. VIIII,* 14.

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria,

 satis-

ſatisque ex ea magnam laetitiam voluptatemque capiebam:
tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio,
quod vulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus.

XXV.

Membra periodorum non ſunt nimis inaequalia.

Multa vulgo addi ſolent a rhetoribus de ſingulorum membrorum magnitudine. Bimembres enim periodos vel *aequales* eſſe aiunt, ſi idem fere in vtraque parte ſit ſyllabarum numerus, vel *inaequales*, ſi partes diſſimili ſyllabarum numero conſtent *). Sed et trimembres aliae *ἰσόπλευροι* **) dicuntur, aliae *ἰσοσκελεῖς* ***). Sed quum magna ea in re libertate vſi ſint veteres: praecepta illa omnia ſupervacua videntur. Vnicam ergo obſeruari velim regulam: *dandam eſſe operam, ne membra periodorum compoſitarum ſint nimis inaequalia* ****).

*) Et has iterum vel *μειούρους* vocant, ſi antecedens vel *πρότασις* ſit longior; vel *μακροκώλους*, ſi conſequens numero ſyllabarum excreſcat. Aequalis eſt haec periodus CICER. *poſt redit. ad Quirites* 2.

Illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus eſſet, dederunt:
Vos ſpectatum incredibili pietate cognitum reddidiſtis.

¶ Ita aequalis eſt apud CIC. *pro L. Manil.* 12. ſ. 34.

Atque haec, qua celeritate geſta ſint, quamquam videtis:
tamen a me in dicendo praetereunda non ſunt. (G.)

Μακρό-

Μακρόκωλος illa apud CIC. *pro Arch.* 9.

Neque enim quisquam est, tam auersus a musis, qui non mandari versibus aeternum laborum suorum praeconium patiatur.

¶ Talis est etiam in eiusdem *orat. pro L. Man.* 23, pr.

Quare etiam si quem habetis, qui collatis signis, exercitus regios superare posse videatur: tamen nisi erit idem, qui se a pecuniis sociorum, qui ab eorum coniugibus ac liberis, qui ab ornamentis fanorum atque oppidorum, qui ab auro gazaque regia, manus, oculos, animum cohibere possit; non erit idoneus, qui ad bellum Asiaticum regiumque mittatur. (G.)

Μείκρος denique exstat apud eumdem CICER. *pro Milon.* 5.

Neque enim est vlla defensio contra vim vmquam optanda:
sed nonnumquam est necessaria.

¶ Eiusmodi est haec CICER. *pro L. Manil.* 10. f. 27.

Cum sit vnus Cn. Pompeius, qui non modo eorum hominum, qui nunc sunt, gloriam, sed etiam antiquitatis memoriam virtute superauit:
quae res est, quae cuiusquam animum in hac caussa dubium facere possit? (G.)

**) E geometria desumta est haec denominatio. Ἰσόπλευρα enim geometrae vocant triangula aequilatera. Quare et periodus ἰσόπλευρος dicitur, quae cola omnia habet aequalia. Talis exstat apud CIC. *pro Rosc.* 29.

Vereor, ne aut molestus sim vobis, iudices,
aut ne ingeniis vestris videar diffidere:
si de tam perspicuis rebus diutius disseram.

***) Haec quoque a geometris mutuata est denominatio, ἰσοσκελῆ enim dicuntur *triangula aequicrura.* Rhetoribus vero ita vocantur perio-

di trimembres, quarum duo membra paria ſunt, tertium aut longius reliquis aut breuius. CIC. *de Offic. I, 11.*

Nullum bellum eſt iuſtum,
niſi quod aut rebus repetitis geratur:
aut denunciatum ante ſit et indictum.

****) Si tamen vllum membrum reliqua magnitudine excedere debeat: illud maxime conuenire videtur poſtremo. Qua de re DEMETR. PHALER. *de eloquut. n. 18. In compoſitis,* inquit, *periodis poſtremum membrum longius eſſe oportet, et tamquam continens atque amplectens alia: ſic enim magnifica erit et honeſta periodus, in honeſtum et longum deſinens membrum.* (Contrarium tamen videor obſeruaſſe in CICERONE, id eſt, plures μειϰρϰς. G.)

XXVI.

Periodi quatuor membris maiores in vitio ponuntur.

Sed vt ad periodorum genera redeamus: nec illud videtur omittendum, vltra quatuor membra non excreſcere debere earum magnitudinem. Recte enim DEMETR. PHALEREVS, vel quisquis ſub eo nomine latitare voluit, in aureo libello *de eloquut. n. 16.* αἱ μέγιϛαι δὲ ἐκ τεττάρων· τὸ δὲ ὑπὲρ τέσσαρα, οὐκ ἔτ᾽ ἂν ἐντὸς εἴη περιοδικῆς συμμετρίας. *Maximae periodi ſunt quadrimembres. Quod vero ſupra quatuor eſt, non amplius intra iuſtam menſuram periodi manet.* Occurrunt quidem paſſim apud oratores periodi prolixiores, quas tamen excuſandas magis, quam laudandas arbitramur.

Tales ſunt periodicon, pneuma et taſis.

Eae ſi certo colorum numero abſoluantur, (melius, ſi intra V ad VIII cola periodi ſimilitudinem, id eſt circumductionem illam ſeruent, G.)

περιο-

περιοδικά *): ſin ſine certo (maiore quam dictum eſt, G.) membrorum colorumue numero pro vigore ſpiritus ferantur, πνέυματα **); ſi denique eo vsque producantur, vt ſpiritus, quantumuis longus, eas ferre haud poſſe videatur, τάσεις ***) dicuntur.

*) Περιοδικὸν ergo eſt periodus e quinque vel pluribus membris conflata. (¶ i. e. περιοδικὸν eſt omnis periodus vltra τετράκωλον, ſed circumductio tamen adeſſe debet. Itaque quod exemplum Auctor mox pro πνέυματι afferet, eſt περιοδικὸν, habet enim ambitum, protaſin et apodoſin. G.) CIC. *pro Mil. 1.*

Etſi vereor, iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicere incipientem timere,
minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipſe magis de reip. ſalute, quam de ſua perturbetur,
me ad eius cauſſam parem animi magnitudinem ferre non poſſe:
tamen haec noui iudicii noua forma terret oculos;
qui quocumque inciderint, veterem conſuetudinem fori et priſtinum morem iudiciorum minime vident.

**) Πνεῦμα, definiente HERMOGENE (¶ περὶ ἑυρέσεων IV, 4. G.) eſt σύνθεσις λόγȣ διάνοιαν ἀπαρτίζον ἐν κώλοις καὶ κόμμασι μετρȣμενον πρὸς τὴν διάρκειαν τȣ͂ πνέυματος κατὰ τὴν Φονην τȣ͂ λέγοντος, id eſt, *ſtructura orationis, quae ſenſum membris inciſisque definitum ad orationis ſpiritum et vocem accommodat.* Quare tot eſſe poſſunt membra τȣ͂ πνέυματος, quot fert oratoris ſpiritus. Praeclarum eſt *pneuma* illud apud CICER. *pro S. Roſc. 4. 9.*

Rogat, oratque te, Chryſogone, Roſcius,

ſi nihil de patris fortunis ampliſſimis in ſuam rem conuertit,
ſi nulla in re te fraudauit,
ſi tibi optima fide ſua omnia conceſſit, annumerauit, adpendit,
ſi veſtitum, quo ipſe tectus erat, annulumque de digito ſuum tibi tradidit,
ſi ex omnibus rebus ſe ipſum nudum, neque praeterea quidquam, excepit:
vt ſibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egeſtate degere.

(Hoc exemplum *τοῦ περιοδικοῦ* ſ. periodicae dictionis menſuram, quam ſupra dedimus, nondum excedit. Sed termini ita accurate conſtitui non poſſunt. Commodiora interim peti poſſunt exempla ex CIC. *pro L. Manil. c. 8.* G.) Eiusmodi pneumata ſane non inelegantia ſunt, ſi in loco adhibeantur, vt paullo poſt (¶ §. 28. ***) oſtendemus pluribus.

***) *Τάσις*, id eſt, *extenſio*, periodus eſt omnium diffuſiſſima, quae plura accumulat membra, quam vel robuſtiſſimus quisque vno ſpiritu eloquatur. ¶ HERMOGENIS l. l. 5. haec eſt definitio. *Τάσις ἐςὶ λόγος, ὅταν ὑπεραίρῃ τῷ μέτρῳ τοῦ λόγου τὸ πνεῦμα μακρότερον γινόμενον τοῦ δύνασθαι ἐν ἰδίῳ ληφθῆναι τοῦ λέγοντος πνεύματι. τοῦτο γάρ ἐςιν ἡ τάσις, τὸ ἀποτετάσθαι ἐπὶ μακρότερον ἢ χρὴ τὸ πνεῦμα.* (A.) Vnde ſemper in vitio ponitur tam enormis circumductio. Exſtat tamen monſtroſae eiusmodi *τάσεως* exemplum apud CIC. *Verrina vltima*, ſub finem, cuius initium eſt: *nunc te, Iupiter optime maxime, cuius iſte donum regale, cet.* ¶ [Proprie, ſecundum Hermogenem certe, non *τάσεως* hoc exemplum eſſe dici poteſt, ſed *καταφορᾶς*. Nimirum ex illius diſciplina *πνεύματος τεταμένου*, *producti ſpiritus*, duo ſunt genera. Si productio orationis vltra ſpiritum fiat in *accuſando*, vt hic, tum vocatur *καταφορὰ*, *impreſſio*, quia oratio ibi debet cum cele-

celeritate et impetu prouolui, καταφέρεσθαι: ſi autem fiat in *defendendo*, tum eſt τάσις, *dilatatio*; hic enim oratio ſedata et quaſi cunctans eſſe ſolet. Quod autem hanc circumductionem ſemper in vitio eſſe poſitam vult Auctor noſter, errat ſine dubio vehementer. Suo loco pro condimento orationis habuerim, ſed nempe condimenta non plena manu et vbique affundi, verum rara eſſe et apta debent. Scilicet pertinet haec ſiue τάσις, ſiue καταφορὰ, ad artificium oratoris. In accuſando, in enumerandis ſceleribus et flagitiis, vbi clamat et tumultuatur orator, vbi ſe poſſe exclamare ſatis et ſatis dicere de rei immanitate negat, quid magis conueniens eſt, quam ſpiritum ducere, anhelare, etiam in medio curſu orationis, et cum nondum adſit finis periodi. Hic non obſeruare decorum, ipſum decorum eſt. Ita in defenſione, continua oratio interrumpi poteſt interſpirando anhelandoque, ad dolorem indicandum, quem ex iniuria patimur, ad oſtendendam indignationem, ad miſericordiam mouendam etc. Neque vero eſt, quod mihi quis obiiciat, oratorem etiam tum, cum hoc agat, poſſe, quae dicenda ſint, iuſtis periodis includere. Nempe orator aut commotus eſt re vera, aut commotionem animi et affectum ſimulare certe debet. Qui autem commoti ſunt vehementer, hos obſeruamus, ſi quae vel contra alium, vel pro ſe dicere velint, ea velle vno impetu effundere, et concludere ambitu vno orationis, ſpiritum autem, quamdiu poſſint, continere. Sed iidem etiam plerumque tam multa habent dicenda, vt vnus ſpiritus non ſufficiat, adeoque reſpirare cogantur, vbi, extra turbidum inprimis animi motum, turpe eſt et indecens, in medio ſaepe commate. Dignae ſunt Sturmii ſcholae in hunc Hermogenis locum, quae adeantur, vbi plura egregie in hanc rem diſputat.] Quod reliquum eſt, πνεῦμα et τάσις tantum differunt longitudine,

quod illud vno spiritu comprehendi potest, hoc non item. Ad τάσιν inter alia pertinent enarrationes multorum factorum, notationes morum, ἀνακεφαλαίωσις argumentorum, longissimae comparationes, etc. v.c. CIC. *Cat.* 2, 11. f. 25. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia* etc. Item *pro domo* 57. f. 144. sq. (G.)

XXVII.

Quid schoenotenes et periodica circumductio?

Orationi *periodicae* siue *versae* opponi diximus *fusam*, qua vti dicuntur oratores, quotiescumque vel *incisim*, vel *membratim* dicunt. Et huc pertinent SCHOENOTENES *), et quam iam supra descripsimus, PERIODICA CIRCVMDVCTIO **).

(Accuratius ita dixisset Auctor. *Fusa* oratione vtuntur oratores, non tantum, quum *incisim* vel *membratim* dicunt; sed inprimis etiam, quum verba naturali modo ratione, sine cura illa ambitus connectunt. Ceterum medium quoddam genus sunt *Schoenotenes*, et de quo modo (§. 26.) diximus, περιοδικὸν f. *periodica circumductio.* G.)

*) *Schoenotenes* est, quando interiectis propositionibus incidentibus, vel vna idea generali in specialiores quam plurimas soluta, longius ac instar funis extenditur oratio. (Non quaeuis, sed quae *colon* alias futura erat. Sic VOSS. 4, 3, 6. p. 160. ¶ Fit autem σχοινοτενὲς, quum subiectum vel praedicatum extenditur. G.) Inde enim nomen τοῦ σχοινοτενοῦς, id est, funis extensi accepit hoc dicendi genus. CICER. *contra Rull. I,* 15.

Hoc capite, Quirites, omnes gentes, nationes, prouincias, regna, decemuirum ditioni, iudicio, potestatique permissa et condonata esse dico.

**) De *periodica circumductione* iam supra actum. ¶ De *periodica circumductione,* quae huc per-

pertineat, non actum est, sed de periodo ipsa, quae circumductio vocari potest: item de periodico, h. e. maiore V membris periodo. Hic intelligitur complexio verborum paullo longior, quae plures propositiones complectatur, sed non ita circumductas, vt non possit vna pars sine altera intelligi, etc. Exemplum subiecit Auctor. (G.) Hic addimus, ea περιοδικὰ omnium esse pulcherrima, quae e membris oppositis conflantur. CIC. *pro Milon. 4.*

Est haec non SCRIPTA, SED NATA LEX, *quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.*

XXVIII.

De vsu periodorum vt quaedam dicamus, illud praecipue notandum, non ferendam esse orationem, quae tota sit periodica *). Miscenda ergo oratio *versa* et *fusa*, ita tamen miscenda, vt singulorum generum periodi suo quaeque loco adhibeantur **). *Vsus periodorum.*

*) Quamuis enim splendida inprimis sit oratio versa vel circumducta, et hinc ab ARISTOTELE *Rhet. III, 9.* laudetur, tamquam ἡδεῖα, εὐμαθὴς καὶ εὐμνημόνευτος, *iucunda, perceptu ac retentu facilis:* parum tamen a carmine differret oratio, si ea integra constaret periodis. Quare parum iucundae sunt orationes ISOCRATIS, quae paene totae periodis constant. PLIN. *Hist. nat. VII, 30.* Idem collocationis et numeri studium in GORGIA, Isocratis praeceptore, reprehendit DEMETR. PHALER. *de eloquut. 15.* qui etiam praeclare obseruat, orationem nec totam periodicam, nec totam dissolutam esse debere.

**) Inciſim ac membratim dicimus in dialogis, epiſtoiis ad familiares, narrationibus, maxime, ſi ea, quae intra breue tempus geſta ſunt, referre velimus. Pneumate ad excitandos vehementiores affectus; periodis quadrimembribus in exordiis proponendisque enthymematibus; reliquis denique promiſcue vtimur.

XXVIIII.

Quid ſentiendum de numero oratorio?

Solent vulgo rhetores etiam de *numero oratorio* multa praecipere, quippe quem ſonoram iucundiſſimamque reddere orationem exiſtimant *). Sed ſatisfeciſſe nobis videbimur, ſi auribus hic obſequamur, quarum ſuperbiſſimum eſt, teſte CICERONE, iudicium. Hoc vero docebit, in clauſulis periodorum elegantiſſimos eſſe *dichoreum* **), *antiſpaſtum* ***), et *paeona tertium* ****). In principiis periodorum pedes et numeros ſectari abſonum videtur, multoque magis in medio, vbi ſufficit, ſi longae breuesque ſyllabae inter ſe miſceantur *****).

*) De numero oratorio copioſe diſſerit CIC. *de orat. III, 44.* § et *orat. ad Brut.* c. 54. vsque ad finem, (G.) et ea in re plerique eum ſequuntur rhetores. Sed multi tamen totam illam de numeroſa oratione doctrinam vanam iudicant, maxime, quum tota illa res cuiusque ſtet iudicio. Enimuero negari nequit, multum gratiae accedere orationi, ſi periodorum clauſulae certo quodam numero abſoluantur. Dixerat aliquando GRACCHVS: *abeſſe non poteſt, quin eiusdem hominis ſit, probos improbare, qui improbos probet.* Latine ſane id dictum eſt et perſpicue, ſed parum numeroſe. Itaque CICERO verbis iisdem con-

cin-

cinnius collocatis hanc effinxit periodum: *abesse non potest, quin eiusdem hominis sit, qui improbos probet, probos improbare.* Quis neget, iam ob numerum, qui accessit, multo grauiorem elegantioremque factam esse periodum? Adde CHRIST. SCHRADERI *de rhetor. Aristot. sensu et vsu III, 8. p. 529. sq.*

**) *Dichoreus* est trocheus duplex – ᴗ – ᴗ. Hinc apud CICERONEM tam frequentia periodorum clausulis sunt verba eiusmodi: *comprobavit, existimauit, audeamus.*

***) *Antispastus* ex iambo et trocheo conflatus est ᴗ – – ᴗ. Hinc saepe CICERO periodos eiusmodi claudit vocibus: *fateretur, haberemus.*

****) *Paeon tertius* duabus breuibus, tertia longa et quarta itidem breui constat ᴗ ᴗ – ᴗ. Hinc in CICERONIS operibus tam frequens est clausula: *esse videatur*, vt iam QVINCTILIANI tempore multi se existimarint illam CICERONIS vbertatem adsequutos, si plerisque periodis illud ESSE VIDEATVR adiungerent. QVINCTIL. *Inst. orat. X, 2.*

*****) Cauendum etiam hic est, *ne quid nimis*, insanire nonnullos in consectandis numeris periodorum, erudite, vt solet, ostendit CAVSSIN. *de eloquentia sacra et profana, VII, 10. p. 167.* (Huc pertinet versus in prosa, de quo supra I, I, 19. obs. XVII. G.)

(Nobis de tota re ita videbatur. 1. Numerus proprie inest in longarum et breuium syllabarum permistione apta, i. e. argumento et affectui atque moribus accommodata. ¶ Hic inprimis poetae regnant, vid. CLARK ad ιλ. γ. 363. || 2. Quantitas syllabarum cum pronunciatione, quae hodie obtinet, Latina non discer-

cernatur nisi penultimarum, imperfecte admodum numerum Latinum percipiamus necesse est. 3. Praeceptis specialibus includere numerum vix licet. 4. Tanto minus, cum diuersa nimis sint hominum, vt in reliquis sensibus, ita in aurium quoque perceptione iudicia. 5. Ratio igitur ad facultatem numerosae orationis perueniendi sola relinquitur, a) vt legendo et pronunciando aures adsuefaciamus numeris eorum, quos probari accepimus: nempe Ciceronis, et vt quisque est illi similior: b) vt inter scribendum induamus eum animum, quo esse velimus auditores, aut lectores nostros: c) meminerimus tristibus grauibusque et magnis rebus longas syllabas, contrariis breues magis videri aptas. 6. Quae in latina collocatione praeter cetera huc faciunt, ea auctor tum hic, tum supra I, 1. §. 18. sq. praecepit. 7. Pronunciatio vt iuuare numerum potest, ita corrumpere †). Ceterum de numero oratorio, vid. quos laudat ad LONGIN. 38, b. f. 9. no. 37. TOLLIVS, it. PEARCE p. 150. Wetsten. ¶ Quibus addantur *Gundlingiana* P. XXVIII. 1. [et qui gymnasii Gedanensis iubileo MDCCLVIII erudito admodum programmate hoc argumentum tractauit GOTTLIEB WERNSDORF. Multa etiam digna tanto viro exhibet GVIL. BERGERI opus illud Phidiacum *de natur. pulchrit. orat.* Attingunt

item

item hanc rem, qui de periodis praeceperunt, v. c. STVRMIVS c. XX. Qui breviter vult defungi, adeat VOSSII *orator. inſtit.* IV, 4.] G.)

†) (Amiſſa igitur veteri pronunciatione, mirum non eſt, nos difficulter numeroſam orationem vel ſentire vel efficere. G.)

XXX.

Et hactenus quidem de CONCINNITATE dictum *) Iam porro quid ORNATAM reddat orationem, curatius oſtendendum eſt. Et hic quidem primas partes TRANSLATIONI deferimus **), quae ſi apta ***) et moderata ****) ſit, incredibilem orationi conciliat elegantiam. *Ornatam orationem reddunt translationes.*

*) Sunt et alia, quae rhetores (HERMOG. *de inu.* 4, 3. apud CAVSSIN. 7, 6. p. m. 283. G.) recenſent, periodorum genera, veluti πνεῦμα καὶ κλεὶς, *ſpiritus* et *clauis*, itemque ϛρογγύλως ἀποτετορνευμένη, ἐπιτιμητικὴ, γνωμικὴ, ἀποφαντικὴ, ἐρωτηματικὴ, ἐλεγκτικὴ, δεικτικὴ, ἀρνητικὴ, ἀπαγορευτικὴ, periodus *rotunda*, *increpatoria*, *ſententioſa*, *enunciatiua*, *interrogatiua*, *redargutoria*, *demonſtratiua*, *negatiua*, *prohibitiua*. Sed *ſpiritus* et *clauis* non aliter differre videntur, quam oratio *dimenſa* et *fuſa*. (Plane aliter HERMOGENES l. c. apud quem *clauis eſt periodus proprie dicta totam argumentationem complexa.* G.) ¶ Nempe ponit duas periodi definitiones has: ἐϛι περίοδος κυρίως ἡ τȣ̃ ὅλȣ ἐπιχειρήματος ἀναγκαϛικὴ σύνοδος, καὶ κλεὶς, τρόπον τινὰ, καὶ ἀληθινὴ περίοδος τȣ̃τό ἐϛιν, ἡ ἀπαρτίζȣσα τὸ ἐπιχείρημα καὶ συνάγȣσα. Vult igitur, veram periodum, comprehenſionem argumenti et concluſionis,

nis, esse debere. Argumentum scilicet cum conclusione ambitum efficit, et cogitur in orbem. Haec vero natura est periodi, vt ambitum habeat, et in orbem coeat. Iam vero per similitudinem periodum comparat cum claui, cuius officium est non solum, vt aperiat ianuam, sed etiam, vt claudat. Periodus itaque, cuius materia est ἐπιχείρημα, quae sententiam habet ἐπιχειρηματικὴν, argumentando aperit quasi mentem hominum, et facit, vt illa pateat rei dicendae; sed eadem etiam argumentatione tamquam includit mentem, atque eo adigit, vt non possit non assentiri conclusioni. Conf. STVRM. ad hunc locum. (A.) *Rotunditas* omnium elegantium periodorum generale nomen est. Reliquae denominationes a materia fere desumtae sunt, adeoque huc non pertinent. Quin si ad materiam respicimus, innumera erunt periodorum genera. Itaque his Graeculorum minutiis immorari noluimus.

**) *Translatio* vocatur, quod vox a propria ad alienam significationem similitudine quadam transfertur. Vt si fortunam *vitream* dixeris pro inconstanti: *aduolare* pro celeriter accedere: *confluere* multitudinem pro concurrere. Eam necessitatis atque inopiae caussa initio inuentam, posteaque frequentatam ob ornatum ac dignitatem, (¶ vt in veste, in tecto, in caminis, in aliis rebus, G.) obseruat CICERO *de Orat. III, 38.* ¶ Ita necessitas peperit haec: *dens clauis, pes lecti, sellae etc. tripos in poculo*, et infinita alia. Inprimis autem huc pertinent et nomina et verba de rebus non corporeis adhibita: quod ex origine idearum deriuandum est. Vt *animus, anima, spiritus; motus, perturbatio animi; appellere, aduertere animum; appetere, auersari, excandescere, acquiescere, abstrahere, videre, idea, gustus*, Gr. κρίνειν, etc. Sed sunt etiam ornatae metaphorae, praestant enim τὸ σαφὲς, τὸ ἡδὺ, τὸ

ξενικὸν,

ξενικὸν, vt eſt apud Ariſtotelem *Rhet.* III, 2, 23. Igitur vt quisque auctor doctrinae eſt et ingenii maioris, ita frequentius vtitur metaphoris. Sic ſpeciminis cauſſa Varronis metaphoras paucas de multis collegi; *Vinea* MINISTRAT *Acratophoro vinum* I, 8, 5. *Dominus ſurcillas* HIBERNATVM REDVCIT *e vinea in tecta* I, 8, 6. *Vinum in partu et alimonio non vt in calice* QVAERIT *aquam, ſed ſolem; itaque e vinea in arbores* ASCENDIT I, 8, 7. *Annus* PROSPICIENS I, 23, 3. *Semina adulta* CONCIPIVNT, PRAEGNANTIA *cum ſunt*, PARIVNT I, 44, 4. (G.) Vnde etiam quaedam metaphorae adeo receptae ſunt quotidiano vſu, vt magis ſignificent proprie, quam propria ipſa, e. g. *oculus vel gemma vitis*, *pes nauis*, *ſinus maris*, *incendi vel inflammari ira*, *labi errore.* Neſcio an non et huc referam IMBIBERE pro conſilium capere, ſibi aliquid proponere, et ita in mente ac cogitatione defigere, vt euelli non poſſit. Ita ſane non modo poetae loquuntur, veluti LVCRETIVS *Lib. III. v.* 1010.

Qui petere a populo faſces, ſaeuasque ſecures
IMBIBIT,

et *Lib. VI.*

non quod violari ſumma deûm vis
Poſſit, vt ex ira poenas petere IMBIBAT *acres.*

verum etiam CIC. *pro P. Quinct.* et LIV. *Lib. II.* quae loca debemus MVRETO *var. lect. I, 6.* Add. TVRNB. *Aduerſ. XVIII, 21.* *Nihil enim*, inquit QVINCTILIANVS *inſtit. orat. VIII, 6. ſuis verbis, quam his arceſſitis, magis proprium erat.*

¶ Antequam vitia cognoſcantur translationum, vnum alterumque canonem praemittamus. α) Sunt quaedam metaphorae reciprocae. Dies *oritur* et *occidit;* Homo *naſcitur* et *moritur:* ſed haec poſſunt inuicem permutari. Sidera vocantur a poetis *flores coeli*, et flores *ſidera horti.* Oculos hominum vocamus *ſoles;* et ſolem *oculum* mundi. Vidimus metaphoras Varronis a

rebus aliis ad rufticam: fed ex ruftica etiam plurimae transferuntur ad alias, v. g. *colere*, *plantare*, *rigare*, *fructus ferre*, *tua meffis in herba eft*, *larga feges gloriae*. β) Iucundiffimae funt a rebus animatis translatae ad inanimas, a rationalibus ad brutas. [Illae Demetrio vocantur αἱ καθ᾽ ἐνέργειαν, ὅταν τὰ ἄψυχα λόγῳ ἔμψυχα ποιῆται.] Tales maiorem partem funt Varronianae. Ita Cicero *orat. pro Ligar.* 3. f. 9. *Quid enim, Tubero, deftrictus ille tuus in acie Pharfalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui fenfus erat armorum tuorum?* [Plura exempla fuppeditabit Cafelius in Demetr. Phaler. c. 21.] Suauiffima eft defcriptio apum Virgiliana, qua fequitur rationem reipublicae, *Georg.* IV. inde a v. 149. γ) [Maiorem vt plurimum habent dignitatem, quae fiunt a re maiori ad minorem, quam quae contra.] δ) Fontes metaphorarum funt incredibiliter multi. Sumat aliquis v. g. IV. elementa, et transferat ad *regem*, *ingenium*, vt hoc vtar. Sumat III. regna medicorum, et fequatur fubdiuifiones. Conf. VOSS. Inftit. orat. IV, 6, 5. (G.)

***) Vt aptae fint metaphorae vel translationes, obferuandae funt aliquot regulae. (¶ Nihil minus poteft regulis includi. Ingenium, vfus, hic regnant, et guftus quidam. G.) I. *In translationibus cauendum, ne inter fe conferas diffimilia.* (¶ Diffimilia funt omnia quoque fimilia: quae fimilitudo inter *vultum virginis ridentis* et *pratum?* *Terrae pila* diffimile eft, fed ad contemtum eleganter de Menippo Varro apud Nonium:

Menippus ille nobilis quondam canis
Hic liquit omnes homines in terrae pila.

Tale eft *vmbilicus terrae*, vt poeta vetus Delphos dixit. Sed nempe ad proportionem hic refpicitur, quae non femper reciproca eft. *Coelum*, οὐρανὸν, vocant *palatum*, noftri lecto tribuunt, bal-

baldachino etc. ſed non contra. Ita fluctuat quidem *phalanx*, ſed *phalangem vndis* tribuere, non conuenit. G.) Hinc frigida ſunt illa: *vlmorum greges* apud PLAVTVM *Pſeud. I, 1. v. 99. coeli fornices*, (vid. CIC. *de Orat. III, 41.* ¶ *Fornix* etiam inhoneſtum eſt. G.) *phalanx vndarum, foſſa ponti*, apud PRVDENT. *καθημ hymno VIIII. v. 14.* Studio tamen talia nonnumquam adfectant comici, vt riſum moueant. Sic PLAVT. *Curcul. II, 3. v. 39.* dixit *lippire dentes*, quum fame madent. Et *Pſeudol. I, 1. v. 74. lacrimas exſpuere* pro *lacrimare*. ¶ Sic *exſpuere miſeriam*, Terentianus Gnatho ad irridendum Gnathonem dixit *Eun.* III, 1, 16. *Iupiter hibernas cana niue conſpuit Alpes*, in Furio Bibaculo Horatius deridet *Serm.* II, 5, 41. et reprehendunt antiqui rhetores, vt Quinct. 8, 6, 17. De nubibus Varro, *aquam vomentes inferam mortalibus*, ſed in ſatyra dixit. Saepe etiam acerbitatis et mordendi cauſſa adhibentur. Ita mordax eſt, cum volumen *euomuiſſe* aliquis dicitur, vt in ſacris iudicia. Sic Cicero ad inuidiam faciendam Piſoni, eum inquit *adhinniiſſe* ad philoſophiam Epicuream, *Orat. in Piſ.* 28 (G.) II. *Cauendum, ne translationes in frigidas hyperbolas euadant.* Talis eſt translatio illa IVVENALIS *Sat. VI. v. 423.* qui de ſono, qui fit inter vngendum, loquuturus, ait:

Et ſummum dominae femur EXCLAMARE *coegit.*

(¶ Nempe ridiculus eſſe voluit poeta. G.) Nec magis ferenda illa FLORI *Hiſt. IIII, 11.* qui deſcripturus naues M. ANTONII: *caſtellorum*, inquit, *et vrbium ſpecie non ſine* GEMITV *maris et* LABORE *ventorum ferebantur.* Quae iam caſtigauit BVCHNERVS *de commut. rat. dicendi I, 2, 6. p. 38.* ¶ Conſuetudo hic regnat: quis ferat Germanum, ſi verbo ſuo, quod reſpondet Latino *pedere*, ita vtatur, vt Galli ſuo *peter*. Idem dicendum de Gallico *cul* et Ebraeorum פיה etc. (G.) III. *In*

laude a melioribus; in vituperatione a deterioribus petendae sunt metaphorae. Hinc recte CICERONEM laudaturus, eidem tribues *flumen orationis, os coeleste*: at parum iudicii ostenderet, quisquis eidem tribueret *asininos labores.* ¶ Sic CIC. *de harusp. resp.* 3, f. 5. *Quid hunc persequar, pecudem ac belluam, pabulo inimicorum meorum et glande corruptum?* Ita *pus ac venenum* vocat Horatius Rupilium Sat. 1, 7, 1. et Cicero *philosophum ex hara productum* Pisonem, *Orat. in Pis.* 16. f. 37. Plura vide apud Buchnerum l. l. Illud vero de animalibus meretur otiosi hominis considerationem: insignia principum praebent occasionem ludendi. In sacris lupus, asinus, vrsus etiam honesti sunt. De asino vid. Falsteri Amoenitat. T. III. p. 118. sq. (G.) IIII. *In stilo grandi a rebus grandioribus; in tenuiori a tenuioribus petendae sunt metaphorae.* Sic decora est translatio BVCHNERI *orat. paneg. V. p. 126. Ego perinde, dum nuncupata verborum vota incipio soluere, inde potissimum ducam initium, vnde* INTERCEPTI SIDERIS *nostri* LVX *primum* PRORVPIT. At si quis in describendis ludi magistri natalibus hac translatione vti vellet, risum profecto deberet lectoribus. V. *Translationes desumi debent a rebus notis et honestis.* Sic eleganter CIC. *de orat. III*, 41. dixit *scopulus patrimonii, vorago honorum:* obscuriores fuissent *Scylla et Charybdis.* ¶ Quin vid. CIC. *de harusp. resp.* 27. f. 59. vbi cum Charybdi et Scylla comparat Clodium. Horatio *Ep.* I, 15, 31. vorax vocatur *pernicies et tempestas barathrumque macelli.* (G.) Parum honestae translationes sunt illae, quas ipse notauit CIC. *de Orat. III*, 41. *castrata respublica, stercus curiae*, pro quibus castius dixeris *eneruata respublica, purgamentum curiae.* ¶ Ita reprehendit Buchnerus l. l. Prudentii illud de Christo dictum, *sermone carnem glutinans.* (G.) Nec ferenda illa *cacatae chartae,*

verba

verba vomere, ructare verba, et huius generis alia, qualia grauiter reprehendit BVCHNER. *de commutata ratione dicendi, I, 2. p. 44.* ¶ De verbo tamen *ructare* notandum est, non ita turpe fuisse veteribus, Ebraeis inprimis et Graecis, vbi nihil est sollemnius, quam *eructat os meum sapientiam.* [Ita οἱ LXX. *Ps. XIX, 3.* ἐρεύγεσθαι ῥῆμα, et *Ps. XLV.* ἐξερεύγεσθαι λόγον dixerunt; conf. *Matth.* XIII, 35. Hos sequutus vulgatus, qui dicitur, interpres, *eructare verbum, abscondita* etc. reddidit. Hinc factum esse puto, vt quibusdam christianis poetis haec dicendi ratio valde placuerit. NONNVM certe illam in deliciis habuisse, eius indicat interpretatio euangelii Ioannei, vbi quam saepissime inuenias ἐρεύγεσθαι αὐδήν, φωνήν, μῦθον, v. c. *Cap.* V, 167. VII, 60, 103. IX, 176. XI, 119. XIII, 103. XIV, 41. etc. Cui mire arrisisse hunc Ebraismum tanto minus est mirandum, quod vel ipsi Homero non insolens est vsus metaphoricus verbi ἐρεύγεσθαι cum illius compositis, vt Ὀδ. ε. 403. 438. Ἰλ. ο. 621. ρ. 265. vbi ad vndas et fluctus translata videas. Ita de eadem re ἀνερεύγεσθαι dixit APOLL. *Arg.* II, 746.] Vnde Prudent. *Apoth.* 160. apud Buchner. l. l. p. 44. sacris innixus, audaciam sibi sumsit de ipso λόγῳ dicendi, *est mens patrio ructata profundo.* Neque apud Romanos olim inhonestum fuisse hoc verbum, plane nobis fidem faciunt illa Varronis *de re rustica* III, 2, 3. *aues hospitales etiam nunc ructor.* [Sed nos merito concedimus genio saeculi nostri, circa verborum vsum delicatioris verecundiorisque.] (G.) VI. *Danda est opera, vt genus translationis seruetur.* id quod allegoriam vocant. Sic insulse quis diceret: *fortuna* VITREA *est, dum ridet, mutatur.* Quid enim *vitro* cum *risu* et mutatione? Elegantius P. SYRVS: *fortuna* VITREA *est, dum* SPLENDET, FRANGITVR. Elegantius quoque CVRTIVS VII, 8, 24. *Fortunam tuam* PRESSIS

MANIBVS *tene*, LVBRICA *eſt*, *nec inuita teneri poteſt.* Qua allegoria etiam vtitur SENECA *epiſt. CI.* Vides ergo, abſonas eſſe loquutiones, *haurire fructum* †, *adgredi rem illotis manibus.* Fructus enim non *hauriuntur*, ſed *capiuntur*, nec manibus rem *adgredimur*, ſed *attingimus.* Eſt tamen, vbi et veteres hac in re lapſi. BVCHNERVS ſane *l. c. p. 49.* notat verſus illos HORATII *epiſt. I. v. 1.*

Nemo adeo FERVS *eſt, vt non* MITESCERE *poſſit,*
Si modo CVLTVRAE *patientem accommodet aurem.*

In vna enim ſententia ter mutauit genus translationis: *Feritas* animalium eſt, *miteſcere* frugum, *cultura* agrorum. Elegantius ita concinnaſſet verſus:

Non adeo FERVS *eſt, vt non* MANSVESCERE *poſſit,*
Si DISCIPLINAE *patientem accommodet aurem.*

¶ Etiam Catullus in Phaſelo tres metaphoras coniunxit:

Nec vllius NATANTIS *impetum trabis*
Nequiſſe PRAETERIRE, *ſiue palmulis*
Opus foret VOLARE, *ſiue linteo.* (G.)

† Attamen REDVNDARE quid ad fructum dixit CICERO *pro Ligar, cap. 3. Laudem adoleſcentis exiſtimo ad meum aliquem etiam* REDVNDARE FRVCTVM. Quod ſane elegantiſſimum eſt. Id enim vult CICERO, laude adoleſcentem tam veluti abundare, vt ad ſuum commodum aliquid redundare inde poſſit. (Cogitandum, *fructum* eſſe verbale a *fruor*, nec ſemper cogitandum de baccis arborum etc. G.)

****) Cauendum, ne nimio et immodeſto translatorum vſu in aenigma degeneret oratio. ¶ Vt *nigellae Cadmi filiae*, pro litteris; ita XXIV *fra-*

fratres, pro iisdem. Ita XII *filii, quorum quisque habet* XXX *filias, dimidia parte nigras, altera candidas*, pro XII menſibus et XXX diebus cum totidem noctibus. (G.) Eſt enim et hic, vt in omni vita, apprime hoc vtile, *ne quid nimis*. Caſtior Ciceronis aeuo erat Latinitas, quum ea metaphoris, tamquam gemmis quibusdam, diſtingueretur. Aſt ſaeculo quarto caſtitas illa parum placuit AMMIANO MARCELLINO, SIDONIO APOLLINARI, ENNODIO, aliisque huius commatis ſcriptoribus, qui nihil ſatis Latinum putabant atque elegans, niſi quod eſſet allegoricum. Qua de re CAVSSIN. *de eloqu. ſacra et profana, II, 9, 92. Floruit Ennodius illo tempore, quo illa inſania metaphorarum vel potius allegoriarum dulcedo cuncta peruaſerat, et iam* FERRVM CICERONIS *Tulliana dictio vulgo dicebatur, contra aurea putabantur frigida. quaeque acumina et allegoriae, quibus illi ſcriptores ſua referſerunt*. ¶ Tales querelae iam apud Quinctilianum ſunt et auctorem *de cauſſis corruptae eloquentiae*. (G.) Vt exemplo res fiat clarior, conſidera mihi, quaeſo, illa ENNODII: *diu ſalum quaeris, verbis in ſtatione compoſitis, et incerta liquentis elementi placida oratione deſcribis, dum ſermonum cymbam inter loquelae ſcopulos rector diligens fraenas et curſum artificem fabricatus trutinator expendis: pelagus oculis meis, quod aquarum ſimulabas, eloquii demonſtraſti*. Bone Deus, quam frigida haec ſunt, et aenigmate quouis obſcuriora! ſed talia ferrea illa aetas ferebat ingenia. Parum comtum videbatur, quod non erat allegoricum, hinc non ſufficiebat *oratio*, ſed dicendum *orationis vel ſermonis cymba*, nec placebat *loquela*, niſi adderentur *ſcopuli*. Quae omnia aeque abſurda ſunt, ac ſi quis in vernacula diceret: *Man wolle mit dem Schiff ſeiner Rede durch die Klippen der Zähne in die freye Luft ſegeln*. Adeo etiam illa, quae parce adhi-

bita plurimum elegantiae conciliant orationi, eamdem frigidam et ridiculam reddunt, ſi nimis frequententur, maxime vbi non neceſſarium eſt, has ampullas proiici. (Quod ſi veremur, vt probari poſſit metaphora paullo audacior, licet addere particulas excuſandi vim habentes, *tamquam, velut, quaſi*, et ſimiles, quae *μαλίγματα*, id eſt, *emollitiones* vocat LONGINVS 32, 2, vbi de tota re pulchre agit TOLLIVS p. 173. In vniverſum notandum, vſum etiam hic tyrannum, et delicias quasdam regnare, vt quae modeſtiora ſunt et minus diſſimilia, minus inhoneſta, damnentur, probentur audaciora. v. QVINCT. 8. 3, 18. Vt in moribus quoque, *Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas.* v. g. *Inuehi in aliquem* ita frequens eſt Latinis, et paullo alio ſenſu Germanis, vt vix metaphoram eſſe ſentiamus. *Inequitare* volunt MACROBIVS et ARNOBIVS, importuni putantur et intolerabiles. Sic *euro volare* licet, *agere* licet *mare*, *equitare per vndas Siculas* non licet, ne per HORATIVM quidem. G.)

XXXI.

An etiam metonymia et ſynecdoche?

Reliqui tropi, inprimis METONYMIA et SYNECDOCHE non tam † ad elegantiam orationi conciliandam, quam ad aptius explicanda veterum auctorum loca comparati videntur *) Nec tamen laude ſua defraudandae loquutiones quaedam metonymicae **) et ſynecdochicae ***), iam dudum veluti ciuitate donatae. Verum et hic adhibenda eſt cautio, ne, dum elegantes eſſe cupimus, vel *profani*, vel *obſcuri*, vel *κακόζηλοι* appareamus ****).

† (Ve-

† (Verius dixiſſet Auctor, *non tantum ad elegantiam - - ſed etiam* etc. Sunt enim multa lumina orationis, quae his tropis conſtant. Oſtendunt enim auditori vel lectori eam partem, faciemue rei, qua magis placere, vel mouere, vel certe perſpici poteſt. ❡ Vt puellae, vt mercatores, ea parte merces ſuas oſtendunt, qua maxime placere poſſunt. G.)

*) Duriuſcule etiam veteres nonnumquam loquuti ſunt, inprimis poetae, quod vt explicarent rhetores, *tropos* inuenerunt. Quis vmquam a vitio atque ἀκυρολογίᾳ abſoluerit illa HORATII *Carm. IIII, 4.*

- - - vel Eurus
per Siculas equitauit vndas?

Equidem MVRETVS *Var. lect. I, 10.* eodem modo loquutum obſeruat EVRIPIDEM in Phoeniſſis, (v. 220.)

Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ.

Sed et ipſe tamen fatetur vir doctiſſimus, *audacem eſſe hanc metaphoram, et* HORATIVM *feciſſe more ſuo, vt perſequendis Graecorum veſtigiis* τὸ τῆς λέξεως καινόν τε καὶ ξενικὸν *quaereret, ſeque quam longiſſime a trita et plebeia loquendi conſuetudine abduceret.* (Inſpice, lector, totum locum, et obſeruabis, verbum *equitauit* primario ad *dirum Afrum*, Annibalem, pertinere; ❡ vt Od. I, 2, 51.

Neu ſinas Medos equitare inultos,
Te duce, Caeſar. ||

verbum autem conueniens *flammae* et *euro* eſſe e generali notione motus in verbo *equitauit* repetendum. ❡ Quae eſt figura zeugmati affinis, vbi vnum verbum nominibus pluribus iungitur, quod proprie non niſi vni illorum conuenit. vid. VOSS. *de conſtruct.* c. 19. p. 393. Superſederi poterat bona parte, quae hoc de loco ſaepe diſputata ſunt. Taceo, quod iudicium de talibus ſaepe guſtu quodam conſtat; qui ex ipſis poeta-

rum bonorum exemplis formandus eſt. Vid. quae ad finem §. praeced. obſeruata ſunt. G.) Nec melior eſt translatio CATVLLI: (Argon. ſ. 63, 9. de Pallade Argûs auctore. G.)

Ipſa leui fecit volitantem flumine CVRRVM,

quamuis eam apud AESCHYLVM et EVRIPIDEM repererit idem MVRET. *Lib. I. cap. 11.*

Quis non curiuſcule loquutum CICERONEM dixerit *pro Marcello 6.* dum ait: *gladium vagina vacuum in vrbe non vidimus.* (*Id eſt ſine vagina.* Neque enim *vacuus* ſemper ad cauum quoddam inane refertur; ſed abſentiam tantum eius rei, qua quid vacuum eſſe dicitur, indicat. Vid. IVVENAL. 8. 90. STAT. Theb. I, 593. ¶ Pertinet hoc exemplum ad Hypallagen Virgilio ſollemnem figuram, v. g.

Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbras.

conf. VOSS. *inſtit. orat.* IV, 13. 9. G.)

**) Sic non ineleganter dicitur: *vario Marte pugnare.* QVINCTIL. *Inſtit. orat. 8, 6, 24. Sera iuuenum Venus*, TACIT. *de moribus Germ. 20. Hoc cum gratia quadam ac venere dicitur*, QVINCT. *l. c.* (¶ Nempe *Venus* non tantum pro *συνȣσία*, ſed etiam pro iucunditate et venuſtate ponitur. G.) *Silent diutius muſae Varronis*, CIC. *acad. quaeſt. I, 1. Comedere quem*, pro *eius bona conſumere*, PLAVT. Et quid elegantius, quaeſo, illis PLIN. *Epiſt. I, 6. Experieris, non Dianam magis montibus, quam Mineruam inerrare.* Eodem pertinent et notiſſima illa: *toga* pro pace, *purpura* pro regno, *faſces* pro magiſtratu, *laurea* vel *laurus* pro victoria, *ſcelus* pro ſceleſto, *ſeruitia* pro ſeruis.

***) Receptiſſimae ſunt loquutiones ſynecdochicae, *tectum* pro domo, *mucro* pro gladio, *mortales* pro hominibus, *probrum* pro ſtupro vel adulterio, *miles* pro militibus, *ſexcenta* pro plurimis. ¶ Haec tamen omnia non ſimpliciter et vbique, ſed certis locis cum cautione ſunt ponenda,

nenda. (G.) *Inprimis notari meretur, veteres, vbi de ſe ipſis in plurali loquuntur, non hoc iactantiae, ſed modeſtiae cauſſa facere, quaſi omnia cum aliis communicare vellent.* Hinc quum canit VIRGILIVS *Aeneid. II. v. 89.*

- - et nos aliquod nomenque decusque
Geſſimus.

SERVIVS ad eum locum addit: *nos*, inquit, *dixit, ad euitandam iactantiam. Nam ſi ſingulari dixiſſet*, EGO GESSI; *excluſiſſe ceteros videretur.* Conf. BVCHNER. *de commutat. rat. dicendi I, 5, 2. p. 88.* (☞ CIC. *de Orat.* III, 15. ſ. 56. *Hinc illi Lycurgi, hinc Pittaci, hinc Solones, atque ab hac ſimilitudine Coruncanii noſtri, Fabricii, Catones, Scipiones, fuerunt.* i. e. ipſi et eorum ſimiles, eodemque nomine digni. Sic STAT. *Silv.* V, 2, 53.

Aliis Decii reducesque Camilli
Monſtrentur, tu diſce patrem. ||

Galliae, pulmones, ceruices etc. ad plura reſpiciunt. Sic *aedis* ſing. et plur. *aedes* differunt etc. G.)

****) Cauendum ergo I. *ne profani videamur*, dum promiſcue conſectamur tropos. Frigidiſſimum eſt, vbique inculcare Vulcanum, Iouem, Iunonem, Mercurium, et huius generis alia. Ab his enim *noxiis figuris*, vt vocat AVGVSTINVS, merito abſtinet Chriſtianus, niſi conſtanti vſu veluti in nomina adpellatiua tranſierint. Sic nemo, niſi nimium ſuperſtitioſus, damnabit phraſes: *ſuo Marte aliquid facere, aequo Ioue iudicare,* (☞ HORAT. *Ep. II, 1, 68. ſub Ioue frigido.* G.) et ſimiles alias huius generis. ☞ Quantum ad deorum nomina, et veteres quidam et recentiores idololatriae ſpeciem putarunt. Et ſane illud ethniciſmum ſaperet, ſi quis de S. euchariſtia *Cererem et Lyaeum* ſeu *Bacchum* diceret, aut baptiſmum *Acheloia pocula*, aut *Orgia* ſacramenta. Sed *Iunonem* dicere pro muliere

imperiosa: *Mercurialem*, item *Iouialem*, *Venereum*, *Martium*, pro moribus, non videtur ethnicum, neque proprie huc pertinet. (G.) Verum nemo sanus probabit illas iurandi formulas, *mecastor*, *mehercle*, *aedepol*, a quibus non abstinuerunt MANVTIVS, BEMBVS, aliique viri ceteroquin doctissimi. Conf. IAC. THOMASII *dissert. de stili ethnicismo (circa aduerbia iurandi.)* Cavendum porro II. *ne tropos adfectantes vel obscuri vel κακόζηλοι fiamus.* Id vero iis maxime contingit, qui poetas sequuti longius a vulgari significatione deflectunt. Sic obscurius est illud CLAVDIANI *de raptu Proserp. II, 16. sudata marito fibula*, pro fibula a marito elaborata. (*Sudare* pro elaborare frequens poetis. vid. BVCHN. *l. c.* p. 70. *Euigilata suis cogitationibus consilia* ipsius CICERONIS sunt. G.) Obscuriora etiam sunt *vulnus* pro sagitta apud VIRGIL. *Aen. II. v. 529.* et *VII. v. 533.* (Primo loco *Persequitur Pyrrhus Priamum infesto vulnere:* posteriore *Haesit sub gutture vulnus:* Recte vtrumque. Verum enim est. *Vulnus* Priamo intentabat Pyrrhus. Vbi telum haeret, ibi etiam *vulnus*. Sed si ita sumas *vulnus* pro gladio, vt dicas aliquem *vulnere lapides cecidisse:* vel *mucronem*, vt puerum iubeas *mucronem tibi afferre*, stultitiae notam metonymiae et synecdoches excusatione non effugeris. G.) *Hospes ardet*, pro hospitis domus ardet, apud HORAT. *Satyr. I, 5.* § coll. VIRG. *Aen. II, 311.* (G.) Talibus qui in prosa vtitur, obscurus fiet. (Diiudicantur haec consuetudine. Non obscurus est Germanis, qui dicit *Sempronium deflagrasse, er sey abgebrannt*, i. e. domum illius. G.)

XXXII.

Figurae etiam orationem ornant.

Haec de tropis: magis † orationem ornant *figurae*, sed selectiores. Plures enim sunt, quae vix quidquam venustatis ha-

abent. Aliae ad dignitatem potius, quam legantiam orationi conciliandam; aliae d affectus tantum excitandos comparaae sunt. Nos eas tantum, quae ad ornaum pertinent *), recensebimus.

† (Certe non minus. *Magis* nolim dicere, uum metaphora nihil sit ornatius. Deinde afectuum concitationem non recte opponit Auctor ulchritudini. Pulchrum est, quod placet. Placet autem oratio, quae affectus recte exprinit. G.)

*) Elegantissima e. g. est I. ANTANACLASIS, quum vox eiusdem adpellationis, non vero significationis, repetitur. CIC. *ad Attic. ep. XIIII,* 4. *Quid ergo? ista culpa Brutorum? minime llorum quidem: sed aliorum brutorum.* Ita eolem exemplo dixeris: *Malis me oneras, haud nalis.* Elegans quoque (et vehemens) II. ANAPHORA: quae eamdem vocem in principio repetit. e. g. CIC. *Catil. I, 1. Nihil te nocturnum praesidium palatii, nihil vrbis vigiliae, nihil consensus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusque mouerunt.* (*Acriter* et *instanter* de h. l. QVINCTIL. 9, 3, 30. Vid. CIC. *de harusp. resp.* c. 6, 13. 17. 18. ¶ Pertinet tamen etiam ad elegantiam. *Aen.* III, 490. *Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.* G.) Commendanda III. EPANODOS, quum sententia acute conuertitur. CIC. *pro Plancio* 28. *Gratiam qui refert, habet, et qui habet, refert.* VELLEI. PATERC. *II, Quam prouinciam pauper diuitem ingressus, eam diues pauperem reliquit.* ¶ vid. CIC. *Brut.* 39. f. 145. 40. f. 148. Epanodos etiam in illo Lucilii apud GELL. XVI, 9. *Verum hic ludus, ibi susque omnia et deque fuerunt. Susque et deque fuere, inquam, omnia ludus iocusque.* (G.) IIII. PARONOMASIA, quando voces eiusdem paene aut non admodum dissimilis

milis ſoni coniunguntur. TERENT. *Andr. I, 3. Inceptio haec eſt amentium, non amantium.* Et eodem modo dixeris: *tibi parata erunt verba, huic homini verbera. Muſeum liberis magis, quam libris refertum. Non aduerſus hoſtem, ſed auerſus proceſſit.* NEP. *Attic. c. 17. Philoſophorum ita percepta habuit praecepta.* ℊ VELL. *II, 5, 1. Aditis, quae vix audita erant.* (G.) Eodem pertinet V. IMAGO, de qua iam DEMETR. PHALER. obſeruauit, nullam eſſe figuram, quae plus elegantiae adferat orationi. Eſt vero imago adſimilatio, protaſi aeque ac apodoſi deſtituta, facta per particulas *veluti, tamquam, inſtar,* et huius generis alias. NEP. *Hannib. c. 1. Hic autem veluti hereditate relictum odium paternum erga Romanos ſic confirmauit, vt prius animam, quam id, depoſuerit.* FLOR. *Praef. A Caeſare Auguſto in ſaeculum noſtrum haud multo minus anni ducenti, quibus inertia Caeſarum quaſi conſenuit atque decoxit, niſi quod ſub Traiano principe mouet lacertos, et praeter ſpem omnium ſenectus imperii quaſi reddita iuuentute reuireſcit.* VI. PARADIASTOLE, quum diſtinguuntur, quae confundi vulgo ſolent. SENEC. *epiſt. II. Non qui parum habet, ſed, qui plus cupit, pauper eſt.* ℊ CIC. *pro Ligar.* 9. ſ. 26. *Quae fuit vmquam in vllo homine tanta conſtantia? conſtantiam dico; neſcio, an melius patientiam poſſem dicere.* (G.) VII ANTIΘETON, quum contraria contrariis opponuntur. CIC. *Catil. II, 3. Ex hac enim parte pudor pugnat; illinc petulantia: hinc pudicitia; illinc ſtuprum: hinc fides; illinc fraudatio: hinc pietas; illinc ſcelus; hinc conſtantia; illinc furor: hinc honeſtas; illinc turpitudo: hinc continentia; illinc libido.* ℊ vid. IDEM *pro Mure,* 9. (G.) VIII. ANTIMETAΘΕΣΙΣ, quando propoſitio ita inuertitur, vt contrarius inde emergat ſenſus. PLIN. *Paneg. cap. 17. Non ideo viciſſe videris, vt triumphares, ſed triumphare, quia vinceres.* SENEC.

epist. II. Quum legere non possis, quantum habueris, sat est, habere, quantum legas. ¶ QVINCT. X, 7, 2. *Qui stultis videri eruditi volunt, stulti eruditis videntur.* ID. IV, 2, 127. IV, 5, 14. et 21. X, 7, 29. VELL. II, 117, 2. de Varo: *Syriam pauper diuitem ingressus, diues pauperem reliquit.* adde IVVENAL. XII, 50. PLIN. *Ep.* I, 8, 15. etc. (G.) VIIII. ΟΞΥΜΩΡΟΝ, quum contraria de eodem dicuntur. SEN. *epist. II. Nusquam est, qui vbique est.* FLOR. *Hist. II, 6. Reuiuiscentis imperii spes Fabius fuit, qui nouam de Annibale victoriam commentus est,* NOLLE PVGNARE. ¶ Talia collegerunt infinita paene, [RITTERSHVSIVS ad OPPI. *Cyn.* I, 260.] et BERN. MARTINVS *var. lect.* III, 9. (G.) X. PERIPHRASIS, qua rem vnam multis ambimus verbis. NEP. *Themist, cap. 1.* prudentiam Themistoclis laudaturus plurimis vtitur verbis: *celeriter, quae opus erant, reperiebat; neque minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat: quod et de instantibus, vt ait Thucydides, verissime iudicabat, et de futuris callidissime coniiciebat.* ¶ Est α) vel nominis: *homo studiosus sapientiae,* pro philosopho; *ciuitatis regendae peritus,* pro politico. β) vel rei: *qui mensas alienas sectatur,* i. e. parasitus; *qui vno digito caput scalpit,* pro homine molli et delicato, etc. Cochleae et testudinis descriptiones habet CIC. *de diuinat.* II, 64. f. 133. et ciconiae PETRON. 55. Pudoris inprimis caussa inuenta periphrasis, vt in rebus parum honestis verecundis parcatur auribus. Exempla vid. apud BVCHN. *de commut. rat. dicendi* I, 15, 3. p. 251. (G.) XI. ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ, quae tollit, quod dictum est, et pro eo, quod magis idoneum est, reponit. SENEC. *consolat. ad Marc. 1. Patrem non minus, quam liberos dilexisti: excepto eo, quod non optabas superstitem: nec scio, an et hoc optaueris.* PLIN. *epist. I, 2. Quod me longae de-*

sidiae

ſidiae indormientem excitauit, ſi modo is ſum ego, qui excitari poſſim.

XXXIII.

Nec non formulae antiquae.

Plurimum quoque elegantiae ineſt orationi, quae ritus formulasque antiquas *) aliis rebus ſine adfectatione applicat **).

*) Praeclarum opus *de formulis et ſollemnibus populi Romani verbis* exſtat, conſcriptum a BARN. BRISSONIO, quod ex recenſione V. C. CAR. CONRADI prodiit *Halae* noſtrae cIↃIↃCCXXXI. *in fol.* Et nos quoque complures eiusmodi loquutiones antiquas et ſollemnes explicauimus in *ſyntagmate antiquitatum Romanarum, iuris prudentiam illuſtrantium. Argent.* cIↃIↃCCXXXIIII. *8. mai.* (B. BALBINVS *Quaeſitis orator.* Q. 17. excerpſit e Briſſonii opere, quae inprimis ad dicendi vſum facere videbantur. G.)

**) Vt exemplis nonnullis rem declaremus, antiqua formula in funeribus adhibita eſt: ILICET ACTVM EST. Eam eleganter ad herum accommodat Parmeno ſeruus apud TER. *Eun. I, 1. v. 9. actum eſt, ilicet periiſti, eludet, vbi te victum ſenſerit.* ❡ Hoc etiam fit in eiusdem *Phorm.* V, 8. 37. vbi alia funeris indicendi formula, Chremeti vt mortuo inſultat ita Phormio: *Exequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, hem tempus eſt.* (G.) QVISQVIS ERIS, NOSTER ERIS, imperatorum erant verba, transfugam recipientium in fidem. Ea vero eleganter ad receptionem hoſpitis traducit VIRG. *Aen. II. v. 148.*

Quisquis es, amiſſos hinc iam obliuiſcere Graios,
Noſter eris.

Conf. SERV. *ſchol. ad h. l.* Tales etiam ſunt formulae: *digna res, propter quam vadimonium deferas.* PLIN. *Hiſt. nat. praef. Aurem cui vellere,* VIRG. *Eclog. VI. v. 3. Omne punctum ferre,* HORAT. *de arte poet. v. 343. Nec tu aram tibi, nec*

depre-

deprecatorem pararis. TER. *Heaut. V, 2. v. 22. Cenſor vitio* vel *ſine populi ſuffragio creatus; faſces ſubmittere; ſcriptores proletarii vel capite cenſi; diuidere ſententiam*, et aliae innumerae, quas ex antiquitatibus Romanis explicandas eſſe, viri docti ad auctores veteres paſſim monent. Omnia enim haec vel ideo elegantiſſima ſunt, quod ritus antiquos ac formulas populi Romani ſollennes nobis in memoriam reuocant. ¶ Cavendum vero a peruerſa applicatione, qua in re multi ſe dant ridendos. (G.)

XXXIIII.

Nec gratia porro ac venuſtate carent *adagia*, quae in omnibus linguis idem praeſtare videntur, quod in cibis condimentum *). Sed cauendum, ne promiſcue omnes linguae idiotiſmos, aut comicorum iocos prouerbia eſſe exiſtimes **), qua in re vel ipſe ERASMVS haud raro deceptus videtur ***). *Et adagia.*

*) Dici non poteſt, quantopere orationem ornent eiusmodi adagia. Plerumque enim, vt ex ARISTOTELE notat SYNESIVS, (in *caluitii encomio.* G.) illa ſunt: *παλαιᾶς φιλοσοφίας ἐν ταῖς μεγίςαις ἀνθρώπων φθοραῖς ἀπολομένης ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα, veteris philoſophiae inter maximas hominum ruinas intercidentis quaedam reliquiae, ob breuitatem dexteritatemque ſeruatae.* Quum vero eiusmodi adagia ſint inſtar condimenti, facile patet, inſulſam inſipidamque (potius, *moleſtam et grauem auribus: inſulſa* dicimus, quae nihil condimenti habent. G.) futuram orationem, adagiis iuſto pluribus reſperſam. Vnde recte monet CAVSSINVS *de eloquentia ſacra et prof. III, 4. p. 189. Erit in his adagiis obſeruandum, ne crebra*

bra et obſcura admiſceantur orationi: quod puerile eſt, et vitioſum. Sed, vbi res feret, commode quaſi gemmulae purpurae inſerantur: maxime vero in epiſtolari ſtilo, qui paroemiarum amoenitate cultius eniteſcit. Vt exempla quaedam ſubnectamus: quid pulchrius eſt illis CICER. *ad diverſ. lib. VII. epiſt. 24. Habes Sardos venales, alium alio nequiorem?* (¶ Nempe erant Sardi. Vid. GRONOV. *de pecun. veter.* IV, 10. [et CELLAR. in PETR. CVNAEI *Satyram, Sardos venales,* init.] G.) Quid elegantius illis TERENTII *Eun. II, 3. v. 89. At enim iſthaec in me cudetur faba?* Ita eleganter CICERO *de legib. III, 16.* vtitur prouerbio *fluctus in ſimpulo mouet.* Immo et veteres aliquando initium tantum adagii, ſi notum et peruulgatum eſſet, obſeruamus adſcripſiſſe, itemque factitaſſe in HOMERI aliorumque poetarum dictis, quae inprimis celebrabantur, adducendis. Exemplum ex CIC. *lib. XIII. ad Attic. epiſt. 23.* attulit MVRETVS *Var. lect. lib. X. cap. 14. Sed, quaeſo, epiſtola mea ad Varronem valdene tibi placuit? Male mihi ſit, ſi vmquam quidquam tam* INVITA, ſcilicet *Minerua.* Sic et *lib. VII. ad diuerſ. epiſt. 28. Et hoc tempore non ſolum ſapiens, qui hinc abſis, ſed etiam beatus, quamquam quis, qui aliquid ſapiat, nunc eſſe beatus poteſt? Sed quod tu, cui licebat, pedibus es conſequutus, vt ibi eſſes,* VBI NEC PELOPIDARVM, *noſti cetera: non idem propemodum conſequimur.* Integer enim locus poetae veteris, quem in animo habuit, talis eſt: *vbi nec Pelopidarum facta, nec famam audiam.* CIC. *lib. VII. ep. 30.* et *lib. XV. ad Attic. epiſt. 11.* (Etiam ad probandum adhibentur prouerbia a CICERONE *pro Flacco* c. 27. G.)

**) *Adagium* ſcilicet *eſt dictum acutum vulgari omnium ſermone tritum, quod plerumque ad factum aliquod amoenum aut ritum veterem, aut ſimile quid reſpicit.* Adagia non ſunt, I. quae nihil

nihil habent acuminis, v. c. *bene compositum par; similis simili gaudet.* (Acumen vix potest intelligi, nisi ex applicatione. ¶ v. g. *Aiax* Augusti pulchre *in spongiam incubuit,* SVETON. *Aug.* 85. Sed absurde aliorum opera hodie. Grotius ita dicere poterat de sua Saulo. Nempe non omne dictum acutum aptum est prouerbio. G.) Nec II. hoc nomen merentur vnius vel alterius auctoris dicta, quantumuis acuta. Sic SVET. *Octau. c. 87.* notauit, Augustum quotidiano sermone vsurpasse illa: *Ad Kalendas Graecas*, id est, numquam. *Contenti simus hoc Catone*, id est, contenti simus praesentibus. *Velocius, quam asparagi coquantur*, id est, cito. Sed haec quum Augusto fuerint propria, vix adagia dixeris. (Interim prouerbiorum omnium origo inde repetenda, quod primus aliquis commode aliquid dixisse visus est, quem deinde vel saeculi simplicitas, vel certa ratione imitati sunt alii. Si quis Auctoris circumscriptiones adhibere omnes velit, pauca relinquentur prouerbia. G.) Idem censendum III. de linguae idiotismis, aut veterum poetarum sententiis. e. g. *actum agit; fluctus numerat; festina lente. Quid tanto dignum feret hic promissor hiatu? Magno conatu maximas nugas agit.* Elegantia haec non carent, sed non tamen sunt in prouerbiis ponenda.

***) Multas poetarum sententias, multos idiotismos prouerbiis adscripsit ERASMVS ROT. qui maiorem dedisse operam videtur, vt chiliades, quam vt selectiores paroemias colligeret. MVRETVS *Var. lect. XII, 16. et seq.* (Nempe non ea tantum collegit Erasmus, quae in prouerbio iam essent, sed quae apta essent ad recipiendam notam prouerbii. Si illa ponere sola fuisset consilium, de quibus constat, fuisse in prouerbio: altero vel tertio tanto minor fuisset suscipiendus labor. ¶ Thesaurus est, non liber, in quo quum pluscula sint liberius dicta et inquisitoribus notata,

ſine nomine auctoris, vel P. Manutii nomine iuſſu concilii Tridentini ediderunt. Ceterum habemus Zenobium, Diogenianum, Michaelem Apoſtolium et Gregorium Cyprium, qui Graeca prouerbia collegerunt. vid. FABRIC. *Bibl. Graec.* T. III. p. 280. qui p. 296. ſq. dedit notitiam ſcriptorum, qui prouerbia collegerunt. Eraſmum multi ſunt imitati, quorum additamenta in quibusdam editionibus adiecta ſunt. Germanica, Io. Agricola, Seb. Franck et Io. Wilh. Zinckgref cum apophthegmatibus; ſacra, Delrio poſt Druſium et Zehnerum; Arabica, Erpenius cum grammatica dederunt. Harsdorſeri *Geſprächſpiel* etiam meris prouerbiis conſtat. [Koeberi *Sylloge prouerbiorum* puerorum ſtudiis accommodata Latina cum Germanicis exhibet.] G.)

§ Ceterum niſi bene prudens quis ſit, plebeium quid habent prouerbia, quod pulchre expreſſit Petronius in coena Trimalchionis, Cervantes in Quixoto ſuo, et interpres eius Wolfius. (G.)

XXXV.

Et ſententiae.

Denique et *ſententiae* acutae ſuo loco adhibitae maximopere ornant orationem *) Sed hic quoque cauendum, *ne quid nimis* **), aut ne vulgaria quaedam de moribus praecepta ſubinde inculcando, egregii quidquam dixiſſe nobis videamur ***).

§ Auctor *ad Herenn.* IV, 17, 1. *Sententia eſt oratio ſumta de vita, quae aut quid ſit, aut quid eſſe oporteat in vita, breuiter oſtendit.* (G.)

*) Sententiarum virtutes ſunt, I. acumen, II. rotunditas, i. e. ſi concinna periodo concluſae ſint, III. et ſapientia, vt aliquod praeceptum com-

complectantur. Tales sunt illae SENECAE *de vit. beat. c. 30. Sententiam semper vnius sequi, non vitae est, sed factionis.* Et *de benefic. III, 17. Gratum hominem semper beneficium delectat; ingratum semel.* Ast si dixeris: *omnium rerum primordia a precibus fieri debent*, vix hoc sententiae nomen merebitur. Sapiens quidem est hoc praeceptum, sed nec acutum, nec rotundum. ¶ Sed erit sententia: *a Ioue principium, a Ioue finis erit.* (G.)

**) Recte ait Auctor *ad Herenn.* IV, 17. *Sententiae in oratione non debent frequentari, ne magis viuendi praeceptores, quam rei actores videamur.* (De iudiciali oratione loquitur. G.) Add. BVCHN. *de commut. rat. dicendi, II, 7, 11. p. 450.* ¶ Ridiculi sunt, qui vbique sententias loqui volunt. Ita apud TERENT. *Hec.* III, 5, 11. Pamphilum pater, qui de hereditate interrogatus cognati, *vixit, dum vixit, bene*, dixerat, deridet: *Tum tu igitur nihil attulisti huc plus vna sententia?* (G.)

***) Nescio quid vulgare sapit sententiosa eiusmodi, quam vocant, eloquutio. Vulgus enim quam saepissime vtitur sententiis, quamuis parum acutis. Vnde et comici personis vilissimis sententias quam plurimas tribuere solent, v. c. TERENT. *Andr. I, 1.* Sosiam inducit, libertum frugi, qui paene vbique domino respondet, adhibitis sententiis. Recensente domino beneficia, respondet: *isthaec commemoratio, quasi exprobratio est immemoris beneficii.* Referente deinde illo filii sui institutionem et genium, nulli rei admodum addictum: iterum respondet Sosias: *id arbitror, adprime in vita esse vtile, vt ne quid nimis.* Laudante dehinc filii in parandis colendisque amicitiis sollertiam: denuo philosophatur Sosias: *sapienter vitam instituit, namque hoc tempore obsequium amicos; veritas odium parit.* Narrat inde Simo, quomodo occultos filii amo-

res deprehenderit, rationemque reddit, cur eum tum haud obiurgarit. Quid hic Sofias? Denuo philofophatur, et ex ingenio fuo depromit fententiam. *Recte putas: nam fi illum obiurges, vitae qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?* Talia vulgo femper in ore fünt. Vnde ftilus eiusmodi fententiofus parum placet accuratioribus dicendi magiftris. Vid. QVINCTIL. *Inftit. orat. VIII*, 5. qui etiam *X*, 1. Senecam reprehendit, *quod rerum pondera minutiffimis fententiis fregerit.* ¶ Hic fententiae funt potius ipfae periodi et breuia effata. (G.)

(Obferuandum diligenter difcrimen inter *gnomen*, i. e. fententiam generalem, et *noëma* f. fententiam applicatam. Saepe magnam hoc habet venuftatem, vbi illo vix ac ne vix quidem vti licet. G.)

XXXVI.

An etiam verfus et hemiftichia?

Mirifice quoque fibi nonnulli placent verfibus et hemiftichiis poetarum, quae vbique orationi inferciunt *). Sed quemadmodum horum vfus et periodorum concinnitatem perimit, et ipfius ftili gravitati repugnat: ita vix laudem mereri videntur verfus profae admixti, nifi vel teftimonii cauffa **), vel ob infigne fententiarum acumen ***) inferantur, quod et ipfum tamen rarius fieri debet ****). *In elegantiore fermone rectius feceris, fi dicta eiusmodi poetica folutiore ftilo exprimas* *****).

*) Talis eft recentiorum quorumdam ftilus, inprimis LIPSII, BAVDII, et e theologis DANHAVERI, FR. SPANHEMII, aliorumque, qui dici non poteft, quantum fibi frequentiffimo illo verfuum

ſuum atque hemiſtichiorum vſu placeant. E veteribus DIO CHRYSOSTOMVS hoc dicendi genere delectatus eſt. (I. LIPSIVS verſus et teſtimonia poetarum raro, nonnumquam tamen inſeruit epiſtolis ad eos, quos illa re delectari putabat. Deinde antiquitatum et doctrinae politicae libros ſtudioſe contexuit alienis dictis, auctoritatis cauſſa. Sed vbi eloquentia opus eſt, plane abſtinet: minime proinde in hac claſſe abutentium verſibus collocandus erat. G.)

**) Teſtimonii cauſſa quosdam poetarum verſus ſaepe adhibet CICERO in libris philoſophicis et rhetoricis, maxime ex ENNIO et EVRIPIDE. ¶ Bonam partem ſuorum Arateorum intexuit libris *de nat. deor.* et Conſulatus ſui libris *de diuinatione.* (G.) Nec in epiſtolis deſunt exempla. Vid. *epiſt. ad diuerſ. I, 9.* vbi ſex verſus integros e TERENTII *Eunucho* inſerit, vt et *epiſt. VIII, 26. XIII, 16.* Eodem exemplo poetarum teſtimonia ad partes ſaepiuſcule vocant SENECA et PLINIVS, ſed non niſi in ſcriptis didacticis et epiſtolis. In litterario enim puluere, et inter amicos, haec locum inueniunt. Sed in orationibus, vbi grauitas ſtili vtramque paginam facit, non temere eiusmodi floſculis vtendum. DEMOSTHENES ſane, CICERO et PLINIVS in orationibus ſuis a poetarum teſtimoniis vel plane abstinuerunt, vel ea mutato orationis genere protulerunt. Pauculi verſus leguntur in *orat. in Piſon. c. 19.* et *pro Muraen. c. 14.* (Add. *pro Caelio c. 16.* ¶ Etiam apud Demoſthenem *pro Coron.* c. 89. inuenias epigramma, et apud Aeſchin. *contra Cteſiph.* verſiculos pluſculos. v. g. c. 36. oraculum, c. 43. Heſiodi aliquot verſus, c. 62. et 63. Homerica epigrammata. [Ita Ariſtides κατὰ τῶν ἐξορχȣμένων ſ. 35. ex Homeri in Apollinem hymno quaedam attulit. Lycurgus in oratione ſua non ſolum plura veterum poetarum monumenta habet, vt cap. 21. 26. 29. 33.

 ſed

ſed illi etiam Euripidis et Tyrtaei tota carmina intexuit c. 25. et 28. Omitto Graecos oratores reliquos. Latinis hoc non placuiſſe, loquuntur exempla; neque Quinctilianus verſibus locum dedit in declamationibus ſuis, ſed Seneca tamen illis non abſtinuit in controuerſiis.] G.)

***) Ineſt enim nonnumquam poetae cuiusdam dictioni aliquid acuminis, quod mutato verſu periturum videbatur. Hic non indecorum erit, ipſum verſum inſerere, ſi cum iis agimus, quorum ad palatum ſunt eiusmodi lautitiae. Sic SENECA *de ira II, 16. In frigora ſeptentrionemque vergentibus immanſueta ingenia ſunt, vt ait poeta,*

- - ſuoque ſimillima coelo.

Et *epiſt. 82. Facile prouocabas mala abſentia: ecce dolor, quem tolerabilem eſſe dicebas: ecce mors, quam contra multa animoſe loquutus es: ſonant flagella, gladius micat:*

Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.

¶ Dulciſſima ſunt talia in ſcriptis, quae ſermoni familiari adſimilantur. Dulcedo Luciani inprimis ex hoc fonte petita. Ad hoc luſerunt Centones quidam, vt ſibi familiaritatem conciliarent. Sed vt fit in rebus humanis, modum ſeruare difficile eſt, hinc quorumdam κακοζηλία. In alterum vero extremum prolapſi ſunt philoſophiae illi emendatores, Carteſius, qui volebat videri, ſe plane nihil legiſſe, Thomaſius, qui iuvenis bonas litteras neglexerat, deinde vulpem imitabatur, vuam, quam attingere non poterat, acerbam eſſe dicentem, denique Wolfius. Excipiendus vero eſt Leibnitius. Illi deteſtabiles ſunt, qui tum demum ſibi videntur Carteſiani, Thomaſiani, Wolfiani, ſi ea, quae plane ignorant, formulis a magiſtro arreptis, contemnunt.

Hinc

Hinc illae lacrimae de odio philoſophorum inter ſe et aduerſus alios. Non ſectae diuerſitas odium facit, ſed contemtus mutuus. (G.)

****) Vtendum ergo his verſiculis rarius, et maxime I. in epiſtolis ad familiares, non aeque in elaboratioribus, quales ſunt v. c. dedicatoriae, ad viros magnos ſcriptae; II. in ſcriptis didacticis, ſi cum eiusmodi hominibus nobis res eſt, qui auctoritati permultum deferunt. (III. In ſatyrico et ludibundo genere dicendi, vbi delectatio ex ipſa varietate, et doctrina antiquaria petitur. G.) Abſtinendum autem ab iis in panegyricis, et in omni oratione graui, quales ſunt theologicae et ciuiles. Certe parcius et modeſtius his inſpergendi ſunt verſus. ¶ Excipiantur tamen orationes et diſputationes doctorum, vbi delectare eruditos volunt. Quaeritur hic etiam, an conſultum ſit, pro concione prouocare ad ſententias rhythmicas e cantionibus publicis? Diſtingue perſonas loquentes et audientes. (G.)

*****) Vt exemplo rem illuſtremus: CVNAEVS in *Satyra Menipp. Sardi venal. p. 411.* haec habet: *Profecto hoſpes, nec quidquam Deus haec ſpatia ſedesque ab orbe veſtro abſcidit, ſi tamen vos terrae fines tranſilitis, et haec ignota ac peregrina viſitis. Nihil deinceps mortalibus arduum erit, coelum ipſum adibitis tandem, et quidquid praeterea homini, dum in terra vitam agit, negatum eſt.* Nemo ignorat, HORATII haec omnia eſſe, qui *lib. I. Carm. od. III.* ita canit:

Nec quidquam Deus abſcidit
Prudens oceano diſſociabili
Terras: ſi tamen impiae
Non tangenda rates tranſiliunt vada.

Et paucis interiectis:

Nil mortalibus arduum eſt,
Coelum ipſum petimus ſtultitia.

Quanto concinnius haec omnia folutiore ftilo protulit CVNAEVS? ¶ Vt hoc facere poffimus, vtendum paraphrafibus, fed non iis, quae in vfum Delphini factae, fed Frifchlinianis, quae mafculae funt. (G.) Sic et ipfe CICERO aliique auctores veteres faepe vfi funt poetarum teftimoniis, alia veluti vefte indutis, ceu pluribus exemplis in Variis Lectionibus paffim demonftravit M. ANT. MVRETVS. Elegans inprimis eft exemplum in CIC. *Cat. mai. cap.* 2. vbi eum verba EVRIPIDIS:

τὰ δὲ γῆρας ἄχθος αἰεὶ
βαρύτερον Ἄιτνας σκοπέλων
ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

ita videmus expreffiffe: *Senectus plerisque fenibus tam odiofa eft, vt onns fe Aetna grauius dicant fuftinere.* Vid. MVRET. *Var. lect. VII,* 15. et *XI,* 12. vbi locum SOPHOCLIS a CICERONE expreffum producit. (De Satyra Menippea, cuius exempla debemus VARRONI, SENECAE in ludo in Claudium, MARTIANO CAPELLAE, BOETHIO *de confol. philofoph.* P. CVNAEO etc. Character eius verfus plures fententiarum fimilium floridarum, profae interpofiti. G.)

XXXVII.

Apte dicimus, fi varios dicendi characteres diftinguimus.

Sed fufficiant haec quidem de ornata oratione. Reliquum eft, vt quomodo APTE dicendum fit, doceamus. Quum enim aeque abfonum fit, omni orationi eumdem characterem, ac omni perfonae easdem veftes aptare: noftra omnino intereft, varias dicendi formas vel characteres in numerato habere, maxime quum ita plerumque de illis differant rhetores, vt quid fibi velint, fcias cum ignariffimis *).

(Ini-

(Iniquior erat, quum iſta ſcriberet Auctor, in LONGINVM, a praeceptore ſuo, CHRIST. THOMASIO, inductus ſcilicet, quod ſatis oſtendunt primae editiones huius libelli, in quibus locum bene longum ex cautelis Thomaſianis, hac parte non ſatis cautis neque acutis, hic intexuerat. Quod ſi legiſſet LONGINVM, praeſertim adiutore vſus TOLLIO, cuius praeſtantiſſima editio eſt *Traiect.* cIↄIↄcxciv. 4. et Pearcianae, quantum ad rerum tractationem, multum praeferenda: aliter profecto iudicaturus erat vir doctus et acutus. Audacter dixerim, ille ſe profeciſſe ſciat, qui LONGINVM intellexerit, intellectus enim quin placeat LONGINVS, non eſt dubium. G.)

*) Exemplo eſſe poterit DIONYSII LONGINI tractatus περὶ ὕψους, ſiue *de ſublimitate*, cuius nitidiſſima et optima editio nuper prodiit cura ZACHAR. PEARCE, *Amſtelod.* cIↄIↄccxxxiii. 8. *mai.* (Conf. IO. GVIL. BERGERI *de naturali pulchritudine orationis ad excelſam* Longini *diſciplinam illuſtri continentique C. Iulii Caeſaris exemplo exacta, liber commentarius, cui chreſtomathia Longiniana acceſſit.* Lipſ. cIↄIↄccxx. 4. Add. eiusdem BERGERI *Diſſertationum academicarum ex auctoritate publica ſcriptarum*, Viteb. et Lipſ. cIↄIↄccxvii. 4. nouam praef. edit. 6. G.)

Quum ergo ita comparati ſint plerique rhetorum libelli, de formis ſtili, vt perlectis illis, repetere cogaris illa Demiphontis apud TERENT. *Phorm. II, 4. v. 18.*

- - - Feciſtis probe,
Incertior ſum multo, quam dudum:

dabimus operam, vt rem omnem, quam fieri poteſt, dilucidiſſime proponamus. Et quidem ex genuinis fontibus, quos vbique bona fide indicauimus, non ex praelectionibus MSSC. SCHVRZFLEISCHII, cui nos haec obtigiſſe (f. *ſublegiſſe* voluit) ea, qua ſolet, modeſtia ſcripſit REINHARDVS quidam, qui homo neſcio vtrum ex ſuo ingenio

genio alios aeſtimet, an ſibi perſuaſerit, praeter ſe neminem aliquid, niſi quod ex illis ſchedis hauſtum ſit, tradere poſſe. Equidem SCHVRZFLEISCHIVM tanti facio, vt me non puderet, per eum profeciſſe, ſi mihi licuiſſet, eſſe tam felici. At Deum teſtor, me nec eo tempore, quo hunc libellum ſcripſi, nec poſtea vmquam, ſchedas iſtas MSSC. vidiſſe, adeoque inſignem eſſe illam, quam REINHARDVS mihi fecit, iniuriam. Sed occallui iam ad iſtorum hominum voculas, qui magnam laudem in obtrectatione poſitam putant, neque quidquam cupidius faciunt, quam vt quidquid poſſunt, quacumque ratione poſſunt, ex aliena laude deterant, ſperantque tantum ſuae famae acceſſurum, quantum alienae detraxerint. At noſtra ſcilicet refert, quid REINHARDVS de nobis iudicet. Immo iudicet, fingatque, quidquid velit.

Si liuor obtrectare curam voluerit:
Non tamen eripiet laudis conſcientiam.

¶ LAVR. REINHARDVS in noua editione *inſtitutionum ſtili* 1743. expiauit hoc crimen, I, 5, 4. ita ſcribens: *Sturmii* (in libello de periodis) *ductum ſequutus eſt Schurzfleiſchius, cuius de ſtilo praelectiones, quod ad doctrinam de periodis attinet, retinuit I. G. Heineccius, vir ceteroquin maximus.* (G.)

XXXVIII.

Stilus Laconicus.

Primo itaque, quod ad breuitatem vel vbertatem ſermonis attinet, ſtilus in LACONICVM, ATTICVM, RHODIVM, et ASIATICVM diſpeſci ſolet *). Stilus LACONICVS iuſto breuior, ac veluti abruptus eſt, in eoque conſiſtit, quod plura intelligi, quam legi, iubeat **). Hinc, niſi inter amicos, vix laudem aliquam meretur ***).

*) Omnes

*) Omnes hae gentes Graece loquebantur, ſed ita, vt mirifice inter ſe diſcreparent. *Laconibus*, genti ambitioſae ac ſuſpicaci, (¶ litterarum ac doctrinae omnis experti, prudenti tamen, cautae et parcae, G.) breuis atque abrupta placebat oratio: *Atticis* (¶ philoſophantibus τῆς παιδείας καὶ τῆς πενίας συντρόφοις, G.) breuis quidem et ſimplex, ſed acuta: *Aſiaticis*, (¶ luxuriantibus in omni re, G.) ventuoſum diffuſiſſimumque dicendi genus. *Rhodii* denique (¶ inter vtrosque interiecti ſitu et moribus, G.) Atticis paullo vberiores, at multo adſtrictiores Aſiaticis erant, adeoque prudenter orationis habitum efformarunt, inter Atticam macilentiam et Aſiaticam pinguedinem medium. Vid. QVINCT. *Inſtit. orat. XII, 10.* et NIC. CRAGIVS *de republ. Lacedaem. III, 6. 5.* (De ICtis ita magnus vir BYNCKERSHOECKIVS obſeruatt. VIII, 15. *Stilus ICtorum Atticus periit cum libertate Rom. Succeſſit Rhodius, quo plerique ICti vtuntur; poſtea Aſiaticus, quo vtitur Conſtantius M.* Hoc forte optimum exemplum, quo triplex illa ſtili differentia illuſtrari poteſt. ¶ Ceterum ad primam claſſem pertinent P. et Q. Mucii, pater et filius; quorum loca ex Digeſtis collegit Fr. Balduinus in *iurisprudentia Muciana.* Aliorum huius aetatis Ciceronianae circiter rariſſima ſunt fragmenta. Ex altera claſſe ſunt Papinianus, Vlpianus, Africanus etc. G.)

**) DEMETR. PHALER. *de eloquut. n. CII. p. 66.* Καὶ οἱ Λάκωνες πολλὰ ἐν ἀλληγορίαις ἔλεγον ἐκφοβοῦντες, *Lacones multa allegorice dicebant metum incuſſuri.* Eadem vero ratio, quae eos allegoriis occultare iuſſit ſenſa animi, etiam breue illud atque abruptum dicendi genus ſuaſit. Hinc idem DEMETR. PHAL. auctor eſt, eos aliquando ad verboſam Philippi Macedonis epiſtolam ita reſcripſiſſe: Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. *Dionyſius Corinthi.* Plura hic intelligenda erant Philippo, quam lege-

legebat. Dicere volebant Lacones, *non esse, quod se iactaret, Spartaeque minaretur Philippus, fulgur e pelui dari. Non diuturna esse solere tyrannorum imperia. Dionysium quoque, Siculis olim metuendum, nunc Corinthi viuere, in tanta rerum omnium penuria, vt ludimagistri munere fungatur. Forsan in fatis esse, vt eadem fortuna Philippum maneat, nisi cautior sit aduersus bona sua, et opprimendae Graeciae consilia abiiciat. Videret ergo, ne eius vitam imitaretur, cuius exitum perhorresceret.* Vide, quantum idearum tria ista verba Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ contineant? Non minus breues sunt epistolae Laconicae, quas collegit scholiastes DIONIS CHRYSOST. *ad orat. LXIIII.* veluti: τοὶ Πέρσαι ὀκλεύοντι ἑαλόκαντι ταὶ Ἀθάναι. Ξενοφῶν ἐφυγαδεύθη, et similes. ¶ Laconicarum epistolarum farrago edita est a Gilb. Cognato Nozerino 1554. 12. et Colon. 1606. 12. Thesaurum epistolarum Laconicarum Io. Buchlerus a Goldbach dedit. Adeatur etiam Olearii praefatio ad Philostrati epistolas p. 379. Breuissima forte et Λακωνικωτάτη illa est ad Philippum regem, in qua, ei negantes, quae voluerat, scripserunt litteram O pro ου. Vid. Auson. *epist.* 25, 36. et *Tecknop.* l. c.

Vna fuit tantum, qua respondere Lacones,
Littera, et irato regi placuere negantes:

item Tzetzes 9, 258. et Langbaen. ad Longin. 38. n. 26. (G.) Vnde STRABO *lib. I.* obseruat, inter ὑπερβολὰς ἐπὶ ὑπερβολαῖς esse et illam: ἐλάττω δ' ἔχειν ἀγρὸν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς, *agrum habere, minorem epistola Laconica.* Sed de βραχυλογίᾳ Λακωνικῇ plura scripsit IO. MEVRSIVS *Miscellan. Lacon. Lib. III. c. 3. et seq.* (¶ vbi Laconismum declarauit ex apophthegmatis Laconicis Plutarchi. || Est etiam KAPPII *de Laconismo* disp. Lips. cIↃIↃCCXXXVI. G.)

***) Hinc Laconice nonnumquam cum Attico agit CICERO; cum amicis PLINIVS et LIPSIVS.

Sed

Sed quum Lacones semper habiti sint ἄμυσοι, nec vlla vmquam eloquentiae laude floruerint: (Vid. CIC. *Brut. c. 13.* AELIAN. *Var. hist. XII, 50.*) absurdum esset, abrupto illo dicendi genere laudem consectari velle.

XXXVIIII.

Magis commendandum ATTICVM dicendi genus, in quo multae ideae paucis acutisque verbis proferuntur *). Talis est stilus THVCYDIDIS, XENOPHONTIS, ARISTOPHANIS. Ast, quum LYSIAS et ISAEVS exile quoddam atque exsuccum dicendi genus inuenerint **): factum est, vt plures eorum imitarentur exilitatem, et sibi ipsis Athenis magis viderentur Attici, si siccam atque ab omni ornatu alienam dicendi formam sequerentur, quos grauiter reprehendit CICERO ***). *Stilus Atticus.*

*) Virtutes ergo Attici stili sunt I. *breuitas,* (non simpliciter tamen: sed in quantum argumento ea conuenit. Vid. omnino CIC. *Brut. c. 82.* vbi dedita opera errorem eorum refutat, qui breuitate censerent stilum Atticum, quum DEMOSTHENES non minus Atticus fuerit, quam LYSIAS. G.) II. omnis *tumoris* atque *adfectationis fuga,* III. *acumen,* IV. *elegantia.* Hinc praeclare monet CIC. *de opt. gen. orat. c. 3.* non sufficere, vt in verbis nihil sit inquinatum, abiectum, ineptum, durum, aut longe petitum: nec satis esse, si nihil in sententiis absurdum, aut alienum, aut subinsulsum sit: sed exigi etiam vires, lacertos, sanguinem, id est, acumen et elegantem grauitatem, (¶ aut potius digna rebus verba, copiosa, vbi opus est, etc. G.) Sic Attica sunt illa PLIN. *epist. I, 3. Tu modo enitere, vt tibi ipse sis tanti,* *quan-*

quanti videberis aliis, si tibi fueris. Breuia enim haec sunt, recta, acuta, elegantia. Attica etiam illa *epist. I, 9. O rectam sinceramque vitam! o dulce otium honestumque, ac paene omni negotio pulchrius! o litus, verum secretumque μȣσεῖον! quam multa inuenitis? quam multa dictatis? Proinde tu quoque strepitum istum, inanemque discursum, et multum ineptos labores, vt primum fuerit occasio, relinque, teque studiis vel otio trade. Satius est enim, vt Attilius noster eruditissime simul et facetissime dixit, otiosum esse, quam nihil agere.* Sic pleraque apud PLINIVM sunt breuia, ab omni tumore aliena, acuta, ac polita, id est ἀττικώτατα. Tali etiam dicendi genere in epistolis ad Atticum non infeliciter vtitur CICERO, in historia SALLVSTIVS, Thucydidis imitator; nonnumquam etiam SENECA, quamuis is ob nimiam sententiarum frequentiam paulo tumidior videatur.

**) Sunt quidem LYSIAS eiusque discipulus ISAEVS venusti scriptores, subtiles, puri, sed tenues admodum et inornati, (¶ sine amplificatione. G.) Vnde QVINCTILIANVS, praeclarus ingeniorum censor (*lib. X. Instit. cap. 1.*): *Lysias subtilis atque elegans, et quo nihil, si oratori satis sit docere, perfectius, nihil enim in eo est inane, nihil arcessitum, puro tamen fonti, quam magno flumini propior.* Duas itaque priores, vt et postremam stili Attici virtutem in hisce oratoribus mirati sunt veteres: ast tertia illis plane defuit. Omnia enim simplicia sunt, exilia, sicca, vt vix quiuis ex plebe aliter potuerit loqui. (Nempe sic scribebat caussas LYSIAS, quasi haberentur ab ipsis litigatoribus, quibus nimirum eas ediscendas daret. G.) Quum tamen multi maximam stili Attici virtutem, id est acumen, non animaduerterent: factum est, vt non paucis magis placerent LYSIAS et ISAEVS, quam ipse DEMOSTHENES, aliique scriptores ἀττικώτατοι. At-

que

que hi demum Atticum dicendi genus in ſiccitate atque exilitate ſermonis quaeſiuerunt.

***) CIC. *Orat. 7. ſeq.*

XL.

Attico dicendi generi e diametro opponitur ASIATICVM, quod omnium eſt vberrimum *). Paucas enim ideas multis verbis exprimit, ita, vt, ſi copiam atque vbertatem tollas, vix quidquam admiratione dignum relinqui videatur **). **Stilus Aſiaticus.**

*) Initio Athenis tantum florebant eloquentiae ſtudia. Poſtea etiam in Aſia coli coeperunt. CIC. *Brut. cap. 13. Vt ſemel e Piraeeo eloquentia euecta eſt, omnes peragrauit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt, vt ſe externis oblineret moribus, omnemque illam ſalubritatem Atticae dictionis, quaſi ſanitatem, perderet, ac loqui paene dediſceret. Hinc Aſiatici oratores, non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia, ſed parum preſſi, et nimis redundantes.* Add. c. 95. Poſtquam vero ſemel redundans illa orationis vbertas in deliciis eſſe coeperat: ipſas etiam Athenas inquinauit. Vnde PETRON. *Satyr. cap. 2. Nuper ventoſa iſthaec et enormis loquacitas Athenas ex Aſia commigrauit, animosque iuvenum ad magna ſurgentes veluti peſtilenti quodam ſidere afflauit, ſimulque corruptae eloquentiae regula ſtetit, et obtinuit.* Denique et Romanos oratores Aſiaticae copiae ſtuduiſſe nouimus, maxime CICERONEM, qui ſaepe vix dicendi finem repetit. Vnde nec olim defuerunt, quibus iſte orator *inflatus et tumens, nec ſatis preſſus, ſupra modum exſultans et ſuperfluens, et parum Atticus videretur.* AVCT. *de cauſſ. corrupt. eloqu. cap. 18.* (Haec in CICERONEM adoleſcentem ex ali-

qua

qua parte conuenirant. Vid. ipſum *Orat.* c. 30. Poſtea enim apud Molonem Rhodium praecipue, hoc emendauit. Itaque Aſiatici ſtili ſpecimina forte ſuppeditauerit *Oratio pro Roſcio Amerino*; aliae non temere. G.)

**) Ait CIC. *pro Mil. cap. 4. Eſt haec non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum e natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus, vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, ſi in tela, aut latronum, aut inimicorum, incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendae ſalutis.* Quantum hic verborum! Et tamen pauciſſimae haec ideae tot verborum phaleris teguntur: *ius naturale permittit moderamen inculpatae tutelae.* Aſiatico ergo ſtilo haec expreſſit CICERO. E recentioribus in orationibus ſuis plane Aſiaticus eſt M. ANT. MVRETVS, qui ipſum nonnumquam CICERONEM copia videtur ſuperare.

(Vocet aliquis, ſi ita volet Aſiatica. Dummodo Demoſthenem Atticae eloquentiae exemplar ita loquutum, idem agnoſcat. Ridiculus fuiſſet CICERO, ſi illam philoſophicam enunciationem, *Ius naturale permittit moderamen inculpatae tutelae*, in conuentum iudicum et populi attuliſſet. Vtrum aliquid abundet, iudicandum eſt ex conditione audientium; Si ita inſtituere velis oratorem, vt ad pauciſſimas ideas referat orationem: perierit e rebus eloquentia et humanitas: praelegatur in templis Decalogus et Symbolum Apoſtolorum. Faceſſant Chryſoſtomi. Sed nimirum ad hoc valet illa quondam domina rerum eloquentia, vt ab omni parte, et omnibus quaſi anſis ſuis, res offeratur auditoribus: vt omnes velut aditus ad illorum animos tententur, vt pugnetur contra negligentiam, et quibusuis machinis excitetur et conſeruetur attentio. Non qui hoc recte facit, eo minus Atticus eſt, ſi copioſus

piosus est. Sed hoc Atticum est, siue multis verbis dicas, siue paucis, nihil dicere, quod sanum non sit, quod non ad rem, ad caussam, ad consilium dicentis, ad persuadendum, faciet. Potest permitti Auctori nostro, vt Asiaticum dicat genus dicendi copiosissimum. Modo meminerimus, veteres vitii nomen hoc voluisse et luxuriei, a quo CICERONEM post reditum a peregrinatione, postquam honores gerere coepit, liberant, qui iudicare de oratione sine inuidia possunt. G.)

XLI.

Pressius Asiatico, Atticoque paullo plenius est genus dicendi RHODIVM, adeoque mediocritatem seruat, et similitudinem quamdam inter verba atque ideas *). Vnde et maximam meretur laudem **). Ceterum non melius hos eloquutionis characteres distinguas, quam si vnam eamdemque propositionem diuersis dicendi formis expressam, tibi ob oculos ponas ***). *Stilus Rhodius.*

*) Talis plerumque est stilus CORN. NEPOTIS, C. IVL. CAESARIS, T. LIVII, (inprimis vero M. TVLLII. G.) quorum lectio ideo maxime commendanda est adolescentibus. Quam iustum orationis habitum conspicimus in illis CORN. NEP. *Attic. c. 13. Vsus est familia, si vtilitate iudicandum est, optima; si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi, et plurimi librarii, vt ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non vtrumque horum pulchre facere posset.* Nihil hic abruptum, nihil redundans, nihil, quod aut addi aut demi, saluo stili nitore, possit. Et talem quidem esse oportet stilum RHODIVM.

**) Laudat stilum Rhodium cic. *Brut. c. 13 Rhodii oratores Asiaticis saniores, et similiore Atticis*, (i. e. iudicio TVLLII perfectissimis. G. Et sane, quum *Lacones* iusto sint breuiores, *Asiatici* nimis redundantes: facile adparet, *Atticum Rhodiumque* dicendi genus esse ceteris omnibu longe anteponendum. Origo scholae rhetoricae quae Rhodi diutissime floruit, ab Aeschine est, qu exsul ibi docuit, et teste PLVTARCHO *de X orat* σχολὴν ἐκεῖ προσκατέλιπε, τὸ Ῥοδιακὸν διδασκαλεῖο κληθὲν, *reliquit ibi scholam, quae Rhodiaca ad pellata.* Add. QVINCT. *Inst. orat. lib. XII. c. 10* Hinc et principes Romani, quos dicendo valuiss nouimus, Rhodum ad audiendos rhetores, inprimis APOLLONIVM MOLONEM, confluebant, vel Vti C. Iulius Caesar, SVETON. *Iul. c. 4.* M. Tullius Cicero, AVREL. VICTOR. *de vir. illustr. c. 4* M. Iunius Brutus, ID. *ibid. c. 5.* Cassius, APPIAN *de bello ciuili lib. III.* Conf. IO. MEVRS. *de Rhodo lib. I. cap. 11.*

***) Esto propositio: *studia optimarum artium perpetuo nobis prosunt.* Hanc *Attice* it exprimit PLIN. *epist. I, 3. Reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur hoc numquam tuum desinet esse, si semel coeperit* Item *Asiatice* eloquitur CIC. *pro Arch. c. 7. Nam ceterae res neque temporum sunt, neque aetatum omnium, neque locorum; haec studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis perfugium ac solatium praebent delectant domi, non impediunt foris; pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.* Iam si ita diceres: *quum reliquarum rerum omnium non admodum sit diuturna possessio: sola optimarum artium studia omnium temporum ac locorum esse videntur* Rhodius hic stilus esset futurus. (¶ Ita *Laconice* dictum erit: *Fur est, qui mandato in suam rem vtitur*: *Attice* vero: *Non minus fur est, qui mandatum sibi negotium in rem suam vertit, quam*

qu

qui pecuniam, quam alii ferre iussus fuerat, in suos loculos recondit: Rhodius aliquis forte erat dicturus: *Qui alienam rem inuito domino contrectauit, eum furem esse, totus iureconsultorum chorus adfirmat: de eo vero quid dicamus, qui negotium alienum suae permissum fidei ita tractat, vt ipse inde vtilitatem capiat, damnum vero, qui mandauit. Hunc talem furum consortio quis exemerit?* Quod *Asiatice* sic enunciat CIC. *pro Rosc. Am.* c. 38. *Quid recipis mandatum, si aut neglecturus, aut ad tuum commodum conuersurus es? cur mihi te offers, ac meis commodis, officio simulato, officis et obstas? recede de medio: per alium transigam. Suscipis onus officii, quod te putas sustinere posse: quod minime videtur graue iis, qui minime ipsi leues sunt. Ergo idcirco turpis haec culpa est, quod duas res sanctissimas violat; amicitiam et fidem. nam neque mandat quisquam fere, nisi amico: neque credit, nisi ei, quem fidelem putat. Perditissimi est igitur hominis, simul et amicitiam dissoluere, et fallere eum, qui laesus non esset, nisi credidisset.* G.)

XLII.

Si quaeras, quodnam horum dicendi generum maxime probandum sit: iam monere me memini, nec Laconicum, nec Asiaticum multum laudis habere. Danda tamen opera, ne quid inuita Minerua tentemus. Alia ingenia ad CICERONIS vbertatem, alia ad PLINII pressiorem stilum, alia ad CORNELII NEPOTIS, aut CAESARIS medium characterem natura feruntur *). Multum vero in cultiore Latinitate proficiet, quicumque naturam sequetur. Deinde in adolescentibus magis laudanda orationis redundan- *Quis horum praeferendus?*

 tia,

tia, quam in viris, quos decet ſenſim amputare luxuriantem illam verborum ſilvam, et vel ad Atticam, vel Rhodiam, dicendi formam ſenſim adſpirare **).

*) Quo vero tendat ingenium, facillime colliget ex ipſa auctorum lectione. Solent enim ea nobis legentibus quam maxime ſeſe probare, quae genio noſtro conueniunt. (Cautione hic maxima opus eſt, ne fiat, quod in moribus, vbi deteriora placent plerisque. Optimum eſt, initio bono ſe praeceptori committere, et iudicio peritorum optimos diligenter legere. Iſocrates apud CIC. *de Orat. III. c. 9.* plane contrariam viam ei, quam hic Auctor ſuadet, ingreſſus eſt. Add. QVINCTIL. 2, 8. 9. ſq. G.)

**) Adoleſcentiam non dedecet illa verborum redundantia: ſed ſenectus aliquid grauius deſiderat. Et profecto ipſa natura ita comparatum eſt, vt ingraueſcente aetate cum rerum omnium, tum verborum, paullatim reddamur parciores. Notatu dignum eſt exemplum HORTENSII, de quo CICERO *in Bruto cap. 95. Sed ſi quaerimus, cur adoleſcens magis floruerit dicendo, quam ſenior, cauſſas reperimus veriſſimas duas. Primum, quod genus erat orationis Aſiaticum,* ADOLESCENTIAE *magis conceſſum, quam ſenectuti.* Et, paucis interiectis: *Haec autem, vt dixi, genera dicendi aptiora ſunt* ADOLESCENTIBVS: *in ſenibus grauitatem non habent.* (¶ Sic LIPSIVS non prius ſequutus eſt illud conciſum dicendi genus, quam cum Profeſſor iam fuiſſet, Senecam et Tacitum edidiſſet. G.) Quemadmodum ſcilicet in puellae ornatu multa tolerantur, quae matronam parum decent: ita in adoleſcentia laudem aliquam habet diffuſum illud orationis genus, quod parum probatur in ſenibus.

XLIII.

XLIII.

Quemadmodum vero hi orationis characteres ad stili *qualitatem* pertinent: ita, quod ad eiusdem *quantitatem* attinet, aliud est MAGNIFICVM, aliud MEDIOCRE, aliud TENVE dicendi genus *), cui totidem opponuntur dicendi formae vitiosae, stilus videlicet FRIGIDVS vel TVMIDVS, INCONSTANS vel INAEQVALIS, ac denique SICCVS **). Multa de his praecipiunt rhetores, sed, quibus perlectis, vix capies horum characterum differentiam ***). Operam ergo dabimus, vt, quoad fieri poterit, dilucidissime et hanc doctrinam explicemus. *Altera stili diuisio.*

*) Ita plerique rhetores, et ipse etiam CICERO, *Orat. ad Brutum lib. I.* et e poetis etiam AVSONIVS *in Gripho:*

Trinum dicendi genus est, SVBLIME, MODESTVM,
Et TENVI *filo.*

Nec rei natura repugnat. Quidquid enim pulchrum videtur, aut *grande*, aut *mediocre*, aut *tenue* est. DEMETR. PHAL. tamen *de eloquut. 36.* paullo aliter init rationem, quatuorque ponit dicendi genera, quorum primum vocat ἰσχνὸν, siue *tenue*, alterum μεγαλοπρεπὲς, siue *magnificum*, tertium γλαφυρὸν, siue *ornatum*, et vltimum denique δεινὸν, siue *graue*. (¶ Sunt haec varia epitheta orationis et adiuncta pro diuerso respectu et affectibus diuersis. Non potest oratio, vt alia, in quibus arbitrium et gustus quidam regnat, sub accuratas leges et intra terminos exquisitos redigi. Simile quid obserues in epithe-

tis vocis humanae, colorum, habitus, mentis et corporis. G.) Sed et EMPORIVS *de ethopoeia* (*g* p. 278. edit. Pith. G.) hanc et fuperiorem diuifionem confundit, dum fcribit: *Tres figurae,* VASTA, HVMILIS, TEMPERATA, *quos characteres Graeci vocant* ASIATICVM, ATTICVM, RHODIVM. Ex quo patet, ipfis olim rhetoribus parum inter fe conuenifle. Sed quum oratio magnifica etiam grauis atque ornata; ornata vero etiam magnifica effe poffit: primam diuifionem huic alteri merito praeferimus. *g* In alia omnia abit idoneus harum rerum iudex, IO. GVIL. BERGERVS, qui in difputatione *de* σεμνῷ *in oratione Corn. Taciti,* §. VI. vtramque hanc, in tres et quatuor dicendi formas, diuifionem, tamquam imperfectam, reiiciens, Hermogeni, qui feptem numerat, totus affentitur. Operae pretium effe puto, quaedam inde huc transferre: *Tullius,* inquit, *doctrina faeculi fui non contentus, eodem libro, quo triplicem orationis characterem copiofius defcribit, hanc diuifionem efformandis tot dicendi generibus parum aptam effe, docet, cui oratio inftar cerae eft,* mollis, tenera, flexibilis, vt fequatur, quocumque torqueas, *varieque tractari poffit. Hinc, vbi de claris oratoribus incipit tradere, eorumque in dicendo virtutes commemorat, non tantum grandes, tenues, temperatos producit in fcenam, fed alii praeterea* afperi, *alii* vehementes, concitati *alii et* volubiles, floridi *alii, alii alio nomine, vocantur. Immo in partitionibus oratoriis, aliam docendi viam ingreffus, orationis* quinque *quafi* lumina *efficit,* dilucidum, breue, probabile, illuftre, fuaue, *docetque haud ineleganter, quid in quoque optimum fit et obferuatu dignum.* Hoc apparet, quae de tribus dicendi characteribus difputantur, fundamentis non firmis admodum niti. Conferantur, quae infra ad §. 49. dicta funt, et *Excurf.* III. (A.)

**) Vid. GELL. *Noct. Attic. VII,* 14.

***) Quam

***) Quam parum veteres rhetores hanc stili differentiam ipsi videantur intellexisse, vel ex iis adparet, quae DEMETR. PHALEREVS de his characteribus, et DIONYSIVS LONGINVS de stilo sublimi disserunt. Ille eam demum orationem putat magnificam, quae habeat numeros accurate dimensos, membra prolixiora, dictionem circumductam, verba asperiora, figuras sonoras, vocales concurrentes, sententias graues. Sed quis haec omnia stilum magnificum efficere dixerit? Paullo melior DIONYSIVS LONGINVS: sed ita, vt nec ipse omnia exhaurire videatur. Verum quidem est, ex praeceptis rhetorum et exemplo optimorum poetarum Iouis imperantis orationem breuem et concitatam esse debere, talemque breuitatem summis personis dignissimam esse, ceu elegantibus testimoniis atque exemplis ostendit V. C. PETR. BVRMANNVS, *ad Valer. Flacc. Argonaut. lib. IIII. v. 78.* Sed aliud est genus dicendi breue et concitatum, aliud sublime. Breue est illud VIRGILII *Aeneid. IIII. v. 237.*

Nauiget, haec summa est, hinc nostri nuntius esto.

Sed nihil ego hic sublime aut magnificum video.

(Non scripturus illa fuerat de DEMETRIO PHALEREO (quisquis ille sit) atque LONGINO vir magnus (sed quum ista commentaretur, quae postea abiecit, iuuenis, et a praesidiis, quae lectione comparantur, imparatus). Non igitur scripturus illa fuerat, si aureolos libellos legisset, quos *coticulas ingeniorum*, tum quia poliantur, tum qua explorentur, vere dixeris. Breuis est DEMETRII libellus, misere truncatus LONGINI: sed quae supersunt, magistrum referunt praestantissimum. Aequi simus erga hos, vt erga alios artifices. Vni pictori, vni musico, de arte sua plus creditur, quam mille imperitis, qui se quo-

 que

que aures et oculos habere, clamitare poſſunt. Apelles Alexandro, et Megabyzo Zeuxis imponunt ſilentium. ¶ Scilicet in artibus omnibus hoc contingit, vt videant multa, obſeruent, laudent, vituperent etiam, periti, quae plane reliquorum aciem effugiunt. Ita, vt vno exemplo vtar, ſummos pictores vidi reprehendere, quae ſatis laudari poſſe negabant alii, quos colorum ſplendor et varietas, vel ſimile quid, inprimis autem ſua in hac arte ignorantia a vitiis auocaverat: et tantum non adorari vidi, quae vulgi oculos neque aduertere poterant, neque detinere. Quin ſectas ſibi ſuas habent artifices omnes, quae ſe inuicem accuſant, vtraeque autem laudantur ab hominibus vel moderatis, vel non nimis acutum cernentibus. Ita in muſicis ſe res habet, in poeſi, et vbicumque περὶ τȣ̃ καλȣ̃ disputatur. Ne quid dicam de grauiorum rerum concertationibus. Neſcio autem, an ſatis verecundum ſit, vanitatis inde arguere diſſentientes, etc. De mathematicis, de phyſicis, de poetis et oratoribus ſi non iudicaſſet THOMASIVS (hunc enim auctorem tum habebat noſter), neſcio, an minus admirationis inter ſuos, plus certe apud exteros atque poſteros famae bonae conſequutus eſſet. || Ceterum quidquid boni in hoc argumento vel auctor noſter, vel recentiorum quisquam dixit, illud acceptum referri debet his, quos laudamus, et multo plura, quae praetermiſit, recte ille quidem, tamquam ſubtiliora, quam quae tironibus proponi, vt nunc res ſunt, debeant: ſed male quod contemſit. Conf. quae ad §. 37. diximus. Illud vnum lubet addere ipſius LONGINI c. 6. Ἡ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐςὶ πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα, vbi longi vſus et multorum experimentorum vltimum ait eſſe fructum et florem illam de oratione dextre iudicandi facultatem. G.)

XLIIII.

XLIIII.

TENVEM ergo, vt ab hoc ordiamur, illum vocamus ſtilum, qui Latinus quidem et concinnus †), ſed minime ornatus *). Nuda ergo haec oratio eſt, recta, et venuſta, omni ornatu orationis tamquam veſte detracta ††). Contra, ſi vel Latinitas parum pura, vel oratio parum concinna ſit, nec ſententiae quidem admodum graues ſubſint: naſcitur inde genus dicendi SICCVM **). *Stilus tenuis, eique oppoſitus ſiccus.*

†) (i. e. aptus rebus, non vt ſupra 1, 2, 17. accepit, numeroſus et periodicus. G.)

*) Talis eſt ſtilus PHAEDRI, C. IVLII CAESARIS, (¶ hunc ſupra §. 41. ad Rhodium retulerat. Ergo non ſimpliciter ſunt ſynonyma *mediocris* et *Rhodius:* ſed alioquin falſum eſt, ſtilum Caeſaris eſſe tenuem. G.) nonnumquam etiam CICERONIS in epiſtolis ad diuerſos. (¶ In his dixerim plerumque, ſemper autem in iis, quae ad Atticum dedit. Etiam ſaepe in orationibus, vbi τὸ πιθανὸν ſequutus narrat, notationem morum habet. In philoſophicis fere ſemper, niſi in amoenioribus locis communibus. Ex hoc genere ſunt TERENTIVS, quoque plerisque locis, PLAVTVS etc. G.) Sic et SVETONIVS raro vltra ſtilum tenuem adſurgit. Ait hic *Iul.* 1. *Julius Caeſar diuus annum agens ſextum decimum patrem amiſit, ſequentibusque flamen dialis deſtinatus, dimiſſa Coſſutia, quae familiae equeſtris, ſed admodum diues praetextato deſponſata fuerat; Corneliam Cinnae, quater conſulis, filiam duxit vxorem, ex qua illi mox Iulia nata eſt.* Omnia hic Latina ſunt et concinna: ſed nullum vides ornamentum, nihil, quod ingenium prodat. Atque ita fere ſemper humi ſerpit (certe

 pedi-

pedibus incedit, cum priuatam fere vitam sibi scribendam sumserit. G.) SVETONIVS. (*G.* Vocatur vno verbo hic character ἰδιωτισμὸς, vid. LONGIN. 31. et ibi TOLL. v. g. ex SEN. *controu.* 3. praef. De reliquo illum pulcherrime pinxit CIC. *orat.* 23. f. 75. sq. de quo breuiter HORAT. A. P. 240.

Ex noto fictum carmen sequar, vt sibi quivis
Speret idem; sudet multum, frustraque laboret
Ausus idem.

[Peculiaris περὶ ἀφελοῦς λόγου libellus exstat ARISTIDIS.] G.) At tenue tamen dicendi genus CAESARI tribuendum esse negat vir celeberrimus, IO. GVIL. BERGERVS *de naturali pulchrit. orat. p. 64.* Sed id fortassis de eius orationibus olim verum fuerit. Quod enim ad commentarios de bello ciuili et Gallico attinet, quos superstites esse voluit fortuna, de iis iam recte iudicauit Brutus apud CIC. *in Brut. cap. 75. Atque etiam commentarios quosdam scripsit rerum suarum, valde quidem, inquam, probandos. Nudi enim sunt, recti, et venusti, omni ornatu orationis, tamquam veste, detracto.* Quae sane non est, nisi tenuis orationis descriptio. (Regeret illustr. BERGERVS, posse corpus nudum esse, et tamen non tenue aut *iunceum*, sed *habitius, solidum et succi plenum*, quale est apud Terentium. Ceterum illud etiam hic obseruandum, fieri posse et solere, debereque adeo, vt vnius orationis pars sit stilo tenui scripta, alia mediocri etc. G.)

G. ††) Nimirum distinguendum est inter venustum et ornatum; illud est naturale, hoc ascitum. Venusta est mulier nuda etiam. Ornatissima potest eadem esse turpissima, (G.)

**) Non opus est exemplis. Plura quotidie prela typographorum fatigant scripta, quae

vis

vis pumice ficciora. Modo enim Latinitas iis deest, modo concinnitas; modo fententiae tam abfonae funt, vt fine indignatione legi vix pos- funt. ¶ Sicca quoque funt PETRONII quaedam, v. g. de Lycanthropo c. 62. etc. (G.)

XLV.

MEDIOCRE dicendi genus adpellamus, quod et concinnum, et praeterea (¶ mediocriter, G.) ornatum eft *). In quo fi quis fibi parum conftans, puris impura, concinnis diffoluta, ornatioribus incomta mifceat: nafcitur inde ftilus INCONSTANS vel INAEQVALIS, quo vix vllus poterit reperiri abfurdior **).

Stilus mediocris, eique oppositus inaequalis.

*) Dabimus exemplum mediocris ftili ex PETRONII *Satyrico cap. 3. Adolefcens, quoniam fermonem habes* NON PVBLICI SAPORIS, *et, quod rariffimum eft, amas bonam mentem, non fraudabo te arte fecreta. Minimum in his exercitationibus doctores peccant, qui neceffe habent* CVM INSANIENTIBVS FVRERE. *Nam nifi dixerint, quod adolefcentuli probent, vt ait Cicero, foli in fcholis relinquentur; ficuti* FICTI ADVLATORES, *quum coenas diuitum captant, nihil prius meditantur, quam id, quod putant gratiffimum auditoribus fore, (nec enim aliter impetrabunt, quod petunt, nifi quasdam* INSIDIAS *auribus fecerint:) fic eloquentiae magifter, nifi, tamquam* PISCATOR, EAM *impofuerit hamis* ESCAM, *quam fcierit adpetituros effe pifciculos, fine fpe praedae moratur in fcopulo.* Et *cap. 4. Quid ergo eft? parentes obiurgatione digni funt, qui nolunt liberos fuos* SEVERA LEGE *proficere. Primum enim, ficut omnia,* SPES *quoque fuas* AMBITIONI *donant: deinde, quum ad* VOTA *pro-*

properant, CRVDA *adhuc* STVDIA *in forum* PROPELLVNT, *et eloquentiam, qua nihil esse maius confitentur*, PVERIS *induunt adhuc nascentibus*. Haec PETRONIVS. Vides, omnia non solum Latina et concinna, verum etiam ornatissima esse. Si enim tot elegantes translationes, tot praeclara epitheta, tot insignes imagines ac similitudines, aliaque, quae litteris maiusculis expressimus, consideraueris, non negabis, totam orationem tersam esse atque ornatissimam. (Ex hoc genere sunt narrationes multae in CICERONIS orationibus, descriptionesque, exordia librorum, digressiones amoeniores, vt in *Catone* laus agriculturae: LIVII orationes quaedam et descriptiones: SALLVSTII, LIVII, CAESARIS historia paene tota, et multa PLINII iunioris. G.)

**) Solet hoc illis contingere, qui hanc vel illam dictionem elegantiorem, aut integras etiam sententias ornatiores bonis auctoribus sublegunt, atque huic purpurae deinde suas adtexunt lacinias. Sic enim fit, quod ait HORATIVS *A. P.* 24. *Amphora coepit institui, currente rota cur vrceus exit?* Exempla passim prostant. (Praesertim apud imitatores, qui illud imitari putant, quum centones suunt ex pannis diuersi generis, et imperite vtuntur apparatibus eloquentiae alienis. Tales libri prosunt exercitatis, vel certe prudentem monitorem habentibus. G.)

XLVI.

Stilus magnificus.

MAGNIFICAM denique orationem non solum Latinam, concinnam, et ornatam, verum etiam sublimem esse decet. Sublimis vero fit oratio, si et verba selectiora *) et sententiae graues atque acu-

acutae **), et figurae denique adfectibus ciendis idoneae ***), frequentius adhibeantur.

¶ Maiore cum fructu suo, quae hic dicuntur, leget is, qui antea cognouerit et examinauerit, quae *Excurs. III.* sunt obseruata. (A).

*) Sublime ergo tum in *verbis* quaero, tum in *sententiis*, tum in *figuris*. Fatendum equidem est, altitudinem illam, quam LONGINVS ὕψος adpellitat, magis (certe non minus, G.) in ipsis sententiis grandibus, quam verbis, sitam esse: BERGER. *de natur. pulchrit. orat. p. 347.* (¶ Sermo ibi est non de ὕψει in genere, sed de genere ὕψους, quod fit verbis Mosis: *fiat lux, et facta est lux.* Alioquin Longinus de verbis et eorum sublimitate praeclare multa praecipit. G.) Sed ideo non existimandum est, verbis nihil magnificentiae inesse. Obseruat sane hoc dicendi magister optimus, QVINCTIL. *Instit. orat. lib. VIIII. cap. 4.* (s. 130. de oratorio numero agens.) *Nam quis dubitat, alia lenius, alia concitatius, alia sublimius, alia pugnacius, alia grauius esse dicenda? Grauibus, sublimibus, ornatis, longas magis syllabas conuenire? ita, vt lenia spacium; SVBLIMIA et ornata CLARITATEM quoque vocum poscant potius, quam his contraria?* Ad sublimitatem aliquid conferunt I. *Verba prolixiora,* maxime *decomposita,* dummodo non sint poetica et dithyrambica. Sic stilo sublimi aptiora sunt *alleuamentum*, quam solatium, *effeminatus,* quam *muliebris*, *contumacissimus*, quam *contumax.* ¶ Talia etiam sunt v. c. *Dî immortales, orbis terrarum, conspiratio, consequentium saeculorum perpetuitatem, innumerabilia, incredibiliter, immortalitati consecrare*, etc. (G.) II. *Verba* ἐμφατικώτερα, ¶ quae pingunt et oculis spectandum quasi repraesentant rem, vt *de gradu deiicere, in coelum tollere laudibus, spirare et anhe-*

anhelare caedem. (G.) Sic pro *desperatio incessit animos*, sublimius dixit BVCHNERVS: *desperatio* LYMPHAVIT *animos, et veluti furiis quibusdam* INSTINXIT. III. *Verba a rebus grandibus translata.* BVCHN. *orat. paneg. III. p.* 63. *Neque ignoras*, PROVIDENTISSIME PRINCIPVM, *quae inimici fati* TRVCVLENTIA, *quae impotentis* TVRBINIS *vis incubuerit adhuc, quantumque malorum inuexerit nobis contumacissimus belli* FVROR. *Ergo quum iam redire nobiscum in gratiam iratum videatur numen, quum* EVANESCERE *incipiant* NVBES, *quae paullo ante tot tristia circum* FVLMINA *eiaculabantur, tranquilliorque* FVLGERE SERENITAS, cet. Sublimia haec omnia ac magnifica, quia translata a rebus grandibus. Porro huc pertinent IIII. *Epitheta ἐμφατικὰ καὶ αὐξητικὰ*, qualia in superiore BVCHNERI loco sunt *inimici fati truculentia, impotentis turbinis vis, contumacissimus belli furor, tranquillior serenitas, vagata late ruina*, cet. ℊ De his ad §. proximum 47. dicetur. (G.)

**) Non verba solum sublimem efficiunt orationem, sed maxime etiam sententiae. ℊ Hic regnat Longinus et interpres eius Tollius. (G.) Eas esse oportet I. *acutas.* (Vid. infra 1, 2, 63. Hic illud modo teneamus acutum esse, ad quod inueniendum et intelligendum celeritate quadam cogitandi opus est. G.) Recte DEMETR. PHALER. *n. LXXVII.* obseruat, extra consuetudinem esse debere orationem magnificam. Ἡ γὰρ κυρία, καὶ συνήθης σαφὴς μὲν ἀεὶ, τῇ δὲ καὶ εὐκαταφρόνητος. *Propria enim, et ex consuetudine loquutio plana quidem semper erit, sed hac de caussa etiam abiecta.* Iam vero maxime extra consuetudinem sunt sententiae acutae, atque hinc magnifico characteri conuenientissimae. Regnat in eo genere PLINIVS in *Panegyrico.* Nos iam pauca exempli loco adducemus ex *capite 19. Est haec natura sideribus, vt parua et*

exilia validiorum exortus obscuret: similiter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen maior omnibus quidem eras, sed sine ullius deminutione maior: eamdem auctoritatem praesente te quisque, quam absente, retinebat: quin etiam plerisque ex eo reuerentia accesserat, quod tu quoque illos reuerebare. Itaque perinde summis atque infimis carus, sic imperatorem commilitonemque miscueras, vt studium omnium laboremque, et tamquam exactor intenderes, et tamquam particeps sociusque releuares. Felices illos, quorum fides et industria non per internuntios et interpretes, sed ab ipso te, nec auribus tuis, sed oculis probantur! Consequuti sunt, vt absens quoque de absentibus nemini magis, quam tibi, crederes. Nulla hic periodus, quam non acumen commendet. ¶ Sed in fine iam vicinia quaedam est vitii, nimii acuminis. (G.) Eodem pertinent II. *sententiae graues* de rebus diuinis, ciuilibus, naturalibus, quae ipsae per se grande quid et magnificum prae se ferunt. ¶ Si nempe argumentum postulat vel patitur. Sed possunt etiam minute et scholastice tractari haec omnia: [δεῖ γὰρ ἐ τὰ λεγόμενα σκοπεῖν, ἀλλὰ πῶς λέγεται· ἔςι γὰρ καὶ μεγάλα μικρῶς λέγοντα ἀπρεπές ποιεῖν τῷ πράγματι, verba sunt DEMETRII, et talem [illegible] oratorem dicit Theopompum δεινὰ ἐ δεινῶς λέγοντα.] (G.) Quam grauis v. c. est illa sententia PLINII *Paneg. cap. 45. §. 5. Flexibiles quamcumque in partem ducimur a principe, atque, vt ita dicam, sequaces sumus. Huic enim cari, huic probati esse cupimus: quod frustra sperauerint dissimiles: eoque obsequii continuatione peruenimus, vt prope omnes homines vnius moribus viuamus.* Et interiectis quibusdam: *nam vita principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo.* Eiusmodi loci communes dici non potest, quantam

tam sublimitatem concilient orationi. Eodem pertinent III. *similitudines a rebus grandibus petitae, exempla heroica, testimonia atque apophthegmata virorum maximorum.* Sic quando BVCHNERVS *orat. paneg. IIII. p. 79.* tractat locum communem de salute principis, qua communis omnium salus continetur: primo adfert exemplum Augusti, (¶ SVETON. c. 98. G.) cui Puteolos praeteruehentes nautae acclamarint: *per illum se viuere, per illum nauigare, libertate atque fortunis per illum frui;* ¶ ostenditque, haec non simpliciter esse adulationi vernili tribuenda, sed aliquid veri habere. (G.) Deinde similitudinem addit, petitam a diuina prouidentia, quae omnia foueat ac tueatur per vniuersum orbem. Vtraque amplificatio grandis ac sublimis est. (Conf. Pompeii de TVLLIO testimonia apud hunc *Att.* 1, 14. et *Philipp.* 2. c. 5. G.)

***) Grandem orationem reddunt schemata, cum omnia, tum ea cumprimis, quae vel splendorem conciliant orationi, vel ad affectus excitandos sunt comparata. Talia sunt *interrogatio,* συμπλοκή, (¶ seu πλοκή, per quam intelliguntur ἀναφορὰ et *finalis repetitio.* G.) *exclamatio, apostrophe, prosopopoeia, sermocinatio, cet.* quamvis in his quoque tenendus sit modus, ne in *parenthyrsum* (¶ conf. §. 54. G.) euadat sublimitas.

(Hic sumi in manus debet *oratio pro lege Manilia, post reditum ad Quirites, pro M. Marcello,* ¶ *de haruspic. responsis, pro Sextio* bonam partem, || aut similis, et quae hic praecepta sunt, obseruata a TVLLIO esse, ostendi. ¶ De cetero ita tractare hoc de sublimitate, [quam vulgo vocant,] argumentum, vt illi vel vllo modo satisfiat, libri hoc opus est, non huius breuitatis. Ne Longinus quidem, quantus exstat, haec exhausit omnia, [vtpote qui aliud plane propositum sibi habuisse videtur. Si quis vero hoc agat, ei, vt

vt Demetrium, Hermogenem, Halicarnaſſenſem Dionyſium, aliosque taceam, non praetermittendus eſt Ariſtides, Longino quidem et Hermogeni longe impar, at qui tamen multa praeclare praecipit in libello περὶ πολιτικȢ λόγȢ, cuius σεμνότης non reſpondet quidem τῷ ὕψει Longini, ſed huic fere, quam noſter vocat, magnificae orationi. Et in eo potiſſimum commodus eſt, quod ſingulis praeceptis veterum, Demoſthenis praecipue, ſubiicit exempla.] G.)

XLVII.

Sublimi charaɖteri opponitur FRIGIDVS. Frigus † vero oboritur, quoties quis vel de rebus exilibus grandi ac phalerato orationis genere diſſerit *), vel ineptis hyperbolis **), acuminibusque parum argutis ***), vel epithetis denique abſurdis ****) vtitur. *Eique oppoſitus frigidus.*

† (Frigus in vniuerſum oboritur, quoties conatus mouendi riſum, dolorem, admirationem etc. verbo *incendendi* irritus eſt et effectu caret, vel plane habet contrarium. ¶ Sublimis oratio incendere debet. Orator igitur, quoties excidit propoſito ſuo, frigidus eſt. Acerbos de frigore ſales vid. ad PLAVT. *Poen.* 3, 5, 15. et illud MARTIAL. III, 25.

Si temperari balneum cupis feruens, - -
Rogo, lauet vti Rhetorem Sabineum.
Neronianas is refrigerat thermas. G.)

*) Commune id vitium fuit auctoribus ſequioris aeui. Stilum ſublimem adfectarunt CASSIODORVS, SIDONIVS APOLLINARIS, SYMMACHVS, etiamſi de rebus exilibus diſſererent. E patribus maxime frigidus videtur TERTVLLIANVS, inprimis in libello *de pallio.* Tam tenuem enim cauſſam acturus, tantis incedit cothurnis, vt in

Philippum inuectus DEMOSTHENES non grauius sublimiusque loqui potuisset. (Frigus esset, si serio scripsisset: sed satyra est, vt IVLIANI MISOPOGON. v. ad §. 54. extr. G.) Conf. SAM. WEHRENFELS *diatribe de meteoris orationis, et de logomachiis eruditorum.*

) DEMETR. PHAL. *n. CXV. p. 72.* Ἐκ γὰρ τȣ̃ ὑπερβεβλημένȣ τῆς διανοίας καὶ ἀδυνάτȣ ἡ ψυχρότης. *Ex eo enim, quod superat modum in sententia, quodque item effici non potest, exoritur frigus.* ¶ Vt nimirum etiam eiulatus nimius ridiculus est. (G.) Ipse DEMETRIVS exemplum adducit locum auctoris nescio cuius, qui lapidem descripturus, a Cyclope in nauem Vlyssis proiectum: φερομένȣ, inquit, τȣ̃ λίθȣ αἶγες ἐνέμοντο ἐν αὐτῷ, *quum lapis ferretur, caprae in ipso pascebant.* Nihil est hac hyperbole frigidius. ¶ Huc pertinent celeritatis descriptiones poetarum, de segete et vndis etc. (G.) Talia etiam haud raro apud FLORVM. Iam supra (¶ in metaphora §. 30. * G.) frigidam eiusmodi ὑπερβολὴν de nauibus M. Antonii adducere me memini. Iam aliam addo ex *lib. II. cap. 17. Decimus Brutus, aliquanto latius Celticos Lusitanosque, et omnes Gallaeciae populos, formidatumque militibus flumen Obliuionis, peragratoque victor oceani litore non prius signa conuertit, quam cadentem in maria solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegii metu et horrore deprehendit.* Quis haec legens non mera sibi prodigia narrari putet? Et tamen nihil in Hispania vidit Romanus miles, tantis ampullis dignum. Cur enim formidassent Limaeum fluvium, (Straboni *Lethe* dictum? G.) cur sine horrore non adspexissent solem occidentem? Nihil ergo hac Flori hyperbole frigidius. Eleganter QVINCTIL. *Instit. orat. lib. VIII. cap. 6. Huius quoque rei* (hyperboles) *seruetur mensura quaedam. Quamuis enim est omnis hyperbole vltra*

vltra fidem: non tamen esse debet vltra modum: nec alia via magis in κακοζηλίαν itur. Piget referre plurima hinc orta vitia, quum praesertim minime sint ignota et obscura. Monere satis est, mentiri hyperbolen, nec ita, vt mendacio fallere velit. Quo magis intuendum est, quousque deceat extollere, quod nobis non creditur. Peruenit haec res frequentissime ad risum: qui si aptus est, vrbanitatis: sin aliter, STVLTITIAE *nomen assequitur.* ¶ Ita sane est, sed quae de hyperbole dicta sunt, non sic debent accipi, quasi illa semper frigida sit. In poesi enim hyperbolae saepe sublimitatis quoddam genus pariunt, praesertim si non nimis sint immodestae; quin ipsi diuini poetae audacissimas interdum non reformidarunt. Vnam ex multis indicabo, quae animum meum semper magna cogitatione impleuit. Ps. LXII, 10. Dauides, hominum describens fragilitatem vanitatemque, eos *ipso nihilo praeponderari* canit. Cogita, in lance altera suspendi omnes homines, in altera vero τὸ nihilum tamquam pondus imponi, quod ad illos ita graue sit, vt elidat istam cum leui sua merce in altum. Interim quae orationem volunt intrare hyperbolae, valde debent esse verecundae, quarum aliquae etiam in vulgi ore sunt, nimis enim impudentes prosa eloquentia non tolerat, quia nihil ibi maius efficit frigus, quam illae, hinc Fabius VIII, 6. eas *audacioris ornatus summo loco* posuit. Sed non minus caussa frigoris fieri potest illa fecunda mater ornatus et magnificentiae, metaphora, si nempe, vt Aristoteles *Rhet.* III, 5, 17. sqq. monet, ineptae sint aut obscurae translationes. Plura hac de re egregie praecipit CASELIVS in Phalereum c. 43. coll. c. 42. vbi de frigore generatim, vt illo dignum est, disputat. (A.)

***) Talia sunt frigida illa acumina, quae Thrasoni suo tribuit TERENT. *Eun. III, 1. v. 22.*

Illi inuidere miſere: verum vnus tamen impenſe, elephantis quem Indicis praefecerat. Is, vbi moleſtus magis eſt; quaeſo, inquam, Strato, eone es ferox, quia habes imperium in belluas? GNATH. *pulchre me hercle dictum et ſapienter.* PARM. *papae! iugularas hominem. Quid ille?* THRASO. *mutus illico.* GN. *quidni eſſet? - -* TH. *quid illud, Gnatho? Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio, num quid tibi dixi?* GN. *numquam: ſed narra, obſecro. - -* TH. *vna in conuiuio erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus. Forte habui ſcortum: coepit ad id alludere, et me irridere. Quid ais, inquam, homo impudens? Lepus tute es, et pulpamentum quaeris.* GN. *Ha, ha, he!* TH. *quid eſt?* GN. *facete, lepide, laute: nihil ſupra. Tuumne, obſecro te, hoc dictum erat? Vetus credidi.* TH. *audieras?* GN. *ſaepe: et fertur inprimis.* TH. *meum eſt.* Quid quaeſo frigidius eſt hiſce Thraſonis acuminibus? Haec ſi frequententur, oratio profecto ipſa hieme Gallica fiet frigidior.

****) *Epitheta* quoque vt ornant, ita et frigidiſſimam reddunt orationem. Illud fit, ſi loco et cum delectu; hoc, ſi confertim et promiſcue adhibeantur. Loco et cum delectu adhibentur, I. *Si aliquid efficiunt,* vt ait QVINCTIL. *Inſtit. orat. VIII, 6, 40.* id eſt, ſi ſine illis, quod dicitur, minus eſſet. CIC. *Catil. I, 1. Quem ad finem ſeſe effrenata iactabit audacia?* Deme epitheton, inermis ac veluti imbellis erit oratio. ¶ Talia ſunt plura in principio orationis *pro Milone: Etſi vereor, iudices, ne turpe ſit, pro* fortiſſimo *viro dicere incipientem, timere etc. - - -* noui *iudicii* noua *forma terret oculos, qui* veterem *conſuetudinem fori et* priſtinum *morem iudiciorum requirunt. - - non* vſitata *frequentia ſtipati ſumus. - - praeſidiis* ſalutaribus *et* neceſſariis *ſepti ſumus etc.* Ita *ridiculus mus* Horatii alio omni loco erit ineptus. (G.) II. Si adponun-

ponuntur *discretionis* caussa, v. c. *fortuna secunda, aduersa,* ¶ *malum virus, malum carmen accantassit, Africanus maior, fictae fabulae.* (G.) III. Si rei cuidam sint *propria,* e. g. *alma Ceres, pius Aeneas, augustissimus imperator,* ¶ *sapientissima dea,* pro Minerua, CIC. *pro Mil.* 3. f. 9. Sic apud Homerum fere omnia propria sunt. Ita *magnus Alexander, Pompeius, Carolus* etc. *dirus Annibal. Cultus* poetarum est epitheton. Huc tituli pertinent, *clarissimus* consulum, interdum etiam regum; *egregii, perfectissimi, spectabiles.* Ita hodie non ex sermone metienda sunt epitheta honoris, sed ex possessione quadam et proprietate, vt *Wohlgebohren,* etc. (G.) Alia sunt epitheta, quae propria vocat QVINCTIL. *lib. VIII. instit. orat. cap.* 2. veluti *dulce mustum,* et *cum dentibus albis,* de quibus recte v. c. BVRMANNVS *ad Quinctilian. p. 673. Talia epitheta, adfinia ipsi rei et propria saepe apud poetas occurrunt, vt* demens furor, taciturna silentia, pauidus metus, moestus dolor: *antiquiores magis adhuc in his lasciuierunt, vt Lucretius dixit* sonitum sonantem, *et Aristophanes* βιὸν βιωτόν. *Sed in his omnibus acri opus est iudicio, nec extra carmen facile vsurpandum, ne* INEPTI *videamur.* At nos propria vocamus epitheta, quae rei, tamquam cognomina quaedam tribui solent, et de quibus idem QVINCTIL. *ibid. Interim autem, quae sunt in quoque genere praecipua, proprii locum accipiunt, vt Fabius inter plures imperatorias virtutes cunctator est adpellatus.* IIII. Si *ornatus et descriptionis* caussa adhibeantur. Sic CIC. *de senect. cap.* 15. *herbescentem segetum viriditatem* dixit. Et *ibidem* de vite, *serpentem multiplici lapsu et erratico, ferro amputans.* ID. *pro Mil.* c. 5. *Huius ambusti tribuni plebis intermortuae conciones.* Talia sunt illa VIRG. I, 57. *Luctantes venti tempestatesque sonorae;* et HORAT. I, 36, 20. *Puella lasciuis hederis ambitiosior.*

ſior. (G.) Mirus in his epithetis artifex eſt PETRONIVS. ❡ Vt ab initio ſtatim, *melliti verborum globuli, et omnia dicta ſactaque quaſi papavere et ſeſamo ſparſa: grandis et pudica oratio, non eſt maculoſa nec turgida: ventoſa et enormis loquacitas animos veluti peſtilenti quodam ſidere afflauit.* (G.) V. Si rem, de qua loquimur, *deminuant*, e. g. PETRON. *Satyr. cap. 2. Nondum* VMBRATICVS *doctor ingenia deleuerat.* Et *cap. 7. Delectata illa vrbanitate tam* STVLTA. TERENT. *prolog. in Andr. v. 20. Quorum aemulari exoptat negligentiam potius, quam iſtorum* OBSCVRAM *diligentiam.* ❡ VIRGIL. *Georg.* IV, 201. PARVOS *Quirites*, lepide de apibus; et PLIN. *hiſt. nat.* VIII, 36. ſ. 54. de vrſis, *nec alteri animalium in maleficio ſtultitia* SOLLERTIOR. (G.) Sic adhibita epitheta in laude ponuntur. At frigidam ea reddent orationem, I. ſi ſint *poetica, dithyrambica, ſeſquipedalia.* Talia ſunt illa PACVVII, LVCILII, LABERII: *luctificabile cor, monſtrificabile facinus, repandiroſtrum incuruiceruicum pecus, auis pietaticultrix, gracilipes, crotaliſtria.* II. Si ſint *otioſa*, vel vt ARISTOTELES (❡ *Rhet.* III, 3, 5. A.) vocat ἄκαιρα, v. c. *album lac, ſudor humidus.* ❡ Semper tenendum eſt, hic ſermonem eſſe de eo, quod in oratione conueniat vel non, nam in poeſi non ἄκαιρα ſunt vel otioſa, ſed pingunt, adeoque, vt ipſe Ariſtoteles monet, poetae debent concedi. (A.) Conf. DEMETR. PHAL. *de eloquut. n. LXVI.* III. Si ſint *crebra* ac *denſa.* Ineptit in his APVLEIVS, qui vix ſubſtantiuum ſine epitheto audet ponere. Quam frigida illa *de aſin. aur. III. Commodum punicantibus phaleris aurora roſeum quatiens lacertum, coelum inequitabat.* Conf. de epithetorum vſu BVCHNER. *de commut. rat. dicendi I, 13. p. 214. ſeq.* ❡ cum ARISTOT. l. l. ex quo de cauto vſu epithetorum multa diſcuntur. (A.)

XLVIII.

XLVIII.

De vſu horum characterum ſola notanda eſt regula DEMETRII PHALEREI *de eloquut. n. CXX.* τὸ δὲ πρέπον ἐν παντὶ πράγματι φυλακτέον· τϑτέϛι, προσφόρως ἑρμηνευτέον· τὰ μὲν μικρὰ μικρῶς, τὰ δὲ μεγάλα μεγάλως. *Decorum in omni re ſeruandum eſt, hoc eſt, apte et accommodate ipſis ſingulae res ſunt verbis exponendae, exiles exiliter, et amplae ample* *). *Horum vſus.*

*) *Tenuis* ergo ſtilus locum habet in colloquiis, epiſtolis ad familiares, in ſcriptis didacticis, in hiſtoriis minus pragmaticis: *mediocris* in epiſtolis elaboratioribus, declamationibus ſcholaſticis, dialogis elaboratioribus, ſatyris et hiſtoriis paullo maioris momenti: *ſublimis* denique in panegyricis, hiſtoriis pragmaticis, et ſi quando principi adfingitur oratio. Praecipue opera danda, vt ne diuerſos dicendi characteres temere atque imprudenter miſceamus. Ex inſtituto hoc praeceptum illuſtrat QVINCTIL. *Inſtit. orat. lib. XI. cap. I.*

(De quibusdam paullo mihi aliter videri, fidei meae non eſt diſſimulare. v. g. Quo magis eſt hiſtoria pragmatica, id eſt, rebus, conſiliis, cauſſis euentuum interdum paruis et tantum non contemtibilibus, explicandis intenta; tanto magis tenuem illi ſtilum conuenire, arbitror. Principis orationi nihil minus, quam oratorium illum ornatum, qui ad ſublimem characterem ante relatus eſt, conuenire puto: ſed tum demum vere ſublimem eſſe principis orationem, ſi quam ſimpliciſſimis verbis res maximas enunciet, ſimilemque adeo in ſuo genere, illi ſublimitati, quam LONGINO auctore, Deo Moſes tribuit in principio Geneſeos. ¶ Nempe hic diſtinguere poſſumus

mus inter ſublimitatem cogitandi et rerum, atque inter verba magnifica. Quae ex his oritur ſublimitas, principi non conuenit, ſed decet illum ὕψος cogitationum verbis paucis inornatis prolatarum: vt enim non decet principem eſſe artificem magnum, ſummum ſaltatorem, muſicum, pictorem, ita noſtris moribus neque rhetorem. Aliud erat apud populos libertati adſuetos. || Denique in èadem oratione, pro conditione argumenti, charactera nunc hunc non alium adhiberi non poſſe tantum, ſed debere, exiſtimo, ❡ ſi de rebus dicamus diuerſis, vel diuerſos loqui faciamus, vt in oratione CIC. *pro Caelio.* [Neque vetuit Hermogenes, quo minus plures in vnam confluant orationem.] G.)

XLVIIII.

Tertia diuiſio ſtili.

Omnes hae ſtili differentiae ad formam potius illius, quam ad materiam, pertinent †). Si vero hanc conſideres: ſex habebis dicendi formas vel ideas, PERSPICVAM, GRANDEM, PVLCHRAM, MORATAM, CONCITATAM, et eam, quam DICENDI VIM adpellitare ſolent *).

†) (Illud ſemper tenendum, non eſſe ſeparanda a rebus verba, ſed haec illis ſemper attemperanda: intelligi non poſſe virtutem verborum aliam, niſi in quantum res, quas volumus, et qua parte et modo opus eſt, repraeſentant. Id quod etiam ad vtramque hanc diuiſionem referendum eſt. G.)

*) Non hi ſunt dicendi characteres, ſed certae priorum characterum adfectiones vel virtutes, quae quam maxime ornant orationem. (❡ *Hic aliter ego pronunciandum cenſeo, propterea, quod Hermogenes ideas ſuas non in tribus dicendi characteribus, tamquam in ſubiecta mate-*

materia, confiderat, quod tamen fieri debuit, fi illorum quidem effent affectiones, fed ex ipfis orationis partibus educit quafi et effingit. Verba funt Bergeri ex *difp. de σεμνῷ Taciti* §. IX. Et mihi quidem recte negare videtur explicationem trium characterum, tot tamque diuerfas orationis formas capere. Sed ipfe videatur et obferuatio ad §. 43. * addita. A.) Singularis de illis exftat ttactatus HERMOGENIS περὶ ἰδεῶν, fiue *de ideis,* editus Graece et Latine a CASP. LAVRENTIO, *Geneuae* cIↃIↃCXVIIII. 8. quem nemo praeclarius illuftrauit IO. STVRMIO, *libris quatuor de vniuerfa ratione eloquutionis rhetoricae,* editis *Argent.* cIↃIↃLXXVI. 8.

¶ Proprie non fex ideas, vt Auctor nofter vult, fed feptem numerat Hermogenes, ἀλήθειαν addens, quam quidem in tractatione τῷ ἤθει fubiicit, fed neque §. LIII. vbi agitur hic de oratione morata, illius mentionem fecit Heineccius. Ceterum affectiones, aut potius, formas, figuras, characteres, genera ftili oratorii, non omnes eodem modo determinant, conftituunt enim alii plures, alii pauciores. In fine tamen conueniunt, nam qui paucas ab initio affumunt, illis deinde tamquam principibus comites fubiungunt, et fpecies fuas affignant generi. Sunt, qui *tria* conftituant fumma genera, σαφήνειαν, μέγεθος, ἦθος. Sed hos equidem non putarim fequendos, quia fpecies omnes tribus his generibus vix poterunt comprehendi. Ariftides περὶ πολιτικȣ̃ λόγȣ *decem* ponit formas, quae funt σφοδρότης, ἔμφασις, δεινότης, ἐπιμέλεια, γλυκύτης, σαφήνεια καὶ καθαρότης, κόλασις, βραχύτης καὶ συντομία. Hermogenes, qui Ariftidi quaedam debere videtur, *fex* fuas vel *feptem* ideas ita diducit in partes, vt numerentur decem et feptem. Vid. Laur. Normannus ad Ariftidis l. l. ftatim ab initio. Qui tanti non putat, aut cuius res non patiuntur, vt adeat ipfum Hermogenem, at fum-

matim certe eius *ideas*, quae ex hoc libro non satis erunt clarae, cognoſcat ex Voſſii *Rhet.* VI, 7. vel Scaligeri *Poet.* IV, 1. Eſt autem hac in parte principatus Hermogeni merito ſuo deferendus, nam rem admirabili acumine, prudentia et diligentia aggreſſus eſt et perfecit. Ariſtides multa quidem bona et ipſe, ſed confuſe, nec accurate ſatis, dixit, neque hoc egit, quod Hermogenes, eſtque huic longe poſtponendus. Vocat autem dicendi *formas* ἰδέας et εἴδη, *nomine*, vt Bergero §. VII. *de* σεμνῷ *in oratione Taciti* videtur, *traductio ex arte pictoria, et ad praeceptiones rhetoricas haud inſcienter accommodato. Nam*, pergit ille, *ſicut artifex, qui ſimulacrum facit vel imaginem, ante omnia ſpeciem pulchritudinis eximiam quamdam in mente excogitat, quam intuens in eaque defixus, ad illius ſimilitudinem artem et manum dirigit, ſic dantur ſpecies eloquentiae, animo conceptae, ad quarum exemplar imitando refert ea, quae ſermone exprimit orator. Has rerum formas appellat* ideas *ille, non intelligendi ſolum, ſed etiam dicendi, grauiſſimus auctor et magiſter, Plato, quem Hermogenes ſequutus, orationis effigiem eodem nomine appellauit.* (A.)

L.

Stilus perſpicuus et obſcurus.

Prima dicendi idea eſt ΣΑΦΗΝΕΙΑ vel PERSPICVITAS, de qua multa ſubtiliter diſputat HERMOGENES *). Nos breuiter dicimus, perſpicuam fieri orationem vel verbis **), vel eorumdem ordine et compoſitione ***), vel ipſa argumentorum diſpoſitione ****). In quibus ſi peccatur, naſcitur inde genus dicendi OBSCVRVM, tanto diligentius fugiendum,

dum, quanto magis illud orationis fini repugnat *****).

*) In fingulis ideis HERMOGENES diftincte confiderat *fententiam*, *methodum*, *dictionem*, *figuram*, *membra*, *compofitionem*, *claufulam* et *numerum*, fed ita, vt ipfe, quid fibi velit, non fatis intellexiffe videatur. (Videnda et huc transferenda, quae ad §. 43. pro DEMETRIO et LONGINO difputauimus. Intellexit profecto HERMOGENEM et illuftrauit VOSSIVS, intelligit, quisquis et linguae peritiam, et ingenium non obtufum, et attentionem ad illum attulerit, v. BERGERVS *de naturali pulchrit. orat.* p. 708. b. et p. 713. vbi alios quoque laudat, qui magni eum fecere. ¶ Vt dedita opera huic loco contradicere videatur. Si talia attingere non poffumus, caueamus, ne vulpes fimus in fabulis. Vera funt omnia, quae prodidit Hermogenes. Sed alia quaeftio eft, an per haec aliquis orator fiat? Ars pofterior fuit exercitio, vt fcilicet in omnibus artibus. Litteris fruamur bonis, quas habemus. || Graeca nomina apud intelligentes forte erunt clariora: ἔννοια, μέθοδος, (σχήματα διανοίας) λέξις (pura, poetica, epithetis ornata, longa, breuis etc.) σχῆμα λέξεως, (figurae) κῶλα (longiora, breuiora) συνθήκη (concurfus vocalium, frequentia litterarum fibilantium, mugientium etc.) ἀνάπαυσις, (claufula mollis abrupta) καὶ ῥυθμός. (numeri tardi, graues, concitati, fubfilientes etc.) G.) Non praeter rem eum veteres adpellarunt ξυςῆρα, *fcalptorem, quod docuerit dictionem fcalpello quafi deradere.* SYNES. *Dion. p.* 47. Sed non folus HERMOGENES tam multa praecepta accumulat. Iam pridem enim obfervauit AVCT. ad HERENN. I, I. *rhetores Graecos, ne parum multa fciffe viderentur, ea conquifiuiffe, quae nihil attinebat, vt ars difficilior cognitu videretur.* Quae quum ita fint, dabimus operam,

vt,

vt, miſſis ſubtilitatibus, in quonam conſiſtat vnum quodque dicendi genus, dilucidius oſtendamus.

**) Orationem ergo perſpicuam reddunt I. *verba propria*, aut certe *non longe translata.* Vnde Epicuri oratio facilis intellectu fuit, quia maxime is ſtuduit proprietati verborum, LAERT. X, 13. GASSEND. *de vita et moribus Epicuri VIII, 7.* Sic perſpicua etiam ſunt illa TERENT. *Andr. I, 2, 25. Si ſenſero, hodie quidquam in his te nuptiis fallaciae conari, quo fiant minus; aut, velle in ea re oſtendere, quam ſis callidus: verberibus caeſum, te in piſtrinum, Daue, dedam vsque ad necem, ea lege atque omine, vt, ſi inde te exemerim, ego pro te molam.* Omnia enim verbis propriis eloquutus eſt ſenex. (vid. CIC. de Orat. 3. c. 13. G.) Perſpicua etiam eſt oratio II. *verbis notis* vulgoque *receptis* compoſita. Ergo obſcura erunt verba *obſoleta*, *peregrina*, nouiter *inuenta*. Sic PLAVTI dictio nonnumquam (hodie nobis. G.) obſcurior, quia vtitur verbis obſoletis, aut nouiter inuentis, e. g. *aſſiduus* pro diuite, *Amphitr. I, 1. v. 14. os occillare*, pro verberare, *ibid. v. 28.* obſoleta ſunt. Noua contra (¶ comica ab ipſo ficta: G.): *pugnos edere*, pro pugnis accipi, *Vulcanum in cornu concluſum tenere*, pro, laternam gerere. Vtraque ideo paullo ſunt obſcuriora. ¶ Alioquin ſumma virtus Plauti ac Terentii perſpicuitas eſt: modo recte legantur pronuncienturque. (G.) Nec multo clariores ſunt *loquutiones*, quibus ad *fabulas obſcuriores* aut hiſtorias ſecretiores alluditur. Ait PERSIVS *Sat. I. v. 2. ſeq.*

Quis leget haec? min' tu iſtud ais? nemo hercule, nemo?
Vel duo, vel nemo. Turpe et miſerabile, quare?
Ne mihi Polydamas et Troiades Labeonem
Praetulerint?

Obſcura

Obſcura haec. Quis enim Polydamas? qui Troiades? quis Labeo? Cornutus, vetus ſcholiaſtes, per Polydamanta intelligit Neronem, quod ſaepius nupſerit, per Troiades Romanos, per Labeonem malum Homeri interpretem. Sed niſi Cornutum haberemus Oedipum, hoc quidem aenigma ignoraremus. (Quid? quod non credit illi, niſi de LABEONE, CASAVBONVS, et *Polydamantem* intelligit Homerica allegoria Catonem aliquem, ipſamque adeo virtutem: *Troiadas* autem, feminina adpellatione, vulgus Romanorum deliciis fractum atque effeminatum. G.)

***) Perſpicua porro eſt oratio III. in qua ordo verborum non nimis eſt perturbatus. Hinc paullo obſcuriores ſunt odae HORATII, quia Lyricorum more, verba confuſius collocat, e. g. (od. 4, 15, 1.)

Phoebus, volentem praelia me loqui
Victas et vrbes, increpuit lyra.

Si dixiſſet: *Phoebus me praelia victasque vrbes lyra volentem loqui, grauiter increpuit,* nihil obſcuritatis habuiſſet oratio. (Nec habebit, ſi *lyra* cum *increpuit* iungas, vt praeſtantiſſimi quique interpretes, et conferas OVID. *Faſt. 6.* extr. vbi antiqua lectio, *Increpuitque lyra,* i. e. modo tacere iuſſit, mutari non debuit in *lyram.* G.) Porro perſpicuitatem gignit IIII. *membrorum breuitas.* Vnde denuo ſequitur, vt tanto obſcuriores ſint periodi, quanto prolixioribus membris conſtant. Hinc perſpicua eſt illa periodus PLINII *lib. V. epiſt. 16. Vt enim crudum vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltro requirit: ſic recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, et clementer admotis adquieſcit.* Si prolixiora eſſent membra, facile caligo offunderetur orationi. (Sed multa addi poſſe ſalua perſpicuitate, experimento declarare facile eſt. ❡ V. G. *Vt enim crudum vul-*

vulnus medentium manus reformidant, adeo quidem, vt etiam exclament saepe vulnerati, cum e longinquo medicum vident, *deinde* anim-aduersa alligandi vtilitate facilius *patitur*, *atque vltro requirit: sic recens animi dolor consolationes reiicit ac refugit*, solitudinem et secretum petit, *mox* adesse sibi amicos *desiderat*, *et clementer admotis* consolationibus et doloris sui quasi fomentis *adquiescit*. || Multitudo verborum et notionum adeo, non parit per se obscuritatem, sed tum-demum, vbi vel sine sensu est, vel male disposita: sine sensu autem ea quoque sunt verba, quae nihil nouae sententiae his, quae iam expressa sunt, adiiciunt. G.) Inprimis id contingit, si *parentheses*, vel crebriores, vel paullo prolixiores interferantur. Obseruat hoc et FABIVS *lib. VIII. instit. orat. cap. 2. Etiam interiectione, (qua et oratores, et historici frequenter vtuntur, vt medio sermone aliquem inserant sensum), impediri solet intellectus, nisi, quod interponitur, breue est. Nam Virgilius illo loco, quo pullum equinum describit, quum dixisset:*

Nec vanos horret strepitus,

compluribus insertis, alia figura quinto demum versu redit,

Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit.

Sic obscurior est PLAVTI narratio in *prologo Captiu.* ob prolixiores parentheses:

Seni huic fuerunt filii nati duo:
Alterum quadrimum puerum seruus surripuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Aulide
Patri huiusce. Iam hoc tenetis? optimum est.
(Negat hercle ille vltimus: accedito:
Si non, vbi sedeas, locus est, est, vbi ambules,
Quando histrionem cogis mendicarier:
Ego me tua caussa (ne erres) non rupturus sum,
Vos, qui potestis ope vestra censerier,

Acci-

Accipite reliquum; alieno vti nihil moror.)
Fugitiuus ille, vt dixeram ante, huius patri
Domo, quem profugiens dominum abstulerat, vendidit.

Nihil hic obscuri. Modo id teneamus, quae arenthesi inclusa sunt, ea esse expostulationem ctoris cum spectatore aliquo remoto, qui ad uaestionem: *Iam hoc tenetis?* renuerat. Vera, *qui potestis ope vestra censerier,* respiciunt ad enatores, equites, diuites, qui loca sibi redimeant in spectaculis. ¶ [Quin habet hic locus otam perspicuitatis ἐπανάληψιν, qua interpositis uibusdam reditur ad propositum cum repetitioe eorum, quae ab initio dici coepta sunt. Perpicuitati autem propriam esse hanc figuram, Deaetrio Phalereo credimus, dicenti ἡ σαφὴς γραφὴ σχήματι χρήσθω τῇ ἐπαναλήψει καλκμένῃ.] it sunt alia illustria exempla stili, alias boni, ed per parenthesin obscurati. Ex quibus sunt Ez. Spanhemii opus immortale *de vsu et praestantia numismatum antiquorum*, propter iteratam retractationem et inculcatas multas obseruationes; Salmasii libri fere omnes, inprimis *xercitationes Plinianae;* Mureti *orationes* etc. I.) Quamuis vero breuiora membra dilucidam eddant orationem: saepe tamen etiam V. ex nembris iustae magnitudinis perspicuitas eidem ccedit. Saepe enim fit, quod ait HORATIVS *le arte poet. v. 25.*

- - *dum breuis esse laboro,*
Obscurus fio. -

Sic obscurissima sunt illa PERSII *Sat. I. v. 8. sq.*

Nam Romae est quis non? ah, si fas dicere, sed fas
Tunc, quum ad canitiem, et nostrum illud viuere triste
Adspexi, et nucibus facimus quaecumque relictis,

Cum

Cum ſapimus patruos: tunc, tunc. Ignoſcite: nolo:
Quid faciam? ſed ſum petulanti ſplene cachinno.

Membra enim iuſto breuiora ſunt, et meras paene hic reperimus ἀποσιωπήσεις. Senſus eſt: *nam Romae eſt quis non*, ſcilicet rudis et imperitus? (corrupti iudicii. G.) *Ah ſi fas dicere? ſed fas* omnino eſt dicere, etiam *tunc, quum ad canitiem* ſenum ſcilicet poetarum, *et noſtrum illud viuere triſte*, vel vitam triſtem, *adſpexi, et quaecumque facimus nucibus* puerilibus *relictis, quum ſapimus patruos*, id eſt, veram ſeueritatem prae nobis ferimus. Nam et *tunc, tunc* ſumus rudes et imperiti. (Breuius, cum reſpicio, quid agamus parui, magni, a pueris ad ſenectutem vſque, tunc lubet ſatyram ſcribere. G.) *Ignoſcite* haec dicenti. Reſpondent, *nolo. Quid faciam* ergo? Num ideo omittam ſatyram ſcribere? *ſed ſum petulanti ſplene cachinno.* Id eſt, natura ad ſatyram factus. En, quantam caliginem membra nimis abrupta orationi offundunt?

****) Si argumenta omnia ſine iuſto ordine miſcentur, non poteſt ſane non oratio eſſe obſcura. Ergo VI. accuratior diſpoſitio multum ad perſpicuitatem facit. Sed caue tamen, ne, oratorum (¶ quorumdam, G.) ſacrorum exemplo, membra quaeuis in nouas diuiſiones, et has iterum in ſubdiuiſiones, quas vocant, deducas. Non enim diuidere hoc eſt, ſed in puluerem ſecare, adeoque ad perſpicuitatem hoc nihil facit. Breuiter omnia haec de perſpicuitate praecepta coniungit QVINCTIL. *lib. VIII. cap.* 2. *Nobis prima ſit virtus perſpicuitas, propria verba, rectus ordo, non in longum dilata concluſio, nihil neque deſit, neque ſuperfluat. Ita ſermo et doctis probabilis, et planus imperitis erit. Haec eſt eloquendi obſeruatio.* ¶ Perſpicuitatis fontes paullo

paullo plures oſtendit Demetrius, quos et hic inuenire lectoribus non erit iniucundum. Igitur τὸ σαφὲς inquit I. ineſſe ἐν τοῖς κυρίοις. Nempe minus propria obſcuritatem et tenebras facilius inducunt; hinc Caſelius *in perſpicua oratione perpaucas translationes locum habere*, monet, *nec niſi vel prorſus tritas, vel ſupra modum perſpicuas: quasdam enim et propriis eſſe luculentiores.* II. ἐν τοῖς συνδεδεμένοις, addit rationem τὸ ἀσύνδετον καὶ διαλελυμένον ὅλον, ἀσαφὲς πᾶν. ἄδηλος γὰρ ἡ ἑκάςου κώλου ἀρχὴ διὰ τὴν λύσιν. Nimirum oratio diſſoluta, nec coniunctionibus et quaſi vinculis apta inter ſe et connexa, eſt, vt de Seneca apud Suet. c. 53. Caligula iudicat, *harena ſine calce*, et neceſſario multum debet habere obſcuritatis. Praeclare monet Demetrius, ἀσύνδετα, et eloquutionem non ligatam ſeduio coniunctionibus, conuenire contentionibus, affectuum vehementiae et actionibus, vbi vox et geſtus reliqua quaſi ſupplent, qualia multa ſunt apud poetas, comicos et tragicos inprimis, in orationibus etiam vehementioribus, vbi pariunt haec talia magnificentiam, vt illud Ciceronis, *exceſſit, euaſit, erupit.* Sed quae hic pulchra ſunt, in ſcripto argumenti ſedatioris eſſent inepta. Et ſi nimis frequenter eae omittantur particulae, quibus membra orationis iunguntur inter ſe et firmantur, nihil cohaerebit, et tenebrae offundentur legentibus vel audientibus. Eſt autem etiam hoc obſeruandum, hic non ſolum ſermonem de nexibus eſſe, quos particulae faciant, ſed de omnis generis connexionibus. III. Dicit: Φευγέτω δὲ ἡ σαφὴς γραφὴ καὶ τὰς ἀμφιβολίας· σχήματι δὲ χρήσθω τῇ ἐπαναλήψει καλουμένῃ, de qua ſupra dixi. Exemplum Caſelius attulit ex Cic. ad Att. 1, 10. *Cum eſſem in Tuſculano, erit hoc tibi pro illo tuo, cum eſſem in Ceramico, verumtamen cum ibi eſſem, - -* IV. Σαφηνείας δὲ ἕνεκα καὶ διλογητέον πολλάκις· ἥδιον γὰρ πως τὸ

συντομώτερον; ἢ σαφέστερον. ὡς γὰρ οἱ παρατρέχοντες παρορῶνται ἐνίοτε, οὕτω καὶ ἡ λέξις παρακούεται διὰ τὸ τάχος. Haec cauſſa eſt, cur oratores verborum non debeant parci eſſe, ſed vnam rem varie enunciare, vt ſcilicet prius dicta declarentur a poſterioribus, aut ſi verbum quoddam aures praeteruolauerit, hoc damnum ſequentibus reſarciatur. Nam conciſam orationem iucundiorem eſſe, quam apertiorem, recte iudicat. Sed ab altera parte videndum eſt, ne incidamus in ταυτολογίας vitium. V. Monet φεύγειν καὶ τὰς πλαγιότητας· καὶ γὰρ τοῦτο ἀσαφές. Obliquos caſus dictionem obſcurare, declarat hoc Xenophontis exemplo, ἀν. I. Καὶ ὅτι τριήρεις ἧκουε περιπλεούσας ἀπὸ Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν, Τάμων ἔχοντα τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. Quae rectis caſibus ipſe ita dicit, vt longior quidem fiat oratio, ſed planior, hoc modo: τριήρεις προσεδοκοῦντο εἰς Κιλικίαν, πολλαὶ μὲν Λάκαιναι, πολλαὶ δὲ Περσίδες, Κύρῳ ναυπηγηθεῖσαι ἐπ' αὐτῷ τούτῳ· ἔπλεον δ' ἀπὸ Ἰωνίας· ναύαρχος δ' αὐτοῖς ἐπεστάτει Τάμως Αἰγύπτιος. VI. Ὅλως τῇ φυσικῇ τάξει τῶν ὀνομάτων χρηστέον. VII. Ἐν δὲ τοῖς διηγήμασιν, ἤτοι ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἀρκτέον. „Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις·„ ἢ ἀπὸ τῆς αἰτιατικῆς· ὡς τὸ „λέγεται Ἐπίδαμνον τὴν πόλιν.„ Αἱ δὲ ἄλλαι πτώσεις ἀσάφειαν τινὰ παρέξουσι καὶ βάσανον, τῷ τε λέγοντι αὐτῷ καὶ τῷ ἀκούοντι. Narrationes, ſi rectus aut accuſandi caſus ordiatur, magis eſſe perſpicuas, quam ſi ab aliis fiat initium, docent exempla. VIII. Πειρᾶσθαι, μὴ εἰς μῆκος ἐκτείνειν τὰς περιαγωγάς. Nam in longitudinem extenſas nimis circumſcriptiones fatigare audientes vel legentes, facile ſentiet vnusquisque, recte autem iudicat, planam orationem ſimilem eſſe viae debere, quae multis ſit notata ſignis, et frequentia habeat diuerticula ad quieſcendum: deſinendumque eſſe in re, vt quies paretur auditori. Habemus per Thucydidem L. II. extremo

no, Acheloi fluuii magnificam descriptionem, quae, quas ille vrbes alluat aut circumeat, et per quas transeat gentes, fuse persequitur, quam ipse breuiorem, simpliciorem et perspicuam magis vnicuique facit ita: Ὁ γὰρ Ἀχελῶος ῥεῖ μὲν ἐκ Πίνδου ὄρους, ἔξεισι δὲ εἰς θάλασσαν. Haec se de perspicuitate praecepisse ait ὡς ὀλίγα ἐκ πολλῶν, ex quibus nos potiora tantum decerpsimus. (A.)

*****) Et tamen nonnulli studio obscurum eiusmodi dicendi genus adfectarunt, et in his maxime TERTVLLIANVS, et e poetis PERSIVS. QVINCTIL. *lib. VIII. Instit. orat. cap. 2. praeceptorem, qui discipulos suos omni studio ad obscure scribendum cohortatus est,* memorat; *qui non raro exclamauit:* TANTO MELIVS, IPSE NON INTELLIGO. Add. MARTIAL. *lib. X. epigr. 21.* Perspicuitatem discamus a CICERONE, praesertim vbi narrat, a CAESARE, ab OVIDIO; praelegamus si recitemus scripta nostra. Redeamus ad ea post internallum. G.)

LI.

Secunda dicendi idea est τὸ ΜΕΓΕΘΟΣ †), MAGNITVDO, ad quam orationem GRAVEM *), ASPERAM **), VEHEMENTEM ***), SPLENDIDAM ****), ac CIRCVMDVCTAM *****) referre solent, (vt sit μέγεθος maius, quo plus harum rerum pro argumenti ratione inest. G.) De singulis dicendi formis nonnulla obseruabimus. *Stilus grauis, asper, vehemens, splendidus, circumductus.*

†) Quod Bergerus in disputatione mox laudanda §. XI. ita definit: *Docet haec idea sermonem, qui perspicuitate sua, et facilitate deprimi videbatur et contemni, altius efferre, et maiorem non magis efficere, quam digniorem.* Re ipsa τὸ μέγεθος simul complectitur stilum magnificum

et fublimem, de quo fupra vidimus, fed hoc intereft, quod μέγεθος latius protenditur et natas veluti ex fe alias habet formas, quae ad *magnificum ftilum* reuocari non poffunt, v. g. σεμνότης, quae, vt ftatim apparebit, ea requirit, quae ab aliis ad characterem referuntur tenuem, etc. Conf. *Excurf. III.* fin. (A.)

*) GRAVE dicendi genus (σεμνότητα vocant rhetores), illud eft, quod de rebus diuinis, moralibus aut ciuilibus harumque cauffis accurate et prudenter differit. (Auctor tantum argumentum, et ἔννοιαν f. *fententiam*, quam HERMOGENES vocat, ponit. Sed ille hic et per partes reliquas illa octo, §. 50* pofita, confiderat et applicat. G.) Incomparabilis in hac dicendi forma eft CORNELIVS TACITVS, qui, quoties de euentu aliquo agit, cauffas et confilia tam acute prodit, vt non tam hiftoricum, quam rerum ciuilium magiftrum legere tibi videaris. Exemplo effe poterunt paucae periodi ex *Annal. lib. 2.* vbi dicturus, Auguftum cuncta difcordiis ciuilibus feffa nomine principis fub imperium accepiffe, cauffas huius conuerfionis reipublicae ita accurate explicat: *Poftquam, Bruto et Caffio caefis, nulla iam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppreffus, exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, nifi Caefar, dux reliquus: pofito triumuiri nomine, confulem fe ferens, et ad tuendam plebem tribunicio iure contentus, vbi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, infurgere paullatim, munia fenatus, magiftratuum, legum, in fe trahere, nullo aduerfante, quum ferociffimi per acies aut profcriptione cecidiffent, ceteri nobilium, quanto quis feruitio promtior, opibus et honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti, tuta et praefentia, quam vetera et periculofa mallent. Neque prouinciae illum rerum ftatum abnuebant, fufpecto fenatus populique imperio ob cer-*

certamina potentium, et auaritiam magistratuum: inualido legum auxilio, quae vi, ambitu, postremo pecunia turbabantur. Quid, quaeso, paucis hisce periodis possit excogitari grauius? Tam accurate profecto omnes istius euentus caussae ex istorum temporum statu, reique publicae conditione, explicantur, vt iustae dissertationi sufficerent materiam. ¶ [Σεμνότητα in Taciti stilo agnouerant iam et laudarunt veteres. Insignis est Plinii locus *Epist.* II, 11, 17. *Respondit Corn. Tacitus eloquentissime, et quod eximium orationi eius inest, σεμνῶς.* Quem Io. Guil. Bergero praeside, disputatione docte admodum scripta, illustrauit Christ. Gottlieb. Clugius, Vitemb. 1725. Auctor quidem, respondens, quem vocant, esse dicitur; sed nimis multa ipsius Bergeri vestigia deprehendere mihi videor, certe in illius sententiam scripta est, hinc sub Bergeri nomine aliquoties iam ad testimonium illam citare nullus dubitaui. Ita autem est inscripta: Τὸ σεμνὸν *in oratione Corn. Taciti ad Plin. L. II. epist. XI. ex Hermogenis disciplina expensum.* Si non aliud, veniam certe esse me impetraturum spero, fusius ibi disputata hic in paucissima conferentem, ita tamen, vt, quantum per breuitatis studium licet, ipsa auctoris verba adhibeam. Itaque σεμνῶς dicere, vi nominis est, orationem ita conformare, vt augusti quid et dignitas excellentior in ea conspiciatur. Σεμνότης, quam alii *auctoritatem, dignitatem, decorum* interpretantur, Cicero vocat *grauitatem.* Pertinent ad illam α) *sententiae,* ἔννοιαι, (ita vocat Hermogenes, quaecunque in materiae seu argumenti tractatione adduntur), quae a *rebus sublimioribus* petitae, *reuerentiam habent et dignitatem;* speciatim *quatuor* sententiarum *genera:* a) quod *de Deo* agit, *vt Deum decet:* b) quod de *diuinis operibus,* deque *rebus naturalibus* loquitur ita, vt caussa simul exponatur. Animus enim, si cognorit, haec non esse

noſtrae poteſtatis, ſed ab altiore vi procedere, ad ipſam reuerentiam ſtatim adducetur: c) quod de *rebus humanis* quidem, ſed tamen *proxime ad Deum accedentibus*, verba facit, ſicut de *animae immortalitate*, *de iuſtitia*, *de lege*, *de felicitate poſt hanc vitam exſpectanda*. Ea tamen hic opus eſt cautione, ne ad ſpecialem tractationem deſcendat oratio, quum facile in adulationis crimen ſic incurrat, ſed generali ambitu contineatur: d) quod de *rebus* exponit *humanis* tantum, ſed *magnis* illis ac praeclaris, vt de praeliis illuſtribus, aliisque, quae minime ſaepe vſu venire ſolent. Quo enim haec illuſtriora ſunt et rariora, tanto maiorem in animis relinquunt reuerentiae ſenſum. β) Ad μέθοδον quod attinet, i. e. viam, qua inſiſtendum eſt oratori in eloquendis iis, quae grauiter cogitauit, a) *aſſeveranter et ſine dubitatione* ſententiam debet pronunciare. Viri enim grauis eſt, indicare, ſe rem certo ſcire, eamque accurate tenere. Aliud eſt, vbi modeſtiae cauſſa dubitandi formulae vſurpantur; ſed hoc non pertinet ad τὸ σεμνόν. b) Obſeruanda eſt μέθοδος *allegorica*, ne ſimplici omnibusque perſpicua ratione cogitationes noſtras efferamus, ſed vtamur luminibus, vt ſententiae ornatiores, et ob reuerentiam velut ſymbolis inuolutae, conſpiciantur. Non tamen quaeuis ſymbola hic locum habent, ſed illa, quae grauioris ſunt momenti, et natura ſua altius collocata. c) In rebus ſacris et velut myſteriis conuenit ſubindicare, quaſi nos ipſi rem intelligamus quidem, ſed explicare non poſſimus euidenter, ob rei grauitatem, quae ſublimior ſit, quam queat enunciari. conf. Quinct. VII, 3. γ) In λέξει et *conformatione vocum*, a) grauitas verborum ineſſe debet in ipſis litteris, ſyllabis, compoſitione, ſono. Grauitatem habere dicit Hermogenes, quae pronunciata vel buccam implent, vel os dilatant, qualia ſunt, quibus *a* et *o* frequentantur,

tur. Grauius etiam sonant diphthongi, exclusa tamen ex *i* generata, haec enim littera exilis nimis est, nec grauitatem habet, sed suauitatem. b) *Translationes* requiruntur *modeste factae et verecunde.* Nam vir grauis modesto vtitur ornatu. c) *Nomina* saepius adhibenda sunt, et quae a verbis deducuntur, quod et longiora sunt plerumque syllabis, et res continent, quas persequitur vir grauis. δ) *Figuras* σεμνότης communes habet cum perspicuitate a) ὀρθότητα, quae recto fit casu et modo iudicandi. Vir enim grauis recta incedit via, non ambages quaerit et latebras, sed animi sensa breuiter exponit. b) ἐπίκρισιν, i. e. *adiectum oratoris iudicium,* quum procul omni haesitatione vel approbamus aliquid, vel improbamus. Si titubet sententia, mores indicat ad humanitatem compositos, non grauitatem. Contra impediunt graue dicendi genus ἀποστροφὴ et ὑποστροφή, *figuras interruptas* vocat Cicero, quae multas habent conuersiones, interiectiones et interruptiones, quae inhibent liberum orationis cursum, eamque ad forensem et popularem sensum demittunt. Non in contentionem se abripi, patitur vir grauis, nec statione deiicitur, sed immotus perstat et sibi constans. ε) Membra quo breuiora sunt, eo ad grauitatem aptiora, licet, si res oratori subiecta, productiorem postulet sermonem, longiora quoque et instar funis extensa adhiberi posse, Hermogenes non diffiteatur. Nempe vir grauis arduis intentus negotiis, studet breuitati. ζ) Συνθήκην, *compositionem* eam amat, in qua frequentes sint concursu vocalium hiatus, quod indicant non ingratam oratoris negligentiam, de re hominis magis, quam de verborum compositione, laborantis. Hiat ergo oratio grauis, et intersistit, vt laborare ipsa grauitate videatur. Deinde amat dactylos, anapaestos, paeonas, iambos, saepissime spondaeos. η) De ἀναπαύσει, seu *clausulis*

fulis ita praecipit Hermogenes, vt pede huius ideae proprio doceat, concludendam esse orationem grauem. Qui qualis sit, magna lis est inter rhetoras. Alii paeonas, alii choreos, alii spondaeos, alios alii elegerunt pedes, quibus periodos finirent. Nihil certi hic definiri posse, putat Bergerus. 9) De *numero* iudicat, in hac idea orationem, omnibus numeris expletam, non desiderari, quum nec aurium quaeratur oblectatio, nec venustas, multo studio quaesita, hic conspiciatur, ita tamen esse debere numerosam, vt, ratione membrorum habita, breuitatem ostendat quidem, sed illam tarditate pedum, in compositione et clausura, satis compenset. Denique obseruandum est ex §. XV. non ex vna forma sermonem construi, neque σεμνὴν vocari orationem, quae in omnibus, sed quae maximam partem, ad grauitatis ideam sit composita, ita, facie grauiori, velut nota quadam, insigniatur. Haec Bergerus disputauit pleraque ex Hermogene, quem hinc, tamquam ex vngue leonem, licet cognoscere. Nam quae de illius ideis Heineccius in medium attulit, non sufficiunt ista ad Hermogenem vel pernoscendum, vel gustandum.] De reliquo pleraque Ciceronis *pro L. Manilia, Verrin. Catil. pro Sextio*, in quantum pro republica disputat, σεμνότητος sunt exempla. Nam non vna tota oratio tota est σεμνή, sed in quibusdam partibus, haec virtus inprimis obseruatur. (G,)

**) ASPERVM dicendi genus Graecis vocatur τραχύτης, idque adhibetur in reprehendendis magnorum virorum (populi item et regnantibus, licet per se minora videantur, G.) vitiis. Sic CIC. *Verrin.* 7. satis asper est in reprehendenda nobilitate: *Hominum nobilium non fere quisquam fauet nostrae industriae: nullis nostris beneficiis beneuolentiam illorum allicere possumus: quasi natura et genere disiuncti sunt, ita dissident a nobis animo*

animo et voluntate. Quare quid habent eorum inimicitiae periculi, quorum animos iam antea habueris offensos, quam vllas inimicitias susceperis. (Asperitatis magister optimus SALLVSTIVS in orationibus, quas Mario tribuit contra nobilitatem habitas. ¶ *Asperitas* enim parua quidem vitia, vt videntur, exaggerat, mollitiem vestium, indulgentiam in liberos, potentiam nimiam, etiam bonorum virorum, luxum etc. Sed *vehementia*, σφοδρότης, de qua statim, sceleribus exagitandis nata. (G.)

***) Si quis paullo acerbius in minoris dignationis personas inuehitur, genus hoc dicendi vocatur Σφοδρότης, VEHEMENTIA. Verba in hac orationis forma sunt asperiora, nonnumquam etiam nouata, figurae vehementiores, membra fere breuiora. Talis idea in CICERONIS orationibus (¶ pro domo, in Clodium, pro Milone, G.) aduersus Catilinam, Pisonem, Vatinium et in Philippicis vbique elucet. ¶ Distat ergo ἀπὸ τῆς δεινότητος, quae est in iusto vsu idearum orationis. (G.)

****) Graecis vocatur Λαμπρότης, quando quis res a se ipso vel aliis gestas gloriosa et magnifica oratione collaudat. (Etiam quum de rebus diuinis ac naturalibus, de virtute item, cum quadam magnificentia loquimur, et velut splendidam picturam proponimus. G.) Qua in re tamen cauendum, ne Suffenus videaris. Nihil enim molestius est ostentatione et iactantia. Maxime in defensionibus virorum magnorum locum habet haec idea. Sic P. Scipio Africanus ab obtrectatoribus vocatus in iudicium breui, at splendida, oratione caussam dixit: *Hoc die, Quirites, Hannibalem Poenum in Africa felici praelio vici, Carthaginem magna spirantem leges nostras accipere coegi. Itaque quum hodie litibus et iurgiis supersedere aequum sit, ego extemplo hinc supplicatum ibo in Capitolium, diisque gra-*

tias agam, quod mihi et hoc ipso die et saepe alias reipublicae bene gerendae mentem facultatemque dederunt. Vestrum quoque, quibus commodum est, ite mecum, Quirites, et orate deos, vt mei similes ciues habeatis. LIV. *XXXVIII. extr.* Aeque splendida oratione sua facta nonnumquam extollit CICERO, maxime in oratione *pro P. Sulla cap. 9. et 11.* vbi tam magnifice sollertiam suam in opprimenda coniuratione Catilinaria collaudat, nihil vt possit hoc quidem loco reperiri splendidius. (Talia multa in orationibus *pro Sextio, pro domo sua, de haruspicum responsis.* G.)

*****) Genus hoc dicendi EXAGGERATVM et CIRCVMDVCTVM, seu, vt HERMOGENES vocat, περιβεβλημένον καὶ περινενοημένον, in eo consistit, quod propositiones e variis fontibus amplificantur. Fontes eiusmodi, vel, vt rhetoribus vocantur, loci amplificationum sunt: I. *Genus*, quod ad illustrandam speciem adsumi solet. E. g. MVRET. *orat. I. Quum omnes mihi singulari ac praecipua quadam laude digni videntur, qui in adsequenda honestarum artium scientia operam et industriam suam collocant: tum ii praecipue, qui velut maiore quodam numinis adflatu perculsi, ceteris omnibus posthabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia contulerunt.* ¶ Igitur huc pertinet thesios adsumtio ad illustrandam hypothesin, siue, vt vulgo dicunt, transitus ab illa ad hanc, si nempe illa ad hanc illustrandam praemittitur. v. c. *Quamuis bellum omne sit periculosum, ciuile tamen inprimis multo est perniciosissimum.* Vel: *vt, quicquid possum, tua caussa facio, ita hac in re omnium minime tibi deero.* De hoc iam vidimus in periodis compositis. Vid. *Excurs. I.* (G.) II. *Species*, quibus genus illustratur. e. g. CIC. *VIIII. epist. ad diuers. 20. Nam omnem nostram de republica curam, cogitationem*

de

de dicenda in ſenatu ſententia, commentationem cauſſarum abiecimus, et in Epicuri nos, aduerſarii noſtri, caſtra coniecimus. Dicere voluit, ſe publicis negotiis valedixiſſe. Haec in ſpecies diſtribuit, ſeque nec magiſtratus amplius petere, nec ſenatui intereſſe, nec in foro cauſſas agere, ait. ¶ Huic rei apta eſt figura μερισμός. Exemplum vid. *Ieſa.* I, 5. (G.) III. *Definitio*, qua amplificatur definitum. Sic C. Aquilium a iuris prudentia laudaturus, CICERO *pro A. Caecina cap. 28.* hanc ei iurisconſulti definitionem accommodat: *quapropter hoc dicam, numquam eius auctoritatem nimium valere, cuius prudentiam populus Romanus in cauendo, non in decipiendo perſpexerit: qui iuris ciuilis rationem numquam ab aequitate ſeiunxerit: qui tot annos ingenium, laborem, fidem ſuam populo Romano promtam expoſitamque praebuerit: qui ita iuſtus et bonus vir eſt, cet.* (Non ergo hic ſermo eſt de definitione vel Ariſtotelica, vel ea, qua attributum aliquod ponitur, vnde reliqua deriuari poſſunt; ſed definitio eſt, quidquid rei naturam per attributa, partes, effectus etc. declarat. Vid. infra I, 3, 4. ¶ Ita *pro L. Manil.* virtutes illas imperatorias definit idem Cicero. Sic ſapientem, doctum, ciuilem, bonum virum finire licet. G.) Eodem pertinent IIII. *Effectus*, ¶ vt, quum eloquentem laudo: *hoc dicente metuebant omnes, ne deſineret.* Aut ſi dicam: *iratum ſe fuiſſe negat, pallidum quidem, mox rubicundum, trepidantem etc. vidi.* (G.) V. *Adiuncta*, ¶ ſicut de bibace: *plus apud illum vitrorum, quam librorum, inuenias.* (G.) VI. *Cauſſae*, ¶ v. c. *Quid miraris, placuiſſe tibi orationem? ingenioſiſſimus vir eſt, et in dicendo verſatus, et nunc dicere meditatus eſt.* (G.) VII. *Oppoſita*, ¶ e. g. *Pulchram tibi illam viſam facile credo: cum aſſideret iuxta, quam quartam furiarum dicas, ex hara protractam potius, quam exornatam in thalamo,*

lamo. (G.) VIII. *Comparatio*, ℣ v. g. *Quantum huic decoris vestes decentissimae et ad pudorem factae attulerunt, tantum illam colli ista flavescentis et luridi pectoris nuditas deformauit.* (G.) VIIII. *Testimonium*, ℣ e. c. *Quantam vim habeat vestitus, Germani nostri prouerbio suo indicant, quum vestibus effici homines dicunt.* (G.) de quibus aliisque amplificandi fontibus accurate egit VAL. THILO *Rudim. Rhet. Part. II. cap. 3.* (Apparet, has fere partes esse chriae Aphthonianae, exercendas quidem omnes, sed non temere in eumdem locum congerendas: verum habendas in promtu, vt iam hac, iam alia parte, iam pluribus vtare. G.) Quod si itaque frequentius quis vtatur eiusmodi amplificationibus, nascitur inde genus dicendi CIRCVMDVCTVM vel EXAGGERATVM: cui adsuetus, nisi sibi caueat, facile in Asiaticam illam loquacitatem incidet.

LII.

Stilus elegans, sophisticus, floridus.

Tertia dicendi forma est τὸ ΚΑΛΛΟΣ vel PVLCHRITVDO, quam in ὡραϊσμὸν vel καλλωπισμὸν *), ἀξίωμα vel dignitatem **), et τὸ γλαφυρὸν seu floridum dicendi genus ***) dispescere solent. Primum pulchritudinis genus in vitio ponitur ****); secundum (vt in omni oratione, ita etiam G.) in genere deliberatiuo, tertium (inprimis G.) in demonstratiuo, laudem meretur.

Vid. I. G. BERGERI *de naturali pulchritudine orationis ad excelsam Longini disciplinam illustri continentique C. Iulii Caesaris exemplo exacta liber commentarius, Lipsiae* cIↃIↃCCXX. 4.

*) Καλλωπισμὸς vocatur nimia illa ac *sophistica* orationis elegantia, quae tota ad pompam

ac

ac oftentationem comparata eft, qualis fuit oratio veterum sophiftarum, Gorgiae Leontini, (¶ Libanii plerisque in locis, G.) aliorumque, qui veluti calamiftris intorquebant orationem, vt erudite docuit GE. NIC. KRIEGK in differt. *de eloquut. fophift.* Inter Latinos infeliciter eiusmodi καλλωπισμὸν adfectauit APVLEIVS; ¶ infelicius etiam Symmachus, Sidonius, Caffiodorus, Ennodius; (G.) inter recentiores IO. BARCLAIVS in *Argenide* aeque ac *Euphormione*, cuius ftilus adeo vix commendandus eft tironibus. ¶ [De καλλωπισμῷ *Io. Barclaii* elegans eft programma Cl. BAVMESTERI p. 107. *Exercitationum academicarum et fcholafticarum. Lipf.* 1741. 4.] Inprimis hoc nomine vituperandi funt Iefuitae quidam, Mafenius, Giannetafius, etc. (G.) Nafcitur hic καλλωπισμὸς I. Ex epithetis *amoenioribus*: v. g. *ego vero tibi locum oftendam, vbi nec fmaragdinum pratorum virorem, nec gemmeam florum varietatem, nec lenes aquarum fufurros, nec fuauiffimos auicularum concentus defiderabis.* ¶ Epitheta inprimis huc pertinent, quae nihil cauffae continent aut rationis, vnde aliquid efficiatur, fed folam picturae amoenitatem, et in pictura non tam naturam, quam pulchritudinem praeternaturalem exprimunt. (G.) II. Ex *translationibus amoenis et venuftis*, (¶ non neceffariis, nifi ad folam varietatem picturae, G.) veluti a floribus et fructibus defumtis. III. Ex *defcriptionibus amoenis*, quales vbique adfectat BARCLAIVS. (Defcriptio et epitheta poetica et hiftoria in eo differunt, quod illa delectare, et fenfum implere cupit, haec rationes continet, cur res hoc vel alio modo gefta fit. In illo genere funt defcriptiones Curtii et Apuleii, in hoc Salluftianae, Caefaris, Liuii. G.) IIII. Ex *figuris fonantioribus*, veluti ὁμοιοπτώτῳ, ὁμοιοτελεύτῳ; aliisque fimilibus. Laudem talia forfan inuenerint in pueris: non aeque in viris,

viris, quos virilis et grauis decet eloquentia. ¶ Iam dictum est supra I. §. XIX. n. XVI. fin. de Augustino et concionatoribus quibusdam. (G.)

**) Ἀξίωμα vel *dignitas* ea est pulchritudinis species, quae in partium omnium decentia posita est. Hinc si omnes partes orationis, velvti exordium, confirmatio, confutatio, decore inuentae atque elaboratae sint, si periodis sua constet concinnitas, dictioni sua puritas, ipsi orationi suus nitor: pulchram merito dixeris eiusmodi orationem. Et tales sunt CICERONIS *orationes pro lege Manilia, pro Q. Ligario, pro Milone,* ¶ *pro domo, ad Quirites post reditum, Verrinae,* (G.) pulchrae illae quidem, sed a sophistico tamen illo ac calamistrato dicendi genere remotissimae.

***) Τὸ γλαφυρὸν vel *floridum* orationis genus (¶ nomen habet a γλάφω, quod idem fere est ac γλύφω, notat ergo pulchritudinem arte paratam, sculpturae similem, petita metaphora, vt videtur, ab ornamentis architectorum, columnis, vt hoc vtar, et G.) medium inter sophisticam dicendi formam et dignitatem tenet locum, orationemque variis veluti floribus ac luminibus distinguit, sed vt paullo magis ostentare videatur elegantiam, quam τὸ ἀξίωμα. Et hinc aliqui iam olim floridum illud dicendi genus commendabant incipientibus, *vt ad alenda primarum aetatum ingenia magis accommodatum,* QVINCTIL. *lib. II. Instit. orat. cap. 5.* vbi TVRNEBVS: *Floridum adpellat genus, sententiis argutum, verbis elegans, et metaphoris crebrum. In hac autem videtur esse sententia Cicero, qui quidem epidicticum genus, quod floridum est et sophisticum, eloquentiam nutrire scribit.* Tales sunt CICERONIS *oratio pro Archia poeta et pro M. Marcello,* PLINII *panegyricus,* et e Graecis LVCIANI (quidam G.) *dialogi.* Saepe quoque ad floridam hanc dicen-

cendi formam propius accedunt PETRONIVS, LACTANTIVS, et e recentioribus ERASMVS, MVRETVS, MAIORAGIVS. Facillime differentiam hanc intelliges, si dixeris, dignitatem similem esse pulchritudini virorum: floridum stilum venustati matronarum, τὸν καλλωπισμὸν denique fuco meretricio. (Sed non facile est, cuiuis hanc similitudinem in tribus pulchri in dicendo generibus applicare, et dignitatem, vt hoc vtar, a fuco distinguere. Vsus accedat oportet et sensus ille lectione optimorum scriptorum formatus et confirmatus. G.)

****) Iam pridem PETRONIVS *cap. 1. et 2.* risit sophisticum illud ac calamistratum dicendi genus, id est, *mellitos verborum globulos, et omnia dicta factaque quasi papauere et sesamo sparsa. Qui inter haec,* inquit, *nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant.*

LIII.

Quarta idea τὸ ΗΘΟΣ siue MORATA ORATIO vocatur. Eam tunc potissimum conspicimus, quum ita loquimur ac scribimus, vt vbique probitatis, veracitatis, beneuolentiae, prudentiae, modestiae, omnisque virtutis significationes demus *). *Stilus moratus.*

*) Moratam ergo orationem reddunt I. *Extenuationes.* CIC. *pro Archia cap. 1. Si quid in me est ingenii, quod sentio, quam sit exiguum, cet.* II. *Officiorum oblationes,* quae in CICERONIS *epistolis* sunt frequentissimae. III. *Insectationes vitiorum.* IIII. *Virtutum commendationes,* et quae sunt huius generis alia. (Mores sunt vel *primae personae* s. loquentis, qui ita instituere se debet, vt auditores habeant ipsum pro viro bono, sibi beneuolo, prudenti et rerum perito:

perito: huic enim tali facilius credunt homines: vel *fecundae*, f. auditorum, ad quos accommodare orationem, viri fapientis eft: vel *tertiae* perfonae, fiue eorum, de quibus agimus, vbi interdum etiam argumenti docentis fiue demonftrantis vim obtinent. Mores primae perfonae inprimis etiam negatiue, quod aiunt, intelligendi funt: hoc eft nihil dicendum, vnde contraria his, quae diximus, coniicere poffint auditores. ¶ Hermogenes refpicit tantum primam perfonam, et fex partes facit, ἀφέλειαν, γλυκύτητα, δριμύτητα (f. acrimoniam), ἐπιείκειαν, ἀλήθειαν, βαρύτητα (in obiurgationibus), ita vt vbique applicentur fententia, methodus, cet. de quibus §. L. dictum eft. Auctor nofter hic nimis breuiter eft defunctus, vid. certe Voffius. G.)

LIIII.

Stilus concitatus et parenthyrfus.

Quinta idea eft Ἡ ΓΟΡΓΟ´ΤΗΣ, id eft, velox et CONCITATVM dicendi genus, quod omnia breuibus membris vel incifis, maxime vero interrogationibus, refponfionibus, obiectionibus, folutionibus proponit *). Et cauendum quidem eft genus orationis ignauum, iners, remiffum, et quafi fupinum **), fed cauendum etiam, ne in PARENTHYRSVM abeat nimia, et ex immodico adfectu profecta celeritas ***).

*) Vtimur concitato eiusmodi ftilo

I. In *narratione rerum*, quae celeriter fe inuicem funt confequutae. TERENT. *Andr. I, 1. v. 56. feq.*

- - - - *obferuabam mane illorum feruulos*
Venientes aut abeuntes; rogitabam: heus puer,

Dic

Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriae
Illi id erat nomen. Teneo. Phaedrum aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? ſymbolam
Dedit, coenauit. Gaudebam. Item alio die
Quaerebam: comperiebam, nihil ad Pamphilum
Quidquam adtinere.

II. In *deliberatione* nobiſcum ipſis inſtituta. TERENT. *Eunuch. I, 1. v. 1. ſqq.*

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Quum arceſſor vltro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, reuocat, redeam? non, ſi me obſecret.

III. In *altercationibus oratoriis*, maxime vbi cum aduerſario coram nos colloqui fingimus. CIC. *pro Sext. Roſc. cap. 19. Illum quidem voluiſſe exheredare, certe tu planum facere debes. Quid ergo adfers, quare id factum putem? Vere nihil potes dicere. Finge aliquid ſaltem commode, vt ne plane videaris id facere, quod aperte facis, huius miſeri fortunis et horum virorum talium dignitati illudere. Exheredare filium voluit? Quam ob cauſſam? Neſcio. Exheredauitne? Non. Quis prohibuit? Cogitabat. Cogitabat? Cui dixit? Nemini. Quid eſt aliud, iudicio et legibus ac maieſtate veſtra abuti ad quaeſtum atque ad libidinem, niſi hoc modo accuſare?* ¶ Adde *in Piſon.* c. 20, 1. (G.)

**) Graeci ignauum vel lentum eiusmodi dicendi genus vocant ὕπτιον vel ἀνειμένον, idque in vitio ponitur.

***) ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΣ nomen accepit e thyrso, bacchantium gestamine. Quum enim h furere solerent: παρένθυρσον vocarunt furiosum illud dicendi genus, quod in inepta adfectuum concitatione versatur, quum scilicet tragoediae aguntur de nugis, ac in rebus paruis illae dicendi faces adhibentur, quibus auditor incendi solet atque inflammari. (Vbi praeter rem infertur thyrsus et furor quidam Bacchicus: Πάθος ἄκαιρον καὶ κενὸν, ἔνθα μὴ δεῖ πάθους, ἢ ἄμετρον, ἔνθα μετρίου δεῖ. G.) Conf. v. cl. SCHWARZII *Miscell. politior. human. p. 99.* ¶ et cl. BAVMESTER. progr. de παρενθύρσῳ, *insigniori orationis vitio* p. 28. *Exercitationum academicarum et scholasticarum.* (A.) Quod vitium grauiter reprehendunt DIONYS. LONGINVS περὶ ὕψους *sect. IIII, 15 seq.* et CICERO *de Orat. II, 51.* Lepidum exemplum est apud MARTIALEM *epigr. lib. VI. cap. 19.* vbi aduocati, nescio cuius, παρένθυρσον ita perstringit:

Non de vi, neque caede, nec veneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis,
Vicini queror has abesse furto,
Hoc iudex sibi postulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosque, Mutiosque
Magna voce sonas manuque tota.
Iam dic, Postume, de tribus capellis.

Nihil sane hoc dicendi genere est ineptius. Accidit enim eiusmodi oratoribus, ¶ qui, vt Cicero ait, fluctus in simpulo excitant, (G.) vt pro consternatione et stupore cachinnos auditorum commoueant, quippe qui furere apud sanos et quasi inter sobrios bacchari vinolentos arbitrantur, vt eodem loco obseruat LONGINVS. Nescio, an non huius vitii reus postulandus sit TERTVLLIANVS, in *libello de pallio*, vbi in defendendo hoc habitu tantas tragoedias agit, vt libel

libellum illum legens, non pallii honorem, sed humani generis salutem periclitari crederes. Non sane ita paratragoediari ausus esset auctor, si memor fuisset *Horatiani* illius, *de arte poet. v. 89.*

Versibus exponi tragicis res comica non vult.

(Lusit, vt iamiam ad §. 47. no. 1. obseruatum est, et satyram scripsit, TERTVLLIANVS. Nempe iucunditatem ex eo captant et leporem poetae et satyrici, si de rebus minutis magnifica oratione vtantur. Hinc venustas *quarti Georgicon*, quo apum velut respublica quaedam describitur. Hinc placent Anglorum *Hudibras*, *Pulpitum*, BOILAEI, *Situla rapta*, TASSONI, POPII *raptus cincinni*, *dispensatorium* GARTHII, *Batrachomyomachia* tum Graeca illa, tum Germanorum, *Vulpecula Reinecke*, et illius generis alia. G.)

LV.

Sextam denique orationis ideam HERMOGENES (II, 9.) ΔΕΙΝΟΤΗΤΑ vel DICENDI VIM adpellat. Ea nihil aliud est, quam aptus ac decorus reliquarum idearum vsus. Quodsi enim quis suo loco perspicua, graui, morata, pulchra, concitata oratione vti nouerit, et in omni re viderit, quid deceat, ei δεινότητα tribuit HERMOGENES *). Ceterum quum non eadem omnes deceat oratio: alius stilus esse dicitur τεχνικὸς vel ἐπιστημονικὸς, vulgo *philosophicus*, alius ἱστορικὸς, *historicus*, alius διαλογικὸς, vulgo *dialogisticus*, alius ῥητορικος, *oratorius*, alius πολιτικὸς, *ciuilis*, alius ἐπιστολικὸς, *epistolicus*, alius denique

Dicendi vis.

Quarta stili diuisio.

nique ποιητικὸς, *poeticus.* De ſingulis pauca.

*) Hinc δεινότης deeſt auctoribus omnibus, qui Latine quidem nec ineleganter ſcripſerunt; ſed digno materia ſua charactere non vſi ſunt. Non ergo δεινὸς eſt TERTVLLIANVS, qui, quum docere velit, perſpicuitatem negligit, nec FLORVS, qui, hiſtoriam ſcripturus, poetico ſtilo vtitur, nec e recentioribus LIPSIVS, qui etiam, vbi docet, vel rhetoricatur, vel comicum agit. (Dialogos enim ſcribit, eosque, quantum capit materia, exhilarat, quae ipſa δεινότητος pars eſt. Nempe δεινὸς Graecis proprie eſt metuendus, horribilis, ſignificat autem gradum altiorem et vehementiam in bonis pariter ac malis: epitheton cruciatus, ventriculi, etc. orationis ergo etiam, quum illa omnibus ſuis quaſi muneribus praeclare fungitur, ¶ [et orator δεινὸς eſt ὁ ἐπιδέξιος λέγειν, ἢ δυνάμει ῥητορικῇ χρῆσθαι.] (G.) Sane aeque inepti hi videntur, ac comici, qui reges tunica ruſtica; ruſticos purpura; matronas meretricio; meretrices matronali habitu indutas producunt in ſcenam. Elegans eſt praeceptum QVINCTIL. *Inſtit. orat. lib. XI. cap. 1. Quid prodeſt, eſſe verba et Latina, et ſignificantia, et nitida, figuris etiam numerisque elaborata, niſi cum iis, in quae iudicem duci formarique volumus, conſentiant? Si genus ſublime dicendi paruis in cauſſis, paruum limatumque grandibus, laetum triſtibus, lene aſperis, minax ſupplicibus, ſubmiſſum concitatis, trux atque violentum iucundis adhibeamus? Vt monilibus et margaritis ac veſte longa, quae ſunt ornamenta feminarum, deformentur viri, nec habitus triumphalis, quo nihil excogitari poteſt auguſtius, feminas deceat.*

LVI.

LVI.

PHILOSOPHICVS ſtilus adhibendus in omnibus ſcriptis didacticis *). Satis laudis meretur; ſi ſit proprius **), purus ***), perſpicuus ****). Elegantiam non adfectat, nec tamen ſponte ſe offerentem negligit *****). Praecipue tamen vitat figuras patheticas, et quidquid ad perſuadendum potius, quam ad demonſtrandum facere videtur ******). *Stilus philoſophicus.*

*) In ἐπιςημονικῷ hoc dicendi genere reliquis omnibus praeferendi e Graecis XENOPHON in *oeconomicis*, aliisque ſcriptis didacticis, inter Latinos CELSVS, qui *de arte medica*; et COLVMELLA, qui *de re ruſtica* pura ac terſa oratione, ſcripſerunt. Nec plane contemnenda (quin praeferenda longe omnibus, G.) dictio CICERONIS, quam in libris *de officiis* et in *topicis ad Trebatium* adhibuit, quamuis in illis aliquando ad oratorium dicendi genus adſurgat. In reliquis ſcriptis philoſophicis ſtilus TVLLII propius ad genus dicendi vel διαλογικὸν vel ῥητορικὸν accedit. (Sed etiam in his ſunt diſputationes longiores, in quibus obſeruatur ſtilus philoſophicus. Maxime autem commendandus hic erat QVINCTILIANVS. G.) SENECA acutus eſt, ſed non tam docet, quam rhetoricatur. LACTANTIVS purus in plerisque et elegans, ſed nec is ab oratorio ſtilo abſtinet. Et hoc plerorumque patrum eccleſiaſticorum vitium eſt, vt etiam, quum docere volunt, concionentur, magisque perſuadeant, quam iuſtis demonſtrationibus conuincant. ¶ De plerisque, quae hic ſtatuit auctor noſter, paullo aliter cenſendum putarim. Xenophontis libellus ille dialogicus eſt, et multas habet digreſſiones oratorias. E Graecis potius hic laudari debebant Ariſtoteles et Theophraſtus.

 Ille

Ille auctor est methodi, et scribendi ornate, omnibus suis scriptis exempla praebet. Hic felicissimus imitator, in libris *de plantis* et *caussis plantarum*. Celsus est Cicero medicorum. Columella politissimus, interdum tamen etiam rhetoricatur, sed eleganter; interim minus adhibitus est a posterioribus, qui Palladium praeferebant. Magis etiam Plinius maior est oratorius. Sed Cicero hic quoque regnat, quantum ad stilum orationis et totum quasi tenorem, vt, qui Ciceronem imitetur, v. g. in libris *de finibus*, *de natura deorum*, in *Tusculanis quaestionibus*, *de fato*, ille non possit non eleganter scribere. *De officiis* multa sane praeclare: sed totum systema non optime cohaeret, quod Stoicos potissimum ille quidem sequitur, sed subinde tamen ad Academiam respicit et Lyceum: hinc vocabula ipsa non satis determinata: quin ipsa lingua ab eo primum ad philosophandum translata, et quidem ab viro occupatissimo in aliis rebus, et huic negotio tantum subcesiua quaedam tempora tribuente. De Seneca bene. Multa splendidius dicta, quam verius: certe non demonstrata. Excipiendi tamen *naturalium quaestionum* libri, vbi voluit certe ratiocinari atque docere, et quaedam pulchre docet, certe dictionis exemplum praeit. (G.)

**) Abstinendum ergo in hoc stilo a translationibus, maxime longe petitis. Quum enim docentium sit, claras ac distinctas rerum ideas in audientibus excitare: facile patet, huic fini non conuenire metaphoras, (nisi quas ipsa claritas, vel necessitas adeo postulat. G.) Hinc iam supra obseruaui, laudem meruisse scripta EPICVRI, qui nusquam vsus sit translato dicendi genere. Equidem de rebus ad mentes et spiritus pertinentibus saepe nobis desunt verba propria: sed et hic danda opera, ne metaphoris audacioribus, et rem non satis exprimentibus vtamur.

mur. Sic ſi quis *adfectus* vocat *commotiones animi*, iisque opponit *mentis quietem et tranquillitatem*, metaphorice quidem loquitur; ſed ferendus eſt. Aſt ſi quis adfectus cum Stoicis *animi tumultus*, aut *perturbationes;* aut animi quietem *inducias cum mente factas* adpellaret; merito reprehenderetur. Ideae enim inde naſcuntur vel falſae, vel certe obſcurae ac confuſae. ¶ Quin haec ſunt emphatica, ſi accedat explicatio. *Perturbatio* fere proprium affectus alterius fuit. *Pax animi* pulchre dicitur. (G.)

***) Caue ergo, exiſtimes, docentium eſſe, ſtilo ſicco et barbaro vti. Non magis hic character docentes decet, quam philoſophum pallium et pera Diogenis. Non vnguenta redolent viri ſapientes, ſed nec ſordes amant. ¶ Pura cuiusque linguae verba omnes intelligunt, a barbaris refugiunt. Fingamus concionatorem, Galliciſmos miſcentem, aut cantica ſimilia ſermoni Galli alicuius, qui Germanice loqui incipiens, ſuae et noſtrae linguae verba permiſte proferat. *In dulci iubilo*, et alias cantiones tolerabiles fecit barbara aetate conſuetudo. (G.) Non ferendi ergo in tanta litterarum luce, qui, ſi theologiam vel philoſophiam tradunt, THOMAE AQVINATIS vel LOMBARDI: ſi iurisprudentiam, BARTOLI et BALDI ſtilo vtuntur, et vbique *haecceitates, quidditates*, ſuumque illud: *nego, diſtinguo, limito, amplio*, inculcant, nec quidquam doceri poſſe putant, niſi vbique ſyllogiſmos, tamquam tela, vibrent. Paedantiſmum hoc ſapit, (venia ſit verbo), et ingenium barbariei adſuetum, non ſecus ac ſcarabaeus eſt ſordibus ſuis. (Tantum abeſt, vt paedantiſmi reus ſit, ſi quis et ipſe ſectetur et commendet aliis tale genus orationis, quod intelligi futuris etiam ſaeculis queat ab omnibus, qui normam Latinitatis, aureo ſaeculo atque argenteo conſtitutam, tenebunt: quum illa heroica, ſi DIS placet, tur-

 bandi

bandi omnia et conculcandi legem dicendi libertas, post saeculum suum breuius longius, ad piper et thus amiciendum ablegetur. G.) Docuerunt sane e nostratibus GE. CALIXTVS, ¶ NEVMANNVS, WERNSDORFIVS, BVDDEVS, MOSHEMIVS, (G.) e reformatis IO. CALVINVS, RIVINVS, BEZA, TVRRETTINVS, WEHRENFELSIVS, (G.) posse etiam de rebus theologicis puro ac terso orationis genere differi. Feliciter idem in iurisprudentia tentarunt CVIACII, BRISSONII, HOTOMANNI, ¶ H. DONELLVS, FR. DVARENVS, BYNKERSHOECK, NOOD, VAN ECK, noster HEINECCIVS, MASCOVIVS, vt taceamus de viuis, (G.) qui VLPIANVM et PAPINIANVM, quam IASONEM, vel ACCVRSIVM, maluerunt imitari. Medicos CELSVS: philosophos PHIL. MELANCHTHON purius scribere docuit. ¶ Ex medicis ob stili elegantiam laudandi etiam sunt FRACASTORIVS, SCHVLZIVS, BOERHAAVE, BERGERVS; ex philosophis vero P. RAMVS, H. GROTIVS, S. PVFENDORFIVS, MOSHEMIVS in Cudwortho, iterum BVDDEVS et HEINECCIVS. (G.) Quis ergo hodie in tanta litterarum luce vmbratiles illos doctores imitaretur, et, fruge reperta, glandibus vesci mallet?

****) Quid iuuat docere, si intelligi nolis? Perspicua e veteribus sunt scripta XENOPHONTIS, (CICERONIS, QVINCTILIANI, G.) et COLVMELLAE, e recentioribus CARTESII, quo non temere quisquam, cogitationes suas dilucidius cum aliis communicauit. ¶ Nec minus CLERICI, MOSHEMII, BERGERI Medici, BOERHAAVII. (G.) Hi omnes cum voluptate leguntur. At quis sine taedio legerit LVLLII somnia, aut HELMONTII et HENR. MORI meditationes? Non omnibus promiscue haec scripta, aiunt, sed initiatis, adduntque illud HORATII *Carm. III, 1.*

Odi profanum vulgus et arceo.

Sed,

Sed, vt vera fatear, fufpecta mihi femper eft obfcuritas, et plerumque parum fapientiae latitat in tam fpiffis nubibus. Nulla eft veritas tam fublimis, quae non verbis poffit enunciari dilucidis, alias enim ne ab ipfo quidem docente concipi, adeoque nec doceri poffet. Notum eft, quantum antiquis obfcuritatis cauffa vapularit HERACLITVS, ea, quae volebat dicere, ὄτε λέγων, ὄτε κρύπτων, ἀλλὰ σημαίνων, *nec clare eloquens, nec occultans, fed innuens*, quod ipfe de oraculis pronunciauit apud IAMBLICHVM *de myfter. Aegypt. p. 79.* (Pulchre LVCRET. *I, 640. de* Heraclito:

Clarus ob obfcuram linguam magis inter inanes,
Quamue graues inter Graios, qui vera requirunt.
Omnia enim ftulti magis admirantur amantque,
Inuerfis quae fub verbis latitantia cernunt,
Veraque conftituunt, quae belle tangere poffunt
Auris, et lepido quae funt fucata fonore.

Sed obferuandum etiam illud, obfcuritatem quamdam effe non ab auctore libri, fed a lectore. Ita fcripta mathematica et phyfica quaedam funt obfcura principiorum ignaris. Ita bene et emendate fcripta Latina obfcura funt his; qui affueti funt ea tantum audire et legere, quae verbotenus vernaculae confuetudini refpondent, et epiftolis obfcurorum virorum fimiliora funt, quam Tullianis. De hoc genere obfcuritatis difputare me memini in *praefatione* ad VORSTII librum *de Latinitate felecta vulgo neglecta.* G.)

*****) Non folum verba elegantiora atque acumina non negligunt philofophi, fi fe fponte offerant, vt docent SOCRATIS *difputationes* apud XENOPHONTEM, et ARRIANI *differtationes Epi-*

Rheticae: sed ne iocos quidem ac facetias liberales adspernantur. Noti sunt *Socratici sales*, de quibus videndus CIC. *de offic. I, 30. de orat. II, 67.* Hi ita placuerunt antiquitati, vt si quid festiuum atque vrbanum vocare vellent, *Socraticum* adpellarent. *Omne* scilicet *tulit punctum, qui miscuit vtile dulci.* Vnde merito ipse scurram egit, quisquis tanto fuit supercilio, vt Socratem ideo *scurram Atticum* vocaret, CIC. *de nat. deor. I, 36.* Adhibendus tamen et hic modus, videndumque, quid deceat. Quod quum non faceret DIOGENES CYNICVS, *Σωκράτης μαινομένος*, *Socratis furentis*, nomen accepit. Inprimis abstinendum est ab eiusmodi salibus in rebus grauibus, quales sunt sacrae et theologicae. Tentarunt etiam hac in re aliud BALTH. SCHVPPIVS et IO. VAL. ANDREAE, sed et hi multorum reprehensionem incurrerunt. Quamvis forsan eos excuset ingenium ad vrbanitatem natura factum, et tempora, quibus viuebant, infelicissima, de quibus iure repetas illa IVVENALIS *Sat. I, 30.*

Difficile est, satyram non scribere.

¶ Schuppius vir fuit multarum rerum et viuendi praesertim peritus, sed qui histrioniae aliquantum haberet, vnde putabant alii, se esse Schuppios, qui tamen verae grauitatis nihil haberent, neque, vt ille, tam multis bonis rebus niterentur. Scripta ipsius sunt thesaurus. Andreae ingenium fuit praestantissimum, et mores principibus cari: amicus Augusti Brunsuic. et Luneb. Fabulae de Rosae Crucianis auctorem ferunt. (G,)

******) Aliud est *concionatorium* dicendi genus, aliud *τεχνικὸν* vel *philosophicum.* Illud (¶ interdum aeque vt philosophicum, G.) contentum est argumentis verosimilibus, quae tamen tantis verborum phaleris vestiuntur, vt demonstrationes videantur. (¶ Haec qui putat, ignorat

gnorat eloquentiam. Aeque vera debent vtroique esse, sed in concionatorio genere ad sensum, i. e. phantasiam admoueri. G.) Hoc nudam proponit veritatem, eamque demonstrationibus accurate suffulcit. Illud oratorias, hoc philosophicas amat connexiones, id est, veritates omnes ex genuinis ac veluti domesticis principiis ducit. Illud delectat et mouet; hoc docet et conuincit. (¶ Docere et conuincere vel maxime oratoris est. G.) Nec tamen figuras omnes respuit methodus paraenetica, quam vocant, quippe cuius finis itidem est *mouere* et *persuadere*. Attamen et tunc magis illae sponte sua inter dicendum sese obtulisse, quam operose excogitatae videri debent. (¶ Scilicet vbique desinit ars esse, quum apparet et se ostendit. Vt in pictura, solus artifex videre debet artem, cet. G.) Sunt sane in ARRIANI *dissertationibus Epicteticis* quaedam pulcherrime dicta, sunt figurae elegantissimae, sed tanta cum simplicitate coniunctae, vt orationem naturali quadam pulchritudine adsurgere, statim adpareat. Illud fallit; hoc bona fide agit. Exemplo sit SENECA, qui, declamatorio dicendi genere vsus, miram prae se fert sapientiae speciem: et tamen, si remotis inuolucris propius eum inspicias, non demonstrationes inuenies, sed acumina quaedam parum solida, non res et veritates, sed verba sonora, id est, fulgur e pelui. Id quod iam dudum obseruarunt MALEBRANCHE *de inquis. verit. II*, 4. MENAGIVS in *Menag. Tom. II.* vt et SANEVREMONTIVS in *Saneuremontianis*. (¶ Hoc non est a dicendi genere: sed sicubi sophisticatur Seneca, aeque contra rhetoricen, quam philosophiam impingit. Solum verum potest placere. G.) Vereor, ne idem dicendum sit de plerisque patribus ecclesiasticis, quibus nimius oratoriae amor imposuit, veluti de BASILIO, GREGORIIS, IOANNE CHRYSOSTOMO, HIERONYMO, aliisque,

que, de quibus legi meretur BARBEYRACII *praefat. ad verſionem Gallic. Puſendorf. n. VIIII.* (¶ Si peccarunt, non ab arte rhetorica id eſt, ſed quod ea abuſi ſunt: Quod enim de ſe iocans dixit Cicero: *populo impoſuimus, et oratores viſi ſumus*, id nimis ſaepe ſerio ſolet fieri. Rhetores etiam plerique ante Chriſtianiſmum rhetoricantur, vbi probare debebant. Vid. WEHRENFELS. *de meteoris orationis.* || Nempe vt in diſputationibus philoſophi, geometraeque adeo, circumuenire ſe ſophiſmatis et pſeudographiis ſolent, ſic imponere auditoribus interdum ſtudent oratores: neutrum vitio artium accidit, ſed hominum. G.)

LVII.

Stilus hiſtoricus. A philoſophico ſeiungendus eſt ſtilus HISTORICVS *), qui non modo puritatem **), ſed et concinnitatem ***) amat. Decet praeterea illum perſpicuitas ****), grauitas †), pulchritudo ††), minime vero vehementia †††), parenthyrſus ††††), et hyperbóle †††††).

*) Singularis *de ſtilo hiſtorico* exſtat tractatus CASP. SCIOPPII: ſed in quo fruſtra praecepta quaeres. Solet enim iſte homo vbique aliorum vitia, tamquam quisquilias, colligere. Non itaque docet, qualis eſſe debeat iſta hiſtoricorum oratio, ſed qualis ſit apud eos, qui parum adcurate ſcripſerunt. Paullo meliora, ſed et pauciora ſunt, quae de ſtilo hiſtorico praecipiunt QVINCTIL. *Inſtit. orat. X, 1.* LVCIAN. *in dial.* πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν. SCHEFFER. *de ſtilo II, 5. p. 15.* et in *Gymn. p. 35. ſeq.* Addendus etiam VOSS. *de arte hiſt. 26. ſq.*

(Aureus vero libellus ille SCIOPPII, qui nec praeceptis caret, et per exempla tanto docet efficacius,

icacius. Subiectus est ipsius *Infamiae Famiani*, ui ipse quoque liber ostendendis FAMIANI erroribus et vitiis in simili genere scribendi versaturum iuuat mirifice. Etiam LVCIANI sunt multa praeclara praecepta et exempla. De IO. BODINO et reliquis artis historicae scriptoribus vid. MORHOF. *Polyh. II, 4. p. 30.* G.)

**) Quemadmodum omnem in vniuersum Latinitatem, ita et stilum historicum maxime commendat PVRITAS. Abstinendum ergo a verbis poeticis: sed non vtendum tamen vulgaribus ac tabernariis, vt recte monet LVCIANVS. Ceterum et historici §I. suas habent *dictiones*, quas non temere reperias apud oratores. Vnde iam olim, teste ATHENAEO *Deipn. II.* PARTHENIVS quidam libellum conscripsit περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς λέξεων, *de vocabulis historicorum.* Nos quaedam tantum, exempli caussa, dabimus. Animaduertit AVGVSTIN. SATVRN. *Mercur. mai. X, 9.* vocem *velox* aliter fere ab historicis, aliter ab oratoribus, aliter a poetis, vsurpari. Hi dicunt *velox pedes*, illi *velocibus pedibus*, isti *velox pedibus.* Sic et frequentissima historicis est constructio *profunda maris*, *incerta viae*, a quibus fere abstinent oratores. Frequentissimae etiam connectendi formulae: *quo factum est, interiecto tempore, ꝗ dies erat decimus, quum, inter haec, dum haec in Graecia geruntur, at Hannibal,* cet. (G.) Inprimis huc pertinet formula historicis fere propria: *ceterum fides eius rei penes auctores erit:* de qua CORTIVS *ad Sallust. p. 497. Formula propria historicorum, vbi ad praestationem scribere nolunt.* SENECA *de breuit. vit. c. 14. Neque semper pro signo verbositatis et neglectus rerum est habenda.* Vid. IO. CHRISTOPH. BECMANN. *Praecogn. mor. c. 3. Immo in re dubia, difficili, et per alios cognita, fere semper adhibetur.* PLIN. *Hist. nat. XXVIII, 1.* Quin immo externa quoque et barbaricos ritus indagabimus.

Fides

Fides tamen auctores appellet. SENECA *nat. quaest. c. 3.* Aut quod historici faciunt, et ipse faciam. Illi quum multa mentiti sunt ad arbitrium suum, vnam aliquam rem nolunt spondere, sed adiiciunt: *penes auctores fides erit. Adde eumdem de morte Claudii c. 1.* PLIN. *lib. VIIII, epist. 33.* TACIT. *Germ. c. 3.* Haec CORTIVS. ¶ Hunc quoque historicorum esse morem, vt, *numerum iniri non posse,* quum praelium aut cladem aliquam referant, affirment, obseruat PLIN. *epist.* IX, 16, 1. (G.) Quin et II. figuras sibi veluti proprias amant historici, in quibus haud postrema est *enallage infinitiui* pro imperfecto (vel quocumque tempore praeter futurum, G.) indicatiui, de qua SERV. *ad Virgil. Aeneid. II. v. 683. sq. Infinitus modus pro indicatiuo: et est* FIGVRA PROPRIA HISTORIOGRAPHORVM. Conf. CORT. *ad Sallust. p. 42. sq.* Vtuntur equidem etiam poetae. Sed historiam esse proximam poesi, *et quodam modo carmen solutum,* obseruat QVINCTIL. *Instit. orat. X, 1.* ¶ Rationem, cur haec enallage propria sit historicorum et poetarum, inuenire mihi videor hanc, quia carmina et historiae primum sunt et antiquissimum scripturae genus. Fuisse autem omnino tempus videtur, vbi praeter *infinitum modum* de verbis nihil fuerit in vsu, vt adeo nomen suum ipsa re tuitus sit, quod indicat, non significari certam aliquam personam aut tempus certum. Nimirum ab initio linguas non fuisse verbosas, sed inopes valde et compendiarias, hominesque satis habuisse animi sensa vtcumque explicare, vix potest dubitari. Docent nos hoc parui. Infans quum verba tentat et loqui incipit, in grammatica sua non agnoscit nisi infinitiuum, hic ei esse solet pro omnibus modis, temporibus, numerisque, hunc, prout opus habet, applicat personis, *ich trinken, du trinken,* cet. Hic infinitiuus illi instar omnium est, quae nos in verborum flexione

ne solemus obseruare. Hoc itaque, quod enallagen aut ellipsin vocant grammatici, potius esse archaismus videtur. Et hae reliquiae consuetudinis antiquissimae, quae in linguis ab initio obtinuit, in plerisque, orientalibus inprimis, adhuc seruantur, vbi haec priscae linguarum paupertatis vestigia admodum exstant frequenter. (A.)

***) Formant ergo periodos historici, sed breuiores. *Nihil est enim in historia,* CICERONE *teste, pura et illustri breuitate dulcius.* Diffusiores tamen aliquando sunt NEPOS, LIVIVS, et, qui alias satis presse esse studet, TACITVS. Nonnumquam etiam incisim et membratim scribunt, quoties vel rem celeriter gestam referunt, vel aliorum verba obliquo dicendi genere recensent. ¶ Scilicet amant alterna Camoenae etiam historicae. In orationibus etiam periodos amant, directis quidem: itemque in iudiciis. (G.)

****) *Perspicuitas* virtus historico quam maxime necessaria. Vnde cauendus perturbatior verborum ordo, quem etiam in THVCYDIDE nonnulli reprehendunt. (In orationibus praesertim et iudiciis, ¶ quae viris scribebat: || nam vbi narrat, perspicuus est. G.) Perspicuus maxime CORNELIVS NEPOS et IVL. CAESAR: obscuriores SALLVSTIVS et TACITVS, quorum vterque THVCYDIDEM videtur imitatus.

†) *Grauitas*, vt iam supra diximus, maxime decet historicos pragmaticos. Et hinc eam virtutem miramur in POLYBIO, TACITO, THVANO, COMINAEO, ¶ Pufendorfio, de rebus Friderici Wilhelmi, (G.) et nonnullis aliis, qui pragmaticas dederunt historias, et non modo euentus, sed et eorum caussas, personarum charactere, consilia, similiaque adcurate enarrant.

††) *Pulchritudinem*, quum in *dignitatem* et *venustatem* supra distribuerimus, hic addendum est, illam, quam hanc, historico esse digniorem.

Ele-

Elegantiſſimus eſt LIVIVS, CVRTIVS potius venuſtus videtur. Vbique enim adfectat ſophiſticum quoddam ac declamatorium dicendi genus. Nimius in deſcriptionibus locorum, fluminum, fontium; nimius in conſectandis ſententiis, quae tamen hiſtoricum non decent, niſi ſtatim ad hypotheſin transferantur. De eo nemo aequiore Ioue iudicauit BERGERO *de naturali pulchrit. orat. p. 373. 451. ſeq. 557.* qui hic merito adhibendus in conſilium. ¶ Verbo declamator ſaepe nimis eſt magis, quam hiſtoricus ciuilis. (G.)

†††) Abſtinendum ergo ab (¶ vehementibus G.) increpationibus hominum, quippe quae ad declamatores pertinent. Hiſtorici non eſt, vel in homines inuehi, vel eorum virtutes collaudare, ſed res geſtas, procul habito odio aut amore, narrare. Ineptus ergo VELLEIVS PATERCVLVS, qui vbique immiſcet panegyricos: ineptus etiam FLORVS, qui nonnumquam faſces et ſecures in viros grauiſſimos expedit. (Iudicium tamen de hominibus et eorum factis interponere ſolent THVCYDIDES, SALLVSTIVS, LIVIVS, et vt quisque optimis eſt ſimilior. G.)

††††) Omnes figurae, quae adfectibus mouendis inuentae ſunt, hiſtoricum dedecent. (Nimirum in quantum eſt hiſtoricus, neque orationes virorum clarorum ſtilo ſuo effingit, vbi ſuos vnicuique affectus tribuere virtutis et artis eſt. G.) Vnde nec laudem in hiſtoria merentur interrogationes, exclamationes, et quae ſunt huius generis aliae. Frigidum ergo eſt, quod FLORVS ſaepe exclamationes narrationibus, quaſi per parentheſin, interferit. Veluti *lib. I. cap. 3. Sic, (rarum alias decus!) vnius manu parta victoria eſt.* Et *cap. 7. Eminentia forte papauerum capita virgula excutiens, quum per hoc principes interficiendos eſſe intelligi vellet, (quae ſuperbia!) ſic reſpondit.* Paucis interiectis: *cedentibus ceteris diis (mira res dictu!) reſtitere*

Iuuen-

Iuuentas et Terminus. Talia frequentiſſima ſunt apud FLORVM. Veluti *lib. I, 10. Immane dictu! I, 11. Nouum et inſigne commentum!* Item, *quis credat? proh pudor! fidem numinum! quanta velocitate!* Frequentiſſimae quoque apud eum ſunt interrogationes. Exemplo eſſe poterit *cap. 8. lib. I.* totum paene interrogationibus compoſitum. Talia etiam nonnulli notant in CVRTIO, cuius prolixa exclamatio exſtat *lib. III. cap. 16. §. 10.*

†††††) Nihil frigidius eſt hyperbole, maxime in hiſtoria. Hanc quoque in FLORO ſupra aliquoties notauimus. Sed nec CVRTIVS ab hoc vitio abhorret. Quis quaeſo feret hiſtoricum referentem: Alexandrum, in Aegyptum profectum, extra terminos ſolis erraſſe? ❡ Sermo eſt de Aethiopia. *Termini* ſolis ſunt tropici. *Extra* eſt relatiuum, vt dextra et ſiniſtra. Voluit dicere, *vltra* tropicum cancri. Item extra conſuetas Romae et Graeciae vias. (G.) Et tamen ita loquitur CVRT. *IIII, 83.* male imitatus VIRGILIVM *Aen. VI. v. 795.*

- - *iacet extra ſidera tellus*
Extra anni ſolisque vias.

❡ Intellige extremas. Multo verius dixiſſent intra. (G.) Poetica haec ſunt, in hiſtorico non toleranda, qualia tamen plura occurrunt apud CVRTIVM. Eamdem dicam FLORO ſcribit BERGERVS *ibid. p. 452. Florus, nulla ingenii verecundia, cogitationum ſequutus impetum, ſuperiores audacia transferendi vicit, cum ipſisque certauit poetis, dignus profecto, quem multa frigide, multa putide, multa ſine mente ſana loquutum increpitaret grauiter et incuſaret Io. Georgius Graeuius, ſinceri vir iudicii, vt tandem aliquando multi, qui commendant acumen illius venuſtatemque, diſcerent, res geſtas Romanorum capitulatim expoſitas, illinc eſſe conſiderandas, non ſtilum imitatione tam praua effingendum.*

LVIII.

Stilus dialogicus.

Stilus DIALOGICVS familiares amicorum ſermones imitatur. (Sed nempe amici illi et familiares ſunt diuerſorum generum. G.) Vnde facile adparet, eum eſſe tenuem *), Rhodium **), moratum ***), et nonnumquam iocoſum ac vrbanum ****). Quare non temere imitandi PLATO et CICERO †), ſed e Graecis XENOPHON ††), et LVCIANVS †††), e Latinis veteribus comici, et in his maxime TERENTIVS ††††), e recentioribus ERASMVS, cuius colloquiis nihil poteſt reperiri vrbanius †††††).

¶ Dialogorum auctores celebres recenſentur infra II, 4, 1. (G.)

*) Praecepta de ſtilo διαλογικῷ haud poenitenda ſuppeditauit DEMETR. PHALER. *de eloquut. 231. ſqq.* Nos veluti fundamenti loco ponimus, dialogos imitari familiares amicorum confabulationes. Vnde facile adparet, I. ſtilum dialogicum *tenuem* eſſe debere. Nemo ſane in colloquiis cothurno incedit. Attamen quum et ſtilus tenuis nonnumquam ſubtilior, nonnumquam elegantior acutiorque ſit: ratio habenda eſt perſonarum. Vnde PLAVTVS omnes quidem comoedias ſuas tenuiter ſcripſit, ſed aliam tamen orationis ideam heris, aliam filiis familias, aliam militi glorioſo, aliam meretricibus, aliam denique ſeruis, lenonibus, paraſitis, tribuit. ¶ Non ſemper hanc rationem ſequutus eſt Plautus; riſum ſcilicet quaerit vndique. (G.) Idem obſeruare nos decet in dialogis, et adcurate, quantum video, id obſeruauit ERASMVS. Attamen et

et mediocrem aliquando esse posse dialogorum elaboratiorum stilum, supra §. 48. obseruauimus. Tales sane sunt dialogi quidam CICERONIS et omnes PLATONIS, quum contra XENOPHON et AESCHINES humi fere repant. (Certe ciuili quodam et quotidiano genere dicendi vtantur. Nempe apud hos Socrates suos familiares quam familiarissime de vita communi et virtute interrogando et explorando docet. Apud PLATONEM idem Socrates sophistas irretit, et confundit, abditam rerum naturam explicat, etc. G.) Multum interest, quas personas quis loquentes inducat, et qua de re inter se sermocinatae esse fingantur.

**) *Atticum* dicendi genus paullo est ingeniosius, *Asiaticum* operosius, quam vt dialogos deceat. ¶ Interim ad istius formam compositi sunt Lucianei quidam et Fontenellii omnes. (G.) Quum ergo in colloquiis familiaribus non praemeditari, sed ex tempore sermones caedere soleamus: consequens est, vt II. stilus *Rhodius* quam maxime deceat dialogos. Hinc maiore cum voluptate legimus colloquia ERASMI et LVCIANI, quam CICERONIS, qui aliquando vix etiam in dialogis ab Asiatica illa vbertate abstinet. (Non a stilo est, quod ERASMI et LVCIANI colloquia praeferuntur TVLLIANIS: sed ab argumento, quod varium et saepe nugax est apud illos, et pro personarum dignitate aut leuitate tractatum: apud hunc graue, philosophicum aut rhetoricum, ipsum quoque grauiter, vti decebat, explicatum. Vtrique praeclare rem gessere. Sed plerique lectores iocos magis amant et nugas, quam seria. G.)

***) Hinc in dialogis vbique debent elucere colloquentium *amor, modestia, veracitas.* (Quin mores, quos tribuit colloquentibus historia, vel qui conueniunt conditioni et characteri personarum fictarum: qui possunt esse adulatores, im-

portuni, latrones etc. G.) Maxime e comicis notandae ſunt formulae, quibus in familiari colloquio ſe inuicem excipiebant amici. Quemadmodum enim hodie nobis familiares ſunt formulae ſalutandi, bene precandi, petendi, cet. ita nec Romanis illae defuerunt. Nos ſpecimen huius rei daturi, vel ex vnica TERENTII *Andria* quasdam huius generis decerpemus. *Act. I. ſc. 1. Dictum puta: nempe vt*, id eſt, intelligo, quid velis, nempe iubes, vt. *Quin tu vno verbo dic, quod me velis. Heus, puer, dic ſodes. O dictum bene! beaſti. Quam timeo, quorſum euadas? Sat eſt, curabo. Act. II, 1. Nunc te per amicitiam et per amorem obſecro. Reddidiſti animum. Act. II, 2. Me vide*, id eſt, fide mea promitto. *Act. II. ſcen. 5. Neque iſtic, neque alibi, tibi vſquam erit in me mora. Facis, vt te decet. Act. III. ſc. 3. Ah ne me obſecra, quaſi hoc te orando a me impetrare oporteat. Merito te ſemper maximi feci. Act. III, 4. Hem numnam perimus? Act. IIII, 4. Hem praediceres.* Tales formulae in dialogis incredibilem venuſtatem habent, ſi commode adhibeantur. ¶ Sed non recte diſcuntur, niſi ex tota ſerie orationis. Hinc multae ſtili ineptiae, quod ex phraſeologiis et lexicis quidam ſapiunt. Inde non tantus vſus eſt Freyerianorum e Terentio et Plauto colloquiorum. Poteſt vero etiam tamquam exemplum venuſtae humanitatis laudari ſuauiſſimus locus *Hec.* V, 4, 16.

P. O Bacchis, o mea Bacchis, ſeruatrix mea!
B. Bene factum, et volupe eſt. P. Factis, vt credam, facis:
Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines,
Vt voluptati obitus, ſermo, aduentus tuus, quocumque adueneris,
Semper ſit. B. At tu ecaſtor morem antiquum atque ingenium obtines,

Vt

Vt vnus omnium homo te viuat, numquam quisquam blandior. (G.)

****) Genus hoc dicendi iocosum et vrbanum, dici non potest, quanta voluptate legentes aeque, ac audientes adficiat. Vnde et veteribus eiusmodi facetiae sales dicuntur, eo, quod non minus sermonem, quam sal cibos, condiunt. Quamuis vero natura hic vtramque faciat paginam, nihilque sit frigidius iocis, inuita Minerua excogitatis: plures tamen fuerunt, qui totam artem iocandi praeceptis quibusdam includere ausi sunt. Extitant IAC. MASENII *Argutiae familiares.* Exstat etiam VAVASSORIS politissimus *de dictione ludicra* libellus, quo tamen maxime comicam illam et scurrilem linguas corrumpendi licentiam, quam Galli vocant *burlesque*, exagitat. (Et per hanc occasionem, quidquid apud optimos scriptores Graecos et Latinos iocose dictum est, percurrit, atque ex alio genere, non ex illa orationis corruptela petitum ostendit. G.) Sed reliquis omnibus hac in re praeferendus CICERO *de orat. II, 58. et ad diuerſ. lib. VII. epiſt. 32.* etiam *lib. I. Offic. cap. 29.* et MACROB. *Saturn. II, 2. et 3.* quibus nemo curiosius iocandi fontes indagauit. (Copiosissimus antiquorum est QVINCTILIANVS VI, 3. G.) Vnde digna CICERONIS commentatio visa est elegantissimo PASSERATIO, quam libro suo *de ridiculis* praeclaro commentario illustraret. (*Apud Rob. Stephan.* cIɔIɔxciv. 8. Est etiam inter ADR. TVRNEBI *opera* CICERONIS *locus, in quo tractantur ioci, explicatus, p. 202-218.* edit. *Argentor. fol.* G.) Nos horum ductu praecipuos hic iocandi modos trademus. Ridiculum vel in *verbis* est, vel in ipsa *re* seu *sententia.* Primus *verborum* locus est

I. *Ambiguitas.* Sic olim de seruo iocatus est Nero, *solum esse, cui domi nihil sit nec obsignatum,*

 tum,

tum, nec occlusum. CIC. *l. c. 56.* Talis etiam est PLAVTI iocus *in Poenul. I, 1. v. 22.*

Quin si feriri te video, extemplo dolet.

(§ tibi scilicet, non mihi. G.) Mater M. Bruti quum pretiosum aere paruo fundum abstulisset a Caesare, subiiciente hastae bona ciuium: non effugit tale dictum Ciceronis: *equidem quo melius emtum sciatis, comparauit Seruilia hunc fundum, Tertia deducta.* Tertia vero erat Seruiliae filia, in quam aeque, ac in matrem lasciuiebat Caesar. MACROB. *Saturn. II, 2.*

II. *Verbi pronunciatio* vel παράγραμμα, quando vocabulum deprauatur. Quodam dicente: *eamus deambulatum,* alter respondit: *quid opus est de?* Cui ille, *immo vero,* inquit, *quid opus est te?* CIC. *de orat. II, 63.* (Vid. QVINCTIL. 6, 3, 53. et quae collegit FABRIC. Bibl. Graec. I, 29, 8. p. 171. sq. § Sic Stilpo apud DIOG. LAERT. 2, 118 videns Cratetem frigore rigidum, eum alloquitur: Ω Κράτης, δοκεῖς μοι χρείαν ἔχειν ἱματίου, καὶ νοῦ· sed vltimas duas voces ita pronunciabat, tamquam vnum esset verbum, *secundus* nimirum *casus* ab καινός. G.)

III. *Interpretatio nominis.* CIC. *pro Sext. Rosc. cap. 43. Venio nunc ad aureum illud nomen Chrysogoni.*

IIII. *Testimonium, prouerbia, sententiae* auctorum commode adhibita. Antonius, quum testis a se profectam pecuniam diceret, et hic haberet filium delicatiorem et prodigum, peropportune vsurpauit illa comici:

Sentin' senem esse tactum triginta minis?

CIC. *de Orat. II, 64.* Post Mutinensem fugam interrogatus Furius Albinus: *quid ageret Antonius?* respondit: *Quod canis in Aegypto,* BIBIT *et* FVGIT. MACROB. *Saturn. II, 2.* § Ita Lucianus Homeri versibus abutitur: Plutarchus etiam eleganter, sed modestius: nostri homines sacra scriptura et canticis, sed impie. (G.)

V. *Re-*

V. *Reſponſio* ad verbum, non ad ſententiam. Quaerente cenſore Catone: *ex tui animi ſententia tu vxorem habes? Non hercle,* inquit L. Porcius Naſica, *ex animi mei ſententia.* CIC. *de Orat. II, 65.* Sic et Antiocho oſtentanti exercitum, auro et argento fulgentem, interrogantique: *putasne, ſatis eſſe Romanis haec omnia?* reſpondit Hannibal: *plane ſatis eſſe credo Romanis haec; etſi auariſſimi ſunt.* MACROB. *Saturn. II, 2.*

VI. *Immutatio verborum,* quum immutatis verbis ſententiam retinemus. *Ruſca,* quum legem ferret annalem, diſſuaſor M. Seruilius: *dic mihi,* inquit, *M. Pinari, num, ſi contra te dixero, mihi maledicturus es, vt ceteris? Vt ſementem feceris, ita metes;* inquit. CIC. *de Orat. II, 66.* ¶ Nempe non ſtatim ſentitur reſponderi ad quaeſtionem. (G.)

VII. *Translatio,* quum metaphora habet inſignem aliquem iocum. (Atqui de *metaphora* hic ſermo non eſt, ſed de ea, quae *metalepſis* ſ. *transſumtio* dicitur QVINCTILIANO 6, 3, 52. vbi ponit exemplum, *Heminarium* dictum, quod alias *Congiarium* vocatur, ad exiguitatem illius et malignitatem declarandam. G.) Corinthiis, Scipioni promittentibus ſtatuam eo loco, vbi reliquorum eſſent imperatorum: reſpondit Scipio: *turmales mihi diſplicent.* IDEM *ibid.* ¶ Scilicet in his Tullii inflexio quaedam eſt et quaſi corruptio, vt *turmales* ſtatuae ſint ad imitationem *equeſtrium.* (G.)

VIII. *Relatio contrariorum* vel *retorſio.* Dicente Libone: *Quando tandem, Galba, de triclinio tuo exibis? Quum tu,* inquit, *de cubiculo alieno.*

Et hi quidem verborum ioci: ſequuntur *rerum* vel *ſententiarum.* Tales ſunt:

1. *Feſtiua narratio.* Talis narratiuncula Craſſi de Memmio, lacertum Largii deuorante, exſtat apud CIC. *de Orat. II, 59.* ¶ De L. Gellio, qui

conuocauit philoſophos ad lites dirimendas. CIC. *Leg.* I, 20. de Canio, hortos emente, ID. *Offic.* III, 14. Huc etiam faciunt narrationes apologorum; e. g. vulpes, ſuaſor caudae deponendae, AESOP. *fab.* 7. etc. (G.)

II. *Collatio.* Sic CICERO pater Romanos homines ſimiles aiebat eſſe Syrorum venalium: vt quisque optime Graece ſciret, ita eſſe nequiſſimum. CIC. *de Orat. II, 68.* Auguſtus, quum ei quidam libellum trepidus offerret, et modo proferret manum, modo retraheret: *Putas*, inquit, *te aſſem elephanto dare?* MACROB. *Saturn. II, 4.*

III. *Amplificatio incredibilis.* Scipio, ad Numantiam ſtomachatus cum Metello, dixiſſe dicitur: *ſi quintum pareret mater eius, aſinum fuiſſe parituram.* CIC. *de Orat. II, 66.*

IIII. *Arguta ſignificatio,* quum rem obſcuram callide et argute ſignificamus. Quum C. Fabricio P. Cornelius, homo furax et auarus, ſed egregie fortis, gratias ageret, quod ſe conſulem inimicus feciſſet: *Nihil eſt*, inquit, *quod mihi gratias agas, ſi malui compilari, quam venire.* CIC. *de Orat. II, 66.* Publius Mucium, inprimis maleuolum, quum vidiſſet ſolito triſtiorem: *Aut Mucio*, inquit, *neſcio quid incommodi acceſſit, aut neſcio cui aliquid boni.* MACROB. *Saturn. II, 2.* Fauſtus, Sullae filius, quum ſoror eius eodem tempore duos moechos haberet, Fuluium, fullonis filium, et Pompeium Maculam: *Miror*, inquit, *ſororem meam habere maculam, quum fullonem habeat.*

V. *Ironia* vel *vrbana diſſimulatio.* Scaeuola Septumuleio, cui pro Gracchi capite erat aurum repenſum, roganti, vt ſe in Aſiam praefectum duceret: *Quid tibi vis*, inquit, *inſane? Tanta malorum eſt multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem, ſi Romae manſeris, te paucis annis ad maximas pecunias eſſe venturum.* CIC. *de Orat.*

Orat. II, 67. Quum Vettius monimentum patris exarasset: ait Augustus: *Hoc est vere monimentum patris colere.* MACROB. *Saturn. II, 4.* Haec potius Amphibolia. G.)

VI. *In re inhonesta verbum rei honestae.* Africanus censor, tribu mouens centurionem, qui in pugna non adfuerat, quum diceret, *se custodiae caussa in castris mansisse,* quaereretque, *cur ab eo notaretur? Non amo,* inquit, *nimium diligentes.* CIC. *l. c.*

VII. *Contra voluntatem responsio.* Quum, Tarento amisso, arcem tamen Liuius retinuisset, multaque ex eo praelia praeclara fecisset, et aliquot post annos Fabius Maximus id oppidum recepisset, rogaretque eum Liuius, vt meminisset, opera sua se Tarentum recepisse: *Quidni,* inquit, *meminerim? Numquam enim recepissem, nisi tu perdidisses.* CIC. *l. c.*

VIII. *Falsa intellectio.* Quaesitus non nemo: *Qualis videtur tibi in adulterio deprehensus? Tardus,* inquit. CIC. *l. c.* Quaestio erat de crimine, respondens minus se intelligere simulabat, de quo quaereretur, et respondit de homine. Non minus facete Augustus, quum multi, a Severo Cassio accusati, absoluerentur, et architectus fori Augusti exspectationem operis diu traheret, ita iocatus fertur: *Vellem, Cassius et meum forum accuset,* vt demum absoluatur. MACROB. *Saturn. II, 4.*

VIIII. *Falsa responsio.* (Quin attemperata interrogationi et eadem mordax. G.) Opimius, qui adolescens male audiuerat, ad Aegilium, qui mollis videbatur, nec tamen erat: *quid tu, Aegilia mea, quando ad me venis cum tua colu et lana.* Cui hic: *non pol,* inquit, *audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.* CIC. *de Orat. II, 68.*

X. *Abscondita ridiculi suspicio.* Catulus oratori cuidam malo, roganti, videreturne miseri-

cordiam mouisse? *Ac magnam quidem*, inquit: *neminem enim puto esse tam durum, cui non miseranda tua visa sit oratio.* ID. *l. c. 69.* (Non valde absconditum hoc est. Referam potius ad n. 7. ¶ et pro illo hic ponam ex eodem CICERONIS loco, dictum istud ei, cuius vxor se de ficu suspenderat: *Amabo te, da mihi ex ista arbore, quos seram, surculos.* G.)

XI. *Morositas et lenitas.* Socrates, colapho percussus a petulante iuuene: *Video*, inquit, *mihi inposterum cum galea incedendum.* ¶ Alia exempla CIC. *l. l.* affert, Catonis alterum, alterum ex Naeuio. (G.)

XII. *Salsa stultitiae reprehensio.* Siculus, cui Scipio praetor patronum dabat hospitem, hominem nobilem, sed stultissimum: *quaeso*, inquit, *praetor, aduersario meo da istum patronum, deinde mihi neminem dederis.* CIC. *de Orat. II, 69.* Nomenclatori suo, obliuioso admodum, dicenti: *numquid ad forum mandas?* Augustus respondit: *Accipe commendatitias, quia illic neminem nosti.* MACROB. *Sat. II, 4.*

XIII. *Coniecturalis explanatio.* Quum Scaurus accusaret Rutilium ambitus, postquam ipse consul erat factus, ille repulsam tulerat, et in eius tabulis ostenderet litteras A. F. P. R. idque diceret esse: *Actum fide P. Rutilii;* Rutilius autem: *ante factum, post relatum.* C. Caninius, eques Rom. quum Rufo adesset, exclamat: neutrum illis litteris declarari: *Quid ergo?* inquit Scaurus. *Aemilius fecit, plectitur Rutilius.* IDEM *ibid.*

XIIII. *Discrepantia*, seu ignoratio elenchi. *Quid huic abest, nisi res et virtus?* CIC. *de Orat. II, 70.*

XV. *Familiaris reprehensio vel admonitio.* Patrono malo, quum vocem in dicendo obtudisset, suasit Granius, vt mulsum frigidum biberet, simulac domum rediisset: *Perdam*, inquit, *vocem, si id*

id fecero: *Melius est,* inquit, *quam reum.* CIC. de Orat. II, 70.

XVI. *Dictum consentaneum*, id est, rei vel personae conueniens. Scaurus, bonorum possessionem contra tabulas nactus, Bestiae caussam itaque patronus agebat. Funus, quum duceretur, accusator Memmius: *Vide,* inquit, *Scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor.* CIC. l. c.

XVII. Ἀπροσδόκητον, *contra exspectationem responsio.* Scipio, quum ei M. Flaccus P. Mucium iudicem tulisset: *eiero,* inquit, *iniquus est.* Quum esset admurmuratum: *Ah,* inquit, *P. C. non ego mihi illum iniquum eiero, verum omnibus.* CIC. l. c. Seruius Geminus, videns deformes L. Mallii, optimi pictoris, filios: *non similiter,* inquit, *Malli, pingis et fingis.* Cui Mallius: *in tenebris enim fingo,* inquit, *luce pingo.* MACROB. *Saturn. II, 2.*

XVIII. *Votum rei impossibilis.* M. Lepidus, quum, ceteris in campo exercentibus, in herba ipse recubuisset: *Vellem hoc esset,* inquit, *laborare.* CIC. *l. c. 71.*

XVIIII. *Lenta et tarda responsio.* (Minime vero *tarda*, sed *frigida* et sine affectu, qui tamen expectabatur, prolata. *Lentus* est tardus ad irascendum. G.) Exemplum est apud CIC. *de Orat. II, 71.*

Atque hi quidem sunt praecipui loci ac fontes vrbanae ac iocosae dictionis, a CICERONE ostensi. Nescio tamen, cur CICERO omiserit ἐναντιοφανὲς, praecipuum iocorum et facetiarum fontem, quando duae res iunguntur, quae consistere non posse videntur. Huc pertinent ioci CICERONIS: *Frater meus dimidius maior est, quam totus. Hoc consequutus est Reuilius, vt quaereretur, quibus consulibus consul fuerit.* MACROB. *Saturn. II, 3.* vbi et similem iocum refert Laberii, qui quum, sedile quaerens, ex CICERONE audiuisset: *recepissem te, nisi anguste sederem,*

rem, respondit: *mirum, si anguste sedes, qui soles duabus sellis sedere.* Cauendum tamen, ne ioci fiant illiberales. Tales sunt I. cum iniuria coniuncti, II. profani, veluti si Scripturae locis abutaris, III. cum imitatione gestuum et deprauatione oris coniuncti; IIII. obsceni, V. parum ingeniosi, et sola stultitia mouentes risum, VI. episodia et loquutiones nullius sensus. (Sunt vero etiam ἐπεισόδια sana et pulchra. G.) Sic virum grauem non decet iocus PLAVT. *Capt. prol. v. 1. sq.*

Hos, quos videtis stare heic captiuos duos,
Illi, qui adstant, ii stant hic ambo, non sedent,
Vos vos mihi testes estis, me verum loqui.

Risum enim haec mouent, non quia ingeniosa, sed quia nullius sensus sunt. Inprimis hoc dicendi genere delectatus est ex Graecis EPICHARMVS, ex Latinis PLAVTVS, quem ideo *ad exemplum Siculi properare Epicharmi*, dixit HORATIVS. Talia in vtroque obseruauit MVRET. *Var. lect. XIIII, 5.* veluti illud EPICHARMI:

Τόκα μὲν παρ κείνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρ κείνοις ἐγών.

Nec non iocos PLAVTI: *Quoi homini dî sunt propitii, ei non esse iratos puto.* item: *Quanta mea sapientia est, e malis multis, malum, quod minimum est, id minimum est malum.* At ne CICERO quidem eo ioco abstinuit, in illis *ad Atticum: Noli putare, pigritia facere me, quod non mea manu scribam: sed mehercule pigritia, nihil enim habeo aliud, quod dicam.* (Eleganter vero simulat CICERO, se voluisse caussam aliam fingere: quum autem nulla occurreret, tum demum fateri veram. ℊ Vt etiam alias mutat sententiam, v. g. ad Curionem, *epist.* II, 3. ad Lucceium V, 12. ad Catonem XV, 4. G.) VII. Deprauatio linguarum, quam *burlesque* vocant Galli. (Cui oppositus est FR. VAVASSORIS liber *de dictione ludi-*

licra. ¶ Talia sunt quoque Macaronica; sermonis illud genus, quod affingunt Gallis, Germanice male loquentibus, et sua verba miscentibus nostris; cantica similia illi, *In dulci iubilo*, soli aetati condonanda. Faciebant etiam talia epitaphia etc. G.) v. g. illa MOLIERII: *Bene bene respondere, dignus, dignus est intrare in nostro docto corpore.* In scena haec plausum referunt; in vita ciuili minime. Vnde et PLAVTI illa ludicra sunt in *Pseud. II, 2.*

PS. Sed quid est tibi nomen? H. Harpax. PS. apage te, Harpax, haud places,
Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid harpax feceris.

Vbi quidem *harpax facere* est dictio ludicra. Et *Curcul. III.*

- - - L. Quis tu homo es?
C. Libertus illius, quem omnes Sumanum vocant.
L. Sumane, salue; qui Sumanus? fac, sciam.
C. Quia vestimenta, vbi obdormiui, ebrius, Sumano: ob eam rem me omnes Sumanum vocant.

Vestimenta sumano. Denuo est ludicrum.

†) PLATONIS enim dialogi non seruant dictionis familiaris ideam, sed oratione conscripti sunt iusto grandiore, adeo, vt a poemate minus distent, quam comicorum fabula. Vid. LAERT. *III, 38.* THEMIST. *orat. p. 319. edit. Harduin.* Idem de CICERONIS dialogis sentiendum est, tanto quippe artificio scriptis, vt probabile haud sit, hoc modo inter se colloquutas esse eas, quas inducit, personas. Simpliciores tamen sunt eius *Cato Maior et Laelius*, quos ego Xenophonteos vocare soleo, quum reliqui Platonis vbertatem imitentur.

(Nihil PLATONIS dialogis suauius in exordiis, et vbi familiaris sermonis aliquid interponitur. Alia res, vbi tractantur sublimia digno nimirum

illis

illis genere orationis. Idem de CICERONIANIS dicendum. Sunt omni genere leporis et venustae vrbanitatis referti in prooemiis, et quoties ab argumento aliquantum ad familiarem consuetudinem deflectunt, vt appareat, non defuisse neque PLATONI neque TVLLIO venustatem: sed illos intempestiue ea vti noluisse. G.)

††) Dictio XENOPHONTIS melle dulcior est, adeo, vt *apis Attica* diceretur. Vid. MENAG. *ad Laert. p. 103.* (§ Variat lectio, in aliis est μοῦσα, in aliis μέλιττα. Menagius probat illud. G.) Atqui dulcis et simplex stilus quam maxime convenit dialogis.

†††) LVCIANVS, quantum ab obscuro atque adfectato dicendi genere abhorruerit, vel solus eius docet dialogus λεξιφάνης, *Tom. I. opp. p. 819.* Et hinc ipse, si quis alius perspicuitatem ac elegantem simplicitatem sectatur, adeoque stilum διαλογικὸν (§ eiusque varietatem, G.) praeclare exprimit.

††††) TERENTII stilus castus, purus, tersus ac plane vrbanus est. Iocatur etiam, sed multo, quam PLAVTVS, liberalius. Mores praeterea atque adfectus hominum adcuratissime exprimit; vt mea quidem sententia nullus ex antiquitate exstet auctor, qui familiaris stili suauitatem felicius expresserit.

†††††) Sunt equidem, qui compositionem adcuratiorem in ERASMO desiderant: sed hi nimis delicati videntur. Festiuus sane est, vrbanus, et tersus, ac ridendo, vt ait HORATIVS *epist. I, 2.*

- - quid sit pulchrum, quid turpe, quid vtile, quid non,
Plenius ac melius Chrysippo et Crantore, dicit.

LVIIII.

LVIIII.

De ſtilo ORATORIO tanto bre-ius agendum: quanto minus ille a re-quis omnibus dicendi formis abſtinet.)mnia ſibi (pro hominum, locorum, emporum conditione, G.) permittunt ratores: modo magnifice, modo me-iocriter dicunt. Iam Aſiaticam copiam, am Rhodiam Atticamque frugalitatem mant. Modo ideam moratam in exor-iis, modo perſpicuam in narrationibus, nodo grauem in tractatione, modo in onfutatione concitatam exprimunt. Fi-guris praeterea vtuntur omnibus, quae el ad dignitatem orationi conciliandam, el ad ciendos adfectus ſunt comparatae. /t paucis dicam, non placere tantum, erum etiam admirationi eſſe cupiunt ratores *). *Stilus oratorius.*

*) Conferri praecipue meretur SCHEFFERVS le ſtilo, illiusque exercit. II, 7.

LX.

Ab oratorio ſtilo non multum diſcre-)at POLITICVS ſiue CIVILIS, niſi quod is Atticam breuitatem, nec non cumen et grauitatem magis amare vide-ur *). Elucet praecipue ciuilis iſta di-endi ratio ex orationibus magnorum at-que excellentium virorum, quales paſſim iſtoriis ſuis inſeruerunt LIVIVS, TACI-TVS, CVRTIVS, aliique annalium (hiſto-iarum G.) ſcriptores **). *Stilus politicus et ciuilis.*

ℌ Περὶ

¶ Περὶ πολιτικοῦ λόγου liber eſt Aelii Ariſtidis aliquoties iam laudatus, ſed ibi *dictio politica* latius patet, et ſimul complectitur genus dicendi forenſe, et generatim omne id, vbi lacertos exerit ſuos, et robur oſtendit eloquentia. (A.)

*) Talis eſt oratio Alexandri M. vere ciuilis apud CVRTIVM *IIII, 1. Et ego pecuniam, quam gloriam, mallem, ſi Parmenio eſſem. Nunc, Alexander, de paupertate ſecurus ſum, et, me non mercatorem memini eſſe, ſed regem. Nihil quidem habeo venale, ſed fortunam vtique meam non vendo. Captiuos, ſi placet, reddi, honeſtius dono dabimus, quam pretio remittemus*

**) Diſputant quidam, an deceat, integras orationes inſerere hiſtoriae. Negat FR. PATRICIVS; at adfirmat GER. IO. VOSSIVS *de arte hiſtor. 20. et 21.* cui procul dubio elegantia harum orationum impoſuit. Nam nulla ratio eſt, qua poſſit homini veritatis amanti perſuaderi, in hac re licere hiſtoricis, mentiri. (At fingere, non ſemper eſt, mentiri. Duplex dos eſt hiſtoriae, I. oſtendere, quid factum ſit, II. ſapientiores reddere, qui legunt, ac meliores. Si non ad priorem, certe ad alteram pertinent id genus orationes. Porro vel ideo non mentiuntur hiſtorici, quum eiusmodi orationes referunt, quia non temere dicunt, *his verbis aliquem vſum,* ſed *loquutum in hanc ſententiam.* Porro prudens hiſtoricus cauſſas rerum, conſiliaque intexit his orationibus, quo nomine etiam ad priorem illam virtutem referuntur. Ceterum quum hodie non temere vtantur orationibus rerum publicarum rectores, etiam illius rei rationem habet prudens hiſtoricus. G.) Et certiſſimum tamen eſt, Romulum numquam concionatum eſſe iis verbis, quae ei tribuit initio operis DIONYSIVS HALICARNASSEVS. Ceterum illud veriſſimum eſt, vel ideo magni aeſtimandas eſſe eiusmodi orationes, quod veram dictionis ciuilis ideam nobis ob oculos ponunt.

LXI

LXI.

Stilus EPISTOLICVS non est διαλογικῷ similis *), sed sermone quotidiano nullo adcuratior, dictione vero elaborata remissior, et, VT DEMETR. PHALEREVS de eloquut. n. 244. monet, ex tenui et venusto mixtus. Vbique etiam elucere debet τὸ ἠθικὸν **), id est, *genus dicendi moratum.* Neque tamen vno eodemque modo contexendae omnes epistolae. Iocosae enim et familiares quotidianis conscribuntur verbis ***); hortatoriae, expostulatoriae, et huius generis aliae concitatum ****); commendatitiae et petitoriae mediocrem *****); ciuiles denique aut ad viros magnos exaratae grauem stilum exigunt ******). Stilus epistolicus.

¶ De stilo epistolarum nihil in vniuersum potest pronunciari, sed ad personas atque argumentum referenda sunt omnia. Praecepta auctoris ad familiares praesertim pertinent. (G.)

*) Existimauit hoc ARTEMON, qui ARISTOTELIS epistolas exscripsit. Verum illum refellit DEMETR. PHALER. *de eloquut. n. 232. Dialogus enim,* inquit, *imitatur ex tempore loquentes: epistola autem scribitur, et alteri veluti dono mittitur.*

**) Est haec dicendi idea adeo necessaria, vt, si absit, epistola esse desinat. Hinc, qui de rebus grauissimis subtiliter disputant, scribunt quidem, verum non epistolas, sed tractatus vel dissertationes, quibus τὸ χαίρειν praemissum est, vt ait DEMETR. PHAL. *n. 236. et 240.* ¶ Quidni? Si non licet coram de illis agere, cur non per epistolam? Hoc faciebant veteres totis libris:

bris: vt Cicero in officiis: dedicationes ipsis fuerunt libris praetextae: in mediis libris et fine alloquuntur amicos. Salmasii epistola ad A. Colvium de caesarie virorum et mulierum coma. Lugd. Bat. 1644. habet paginas 740. 8. (G.) Hinc facile patet, longissime ab epistolico dicendi charactere abesse SENECAE epistolas, in quibus nullum morati stili vestigium occurrit. Vnde, ne quidem epistolas has esse, sed locos communes, et variarum disputationum rhapsodias, nonnulli arbitrantur. Vid. MORHOF. *Polyh. I, 1. 23. 22. p. 300.* (Sunt tamen multa in principiis praesertim et in conclusionibus, vbi de suo amore, et similibus familiarium epistolarum argumentis agit. G.)

***) Hanc legem ipse sibi dixit CICERO *ad diuers. lib. VIIII. epist. 21. §. 2.* Vnde in epistolis familiaribus non probatur nimia atque anxia scribendi cura. Certe non temere iudicauit SCIOPPIVS, epistolas MANVTII, quamuis puras ac elegantes, vix ea esse gratia, vt hominem, nisi valde otiosum, ad iteratam lectionem inuitent. Quod non aliunde esse duxerim, quam a superstitiosa scribendi cura, quae tanta fuit in MANVTIO, vt saepe menses aliquot vni epistolae impendisse dicatur. MORHOF. *Polyhist. I, 1. 23. 57. p. 307.* ℊ Deprehensa sunt autographa distantibus multum versibus. (G.)

****) Exemplo esse possunt CICERONIS *epistolae ad Appium Pulchrum*, inprimis *ad diuers. lib. III. epist. 7.*

*****) Tales sunt pleraeque epistolae CICERONIS ad viros grauiores ℊ vel ad S. P. Q. R. vt *libro XV.* (G.) scriptae. Praeclare quoque hoc dicendi genus exprimunt M. ANT. MVRETVS, AON. PALEARIVS, IAN. NIC. ERYTHRAEVS, et pauci alii.

******) Has epistolas paullo elatiores esse iubet DEMETR. PHAL. *de eloquut. n. 243.* Nos non

on elatiores, sed grauiores ceteris esse volu-
us. Exemplum praeiuit CICERO *in epist. ad Quintum Fratr. I, 1.* quam ego reginam omnium CICERONIS epistolarum adpellare soleo. (Alii Famil. V, 12. G.) Tam graui enim oratione proconsulis describit officium, vt fieri id non potuisset grauius. Eiusdem generis sunt epistolae, quas DARIO et ALEXANDRO M. tribuit CVRTIVS *III, 1.*

LXII.

Superest stilus POETICVS, qui tametsi huc non pertineat, vel ideo tamen non plane videtur praetereundus, vt ab eius tumore †) in soluta oratione nobis tanto facilius caueamus. Maxime autem stilus poeticus non modo verbis *), epithetis **), phrasibus ***), constructionibus ****), et connexionibus *****), sed et toto orationis habitu ******), a prosa discrepat oratione.

Stilus poeticus.

†) (Quod enim sublime aut magnificum in poesi erat, suo loco positum, illud tumidum fit, si in prosa intempestiue inculcetur. G.)

*) Primo enim poetae vocabulis vtuntur, quae reliqui scriptores ignorant. Vid. supra §. XV. Deinde plura vocabula componunt, et veluti in vnum conflant. Vid. *ibid.*

**) Epitheta poetis placent I. etiam *otiosa*, quamquam vel hoc nomine otiosa non sunt, qui rem sensui offerunt. G.) v. c. *Turdis edacibus.* HORAT. *Epod. II. Dulci mellis flauoque liquore.* LVCRET. *de rer. nat. lib. I.* II. *Translata*, et quidem audacissime. v. c. *ambitiosa colus*, i. e. quae, intertexto auro, fila trahit. (Est CLAVDIAN. *de IIII. Cons. Hon. 593.* et puto, epithe-

ton esse coli vniuscuiusque, vt *vertiginosa*, qua ambit, ¶ vt apud HORAT. I, 36, 20. *puella hederis ambitiosior.* G.) CLAVDIAN. *cons. Hon. III*, *v. 549.* (*Anhelantes gemmae* in frenis equi imperatorii, i. e. *anhelitu equi obnubilatae.* G. *Turbo anhelus.* SIL. ITAL. *I.* *Attonitus ignis* quo videlicet Scaeuola vrebat manum. MARTIAL *epigr. VIII, 29.* Plura eiusmodi translata epitheta suppeditabit MORHOFII *idea lexici poetici* inserta eius *Polyhistori I, 3. 11. p. 679.* At non epithetis tantum translatis vtuntur, verum etiam substantiuis, immo et aliis figuris audacissimis vt saepe Delio natatore opus esse videatur. Eo inprimis pertinet μετάληψις, non modo simplex sed multiplex. E. g. dixit VIRGILIVS *lib. VIII Aen. v. 90.*

Iter incoeptum celerant RVMORE *secundo.*

Ibi vero durissima μεταλήψει *rumor* pro murmure, *murmur* fluuiale pro ipso fluuio dicitur ex mente GRONOVII *Obseru. II. 17* nisi cum SERVIO legere malis: *Rumone secundo.* ¶ Intellige ita: *aduerso flumine ad Euandrum, sed* rumore *spei et laetitiae* secundo. (G.) III. *Decomposita et dithyrambica.* CLAVDIAN. *Consul. Honor. IIII.*

Et SEPTEMGEMINO *iactantior aethera pulset*
Roma iugo.

Talia etiam sunt: *Bellerophonteae habenae*, CLAVD. *Cons. Probini.* *Cornipedes equi*, IDEM *Consul. IIII. Honor.* *Amphitryoniades Hercules*, STAT. *v. 6709.* *Ternox Herculea, ibid. v. 13102.* IIII. *Obscura*, v. c. *Geticum plectrum*, pro Orphico; *Arcadius galerus*, pro pilo Mercurii; *Centaurica semina*, pro equis; *Danaeius volucer*, pro Perseo; *Bisthonius enfis*, pro acuto, quia Mars Bisthone templum habebat. Talia complura apud STATIVM, quo non temere alius est poeta tumidior.

***) Phra-

***) Phrases poetae non a vulgo petunt, d ipsi sibi fingunt pro lubitu. (Neque tamen ere illis debent stulta, et qui hodie scribunt, ute admodum versari, neque sine exemplo aliid audere ante, quam famam sibi nomenque etae bonis artibus conciliauerint. G.) CLAVIAN. *Cons. Hon. VI.*

- - Certis vbi legibus aduena Nereus
Aestuat,

. vbi fluxus et refluxus maris est. IDEM *Consl. Mallii v. 321.*

- - Qui se iaculantur in auras,
Corporaque aedificent celeri crescentia nexu.

quitur de funambulis, (quin de pegmatis. G.) lia etiam sunt: *euomere purpuream animam*, o e vulnere mori, *venenatis grauida sagittis aretra*, pro pharetra sagittis referta. *Colla iumphati Istri proculcare*, pro victoriam ad rum reportare, (STAT. *Thebaid. X, 675.*) *Fulnis radiis afflata cupressus combibit ingestas stirpe et vertice flammas*, id est, *cupressus fulne combusta est.* Quis ita in prosa oratione loeretur? Plura huius generis dederunt IAC. ASEN. in *Palaestra II, 12.* FR. ROBORTELLVS *artific. dicendi cap. de poet. sermon. disp. I.* . DEKENIVS in *obseruat. poet. Antuerp.* cIↃIↃc XXVIII. editis, a MORHOFIO iterum cum praeione sua in lucem exire iussis *Kilon.* cIↃIↃc I. 8.

****) In constructionibus maxime poetae ant I. *Graecismos.* Hinc nominatiuum saepe unt pro vocatiuo, v. c. SENECA *Herc. fur.* 3.

Stantes, SACRIFICVS, *comas*
Dilecta tege populo.

epe et genitiuum pro ablatiuo. HORAT. *Carm.* 22. *Integer vitae, scelerisque purus*, pro, inter vita, sceleréque purus. ¶ Potest etiam ellice dictum esse, pro *ratione vitae.* (G.)

Saepe omittunt praepositionem *fecundum*, mor plane Graecanico. VIRGIL. *Aeneid. III. v. 59* *Ac cetera Graius.* Talia etiam funt, *nuda ge nu, pernix pedes, tremit artus.* Sed talia inte lectu facilia. At obfcuriſſimum illud OVIDI (*Metam.* 14, 345.)

Poeniceam fuluo chlamydem contractus a auro.

Vbi *contractus chlamydem* idem eft, ac *contract chlamyde vfus.* Ita enim verfum legendum ex plicandumque effe, monet GRONOV. *Obferu. II. 18.* Saepe etiam adiectiuum apud poetas in lo cum aduerbii fuccedit. VIRG. *Eclog. III. v. 6* *Suaue rubens hyacinthus.* HORAT. *Carm. I, 2* *Dulce ridentem Lalagen amabo.* PRVDENT. I *hymn. matutin. 33. Nunc, nunc feuerum viuitu* HORAT. *epift. I, 1. v. 101. Infanire putas follemni me.* Saepe Graecorum more conftruunt, v. *Define querelarum, decet nobis, cauffa periri callida refonare, bonus calamos inflare. Rettu lit Aiax, effe Iouis pronepos.* Plura congeffi BVCHNERVS *de commutata ratione dicendi I, 1* (Et longe plurima VECHNERVS *Hellenolex.* L. P. II. G.) Deinde poetae II. plane negligun leges, quas fupra de verborum ordine dedimus Inprimis Lyricis follemne eft, omnia mifcere ceu vel ex HORATIO patet. (Cape hoc, can didate diuinae artis, de maieftate quadam lege populi nonnumquam migrante, non de ftribligin confundente omnia. Talia etiam hodie in omn lingua, fed poetis, non poetaftris, permittuntu Debet effe, vt tropus, ita haec transpofitio, *cum virtute.* G.)

*****) Effe connexiones poetis proprias vel ex folis adparet eorum comparationibus e fimilitudinibus. Eas plerumque connectunt ad iectiuis relatiuis QVALIS, TALIS, quibus num quam vtuntur oratores. VIRGIL. *Aeneid. III. v. 143.*

Qua

Qualis, vbi hibernam Lyciam Xanthique fluenta
Deserit: ac Delum maternam inuisit Apollo. cet.
- - - *haud illo segnior ibat*
Aeneas.

******) Diuersae nimirum poetis et oratoribus sunt inuentiones, diuersa argumentorum dispositio, diuersa eloquutio, diuersa etiam schemata. Vt de vltimis dicam, non facile v. c. apud oratorem reperies SEIVGATIONEM, qualis illa OVIDII *Heroid. ep. II. v. 25.*

Demophoon, ventis et verba et vela dedisti:
Vela queror reditu; verba carere fide.

Non facile etiam oratoribus placebit ἐπανάληψις talis, qualis illa OVIDII est *Fast. IIII, 365.*

Qui bibit inde, furit, procul hinc discedite, queis est
Cura bonae mentis, qui bibit inde, furit.

Plane poetica haec similiaque sunt, et hinc in prosa vix inueniunt locum. Plura de stilo poetico dabit GER. IO. VOSSIVS *de arte poetica.* ¶ Non possunt haec in vlla lingua praeceptis, multo minus breui regula disci. Vsus regnat. (G.)

LXIII.

Plerisque dicendi characteribus, hactenus descriptis, commune est ἡ ΑΡΙΜΤΤΗΣ, id est, genus quoddam orationis ACVTVM atque ARGVTVM *), in quo palmam reliquis praeripere videntur SENECA, PLINIVS, TACITVS, CVRTIVS. Ne ergo et huius stili obscura nobis sit ratio **): sciendum est, omne acumen vel in verbis ***), vel in propositioni- *Stilus argutus.*

bus ****), vel in ipsis enthymematibus *****) esse positum.

*) Dubitarunt nonnulli, an acutum illud orationis genus laudem aliquam mereatur. Aiunt enim, ad corrumpendam bonae dictionis indolem inuentum primum esse stilum argutum, et quidem post tempora CICERONIS, quum iam in deterius ire coepisset Romana eloquentia. ¶ Distinguendum est inter mediocritatem et vsum nimium. (G.) Addunt, nihil solidi inesse eiusmodi argutiis, sed meros strepitus sententiarum male cohaerentium, et quamdam antithetorum histrioniam. quibus titillari aures possint, pectus non saturari. Vid. ALBERTI DE ALBERTIS *Thesaur. eloquentiae sacrae et profanae*, FRANC. VAVASSORIS *orat. III.* quae est *pro vetere dicendi genere contra nouum*, et iam ex antiquis QVINCTIL. *Instit. orat. VI, 3.* Sed haec omnia vt sunt verissima, ita tamen non ita accipienda, vt nullum omnino acuminibus concedamus locum. Laudem illa suam merentur, sed veluti condimenta quaedam atque aromata, quae quum intemperantius adhibita fastidium pariant, (quin linguam obtundunt, saporem corrumpunt. G.) modice adspersa mirifice delectare solent. ¶ Eleganter QVINCTIL. VIII, 5, 34. *Ego haec lumina orationis, velut oculos quosdam esse eloquentiae, credo. Sed neque oculos esse toto corpore velim, ne cetera membra suum officium perdant.* (G.) Quemadmodum ergo non laudanda SENECAE oratio, quae tota argutiis potius, quam sententiis solidis atque enthymematibus, conflata est: ita nec reprehensionem merentur PLINIVS et TACITVS, qui paullo parcius istis condimentis vsi sunt. ¶ Multa acute Cicero etiam dixit, sed non vno in loco, verum passim. (G.) Vid. MORHOF. *disciplin. argut. praef. p. 3. sequ.* Addendus est V. Cl. CHR. GOTTL. SCHWARZIVS *de oratione*

con-

concinna §. XXXIIII. seq. vbi de acuto dicendi genere, et quid de eo sentiendum sit, ex instituto disquirit.

**) Ex antiquis acuti stili fontes ostendere, conati sunt ARISTOTELES *Rhetor. III, 10. et 11.* HERMOGENES *Idear. II, 5.* QVINCTIL. *Instit. orat. VI, 3.* E recentioribus hic ceteris antefe- rendi SARBIEVIVS in libro *de acuto*, MASENIVS in *arte argutiarum*, EM. THESAVRVS in *idea argutae dictionis*, et, qui reliquos omnes longo post se interuallo reliquit MORHOFIVS in *disci- plina argutiarum*, quae prodiit *Lubec.* cIↄIↄCCV. 8. (¶ Recusa *ibid.* 1731. 8. cum praefatione Seelenii de apto atque inepto argutiarum stu- dio. || Exempla, sed etiam praecepta praestat PETR. LABBE, S. I. cuius *Elogia* varii generis, cum praefatione aduersus huius characteris con- temtores edidit CHRIST. WEISSIVS, *Lips.* cIↄIↄC- LXXXVI. 8. G.)

***) Acumen omnibus mentis operationi- bus inesse potest. Et ad *verba* quidem quod at- tinet, acutam orationem reddunt I. *Ambiguitas*; vt quando quis de Draconis legibus dixit: *Non hominis istae sunt leges, sed* DRACONIS. ARIST. *Rhet. II, 23.* aut quando Sceparnio apud PLAVT. *Rud. I, 1. aedes illustres* vocat, quas venti per- flabant. ¶ Talia ambigue dicta multa sunt Ci- ceronis in Verrem. (G.) II. Ἀντανάκλασις: *Quid ergo? ista culpa Brutorum? minime illo- rum quidem, sed aliorum brutorum.* CIC. *ad At- ticum epist. XIIII, 14.* III. Παρονομασία, v. c. *Inceptio haec amentium est, non amantium.* TE- RENT. *Andr. I, 3. Non est enim facile, in eum scribere, qui potest proscribere.* MACROB. *Saturn. II, 4.* ¶ LAMPRID. *Alex.* 38. *Pulchrum facit ve- natus et lepus comesus: ex quo perpetuum capit leporem.* (G.) IIII. Παρήχησις. PLAVT. *Me- naechm. IIII, 2. Palla pallorem incutit.* ¶ PLAVT. *Pers.* V, 2, 6. *Qui illum Persam, atque omnes*

Perſas, atque etiam omnes perſonas male di omnes perdant. CIC. *pro Balbo* 28. ſ. 63. *Quid enim eſt, cur non potius ad ſummam laudem huic, quam ad minimam fraudem Caeſaris familiaritas valere debeat?* IDEM *pro Mil.* 11. *Vi victa vis.* Eraſmo aliquis per puerum ita inſultauit: *Orto de ſcorto, pede torto, poma reporto.* (G.) V. *Significationis mutatio.* Sic ABDICARE alias dicuntur patres filios: acute ergo *Alexander Philippum patrem abdicaſſe* dicitur CVRTIO *IIII, 10.* Sic etiam ſi maritum imperioſae vxori dicas *nupſiſſe:* acutum hoc erit. ❡ Et ita MARTIAL. VIII, 12.

Vxorem quare locupletem ducere nolim?
Quaeritis? Vxori nubere nolo meae. (A.)

Quamuis enim veteres *nubere* etiam viros dixiſſe ferantur, idque probari poſſit ex NONIO *de propr. ſerm. cap. 2. n. 577.* ❡ itemque ex locis aliis, quae indicant ALB. GENTILIS *de nuptiis* 2, 3. et HENR. IVL. SCHEVRL in *ſtatua Mercurii* p. 21. (A.) tamen et exoleuit poſtea illa verbi notio, et exemplum, quod ex auctore vetere, neſcio quo, adducit NONIVS, ſatis oſtendit, ſcriptorem illum, quisquis fuerit, ſignificationem ſtudio mutaſſe. Ait enim ille:

Sed meus frater maior, poſtquam vidit me inde eiectum domo,

Nupſit poſterius DOTATAE, VETVLAE, VARICOSAE, AFRAE, (ſort. *vafrae.*)

Tales vero, qui domum ducunt, illi mihi vere nubere videntur. ❡ Ex hoc genere ſunt: *mactare infortunio,* TERENT. *Phorm.* V, 9, 39. *Damno augere,* ID. *Heaut.* IV, 1, 15. Socrates apud XENOPH. *Mem.* II, 6. *accuſare* κατηγορεῖν, διαβάλλειν, κατειπεῖν, ſe dicit, quos vult laudare et conciliare ſibi inuicem. [conf. GATAK. *Miſc.* p. 16. opp.] Tota huc pertinet ironia. (G.)

VI. *Al-*

VI. *Allusio.* Sic, quum parasitus apud TERENT. *Phorm. V, 9.* Chremetis amores Nausistratae vxori prodidisset, et deprehensus Chremes vxorem formidaret, lepide et acute ait parasitus: *Exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, iam tempus est,* alludens ad formulam in funeribus sollemnem. Allusio quoque in illis CIC. *pro Sexto Rosc. Venio nunc ad aureum illud nomen Chrysogonum.* ¶ Vid. supra §. 33. et 58. n. 3. *interpretatio nominis.* (G.)

****) Propositiones reddunt acutiores I. *Repugnantia.* FLOR. *II, 6. Nouam de Hannibale victoriam commentus est Fabius, nolle pugnare.* MARTIAL. *epigr. II, 80.*

Hostem quum fugeret, se Fannius ipse peremit;
Hic, rogo, non furor est, ne moriare mori?

¶ Ita MIN. FEL. 8, 9. de Christianis: *Dum mori per mortem timent, interim mori non timent.* Totum ὀξύμωρον huc referendum est. (G.) II. *Paradoxa.* FLOR. *II, 6. Capuam Hannibali Cannas fuisse.* ¶ Paradoxa christiana vid. 2 *Corinth.* VI, 8-10. (G.) III. *Adfirmatio cum negatione coniuncta.* PLIN. *Paneg. IIII. Vtrumque, Caesar, moderate, et quod alibi tibi gratias agi non finis, et quod hic finis.* MARTIAL. I, 13.

Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit, (Arria)
Sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet. (G.)

IIII. Ἐπάνοδος. CIC. *pro Planc. cap. 28. Gratiam qui refert, habet; et, qui habet, eo, quod habet, refert.* ¶ De figuris iam supra §. 32. vidimus. (G.) Felicissimum hac in re fuit PVBLII SYRI ingenium, cuius sententiae pleraeque omnes, (¶ mul-

(¶ multae certe, G.) huius generis sunt. V. Ἀντιμετάθεσις. *Non ideo vicisse videris, vt triumphares, sed triumphare, quia vinceres.* PLIN. *Paneg. cap. 17.* VI. *Allegoriae.* Sic quum aliquis familiam suam *triumphorum seminarium* vocasset: acute CICERO: *ex illo seminario,* inquit, *triumphorum non nisi arida folia laureae retulisti.* VII. *Correctio*, maxime quae fit per epitheton: VELLEIVS PATERC. *Hist. II, 41. Caesar, Alexandro M. sed sobrio, simillimus.* (¶ Ita *puella Venus, sed casta.* G.) SEN. *epist. 4. Adhuc enim non pueritia in nobis, sed puerilitas, remanet.* VIII. *Lusus* (i. e. repetitio similium, vel eorumdem adeo, G.) *verborum.* SENECA *de ira I, 16. Satis tibi est magna ad peccandum caussa, peccare.* IDEM *I, 5. Vltima supplicia sceleribus vltimis ponat, vt nemo pereat, nisi quem perire etiam pereuntis intersit.* ARISTOT. *Rhet. III, 11. 26. Dignum est mori, antequam dignus sis mori.* LABERIVS apud MACROB. *Saturn. II, 7.*

Necesse est, multos timeat, quem multi timent.

PVBLIVS SYRVS:

Cui plus licet, quam par est, plus vult, quam licet.

VIIII. *Distributio.* SENECA *epist. 1. Si volueris attendere, magna vitae pars elabitur male agentibus, maxima, nihil agentibus, tota, aliud agentibus.* X. *Comparatio. Adoptauit te optimus princeps in suum; senatus in optimi cognomen.* PLIN. *cap. 88.* et *4. Enituit aliquis in bello, sed obsoleuit in pace: alium toga, sed non et arma honestarunt: reuerentiam ille terrore, alius amorem humanitate captauit: ille quaesitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit.* ¶ CIC. *pro L. Manil.* 10. f. 28. de Pompeio: *Saepius cum hoste conflixit, quam quisquam*

quam cum inimico concertauit: plura bella gessit, quam ceteri legerunt: plures prouincias confecit, quam alii concupiuerunt. (G.) XI. *Similitudo. Vita principis censura est, eaque perpetua.* PLIN. *Paneg. 45.* ¶ *Otium sine litteris mors est, et hominis viui sepultura.* SENECA *epist.* 82. (G.) XII. *Paroemia,* Sic si quis de Hannibale diceret: *omnibus malis Punicis inest granum putre:* argutissime (¶ mihi plane contrarium videtur, G.) hoc esset dictum, cum ob aequiuocitatem MALIS, tum ob paroemiam. XIII. *Allusio ad fabulam.* CIC. *diuin. in Q. Caecil. cap. 17. Sed repente vestigio ex homine, tamquam aliquo Circaeo poculo, factus est Verres.* ¶ Huius generis sunt *Bellerophonteae litterae;* item si dicantur pulchri *Adonis* vel *Helena;* imperiosa vxor *Iuno;* poeta excellens *Orpheus;* tristitiae remedium *Nepenthes,* etc. (G.)

****) In tertia mentis operatione, siue *enthymemate,* pleraeque argutiae ex sophismatibus oriuntur, veluti I. Ex *aequiuocatione.* Tale est enthymema illud apud SVETONIVM *Neron. cap. 39.*

Quis negat, Aeneae magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

¶ Sic sententia acuta et ancipiti de Octauio, *ornandum esse tollendumque,* dixit Cicero *Epist. famil.* XI, 20. coll. SVET. *Aug.* 12. (G.) II. Ex *figura dictionis,* v. c. *Mirum, nisi Anna haec in fine quoque sui esset similis.* ¶ Ita Cicero syllabas in nomine *VerrVTIVS,* quae hic maiusculis litteris expressae sunt, *caudam Verris* vocat. *Verr.* II, 78. coll. cap. 76. sq. (G.) III. Ex *fallacia compositionis et diuisionis,* v. c. *vos victi victores impios occidistis occisi.* (Sic THESAVRVS, vnde haec sumta. Sed huc non pertinet; verum

rum potius ad n. I. repugnantiae. ¶ Melius huc referatur aenigma illud: *Steti in ponte Dresdensi, et vidi Norimbergam.* Nempe vtrumque verum esse potest, sed diuisim. G.) IIII. Ex *fallacia non caussae*, v. c. *Omnia, Castor, emis, sic fiet, vt omnia vendas.* MARTIAL. *Epigr.* ¶ VII, 97. (G.) Sic Populiae Marciae filia, miranti cuidam, quid esset, quod aliae bestiae numquam marem desiderent, nisi quum praegnantes vellent fieri? respondit: *Bestiae enim sunt.* MACROB. *Saturn. II, 6.* Et ita etiam ex reliquis fallaciarum generibus facile nascentur acumina, si ingenium accesserit felicius. Nisi enim impetus quidam naturae adfuerit, facile in frigus et adfectationem degenerabunt. A quo vitio ne quidem EM. THESAVRVS cauere sibi satis potuit. ¶ Immo hic omnium minime. Nempe hoc accidit collectoribus, qui multitudini seruiunt, deinde tanto facilius falluntur, quia vbique quaerunt. Idem euenit systematum, et, quas vocant, hypothesium auctoribus. Ita Hammondus in N. T. vbique videt Gnosticos, etc. (G.)

CAPVT III.
DE FVNDAMENTIS STILI PHILOSOPHICIS.

I.

Fundamenta philosophica stili.

Reliquum est, vt de fundamentis stili PHILOSOPHICIS dicamus. Quemadmodum enim fundamenta *grammatica* et *rhetorica* ad orationis structuram atque ornatum; ita *philosophica* ad eius-

dem

dem materiam pertinent. Verba enim, quantumuis ornata, in vanam abibunt loquacitatem, nisi sententiae illis subsint, tanto verborum adparatu dignae *).

§ Sed cur haec fundamenta vltimo loco tractantur, quum sint prima natura? Scilicet sequitur Auctor ordinem institutionis puerilis. In praxi virili ratione agitur contraria. (G.)

*) Praeclare hunc locum tractant CIC. *de Orat. I, 19. seq.* § III, 6. f. 24. et 35. f. 142. (G.) e recentioribus MVRET. *Part. I. orat. IIII.* vbi de philosophiae atque eloquentiae coniunctione praeclare differit. (Scilicet hoc numquam non cogitandum est eloquentiae candidato; pulchritudinem in verbis aliam ne intelligi quidem posse, praeter eam, qua cum rebus, quas dignificare debent, pulchre conueniunt, easque exprimunt. G.)

II.

PHILOSOPHICA *) ergo stili cultioris fundamenta voco, quaecumque sententias veras, et rectae rationi consentaneas orationi suppeditant. *Quidnam per illa intelligatur?*

*) Paullo latius itaque hic patet *philosophiae* nomen, quo omnes disciplinas atque artes, materiam stilo suffecturas, intelligo. Praecipue tamen huc pertinent *logica, philosophia moralis, ius naturae* et *politica,* quibus carere haud posse eloquentem, omnes eruditi fatentur. (Noli tamen hoc de solo systemate, vel optimo intelligere; sed de omni prudentia, vsu et consuetudine sapientium virorum viuorum mortuorumque collecta. Vnde habeas, nemo quaerit, sed oportet habere prudentiam. G.)

III.

III.

Quotuplicia sint?

Duorum vero generum sunt fundamenta philosophica. Alia enim *singularibus periodis*; alia *integris argumentis* suppeditant materiam.

(Non accurate puto ita diuidi haec fundamenta. Potest enim vna eademque res nunc periodo suppeditare materiam, nunc orationi integrae, nunc eius parti. G.)

IIII.

Ad amplificandam orationem facit definitio.

Ad amplificandam orationem plurimum facit I. DEFINITIO *), quae dici non potest, quantum ornet orationem **). Definitiones vero non aliunde, quam ex philosophia petendae sunt.

*) Caue vero existimes, definitiones illas vocabulis philosophicis et technicis concinnatas, cultiori inferendas esse orationi. Tum demum placebunt, si verbis lectissimis ornatissimisque proferantur. Neque tamen oratores eam semper sectantur ἀκρίβειαν, quam in philosophicis exigimus, sed plerumque vel per *caussas*, vel per accidentia siue adiuncta, rem describunt. (Vid. supra 1, 2, 51 *****. Definitionum argutarum magnam copiam suppeditat FABRIC. B. G. Tom. 13. p. 544. sq. G.) Sic CICERO *pro Cluent.* dicturus, Milesiam quamdam mulierem, partu sibi medicamentis abacto, capitis esse damnatam, elegante definitione filii vtitur, atque hanc concinnat periodum: *Nec iniuria, quae spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familiae, designatum reipublicae ciuem sustulisset.* Ex quo exemplo patet, plures nonnumquam definitiones, aut si mauis, descriptiones, veluti per congeriem accumulari. Nec minus elegans est illa definitio CIC. *Phil. I, 12. Est autem gloria, laus*

laus recte factorum, magnorumque in rempublicam meritorum, quae cum optimi cuiusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur. ℊ Conf. BVCHN. *de commut. rat. dicendi* L. II. c. 3. p. 397. vnde totum hoc est deriuatum. Historia apud CIC. *de Orat.* II, 9. ita finitur: *Testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis.* Optimates et populares definit *pro Sext.* 45. sq. (G.) CAVSSIN. *lib. IIII. cap. 13.* vocat huiusmodi definitionem *per synonymiam,* additque exemplum: *Quid enim est aliud lilium, quam terrae ornamentum, plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, pulchritudo radiis suauiter emicantibus fulgurans?* Eodem exemplo olim vel SAPPHO, vel ACHILLES TATIVS rosam *γῆς κόσμον, φυτῶν ἀγλαΐσμα, ὀφθαλμὸν ἀνθέων, terrae ornamentum, plantarum decus, oculum florum* adpellauit.

**) Tria vero potissimum definitionum genera, in cultiore oratione commendantur. Primum rhetoribus vocatur *ἄρνησις*, alterum *ἀφαίρεσις*, tertium *σύγκρισις*. I. ἌΡΝΗΣΙΣ siue NEGATIO est, quum vera genera, verasque proprietates tollimus, ℊ et sic ostendimus, indignum aliquem esse nomine. Sic Consules negat Cicero Pisonem et Gabinium v. c. in *Orationibus in Pis. post redit.* cap. 7. et aliis in locis. (G.) CICERO *pro Cluent.* (ℊ c. 70. A.) *At quae mater? quam coecam crudelitate et scelere ferri videtis: cuius cupiditatem nulla vnquam turpitudo retardauit, quae vitiis animi in deterrimas partes iura hominum conuertit omnia: cuius ea stultitia, vt eam nemo hominem, ea vis, vt nemo feminam; ea crudelitas, vt nemo matrem adpellare possit.* II. ἈΦΑΊΡΕΣΙΣ siue REMOTIO, quum res differentes tollimus, proprias subiungimus. CIC. *Philippic. I, 12. Credo enim vos homines nobiles, magna quaedam spe-*

ctantes, non pecuniam, vt quidam nimis credu fuſpicantur, quae ſemper ab ampliſſimo quoqu clariſſimoque contemta eſt, non opes violentas, populo Romano minime ferendam potentiam, ſe caritatem ciuium et gloriam concupiſſe, eſt au tem gloria laus recte factorum, cet. ❡ Ita i *orat. pro Sext.* finit, qui optimates, qui popula res ſint? et *Paradox.* V. quis liber? VI. qui diues? (G.) III. ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ſiue CON TENTIO, quum ſimul contraria ſiue oppoſit exprimimus. CIC. *Philipp. II, 44. Et nomen pa cis dulce eſt, et ipſa res ſalutaris. Sed inter pa cem et ſeruitutem plurimum intereſt. Pax e tranquilla libertas, ſeruitus malorum omnium poſtremum, non modo bello, ſed morte etiam re pellendum.* ❡ Rem militarem et iurispruden tiam contulit Cicero *orat. pro Mure.* Liberta tem et licentiam ipſe in *praeſat. chreſt. Plin.* (G.) Conf. BVCHNER. *de commut. rat. dicendi II, 3, 1* At ſunt tamen alia quoque oratoriarum definitio num genera. Aliquando enim res definitur pe PARTES ſuas: ❡ vocatur μερισμὸς, ſed pertinet ad §. ſequ. (G.) LACTANT. *Inſtit. II, 5. An Archimedes Siculus concauo aere ſimilitudinem mundi ac figuram potuit machinari, in quo ita ſolem ac lunam compoſuit, vt inaequales motus, et coeleſtibus ſimiles conuerſionibus ſingulis quaſi diebus efficerent, et non modo acceſſus ſolis et receſſus, vel incrementa deminutionesque lunae, verum etiam ſtellarum vel inerrantium vel vagarum diſpares curſus orbis ille, dum vertitur, exhiberet? Deus ergo illa vera non potuit machinari et efficere, quae potuit ſollertia hominis imitatione ſimulare?* Aliquando per CAVSSAS et EFFECTVS. ❡ Pertinet ad §. VI. et VII. (G.) Hoc modo enim peſtem definit VIRGIL. *lib. III. Aen. v. 137. ſeq.*

- - Subito cum tabida membris
Corrupto coeli tractu miſerandaque venit

Arbo-

Arboribusque ſatisque lues, et lethifer annus.
Linquebant dulces animas, aut aegra trahebant
Corpora: tum ſteriles excurrere Syrius agros.
Arebant herbae, et victum ſeges aegra negabat.

Definitiones per ACCIDENTIA et SIMILITVDINEM, addit CAVSSIN. *lib. IIII. cap. 20. ſeq.* ¶ Talis definitio poteſt eſſe argumentum orationis non magnae, certe partis illius. (G.)

V.

Nec minus ornatam periodum (¶ v. g. diſiunctiuam, copulatiuam etc. G.) reddit II. DIVISIO *). Saepe enim vel totum in partes, vel genus in ſpecies partitur orator, vt tanto vberior grauiorque fiat oratio. Optimas vero diuiſiones ſuppeditare philoſophiam **), nemo, niſi rerum omnium ignarus, ignorat. *Et diuiſio.*

(Si bene rem conſideres, artificia prope omnia rhetorum, quibus rerum inuentionem iuuare volunt, redeunt ad commodas diuiſiones, et claſſes rerum. ¶ Apparet etiam, diuiſionem, totarum orationum, non modo periodorum, eſſe matrem. || In tantum igitur tum praedicamenta, tum alias quaſcumque diuiſiones in promptu habere conſultum eſt. G.)

*) Exemplum dabit MVRETVS *Part. I. orat. VII.* Dicturus is erat, philoſophiam moralem non ad adparentem, ſed ad veram felicitatem eſſe comparatam. At quum ex philoſophia didiciſſet, adparentia illa bona vel vtilia, vel honeſta, vel iucunda videri, diuiſione illa vtitur, atque inde hanc concinnat periodum: *Non enim philoſo-*

losophia sibi opes ac copias, quae et saepe possessoribus suis exitio sunt, et tam multis casibus eripi possunt; non honores et imperia, quae, quod concupierint, multi; quod adspernatus sit, nemo vnquam vituperatus est; non quidquam denique proponit eiusmodi, quo et carere sine probro, et abundare sine gloria, liceat: sed eam, ad quam omnes adspirant, quam sibi votis omnibus expetunt, ad quam omnes suas actiones, omniaque consilia referunt, felicitatem.

**) Non tamen et hic partes tantum enumerari, sed singularum vel definitiones vel attributa quaedam recenseri solent. Sic CIC. *de Offic. I, 4.* quum e Stoica philosophia didicisset quatuor esse virtutes cardinales, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam: singularum definitiones vna hac eaque elegantissima periodo complectitur: *sed omne, quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri, sollertiaque versatur: aut in hominum societate tuenda, tribuendoque suum cuique et rerum contractarum fide: aut in animi excelsi atque inuicti magnitudine ac robore: aut in omnium, quae fiunt, quaeque dicuntur, ordine et modo, in quo inest modestia ac temperantia.*

VI.

Et caussae. Sic etiam CAVSSAS rerum, ipsasque rationes, et argumenta oratori sufficit philosophia *). Iis vero quam maxime ad periodos caussales concinnandas opus est **).

*) Philosophia enim, quum sit solida veri bonique cognitio, non solum τὸ ὅτι, verum etiam τὸ διότι, inuestigat. Nam *scire* est rem per caussas nosse.

**) Pe

**) Periodi cauſſales naſcuntur, ſi propoſitiones ſuis muniuntur rationibus. Rationes vero ſolidiſſimas ſuppeditat philoſophia. Exemplo ſit elegantiſſima periodus apud CIC. *de amicit. cap. 11.* Propoſitio eius haec eſt: *nulla eſt excuſatio peccati, ſi amici cauſſa peccaueris.* Eam hac ſolidiſſima ratione fulcit: *Nam quum conciliatrix amicitiae virtutis opinio fuerit: difficile eſt, amicitiam manere, ſi a virtute defeceris.* ¶ De his ſatis in periodis, item I, 2, 51. Hic obſeruamus ex cauſſis totas naſci orationes. v. c. *de cauſſis pereuntium litterarum,* etc. Nulla in vniuerſum melior ratio docendi eſt, quam per cauſſas. Methodus cauſſalis ſcholaſticorum olim pene ſola in vſu fuit in argumentis omnibus, vbi agebant de cauſſis α) efficiente, principali et minus principali, phyſica, morali; β) de inſtrumentali; γ) materiali, tum ex qua, tum circa quam; δ) finali, vel vltima vel intermedia. (G.)

VII.

Sed et EFFECTVS et ADIVNCTA rerum, quibus ſaepe egregie amplificatur periodus, e philoſophia petuntur *). *Nec non effectus et adiuncta.*

*) Mira eſt eiusmodi periodorum elegantia, ſi rem veluti viuis coloribus depingere, atque ob oculos ponere velis. Effecta enim et adiuncta, quum maxime incurrant in ſenſus, tam luculentam reddunt orationem, vt rem non audire nobis, ſed oculis vſurpare videamur. Inſignem haec vſum habent in deſcribendis perſonis, quarum χαρακτῆρες non, niſi ex interiore philoſophia morali peti poſſunt. Quam accurata eſt deſcriptio Catilinae apud SALLVST. *Catil. cap. 5.* *Corpus patiens inediae, vigiliae, algoris, ſupra quam cuique credibile eſt, animus audax, ſubdolus, varius, cuius rei libet, ſimulator ac diſſimulator*

lator, alieni adpetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus: satis loquentiae, sapientiae parum. Vastus animus immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat. Sic SENECA *de ira I, 1.* iracundiae turpitudinem exaggeraturus, effectus et adiuncta furoris et irae inter se contendit: *Nam vt furentium certa indicia sunt, audax et minax vultus, tristis frons, torua facies, citatus gradus, inquietae manus, color versus, crebra et vehementius acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt. Flagrant et micant oculi, multus in ore toto rubor, exaestuante ab imis praecordiis sanguine; labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorum se ipsos torquentium sonus, gemitus mugitusque, et parum explanatis vocibus sermo praeruptus, et complosae saepius manus, et pulsata humus pedibus, et totum concitum corpus, magnasque minas agens, foeda visu et horrenda facies, deprauantium se atque intumescentium.* CIC. de mansuetudine in *orat. pro M. Marcello 3. animum vincere, cet. iudico.*

(Hypotyposis atque diatyposis huc pertinent, quae totae propemodum in hoc insunt, vt effectus et adiuncta rerum natiuis quasi coloribus picta ponantur ante oculos. Exempla aliquot praeclara suppeditat CAMERARIVS in *elementis rhetoricis*, libello vel hoc nomine commendando, p. 114. seqq. PHILOSTRATORVM plura huc pertinent, et poetarum descriptiones. Vid. DEKENIVS laudatus 1, 2, 62 ***. G.)

VIII.

Itemque contraria et conditiones.

Nec minus CONTRARIA *), et CONDITIONES **), quibus ad construendas periodos saepe opus est, e philosophia mutuanda sunt.

¶ De his in periodorum doctrina: sed possunt etiam orationis aut libri argumentum esse: in qui-

uibus diuerſae res contrariaeue comparantur: ut conditiones, ſub quibus aliquid fieri vel non fieri poſſit, exponuntur. Si quis fidem commendare velit, vix poteſt melius, quam perfidiae malis enumerandis. (G.)

*) Sic praeclare ſapientiam et curioſitatem eiungit CIC. *de finib. V, 18. Omnia quidem ſcire, uiusque modi ſint, cupere, curioſorum: duci vero maiorum rerum contemplatione ad cupiditatem cientiae, ſummorum virorum eſt putandum.*

**) In conditionibus quantum momenti ſit poſitum, nemo ignorat. Quidquid enim adfirmari negarique poteſt, non abſolute, ſed certa ſub conditione verum eſt. Quaenam vero ſint ſingularum veritatum conditiones, id quidem philoſophia docet. Sic CIC. *de offic. I, 29.* oſtenſurus, qua conditione iocari liceat: *Ludo autem et ioco,* inquit, *vti illo quidem licet, ſed ſicut ſomno et quietibus ceteris, tum, quum grauibus ſeriisque rebus ſatisfecerimus.*

VIIII.

Idem dicendum de SENTENTIIS *), quae vix vllam vel venuſtatem vel dignitatem habent, niſi ex intima philoſophia depromantur. *Sententiae etiam e philoſophia petendae.*

¶ Vid. ſupra I, 2, 35. vbi de differentia γνώμης et νοήματος dictum. Etiam hae poſſunt materiam praebere toti orationi. (G.)

*) Sane, qui maxime ob ſententiarum grauitatem concinnitatemque commendantur, philoſophi fuerunt, veluti e Graecis EPICHARMVS et EVRIPIDES, e Latinis SENECA et PLINIVS. Nec praetermittendae tamen hic ſunt, quas ſupra (P. I. cap. 2. §. 56. p. 235.) de SENECAE ſententiis dedimus, obſeruationes. Merito hic conſulendus eſt HENR. STEPHANVS in *diſſertatione* elegantiſſima *de habendo delectu ſententiarum,*

quae γνῶμαι a Graecis dicuntur; vbi obferuat improbas plerumque effe fententias, quae non ad philofophiae praecepta, fed ad vulgi opinionem formentur. Tales funt illae MENANDRI:

Ἁπλῶν γάρ ἦν
Τὸν μὴ δυνάμενον ζῆν ἀλύπως ἀποθανεῖν.

Satius fuiffet, eos, qui fua quadra viuere nequeunt, occidere, (quam pauperibus ftipem dare;) nec non PLAVTI:

Enimuero dii nos, quafi pilas, homines habent.

Praemiffa eft vtiliffima illa STEPHANI differtatio *comicorum Graecorum fententiis,* ab eo editis cIↄIↄLXVIIII. in 16.

X.

Fundamenta ftili, quae argumentis inferuiunt.

Sed haec quidem praecipua funt fundamenta ftili, quae *fingularibus periodis* fuppeditant materiam. (¶ Quin totis etiam libris materiam fuppeditant *definitio* et *diuifio.* G.) Proximum eft, vt et ea, quae *integris argumentis* inferuiunt, confideremus. Et horum quidem tria funt, LOCVS COMMVNIS, SYLLOGISMVS, et ENTHYMEMA.

XI.

Locus communis quid?

LOCVS COMMVNIS eft tractatio thematis moralis *) vel politici **) generalior, quae deinde ad hypothefin accommodatur ***).

¶ Locus igitur communis eft quafi maior propofitio omnium fyllogifmorum. v. g. *Laudandus eft Horatius Cocles vt vir fortis.* Thefis, *Horatius eft laudandus;* ratio, *quia eft vir fortis. Omnis autem vir fortis eft laudandus,* etc. Deinde inuerto. Ita proditor eft puniendus. Ingra-

Ingratus eſt odio dignus, etc. Huc pertinent ingentia collectanea Langii, Gruteri, Zwingeri, Beyerlinckii. (G.)

*) Dici non poteſt, quantum eiusmodi loci communes ornent orationem. Hinc vix vlla CICERONIS exſtat oratio, paullo diligentius ſcripta, cui non locus communis quidam moralis intextus ſit. Sic e. g. in *oratione pro Sext. Roſc. cap. 16. et 18.* eleganter differit de laudibus vitae ruſticae: *cap. 23. 24.* praeclare ex philoſophia morali diſputat, poſſitne parricida tranquillo animo eſſe? et an tam nefandum crimen praeſumatur? ¶ *cap.* 38. et 40. de mandati ac ſocietatis religione. (G.) In *oratione pro T. Annio Milone cap. 16.* tractatur locus communis de moderamine inculpatae tutelae. In *oratione pro Marcello cap. 2. et ſeqq.* demonſtrat, maiorem eſſe clementiae, quam rerum bello geſtarum, laudem. ¶ *Pro Muraen.* agit de laudibus imperatoris prae ICto; *pro domo* de religionibus; *pro L. Manil.* de virtutibus imperatoris; *pro Caelio*, quasdam indulgendas iuuentuti eſſe voluptates, etc. (G.) Talium locorum communium plenae ſunt CICERONIS, PLINII, et recentiorum quoque oratorum, veluti MVRETI, MAIORAGII et BVCHNERI orationes.

**) Nonnumquam et politica themata intexuntur orationi. Sic CICERO in *orat. pro Sex. Roſcio cap. 20.* eleganter diſputat, qua lege accuſatores tolerandi ſint in republica? Plura occurrunt in BVCHNERI *panegyricis*. Exempli loco eſſe poterit *oratio V.* vbi *p. 133.* differit de ſtudiis iuuenilibus principum; *p. 135.* de vtilitate peregrinationum; *p. 136.* de virtute vxoris principis; *p. 159.* an quis ſuam ſibi poſſit fingere fortunam? cet.

***) Paullo aliter itaque loci communis vocabulum accipit APHTHON. *Progymn. VII,* 1.

 dum

dum eum vocat *λόγον αὐξητικὸν τῶν προσόντων τινὶ καλῶν ἢ κακῶν, orationem augentem ea, quae in aliquo ſunt bona vel mala.* Alius enim eſt locus communis *oratorius,* de quo nos hoc loco: alius *progymnaſmaticus,* de quo APHTHONIVS agit, (qui has illi partes aſſignat, *legitimum, iuſtum, vtile, poſſibile, honeſtum, euenturum,* horumque omnium contraria. G.)

XII.

Quomodo elaboretur?

Ceterum locus communis quisque conſtat THESI et AETIOLOGIA. Accedit nonnumquam ILLVSTRATIO a *ſimili, comparatione, exemplis, contrario, teſtimoniis* *). Quo vero ordine haec omnia proponenda ſint, in oratoris poſitum eſt arbitrio **). ¶ Illud tamen tenendum, ne omne genus illuſtrationum temere cumulet. (G.)

(Nihil ergo aliud eſt hic locus communis, quam chriae tractatio. ‹ Vid. quae dicta ſunt ad I, 2. §. 51. extr. G.)

*) Exemplum dabimus, locum communem CICERONIS de accuſatoribus improbis, qui in *orat. pro Sext. Roſc. c. 20.* Hic

I. THESIS praemittitur. *Intereſt reipublicae, vt multi ſint accuſatores, dummodo non calumnientur.* Hanc theſin ita profert CICERO: *Accuſatores multos eſſe in ciuitate, vtile eſt, vt metu contineatur audacia. Verum tamen hoc ita eſt vtile, vt ne plane illudamur ab accuſatoribus.* Accedit ſtatim

II. AETIOLOGIA. *Innocens eſt quispiam, verumtamen, quamquam abeſt a culpa, ſuſpicione non caret. Tametſi miſerum eſt, tamen ei, qui accuſet, poſſim aliquo modo ignoſcere. Quum enim aliquid habeat, quod poſſit criminoſe ac ſuſpicioſe dicere, aperte ludiſicari, et calumniari*

ſciens

ſciens non videtur. *Quare facile omnes patimur eſſe quam plurimos accuſatores, quod innocens, ſi accuſatus ſit, abſolui poteſt: nocens, niſi accuſatus fuerit, condemnari non poteſt. Vtilius eſt autem, accuſari innocentem, quam nocentem cauſſam non dicere.* Sequitur

III. ILLVSTRATIO, petita

I. *a ſimili. Anſeribus cibaria publice locantur, et canes aluntur in Capitolio, vt ſignificent, ſi fures venerint. At fures internoſcere non poſſunt, ſignificant tamen, ſi qui noctu in Capitolium venerint, et quia id eſt ſuſpicioſum, tametſi beſtiae ſunt, tamen in eam partem potius peccant, quae eſt cautior. Quod ſi luce quoque canes latrent, quum deos ſalutatum aliqui venerint: opinor, iis crura ſuffringentur, quod acres ſint, etiam tum, quum ſuſpicio nulla ſit. Simillima eſt accuſatorum ratio. Alii veſtrum anſeres ſunt, qui tantummodo clamant; nocere non poſſunt. Alii canes, qui et latrare et mordere poſſunt. Cibaria vobis praeberi videmus. Vos autem maxime debetis in eos impetum facere, qui merentur. Hoc populo gratiſſimum eſt. Deinde ſi voletis, etiam tum, quum veroſimile erit, aliquem commiſiſſe, in ſuſpicione latratote, id quoque concedi poteſt.*

II. *a ritu antiquo*, calumniatorum frontibus litteram K. inurendi.. *Sin autem ſic agetis, vt arguatis, aliquem patrem occidiſſe, neque dicere poſſitis, aut quare, aut quomodo, et tantummodo ſine ſuſpicione latrabitis; crura quidem vobis nemo ſuffringet, ſed ſi ego hos bene noui, litteram illam, cui vos vſque eo inimici eſtis, vt etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt poſtea neminem alium, niſi fortunas veſtras, accuſare poſſitis.* Aliquando tamen omittitur illuſtratio, eiusque loco confectarium aliquod additur. Exempla habes apud SCHWARZ. *de orat. concinna* §. 29. Seligemus vnum, quod *p. 33.* attulit:

THE-

THESIS: *Ille neutiquam diues eſt, qui neque finem habet cupiendi, neque modum ſtatuit vtendi.*

AETIOLOGIA: *Nam et multum deſiderare, egentis eſt ſignum, et nihil parcere, egeſtatis initium.*

CONSECTARIVM: *Adeo, vt malim paucis iucunde frui, quam magnas opes immoderato animo vel adpetere, vel prodigere.*

**) Idem ſane CICERO in *orat. pro Arch.* locum communem de optimarum artium ſtudiis ita diſponit, vt *illuſtrationem aetiologiae* partim praemittat, partim ſubiungat.

I. THESIS. *Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuiſſe, et ſine doctrina, naturae ipſius habitu prope diuino per ſe ipſos et moderatos et graues exſtitiſſe, fateor. Etiam illud adiungo, ſaepius ad laudem atque virtutem naturam ſine doctrina, quam ſine natura valuiſſe doctrinam. Atque idem ego contendo, quum ad naturam eximiam atque illuſtrem acceſſerit ratio quaedam conformatioque doctrinae: tum illud neſcio quid praeclarum ac ſingulare ſolere exiſtere.*

II. ILLVSTRATIO, petita *ab exemplis. Ex hoc eſſe hunc numero, quem patres noſtri viderunt, diuinum hominem, Africanum: ex hoc C. Laelium, L. Furium, modeſtiſſimos homines et continentiſſimos: ex hoc fortiſſimum virum, et illis temporibus doctiſſimum, M. Catonem, illum ſenem: qui profecto ſi nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adiuuarentur, numquam ſe ad earum ſtudium contuliſſent.*

III. AETIOLOGIA. (Eſt noua Theſis: Litterae oblectant ipſum litteratum. G.)

1. *Quod*

1. *Quod ſi non hic tantus fructus oſtenderetur, et ſi ex his ſtudiis delectatio ſola peteretur: tamen, vt opinor, hanc animi remiſſionem humaniſſimam ac liberaliſſimam iudicaretis. Nam ceterae neque temporum ſunt, neque aetatum omnium, neque locorum. Haec ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur.*

(Sequitur denuo noua Theſis: Mirari eas decet etiam alios. G.)

2. *Quod ſi ipſi haec neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſemus; tamen ea mirari deberemus, etiam quum in aliis videremus.*

IIII. ILLVSTRATIO noua. (Id ipſum exemplo illuſtratur. G.) *Quis noſtrum tam animo agreſti ac duro fuit, vt Roſcii morte nuper non commoueretur? qui, quum eſſet ſenex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venuſtatem videbatur, omnino mori non debuiſſe. Ergo ille corporis motu tantum amorem ſibi conciliarat a nobis omnibus; nos animorum incredibiles motus celeritatemque ingeniorum negligemus?*

(Sumite, candidati eloquentiae, in manus vnam alteramque orationem CICERONIS, et attendite, a) quid probare velit et perſuadere auditoribus: b) quomodo illud praeſtet. G.)

XIII.

Vſus ſyllogiſmi oratorii.

Quum vero oratio conſtet argumentis, argumentaque ſyllogiſmis concludantur: facile patet, vſum plane incredibilem eſſe SYLLOGISMI oratorii.

Lan-

Languida enim neruisque ſuis deſtituta videbitur oratio, quantumuis ornata, quae eiusmodi ſyllogiſmis non conſtat *).

*) In alia omnia quidem ire videri poſſet QVINCTILIANVS *Inſtit. orat. V, 14.* dum ita praecipit: *Namque ego vt in oratione ſyllogiſmo quidem aliquando vti, nefas non duco, ita conſtare totam aut certe confertam eſſe adgreſſionum et enthymematum ſtipatione, minime velim. Dialogis enim ac dialecticis diſputationibus erit ſimilior, quam noſtri operis actionibus, quae quidem inter ſe plurimum differunt.* Sed facile patet, non de oratoriis ſyllogiſmis eum loqui, ſed de dialecticis, quos nemo paullo prudentior in elegantiore oratione tolerauerit. Hinc ſtatim addit: *Nobis ad aliorum iudicia componenda eſt oratio, et ſaepius apud omnino imperitos, atque aliarum certe ignaros litterarum, loquendum eſt; quos niſi et delectatione allicimus, viribus trahimus, et nonnumquam turbamus adfectibus, ipſa, quae iuſta ac vera ſunt, tenere non poſſumus. Locuples et ſpecioſa vult eſſe eloquentia, quorum nihil conſequetur, ſi concluſionibus contortis et crebris et in vnam prope formam cadentibus conciſa, et contemtum ex humilitate, et odium ex quadam ſeruitute, et ex copia ſatietatem, et ex amplitudine faſtidium tulerit.* Nos ergo, quum non de contortis concluſiunculis, quales in dialecticis diſputationibus vibrantur, ſed de ſyllogiſmis copioſis et vberioribus, qui non in vnam formam cadunt, loquamur: facile poſſumus QVINCTILIANO conciliari. (Itemque ita, quod QVINCTILIANVS aetiologiam et illuſtrationes excludit a ſyllogiſmi appellatione, quas Auctor comprehendit. G.)

XIIII.

XIIII.

Est vero syllogismus oratorius iusta ratiocinatio, cuius singulae partes ita deducuntur atque amplificantur, vt syllogismi materia ac forma in tanta verborum copia latitans non nisi ab eruditis possit animaduerti *). *Quid sit?*

(Nempe Auctor *syllogismi* nomine omne argumentum, omnem rationem probantem comprehendit. Sed non ita sumunt antiqui rhetores, qui syllogismum ibi demum agnoscunt, vbi satis prope sibi propositiones et conclusio admoventur. G·)

*) Sic CICERONIS *oratio pro Sext. Roscio* paene tota ex syllogismis composita est. Sed eos tamen, nisi ostendatur dispositio, vix quisquam lectorum animaduerteret. Immo aliquando adeo multis verbis inuoluitur syllogismus, vt syllogismum proferri, nemo animaduertat, maxime si perturbatiore ordine collocantur propositiones. Exemplo id demonstrauit ANTON. RICCOBON. in *comment. ad Aristotelis lib. I. cap. 2. de arte rhetorica p. 57.* CIC. *orat. pro Caelio cap. 19. 20.*

In Caelio nulla est luxuries: est enim deditus optimarum artium studiis, quo in hominum genere nulla luxuries esse solet.

Hic primo CONCLVSIO est, quam ita CICERO proponit: *At vero in M. Caelio nulla luxuries reperietur, nulli sumtus, nullum aes alienum, nulla conuiuiorum ac lustrorum libido, quod quidem vitium ventris et gutturis non modo non minuit aetas hominibus, sed etiam auget. Amores autem et hae deliciae, quae vocantur, quae firmiore animo praeditis diutius molestae non solent esse,*

esse, (mature enim et celeriter deflorescunt.) numquam hunc occupatum impeditumque tenuerunt. Conclusioni MINOREM propositionem, seu *adsumtum* subiungit CICERO: *Audistis, quum pro se diceret, audistis antea, quum accusaret genus orationis, facultatem, copiam sententiarum atque verborum, quae vestra prudentia est, perspexistis. Atque in eo non solum ingenium elucere eius videbatis, quod saepe etiam, si industria non alitur, valet tamen ipsum suis viribus: sed inerat, nisi me propter beneuolentiam forte fallebat; ratio, et bonis artibus instituta, et cura et vigiliis elaborata.* Denique et MAIOR propositio subiungitur, cuius ἐξεργασία talis est: *Atque scitote, iudices, eas cupiditates, quae obiiciuntur Caelio, atque haec studia, de quibus disputo, non facile in eodem homine esse posse. Fieri enim non potest, vt animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, saepe nimia copia, inopia etiam nonnumquam impeditus, hoc quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verum etiam cogitando, possit sustinere.*

XV.

Quomodo elaboretur?

Ceterum SYLLOGISMVS oratorius ita elaboratur, vt singulis propositionibus, quas praemissas vocant, subiiciatur vel AETIOLOGIA, vel ILLVSTRATIO, vel vtraque *). Quo ordine tum propositiones, tum membra illa, disponenda sint, denuo in oratoris positum est arbitrio **).

*) Pulcherrimum syllogismi vel tripertiti, vel quinquepertiti, exemplum est CICERONIS *de Inu.* I, 39. G.) Sic Sextum Roscium Ameri-

num

ium defenſurus CICERO, non cadere in illum arricidii ſuſpicionem, hoc ſyllogiſmo oſtendit:

Quicumque parricidii ſuſpectus eſt, is audaciſſimus ſceleratiſſimusque ſit, oportet.
Non autem huius notae eſt Sextus Roſcius.
Non ergo eſt parricidii ſuſpectus.

Maiori propoſitioni ſtatim addit *aetiologiam:* Eſt nim crimen horrendum; vt et *illuſtrationem* a eſtimonio: Vultu ſaepe laeditur pietas. Minoem etiam CICERO probat atque illuſtrat per μεισμὸν, oſtenditque, Roſcium nec audacem eſſe, ec luxurioſum, nec auarum. Ipſam CICERONIS ξεργασίαν ſtatim ſubiiciemus.

**) Non ergo ordinem naturalem ſeruanum ſemper exiſtimamus. Magna hic oratori elicta eſt libertas. Exemplo paullo ante adducto em illuſtrabimus. CICERO ſyllogiſmum ſuum rocul dubio ita animo conceperat:

I. MAIOR. Quicumque ſuſpectus eſt parriidii, eum audaciſſimum ſceleratiſſimumque eſſe portet.

1. *Aetiologia:* Eſt enim crimen horrendum.
2. *Illuſtratio:* Quum enim vultu laedatur pietas: quanto magis parricidio?

II. MINOR. Sextus Roſcius non eſt talis.
Aetiologia et *illuſtratio* per μερισμόν. Non eſt *audax,* nec *luxurioſus,* nec *auarus.*

III. CONCLVSIO. Ergo non ſuſpectus eſt arricidii.

At in elaboratione alio ordine vtitur. Aetiogiam enim atque illuſtrationem ipſi maiori prooſitioni praemittit hoc modo:

I. Aetiologia maioris. *Occidiſſe patrem, Sexus Roſcius arguitur. Sceleſtum, dii immortales, c nefarium facinus, ac eiusmodi, quo vno malecio ſcelera omnia complexa eſſe videantur.*

II. Illuſtratio maioris. *Etenim, ſi, (id quod praeclare a ſapientibus dicitur,) vultu ſaepe laeditur pietas: quod ſupplicium ſatis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit patri, pro quo mori ipſum, ſi res poſtularet, iura diuina atque humana cogebant?*

III. MAIOR propoſitio. *In hoc tanto, tam atroci, tam ſingulari maleficio, quod ita raro exſtitit, vt, ſi quando auditum ſit, portenti ac prodigii ſimile numeretur: quibus tandem te, o Eruci, argumentis accuſatorem, cenſes, vti oportere? nonne et audaciam eius, qui in crimen vocetur, ſingularem oſtendere, et mores feros, immanemque naturam, et vitam vitiis flagitiisque omnibus deditam, denique omnia ad perniciem profligata atque perdita?*

IIII. MINOR. *Quorum tu nihil in Sextum Roſcium ne obiiciendi quidem cauſſa contuliſti.*

Probatio et illuſtratio minoris per μερισμόν. *Patrem occidit Sextus Roſcius? Qui homo? Adoleſcentulus corruptus, et ab hominibus nequam inductus? annos natus magis quadraginta. Vetus videlicet ſicarius, homo audax, et ſaepe in caede verſatus? At hoc ab accuſatore ne dici quidem audiſtis. Luxuries igitur hominem nimirum, et aeris alieni magnitudo, et indomitae animi cupiditates, ad hoc ſcelus impulerunt? De luxuria purgauit Erucius, quum dixit, hunc ne in conuiuio quidem vllo interfuiſſe. Nihil autem vmquam debuit. Cupiditates porro quae poſſunt eſſe in eo, qui, vt ipſe accuſator obiecit, rure ſemper habitarit, et in agro colendo vixerit? Quae vita maxime disiuncta a cupiditate, et cum officio coniuncta.*

VI. CONCLVSIO. *Quae res ergo tantum iſtum furorem Sexto Roſcio obiecit?*

Eadem

Eadem libertate oratores etiam minorem maiori propositioni, aut vtrique conclusionem praemittunt. Id quod, nisi breuitati studeremus, facile posset exemplis quam plurimis demonstrari.

(Neque tamen simpliciter hoc arbitrarium est. Interdum a loco communi transitur commodius ad propositionem: interdum ad assumtionem ab hypothesi: interdum ipsa propositio probanda, id est, conclusio, enunciationi contrariae statim subiicitur. Legenda est tota aliqua oratio hoc consilio, vt rationem et varietatem huius rei inspiciamus. G.)

XVI.

Quum vero non semper vtraque praemissarum ad rei demonstrationem videatur necessaria: non raro alterutra omittitur, et tunc quidem e syllogismo fit ENTHYMEMA oratorium *). *Enthymema oratorium.*

*) Non ergo singularia quaedam praecepta exigit ENTHYMEMA. Vid. QVINCT. *lib. V. Instit. orat. cap. 14.* Hoc vno enim a syllogismo oratorio differt, quod alterutra praemissarum omittitur. Vbi recte obseruat ARISTOTELES *de arte rhetor. lib. I. cap. 2.* eam omittendam esse propositionem, quae iam satis nota sit auditoribus, (§ i. e. de qua vel aliunde satis constat, vel quae satis ante est tractata. G.) Ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν, αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής. *Si enim aliquid sit horum notum, non oportet dicere. Ipse enim id supplet auditor.* Altera, quae reliqua est, eadem ratione elaboratur, quam in syllogismis oratoriis paullo ante ostendimus. (Enthyme-

matis ex antiqua difciplina tractatio hic fupplenda ex QVINCTIL. 5, 14. it. 8, 5, 9. v. g. enthymema eft CICER. *pro Ligar.* c. 4. *Quorum impunitas, Caefar, tua maxima laus eft, eorum te ipforum ad crudelitatem acuet oratio?* Eft argumentatio creuis a contrariis, quae multum languidior effet, fi in fyllogifmi formam redigeres. Quorum impunitas tibi laudi eft, ab iis non debes ad crudelitatem moueri, Atqui eorum, 'qui Ligarium accufant, impunitas, a te conceffa, tibi laudi eft, Ergo ab accufatoribus Ligarii non debes ad crudelitatem incitari. Ohe! iam fatis eft. Conf. CICER. *pro Milone* cap. 29. G.)

PARS

PARS II. SPECIALIS
DE VARIIS SCRIPTIONIBVS IN SOLVTA ORATIONE VSITATIS.

CAPVT I.
DE EPISTOLIS.

I.

De conſcribendis epiſtolis innumeri ferme praecepta ſatis prolixa dederunt *): ſed, mea quidem ſententia, pauciſſimi fecerunt operae pretium. Quum enim plerique epiſtolas certis regulis adſtringere auſi ſint: praeſtantiſſimae optimorum auctorum epiſtolae, opera quippe extemporali ſcriptae, longiſſime ab illis regulis diſcedunt **). Ex quo conſequitur, vt aut epiſtolas CICERONIS, PLINII, aliorumque innumeras proſcribendas, aut praecepta illa epiſtolographica parui aeſtimanda iudicemus.

Pleraeque inſtitutiones epiſtolicae nullius momenti ſunt.

*) E veteribus de epiſtolis conſcribendis nonnulla commentati ſunt DEMETR. PHAL. *de eloquut.* (§. 231 - 244.) et GREGOR. NAZIANZ. *epiſtola ſingulari,* quam ſeorſum cum AD. THEO-

DORI SIBERI *commentario* prodiisse nouimus, *Vitemb.* cIↄIↄCVIII. 8. Post renatas litteras innumeri eiusmodi prodiere libelli, e quibus palmam reliquis praeferunt IO. LVDOVICI VIVIS *de conscribendis epistolis, Colon.* cIↄIↄXXXVI. 8. DESID. ERASMI et CONR. CELTIS eiusdem tituli libelli, *Colon.* cIↄIↄLXXIII. 8. ROB. BRITANNI *ratio conscribendarum epistolarum, Lutet. Paris.* cIↄIↄXLV. 8. IO. DESPAVTERII *ars epistolica, Lutet. Paris.* cIↄIↄXXXV. 8. HENR. FARNESII *de imitatione Ciceronis, seu de scribendarum epistolarum ratione, Antu.* cIↄIↄLXXI. 8. MELCH. IVNII *scholae rhetoricae de contexendarum epistolarum ratione, Argent.* cIↄIↄLXXXVII. 8. IVSTI LIPSII *institutio epistolica*, (epistolis ipsius subiuncta, G.) *Antu.* cIↄIↄCV. 4. DAN. GE. MORHOFII *collegium epistolicum, Lubecae* cIↄIↄCCXVI. 8. (a IO. BVRC. MAIO auctum, quem librum reliquis in eo genere praefero, quorum ipse quoque luculentam habet notitiam, vt et recensum epistolarum, quae editae exstant. G.)

**) Solent enim eiusmodi auctores certas tradere regulas de quarumuis epistolarum argumentis et dispositione, quas tamen nemo veterum adcurate obseruauit, neque hodienum quisquam eruditorum obseruat. Hinc si gratulatoriam quamdam CICERONIS epistolam contuleris cum praeceptis IO. PHIL. HORSTII, SAM. SCHMIDII, aliorumque scriptorum: non obseruabis, ad ista praecepta se adstrinxisse liberum CICERONIS ingenium. Alii formulas epistolicas collegerunt, veluti HENR. ARNINGIVS in *medulla variarum, earumque in orationibus vsitatissimarum connexionum, Ienae* cIↄIↄCLVIII. 12. HANNARDVS GAMERIVS MOSAEVS in *auctoritatibus Ciceronis, Col.* cIↄIↄCLXXVII. 8. MICH. NEANDER in *epistol. familiarium formulis, Lips.* cIↄIↄXCI. 8. IAC. PONTANVS in *centuria epistolicarum formularum, Colon.*

Coloniae 8. GABR. PRATEOLVS in *floribus et sententiis scribendisque formulis illustrioribus ex Cicerone, Paris.* cIↄIↄLXXVII. 16. ANDR. REYHERVS in *florilegio epistolico, Gothae* cIↄIↄCLXVI. IO. STARKIVS in *thesauro epistolari locorum et formularum epistolicarum, Hamb.* cIↄIↄCXXI. CAR. VIRVLVS in *formulis epistolarum, Paris.* Iↄcccclxxxx. et alii complures, sed, qui in haec formularum dumeta se relegari patiuntur, is merito acclamaueris illud HORATII:

O imitatores, seruum pecus!

Liberrima est epistolas conscribendi ratio, sunt enim epistolae familiare inter absentes colloquium. Atqui familiares sermones regulis et formulis se circumscribi, haud patiuntur. Ex quo consequitur, vt, *quo simpliciora breuioraque sunt praecepta epistolica, eo meliora iudicanda sint.*

II.

Epistolae eruditorum Latinae variorum generum sunt. Aliae enim de rebus philosophicis, aliae de mathematicis, aliae de philologicis et criticis, aliae de theologicis, iuridicis, medicis, aliae denique de historicis conscribuntur. Quas omnes, quum non tam epistolae, quam dissertationes, videantur, nec tam elegantiam, quam acumen eruditionemque et diffusam lectionem, ostentent, huc plane non pertinere arbitramur. *Varia epistolarum genera.*

philosophicis) Tales sunt epistolae SENECAE, quas si dissertationes philosophicas ac morales dixeris, non errabis, ex mea quidem sententia. Vnde non dubito, eorum accedere sententiae, qui SENECAM eas non ad Lucilium misisse, sed amici caussa, prout quidque in mentem vene-

 rat,

rat, in chartam coniecisse, existimant. Tales etiam sunt *epistolae* BERN. BALDI, *Mediol.* cIↄIↄ LVIII. 8. CONR. BOVILII, *Geneu.* cIↄIcx. cum reliquis operibus, REN. DESCARTES, *Amst.* cIↄIↄLXVIII. 4. HONORATI FABRI, *Francof.* cIↄIↄCLXXIIII. 12. MARS. FICINI, *Florent.* cIↄCCCCLXXXXV. 4. IAC. HORSTII, *Lips.* cIↄIↄ LXXXXV. 8. aliaeque complures.

mathematicis) Veluti epistolae MATTHIAE BERNEGGERI et IO. KEPLERI mutuae, *Arg.* cIↄIↄCLXXII. 12. GVIL. SCHICKARDI et MATTHIAE BERNEGGERI, *Arg.* cIↄIↄCLXXIII. 12. aliaeque.

philologicis) Huc pertinent epistolae ROL. MARESII, *Paris.* cIↄIↄCIIII. 8. et *Lips.* cIↄIↄC LXXXII. 12. RICH. DE BVRI, *Franc.* cIↄIↄx. 8. et IO. CASELII, *Helmst.* cIↄIↄCXXIII. 8. et *Hamb.* cIↄIↄCXVIIII. 8. IANI DRVSII, IO. CORASII, IVSTI LIPSII, ALDI MANVTII et IANI PARRHASII *quaesita per epistolas*, ℊ LAVR. PIGNORII *symbolae epistolicae*, (A.) cetera.

criticis) In rebus criticis occupantur pleraeque epistolae SCALIGERORVM, IS. CASAVBONI, CL. SALMASII, CL. SARRAVII, TH. REINESII ad *Hoffmannum, Rupertum, Daumium, Bosium,* FORT. LICETI, IVSTI LIPSII, CAEL. CALCAGNINI, TAN. FABRI, IANI GRVTERI, IO. WOWERII, et variae illae virorum doctorum, quarum syllogen tomis V. in forma maiori quarta publici iuris fecit V. C. PETRVS BVRMANNVS, *Leidae* cIↄIↄCCXXIIII. XXVII. ℊ Thesaurus hic non est liber, et is bonam partem non criticus. Io. Fr. Gronouius, Nic. Heinsius, Iac. Vinc. Fabricius suauissimas epistolas scripsere, et minime criticas. [Ad hoc exemplum nunc prodit *sylloge noua epistolarum varii argumenti.* Accepimus *Volumina II. Norimbergae imp. hered. Felseckeri* MDCCLX. 8. Optamus, vt sequantur similia his quam plurima.] Sed criticis annumeran-

nerandae ſunt IO. CASP. HAGENBVCHII *epiſtolae epigraphicae* ad Bonhiorium et Gorium, etc. *Tig.* MDCCXLVII. 4. (G.)

theologicis) Quales ſunt epiſtolae pleraeque HIERONYMI, AVGVSTINI, aliorumque patrum, et e recentioribus (ERASMI ROTEROD. M. LVTHERI, IO. CALVINI, G.) IO. LAVNOII, EPISTOLAE CLARORVM VIRORVM de cauſſa remonſtrantium, M. ANT. FLAMINII, LVD. MONTALTII, aliaeque complures.

iuridicis) In iuridico argumento ſaepe verſantur viri generoſi GREG. MAIANSII *epiſtolarum libri VI.* qui prodierunt *Valentiae Edetanorum* cIↄIↄccxxxII. 4. in quibus orationis nitor cum rerum, quas explicat, praeſtantia certare videtur. ¶ Si reſponſa, quae vocare ſolent, huc referas, nihil erit copioſius. (G.)

hiſtoricis) Quo pertinent epiſtolae AVG. GISL. BVSBEQVII, HERM. CONRINGII, MELCH. GOLDASTI, HVG. GROTII, HVB. LANGVETI, PETRI MARTYRIS ANGLERII, PHIL. MELANCHTHONIS, SFORC. PALLAVICINI, (IAC. TOLLII, CONR. SAM. SCHVRZFLEISCHII, G.) ANDR. CHRYSOST. ZALVSKII, et aliorum. Nuper, vt alia omittam exempla, varias Galliae cisalpinae et transalpinae antiquitates eruditis epiſtolis explicauit SCIP. MAFFEIVS, Veronenſis, quae prodierunt ſub titulo: *Galliae antiquitates quaedam ſelectae, atque in plures epiſtolas diſtributae, Veron.* cIↄIↄcc XXIIII. 4.

III.

Magis huius loci ſunt epiſtolae, quae non eruditionis oſtentandae, ſed teſtandi amoris aut animorum conciliandorum cauſſa ſcribi ſolent: in quo genere ſcribendi CICERO, PLINIVS, PAVLLVS MANVTIVS, MARCVS ANTONIVS *Quae huc pertineant?*

MVRETVS, LATINVS LATINIVS, IANVS NIC. ERYTHRAEVS, AON. PALEARIVS, PETRVS CVNAEVS regnant *).

Cicero. CICERONI in omni epiſtolarum genere non temere vllus comparandus eſt. Sane in *epiſtolis ad diuerſos* incomparabilis eloquentia, in *epiſtolis ad Atticum* inſignis prudentia et adfectus vbique elucet, facileque adparet, CICERONEM, ſiue iocari, ſiue iraſci, ſiue permouere maluerit, omnes alios longo poſt ſe interuallo reliquiſſe. Vid. HENR. STEPHANI *diſſertat. de vario epiſt. Ciceron. genere.* Merito ergo epiſtolae illae incomparabiles aſſidua lectione in ſuccum et ſanguinem vertendae, nec vmquam e manibus deponendae ſunt. Quem fructum inde ceperit HERM. BVSCHIVS, oſtendit IO. FREINSHEMIVS *orat. IIII. p. 46.* (Exſtat etiam programma noſtrum, quo hunc linguae, hiſtoriae, prudentiae Romanae theſaurum auditoribus non ſine ſucceſſu commendauimus. G.)

Plinius. PLINII epiſtolae ſuccinctae et feſtiuae, facetae et acutae, et concinnis ſententiis diſtinctae, mirifice placent viris ingenioſis. Sed ſtilum tamen hunc non omnes decere, nec omnibus conuenire ingeniis, palam eſt. PLINIVS, inquit LVD. VIVES, *doctis atque acutis ingeniis mirifice eſt aptus, qui ſcholaſticas inter ſe mittunt epiſtolas et vmbraticas, quibus oportet plus ornatus et condimenti adiungi, quando rebus non perinde nituntur.* Adde MORHOF. *Polyhiſt. I, 1. 13. 20. p. 300. Tomo I.* (Eſſe has epiſtolas eo conſilio ſcriptas, vt ederentur, et quam honeſtiſſimam amabiliſſimamque imaginem ſui auctoris perferrent ad poſteros, in praefatione, qua noſtram editionem Illuſtriſſimo Comiti Rutheno dedicauimus, oſtendere conati ſumus. ¶ Inprimis ἦθος in illis plane admirabile eſt. Auli-

cas

as magis dixeris, iſtas certe, quas in librum X. oniecit. (G.)

MANVTIO nemo accuratius Ciceronianam ictionem expreſſit. Longius tamen abeſt a Ciceronis vigore et prudentia. Vnde eius epiſtoe ornatae quidem, at a rebus plane inopes adarent. Quae forſan cauſſa eſt taedii illius, quod, ASP. SCIOPPIO iudice, legentibus MANVTIVM brepere ſoleat. ℊ Ipſa nempe ratio, qua ſcriſit et emendauit, oſtendit, vix bonas eſſe poſſe. G.) Recentiſſima et optima editio eſt KRAVIANA. Elegantiſſimam eius epiſtolam, quam ARQV. GVDIVS omnium epiſtolarum PAVLLI ANVTII reginam vocare ſolebat, e bibliotheca uius viri docti edidit MORHOF. in *Polyhiſt. I, 1.* *5. 41. p. 345. Tomo I.* (Sed tum hac epiſtola, um multis rebus aliis ſuam editionem inſtruxit Cl. KRAVSIVS. G.) *Manutius.*

Qui Paullo Manutio deeſſe videtur vigor et piritus, M. ANT. MVRETO plane eſt admirandus, vt hunc ego inter recentiores reliquis omnibus anteponere, non dubitem. Quod iudicium etiam eſt IANI NICII ERYTHRAEI in *Pinacoth. I, 5.* *Muretus.*

Prodierunt LATINI LATINII epiſtolae *Romae* cIↃIↃCXXXVIIII. 4. et praeter rerum varietatem ob Latinitatis nitorem quam maxime commendantur. *Latinius.*

IAN. NIC. ERYTHRAEVS, vel potius, qui ſub eo nomine latet, IO. VICT. ROSCIVS, Romanus, in eloquentia Latina adeo excelluit, vt in arte ſua iure Roſcius dicatur. Prodierunt epiſtolae eius admodum nitidae atque vrbanae, ℊ in quibus tamen puritatem deſidero, (G.) *Colon.* cIↃIↃCXLV. 8. aliquot voluminibus, quae acutiſſimo GABR. NAVDEO adeo ſe probarunt, vt eas PETR. BEMBI et ANG. POLITIANI epiſtolis longe anteponat. Vid. NAVD. *epiſt. 66.* *Erythraeus.*

Eru-

Palearius. Eruditiſſimus ille martyr, AON. PALEARIV tam feliciter expreſſit CICERONIS compoſitionem numerum, elegantiam, vt mihi, cum MVRETO reliquis omnibus excellere videatur. Nouiſſim nitidiſſimaque opuſculorum, epiſtolarum ac poe matum eius editio prodiit *Amſtelod.* cIↄIↄcLXXXV 8. (repetita *Ienae* cIↄIↄccXXVIII. 8. cura FR ANDR. HALLBAVERI. G.)

Cunaeus. Eloquentiae laudem etiam non denegaueri epiſtolis PETRI CVNAEI, quas nuper edidit vi publico rei litterariae bono natus PETR. BVR MANNVS, *Lugduni Batauorum* cIↄIↄccXXV. 8 ¶ Habent tamen aliquid difficile. (G.)

*) Aliquam ſtili elegantiam prae ſe ferun epiſtolae ANGELI POLITIANI, pulchrae, (G. PETR. BEMBI, ¶ affectatae puritatis et elegan tiae, (G.) ERASMI *Roterodami,* ¶ vigoris et re rum plenae, hiſtoriae cauſſa legendae, (G.) IO ACH. CAMERARII, ROG. ASCHAMI, IVSTI LI PSII, ¶ diuerſiſſimae pro perſonis, ad quas ſcri bit, (G.) DOM. BAVDII, AVG. BVCHNERI, ¶ ni mis neglectae, (G.) IO. GEORG. GRAEVII ¶ praefationes et dedicationes maiorem partem (G.) CONR. SAM. SCHVRZFLEISCHII, ¶ tumi dum quiddam et hiſtrionicum habentes, (G.) ſe quum horum plerique ſingulare quoddam dicen di genus adfectarint, quod non eſt publici ſapo ris, legendi potius, quam imitandi, mihi qui dem, videntur. ¶ De reliquo inter cimelia bi bliothecarum habentur epiſtolae, et inſano inter pum pretio emuntur. (G.)

IIII.

Quotuplices? Ceterum epiſtolae Latinae, quibus hodie vtimur, vel *familiares* ſunt, vel *ela boratiores.* Illae plures plerumque res complectuntur *): hae de vno themate exarantur diligentius **).

*) So-

*) Solent enim familiares, si quando colloquuntur, de variis rebus inter se confabulari. Quae colloquia quum imitentur epistolae, mirum haud est, si et illae de pluribus rebus agant. Tales sunt pleraeque CICERONIS *epistolae ad Atticum.* Exemplum vide *Lib. XV. epist. 25.*

**) Huc pertinent epistolae *gratulatoriae, gratiarum actoriae, petitoriae, commendatitiae,* et. Per has enim totas regnat vna eademque propositio primaria, adeoque adhibitis argumentis, diligentius elaborari solent. Sic CICERONIS *epist. ad diuers. XI, 22.* tota est commendatitia, *epist. 12. lib. V.* tota petitoria, eaque elegantissima. Vberiorem catalogum, in quo singulae CICERONIS aliorumque epistolae ad suas classes referuntur, dederunt MELCH. IVNIVS *de conscribendis epistolis*, et MORHOFIVS in *colleg. epistolico*, sed qui ab eloquentiae studioso ex tot epistolarum voluminibus postea editis facile augeri posset.

V.

Epistolas familiares conscribendi ratio.

In epistolis *familiaribus* primo propositiones, de quibus scribere velis, iusto ordine ponantur ob oculos *). Deinde dispiciatur, habeantne inter se aliquid commune, an plane dissimilis sint naturae. Id enim dabit elegantem connexionem **). Considerentur porro singulae propositiones, an probari illustrariue debeant ***). Et inde, si accesserit elaboratio, facile nascetur epistola familiaris elegantissima ****). Illud tamen obseruandum postremo, has epistolas quam maxime exigere moratum ac ꝥ si quidem persona illius, ad quem scribitur, non impe-

impediat, (G.) iocosum illud dicendi genus, de quo superiore capite disseruimus.

*) Exemplum omnia ista praecepta reddet dilucidiora. Sunto nobis hae propositiones.

I. *Breuiter scribam tuo exemplo.*
II. *Fiduciam nobis magnam iniicis.*
III. *Bono ergo animo ero.*
IIII. *Litterarum mearum caussa non exspectabis in Italia.*
V. *Habebis pecuniam.*
VI. *Seruilius tibi amicus est.*
VII. *Nos non deerimus.*

(Quo magis familiaris nomen tueri debet epistola, eo minus de ordine laborandum. Assidemus, scribere ante incipimus saepe, quam, quid scribere velimus, cogitauimus. Ordinis itaque sola hic illa lex est, quae faciat, vt facilius intelligantur: cui illa accedat, vt, si qua molesta sunt, iis placide accipiendis praeparemus lectorem, et subiungamus etiam iucundiora. In responsoriis nihil commodius et certius, quam sequi ordinem eius epistolae, cui respondemus, cui vel intexi vel subiici possunt alia. G.)

**) Connexiones vel *verbales* sunt, vel *reales*. *Illae* per particulas et formulas fiunt, *hae* a propositionum similitudine ac dissimilitudine petuntur. Nonnumquam tamen etiam sine connexione propositiones componuntur. (Quod plerumque melius est vel ob hoc ipsum, quod familiaris sermonis characterem sic magis refert. G.) Sic CIC. *epist. ad diuers. XI, 24.* omnes istas propositiones VII, quas paullo ante recensuimus, sine connexione ita extulit.

I. *Narro tibi: antea subirascebar breuitati tuarum litterarum, nunc mihi loquax esse videor. Te igitur imitabor.*

II. *Quam*

II. *Quam multa, quam paucis? Te recte valere, operamque dare, vt quotidie melius: Lepidum commode ſentire, tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere.*

III. *Si timidus eſſem, tamen iſta epiſtola omnem mihi metum abſterſiſſes. Sed, vt mones, frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, vt non deſim conſtantiae meae.*

IIII. *Quod ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi litterae meae veniant, ſi per hoſtem licet, non erraris: multa enim Romae. Sin aduentu tuo bellum confici poteſt, nihil ſit antiquuius.*

V. *Pecunia, expeditiſſima quae erat, tibi decreta eſt.*

VI. *Habes amantiſſimum Seruilium.*

VII. *Nos non deſumus. Vale.*

Dabimus tamen operam, vt ne connexiones inveniamus. (Quas quidem pleraſque infelices eſſe, et firmare proximam noſtram obſeruationem, ¶ quin diſſoluiſſe puerili ſtudio connectendi, quae re ipſa optime inter ſe deuincta fuerant, || ipſi illuſtri Auctori, cui iuueni illae exciderunt, me perſuaſurum ſperauerim. G.) Inter primam et ſecundam propoſitionem ſimilitudo quaedam adparet: *Scribendi rationem breuem imitabor: ſed et fiduciam tuam.* Inter ſecundam et tertiam ſimilitudo quaedam intercedit: vtrobique enim *fiducia eſt.* Inter tertiam et quartam diſſimilitudo eſt: *ſpes* enim eſt *morae impatiens,* Brutus vero *morabitur in Italia.* Quarta et quinta ſimiles aliquo modo ſunt: *Brutus non morari debet in Italia, nec nos in mora erimus, ſed mittamus pecuniam.* Tres vltimae ſimillimae: *Nec pecunia tibi deerit, nec Seruilius, nec nos.* Connexio ergo erit talis:

I. *Nar-*

I. *Narro tibi: antea ſubiraſcebar breuitat tuarum litterarum: nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur*

II. *non litteris tantum, verum etiam virtute animique magnitudine imitabor: breuiſſima enim epiſtola tua me de tot rebus nouis, id eſt, de valetudine voluntateque tua et Lepidi, triumque exercituum virtute reddidiſti certiorem, tantamque ſpem iniecisti animo, vt,*

III. *niſi tuo exemplo optima ſpe fiduciaque eſſem, omnium mortalium ſim meticuloſiſſimus. Omnem itaque metum, ſi quis fuiſſet, iſta epiſtola tua abſterſiſſes: ſed, vt vera fatear, iam frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te: quid nunc putas? Cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, vt non deſim conſtantiae meae. Quum vero ſpes nihil aegrius, quam moram, ferat:*

IIII. *nolim profecto, te, litterarum mearum cauſſa, in Italia morari. Equidem, ſi per hoſtem licuerit, non erraris: multa enim Romae. Sin aduentu tuo bellum confici poteſt: caue rei gerendae occaſionem mora iſta tua, dimittas. Sane, ne in nobis vlla tibi mora eſſet,*

V. *pecuniam, expeditiſſima quae erat, tibi decreuimus. Nec argentum ergo tibi deerit, nec, quod omni argento praeſtantius, amici.*

VI. *Seruilium enim habes tui amantiſſimum, cuius prolixam erga te voluntatem*

VII. *et ego non imitabor modo, verum etiam, quoad eius fieri poterit, ſtudio officiisque meis ſuperabo. Vale.*

***) Accedunt nonnumquam aetiologiae, ceu ex epiſtola antecedente adparet, in qua CICERO propoſitionem III. ratione quadam confirmat. Accedunt etiam illuſtrationes, veluti exempla, ſimilia, teſtimonia: ſed ita, vt magis per adluſionem innuantur, quam explicentur prolixius. Exemplo erit CIC. *epiſt. ad diuerſ. V, 12.* in

qua eiusmodi illustrationes mira breuitate connitateque cumulatas animaduertimus.

****) Exemplum eiusmodi epistolae famiaris subiiciemus. Propositiones sunto sequens:

I. *Diu admodum siluisti.*

II. *Ego iam rusticor.*

III. *Scribe ad me frequentius.*

bseruatis ergo praeceptis, in ipso paragrapho plicatis, haec nascitur epistola:

I. *Tam diuturno me silentio adhuc mulctasti, , nisi te ex P. disciplina scirem prodiisse, in ythagoraeorum castra transiisse te existimarem. uis, malum, morbus te hominem, olim loquassimum, inuasit, vt confestim magis mutus viaris, quam piscis? Ego vero praeclare, mihi ede, vlciscar illam pertinaciam tuam, litteque meis tanto magis te obtundam quotidie, nec odiosissimum istud silentium tuum tibi extoream.*

II. *Sed, heus tu, inquies, tantumne tibi otii , vt bonas horas scribendis epistolis consumas? l vero, et quidem plurimum. Relicto enim vrno strepitu, nuper in suburbanum illum, quem sti, secessum, tamquam in portum, me vindiui. Hic modo rusticor, et temporis nonnihil letudini, nonnihil remissioni animi tribuo. Indum, ne nihil potius agere, quam otiosus esse, lear, aliquid parturit ingenium, sed, vt ille , plenum ruris et inficetiarum.*

III. *Ne ergo me vrbanae elegantiae plane cait obliuio: fac, quaeso, vt a te litteras et frequentissimas, et, quales tu mittere soles, Roma a vrbaniores, accipiam. Vale.*

VI.

In epistolis elaboratioribus vna regnat propositio.

Ad *elaboratiores* quod adtinet epistos: in iis vna regnat propositio, ad quam,

 tam-

tamquam ad centrum, omnes reliqua partes referuntur *).

*) Exempli caussa, in *gratulatoriis* propositio illa primaria est: *Gratulor tibi nouum munus, natalem, restitutam valetudinem, cet.* In consolatoriis: *Aequo animo tibi ferenda fortun mors parentis, cet.* In gratiarum actoriis: *Gratias tibi ago, quod me principi commendaris, suffragio adiuueris, cet.* (In *primis lineis art oratoriae* p. 31. seq. *gratulationis, gratiaru actionis, consolationis, adhortationis, petition* partes et rationem breuiter, ad epistolarum pra sertim scribendarum exercitationem proposu mus. ℊ Vid. Excurs. IV. sub finem huius l bri. G.)

VII.

Quae deinde probanda. Ea propositio deinde argumentis, fi mis potius, quam multis, munienda es quae facile suppeditabunt ipsae περιστάσει vt adeo certis argumentorum locis hi supersedere liceat *).

*) Vulgo quidem in institutionibus episto licis multos argumentorum locos, veluti, *a vtili, iucundo, decoro, facili, honesto, cet.* ofter dunt, ex quibus omnia argumenta, tamquam sedibus aut pluteis suis, depromenda existimar rhetores. Sed his quidem loculis aequo anim carebimus. Ipsae enim περιστάσεις rationes scr benti sufficient optimas, et instituto adcommo datissimas, nihil vt opus sit istis argumentorur locis, e. g. si cui *gratulandum* sit nouum munus ratio ipsa docebit, ostendendum esse, munus ho esse optabile, honorificum, virtuteque alteriu dignissimum, ex eoque multum decoris ad rem publicam redundaturum, cet. Si *consolandu* quis de obitu filii: ratio ipsa suadebit, vt expo

namu:

ıamus defuncti beatitudinem, temporum, qui-
ıus subtractus sit, miseriam, christiani in affecti-
ıus coercendis officium, cet. Et sic numquam
leerunt scribentibus argumenta, dummodo *περι-
·ὰσεις, quid? vbi? cet.* expendantur paullò dili-
ʒentius. (Hoc ipsum vero praestant loci illi su-
ıra commemorati, vt ad omnes circumstantias
anto diligentius attendamus, iisque recte vta-
nur. Nihil nos docent loci ante ignoratum, sed
ecordationem iuuant et distributionem, etc. G.)
/tilitatis tamen haud parum tironibus adferre
ıossunt PLANERI *epistolae enthymematicae,* qui-
ıus et varia argumenta, vel enthymemata, quae
n singulis epistolarum generibus adhibenda vi-
leantur, cum cura ostendit, et veterum ac no-
ʳorum scriptorum epistolas in certas classes re-
ulit.

VIII.

Perinde autem est, siue argumenta ıropositioni, siue hanc argumentis prae-nittas *). *Dispositio est arbitraria.*

*) Sic MANVTIVS *epist. I, 1.* propositionem
ırgumentis praemittit: *epist. I, 2.* eamdem ıllis
ubiungit. Nonnumquam propositio argumentis
:t praemittitur et subiungitur, cuius rei exem-
ılum denuo est apud MANVT. *epist. I, 8.* (Non
:st tamen hoc simpliciter in arbitrio scribentis:
ed videndum, quid cuique loco aptius sit.
/. g. si propositio ipsa molestiam allatura videa-
:ur, argumenta praeponenda. Interdum perspi-
:uitatis caussa necessario praemittenda proposi-
:io, etc., ¶ Dirigit haec prudentia. v. c. mole-
ta in medium agmen sunt sumenda: a gratis
ıraesertim incipiendum, si quid impetrare velis:
ıropositioni durae sternenda via est: irritatus
ıd lenitatem in fine reuocandus. G.)

VIIII.

An in epistolis locum habeant illustrationes?

Possunt et hic argumenta nonnull aetiologiis illustrationibusue amplificari dummodo obserues, et parcius hoc fier debere, et breuius. In epistolis enin ad exempla, similia, sententias tantun adludendum esse, iam supra obseruaui mus *).

*) Quam eleganter illustrationibus eiusmo di vtatur CICERO, vel ex hac breui eius *epistola VI. libri VII.* adparet: *In omnibus meis epistolis, quas ad Caesarem aut ad Balbum mitto legitima quaedam est accessio commendationis tuae nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meae erga te beneuolentiae. Tu modo ineptias istas, et desideria vrbis et vrbanitatis depone, et quo consilio profectus es, id adsiduitate et virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medeae*, quae Corinthi arcem altam habebat, matronae opulentae, optimates, *quibus illa manibus* (III anibus) *gypsatissimis persuasit, ne sibi illae vitio verterent, quod abesset a patria.* Nam multi suam rem bene gesserunt, et publicam patria procul. Multi, qui domi aetatem agerent, propterea sunt improbati. *Quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris cauere didicisti, in Britannia, ne ab essedariiis decipiaris, caueto: et quando Medeam agere coepi, illud semper memento:* Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequaquam sapit. *Cura, vt valeas.*

X.

Exordia epistolarum qualia?

Accedit nonnumquam exordium, quod vel *commune* est, vel *proprium*. *Illud* omnibus epistolis *), *hoc* ei tantum, quam

uam exaramus, conuenit **). Vtrum-
ue breuiſſimum eſſe oportere, quilibet
ıtelligit ***).

*) *Communia* exordia ſunt, quae de vale-
ıdine alterius inquirunt, aut veniam ſcribendi
ogant, ¶ vbi tamen moderatione opus eſt; qui-
ım rogant veniam, quum pecuniam aut bonum
ıntium ferunt, (G.) aut acceptarum epiſtola-
ım ſententiam repetunt. ¶ Etiam hic modus
t tenendus. Opus eſt inprimis in purgationi-
ıs aut expoſtulationibus apud occupatos, in
iis non temere. (G.) Antiquiſſimum ſolle-
nniſſimumque eſt illud: SI VALES, BENE EST,
GO VALEO, quod tamen iam altero poſt Augu-
ım aeuo euiluerat. Vnde non eſt, quod a
obis demum in vſum reuocetur: (niſi forte,
oi cauſſa aliqua ſubeſt, de ſtatu amici dubitandi,
c. G.)

**) Plerumque (praeſertim in litteris reſpon-
riis, G.) hoc ab occaſione cauſſaque ſcribendi
etitur, adeoque reperitur facillime. E. c. ſi
ratulandum alicui ſit munus nouum: eius in
ſo exordio iniicienda eſſet mentio. Sic MA-
VTIVS *epiſt. I, 2.* Alfonſo Carafae gratulaturus
ırpuram, ita auſpicatur: *Solent eſſe, quae mi-
ıs exſpectantur, laetiora. Nihil tamen iſta,
ıa te auctum nuper accepimus, dignitate neque
agis exſpectatum apud eos, qui ſtudia tua, tuos
d virtutem praeclaros impetus nouerant, neque
cundius, aut laetitiae maioris vnquam fuit.*
(Interdum ab ipſa inſcriptione capitur exor-
um. Vt CIC. *ad Att.* III, 20. M. T. CICERO
. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO.
uod quidem ita eſſe et auunculum (tuum Q. Cae-
lium) *functum eſſe officio,* (vt te heredem inſti-
ıeret, ac teſtamento adoptaret, qua re nunc
omen eius geris, et non amplius T. POMPO-
IVS ATTICVS, ſed, vt ſupra ſcripſi, vocaris)

 vehe-

vehementiſſime probo. Add. *famil.* XVI, 18. it. I, 10. et VII, 28. G.)

***) Generatim enim inter epiſtolarum virtutes praecipuas eſt BREVITAS, adeo, *vt eas ſiniſtram manum implere haud debere*, ſcribat SENECA *epiſt.* 45. ¶ Nempe ſi maius volumen ſit, cui ſola dextra non ſufficiat. De cetero ars aulica eſt, quam breuiſſimis complecti, quae opus eſt dicere. (G.) Longiores eſſe ſolent epiſtolae ad familiares, iisque quam maxime ſe oblectari ſcribit CIC. *epiſt. ad Quint. fratr.* I, 1. Sed hae plerumque, neglectis exordiis, ſtatim ad rem ipſam et variarum rerum narrationem progrediuntur. Nec breuitas tantum exordia epiſtolarum commendat, ſed et inexſpectatum. Statim enim neſcio, quid admirationis et voluptatis excitant improuiſa eiusmodi, atque inexſpectata exordia. Elegantiſſimum ergo exordium CIC. *epiſt. ad diuerſ. VII,* 13. *Quam ſint moroſi, qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. Moleſte ferebam antea, te inuitum iſtic eſſe, pungit me rurſus, quod ſcribis, te eſſe iſtic libenter.* Sane, quid ſibi vellet CICERO hoc inexſpectato exordio, intelligere non potuit Trebatius, niſi perlectis ſequentibus. Aeque elegans eſt exordium MANVTII *epiſt. I,* 14. *Odi paene meos oculos; etſi oculi ſunt, id eſt, omnium rerum cariſſimi. Sed odi certe peius, quam antea, hunc morbum, quo mihi nunc tuus adſpectus, tuus complexus eripitur.* Addo illud Coelii apud CIC. *epiſt. ad diuerſ. VIII,* 4. *Inuideo tibi: tam multa quotidie, quae mirere, iſtuc praeferuntur.* Item illud PLINII *epiſt. I,* 6. *Ridebis, et licet, rideas.*

XI.

Vt et concluſiones. Idem de concluſione ſentiendum, quae qualis eſſe debeat, facile ex ipſa propoſitione primaria intelliges *).

*) Ex-

*) Exempli gratia, si cui gratulandum est, er se patet, conclusionem vel votum aliquod omplecti, vel cohortationem, vel commendaionem nostri, vel aliud quid huiusmodi. Ita tiam epistolis gratiarum actoriis subiicietur vel otum, vel grati animi pollicitatio vel commenatio in futurum. Sunt tamen etiam conclusioes quaedam tantum non omnibus epistolis comnunes, veluti officiorum oblatio, commendatio aletudinis, amicorum salutatio, responsionis flaitatio, et quae sunt huius generis alia. (Illud nodo tenendum, in epistolis ad eos, quorum micitiam vel parare vel tueri velimus, vti prinipium, ita finem blandum esse debere, idque anto magis, quo minus reliquum argumentum lacere posse speramus. ¶ Ita admirabiliter tractat CICERO Appium *lib.* III. et Metellum V, 1-5. G.)

XII.

Stilus epistolarum qualis esse debeat, iam *capite 2. partis prioris*, *num. 61.* satis adcurate exposuimus, nihil vt hic addendum ea de re videatur. *Stilus epistolicus qualis?*

XIII.

De complicandis etiam obsignandisque epistolis aliquid monere, superuacuum fuerit. Lippis enim et tonsoribus talia sunt notissima. De titulis tamen, quos vocant, et subscriptione, moneo, eum tenendum esse modum, vt ne vel antiquitatis adfectatione *), vel stili barbarie ac nouitate **), reprehensionem iure mereamur. *Quid in titulis atque subscriptionibus obseruandum?*

*) Antiqui nullo titulorum syrmate onerabant alios, sed litteris haec praemittebant: M. T. CICERO VOLVMNIO S. P. D. Postea saepe addebant:

bant: SVO, vt: C. CAECIL. PLINIVS ARRIO SVO S. P. Denique et alterius nomen ſuo honoris cauſſa praemittere ſolebant, veluti: ARRIO SVO C. CAECIL. PLINIVS S. P. D. idque diu in vitio poſitum eſſe nouimus. Paraſiticum enim videbatur, nomen ſuum poſtponere, ceu oſtendunt EL. VINET. *ad Auſon. epiſt. 20.* et MENAG. *Amoen. iur. ciu. c. 23. p. 124.* Hinc AVSONIVS ibid. PAVLLINI praeponens nomen, id metri neceſſitate excuſat:

PAVLLINO AVSONIVS. *Metrum ſic ſuaſit, vt eſſes*
Tu prior: et nomen praegrederere meum.
Quamquam et faſtorum titulo prior, et tua Romae
Praeceſſit noſtrum ſella curulis ebur.

(SYMMACHVS, quum ad Auguſtos ſcribit, nomen ſuum poſtponit, contra quam fecerat PLINIVS: SIDONIVS, et ipſe SYMMACHVS ad alios quosuis quum ſcribunt, ſuum nomen praemittunt. G.) Semper itaque veteres, omiſſo titulorum ſyrmate, breui illa ſalutatione vſi ſunt. Et hos quidem imitari non dubitarim, quoties ad familiarem aliquem ſcribendum eſſet. At, ſi viris magnis ſcribendum, nemini ego quidem auctor fuerim, vt hac antiqua formula vtatur. Satius tunc erit, titulos quosdam honoris in caſu vocatiuo epiſtolae praemittere hoc modo:

VIR ILLVSTRIS ATQVE EXCELLENTISSIME,
VIR SVMME, cet.

Ad calcem litterarum recentiore more adiunges ſubſcriptionem:

ILLVSTRIS EXCELLENTISSIMIQVE NOMINIS TVI
cultor perpetuus.

vel ſimilem. ¶ Vbi tamen melius videtur non connectere ſubſcriptionem cum vltimis verbis epiſtolae. (G.) Dandum enim aliquid hodiernis mo-

ioribus, ne magnorum virorum dignitatem ſu-ercilio ſcholaſtico deſpicere videamur. (Viden-um, quid de his talibus ſentiat is, ad quem ſcri-imus, et illius opinioni ſeruiendum. Quoties ubitandi cauſſa eſt, potius moribus ſaeculi no-ri obſequamur, et ceteris partibus tanto ſcriba-ius accuratius, vt appareat, non ignorantia, ſed erto conſilio nos veterem illum morem non te-uiſſe. Vid. praef. edit. VI. ad h. l. G.)

**) Merito ergo ex Latinis epiſtolis elabo-atioribus proſcribimus I. ſalutationes illas: *Sa-utem et officia*, *χαίρειν*, *εὐπράττειν*, שלום, *Im-ianuel*, et ſimilia; et multo magis II. aenigma-a illa puerilia: *Mitto tibi* NAVEM, *prora pup-ique carentem*, *cet.* Nec ferendae III. loquu-iones abſtractae, quas vocant, imitatione Ger-nanicae linguae inuentae, veluti: *Dominatio eſtra*, *veſtra ſerenitas*, *nobilitas*, *amplitudo*, *iobiliſſima dignitas veſtra*, *cet.* (¶ Quod non ta accipiendum eſt, quaſi generatim abſtracta Germaniſmum ſapiant; pulchra et antiqua ſunt, t elegantiam in illis quaerunt veteres; ita in-enias: dignitatis tuae ſtudioſiſſimus, commo-lis tuis non deero, felicitati tuae gratulor, hu-nanitati tuae gratias ago; || quin *maieſtas*, *di-gnitas*, *amplitudo*, et ſimilia nonnumquam Cice-onianó more poni pro ipſis perſonis poſſunt, quoties nempe etiam ipſa abſtracta commodum enſum pariunt, vt: *Maieſtatem tuam venera-bor*, *dignitati tuae ſeruiam*, *amplitudinis tuae tudioſus ſum.* Sed non, *dignitas tua ſcripſit tc.* G.) Multoque minus tolerandae, quae pla-ie vel barbarae, vel ſoloecae ſunt, e. g. *Veſtra leuotio*, *diſcretio*, *paternitas*, *veſtra gratia*, *cet.* ¶ Philippus Pulcher ad Bonifacium VIII. ſcripſit: *Sciat maxima tua fatuitas*, *nos in temporalibus iemini ſubeſſe.* (G.) Ignota quoque veteribus lla, extenuandi cauſſa reperta: *paruitas mea*, *exiguitas mea*, quamuis prius placuerit iam VA-

LERIO MAXIMO in *prooem.* ¶ Ita *mea tenuitas* eſt apud GELL. XII, 1. Nempe ea ratione, vt QVINCTIL. XI, 2, 39. dixit: *Quod meae quoque memoriae mediocritatem ſequebatur.* (G.) Id vero poſtea frequentarunt ſcriptores aeui poſterioris, et maxime Chriſtiani, quos vel maxime decebat modeſtia. HIERON. *ad Tranquillinum: Et quia meae* PARVITATIS *quaeris ſententiam.* Denique etiam IIII. ab illo more, alios tertia perſona compellandi, merito abſtinemus, v. c. *Iuſſit me excellentia veſtra, ſi quid noui geſtum fuerit, eam de illo reddam certiorem. Sciat ergo cet.* Putida haec omnia ſunt, et a Latinae linguae indole aliena aeque ac compellatio in perſona ſecunda ſingulari a more linguae Germanicae.

CAPVT II.
DE ORATIONIBVS CONSCRIBENDIS.

I.

Cur etiam de conſcribendis orationibus praecepta quaedam addamus?

Alterum ſcriptionum genus, quo hodie nonnumquam vtimur, ſunt ORATIONES. Eas conſcribendi rationem quum ex inſtituto oſtendant rhetores, ſuperuacuum forſan fore videbitur, ea de re vel verbum addere. Enimuero quum alia hodie, quam olim, ſit oratoriae ratio, neque vetera illa rhetorum praecepta noſtrae reipublicae noſtroque ſaeculo poſſint adcommodari *): licebit et

et nobis pauca quaedam de confcribendis orationibus monere.

*) Oratoriam primi excoluerunt Graeci, e quibus vix quisquam, ante ARISTOTELEM, eam in artis formulam, (quae exftet, G.) redegit. Nam, qui ante hunc aliquid de praeceptis rhetoricis commentati funt, veluti EMPEDOCLES, TISIAS, THEODORVS, GORGIAS, vix videntur operae pretium feciffe. Vid. VOSS. *de nat. et conftitut. rhetor. VIIII. p. 331. fequ.* Iam vero Graeci tantum non omnes in liberis vixerunt rebuspublicis, in quibus plebs eloquentia demagogorum quam maxime flectitur. Multum ergo intererat Graecorum, tum ad potentiam, tum ad fecuritatem, vt iftam dicendi facultatem adfequerentur, qua animos vulgi huc illuc flectere poffent. Hinc et totius oratoriae Graecae finis eft τὸ πείθειν feu *perfuadere,* nec melius ea definiri poffe videbatur, quam πειθοῦς δημιουργός, *perfuafionis opifex*, ceu rhetoricam in *Gorgia* adpellat PLATO. Pauciffimi, et in his QTINCTIL. *lib. II. inftit. orat. cap. 15.* negarunt, finem oratoriae effe perfuadere, vel adpofite ad perfuadendum dicere, eosque potius, *qui bene et recte dixerint*, finem artis adfequutos cenfuerunt. ❡ Diftinguendum eft inter finem *externum* et *internum.* (G.) Sed fi vel maxime hunc finem proximum dixeris: tamen et illa bene ac recte dicendi facultas procul dubio ad perfuadendum fuit comparata; isque adeo oratoriae fuit finis vltimus. At hodie alia eft rerumpublicarum plerarumque facies. Raro enim plebis fuffragiis amplius, fed vel iuffibus principum, vel optimatum confiliis, fumma rerum committitur. Nec in laude amplius ponitur flexanimis illa eloquentia demagogorum, fed, ❡ fi male adhibeatur, vt olim a Grachis, (G.) fuppliciis digna iudicatur. Ex quo facile patet, oratoriam, cuius hodie vfus eft,

eſt, toto coelo ab antiqua illa Graeca diſtare. ℊ Ratione ſcilicet obiecti, *perſuadere de republica*, ſed non ratione formae *perſuadere*, vt dicetur ad §. III. (G.)

II.

Veterum orationum genera tria.

Scilicet triplex erat Graecis dicendi occaſio. Vel enim in conciliis populi, vel in foro et iudiciis, vel in Graeciae conuentibus verba erant facienda *). Quare etiam triplex Graecis erat orationum genus, DEMONSTRATIVVM, quo in conuentibus Graeciae: DELIBERATIVVM, quo in conciliis vel comitiis; et IVDICIALE, quo in foro et iudiciis vtebantur **).

*) Oratoriam praecipue excolebant Athenienſes. Nec enim vel Sparta, vel Thebae, vllum, qui in ea arte excelluerit, oratorem protulere. (Tamen Spartanis perſuaſit ſuas leges Lycurgus: Thebis eloquentes fuere Epaminondas, Pelopidas, Iſmenias, Cebes, Pindarus. G.) Athenis vero populus certis ſtatisque diebus ſolebat in concionem vel concilium prodire, vt de figendis refigendisque legibus, de legendis magiſtratibus, de pace denique ac bello in medium conſuleret. Et haec quidem populi comitia ſtata ac ſollemnia ἐκκλησίαι νόμιμοι, ὡρισμέναι, item κυρίαι dicebantur. Aliquando etiam extra ordinem cogebatur concio, ſi quid ſubitum accidiſſet, et hae erant ἐκκλησίαι σύγκλητοι, vel πρόσκλητοι, itemque κατεκκλησίαι, ℊ ſeu κατακλήσεις. Vid. AMMON. VOC. ἐκκλησία, et ad eum VALKENAER. Verbo cum extra ordinem etiam ex agris convocabantur. (G.) De quibus populi conciliis vel comitiis IVL. POLLVX *Onomaſt. VIII*, 1. 32. et

et *V, 8. 7.* PFEIFF. *Antiqu. Graec. II, 35.* In foro quoque exercebantur iudicia publica, maxime in Areopago, de quo videndus SVID. *voce* ἄρειος πάγος. IO. MEVRS. in *Areopago.* Denique tota Graecia habebat ſuos conuentus, ſuasque panegyres, ad quas vndequaque ad communes ludos communiaque ſacra confluebant Graeci. Talia erant *Olympica, Pythia, Nemea, Iſthmia,* de quibus PFEIFFER. *Antiqu. Graec. I, 49. ſequ.*

**) In conuentibus ergo vel ἐκκλησίαις oratores populo vel ſuadebant, vel diſſuadebant aliquid, de quo tum deliberatio inſtituebatur. Vid. DEMOSTH. *orat. pro Cteſiph.* Et hoc genus dicendi δημηγορικὸν, ἐκκλησιαστικὸν, vel συμβουλευτικὸν ſolebat appellari. Tales ſunt DEMOSTHENIS orationes *Olynthiacae, Philippicae,* et reliquae pleraeque. In foro etiam, veluti Areopago, Palladio, Delphinio Prytaneo, Phreatio, Heliaeo, Lyceo, Meticheo, quoties habebantur iudicia publica, oratorum partes erant, reis vel diem dicere, vel eosdem defendere, quod qua ratione factum ſit, iuculenter oſtendit MEVRS. in *Areopago cap. extremo,* et SIGON. *de republ. Athen. III.* Et eiusmodi orationes dicebantur δικανικαὶ ſeu *generis iudicialis,* quales ſunt DEMOSTHENIS *orationes in Aphobum, Neaeram, Ariſtogitonem,* et aliae. Denique, quando Graeci vniuerſi ad ludos ſollemnes confluebant, in publica etiam iſta celebritate gentis orationes habebantur, in laudem illorum, qui Graeciae libertatem defenderant, hoſtesque deuicerant, COEL. RHODIGIN. *lect. antiqu. XXVIIII, 12.*

III.

An etiam hodiernae orationes ad haec genera reuocari poſſint?

Quum vero hodie nec in populi conciliis concionentur demagogi, nec in foro cauſſarum patroni eloquentiam oſtentent,

tent, nec denique ſollemnes quaedam ſuperſint panegyres, facile patet, triplicis illius cauſſarum generis, quo vniuerſa veterum rhetorica nititur, hodie nullum ſupereſſe vſum *). Quandoquidem ergo in ſcholis tantum aliquae ſuperſunt oratoriae Latinae reliquiae, declamationes vero illae vmbraticae ad nullum trium generum pertinent: nouum orationum genus inuenerunt doctores, quod, quum non tam in perſuadendo, quam docendo delectandoque verſetur, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΝ adpellare conſueuerunt **).

*) Aiunt equidem, hodienum nos vel laudare, vel vituperare, ſuadere, vel diſſuadere, adcuſare, vel defendere, adeoque omnino magnum eſſe veteris oratoriae vſum. Quo ſenſu QVINCTIL. *lib. III. cap. 7. Laudare teſtem, vel contra, pertinet ad momentum iudiciorum, et ipſis etiam reis dare laudatores licet, et editi in competitores, in L. Piſonem, Clodium et Curionem libri vituperationem continent, et tamen in ſenatu loco ſunt habiti ſententiae.* Sed qui conſiderauerit ea, quae paullo ante de trium generum origine diſſeruimus, facile deprehendet, orationes hodiernas *de laudibus hiſtoriae, de philoſophia cum iurisprudentia coniungenda, de non ferenda iuuenum proteruia, de turpitudine ebrietatis*, aliasque huius generis non magis ſimiles eſſe orationibus veterum in comitiis populi, foroque et conuentibus Graeciae habitis, quam vmbram luci. ℊ Differunt itaque, vt maius et minus, obiecto, ſed non praeceptis. Ecquis vero orator vel ſcriptor non optet etiam hodie, perſuadere? (G.)

(Non

(Non perfecit Auctor, vt putare desinam, pleraque praecepta antiquorum rhetorum, nominatim QVINCTILIANI, suum hodie vsum, non contemnendum illum sane, habere. I. Non dicam de intellectu oratorum Graecorum Latinorumque, quem hac cognitione iuuari, quis neget? II. In sacris ad populum orationibus omnino suadendum est, h. e. homines oratione in sententiam salutarem traducendi: quod profecto praestabit felicius, qui ceteris rebus vim dicendi, qualem veteres tradidere, adiecerit. III. Sunt fora adhuc per Europam hinc inde, vbi caussas ore vel scripto etiam apparatu quodam oratorio orare licet et decorum est. ¶ Hic legi meretur PAVLINI A S. IOSEPHO *Orat.* VI. *de vsu et necessitate eloquentiae in foro et hodiernis iudiciis.* (A.) IV. In quocunque scribendi genere, vbi vel docere, vel probare, vel placere volumus, magnam vtilitatem praestat oratoria, qualem proponit FABIVS. V. Eae quoque, quas Auctor *declamationes* vocat, meliores erunt, et plus efficient boni, si ad veterem illam eloquentiam conformentur. Quae quum ita sint, neminem poenitere debet, vel VOSSIANOS *de oratoria institutione libros*, vel, quod omnibus faciendum censeo, QVINCTILIANI opus, si non totum, at certe maiori sui parte, omissis modo iis, quae Romano foro sunt propria, et perlegisse, et quantum potest, familiariter iis vti. G.)

**) Multa de hoc *didascalico* dicendi genere commentatur NIC. REVSNERVS, MATTH. DRESSERVS, CONR. DIETERICVS, aliique rhetores. Sed ipsi rhetorices fini ac naturae illud repugnat. Interim negari nequit, plerasque declamationes, quas hodie in scholis audimus, generis esse didascalici. (Docere et planum facere aliquid, ad finem etiam antiquae rhetorices pertinet vel maxime. Et quis non, quum dicit, optet, persuadere auditoribus suis vel sententiam

suam,

fuam, vel affectum? Non eſt ergo opus nouis praeceptis in ea arte, qua omnium confeſſione antiqui longe excellunt, quidquid eſt hodie eloquentium. Sed ſatis eſt, ſi qui feſtinent, omiſiſſe de antiquis praeceptis forenſia. ¶ Non eſt igitur opus hoc nouo genere *didaſcalico:* taceo, quod nouum non eſt; nam noſtrae orationes ſunt Ἰδιαλέξεις ſophiſtarum, Maximi Tyrii, Libanii, Dionis Chryſoſtomi, Luciani, Ariſtidis. G.)

IIII.

Orationes hodie vel ſcholaſticae ſunt, vel panegyricae.

Vt ergo orationes conſcribendi rationem noſtrae aetati reique publicae adcommodemus: duo hodie eſſe arbitramur Latinarum orationum genera. Alterum in vmbra ſcholarum vſu receptum *), alterum paullo ſollemnius **). Illas DECLAMATIONES, has PANEGYRICAS vocare licebit. Nos hoc capite de declamationibus agemus.

*) *Declamationes* mihi ſunt, quae de rebus quibusdam ad eruditionem pertinentibus, veluti de quaeſtionibus phyſicis, moralibus, iuridicis, philologicis, theologicis, hiſtoricis, exercendi ingenii, oſtentandaeque eloquentiae cauſſa habentur. Tales ſunt pleraeque orationes M. ANT. MVRETI, M. ANT. MAIORAGII, PETRI CVNAEI, (AD. RVPERTI, O. FERRARII, G.) aliorumque recentiorum, quas more maiorum in gymnaſiis et academiis habuerunt.

(Ne cui imponat nouus intellectus nominis *declamatio:* quae antiquis et recte loquentibus ab *oratione* non alia re diſtat, quam quod exercitationis tantum cauſſa habetur, quare nec argumento ſ. materie, neque elaboratione differre debet ab oratione ſeria, ſi quidem meditatio et exercitatio illis debet actionibus quam ſimillima eſſe,

sse, ad quarum facilitatem comparandam susci-itur. Et possunt ipsae quoque Auctoris tum de-lamationes, tum panegyricae ad tria illa genera ntiquorum commode referri, vt deinde appare-it. G.)

**) *Panegyricas* voco non tantum laudatio-es magnorum virorum, quales sunt pleraeque VCHNERIANAE: sed quaecumque in festo quo-am conuentu coram splendidiore auditorio ha-entur, veluti in inauguratione academiae, vel egis, in sacris saecularibus, cet. Hae quemad-nodum a superioribus materia, ita et stilo quam naxime differunt.

V.

Declamationem itaque scripturo, id raecipue agendum est, vt thema inue-iat haud vulgare *), nec tamen a sensu ommuni remotum **): iucundum ***), nec tamen scurrile ****): ita denique com-paratum, vt personis, loco, temporique onueniat *****).

Declamationem scripturum sollicitum esse oportet de themate.

*) Cauendum ergo est a thematibus vulga-ibus, qualia sunt *de laudibus virtutis*, *de laudi-us litterarum*, *cet.* His enim facile obiici pos-et illud CATONIS: *Stulte, quis vmquam vitupe-auit?* ℊ Non puto de Catone inueniri. Sed LVTARCH. *Apophth. Lac.* p. 217. D. de Antalci-da, Σοφιστοῦ τινος μέλλοντος ἀναγινώσκειν ἐγκώμιον Ἡρακλέους, Τίς γὰρ αὐτόν, ἔφη, ψέγει; (G.) In pueris et adolescentulis, qui nondum aere la-antur, tolerari haec possunt: minime in viris, quorum in grauiore materia, ℊ v. g. *de charla-aneria* vel *chicaneria eruditorum, de colore cae-uleo,* (G.) exercetur ingenium. (Quae autem *grauior* potest esse *materia?* Mihi vero ille quan-tuis pretii orator videatur, qui *de laudibus vir-tutis*, *litterarum*, etc. ita dicat, vt moueat, vt

per-

persuadeat. Socratis omnis oratio in laudand virtute consumebatur. G.)

**) Non enim eloquentia abutendum est sed vtendum. Cum ratione ergo insaniunt, qu I. veterum academicorum more de rebus omnibus in vtramque partem disserendum, in eaque summam eloquentiae laudem positam existimant Vid. CIC. *de fin. bon. II, 1.* Adcuratum ergo ac laudandum fuit senis illius Catonis iudicium, qu Carneadem, quod eadem eloquentia iustitiam e laudauerat, et vituperauerat, vrbe eiiciendum censuit. Sane rerum laudandarum vituperandarumque i eae tam sunt necessariae, vt, qui ea dicendo euellere animis conatur, vel magno conatu maximas agere nugas, vel ad quoduis scelus profligatissimus videatur. Et quid humano generi prodesset eloquentia, qua liceat *νικᾶν κα δίκαια κἄδικα*, vt de SOCRATIS eloquentia ai ARISTOPHANES in *Nubib. v. 99.* (Tamen dispiciendum candidatis eloquentiae, quid de vna quaque re in vtramque partem dici possit, ve ad hoc ipsum, vt refutare discamus contraria. G.) Nec magis sapere videntur, II. qui res vituperandas laudando, vel laude dignas vituperando in mustaceo quaerunt laureolam. LVCIANVS *muscam* et *podagram;* SYNESIVS *caluitium*, DIO CHRYSOSTOMVS *exsilium;* ERASMVS *moriam* vel stultitiam; MAIORAGIVS *lutum;* BVRMANNVS *pigritiam* laudauit, nec febri asinoque sui encomiastae defuerunt. Παράδοξα haec sunt, et ingenio ostentando idonea, sed tamen puerilia, et viro graui parum digna. Excusandus quidem ERASMVS, cui dulce fuit, desipere in loco, et luculenta ista satyra certorum hominum stultitiam perstringere. Sed sicut non omnes sunt ERASMI: ita non omnes suscepta eiusmodi opera eamdem reportant laudem. Nimirum multum interest, ostentandae doctrinae et eloquentiae caussa huiusmodi res laudentur, an satyri-

cum

um quid inuolutum velimus huiusmodi laudi-us. Hinc merito mireris ERASMI et V. C. PE-RI BVRMANNI acumen, qui huiusmodi oratio-ibus hominum ſtultitiam acriore ſale perfricue-unt. At nihil huiusmodi reperias in aliis eius eneris oratiunculis, (¶ igitur non genus vitio-um eſt, verum homines peccant, G.) ſed mera οφίσματα, ſine quibus res minus laudandae audari nequeunt. (Plerumque aliquid ſpectaſſe uctores talium declamationum, quod vitam iu-aret, multa certe inſperſiſſe, quae cognouiſſe, uae cogitaſſe, bonum ſit, inductione quadam ſtendi poteſt, ſi quis percurrere velit conſtru-tum CASP. DORNAVII labore *amphitheatrum apientiae Socraticae.* ¶ Generatim haec Aucto-is obſeruatio cum grano ſalis examinanda eſt et ccipienda. a) Nihil eſt commodius ad artem ratoriam philoſophia academica: idque ipſe Cicero ſexcenties docuit ſententia et exemplo.) In paradoxis exerceri, vtile eſt ad ingenium cuendum, ad parandum habitum inueniendi, uid in quaque re ſit probabile. G.)

***) Quum enim declamationes eiusmodi cholaſticae pleraeque vix aliquam inſignem vti-itatem vel reipublicae vel auditoribus polliceri oſſint, adeoque multis taedium inter audien-dum obrepere ſoleat: facile patet, iucunditate rerum abſtergendum eſſe hoc faſtidium, adeoque ea themata quam maxime referre plauſum, quae ſunt auditu iucundiſſima. Quis dubitaret, quae-ſo, quin ſuauiſſimae celeberrimi auctoris decla-mationes *de charlataneria eruditorum* explica-tioribus frontibus auditae ſint, quam ſi ſubtiliſſi-mus aliquis philoſophus magno ſupercilio *de laudibus reginae illius ſcientiarum, metaphyſicae,* (¶ quam eo tempore ridiculam fecerat Thoma-ſius; noſtro autem, in throno collocauit Wol-fius, G.) diſſeruiſſet? (Deme *ſupercilium*, et pone in cathedra humaniſſimum aliquem FACCIO-

LATVM, qui *metaphyſicam* eo ore commende quo *dialecticorum* retia et laqueos explicauit aliquot praefationibus; puto futurum, vt haud parum attente audiatur ab his quidem, qui cor et aures ac cerebrum habent. ¶ Et attente auditus eſt Gottſchedius, quum illam ingenioſe laudaret. || Ceterum in argumentis deligendis quae ipſa fronte aliquid iucundum polliceantur felix fuit OCT. FERRARIVS, ne de MENCKENIO aliquid adiiciam. G.)

****) Modus in rebus omnibus optimus eſt Cauendum ergo, ne dum iucundus eſſe laboras ſcurram aut hiſtrionem agas. Cauenda etiam Cynica illa dicacitas et linguae virulentia, ne in ſatyram euadat oratio. ¶ Quaſi hoc eſſet vitium quod laudauit p. praecedente. (G.)

*****) MORHOFIVS V. C. in *Polyhiſt. III 12. 3. ſequ.* praeclare oſtendit, inuentionem omnem poeticam e locis illis περιςατικοῖς: *Quis? quid? vbi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?* vnice eſſe petendam: his tria alia adiuncta ſubiice: *quale? quantum? quoties?* Idem mihi de inuentione thematum videtur. Fingamus, orationem inauguralem habendam eſſe a profeſſore politices: circumſtantia *quis?* themata nobis ſuppeditabit varia. Diſſerere enim poſſemus *de virtutibus profeſſoris politices, de praecipuis huius aeui ſcriptoribus politicis.* De quaeſtione: *prudentiae ciuilis doctrina an ſolo vſu comparetur?* circumſtantia *quid?* themata ſuggeret *de ſophiſmate politico in veterum auguriis latitante, de eloquentia ciuili, de oratoria principis.* Fingamus porro orationem illam habendam Argentorati vel Altorfii, circumſtantia illa *vbi?* commendabit themata *de republica Argentoratenſi, vel Norimbergenſi, abſolutiſſimo prudentiae architectonicae exemplo.* Sin Lipſiae ea oratio habenda eſſet, *quanta ſit commerciorum ad reipublicae beatitudinem vtilitas,* poſſet demonſtrari. Cir-

cum-

umſtantia *quibus auxiliis?* denuo nobis varia ufficiet themata, veluti *de doctrina principis, de exemplo principis, de perpetua cenſura.* Circumſtantia *cur?* dicere ſuadebit *de doctrinis in academiis inculcandis*, vel de quaeſtione: *cur olim in academiis inculta iacuerit prudentia ciuilis?* Circumſtantia *quomodo?* nobis ad animum euocabit themata, *de ſcopulis in prudentia ciuili cauendis, de monarchomachiſmo, de Machiauelliſmo, cet.* Denique ſi fingamus, orationem illam habendam fuiſſe ipſo anno ſaeculari eccleſiae purioris: circumſtantia illa *quando?* nobis ſuggereret quaeſtiones, *quid reipublicae profuerit reformatio? quantum incrementum ex ea re ceperit prudentia ciuilis?* Diſſeri etiam poſſet *de politica papali*, aliisque eiusmodi thematibus. Quis ergo tam eſſet ab ingenio omni deſtitutus, ut e tot thematibus non poſſet illud ſeligere, quod et optimum, et auditoribus iucundiſſimum fore praeuideat?

VI.

Inuento themate, diſpiciendum, ad quam diſciplinam illud pertineat. Inde enim omnis adparatus rerum argumentorumque eſt petendus *). *Vnde res et argumenta petenda?*

*) Nolim ergo, te et hic de certis argumentorum locis vel ſedibus eſſe ſollicitum. Declamationes pleraeque de rebus ad eruditionem pertinentibus agunt. Quid vero de iis dicendum ſit, diſciplinae docent. Ex iis ergo colligenda, quae ad thema pertinent, ita tamen, vt ne extra oleas vagemur, ¶ neque vero intra oleas nimis anxie maneas. (G.) Non enim omnia, ſed optima et ad rem pertinentia, dicenda ſunt. Exempli cauſſa, ſi quaeſtio eſſet: *cur olim tam inculta iacuerit prudentia ciuilis?* facile animaduerterem, omnem adparatum partim

ex historia litteraria medii aeui, partim ex historia academiarum, partim ex historia papatus esse petendum. (Sed magnos illos campos frustra forte pererraueris, nisi filum quasi quoddam sequaris, quod te ducat; nisi loculos quosdam, in quos deponas, quae in illa peregrinatione inueneris. Sume igitur illum versum circumstantiarum memorialem, et occurret tibi, si noris historiam, quid ad singulas illas quaestiones respondendum sit: ex illis responsionibus deinde elige, quae maxime ad rem facere putabis, etc. G.) Sin quaestio tractanda: *quid reipublicae profuerit reformatio?* politica et ius naturae me docere posset, quaenam sit σχέσις ecclesiae ad rempublicam. Ex historia deinde discerem, quaenam olim fuerit rerum publicarum facies, quae episcoporum Romanorum insolentia, quanta cleri licentia, quantum principum periculum? Quantus mihi inde nasceretur rerum argumentorumque adparatus? Nihil ergo opus est *locis dialecticis*, *arte Lullistica*, *indice combinatorio*, aliisque eiusmodi subsidiis, quae magno iuuenum malo a nonnullis commendantur. ¶ Optime hic Auctor negat, ad argumenta, quae proposuit, quidquam facere locos dialecticos, cet. Neque enim quidquam docent, quod nesciamus, sed faciunt, vt reminiscamur ordine quodam eorum, quae scimus. De combinatoriae artis inuentoribus et magistris plura quam legere iuuat MORHOF. *Polyh.* I, 2, 5. ostendit. (G.)

VII.

Quomodo ea disponenda?

Vbi iustus rerum argumentorumque adparatus ad manum est, opera porro danda erit, vt illum in certas quasdam classes vel partes distribuamus *). Quot partes vel classes constituuntur: totidem erunt orationis ARGVMENTA.

*) Collecto e. g. adparatu, qui ad thema nullo ante laudatum pertinet: facile animaduerterem, eum ad tria reuocari capita posse. Ostendere ergo possem, felicem illam religionis reparationem reipublicae I. *ad quietem et securitatem;* II. *ad opes et potentiam;* III. *ad maiestatem principum conseruandam* profuisse. ¶ Sed videnda etiam contraria. (G.) Hinc tota tractatio tribus his constaret argumentis. Ceterum si umquam, hic certe iudicio opus est. Nec ordo ille ita certis adstringi regulis potest, vt ab iis discedere non liceat. Eleganter QVINCTIL. *inst. orat. lib. VII. c. 1. Sed meminerimus, ipsam dispositionem plerumque vtilitate mutari, nec eamdem semper primam quaestionem ex vtraque parte tractandam. Cuius rei, vt cetera exempla praeteream, Demosthenes quoque atque Aeschines possunt esse documento, in iudicio Ctesiphontis diuersum sequuti ordinem, quum accusator a iure, quo videbatur potentior, coeperit, patronus omnia, vel paene omnia ante ius posuerit, quibus iudicem quaestioni legum praepararet.* (Ad hanc distributionem facilius instituendam faciunt commendatae supra I, 3, 5. diuisiones. G.)

VIII.

Quomodo singula argumenta elaboranda?

Singula argumenta iam facillime poterunt elaborari, si ea obseruentur praecepta, quae supra *de syllogismo et enthymemate oratorio* suppeditauimus *).

*) Scilicet argumenta singula rediguntur in syllogismos vel enthymemata. (¶ Sensu Auctoris. G.) Praemissae deinde probantur atque amplificantur. Exemplo nobis erit MVRETI oratio II. Venetiis *de laudibus litterarum* habita. In ea ostendere conatur orator eloquentissimus, permultum ornamenti praesidiique optimas litteras rebus publicis bene temperatis adferre. Omnem

ergo adparatum, e prudentia ciuili petitum, ad duo summa capita refert, demonstratque, I. *litteris pueritiam et adolescentiam ad rempublicam praeparari*, II. *iisdem viros ciuiles in administranda republica adiuuari.* Prius argumentum in hunc redigit syllogismum:

I. MAIOR. *Quodcumque adolescentes ad virtutem praeparat, illud multum ornamenti praesidiique adfert reipublicae.* Vbi
  I. Ipsa propositio.
  II. Aetiologia. *Felicitas enim reipublicae a singulorum felicitate ac virtute dependet.*

II. MINOR. *Litterae adolescentes ad virtutem praeparant.* Vbi
  I. Ipsa propositio.
  II. Aetiologia. Nam
    I.) pueritiam praeparant.
      1) Aetiologia. *Informant enim eamdem ad humanitatem et virtutem.*
      2) Illustratio. *Vt in semente spes messis, ita in institutione puerili spes vitae posita est.*
    II.) Iuuentutem praeparant.
      1) Aetiologia. *Nam abducunt eam a voluptatum illecebris, et ad gloriam excitant.*
      2) Illustratio ab
        a) *exemplo Themistoclis, qui Miltiadis tropaeis excitabatur.*
        b) fabulis poeticis, *de Veneris imperio, et de Iasone, qui Sirenum insidias Orphei lyra euasit.*
        c) exemplis *Chrysippi, Archimedis, Solonis, qui voluptatem e litteris incredibilem ceperunt.*

III. CONCLVSIO. *Ergo litterae multum ornamenti praesidiique adferunt reipublicae.*

Alterum argumentum MVRETVS enthymemati huic includit:

I. MI-

MINOR. *Litteris viri ciuiles in adminiſtranda republica adiuuantur.* Litterae enim vſum ſuum exſerunt

I. In pace. Vbi

I. Aetiologia. *Politica enim omnes viri ciuilis partes oſtendit.*

II. Illuſtratio ab

I.) obiectione. *At poſſunt viri ciuiles aliena opera vti.* Quod negatur.

II.) Illuſtratio *ab exemplo Manlii, qui coecus conſulatum recuſabat, quod indignum putaret, ei capita fortunasque omnium committi, qui alienis oculis vteretur.*

II. In bello. Vbi

I. Aetiologia. *Bella enim non tantum corporis, ſed et animi viribus geruntur.*

II. Illuſtratio *a voto Agamemnonis, qui decem ſibi non Achilles aut Aiaces, ſed Neſtoras optabat.*

III. Secunda aetiologia. *Hiſtoria tot bella ob oculos ponit, quum alias maximi duces paucis tantum bellis interfuerint.*

IIII. Tertia aetiologia. *Litterae ob oculos ponunt clariſſimorum fortiſſimorumque ducum exempla.*

V. Quarta aetiologia. *Maximos ſaepe exercitus eloquentia vel ſtitit vel incitauit.*

VI. Illuſtratio *ab exemplo Tyrtaei, poetae, qui Lacedaemoniorum exercitum verſibus inflammauit.*

VII. Aetiologia quinta. *Maximi ac celeberrimi duces eruditi fuerunt.*

VIII. Illuſtratio *ab exemplis Architae Tarentini, Meliſſi, Socratis, Platonis, Xenophontis, Periclis, Themiſtoclis, Epaminondae, Scipionum, Luculli, Fabii, Marcelli, Iulii Caeſaris, Bruti.*

VIIII. Illuſtratio *a lege Mitylenaeorum, qui bello victos non aliter multiabant, quam vt ne liberos ſuos litteras edocerent.*

II. CONCLVSIO. *Multum ergo ornamenti praeſidiique litterae adferunt reipublicae.*

Vides clariſſimum illum oratorem non alio vſum artificio, quam quod nos hic commendamus, politiſſimam illam compoſuiſſe orationem. Ἐξεργασίαν eius addere, nihil attinet. Ecquis enim eſt tam omnis elegantioris doctrinae incurioſus, vt elegantiſſimas MVRETI orationes legendas, et in ſinu geſtandas non exiſtimet?

(Quod hic in vna MVRETI oratione fecit Auctor, illud in omnibus CICERONIS orationibus praeſtitit MART. DV CYGNE in *explanatione rhetorica omnium* CICERONIS *orationum ſecundum partes, enthymemata et figuras. Colon.* clↄlↄc LXXVIII. 8. etc. G.) ¶ Neque contemnendus eſt VAL. THILONIS *Curtius orator, ſeu orationes Curtianae breui analyſi et pleniori locorum communium euolutione illuſtratae. Amſt.* 1655. 12. [Sunt etiam *oeconomiae atque conſpectus priorum V. orationum P. Cunaei,* auctore AVG. BVCHNERO.] Scribere volentibus prodeſſe poſſunt CHRISTOPH. SCHRADERI *Liuianarum orationum XIIX. analyſis rhetorica, adiectis imitationum materiis:* it. *Hypotheſes oratoriae ad Sleidani hiſtoriam:* it. *Diſpoſitiones oratoriae, ad ductum rhetoricae Ariſtotelis concinnatae:* it. Theſes et hypotheſes CCLXXXIII. *commentario de rhetoricorum Ariſtotelis ſententia et vſu* inſertae. G.)

VIIII.

Exordia generalia.

Accedit et hic EXORDIVM, idque vel *generale*, vel *ſpeciale.* Modo enim a perſona oratoris *), modo ab auditoribus **), modo a loco ***), modo a tempore ****), aliisque circumſtantiis auſpi-

cari

ari licet. Quae omnia *exordia generalia* habentur.

*) Talia funt exordia, quibus orator fefe extenuat. Ipfe CICERO eiusmodi exordio vtitur n *oratione pro Sexto Rofcio Amerino.* Erat enim um admodum iuuenis, nec dum cuiquam praestiterat patrocinium. ¶ Aliter contra fe inftituit pro *L. Manilia*, vbi praetor erat factus. (G.) Minus ergo excufandi, qui extenuatione eiusmodi vtuntur in confeffu hominum obfcurorum, quique nulla admodum auctoritate pollent. (In exordiis, quae a perfona oratoris ducuntur, inprimis cauendum eft, ne περιαυτολογίᾳ molefti fimus. Modeftiae ἦθος quum modum excedit, fit laus fui immodica. ¶ Interdum aliquis iuffus eft dicere, vbi id ipfum pro excufatione eft. Orationes vero inaugurales debent certe in exordio aliquid de oratore habere. G.)

**) Elegantiffimum huius generis eft exordium MVRETI, quo in *oratione II. partis I.* vtitur. Dicendum enim illi erat in fplendidiffimo fenatus Veneti confeffu, cuius adfpectus vel conftantiffimo viro metum incutere potuiffet. Eiusdem generis eft exordium orationis CICERONIANAE *pro L. Manilia.*

***) Hunc exordiendi modum eadem oratione praeclare obferuauit MVRETVS. Nam vt in fenatus, ita et in ipfius vrbis et reip. laudes latius excurrit.

****) Sic MVRET. *orat. II, 18.* dicturus de circumcifione, a tempore, id eft, Kalendis Ianuariis, exorditur.

X.

Sed elegantiora plerumque funt *exordia fpecialia*, quae vel ab occafione dicendi *), vel a re ipfa **) petuntur. *Exordia fpecialia.*

*) MV-

*) MVRET. *orat. I, 8.* dicturus de philosophiae moralis laudibus, exordium ducit ab occasione dicendi, munere scilicet docendi philosophiam, quod ei superiore anno, auspiciis pontificis maximi, fuerat demandatum.

**) Idque fit dupliciter, vel *directe*, quemadmodum MVRET. *orat. I, 1.* de theologiae laudibus acturus, statim in exordio theologiam praecipua laude dignam esse demonstrat; vel *indirecte*, thesi, ceu vocant, ad hypothesin traducta, veluti, si quis de prudentia docendi acturus, in exordio ipsam commendaret prudentiam. At vero ea exordiorum genera videntur suauissima, quae vel a similitudine quadam, vel ab exemplo, vel denique a testimonio elegantiore petuntur. Ita MAIORAG. *orat. IIII.* exordium ducit ab elegantissima comparatione solis et legum humanarum. MVRETVS vero *orationem I, 10.* ab exemplo Croesi; et *orationem II, 2.* a testimonio EVRIPIDIS auspicatur. Mirus ea in re artifex est LVCIANVS, cuius inter opera variae etiam exstant praefationes, seu exordia elegantissima, ab exemplis, comparationibus, similitudinibus ducta, qualia sunt *Tomo I. p. 806. Hercules Gallus: Tomo II. Op. p. 841. de dipsadibus: Tomo III. p. 210. Herodotus vel Aetio*, et alia. (At hae *praefationes* s. προλαλιαὶ non sunt integrarum orationum exordia, ¶ quorum munus tamen nonnumquam possunt subire: || sed breues orationes, quibus auditores colligere futuris recitationibus suis studebat, quod genus etiam hodie in Italorum praesertim academiis consuetum est, *in instauratione*, vt loquuntur, studiorum. ¶ Hinc Oct. Ferrarii, Iac. Facciolati, Paulini a S. Iosepho, aliorumque orationes. || Apud Germanos fere *programmata* aut *prolusiones*, quae typis publicantur, in earum praefationum locum successere. G.)

XI.

XI.

Exordia quomodo diſponenda ſint, *Diſpoſitio exordiorum.* tiam et vulgus rhetorum docet. Praemiſſa enim THESI, ſtatim additur AETIOLOGIA; tum porro APODOSIS c denique BASIS ſubiicitur *). Soent tamen oratores, copiae ſtudioſiores, ingulas fere partes vel nouis rationibus, vel illuſtrationibus quibusdam muiire **).

(Quatuor illas exordii partes, non quaſi ſimpliciter neceſſarias, ſed commodas pleno exordio, onſtituit HERMOGENES *de Inu. I,5.* quas vocat πρότασιν ſ. propoſitionem; κατασκευήν, qua illa dſtruitur; ἀπόδοσιν ſ. ἀξίωσιν, quae eſt hypotheis propoſitioni ſubordinata, et propius ad ipſum rationis argumentum accedens; et βάσιν, quae auſſam et probationem propoſitionis ad apodoin applicat. ❡ Prudentiae eſt videre, an opus it, et cui parti maxime ſit immorandum. G.)

*) THESIS rem proponit; AETIOLOGIA amdem confirmat; APODOSIS ad thema adplicat; BASIS denique viam ad propoſitionem muit. Exempli loco ſit exordium orationis I. MVRETI, quod ita diſponitur:

I. THESIS. *Theologia ſingulari quadam, ac praecipua laude digna eſt.*

II. AETIOLOGIA. *Nam mortalitatem noſtram diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit.*

III. APODOSIS. *De ea dicere iuſſus, hanc ſpartam non abs re defugi.*

IV. BASIS. *At nunc ſemel altum ingreſſo, uela facienda ſunt.*

❡ Male haec applicata ſunt. Exordium Mureti eſt plane alterius generis. Nempe a theſi et perſona dicentis. Cui ſimile hoc fuerit:

I. *Hic*

I. *Hic dies celebratione magna dignissimus est.*
II. Aetiol. *Quia natalis academiae, supplicatio, iubilaeum cet.*
III. *Itaque eloquentem praeconem desiderabat.*
IV. *Sed ad me itum est, qui sola obsequii commendatione et spe vestri fauoris nitor.*

Iam vero dabimus aliquot exempla, quae Auctoris regulam illustrent:

A. I. Thes. *Rex noster amorem ciuium suorum meretur.*
II. Aet. *Nihil enim praetermittit, quod ad ipsorum salutem pertinet.*
III. Apod. *Praecipue quod aduersus duella seuerum edictum proposuit.*
IV. Bas. *Hac enim re nihil potest esse salutarius.*
Id quod nunc ostendam.

B. I. Thes. *Dies hic laetus est toti patriae.*
II. Aet. *Est enim natalis principis.*
III. Apod. *Praecipue nobis academicis.*
IV. Bas. *Qui tot beneficiis aucti sumus.*
Hunc ergo celebrabimus.

C. I. Thes. *Conspectus vester mihi semper est iucundus.*
II. Aet. *Estis enim iuuenes, studiosi litterarum mei amantes.*
III. Apod. *Hodie tamen post interuallum tanto lubentius vos aspicio.*
IV. Bas. *Quia carui vobis propter morbum, iter, ferias, etc.*
Ergo tanto alacrius ad rem gerendam accedam. (G.)

**) Sic in eodem exordio MVRETVS apodosin duabus fulcit rationibus. Defugisse se ait dicendi munus, partim ob rei grauitatem, partim, quod vix sperare potuerit eam stili sublimitatem, quae digna videretur tanta rei magnitudine. Priorem rationem exemplo sophistae apud Hanniba-

nibalem de rebus bellicis differentis; posteriorem testimonio PLATONIS illustrat. Sed en ipsum exordium:

I. THESIS. Theologia praecipua laude digna est: *Quum omnes mihi singulari quadam ac praecipua laude digni videntur, qui in adsequenda honestarum artium scientia operam et industriam suam collocant: tum ii praecipue, qui veluti maiore quodam numinis adflatu perculsi, ceteris omnibus posthabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia contulerunt.*

II. AETIOLOGIA. Nam mortalitatem nostram diuinae naturae arctissima colligatione deuincit: *Nam si eorum omnium, quae in hac immensa rerum vniuersitate cernuntur, vnumquodque naturali sui perficiendi desiderio tenetur; et animus noster, ad similitudinem diuinitatis effictus, tanto perfectior est, quanto propius ad illud, ex quo ductus et propagatus est, exemplar accedit: dubitari profecto non potest, quin ea sit omnium praestantissima facultas, quae quoad eius fieri potest, cum humanis diuina copulando, mortalitatem nostram, quantum illius imbecillitas patitur, diuinae naturae arctissima colligatione devincit.*

III. APODOSIS, vbi

I. APPLICATIO. De ea dicere iussus, hanc spartam initio defugi: *De illius mihi facultatis laudibus hodierno die demandatum est ab iis, quorum et apud me plurimum valet, et apud omnes peraeque valere debet auctoritas, non vt eas quidem sigillatim percensere omnes, ac flore orationis conuestire conarer: (quod et imperare, iniquum; et suscipere temerarium esset,) sed vt ex earum innumerabili copia pauca quaedam seligerem, de quibus hoc amplissimo loco, vobis audien-*

dientibus, explicarem. Qua de re quum mecu initio ageretur, refugiebam equidem tanti oner magnitudinem.

II. RATIONES et ILLVSTRATIONES: *ver tus, ne idem mihi contingeret, quod nobili oli sophistae apud Hannibalem, de rebus bellicis lo ga accurataque oratione disputanti, contigisse d citur, si homo adolescens, et quum a ceteris reb satis tenuiter instructus, tum in hoc genere pen tus rudis, inter tot eruditissimos viros ad dicen dum de rebus diuinis adgrederer. Illud etia commouebat, quod praeclare a Platone scriptu noueram, orationi et iis rebus, quae oratione tr ctantur, quamdam inter se cognationem interce dere oportere, ex quo facile intelligebam consequ vt ad res diuinas pro dignitate tractandas diui num quoddam requireretur orationis genus.*

III. BASIS. At nunc semel altum ingress verba nimirum facienda sunt: *At ista quidem, r adhuc integra, fortassis maiore quadam caution prouidenda fuerint: nunc quidem iam semel al tum ingressis, quae noscumque tempestas exceptur est, vela nimirum facienda sunt.*

XII.

Quid de captatione beneuolentiae censendum?

Propositioni, quae vel basi, vel apodosi subiungi, vel eidem innecti solet, plerumque accedit *captatio*, quam vocant, *beneuolentiae*. Sed maiorem mihi laudem videntur mereri, qui beneuolentiam potius dicendi suauitate retinendam, quam multis verborum lenociniis captandam, existimant *).

*) Aut enim thema orationis ita est comparatum, vt auditoribus placeat, et tunc non erit, quod auribus insidieris, et verbis sesamo ac papauere sparsis captes beneuolentiam, sed praestabit

ftabit, dare operam, vt elegante elaboratione et ipfa dicendi fuauitate auditorum fpei fatisfiat; aut ipfum thema vel eius tractatio faftidio eft: et tunc parum praefidii erit in ifta beneuolentiae captatione. Faftidiofum enim eft aurium iudicium, nec tam beneuolentiae, quam voluptati vtilitatique obfequitur. Notum eft, quid de A. Albino cenfuerit M. Cato, quum in principio hiftoriae eius multis verbis veniam gratiamque malae exiftimationis, fi quid effet erratum, poftulari legiffet. Tum enim Cato: *Nae tu*, inquit, *Aule, nimium nugator es, quum maluifti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere folemus, aut quum imprudentes errauimus, aut quum compulfi peccauimus. Te, inquit, oro te, quis perpulit, vt id committeres, quod, priusquam faceres, peteres, vt ignofceretur?* CORN. NEP. apud GELL. *Noct. Attic. XI, 8.* (Catonianum illud quidem, et nimis feuerum fuerit, fi quis eos reprehendat, qui officio vel obfequio adducti ad dicendum, deinde veniam illius vel obfequii vel neceffitatis refpectu petunt fuae vel imbecillitati vel verecundiae. G.) Itaque et CICERONEM parcius huiusmodi formulis captare beneuolentiam, animaduertimus, fed plerumque iis argumentis, quae ἤθη vocant oratores, auditorum vel iudicum fauorem fibi conciliare. At ficubi vti conftituit nouo quodam atque inufitato genere dicendi, tali formula eum veniam precari animaduertimus. Exemplum reperias in *orat. pro Archia cap. 2. Quaefo a vobis, vt in hac cauffa mihi detis hanc veniam, adcommodatam huic reo, vobis, quemadmodum fpero, non moleftam, vt me, pro fummo poeta atque eruditiffimo homine dicentem, hoc concurfu hominum litteratiffimorum, hac veftra humanitate, hoc denique praetore exercente iudicium, patiamini de ftudiis humanitatis ac litterarum paullo loqui liberius, et in eiusmodi perfona, quae*

 propter

propter otium ac studium minime in iudiciis peri- culisque tractata est; et vti prope nouo quodam et inusitato genere dicendi.

XIII.

Qualis esse debeat conclusio?

In CONCLVSIONE plerumque vel quaedam fit argumentorum repetitio seu anacephalaeosis, vel paraenesis quaedam ad auditores subnectitur, atque adeo adfectus aliquis mouetur *). Sed cauendum, ne in rebus non adeo magni momenti tragoedias agamus, eoque in illud incidamus vitium, quod ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΝ vocari supra *P. I. cap. 2. num. 53.* monuimus **).

*) Atque eatenus recte post ARISTOTELEM monent rhetores, in exordio regnare ἤθη; in tractatione λόγυς; in conclusione πάθη. Et hinc eleganter docet QVINCTIL. *Instit. orat. lib. VI. cap. 1. perorationis duplicem esse rationem positam aut in rebus, aut in adfectibus. Rerum repetitionem et congregationem, quae Graece dicitur ἀνακεφαλαίωσις, a quibusdam Latinorum enumeratio, et memoriam iudicis reficere, et totam simul caussam ponere ante oculos, et etiam per singula minus mouerit, turbam valere. Adfectus quoque esse necessarios, si aliter obtineri vera et iusta, et in commune profutura non possint.* (Ita v. g. affectus gaudii, admirationis, amoris diuini in argumento de philosophia naturali; amoris erga litteras, admirationis magnorum hominum etc. Quae quidem cum ipsa repetitione, s. ἀνακεφαλαιώσει possunt connecti et per figuram cum motu quodam proponi. G.)

**) Scilicet nostrae orationes veterum illarum veluti vmbrae sunt. Olim in orationibus plerisque adfectus erant concitandi, et magni i

laudibus tota Graecia erat PERICLES, qui non loqui, sed fulminare, et in eorum mentibus, qui audissent, quasi aculeos quosdam relinquere dicebatur. (Etiam hodie summa laude dignus fuerit orator, vbi opus est, fulminans, non fulgur ex pelui edens. G.) Quum enim isti oratores vel de republica dicerent, vel de ciuium capite, et quidem apud plebem, quae non tam ratione, quam adfectu, regitur: facile patet ratio, cur ea oratio omnium praestantissima visa sit, quae adfectus quam vehementissime moueret. At hodie non de ciuium capite et fortunis, non de reipublicae salute aut interitu, sed de rebus scholasticis declamamus, vbi frigida plerumque est nimia adfectuum commotio. (Sed quidni dicamus quoad licet, vt si res ferat pro rep. pro virtute, loqui aut scribere ita possimus, vt quibusdam certe persuadeamus? G.)

XIIII.

Denique in orationibus vel declamationibus scholasticis quam maxime stili habenda est ratio *). Conuenit vero huiusmodi (nempe scholasticis illis et argumenti didascalici, G.) orationibus stilus mediocris **), oratorius ***), elegans ****), perspicuus *****), nonnumquam etiam grauis et concitatus ******), (etiam magnificus v. g. in operibus diuinis s. naturae explicandis. G.) Recte enim obseruauit PLATO, *orationi et iis rebus, quae oratione tractantur, quamdam inter se cognationem intercedere oportere* †). *Qualis totius orationis stilus?*

*) Plerumque enim non tam ob insignem aliquam vtilitatem, quam ad ostentandam eloquentiam, habentur. Turpe ergo esset, dicendo

do infantiam prodere, quam tacendo potuisse dissimulare.

**) De quo vide supra *Part. I. cap. 2. num* 45. Hinc parum placent orationes Polonorum quae semper cothurno incedunt, nec PHILIPPI MELANCHTHONIS, quae vix vltra dictionem tenuem adsurgunt. Vid. MORHOF. *Polyh. I, 6, 3, 5 p. 277.* ¶ Nempe sedatus fuit et placidus tota vita, nisi quod priuatim interdum erat iracundior. Legatur Camerarius de illius vita. Declamationum V. Tomi argumenti caussa sunt legendi. (G.)

***) Conf. supra *Part. I. cap. 2.* Vix ergo publici saporis sunt orationes ERYCII PVTEANI, CASP. BARLAEI, M. ZVERI BOXHORNII, DOMIN. BAVDII, et inprimis IO. CONR. DANHAVERI, qui poeticam potius, quam oratoriam exprimunt facundiam. IVST. LIPSII orationes elegantiores purioresque sunt eius epistolis, adeo vt eas nonnulli Lipsio suppositas existiment. Vid. VINC. PLACC. *de Pseudon. p. 219.* ¶ In hoc distinguenda sunt tempora. Iuuenis scripsit orationes, et in illis Tullii expressit stilum et eloquentiam. Vid. supra obseruata I, 2, 16. (G.)

****) De hoc stilo vide supra *Part. I. cap. 2.* Cauendum tamen, ne nimium elegantiae studium in sophisticam, vt ita loquar, vaniloquentiam euadat.

*****) Vid. supra *Part. I. cap. 2.*

******) Quoties scilicet adfectus mouendi. Adde tamen, quae superiore paragrapho monuimus.

†) Operae pretium itaque fuerit, optimos hic recensere oratores, quos a renatis litteris floruisse constat. Primas itaque partes merito M. ANTONIO MVRETO deferimus, cuius eloquentiam etiam IOS. SCALIG. in *excerptis Puteanorum*, et IAN. NIC. ERYTHR. *Pinacoth. III. p. 74.* admirantur. Proximi huic sunt IO. CASA, de

cuius

ruius opusculis praeclare meritus est NIC. HIERON. GVNDLINGIVS, AON. PALEARIVS, M. ANT. MAIORAGIVS, DIONYS. PETAVIVS, PETR. IO. PERPINIANVS, Hispanus, de quo IAN. NIC. ERYTHRAEVS *Pinacoth. l. c.* FRANC. VAVASSOR, IO. CASELIVS, PETR. CVNAEVS, AVG. BVCHNERVS, OCT. FERRARIVS, THOM. LANSIVS, IO. BVRC. MENKENIVS, IAC. FACCIOLATVS, PAVLIN. a S. IOSEPHO, et ii, quorum *orationes selectas* edidit KAPPIVS, *Lips.* 1722. 8. (G.) Reliqui tantum non omnes longe infra mediocritatem subsistunt.

CAPVT III.

DE PANEGYRICIS.

I.

Panegyricus quid sit?

A declamationibus differre ORATIONES PANEGYRICAS *), iam supra obseruauimus. *Est* vero λόγος PANEGYRICVS ORATIO *sollemnis* **), *in laudem personae illustris stilo magnifico elaborata* ***), *et in splendido auditorum congressu habita.*

*) Panegyricae dictae sunt orationes, ὅτι πάντας ἤγυρον, *quia omnes congregabant*, vt recte obseruat SCALIG. *poet. III, 109.* Tales conuentus Athenis erant ludi quinquennales, de quibus DIONYS. HALICARN. *fragm. rhetor. I.* sed et quatuor illi ludi Graeciae, Olympici, Nemei, Pythii et Isthmii *panegyres* dicebantur. SCAL. *de arte poet. I. 23.* Quum vero in eiusmodi conuentibus etiam orationes in laudem virorum illustrium, et bene de patria meritorum habe-

haberentur: orationes istae dictae sunt *panegyricae*. (Nempe his conuentibus certabatur, vt de corporis viribus et agilitate, sic de eloquentia quam hic ἐπεδείκνυντο, *in se esse ostentabant* rhetores: vnde ἐπιδεικτικὸν s. *demonstratiuum genus* dictum est, cuius materiem sumebant laudes hominum, deorum, rerum publicarum etc. sed etiam suasiones, vt in Isocratis Panegyrico et Panathenaico. CIC. *Orat. c. 11. Plura sunt orationum genera - - talium suasionum, qualem Isocrates fecit panegyricum.* G.)

**) Omnes ergo panegyricae orationes sunt laudatoriae, sed non omnes laudationes sunt orationes panegyricae. Sollemnis enim esse debet huiusmodi oratio, et hinc in magna quadam celebritate haberi. Dicuntur enim ἀπὸ τȣ̃ πανηγύρειν, id est, *a congregando*, adeo vt et *nundinarum* πανήγυριν dixerit CICERO *epist. ad Attic. I, 14.* (Tali celebritati destinatum finxit ISOCRATES suum πανηγυρικὸν λόγον, in quo X vel XV annis elaborauit argumentum, Athenienses Lacedaemoniis praeferendos in ducatu contra Persas. G.)

***) Stilo panegyricae orationis adeo propria est magnificentia, vt Graeci ideo panegyricum vocent, quidquid est splendidum, elatum atque admirabile. Sic PLVTARCHVS Praeciam, scortum nobile, vocat πανηγυρικήν. Et ATHENAEVS Apelicota Teium πανηγυρικῶς potius, quam ϛρατιωτικῶς, educatum ait. Vid. CAEL. RHODIGIN. *lect. ant. XXVIIII, 12.*

II.

An viri sapientis sit, scribere panegyricos?

Quandoquidem vero splendidae eiusmodi ac veluti ambitiosae laudationes non facile ab adulatione vacuae esse solent: multi eas vix putant ferendas *).

Enim-

Enimuero quum virtutem tollere videatur, qui laudem omnem et gloriam remoueri iubet **): malim ego quidem non tam ipsas illas orationes, quam adulationem seruilem et parasiticum veluti oratorum quorumdam obsequium reprehendere ***).

*) Iam olim optimi quidam principes sibi dicendos panegyricos ipsi magnopere deprecati sunt. Pescennius Niger cuidam, panegyricum recitaturo: *Scribe*, inquit, *laudes Marii vel Hannibalis, vel alicuius ducis optimi, vita functi, et dic, quid ille fecerit, vt eum nos imitemur. Nam viuentes laudare irrisio est, maxime imperatores, a quibus speratur, qui possunt necare, qui proscribere: ego autem viuus placere volo, mortuus etiam laudari.* AEL. SPART. *Pescenn. Nig.* 11. ¶ Etiam Augustus SVETON. 89. *admonebat praetores, ne paterentur, nomen suum commissionibus obsolesceri.* (G.) De Alexandro quoque Seuero, principe optimo, auctor est LAMPRID. *in vita eius* 35. *oratores et poetas non sibi panegyricos dicentes, quod exemplo Pescennii Nigri stultum dixerit, sed aut orationes recitantes aut facta veterum, libenter eum audiuisse.* ¶ Haec virtus principum est, panegyrico ipsa quoque digna; sed non regula oratoris. Argentorati quotannis habendus est panegyricus in regis natalem. (G.)

**) Virtutis enim comes est laus et gloria, et plerisque non solum rerum bene gestarum praemium, verum etiam incitatrix ad res maiores alacriter suscipiendas, constantissimeque peragendas. Vnde PLINIVS: *Postquam*, inquit, *desiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus.* CELLAR. *praefat. ad panegyr. vet. XII.*

***) Nonnumquam tamen laus eiusmodi quantumuis nimia, non tam adulatio videtur quam admonitio. Multis ſane PLINIVS ſplendido illo panegyrico ſuo non tam virtutes Traiani celebraſſe, quam eum, qualis eſſe debeat, admonere voluiſſe videtur. (Pulchre ipſe cap. 4 *Ex vtilitate publica placuit, vt conſulis voce ſub titulo gratiarum agendarum boni principes, quae facerent, recognoſcerent; mali, quae facere deberent.* ❡ Nimirum vix alius datur acceſſus ad cohortationem principum, quam per eorum laudes: ſed etiamſi forte ne ſic quidem ad illos pertingat vox noſtra, certe non ad animum, ſpes tamen eſt, alios, adoleſcentes praeſertim, inde poſſe formari ad virtutem et incendi. G.) Ceterum eleganter laudationis atque adulationis diſcrimen oſtendit LVCIANVS in *apologia ὑπὲρ τῶν εἰκόνων Tom. III. p. 327. ſequ.* vbi docet, *adſentatorem quaecumque ſui compendii cauſſa laudare, nullaque veritatis ratione habita, ea omnia immodicis laudibus extollenda exiſtimare. Imprudenter quoque mentiendo illum plura addere de ſuo, adeo vt non vereatur, Therſiten quoque, forma turpiſſimum, ipſo Achille pulchriorem dicere, et Neſtorem inter omnes eos, quotquot ad Ilium pugnaturi venerint, natu minimum. Perſancte quoque eum deieraturum, Croeſi filium acutiore eſſe auditu praeditum Melampode, praeterea Iphnea acutius cernere, quam Lynceum, dummodo ſpes aliqua conſequendi lucri ob mendacium adpareat. Porro autem laudatorum nequaquam mentiri, aut addere aliquid, quod in totum in laudato non compareat, ſed ea, quibus quis natura praeditus ſit bonis, tametſi non admodum magna ſint, extollere: nec lucrum ea laude captare, ſed iuſtum virtutibus pretium ſtatuere, cet.* ❡ Vid. PLVTARCH. *de diſcrimine amici et adulatoris.* (G.)

III. Ce-

III.

Ceterum in panegyricis conſcribendis e veteribus ingenium exercuerunt PLINIVS *), et duodecim illorum panegyricorum auctores, CL. MAMERTINVS, EVMENIVS, NAZARIVS, AVSONIVS, LATINVS PACATVS **), quos coniunctim poſt alios edidit CHRIST. CELLARIVS ***).

Quinam e veteribus eiusmodi orationes ſcripſerint?

*) PLINII panegyricus arte magna, nec minore dictionis concinnitate compoſitus eſt. Inprimis vel ideo commendari meretur, quod et ciuilium rerum periti copioſiſſimum prudentiae imperatoriae penu in luculentiſſima illa oratione deprehendunt. ¶ Libellus ille cognitu digniſſimus, dubites, ſatyrane an panegyricus ſit, propter perpetuam oppoſitionem malorum principum. (G.)

**) Auctores hi pro temporum, quibus floruere, varietate, vario ſtilo vtuntur. Incedunt fere cothurnis, et nonnumquam poetico magis, quam oratorio dicendi genere delectantur. Laudari tamen meretur artificium oratorium, niſi quod nonnumquam nimis ad ſeruile obſequium ſeſe demittere videntur. ¶ Acumen et hodierna Gallicae gentis adulandi ratio, inde peti poteſt. Plurima tamen praeclara ſunt, et aureo aeuo digna, ſed cum iudicio ſcilicet eius aetatis ſcripta legenda omnia. Sunt gemmae, ſed non in auro, margaritae interdum in ſterquilinio. (G.)

***) Seorſum hos auctores recenſuit, notisque ac indicibus ſuo more illuſtrauit CHRISTOPHORVS CELLARIVS, *Halae* cIɔIɔccIII. 8.

¶ Addi poſſunt [Ennodii panegyricus, dictus regi Theoderico,] et carmina panegyrica, quae extant, ſicut Tibulli ad Meſſalam, Lucani ad

Calpurnium Pisonem, quod poema Virgilio, Ouidioque ab aliis tribuitur, Claudiani et Sidonii plura, [Corippi Africani de laudibus Iustini II etc.] Ex Graecis huc pertinent Iuliani orationes II. in laudem Constantii Imp. et Eusebiae Augustae, Themistii plures, [Gregorii Thaumaturgi panegyricus ad Origenem,] etc. (G.)

IIII.

Quinam e recentioribus? Nec desunt, qui a renatis litteris panegyricos in laudem summorum principum scripserunt *). Eminet in his ERASMVS, PIERIVS, WINSEMIVS, EZ. SPANHEMIVS, AVG. BVCHNERVS, IO. HENR. BOECLERVS, OCT. FERRARIVS, DAN. EREMITA, ANTON. MALAGONELLVS, et quidam, quos nostra hac aetate in hac arte excelluisse constat **).

*) Non vna exstat panegyricarum orationum collectio. Praecipua aliquot voluminibus prodiit *H. nou.* cIↃIↃCXIII. 8. sed orationes non omnes his tomis comprehensas eiusdem esse commatis, recte obseruauit MORHOF. *Polyhist. I, 6,3.6. p. 280. Tom. I.* ¶ Laudanda quoque est Kappiana illa, *Lips.* 1722. 8. in qua panegyricae sunt complures. (G.)

Erasmus. Exstat huius ERASMI oratio panegyrica ad Burgundum principem, optima, multaque eruditione referta, in cuius etiam stilo nihil poterit desiderari, iudice eodem MORHOFIO *l. c.*

Winsemius. Exstant huius oratoris panegyrici varii, velvti in laudem Gustaui Adolphi, regis Sueciae, *Franequ.* cIↃIↃCXXXIII. fol. in excessum Henrici Nassouii, *Franequ.* cIↃIↃCXXXXI. fol. et alii. Gustaui sane Adolphi, regis incomparabilis, et magni libertatis Germanicae puriorumque sacrorum

um vindicis, res geſtae plurimorum eruditorum ingenia excitarunt, vt eas aeternitati pro virili conſecrare anniterentur. Neſcio tamen, an non palma debeatur DAN. HEINSIO, cuius excellentiſſima de laudibus Guſtaui Adolphi oratio nemini ignota eſt.

Splendido admodum et plane antiquo ſtilo EZ. SPANHEMIVS laudauit Chriſtinam, Sueciae reginam, *Gen.* cIↄIↄCLII. 4. Exſtat eiusdem panegyricus genethliacus de nato electori Brandenburg. filio. ¶ Stili cauſſa hunc virum non laudarim equidem. Maiora habet decora; ſed iuuenis fuit eloquentior. (G.) *Spanhemius.*

Buchneriana oratione nihil poteſt eſſe ſplendidius; nihil vberius, nihil grauius. Nonnumquam tamen paullo longius a puritate illa caſtiгateque terſae Latinitatis diſcedit, ¶ inprimis in epiſtolis, (G.) quod iam ab aliis eſt obſeruatum. *Buchnerus.*

Huius variae exſtant orationes panegyricae *Tomo III. diſſertatt. academicarum.* Sed agmen facile ducit illa in laudem Chriſtinae reginae, rerum ſummam ſuſcipientis, *Vpſaliae* habita. ¶ Affectat vero abſtruſum quiddam. Quo in genere regnat Iac. Gronouius, qui nec legendus. Panegyricus in Wilhelmum, magnae Britanniae regem, inſania eſt et puerilitas. (G.) *Boeclerus.*

Huius praecipue laudandae ſunt orationes binae, quarum altera in laudem Chriſtinae, reginae Sueciae, conſcripta, ſub titulo *Pallas Suecica,* altera in laudem Ludouici XIIII. regis Franciae, prodiit *Venet.* cIↄIↄCLXVI. 4. ¶ et in opuſculis variis, a Fabricio publicatis. (G.) *Ferrarius.*

Exſtat huius luculentiſſimus panegyricus, Coſmo Mediceo, magno Hetruriae duci, dictus, de quo multi iudicarunt, ita in eo omnem artis oratoriae adparatum exhauſiſſe DANIELEM ERE-MITAM, vt, ſi iterum ipſi dicendi obtigiſſet occaſio, nihil ſibi eloquentiae ac artis ſupereſſe, fuiſ- *Eremita.*

fuisset intellecturus. Sed edidit tamen et alterum panegyricum in laudem Ferdinandi Medicei: Recusos illos cum aliis eiusdem opusculis habemus *Vltrai.* cIↄIↄccI. 8. *cum praefatione* GRAEVII, ¶ et in collectione Kappiana. (G.)

Malagonellus. Prodierunt MALAGONELLI orationes *Romae* ¶ MDCXLVI. 8. et iterum *ibid.* i. e. *Francof.* (G.) cIↄIↄCLXXXXVII. 12. sed facile adparet, eas non tam Ciceronis, aliorumque castae orationis scriptorum facundiam, quam argutum illud Plinii dicendi genus, quod florida sententiarum varietate aures permulcet, sapere. Vid. MORH. *Polyh. l. c. p. 208.*

**) Plures aetate nostra prodierunt panegyrici, quos omnibus his facile opposueris. Praecipue tamen in Belgio IO. GE. GRAEVIVS, et PETR. BVRMANNVS, ¶ in Gallia CAR. RVAEVS, (A.) Helmstadii CASP. COERBERVS et IVST. CHRISTOPH. BOEHMERVS, Vitembergae CONR. SAM. SCHVRZFLEISCHIVS et I. G. BERGERVS, Altorfii Noricorum C. G. SCHWARZIVS, Halae CHRISTOPH. CELLARIVS et NIC. HIER. GVNDLINGIVS, magnam hoc dicendi genere laudem sibi pepererunt, quamuis fatendum sit, GVNDLINGII dictionem non vbique veterem illam puritatem atque elegantiam, quam in CELLARIO aliisque miramur, redolere. ¶ Si componere oratorem fas esset ex impetu Gundlingii et casta oratione Cellarii, ille demum foret incomparabilis. Quotannis eduntur Argentorati panegyrici regum: habeo plures Kuhnii, Witteri, praesertim Schoepflini. (G.) Vnde merentur variae illorum orationes, quae et colligantur, et diurna nocturnaque versentur manu. ¶ Inspiciantur certe ad πρέπον hodiernum. (G.)

V.

Quotuplices sint orationes panegyricae? Vt vero, quomodo scribendi sint panegyrici, tanto magis pateat: sciendum est,

est, eos esse duorum generum. Alii enim ANALYTICA *), alii SYNTHETICA **), quam vocant, methodo conscribuntur. VOSSIVS tertium genus addit, quod *mixtum* vocat, *lib. I. cap. 9.* †.

*) *Analyticam* methodum sequimur, quoties viri cuiusdam illustris historiam ordine temporis percensemus. Sic PLINIVS auspicatus a Traiani adoptione, quae is deinde in imperio gesserit, paullo adcuratius exponit. Sic et LATINVS PACATVS, laudaturus Theodosium, primum de patria Hispania, deinde de patre, tum de dotibus fortunae, hinc porro de virtutibus dotibusque animi, denique de rebus gestis agit. Et ita quidem plerique solent elaborari panegyrici, qui adeo nihil aliud sunt, quam historiae vel vitae magnorum virorum, multis sententiis atque locis communibus, tamquam gemmis quibusdam, illuminatae.

**) *Syntheticos* panegyricos vocamus, in quibus thema quoddam tractandum suscipitur, quod deinde ex vita historiaque viri cuiusdam illustris illustratur. Exemplo esse potest panegyricus CL. MAMERTINI, Maximiano Herculeo dictus, in quo demonstratur, *Herculeum, quum ad restituendam rempublicam a Diocletiano vocaretur, plus tribuisse beneficii, quam acceperit.* Vid. *paneg. vet. I, 3.* Hoc thema deinde petitis ex eius historia vitaque argumentis demonstrat. Ita et BVCHNERVS, Henricum a Frisen laudaturus, magni cancellarii sistit imaginem, eumque et genere nobilem, et virtute ornatum, et auctoritate conspicuum, et doctrina prudentiaque insignem esse debere, exemplo eius demonstrat. Ceterum synthetica haec laudandi ratio ab ipso CICERONE inuenta videtur, quippe qui in *oratione*

ille pro L. Manilia eadem fere methodo Pompeiu Magnum collaudat.

† (Vbi enarratis his, quae ad ortum, pueritiam, adolescentiam pertinent, virilis aetat classes quaedam constituuntur laudum, v. g. vitae publicae et priuatae, prudentiae, iustitia aliarumque virtutum. G.)

VI.

Earum argumenta ex historia petenda.

Quemadmodum ergo declamationibu disciplinae *), ita panegyricis historia ac paratum sufficit **); neque quisquam scribet panegyricum, nisi qui interiorem viri laudandi vitam atque historiam in numerato habet.

*) Vid. supra *cap. 2.*

**) Siue enim analytica, siue synthetica methodo panegyricus sit elaborandus, vtramqu paginam facit viri illius (s. feminae, quin ciuitatis, populi, etc. G.) cui consecratus est, historia. Vnde primo omnium sollicitum de ea esse oportet oratorem. Quemadmodum vero superiore capite declamationem scripturos res e disciplinis collectas in certas classes ac argumenta dispescere iussimus: ita et hic historia viri, quem laudaturi sumus, in certas periodos describenda est. Et quidem, si syntheticam methodum eligimus, argumenta iam nota sunt. Quamuis et hic loci communes saepe ex intima philosophia morali, iurisprudentia naturali, et ciuili maxime prudentia depromendi sint. Deinde vero dispiciendum, quid ex historia vel vita viri laudandi ad probandam illam orationis partem aliquid conferat. Sin magis placeat methodus analytica: laudandus erit heros noster a *patria, parentibus, educatione, dotibus corporis, fortunae, animi, rebus gestis, etc.* Quotcumque ergo mihi laudabilia in historia eius offeruntur: totidem loci

mihi

mihi intelligo panegyrici argumenta. (Loci illi a *patria, parentibus, etc.* non tantum directe valent, quoties illustria et fecunda commemorare licet; sed etiam ex contrario, si obscuram et contemtam patriam quis illustrauit, si ex malis ortus, praue educatus, bonus ipse tamen euaserit, etc. Caute tamen ista, in viuis certe, vel apud illorum posteros, tractanda sunt. G.)

VII.

Collecto igitur ex historia adparatu, eodemque in partes aut argumenta distributo, singulae partes erunt elaborandae. Verum caue hic eodem modo, quo in declamationibus, procedas. Quum enim in his argumentum vnumquodque per syllogismum vel enthymema oratorium disponatur *): in panegyricis singula argumenta *loco communi* et ipsa *historia* constant **).

Singula argumenta constant loco communi et historia.

*) Vide *caput antecedens.*

**) *Locus communis* ostendit, rem esse laudandam; (quod quidem ipsum per syllogismum nonnumquam perficitur, qui aetiologiae in loco communi locum subit. G.) *historia* vero, laudem istam in virum illum illustrem cadere, demonstrat. Solet tamen nonnumquam locus communis vel omitti, vel breui certae sententiae includi. Nonnumquam etiam locus communis historiae, nonnumquam haec illi praemittitur, aliquando inter se miscentur. ¶ Variando enim, quantum potest fieri, occurrendum est taedio ex vniformi tenore. (G.)

VIII.

Locus communis facile inuenietur, considerato paullo adcuratius argumento *).

Quomodo loci communes elaborandi?

Quo-

Quomodo vero elaborandus disponendusque sit, iam priore huius opusculi parte docuimus **).

*) E. g. si quis laudandus esset a genere, loci communes tractari possent, splendidos natales multum conferre ad auctoritatem: illustri sanguini inesse quosdam virtutis igniculos: incitatrices ad res magnas gerendas esse virtutes exemplaque maiorum. (Sic etiam in contrariis, de quibus ad §. praeced. dictum. G.) Porro si de peregrinationibus eiusdem dicendum esset: locum inuenirent tractationes de peregrinandi prudentia, de vtilitate peregrinationum, cet. ¶ Hic vel maxime obseruandum est discrimen inter gnomen et noema, de quo diximus I, 2, 35.

**) Vide supra *lib. I. c. 3. num. 11. seq.*

VIIII.

Quomodo historia?

Historia ipsa non nuda recensenda, sed intermixtis subinde iudiciis politicis et moralibus, nec non variis similitudinibus, exemplis, testimoniis illustranda *). Nihil enim occurrere debet in panegyricis, nisi illustre, sublime, magnificum.

*) Alias enim nihil interesset inter historiam et panegyricum. Hinc vita variis iudiciis et illustrationibus, tamquam gemmis, distinguenda est. Exempli loco proferemus partem panegyrici nostri, quem sempiternae memoriae SAMVELIS STRYKII aliquando consecrauimus. In eo educationem huius viri ita narramus, vt subinde intertexamus iudicia quaedam ac illustrationes, quas alio charactere a reliqua historia hic distinguemus: *Vix inaestimabile hoc coeli depositum deosculati fuerant parentes: vix mirificam filii indolem e iucundis puerilis prudentiae praeludiis animaduerterunt: quum diligenter ac prouide cir-*

circumſpicerent viros, qui tantae ſpei admouerentur, ingeniumque ad ſumma omnia natum adcuratiſſime formarent. Lentium, non ignobile in Marchia caſtellum, quaſi omne ſibi decus in STRYKII natalibus conſtaret, *non alia ferebat ingenia, quae iuuenilibus ſtudiis praeeſſent. Sed defectum ſuppleuit parentum pietas, qui non detrectarunt, peregre alere filium, quem domi adhuc fauſtis ſub penetralibus nutriuerant:* pulcherrimo prodigalitatis genere gloriam hanc lucrati, quod STRYKIVM orbi dederint, quo maius dare nihil potuiſſent. *Miſſus hinc Seehuſium, et mox,* ſchola hac tantum ingenium non diutius capiente, *Coloniam Marchicam, dici non poteſt, quam praecoci incremento adoleuerit. In perpoliendo illo honeſtiſſima aemulatione concertarunt Voſſius, Mullerus, Wellius, digni hoc diſcipulo magiſtri:* de quibus idemtidem cogitanti maxime fit ambiguum, illine STRYKIO, an hic ipſis debere plura videatur. STRYKIO enim illi ad humanitatem optimasque artes: hic illis ad gloriam profuit; illi huic doctrinae ſuffecerunt copias: hic reddidit aeternitatem. O beatum diſcipulum his magiſtris! O beatiſſimos magiſtros diſcipulō tali! *Sexennium iam in ſtudiis iſtis tirocinia ingenii incredibili cum laude poſuerat, talemque ſe praeſtiterat vbique, vt et aequalium generoſorum conatus, et magiſtrorum opinionem ingenio vinceret: reliquum erat, vt vinceret ſe ipſum, eumque campum inueniret, in quo virtus eius excurreret latius, et parta tot vigiliis doctrina, mirifice ſe in publico conſpectu explicaret.* Proditum memoriae eſt, Aeſculapii quondam filiis ad commendandam artis auctoritatem ſuffeciſſe, ſi Alexandriae ſe dicerent eruditos. *Eadem tunc erat Leucoridis fama, ad quam, tamquam ad mercaturam bonarum artium, non ſolum e vicinia, ſed et diſſitiſſimis regionibus ingens quotidie multitudo confluebat, exemplum inde petitura melioris cu-*

 iusdam

iusdam cultiorisque doctrinae. Hic grauiora au- spicatus STRYKIVS, *celeriter antecellere omnibu ingenii gloria visus est.* Quid tam est praete consuetudinem, quam adolescentulum, reipubli cae destinatum, politissima humanitatis studia i academiis excolere? *excoluit:* philosophiae totum tradere? *tradidit:* his praesidiis animum ad maiora nitentem praemunire? *praemuniui Vidisses illum iam in Sperlingii scholis castior sapientiae recessus curiose indagantem, iam du elegantissimo Kirchmaiero nouos conatus mansu tioribus litteris impendentem, iam reliquorum philosophorum inhaerentem subselliis. His medi tamentis* NOSTER *praelusit eruditioni*, quam o bis mox erat admiraturus. Eat in omnis aeu memoriam tam illustre exemplum, et pudor suffundat posteros, qui suas praecipitando cura illotis, quod aiunt, manibus sublimiorum scien tiarum sacra turbant, et nouo genere furoris prius eruditi esse volunt, quam erudiri. *Aliu animo sedit sapientissimo* STRYKIO, *qui, quum a veram Alciatorum, Hotomanorum, Budaeorum que gloriam, non dormitantem illam oscitantem que glossatorum sapientiam conniteretur, studii elegantioribus selectissimam indolem admouit,* qua et fundamentum sternunt eruditioni reliquae, e sui neglectum per omnem vitam seuera vltion vindicant. Quantum ceteris adolescentibus a salutandos amicos, quantum ad corporis exercitationem, quantum ad alias voluptates innoxias et ad ipsam requiem animi et corporis conceditur temporis; quantum alii tribuunt intempestiuis conuiuiis; quantum denique aleae, quantum pilae: tantum ille sibimet ad haec studia recolenda sumsit. Cuius quidem consilii quantos fructus per omnem vitam perceperit, si alia deessent huius rei argumenta, vel ex ipso, quod paullo post amplexus est, iurisprudentiae studio adparuit. *Sublimioribus enim his sacris initiatus,*

us, nihil reliquit intactum, nihil intentatum, nihil, quod non ſagaciſſima mente penetrarit. Siue vaſto iuris Romani mari ſe committeret, ſiue ſe praerupto ſpatioſiſſimoque legum pontificiarum pelago crederet, ſiue rerum denique ciuilium adſueſceret fluctibus: his ſemper velis ſecurus tam feliciter enauigauit, vt nullis adlideretur errorum ſcopulis, nulla popularium opinionum incurreret breuia, nullas ignorantiae ſyrtes pertimeſceret. Quid ex Zieglero, Lyſero, Klengelio? quid ex Nergero? quid deinde in Viadrina ex Dechero, Brunnemanno, aliisque doctiſſimis viris, de omni iuris legumque ratione accepit, quod non animo ita praeparato tam facile haeſerit, vt non tam diſcere, quam reminiſci quodammodo et recordari, ex illa vetere Platonis ſententia, videretur? *quam fortunato conatu omnes et Romanae diſciplinae et Germanici iuris rationes et diuortia vaſto animo eſt complexus? quam nihil ex imperii legibus et inſtitutis ignorare ſe paſſus eſt?* Hunc in modum deformatus, et lineis omnibus expreſſus exſcriptusque erat ille STRYKIVS, qui ingenii atque eruditionis magnitudine oculos in ſe non patriae ſolum, ſed vniuerſae Germaniae eſſet conuerſurus. Id tantum ad ſummam laudem reſtabat, vt partes quaedam expolirentur amplius, et inducto veluti colore illuminarentur, vt, tamquam in Apellea tabula, ſic in STRYKIO, nihil pulchritudinis aut artificii deeſſet.

X.

Qualis ſit panegyricorum ſtilus?

Stilus panegyricorum ſit ſublimis *), grauis **), acutus ***), nonnumquam etiam, ſi ita ferat materiae ratio, concitatus ****). Obſeruandum tamen, ſublimis etiam ſtili certos veluti gradus eſſe. Vnde, quo illuſtrior eſt, quam laudamus,

 per-

perſona, eo ſublimiorem grauioremqu[e] eſſe ſtilum oportet *****).

*) Vide ſupra *Part. I. cap. 2. num. 46.*

**) Maxime haec grauitas in locis communibus et iudiciis, quae hiſtoriae immiſcenda eſſe diximus, elucet. Vide ſupra *Part. I. c. 2.*

***) Attamen vt in omni vita, ita et hic illud adprime vtile eſt, NE QVID NIMIS. PLINIVS, et ſequentes panegyricorum ſcriptores inprimis AVSONIVS, plus iuſto indulgent ingenii acumini, quod etiam vbique oſtentant IO. WOWERVS et ANT. MALAGONELLVS. Caſtiores ea in re M. ANT. MVRETVS, AVG. BVCHNERVS, IO. GE. GRAEVIVS, C. G. SCHWARZIVS quos merito imiteris. Conf. *Part. I. cap. 2. num. 63.* ¶ Acumen et virtutes orationis reliquas pete ab antiquis. Quantum ad diſpoſitionem quam vocant, recentiores fere ſunt accuratiores. Romanorum enim liber ille ſpiritus coerceri ſe non temere patiebatur. (G.)

****) Stilus concitatus panegyricorum praecipue in exordiis, ¶ niſi in funeribus, vbi dolorem ciemus, quem ſedare animus eſt, (G.) et concluſionibus locum habet, quoties adfectus mouendi ſunt vehementiores. Conf. *Part. I. c. 2. num. 54.*

*****) Quum enim inter rem, de qua diſſerimus, ipſamque orationem quamdam veluti proportionem eſſe oporteat, facile patebit, ſublimiorem eſſe debere ſtilum in panegyrico, magno alicui principi conſecrato: paullo remiſſiorem vero, ſi viri vel rerum geſtarum, vel eruditionis ſcientiaeque gloria conſpicui, virtutes ſint celebrandae. Hinc grandiore oratione AVG. BVCHNERVS Guſtaui Adolphi, regis Sueciae, et Ioannis Georgii I. Electoris Saxoniae, laudes enarrat, quam FRISII, METSCHII, ROEBERI, SENNERTI.

ri. Minus hoc obferuauit IO. HENR. BOECLERVS, cuius oratio paene femper eft eadem.

XI.

Ad *exordium* et *conclufionem* quod attinet, nihil fingulare habent panegyrici, nifi quod in vtraque *) parte vehementiores moueri foleant adfectus **), quam qui in declamationibus locum habere poffunt ***).

Quid in exordiis et conclufionibus obferuandum?

*) ¶ Vid. §. praeced. n. ****. (G.)

**) ¶ V. g. in oratione natalitia et gratulatoria generatim gaudium ex amore, in funebri luctus ex eodem; quum facramentum dicitur principi, fpes cum amore, etc. (G.)

***) Nam faepe in panegyricorum vel exordiis vel conclufionibus vti folemus apoftrophis, fermocinationibus, profopopoeiis, exclamationibus, aliisque figuris patheticis, quae in declamationibus, ¶ i. e. recitatione cuiuscumque differtationis. quacum perpetuo confundit Auctor declamationem, (G.) non folum intempeftiuae, verum etiam frigidae plerumque effent futurae.

CAPVT IIII.
DE DIALOGIS.

I.

In fcriptionibus profaicis †), locum haud poftremum merentur dialogi, qui veteribus non modo *), verum etiam vltimi aeui fcriptoribus quibusdam **) fuere in deliciis. Et quamuis hodie paene

Dialogi, etfi hodie rariores, laudem tamen merentur.

ab vſu receſſerint: digni tamen ſunt ob iucunditatem ac elegantiam ***), de quibus praecepta nonnulla ****) ſuppeditemus.

†) ℊ His verbis non negatur, etiam verſibus dialogos poſſe ſcribi, nam ipſe Auctor infra §. X. et XII. comicos Latinos huc referre videtur. Bonam partem ex *ſermonibus* et *epiſtolis* Horatii, quasdam etiam Perſii *Satyras*, non male forte dialogos dixeris poeticos, vt de tragicis taceam. Huic generi eſt fortaſſe annumerandus diuinus liber Iobus, dialogorum et, vt videtur quibusdam, librorum adeo antiquiſſimus, cuius poeſi nihil plane habemus comparandum. (A.)

*) Summis Graecorum philoſophis ea ſcribendi methodus mirifice placuit. Hodienum exſtant (ℊ Socraticorum, G.) PLATONIS, AESCHINIS et XENOPHONTIS dialogi plane egregii. Nec ignoti ſunt ATHENAEI δειπνοσοφισαὶ, LVCIANI (ℊ comicophiloſophi, G.) *dialogi*, aliaque huius generis opera. E Latinis in dialogis ſcribendis excelluit CICERO, qui et philoſophica et oratoria ſcripta pleraque hac methodo compoſuit. (VARRONIS *de re ruſtica libri III.* ipſi quoque formam dialogi habent, ℊ PETRONII item *Satyricon.* G.) Exſtat etiam CORN. TACITI, vel potius incerti auctoris de cauſſis corruptae eloquentiae dialogus elegantiſſimus, cui iungendus MINVCII FELICIS inſignis dialogus, quo chriſtianae religionis cauſſam contra gentilium calumnias perorauit. Omitto MACROBIVM, qui (in Saturnalibus, G.) ATHENAEVM (in δειπνοσοφισῶν libris, G.) non infeliciter imitatus eſt, et alios. ℊ Inprimis chriſtiani ſcriptores primi, quos patres vocare ſolemus, cum Platonis philoſophia ſcribendi quoque rationem dialogicam accepiſſe videntur, certe inter Graecos plures reperias, qui illam amarint, quorum dialogos potiores

ores hic indicare, forte non erit, extra oleas agari. Sunt igitur IVSTINI MART. *cum Tryhone Iudaeo*, ORIGENIS *contra Marcioniſtas*, THANASII *de ſancta trinitate*, PALLADII *de ita Chryſoſtomi*, CHRYSOSTOMI *de ſacerdotio*, YRILLI Alex. *cum Hermia*, THEODORETI tres, ENEAE GAZAEI *de animae immortalitate, et orporum reſurrectione*, ZACHARIAE Mitylen. *de undi opificio, contra philoſophos mundi aeteritatem aſſerentes*, IO. DAMASCENI *aduerſus Manichaeos*, D. HIERONYMI, Theologi Graeci, *le S. Trinitate*, GENNADII SCHOLARII *de via alutis humanae*, et reliquorum. Neque Latinis iſplicuiſſe plane hanc methodum, fidem faciant ion Minucii ſolum, ſed aliorum quoque dialogi, t HIERONYMI *aduerſus Luciferianos*, SEVERI VLPITII *de conuerſatione orientalium*, SALONII *n prouerbia et eccleſiaſten Salomonis*, vt de Ponerio, Gregorio Papa, et dialogorum ſcriptoribus ſequioris aeui reliquis taceamus. (A.)

**) Recentioribus paullatim vel diſplicere, vel ignota eſſe coepit haec ſcribendi ratio. Neque tamen nulli aliquid ea in re auſi ſunt. Nam vt colloquiorum ſcriptores, ¶ Viuem, Eraſmum, Caſtellionem, Pontanum, Corderium, Langium, etc. (G.) omittam, et qui in vernacula eiusmodi quid tentarunt, ¶ ſicut auctorem libri menſtrui, *monatliche Unterredungen*, aliosque; (G.) non inuenuſti ſane ſunt dialogi quidam M. ANT. MAIORAGII, IANI NICII ERYTHRAEI, IVSTI LIPSII, ¶ in ſcriptis de philoſophia Stoicorum atque antiquariis, [et qui hunc imitatus eſſe videtur, in ſimilis, nummatici praeſertim, argumenti libris, LAVR. BEGERI.] Poſt renatas litteras PETRARCHA *de remediis vtriusque fortunae*, PLATINA *de falſo et vero*, etc. et plerique eius aeui hoc ſcribendi genere excelluerunt; deinde eodem ſunt vſi HIER. OSORIVS in libris V. *de gloria*, [ANT. AVGVSTINVS *de emendatione*

Gratiani, et de numis veterum, quem posteriorem librum in Latinam linguam ex Hispanica ANDR. SCHOTTVS transtulit,] NIC. BODINVS in *theatro naturae*, et *colloquio heptaploneri*, IO. PARTHEN. GIANNETASIVS in *aestatibus et autumnis Surrentinis*, quae colloquia sunt amicorum de rebus iucundis et eruditis, IO. STVRMIVS *in partitiones oratorias Ciceronis,* etc. IO. LVD. FABRICIVS in variis opusculis, [ANT. BORREMANSIVS *de poetis et prophetis,*] I. P. DE CRESA in *tentamine logico,* IOS. AVREL. DE IANVARIO in *republica ICtorum,* et alii. [Quin nostra aetate haec consuetudo quasi postliminio venit in vsum, inprimis ANT. FONTENELLIVS ciues suos suo exemplo excitauit, qui patria lingua ad dialogorum formam libros nobis plures dederint, in his aurei sunt] *le spectacle de la nature*, [et *dialogues Socratiques*, etc.] Neque apud nos desunt scriptores, qui idem sunt laudabiliter conati. De dramatis hic non agitur, nec de colloquiis mortuorum Germanice scriptis, nec de libris erotematicis Reimannianis et Hubnerianis, etc. (G.)

***) Quemadmodum enim, & de quo dubitare nos non sinunt fabulae, mimi, derisiones, pictura, poesis, etc. (G.) omnis imitatio habet, quod nos capiat atque oblectet: ita non potest non dialogus cum voluptate legi, qui doctorum virorum mores, vrbanitatem, disserendique rationem veluti in theatro sistit. Nec iucunditate solum, sed et vtilitate sua, nonnumquam se commendant dialogi. Quum enim veritates nonnullae ita sint comparatae, vt si nudae ac sine inuolucro sistantur, animo parum composito duriores videri possint: consultissimum erit, argumentis in vtramque partem adlatis, de iis disputare, et lectori permittere iudicium. Cui rei maxime inseruient dialogi. Vnde facile patet, cur GALILAEVS a GALILAEIS librum de systemate

nate mundi dialogiſtica, quam dogmatica, methodo conſcribere maluerit. Et neſcio ſane, an non id innuere voluerit QVINCTILIANVS, quando dialogis libertatem adſcribit, *lib. X. c. 5, 15. Quapropter hiſtoriae nonnumquam vbertas in aliqua exercendi ſtili parte ponenda, et dialogorum* LIBERTATE *geſtiendum.* Quamuis enim ibi pro *libertate* Voſſiani codices habeant *vbertate:* tamen quum id vocabulum iam paullo ante adhibuerit ſcriptor elegantiſſimus, non ſane veroſimile eſt, eum illud hic repetere voluiſſe. ¶ Non hoc me mouet ſimpliciter; ſed in tantum, vt potius vna phraſi comprehenſurum fuiſſe putem hiſtoriam et dialogos. Illa vero dialogorum vtilitas magna ſane, quae in eo ineſt, vt academice philoſophari poſſimus in vtramque partem, et ſic occultare ſententiam; [non raro tamen lectoribus parit incommodum aeque magnum hoc, quod vera auctoris ſententia non facile poteſt cognoſci. Ita Platonis, et in libris oratoriis, Ciceronis ſententia quae ſit, perſpicere, res eſt maximae difficultatis.] (G.)

****) Equidem iam olim elegantem de dialogo librum edidit CAR. SIGONIVS ad Io. Moronum, cardinalem, excuſum *Venet.* cIↃIↃLXII. et *Lipſ.* cIↃIↃLXXXXVI. in 8. Sed ille hiſtoricus potius et criticus eſt, quam rhetoricus, quod et de GEORG. PASCHII diatriba de vſitata veterum exemplo ratione tradendi per dialogos, *Kilonii* cIↃIↃCC. 4. edita, dicendum videtur.

II.

Eſt vero DIALOGVS *fictum* *) *inter viros doctos* **) *colloquium, quo variae de materia quadam dubia ſententiae* ***) *expenduntur.* (Nimis anguſtam puto definitionem. Certe nec viri, nec docti, nec de *Dialogus quid ſit?*

materia dubia loquentes neceſſario et ſemper inducuntur. G.)

*) Pleroſque ergo dialogos ſermones perſonis tribuere, quos numquam inter ſe habuere, ſatis conſtat. Ac proinde SOCRATES, viſo PLATONIS Lyſide: *Proh dii immortales,* inquit, *quam multa de me mentitur adoleſcens!* DIOG. LAERT. III, 35. Non magis veras eſſe, quae in LVCIANI, CICERONIS, aliorumque veterum dialogis viris ſummis tribuuntur, orationes, facile vnusquisque, qui in his non plane hoſpes eſt, intelliget. (CIC. *fam.* IX, 8. ad Varronem: *Puto fore, vt, quum legeris, mireris, nos id loquutos eſſe inter nos, quod numquam loquuti ſumus. Sed noſti morem dialogorum.* G.)

**) Exſtant etiam dialogi, in quibus dii vel mortui in campis Elyſeis inter ſe confabulari finguntur, quales e veteribus LVCIANVS confecit. (Cuius etiam meretrices et ſutores et galli adeo gallinacei colloquuntur. G.) Hos POETICOS dicere poſſis ob ingenioſam fictionem, quae hic vtramque paginam facit. Sed quum ob futiles libellos, noſtra memoria hac methodo ſcriptos, hi dialogi fere ridiculi facti ſint, quamquam bibliopolas ditarunt: (G.) iis iam quidem non immoramur.

***) Equidem, quemadmodum familiares de rebus variis inter ſe caedunt ſermones: ita et dialogos de rebus omnibus conſcribi poſſe, nemo dubitauerit. Sed quum hic de iis potiſſimum agamus colloquiis, quae inter viros eruditos habita finguntur, hi vero non videantur de lana caprina ſermocinari: aptiſſimam dialogis materiam ſuppeditabunt quaeſtiones dubiae, de quibus in vtramque partem ſolet a viris doctis diſputari. Sic CICERO modo diuerſas de diis ſententias, modo ancipites veterum de diuinatione diſputationes, modo quaeſtiones de fato, vel de ſumma homi-

ominis felicitate, examinat paullo adcuratius. Igitur quodammodo, et recte quidem, tollit ic Auctor, quae supra posuit I, 2, 58. n. †) vbi iegauit, imitandum Platonem ac Ciceronem. Vid. uae ibi obseruauimus. (G.)

III.

Quamquam autem multiplices sunt lialogi *): praecipue tamen hic obseruandum, alios HISTORICOS **) esse, ilios COMICOS ***). Quae diuisio ıon ab obiecto, sed a forma vel scribenli ratione, desumitur. *Quotuplices illi sint?*

*) Sic PLATONIS dialogi vulgo diuidi solent n φυσικὰς, qualis est *Timaeus*; ἠθικὰς, qualis est *apologia Socratis*; λογικὰς, quales sunt *Theages, Cratylus, Sophista, Laches*; ἐλεγκτικὰς, quales *Parmenides et Protagoras*; πολιτικὰς, quales *Criton, Phaedo, Minos, Symposion, Leges, Menexenus, Clitipho, Philetus*; πειραστικὰς, quales *Euthyphron, Meno, Ion, Charmides*; μαιευτικὰς, qualis *Alcibiades*; ac denique ἀνατρεπτικὰς, quales *Hippias, Euthydemus et Gorgias*. Vid. ALBINI *introd. in Platonis dialog. n. 5.* apud FABRIC. *Bibl. Graec. III, 2. p. 46.*

**) *Historicos* dialogos voco, in quibus, quid inter personas actum sit, historice narratur. ¶ Quod fit interdum *indirecte* per infinitiuos, plerumque *directe* per ait, inquit. (G.) Tales sunt CICERONIS dialogi de oratore, de finibus, de diuinatione, aliique, ¶ VARRONIS *de re rustica*, quidam LVCIANI, (G.) in quibus tum occasio colloquii, tum ipsi, qui inter amicos vltro citroque habiti sunt, sermones historice enarrantur.

***) *Comicos* adpello dialogos, vbi, sine narratione, sermones personarum, directa oratione, proponuntur. Tales sunt CICERONIS dialogi *de legi-*

legibus, vt et eiusdem *topica ad Trebatium*, nec non *partitiones oratoriae*. PLATONIS etiam, LVCIANI et ERASMI dialogi plerique ſunt comici.

IIII.

Quales perſonae eligendae in dialogis hiſtoricis?

Ad hiſtoricos quod adtinet dialogos, primo omnium eligendae ſunt perſonae, et quidem tales, quae vno eodemque tempore vixerunt *), et quas ita loquuturas fuiſſe veroſimile ſit **).

*) Ridiculum ergo eſſet, v. c. Abrahamum, Petrum et Mahumedum colloquentes introducere, qui quum eodem tempore haud vixerint, nec colloqui profecto inter ſe potuerunt. Et tamen ne PLATO quidem ſibi ab hoc vitio temperauit, qui in *Timaeo* philoſophum hunc Pythagoraeum introducit colloquentem cum Socrate, quos tamen *eodem ſaeculo haud vixiſſe*, iam MACROB. *Saturn. I. 1.* obſeruauit, quamquam et CICERO *de finib. V.* eum a Platone auditum referat. ¶ Nempe Timaeus et Socrates licet non fuerint eiusdem γενεᾶς, vt Macrobii *ſaeculum* interpretor, vna tamen eſſe potuerunt. (G.) Immo et Socratem cum Parmenide, cuius pueritia vix Socratis ſenectutem adprehenderit, et Paralum ac Xanthippum, Periclis filios, cum Protagora committit Plato, quum illos multo ante infamis illa peſtilentia Athenis abſumſiſſet. MACROB. *ibid.* (¶ Plutarchus VII. ſapientes conduxit, non ſatis caute. || Generale hoc eſt dialogorum omnium praeceptum. Ceterum in dialogis mortuorum maior hic licentia, quum apud inferos vna eſſe fingi queant, qui totis ſaeculis alioquin fuere ſeiuncti. G.)

**) Vt vbique, ita et hic τὸ πρέπον vtramque paginam facit. Hinc ludibrium deberet lectoribus, qui e. g. *Auguſtum* et *Liuiam* de ſub-

ſtan-

tantiae definitione, aut de vſu ſyllogiſmorum loquentes introduceret. Quis enim credat, par iſtud coniugum de quaeſtionibus eiusmodi leuiſſimis inter ſe diſſeruiſſe? Peccauit ea in re ipſe CICERO. Quum enim in quaeſtionibus academicis Lucullum et Catulum introduxiſſet loquentes, ab Attico monitus, tantos † viros de rebus eiusmodi colloquutos, vix eſſe veriſimile, mutauit conſilium, aliasque perſonas elegit.

† (Pro illo *tantos* rectius dictum eſſet *hos.* Nemo tum tantus, quem non deceret diſputare de argumento academicorum. Sed ſcilicet Lucullus et Catulus hoc genus litterarum non amabant. ¶ Ceteroquin maximi ſaepe de minimis agunt, et nugas amant maximas. (G.)

V.

Partes eiusmodi dialogorum tres numeramus, *παρασκευὴν*, (*exordium*) *ἀγῶνα* (*tractationem*) *καὶ ἐπίλογον* (*epilogum*) *). *Quot partibus illi conſtent?*

*) Παρασκευὴ occaſionem colloquii, *ἀγὼν* (¶ *commiſſio*, G.) ipſum colloquium, ἐπίλογος denique, quomodo illud abruptum ſit, enarrat.

VI.

Παρασκευὴ partim *prologo* *), partim *narratione* **), conſtat, tametſi prologus non ſemper videatur neceſſarius. *Qualis ſit παρασκευή?*

*) *Prologus nihil aliud eſt, quam totius dialogi exordium*, quod vel ab ipſa re, vel a circumſtantiis loci, temporis, perſonarum, poteſt deſumi. Sic CICERO dialogos de diuinatione auſpicatur a vetere quaeſtione, an ſit diuinatio quaedam praeſenſioque rerum futurarum? Dialogis de natura deorum prologum a philoſophorum diſſenſu de exiſtentia et natura deorum praemittit. In principio librorum de legibus, de lau-

laudibus municipii Arpinatis; alibi de laudibus Luculli et Hortenſii diſſerit. (Tanta ſuauitas eſt horum prologorum, quae tenere etiam illos poſſit, quibus de cetero longum eſt, ipſos dialogos legere. Quod etiam de Platonicis ita ſe habet. G.)

**) *Narratio* quaſi viam pandit ad colloquium, et qualis fuerit ſermocinandi occaſio, enarrat. Dicendum ergo, vbi viri iſti congreſſi ſint, et qua occaſione in hanc diſputationem inciderint. Ingenio ergo non magis, quam iudicio, hic opus eſt, ne quid fingamus, quod circumſtantiae non ferant.

VII.

Ea conſtat prologo et narratione.

Prologus non aliter, quam quodcumque aliud orationis exordium, elaboratur *). *Narratio* vero ordinem temporis obſeruat, adeoque, quid anteceſſerit, quidue conſequutum ſit, ſigillatim exponit **).

*) Quemadmodum ergo orationis exordium *protaſi, aetiologia, apodoſi et baſi* abſoluitur: ita eaedem partes in dialogorum prologis obſeruantur. Id quod vel vnico exemplo demonſtrare iuuat: CICERO *de nat. deor. I, 1.* in prologo huius dialogi diſſenſum philoſophorum de deorum exiſtentia et natura hoc ordine exponit.

I. PROTASIS. *Magna ſemper fuit inter philoſophos contentio de natura deorum.*

II. AETIOLOGIA. *Diſputant enim*

I. *de exiſtentia deorum.*

II. *de eorum eſſentia.*

III. *de prouidentia.*

III. APODOSIS. *Et tamen haec quaeſtio maximi momenti eſt.*

IIII. BASIS. *Hinc philoſophiae me ſedulo dedi, et maxime amaui academicam, quae nihil temere adfir-*

adfirmat. Vnde etiam methodo academicorum de natura deorum disputabo.
Habes hic omnes exordii partes, ad quas facile etiam reliquorum dialogorum prologos licebit reuocare. ¶ Conf. quae supra obseruata sunt II, 2, 11. n. *. (G.)

**) Hinc vulgo aiunt, *narrationem* constare *antecedentibus*, *concomitantibus*, *et consequentibus*. CICERO eodem dialogo ita narrationem disponit:

I. ANTECEDENS. *Veni ad Cottam feriis Latinis, et inueni disputantem cum Velleio Epicureo et Balbo Stoico.*

II. CONCOMITANTIA. *Tum me Cotta inuitauit ad disputandum.*

III. CONSEQVENS. *Facile ei assensus, primo Velleium rogaui sententiam.*

Elegans inprimis est παρασκευή, quam Octauio suo praemisit MINVCIVS FELIX. Exorsus enim a laudibus Octauii Christiani, deinde narrat Caecilium, deorum cultorem, Octauio familiarissimum, salutatum hunc venisse, quocum hic ad maris litus deambulatum exierit. In via Caecilium incidisse in simulacrum Serapidis, quod quum more maiorum veneraretur, Octauium monitum esse a Minucio, ne pateretur, familiarem diutius in tanta re errare. Hinc occasionem illis natam de religione disputandi. ¶ Si nihil, Platonis certe παρασκευὰς illas legant harum litterarum studiosi. (G.)

VIII.

Ἀγὼν ipsum enarrat colloquium. Vbi obseruandum, varias de quaestione sententias inter personas colloquentes esse distribuendas *). Primae partes plerumque deferuntur personae, quae opinionem vel vulgarem, vel paullo absurdiorem *Quid sit ἀγών?*

rem

rem defendit **). Vbi haec perſona dixit ſententiam, altera reſpondet, et prioris argumenta partim probat, partim refellit, et, quid ſibi videatur, exponit ***). Idem et reliquae, ſi plures ſint, perſonae faciunt. Accedit nonnumquam velut arbiter, qui totam litem componit ****).

*) ℊ Si nempe tractatur quaeſtio vna, quod non ſemper fit: nam interdum narrant de facto, vbi ſententiam quisque dicit: de antiquitate diſputant, vbi vni hoc, aliud alii in mentem venit. Sed nempe Auctor Socraticum illud genus tractat. (G.) Hanc regulam adcurate plerumque obſeruat CICERO. Sic in dialogo de natura deorum alium ex mente Epicureorum, alium ex ſententia Stoicorum, alium ex Platonicorum principiis de diis diſſerere fingit. Ita et MINVCIVS FELIX Caecilio partes paganorum, Octauio Chriſtianorum tribuit.

**) Hinc in CICERONIS ſaepe laudato dialogo VELLEIVS Epicureus, in MINVCII FELICIS Octauio CAECILIVS, deorum cultor, prior dicit ſententiam. ℊ Sic in Tuſculanis incipit A. *Malum mihi videtur eſſe mors.* Sic ſemper in Petrarcha a principio proponitur vel felicitas quaedam vel infelicitas, (G.)

***) Hic quoque exemplum luculentiſſimum dabit MINVCII FELICIS dialogus, in quo Octauius Caecilii argumenta non ſolum adcurate refellit, ſed et pro chriſtiana religione copioſius diſſerit.

****) Ita eodem dialogo MINVCIVS FELIX veluti arbitri partes in ſe ſuſcipit. Sed obſeruandum, arbitro eiusmodi locum vix eſſe in dialogis CICERONIS. Quum enim hic academicorum ſcholae dedidiſſet nomen, qui nihil temere adfirmabant: facile patet ratio, cur numquam componat

onat litem, ſed lectores veluti ſub cultro relin-
quat. (Conf. HORAT. *ſat.* 1, 9, 74. G.)

VIIII.

Epilogus plerumque breuiſſimus eſt, et tantum, quomodo interruptum ſit colloquium *), aut quid rei conſequutum ſit **), enarrat. *Qualis epilogus?*

*) Hic quoque aliquid, quod veriſimile ſit, ingendum, v. c. acceſſiſſe amicum, qui alio ſermonem inflexerit, vel itum eſſe ad coenam, in qua aliis de rebus in multam noctem confabulati int, cetera.

**) Sic MINVCIVS FELIX in epilogo narrat, Caecilium, Octauii oratione permotum, profanas de religione ſententias eieraſſe, et chriſtianae ecleſiae dediſſe nomen. ¶ Narratur apud Varronem euentus comitiorum; mors amici, quem exſpectabant, etc. (G.)

X.

Dialogi *comici* non hiſtorice narrant, quid inter ſe ſermocinati ſint amici, ſed tantum directa oratione, vt comici ſolent, ſingulorum orationem proferunt, praemiſſis ſemper perſonarum nominibus *). Quo fit, vt veluti κατ' ἐξοχὴν *colloquia* vocentur eiusmodi dialogi. *Quales perſonae eloquantur in dialogis comicis?*

*) Quum in dialogis *hiſtoricis* plerumque perſonae verae introducantur inter ſe colloquentes; in comicis nomina fere finguntur, quamuis et hic laudem mereatur ὀνοματοποιΐα, quae characterem perſonarum quodammodo exprimit, qua in re PLAVTVS inprimis mirus fuit artifex. ¶ *Plerumque* illud et *fere* falſum vtrumque puto. Luciani Fontenelliique dialogi varia nomina ha-

 bent.

bent. Etiam Platonici quidam sunt comici, v adeo plane esse indifferens videatur. (G).

XI.

Quot partibus illi constent?

Haec quoque colloquia παρασκευῇ ἀγῶνι et ἐπιλόγῳ absoluuntur. Verum παρασκευη nec prologum nec narrationem complectitur, sed tantum ipsum ostendit sermonis initium, et quo ordine colloquentes in hos sermones inciderint *).

*) Sic ERASMVS colloquium de peregrinationibus religiosis inchoaturus, fingit peregrinantem quemdam, domum redeuntem, in amicum incidere, qui illum blande salutatum de itinere percunctatur. Quumque inter alia hic quaerat, quem inde fructum ceperit, occasio illis subnascitur, de peregrinationibus religiosis liberius confabulandi. Elegans est illud ERASMI colloquium, et quod vna cum eiusdem ἰχθυοφαγίᾳ palmam reliquis omnibus praeripere existimo. Vnde illud colloquendi artificium ex his quam optime addisci posse videtur. (Sed CICERO etiam *Tusculanae* disputationi *primae* praemittit exordium: deinde, *Sed quo commodius,* inquit, *disputationes nostrae explicentur; sic eas exponam, quasi agatur res, non quasi narretur. Ergo ita nascetur exordium.* A. *malum mihi videtur esse mors,* etc. G.)

XII.

Qualis dialogorum stilus?

De *stilo dialogorum* non est, quod hic plura moneamus, quum illum iam supra *) satis accurate descriptum meminerimus. Illud tantum addo, hic quoque personarum, quas loquentes introducimus, habendam esse rationem, ne vel pue-

ris

is cothurnos, vel Herculi foccos aptenus **).

*) Vid. *Part. I. c. 2. n. 58.*

**) Alius enim dicendi character viro eruito, alius indocto, alius viro honefto, alius paafito, alius Thrafoni competit. Hac quoque in e parem vix habent LVCIANVS, PLAVTVS, et ERENTIVS, quibus nemo fere diuerfos perfoarum characteres ipfa etiam forma ftili adcuraius expreffit. ¶ Terentius tamen modeftior, usquam plebeius valde eft. (G.) Contra ea LATO, cuius ftilo omnes tantam tribuerunt lauem, vt ipfum Iouem, fi Graece loqui vellet, latonis oratione vfurum fomniarint, vbique umdem feruat ftili characterem, eamdem orationis vbertatem, eaque re multum venuftatis diaogis fuis detrahit. (Difcrimen perfonarum fervat etiam PLATO: fed nimirum apud eum omnes hilofophantur, ¶ et quidem vbique Socrates, bique homines eruditi, vbique de argumento hilofophico et politico: || vnde non tanta poteft effe, quanta in LVCIANO, varietas. G.)

CAPVT V.
DE INSCRIPTIONIBVS.

I.

Profa oratione etiam *infcriptiones* conficiuntur, quae cum vltimis potiffimum temporibus, id eft, patrum noftrorum memoria, nouam veluti faciem induerint, recte in *antiquas* et *nouas* difpefci poffunt. *Infcriptiones vel veteres, vel nouae.*

*) Quales veteres fuerint inſcriptiones, ſatis adparet e tot marmoribus, quorum epigraphas collegerunt IAN. GRVTERVS, THOM. REINESIVS, RAPH. FABRETVS, IO. BAPT. FERRETIVS, IAC. SPONIVS, IAC. PHIL. TOMASINVS, SERTOR. VRSATVS, IAC. SALOMONIVS, ONVPHR. PANVINIVS, MARC. VELSERVS, PHIL. a TVRRE, CAR. CAES. MALVASIA, IO. VIGNOLIVS, nuper etiam SCIP. MAFFEIVS in *antiquitatibus Galliae*, ¶ deinde in *muſeo Veronenſi*, (G.) et MAIANSIVS in *epiſtolis*, ¶ HAGENBVCHIVS in *epiſtolis epigraphicis*, (G.) aliique quam plurimi. Vt iam non dicam de noua MARQVARDI GVDII collectione, quae *Leouardiae* typis Halmianis excuſa, prodiit tandem cIↃIↃCCXXXII. (Et de tribus operibus, quibus ANT. FRANC. GORIVS locupletauit ſaeculum, nempe *inſcriptionibus* iis, quas DONIVS collegerat, tum *Etruſcis*, ac denique *columbario* ſ. *monumento libertorum Liuiae Auguſtae;* de MVRATORII *theſauro*, et quae per hanc occaſionem diſputata, etc. ¶ Conf. ſupra dicta ad I, 1, 4. n. **. G.) At poſtremis temporibus aliud in vſu eſſe coepit inſcriptionum genus, ex meris argutiis conflatum, quod cum vetere illo nihil habet commune, niſi quod auctores et harum inſcriptionum breues longasque lineas promiſcue ponere ſolent. Quum enim ob poetarum ineptias ipſa carmina, quantumuis nitida, ſordere coepiſſent viris grauibus; (Quidſi etiam hoc addas: Quum ob difficultatem diuinae artis carmen deſperarent quidam, ingenii laudem captantes viri, ¶ ſed ἄμουσοι? G.) coeperunt illi aliquid reperire inter orationes et verſus medium, et, loco carminum, cudere inſcriptiones argutas. Auctores huius rei Itali, inter quos mirifice hoc ſiue inſcriptionum, ſiue elogiorum genere delectati ſunt LAVR. PIGNORIVS, IAC. SALIANVS, EM. THESAVRVS, OCT. FERRARIVS, ¶ huius tamen inſcriptiones et elogia potius ad anti-

ntiquitatis iudicium conformata funt: nifi quod uaedam longis breuibusque verfibus diftincta, t paullo argutiora, (G.) IO. PALATIVS, aliique, uos deinde et Galli, Germani, ceteraeque naiones imitari non dubitarunt. Parum honorifice amen de nouo hoc infcriptionum genere feniunt eruditi, quotquot funt antiquae elegantiae enaciores. Nam praeterquam quod exemplo eterum deftituuntur: nefcio quid declamatoium et fophifticum fapit argutus ille infcriptioium ftilus, nec magis virum grauem decet, quam eftis auro gemmisque operta. Vid. BOECLERI *nufeum tom. III. differt. acad. p. 337. fequ.* MORH. *lifciplin. argut. III, 4. p. 180. feq.*

II.

Veterum exemplo confcriptae quae hodie [illegible] inueniuntur?

Veteres hodie imitamur, quoties in portis, propugnaculis, pontibus, aliisque publicis operibus infcriptiones ponendae unt *). Idem ftilus lapidaris maxime ornat epitaphia **), cenotaphia ***), et alia huius generis monimenta.

*) Non temere vilum opus publicum extruxere Romani, quod non addita infcriptione aliqua veluti confecrarint. Illud et hodie imitantur principes, famae fuae ftudiofiores, vt vel ex folis illuftriffimi auctoris (G FERD. FVSTENBERGII, epifc. Paderb. G.) MONIMENTIS PADERBORNENSIBVS liquet. Sic et hodie faepius titulis eiusmodi ornantur portae vrbium aediumque publicarum, catarractae, arcus triumphales, pontes, aliaque opera publica, qualia exempla paffim exftant in EM. THESAVRI *infcriptionibus.* Hic vero caue, nouas illas infcriptiones, quarum fuperiore paragrapho mentionem fecimus, imiteris. Exigit enim temporum noftrorum elegantia, vt veterem potius illum ftilum lapidarem exprimere conemur. (G Multo minus linguae

 hodier-

hodiernae talibus inſcriptionibus ſunt adhibendae. || Quanti res momenti putentur inſcriptiones, oſtendit exemplum academiae inſcriptionum, in Gallia inſtitutae A. cIↄIↄcLXIII. Vid LVCAE oratio *de monumentis Latine inſcribendis* ¶ quam Blackwallo ſuo ſubiecit Ill. Ayrerus Anno nimirum MDCLXXVI. diſputabatur, an Gallice inſcribi deberent monumenta regis etc. || Horum monumentorum praecipua fere nummi. G.)

**) Neque enim probantur eruditis epitaphia hodierna, in quibus praeter vitae mortisque hiſtoriam, et aliquot ſententias e ſcriptura sacra depromtas, nihil omnino occurrit, quod placeat Imitandi et hic veteres, quorum epitaphia et breuitate concinnitateque, et interdum etiam acumine, ſed non anxie quaeſitis argutiis, ſeſe lectoribus commendant. Plura eiusmodi monimenta exſtant apud GRVTERVM, REINESIVM, SPONIVM, aliosque, e quibus optima quaeuis ſeligi oportet, quae imitemur. Neque enim negari poteſt, alia ſequioris aeui inquinatam Latinitatem, alia vel auctorum vel lapicidarum ruditatem redolere.

***) Cenotaphia ab epitaphiis quomodo differant, nemo ignorat. EPITAPHIVM *eſt titulus, vero ſepulcro ſuffixus;* CENOTAPHIVM *inſcriptio ſepulcro honorario adiecta.* Talia ſepulcra honoraria ſunt monimentum illud Druſi Moguntinum, vulgo *der Eichelſtein*, (¶ ſed hic nihil inſcriptionis, quod memorent Gruterus, Reineſius, monumenta Paderbornenſia, etc. G.) et celeberrimum cenotaphium Piſanum, Caii et Lucii caeſarum memoriae poſitum, quod ſingulari eoque pereruditо commentario illuſtrauit doctiſſimus Romanae eccleſiae cardinalis, HENR. NORISIVS, *Venet* cIↄIↄcLXXXI. *fol.* ¶ Monumenti ipſas inſcriptiones exhibent etiam Fleetwoodus p. 71. ſq. et

t editiones Suetonii Graeuiana ac Burmannia-
a. (A.)

III.

Vt vero ſtilum lapidarem veterem paullo adcuratius exprimamus, quaedam um circa *materiam diſpoſitionemque*, tum circa *eloquutionem* ac *orthographiam* monenda ſunt. *In iis quid obſeruandum?*

IIII.

Materiam facile ſufficiet occaſio. Nemo enim non videt, ſi verbi gratia aedificium publicum inſcriptione vel titulo notandum ſit, tunc finem, cauſſam efficientem, et tempus in eiusmodi monimento eſſe exprimenda *). Non temere tamen inſcriptio publica poni ſolet, in qua non principis honorifica fiat mentio **). *Earum materia.*

*) Sic e. g. muris Veronenſibus haec inſcriptio addita reperitur apud GRVTER. *Inſcript. pag.* CCXVI, 12.

COLONIA. AVGVSTA. VERONA.
NOVA. GALLIENIANA.
VALERIANO. II. ET. LVCILIO. COSS.
MVRI. VERONENSIVM.
FABRICATI.
EX. DIE. III. NON. APRIL.
DEDICATI. PRID. NON. DECEMBR.

Habes hic murorum finem, ſcilicet vt praeſidio eſſent coloniae Veronenſi: habes cauſſam, vel certe quibus conſulibus Romanis id factum ſit, habes denique aedificationis ac dedicationis tempus. Omnia enim haec ſcire poſteritatis interest.

**) Quaecumque in monarchia geruntur principis geruntur auſpiciis. Vnde non facile praetermitti ſolet grata ac honorifica eorumdem mentio. Quid? quod legibus cautum ſit, ne priuatorum nomina operibus publicis inſcribantur, ſed principum, *l. 3. Dig. de oper. publ.* niſi priuati ſumtus in illa feciſſent, *l. 2. §. 2. l. 3. §. 2. D. eod.* Notandum tamen, adulationem illam, quam in Romanis poſterioribus vbique animaduertimus, ex inſcriptionibus etiam paſſim elucere. Nihil enim frequentius eſt loquutionibus: DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQVE EIVS, DIVINA EIVS PROVIDENTIA, cet. (Vbi tamen obſeruandum, alio ſenſu haec talia de principibus dicta, alio de aeterna natura, quam Deum vocamus. *Numen* eſt auctoritas, quae *nutu* perficere multa ac magna poteſt: *deuotus*, qui pro aliquo ſe mori velle promittit. G.)

V.

Eorumdem diſpoſitio et quidem epitaphiorum.

Ad diſpoſitionem quod adtinet, a *publicis monimentis* ſeiungere ſoleo *epitaphia*, quo olim et inſcriptiones priuatorum ſtatuis ſubiectae pertinebant: quamuis vti antiquioribus temporibus inſcriptiones vel titulos ſtatuarum plane ignorabant, et pleroſque a poſteris demum additos eſſe, obſeruat IAC. PERIZONIVS *Animadu. hiſtor. c. 7. p. 302. ſequ.* ¶ vid. EDM. FIGRELIVS *de ſtatuis illuſtrium Rom.* (G.) ita et iam pridem exoleuit mos ille, priuatis dedicandi ſtatuas. In EPITAPHIIS plerumque praemittitur CONSECRATIO *), cui deinde ſubiungitur MORTIS vel SEPVLTVRAE mentio **). Hinc porro ſequitur NOMEN defuncti

ti ***), cui ELOGIVM aliquod breue t acutum ****) addi solet. Accedit post- a DIES EMORTVALIS et defuncti AETAS. Nonnumquam et ALLOQVVTIO vel ad defunctum *****), vel ad viatorem ******), subiicitur. Quibus omnibus denique subiungitur NOMEN illius, qui istud monimentum fieri curauit †). Reliqua, tamquam πάρεργα, merito praetermittimus ††).

*) CONSECRATIO illa vel dedicatio saltim non temere omittebatur a Romanis, apud quos sepulcra pontificii iuris, adeoque religiosa, putabantur. Vid. *antiquitat. Roman. iurisprud. ciuil. illustrant. II, 1, 4. p. 409.* Quum vero illa dicata dicerentur diis inferis: semper fere epitaphiis praemitti solebant litterae: D. M. id est, *dîs manibus*, vel: D. M. S. *dîs manibus sacrum*, item: D. I. M. S. *dîs inferis manibus sacrum*, IAC. GVTHER. *de iure man. III, 1.* Verum quum apud nos superstitionem illam iam pridem expulerit sanctior religio: consecratio illa in Christianorum epitaphiis vel plane omitti, vel certe in has litteras inflecti potest: D. O. M. S. vel: D. O. M. id est: *Deo optimo maximo sacrum*, vel: *Deo optimo maximo*.

**) Solet haec elegantiore aliqua phrasi exprimi, v. g. MORTALE, QVIDQVID HABVIT, HIC DEPOSVIT. ADSTAS VIATOR TROPAEO. SITAE SVNT SVB HOC MONIMENTO EXVVIAE. cet.

***) Hic quoque cauere solent antiquae elegantiae studiosiores, ne nomina longo titulorum syrmate onerent. Sic principis titulum veteri exemplo ita liceret reddere: INCOMPARABILIS PRINCEPS, vel: IOSEPHVS, IMP. CAES. AVG. P. P. vel: PRINCEPS PIVS, FELIX. AVG. P. P.

vel: CAROLVS, IMP. CAES. AVG. GERMANICVS. GALLICVS. HISPANICVS. ITALICVS. HVNGARICVS. TVRCICVS. (Notandum, a deuictarum gentium nominibus hos titulos ſumtos. Itaque nec HISPANICVM, nec ITALICVM, nec HVNGARICVM, minime omnium GERMANICVM, ex iſta ratione vocari Carolum debuiſſe. Ciuilia bella nec triumphum nec nomen dabant. Potius itaque conſueta et ſollemnia titulorum verba hic ſeruarem. G.) Talia etiam ſunt elogia: PRINCEPS IVVENTVTIS, ¶ PRINCEPS EQVITVM, (G.) PRINCIPIS AMICVS, PRINCIPIS A SECRETIS, AB EPISTOLIS, cet.

****) Id quo breuius atque acutius, eo erit elegantius. V. C. INCOMPARABILIS EXEMPLI FEMINA, QVAE NVMQVAM MARITVM, NISI MORTE, TVRBAVIT. PVER VENVSTVLVS, IPSISQVE GRATIIS AMABILIOR. PRINCEPS IMMORTALITATE DIGNISSIMVS, SI ALIVD AD AETERNITATEM ITER PATVISSET. AMOR DELICIVMQVE GENERIS HVMANI. QVEM AVT NASCI NVMQVAM, AVT NVMQVAM MORI OPORTVISSET, cet. ¶ Haec et ſequentia valde augeri poſſunt, et ſunt indices talium peculiares, exemplo Gruteriani operis ſolent eſſe XIII-XVI. (G.)

*****) Talis eſt vetus illa: HAVE BEATISSIMA ANIMA, NOS TE EO, QVO QVEMQVE NATVRA IVSSERIT, ORDINE CVNCTI SEQVEMVR. Talis etiam formula in antiquis monimentis frequentiſſima: H. S. E. S. T. T. L. *hic ſitus eſt: ſit tibi terra leuis.* GRVT. *Inſcript. p.* CCCXXI, 6. *p.* DCLXXV, 10. *p.* DCXCIII, 8. *p.* DCLXXVI, 1. *p.* DCCII, 10. *p.* DCXCV, 9. Quemadmodum vero his locis omnibus litterae tantum ſingulares occurrunt: ita tota formula expreſſa eſt apud eumdem *p.* DCCCXLIII, 1. *p.* DCCXVII, 9. *p.* DCCLXXXV, 3. Add. MARTIAL. *Epigr. V, 34.* et *VIIII, 30.* Sunt et aliae formulae adloquendi cineres: HAVETE

ETE ANIMAE, REINES. *claff. XIII, 70.* HAVE VLCIS, DVLCIS VALE, REINES. *claff. XIIII, 92.* SALVE, HAVE, VALE, GRVTER. *p.* DCXCI, . *p.* DCCLXIX, 4. REINES. *claff. XIII, 31.* ΘΑΡΣ ΕΙ, ΘΑΡΣΕΙ, ΕΥΘΥΜΕΙ, ΘΑΡΡΕΙ ΚΑΙ ΥΜΟΝ ΕΧΕ ΑΓΑΘΟΝ, REINES. *praefat.* . *8.* et *claff. XIIII, 31.* GRVTER. *p.* CIƆCXX, 4. . DCCCCXXXIII, II. HELIOD. II, I. III, I. ΕΥ-ΥΧΕΙ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΟΣΙΡΙΔΟΣ, REINES. *nfcript. praef. p. 8.*

******) Sepulcra Romani folebant condere n agris iuxta vias, vbi et fpatium quoddam, fe-pto plerumque cinctum, religione occupari cre-debatur. Vid. *antiqu. Rom. iurisprud. illuftr. II,* . *p. 409. fequ.* Hinc tam frequens viatorum mentio in epitaphiis Romanis, (hodie plerumque abfurda. G.) Saepe etiam defuncti viatores ad-loqui, et de communi mortalitate rerumque omnium vanitate admonere fingebantur. Tales funt elegantes illae adloquutiones: NON FVI, (*ſ* fed fum ratione animae, G.) FVI, (*ſ* ratio-ne corporis et completus homo, G.) NON SVM, (*ſ* plenus homo, G.) ERO, (*ſ* poft refurrectio-nem. G.) VIXI, VT VIVIS, MORIERIS, VT SVM MORTVVS. SIC VITA TRVDITVR. SO-LVS CVR SIM, QVAERIS, VT CENSORIO ILLO DIE TANTO FACILIVS SINE IMPEDIMENTO RESVRGAM, quamuis hanc formulam non anti-quam, fed poft renatas litteras inuentam effe, fa-cile pateat, idque praeclare demonftratum fit a TH. REINESIO in *praefat. infcriptionum.* Adde et hanc, quae in pueri fepulcro locum habere poffet: QVVM FATA INTERCIPIANT PVEROS, TIBI QVID EXSPECTANDVM SIT, MEMENTO. Aliquando et colloquium aliquod inftituitur inter defuncti cineres et viatorem: BONVS HOMO SIC-VT ET TV. ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ, ΚΑΙ ΣΥΓΕ. Exempla habet REINES. *claff. XI. infcr. I. p. 606.* Eft, vbi aliquid rogare fingitur defunctus a via-tore,

tore, veluti: NEMO NOS INQVIETET, REINES. *claſſ. XII, 60.* TE QVICVMQVE TITVLVM NOSTRVM RELEGES, ROGO PER SVPEROS, SIC VT AD INFERNAS PARTES RECIPIARIS, NE VELIS TRIBVS SEPVLCRIS MOLESTARI, REINES. *claſſ. XIIII, 33.* ROGO PER SVPEROS, QVI ESTIS, OSSA MEA TVEATIS, pro *tueamini,* REINES. *claſſ. XVII, 170.*

†) In hac ſubſcriptione plerumque neceſſitudo, quae inter defunctum et ſuperſtitem intercesſerat, vel cauſſa, cur monimentum poſitum ſit, exprimitur. Tales ſunt formulae: PARENTI OPTIMO ET B. D. S. M. (id eſt, *bene de ſe merenti*) C. CRISPVS FILIVS, HOC MONIMENTVM L. L. Q. (id eſt, *lubens lugensque*), vel CVM LACRVMIS POSVIT. PATRVO B. D. S. M, C. MANLIVS EX TEST. F. F. vel F. C. id eſt, *ex teſtamento fieri fecit*, vel *faciendum curauit.* Paullo maioris momenti ſunt litterae: H. M. H. S. id eſt, *hoc monimentum heredes ſequitur*, quas, quoties hereditario iure conditorium poſſidemus, epitaphiis ſubiicimus. Ceterum, ne exemplum deſit epitaphii, hoc ordine compoſiti, illud hic fingemus:

D. O. M.

ADSTAS. VIATOR.

TROPAEO.

VIRI. INCOMPARABILIS.

ET. QVO. VNO. NOMINE.

OMNES. LAVDES. OMNIAQVE.

DECORA.

CONTINENTVR.

HVGONIS. GROTII.

QVI.

VTRIVSQVE. FORTVNAE.

VICTOR.

SOLI.

SOLI. THEOLOGORVM. INVIDIAE.
ET.
MORTI.
SVCCVBVIT.
VIXIT. ANNOS. LXII.
OBIIT. ROSTOCHI. IN. ITINERE.
KAL. SEPT. CIↃIↃCXLV.
HAEC. SCIRE. TVA. INTERFVIT.
VIATOR.
TV. IN. REM. TVAM. ABI.
ET.
QVAM. MAGNA. VEL. VNA. VRNA.
CAPIAT.
HOC. LOCO. MONITVS. DISCE.
PATRI. B. D. S. M.
HOC. MONIMENTVM.
GROTIVS. FILIVS. ET. COGNATI.
L. L. Q. POSS.

¶ Ponamus et nos epitaphium:

SANCTAE. ANIMAE. VIRI.
IMMORTALIS.
GRATAE. POSTERITATIS. PIAE.
MEMORIAE. SACRVM.
HIC. DEPOSITVM. EST. QVOD.
MORTALE. ERAT.
VIRI. NON. MVNERIBVS. MAGIS.
QVAM. SVA. DIGNITATE.
VENERABILIS.
IOANNIS. CHRISTOPHORI. WOLFI.
QVI. NATVS. WERNIGERODAE.
A. CIↃIↃCLXXXIII. A. D. XXI. FEBR.

EDV-

EDVCATVS. HAMBVRGI.
WITEBERGAE. ERVDITVS.
SPECTATVS. EXTERIS.
E. FLENSBVRGENSI. SCHOLA.
WITEBERGAM. REVOCATVS.
PHILOSOPHIAE. ATQVE. ORIENTIS.
LITTERAS. DOCVIT.
ET.
ORNAVIT.
IDEM. FECIT. IN. GYMNASIO.
HVIVS. VRBIS.
AB. ANNO. SAECVLI. XII.
ECCLESIASTES. AD. DIVAE. CATHA-
RINAE. ELECTVS. ANNO.
SAECVLI. XVI.
DE. CIVITATE. DEI. DOCENDO.
PARITER. ET. FACIENDO.
SIC. MERVIT.
VT. BONVM. HVIVS. VRBIS. CIVEM.
GERERET. SE. ALIOS.
FACERET.
ORIENTIS. THESAVROS.
IN. BIBLIOTHECAM. SVAM.
COLLECTOS.
CVM. PVBLICASSET. INGENIO. SVO.
AC. DILIGENTIA. OMNIBVS.
TVM. VLTIMIS. TABVLIS. PVBLICAE.
VTILITATI. DEDICAVIT.
EISDEM. TABVLIS. EGENOS. CATHA-
RINIANOS. IVVIT.
SPIRITVM. IMMORTALEM. COMMEN-
DAVIT. DEO.

A. D.

. D. XXI. IVLII. A. R. G. cIↃIↃCCXXXVIIII.
INTER. THEOLOGOS. LITTERATISSIMVS.
MODESTISSIMVS. LITTERATORVM.
AETERNVM. DECVS. HVIVS.
VRBIS.
QVAM. IPSVM. HOC. MONVMENTVM.
ORNAT.
QVOD. VIRO. PONENDVM. LOCARVNT.
CVRATORES. ECCLESIAE.
CATHARINIANAE.
HAVE. SANCTA. ANIMA. (G.)

††) Talia in vetuftis epitaphiis et titulis fepulcralibus quam plurima obferuamus, quae iam BARN. BRISSONIVS et alii collegerunt. ¶ vid. Gruteriani operis ind. XVI. et XVII. (G.) Vt paucis rem exemplis illuftremus, aliquando adiiciebatur poena, inferenda in arcam pontificum, si quis fepulcrum alienaret. GRVTER. *infcript.* p. LX, I. *p.* XII, 12. *p.* cIↃCXXXIX, 12. *p.* DCCCCXLVI, 6. *p.* DCII, 8. REINES. *infcript. claff.* I, 43. *n.* 87. Aliquando edicitur, ne extraneum corpus in idem monimentum, vel infra finem maceriae inferretur, REINES. *claff.* XII, 37. ne vftrinum monimento adplicaretur, *ibid.* n. 123. vt dolus malus monimento abeffet, REINES. *claff.* XV, 25. Inprimis frequentes in veterum epitaphiis imprecationes, quibus iis dira quaeuis minabantur, qui fepulcrum violare non dubitaturi fint. E. g. OLLAM EIVS SI QVI INVOLARIT, AD INFEROS NON RECIPIATVR, REINES. *claff.* XVII, 168. conf. *claff.* XIIII, 133. Quin, quod mireris, ne Chriftiani quidem ab huiusmodi imprecationibus in titulis fuis fepulcralibus abftinuerunt. Vid. REINES. *claff.* XX, 440, 441. *p.* 1000.

VI.

VI.

Nec non monimentorum publicorum.

Reliqua monimenta publica ita disponi possunt, vt praemisso PRINCIPIS *nomine* et *titulo* *) breuis rerum gestarum addatur HISTORIA **). Eam deinde sequitur descriptio OPERIS PVBLICI, hoc titulo notandi, vel OCCASIONIS, operi huic construendo datae ***). Denique additur SVBSCRIPTIO personarum vel collegii, cuius impensis hoc monimentum constructum est ****).

*) Hic quoque repetendum, quod supra §. 5. huius capitis monuimus, dandam scilicet esse operam, ne cum longo prouinciarum syrmate nomen principis proferamus. Quum enim stilo lapidari hic vtendum sit: satius erit, vetere more principum titulos recensere. (Sed, malunt plerumque viri ciuiles veterem morem migrari, quam immutari aliquid in consuetis titulis principum. G.)

**) Res gestae fere casu ablatiuo solent describi, e. g. PROSTRATIS. HOSTIBVS, CONCILIATA. PACE, PATRIA. OPIBVS. LOCVPLETATA, cet.

***) Nonnumquam et operis ipsius et occasionis simul iniicitur mentio, e. g. CIVIBVS. IN. IVS. IVRANDVM. ADACTIS. ARCVM. HVNC. TRIVMPHALEM. CONSTITVIT. DEVOTA. VIRTVTI. MAIESTATIQVE. EIVS. CIVITAS.

****) Vbi tamen cauenda est antiquitatis adfectatio. Sane merito ludibrium debent cordatioribus, qui sollemne istud S. P. Q. omnibus fere municipiis tribuunt, vbi populo nihil iuris est in administranda republica, et vbi vmbra potius collegii, quam senatus hoc nomine dignus occur-

currit. ¶ Senatus de republica Venetiana, Belgica, Polonica, Anglica recte dicitur. Romani non patiebantur senatus consulumque nomen communicari cum municipiis, aut quibuscumque vrbibus. Curia, et decuriones, et duumviri, et aediles, et quinquennales (i. e. censores) erant. (G.) Romae saepe nomina subscribebant operum publicorum curatores. Hi erant viri senatorii ordinis, qui sub dispositione praefecti vrbi erant, et sub se habebant procuratores et dispensatores operum publicorum. De his erudite, vt solet, REINES. *Inscript. class. VIIII. 45. 57 I.* Ceterum nostrum erit, huius quoque paragraphi doctrinam exemplo illustrare. Tale est, quod sequitur:

D. O. M.
IMP. CAROLVS.
REX. GERMANORVM. HISPAN.
HVNGAR. BOEMORVM.
SICVLORVM.
PRINCEPS. PIVS. FEL. AVG. P. P.
PROFLIGATIS. HOSTIBVS.
REDDITA. CIVIBVS. PACE.
IMPERIO. CLASSE. MILITIBVS.
OPERIBVS. FIRMATO.
ALBAM. GRAECAM. TVRCIS.
EREPTAM.
NOVIS. HIS. PROPVGNACVLIS.
MVNIVIT.
OPTIMO. PRINCIPI.
HOC. MONIMENTVM.
POSS.
DEVOTI. VIRTVTI. MAIESTATIQVE.
EIVS.
REGNI. HVNGARICI. PROCERES.

¶ Nostra exempla in opus Hamelense haec sunt:

I.

B. F.

GEORGIVS. II.
M. BRIT. FRANC. ET. HIB. REX.
D. BRVNSV. ET. LVNEB. S. R. I. ARCHI
THES. ET. EL.
PROVIDENTISSIMVS. PRINCEPS.
LOCVPLETATOR. PATRIAE.
DEPRESSA. HAC. FOSSA.
ET.
MVRIS. E. QVADRATO. SAXO.
CLAVSTRISQVE. MVNITA.
AQVARVM. DECVRSV. IN. POTESTA-
TEM. REDACTO.
PERICVLA. NAVIGANTIVM. AVERTIT
COMMERCIORVM. FACVLTATEM.
EXPEDIVIT.

2.

OPVS.
DIV. VOTIS. EXPETITVM.
FRVSTRA. SAEPE. TENTATVM.
FATO. VIDEBATVR. DEBITVM.
FELICI. AC. MITI. IMPERIO.
GEORGII. II.
CVIVS. ANNO. VII.
INTRA. BIENNIVM. A. QVO.
COEPTVM. FVERAT.
PERFECTVM. DEDICATVMQVE. EST.
cIↄIↄCCXXXIIII.
QVI. SECVRE. IAM. NAVIGAS.

AVCTO-

AVCTORI. TANTI. MVNERIS.
OPTIMI. PRINCIPVM.
GRATVS. RECORDARE.

3.
B. F.
GEORGIO. II.
PROVIDENTISSIMO. PRINCIPI.
SECVRITATEM. HANC. DEBETIS.
NAVIGANTES.

4.
OPVS.
DIV. FRVSTRA. EXPETITVM.
DENIQVE. SVB.
FELICI. AC. MITI. IMPERIO.
GEORGII. II.
PERFECTVM. DEDICATVMQVE.
cIↃIↃCCXXXIIII.

5.
GEORGIVS. II.
P. F. A. P. P.
PROVIDENTISSIMVS. PRINCEPS.
FVNDATOR. QVIETIS. PVBLICAE.
HAC. MOLE. IMPOSITA.
VISVRGIN.
MINISTRARE. COMMEATIBVS.
MERCANTIVM.
COEGIT.
ET.
POPVLOS. SVOS.
ETIAM. QVI. IN. MEDITERRANEO.
HABITANT.

MARITIMORVM. COMMODORVM.
PARTICIPES. ESSE. IVSSIT.
A. IMP. VII. (G.)

VII.

Stilus lapidaris qualis?

Potiſſimum vero reſpiciendum eſt a[d] STILVM, quem LAPIDAREM vo[-]cant critici. Eum enim nonnulla ſingu[-]laria habere, nemo ibit inficias *).

*) Praecipua hic tantum conſectabimu[r]. Obſeruandum itaque eſt.

1. *In marmoribus multa occurrere vocabula multasque loquutiones, reliquis Romanae lingua[e] auctoribus ignotas*, quales ſunt ABANTE, DE[-]ANTE, AETERNALIS. Vid. SCALIGER[I] *indices*, GRVTERI *inſcriptionibus additos*, qua[-]lem etiam *cap. 18.* ſuis indicibus inſeruit REINE[-]SIVS. Ex eo notamus vocabula BALLATIO[,] BALLEMATIO, VALLATIO pro *ſaltatione*, CAPI[-]TVLARIS pro *ſeruo arcario*, DVPLICARIVS pr[o] eo, *qui vtrique parti fauet*, (quin qui duplic[i] ſtipendio fruitur. G.) FRVNITVS pro *fruitus*[,] SCHOLA OLLARVM pro *receptaculo vrnarum*[,] TATA, προσφώνησις Φιλεταιρικὴ νέα πρὸς μείζονα[,] POR pro *puer*, PORA pro *puella*, VIRGINIA CON[-]IVX, VIRGINIVS COMPAR, VIRGINIVS VIR[,] VTERQVE ALTER pro *fratre*. Quae pauca tan[-]tum ſpeciminis loco damus. Verum caue ir[n] his quaeras delicias. Multa enim huius gene[-]ris lapicidarum ruditati; multa vulgi dialecto, (vel ſequiori aeuo, G.) debent originem. For[-]ſan etiam aliquando aberratum eſt ab iis, qui in[-]ſcriptiones veteres e lapidibus deſcripſerunt. (Quod oſtendit lectionis varietas. Summa fide in *Etruſcis inſcriptionibus* verſatus eſt laudatus ante GORIVS. G.) Exempla ſane eiusmodi lapſuum plurima notauit CAR. SPONIVS: plura

huc dabit MARQ. GVDIVS, cuius correctiones ae operis Gruteriani adscriptae maximam parm publici iuris factae sunt, cum in noua et lendida marmorum Gruterianorum editione, m in *actis eruditorum Lipsiensibus*, ipsaque noua armorum Gudianorum collectione.

II. *Singulares quoque esse in marmoribus conuctiones*, qualium haud paucas notauit idem ALIGER, e. g. CVM FERARVM LIBYCARVM. d nec hic est, quod imiteris, quum eaedem prohibeant rationes, et haec nimis archaismum piant. Licebit, ex eodem indice Reinesiano uaedam huius generis excerpere. ADQVIESCE CVI, pro *prope aliquem quiescere*, AD CVMVM AEDIFICARE, id est, *ad colophonem perucere*. COMITARI CVM ALIQVO, EX PARVO REVIT, MOLESTARI ALICVI, MONERE TAVOBOLIVM.

III. *Inprimis inscriptiones praeferre orthograhiam antiquam*, veluti OLLI pro ILLI, COERAERVNT pro CVRARVNT, ABEI pro ABI, QVOI ro CVI. (Distingui debet in inscriptionibus saeulum et artifices. V. g. e cenotaphio Pisano rthographiam constituunt NORISIVS et SCHVRZLEISCHIVS. Paucae ita accuratae. ¶ Quam ero in iisdem lapidibus diuersa sit saepe orthoraphiae ratio, ostendit in praefatione Fleetwoous. Ipsum monumentum Pisanum habet quaeiam illo saeculo fere indigna. G.) Imitari liceit, quae frequentissima reperies in bonae aetas monimentis, veluti HEIC pro *hic*, SVLPICI ro *Sulpicii*, KALENDAE pro *calendae*, EIDVS ro *idus*. Reliqua pro obsoletis habenda. Neue enim adfectationis notam effugies, si orthoraphiam vetustissimam immo et falsam aliquando in hodiernis monimentis sequendam existimaueris. Talis est vsus frequens AE pro E, e. g. CAETERIS, CAEREALIS, immo, quod mi-

 reris

reris, DIAE, COMPARAES, PACAE, PRAESBYTER, QVINQVAE pro *celeris, Cerealis, die, compares, pace, presbyter, quinque.* Eo etiam referimus promiscuum vsum B. et V. (¶ qui in libris optimis quoque frequens esse solet, v. c. in pandectis Florentinis. G.) vt ABABVS pro *abauus,* ATABVS pro *atauus,* BALERIA pro *Valeria,* VXORI BENE BIBENTI pro *vxori bene viventi,* DVVIVS, INCOMPARAVILIS, VENE MERENTI, VONAE, ¶ DVONVS, (G.) pro *dubius, incomparabilis, bene merenti, bonae,* ¶ *bonus,* (G.) Talia, quae magno numero dedit REINESIVS *in indice inscript. cap. 19.* quis sanus imitanda putet?

IIII. *Frequentissimas esse in inscriptionibus formulas quasdam,* quas merito notabis. v. c. BENE DE SE MERENTI LVBENS LVGENSQVE. Plures idem index Scaligerianus antea laudatus suppeditabit.

V. *Denique praecipue notandas esse siglas, vel vocum abbreuiationes,* de quibus singularis exstat liber SERTORII VRSATI, in IO. GEORG. GRAEVII *thesauro antiquitatum Roman. tom. XI, p. 507.* recusus. ¶ Saeculo iam secundo *de interpretandis Romanorum litteris, etc.* scripsit M. VALERIVS PROBVS, cuius liber prodiit cum notis HENR. ERNSTII, *Sorae* 1647. 4. (G.) Addi possunt indices SCALIGERI et REINESII, nec non IO. NICOLAI commentatio *de siglis veterum, Lugd. Bat.* cIↄIↄcciii. in quibus eiusmodi notae vel abbreuiationes, in lapidibus obviae, plena manu proferuntur. ¶ Aliis satisfacere potest appendix A. grammaticae Vrsinianae, quae est index siglarum ex indice Gruteri et Valerio Probo confectus, qualem etiam dedimus in *thesauro L. L.* Nieupoortus quoque *rituum Romanorum explicationi* appendicem I. de siglis subiunxit. Si in lucem prodire potuissent

…it Chriſtoph. Woltereckii labores, ille foret in…r omnium. Vid. ſupra I, 1, 9. (G.)

VIII.

Pergimus ad inſcriptiones *nouas* †), …uae, quod ad materiam adtinet, pa…um a carmine differunt *). Res omnis …l vnicam regulam redit, *non temere* …cilicet *in inſcriptione ponendam lineam, …uae non acutum quid et admirandum prae ſe …rat* **). Attamen ſi dicendum, quod …es eſt, quo magis hanc obſeruabis regu…am, eo minorem laudem reportabis ab …s, qui, quam frigida ſit illa acuminum …imia adfectatio, non ignorant.

Inſcriptionum nouarum materia, inuentio, et eloquutio.

†) ℊ Ab anno circiter 1660 vſque ad a. 1690 …nter politicos, qui videri vellent, ſaeuiit conta…io, vt de omnibus euentibus publicis inſcri…tiones ederent totis libris. Ex hoc genere …unt NIC. AVANCINI, S. I. *elogia L. imperato…um Roman. ac German. regum, Viennae* 1663. … PETR. LABBE *elogia*, et aliorum. Inprimis …*iarium Europaeum* refertum eſt eiusmodi inſcri…tionibus, quas *politicas* vocabant. Deinde ad …udimagiſtros, Vockerodtium praeſertim, do…tiſſimum de cetero virum, et alios, tranſiit, …luce Chriſt. Weiſſio, qui Petr. Labbei *elogia* edi…dit, ac praefatione ſtilum illum defendit, *Lipſ.* 1686. 8. Sed eiusdem quoque librorum appel…ationes occaſionem dederunt contemtui, vt *po…iticus* eam fere vim habere inciperet, quam illud …*cavallierement*, id eſt, negligentiae. Hodie haec conſuetudo plane eſt abolita. (G.)

*) Quaecumque ergo inuentio poemati con…ſcribendo inſeruit, eadem et inſcriptioni ſuppe…ditat materiam. Parum enim intereſt inter car…men et inſcriptionem nouam.

 **) Quum

**) Quum ergo fontes acuminum me iam fupra, fub finem *Part. I. cap. 2.* §. 63. dare me meminerim: hic quidem actum agere nolo. fed exempli loco addere fufficiet infcriptionem EMAN THESAVRI, vt, quales fint illae lautitiae, harum rerum cupidis exemplo oftendamus. Extat illa p. 319. et Iobi, quem ipfe Efaui pronepotem putat, continet elogium: (cuius finguli prope fenfus aut falfum aliquid, aut ineptum, interdum etiam in Deum hominesque iniurium continent. G.)

In arenam, o ciues!
Gemini congrediuntur athletae,
Orientis alter; alter occidui folis imperator,
Iob et Daemon.
Simplicem illum videbitis cum multiplici hofte pugnantem,
Illum femper eundem, hunc femper alium:
Qui forma carens, formas alternat.
Sed proderit Iobo aduerfarii varietas,
Toties vnum triumphaturo.
En mollium Sabaeorum fpecie fimulatus hoftis,
Iobi boues praedatur,
Haec prima daemonis velitatio, robur eneruare delicus.
Sed irrito euentu.
In flammam mutatur [illegible]arum hofpes,
Et coelo cadens, vbi ftare non potuit,
Incendit, quacunque incedit;
Et pafcentes ou[illegible]es igni depafcitur,
Hinc magicum Chaldaeorum agmen mentitus,
Camelos cum rectoribus corripit.
Suftinet hanc alteram diuinus pugil,
Qui [illegible] expeditior, quo ditior,
Aeque benignum credit numen, fiue opes adferat, fiue auferat.
Sic praedonem [illegible] de praeda non angitur,
[illegible] proxime aggreffor: iam propius,
[illegible]t regiam euertat, in centum vertitur.

Nil

Nil enim aulae nocentius vento.
Omnes turbat hic turbo, praeter illum, cui nocet;
Qui ruinas inter infractus,
Latiore coelo fruitur, dum tecta ſubſidunt.
Sed maiores ciet lacrymarum nimbos hic ventus.
Dulcem ſenis ſobolem inter epulas ruina ſepelit.
At facilius terram mouet, quam Iobum,
Qui ruente familia ſuſtinere poteſt orbitatem.
Spoliato quid ſupereſt? Vita.
Hanc tortoris imagine, cruciat, non rapit:
Vt intra corpus et cadauer medius,
Iob vitam optet, vel mortem.
Iob neutrum curat.
Et ante numen cadens aemulum ſternit, dum ſternitur,
Debellauerat; niſi defeſſus antagoniſta
Deteriorem ſibi vicarium ſufficeret, feminam.
Viro igitur vxorem delegat,
Quae poſtremam ſuis malis imponere manum ſuadeat,
Et mortem morte anteuertere.
Beneficam crederes hanc maleficam, niſi eſſet vxor,
Cui luxus eſt, debili marito carere.
Detrahit hanc pietatis laruam mariti pietas,
Ac linguam lingua retundens,
Viuere mauult, inuiſus coniugi ac ſibi;
Totiesque hoſtem verberat, quoties ſpirat.
Et nihil amaturus, praeter Deum, mortem etiam odit.
Nam poſtremis in malis,
Fortius eſt mortem arcere, quam arceſſere.
Iam inter rapinas et ruinas nudus, palmam tenet.
Sed ipſum in palmam victus inuolat daemon,
Et vltimos conatus adhibet, amicorum probra,
Hi tanta virtute, amaris ſalibus reſperſa,
Famoſis carminibus victoris famam corrumpunt.
Habet hanc felicitatem nouiſſima calamitas,
Quod nunquam extinguat: hoc vno inuidenda.

Iob omnium miſerrimus, inuidos habet amicos,
Nimirum poetas.
Tam male mordaces, vt vel vlceroſum mordeant.
Adeo inter aulicos virgines muſae laſciuiunt.
Euicit extremum hunc laborem ſtrenuus Iob.
Qui contemtus et contentus, hoſtes hoſtiis luſtrat.
Hic toto coeli theatro plauſus excitat,
Nec minore praemio, quam praelio,
Regno, liberis, opibus, duplo auctior, hos ipſe luctus cecinit:
Et calamitates calamo felices fecit.

¶ Promus condus harum lautitiarum, et ſimul dux ad hanc ſapientiam, eſt liber OCTAVII BOLDONII. Quae inde peti diſcique poſſint, titulus indicat: *Epigraphica ſeu elogia inſcriptionesque quoduis genus pangendi ratio, vbi de inſcribendis tabulis, ſymbolis, clypeis, tropaeis, donariis, obeliſcis, aris, tumulis, muſeis, hortis, villis, fontibus etc. facili methodo diſſeritur, ſubiectisque exemplis antiquis et recentibus, nonnullis etiam ex vtrisque nondum vulgatis praecepta dilucidantur. Auguſtae Peruſiae* 1660. f. (G.)

PARS

PARS III.

DE VARIIS CVLTIORIS STILI FACVLTATEM ADSEQVENDI SVBSIDIIS.

CAPVT I. DE AVCTORVM LECTIONE.

I.

Latina lingua iamdudum inter mortales conticuit. In Latio enim ipſo, vbi olim quam maxime floruit, ſenſim ita barbarorum commercio coepit inquinari, vt demum noua inde enata ſit dialectus, quam Italicam dici moris eſt *). Idem in prouinciis huius linguae fatum fuit, in quibus LVSITANICA, HISPANICA et GALLICA linguae in priſcae Latinae locum ſucceſſere **). Vt adeo nulla hodie ſit prouincia, in qua vetus illa lingua Romana ita vigeat, vt eam vſu vel conſuetudine cum prouincialibus, addiſcere poſſis ***).

Latina lingua inter demortuas reſerenda.

*) Prae-

*) Praeclare linguae Latinae μεταμορφώσεις, et vt ea fenfim in Italicam mutata fit, oftenderunt CAR. DV FRESNE in *differtatione, glossario mediae et infimae Latinitatis praemissa*, et CHR. CELLARIVS in *differtatione de linguae Italicae origine*. ¶ Conf. fupra I, 2, 7. (G.)

**) De earum linguarum natura praeclare differuit ED. BREREWOOD in *fcrutinio linguarum*, cui iungendus MORHOF. *Polyh. I, 4, 3. et 4. p. 19. fequ.*

***) Exftat libellus ἀδέσποτος, Gallice primum fcriptus, dein *Londini* clↃIↃCLXVIIII. in 12. excufus fub titulo: *An examen of the way of teaching the latin tongue to little children by vfe alone*, in quo regi fuadet auctor, vt ciuitatem aliquam Latinam inftituat, in qua folo vfu ac confuetudine linguam doceantur pueri: quod confilium etiam, quod mireris, probatur MORHOFIO, accurati iudicii viro, in *Polyh. I, 2, 9, 21. p. 461.* Sed vereor ego quidem, ne et infructuofum hoc confilium, et eadem Latinae huius ciuitatis fata futura fint, ac olim reipublicae Platonicae, quae nusquam, nifi in Platonis cerebro, exftitit. (V. c. non eft fperandum, qui Latine recte loqui poffit, eum fartorem, aut pedifequum, aut calonem nouae ciuitatis futurum. G.) Latinam linguam comparandam effe non colloquiis, fed ftilo, docet SANCTIVS in *Minerva. p. m. 859. fequ.* (¶ Abreptus in transuerfum a peruerfa confuetudine loquentium, cui dum fe opponit, nocuit illi ftudium τῆς ἀνθολκῆς. Quod vel inde apparet, quod concionatoribus etiam interdicit familiari vfu fermonis patrii. || Vid. ad §. proximum. G.)

II.

Hinc potiffimum ex auctoribus claffcis difcenda.

Ex eo vero confequitur, vt Romanae linguae puritas ac elegantia non aliunde, quam ex veteribus, qui naufragium euaferunt,

ferunt, auctoribus classicis, hauriri possint *). Quum vero multum referat, quo ordine, quaque ratione auctores euoluas **): de ea quoque re nonnulla, more nostro, monebimus.

¶ Exstat IO. NIC. FVNCCII *de lectione auctorum classicorum ad comparandam Latinae linguae facultatem necessaria liber singularis. Lemgouiae* 1730. 4. (A.)

*) Caue tibi persuadeas, ex vsu tantum et loquendi consuetudine ad Latinae linguae facultatem posse perueniri. Tantum enim abest, vt hoc fieri possit, vt potius inde nasci soleat inquinatum illud ac sordidum dicendi genus, quo monachi maxime, nec non Poloni et Hungari delectantur. Quo fit, vt Itali, Latinae elegantiae studiosiores; a sermonibus Latinis etiam cum viris doctis de industria abstineant, ne dictio aliquid ex idiotismo vernaculae trahat, quem etiam viri, quamuis eloquentissimi, in colloquiis vix effugiunt. (Praesertim ob magnam illam patrii sermonis cum Latina lingua similitudinem. Vid. quae ad I, 2, 7. n. 1. diximus. G.) Neque sola scriptione Latinae eloquentiae facultatem adsequimur. Quid enim iuuabit scribere, nisi antea ipsam linguae indolem ac genium animo conceperis? Id vero qua alia ratione consequi possis, quam lectis diligenter auctoribus, ego quidem vix intelligo. (Paullo distinctius hac de re videndum est, si pronunciare aliquid velimus. Nobis ita videbatur. I. Ex vsu solo loquendi in nulla lingua disces scribere, accurate scribere. Satis hoc apparet in plebe, mulieribus, ¶ loquentibus saepe prudenter, absurde scribentibus. II. Sed ex vsu loquendi loqui disces, vt loquuntur ii, a quibus didiceris. III. Qui igitur volunt aliquando loqui Latine, iis cum idoneis hominibus loqui prodest. IV. Immo etiam ad intelli-

telligendum et ſcribendum tantum confert, quantum in vigentibus hodie linguis conferre quotidi experimur. V. Sed ad hoc, vt accurate et ornate ſcribere poſſimus, inſuper opus eſt lectione et iis, quae mox dicentur ab auctore, remediis. VI. Habitus male loquendi nocet ſcribere accurate volentibus. VII. Ceterum ſunt tres gradus, ſimul quidem tractandi, ſed ordine, quo eo indicamus, perficiendi in adultis, a) intelligere b) ſcribere, c) loqui. VIII. In infantibus inuerti ordo poteſt, et res modo illo naturali tractari quo alias linguas diſcimus. IX. Sed illud tum demum fiet, quum idoneis praemiis inuitati idonei homines paruorum inſtitutioni praeficientur. ¶ Haec non temere dici, ſatis docet experientia Mich. Montani, Albert. Gentilis, etc. X. Ad grammaticam certe admitti non debent, niſi qui ex lectione et interpretatione facilium librorum qualemcumque facultatem linguae adepti, et analogiae aſſuefactione ipſa compotes facti ſunt: quod viderunt ii, qui grammaticas Latinas, Latino ſermone conſcriptas, dedere, quas ſcilicet non putarent adhibitum iri, niſi a linguae Latinae vtcumque vſu peritis. G.)

**) Sunt equidem, qui ſolum legendum CICERONEM exiſtimant. Verum Ciceronianos illos, ſi diis placet, iam dudum exagitarunt viri cordatiſſimi. ¶ Inprimis Eraſmus Roterod. item Taubmannus *de L. L.* Vid. ſupra I, 2, 12. fin. (G.) Alii omnes auctores eo, quo ſcripſerunt, ordine, id eſt, ſecundum aetatum, in quas inciderunt, ſeriem legi iubent, qua ratione vſum ferunt CL. SALMASIVM. (Et ad ipſarum rerum cognitionem nihil poteſt fieri accommodatius. G.) Sed inde, (¶ ſi nempe fiat ad ſtilum formandum, G.) non poteſt non inaequale ac frigidum naſci dicendi genus, quod nec magnus ille criticus ſemper euitare potuit. Eo itaque ordine vtendum puto, vt ſenſim ad perfectionem lin-

linguae perueniamus, et auctor vnus alteri velvti viam sternat; quo facilius intelligi ac in succum ac sanguinem verti possit.

III.

Quod ad ordinem huius lectionis adtinet, semper mihi se probauit TANAQVILLI FABRI methodus, tanto magis admiranda, quanto iucundius eius experimentum in ipso filio cepit, quem, a decimo aetatis anno ad decimum quartum, hac ratione ita vtraque lingua expoliuit, vt cum viris certare posset *). Nos vero, quamuis FABRVM non per omnia sequuti, FABRI tamen methodo praecipuos Latinae linguae auctores ita disponemus, vt quatuor cursibus ille ambitus absolui, ex prioribus semper animus ad posteriorum intelligentiam praeparari possit.

In lectione auctorum certum ordinem commendauit TAN. FABER.

*) Mentionem huius methodi aliquoties facit FABER in epistolis, sed postea etiam adcuratius descripsit in libello: *Methode pour commencer les humanités Grecques et Latines, Salmurii* cIↄIↄLXXII. 12. (recul. *dans les memoires de litterature par Mr. Sallengre,* Tom. II. P. II. p. 62. sqq. G.) ex quo tractatu pleraque excerpsit, et *Polyhistori* suo intexuit MORHOF. *Part. I. lib. II. cap. 9. n. 44. sequ.* Hanc methodum ergo et nos sequemur, sed ea vsi libertate, vt in ipso auctorum ordine pleraque, nostro arbitrio, mutemus. (Potest methodus ista tota adhiberi in institutione vnius, aut paucorum aequalium, in publica schola Germaniae, vt vulgo esse solent, non potest, & ob defectum librorum, et quia subinde succedunt alii. G.)

IIII.

IIII.

Qui auctores primo curſu perlegendi?

Primo itaque curſu, in quo ſingulai cura ac diligentia opus eſſe videtur PHAEDRI fabulas, POMPONI MELAE geographiam, EVTRO PIVM et CORNELIVM NEPO TEM euoluendos ſuaſerim. *Ex primi* enim auctore vocum phraſiumque aliqu copia, *ex ſecundo* geographiae veteris notitia, *ex tertio* hiſtoria Romana, *ex vltimi* denique hiſtoriae Graecae non minima pars poterit hauriri. His vero praeſidiis praemunitus, facile, ex mea quidem ſententia, reliquos auctores omnes facilius intelliget.

Phaedrus.

Equidem FABER, pueri ſe accommodans ingenio, loco PHAEDRI, quem difficiliorem pro tironum captu iudicabat, capita aliquot ex euangelio IOANNIS propoſuit †. Sed non deſunt mihi rationes, quare hoc conſilium minus commendandum putem. Inquinatior eſt interpretis, quem vulgatum vocant, Latinitas, quam vt ab ea auſpicium fieri poſſit Latinae linguae: et nimis altas radices agunt, quae iſta aetate imbibimus. Nec video, quid in PHAEDRI fabulis difficilius videri poſſit. Argumentum earum, ſi pauca paullo obſceniora omiſeris, puerile eſt, ac ſumma cum voluptate coniunctum. Stilus tenuis, et plane talis, quali in familiari ſermone vtebantur Romani. Summa quoque in his fabulis eſt orationis puritas, nec iudicium ſuum eruditis vmquam probauit SCIOPPIVS, qui neſcio quem Thraciſmum in PHAEDRI ſtilo ſibi ſubolere viſus eſt. Videatur SCHEFFERVS *in vita Phaedri*, eius fabulis praemiſſa, et MORHOFIVS *de Patauinitate Liuii, p. 159.* Inter minores

PHAE-

PHAEDRI editiones praestant IO. CHRISTOPH. WOLFFII, quae prodiit *Flensburgi* cIↃIↃCCVIIII. 8. et PETRI BVRMANNI, quae prodiit *Hagae Comitum* cIↃIↃCCXVIIII. 12. Inter maiores duae *Burmannianae*, prima, quae cum integris commentariis GVDII, RITTERSHVSII, RIGALTII, NEVELETI, HEINSII, SCHEFFERI, PRASCHII, et excerptis aliorum prodiit *Vltraiecti* cIↃIↃCCXVIII. 8. mai. et altera, quae cum commentario nouo ipsius BVRMANNI prodiit *Leidae* cIↃIↃCCXXVII. 4. mai. ¶ Hic commentarius et praefatio salutares sunt contra emendandi scabiem. (G.)

†) (Rectissime Faber, et quisquis pueros velut a gremio formandos accipit. In Phaedro certe traiectiones quaedam et breuitas obscuritatem adferunt. Hodie ad initia illa tenerorum nihil accommodatius *historiis sacris* HVBNERIANIS, Castellionea Latinitate a KRIGELIO donatis; ac deinde ipsa interpretatione CASTELLIONIS, de qua supra dictum §. 12. extr. *Epistolae Ioannis* ob simplicitatem orationis et repetitionem eorumdem verborum, grammaticis initiis accommodatissimae sunt. Sed ad haec post vsum demum aliquem accedendum. G.)

Geographiae caussa Phaedro subiungimus POMPONIVM MELAM, Claudiani aeui scriptorem. Ex eo enim non solum terrarum situs addisci, verum etiam vocum phrasiumque copia non parum poterit locupletari. Latinitas enim huius auctoris, etsi non adeo elegans et florida, pura tamen est, et satis castigata, id quod profecto tironibus praecipue vtile est. Inter meliores editiones est ISAACI VOSSII, cui IAC. GRONOVIVS suam opposuit editionem, in qua potissimum CLAVDIVM SALMASIVM aduersus VOSSII censuras insigni, et familiari Gronouiano calamo, acrimonia vindicauit. Sed et hoc non impune tulit, siquidem VOSSIVS *adpendicem ob-* *Pomponius Mela.*

seruationum ad MELAM *Londini* publici iuris fecit. Denique huic πάντα περὶ πάντων reddidi IAC. GRONOVIVS. Nouissime prodiit cum notis integris HERMOLAI BARBARI, PETR. IO. OLIVARII, FREDENANDI NONII PINTIANI, PETR. CIACCONII, ANDR. SCHOTTI, ISAACI VOSSII et IAC. GRONOVII, curante ABRAH. GRONOVIO *Lugd. Batau.* 1722. 8. mai. (In vsum pueritiae recudendum curauit ad exemplar GRONOVII, et *indicibus* commodissimis instruxit vir doctus M. HENR. ADAM. MEISNERVS, *Curiae Variscorum* cIↃIↃCCXXXVIII. 8. G.) In hac tamen editione non omnia, quae VOSSIVS aduersus GRONOVIVM monuit, exstare, viri docti monuerunt. ¶ Omissa est appendix Vossiana, *Lond.* 1686. 4. (G.) Indignam tantis viris dixeris hanc litem, et plane pudendam, nisi nobis tot elegantes POMPONII editiones, totque obseruationes vtilissimas peperisset.

Eutropius. EVTROPIVM, quamuis sequioris aeui historicum, vel ideo subiungendum MELAE duximus, quod nullus exstat scriptor, qui stilo simpliciore historiam Romanam ab ipsis vrbis primordiis, ad occasum paene occidentalis imperii vsque tradiderit. Romanae vero historiae cognitione non poterit is carere, qui se ad reliquorum scriptorum lectionem accingit. Accedit, quod iam habet in hoc auctore tiro, in quo geographiae veteris, quam a MELA edoctus fuerat, vsum perspiciat. Latinitas est simplex, et nonnumquam satis tersa, vt adeo et vocum phrasiumque copia legendo illo possit augeri. Si quid ex saeculi genio naeui trahit auctor, facile illud notari euitarique poterit, si iungantur notae CHRISTOPH. CELLARII, in quibus illi lapsus adcurate notantur. Quare et eius editionem prae ceteris commendandam existimamus. Nouissime EVTROPIVM cum *metaphrasi Graeca* PAEANII, (¶ quae praeparatio est optima ad Graecos historiae

riae Romanae ſcriptores, G.) et notis integris ELIAE VINETI, HENR. GLAREANI, TANAQVILLI et ANNAE FABRI, THOM. HEARNII, item ſelectis FRID. SYLBVRGII et CHRIST. CELLARII edidit SIGEBERTVS HAVERCAMPVS, *Lugd. Bat.* cIↄIↄccxxviiii. 8. mai. qui et ſuas, et CHRISTOPH. AVG. HEVMANNI notas adiecit, in qua tamen editione multa itidem viri docti deſiderant.

Subiicimus Eutropio CORNELIVM NEPOTEM, idque ob multas rationes. Nam primo, ſi quid ex Eutropio aeruginis haereat, illud eius lectione facile poterit abſtergi: deinde ex eo inſignis parabitur elegantiſſimarum loquutionum copia. Denique eadem opera ex Graeca et Punica hiſtoria tantum addiſcet tiro, quantum ſatis erit ad ſequentes auctores tanto facilius intelligendos. ¶ Plura, quam vulgus videt, diſci ex hoc ſcriptore poſſunt. Atticus ediſcendus eſt, e quo vita Romanorum publica et priuata, ſtatus tempore Ciceronis, et multa alia, ſi bonus doctor contingat, cognoſci queunt. (G.) Editiones exſtant innumerae: ſed ego, quod ad hunc vſum adtinet, *Cellarianam* reliquis exiſtimo longe anteponendam. Optima editio eſt, quam cum notis integris IANI GEBHARDI, HENR. ERNSTII et IO. ANDR. BOSII, et ſelectis ANDR. SCHOTTI, DIONYSII LAMBINI, GILBERTI LONGOLII, HIER. MAGII, IO. SAVARONIS, aliorumque doctorum, nec non excerptis PETRI DANIELIS, et indice locupletiſſimo omnium vocabulorum, ſtudio et opera IO. ANDR. BOSII confecto, edidit AVGVSTINVS VAN STAVEREN, *Lugd. Bat.* cIↄIↄccxxxiiii. 8. mai. (Nihil eſt curſoriae lectioni et vſui ſcholarum, quin virorum etiam, accommodatius editione IO. MICH. HEVSINGERI, *Iſenaci* cIↄIↄccxxxvii. 8. G.)

Cornelius Nepos.

V.

Qui secundo? Emensus hoc iter tiro, iamque t[c] adminiculis ad maiora instructus, alte[rum] auspicabitur cursum, quo TEREN[TIVM], CICERONIS *epistolas* et *li-bros* aliquot *philosophicos*, nec non IV[LIVM] CAESAREM et MINVCIV[M] FELICEM diurna nocturnaque man[u] versabit.

Terentius. Qui superiore cursu commendati sunt aucto[res], ad puritatem pertinent: danda ergo poste[a] erit opera, vt et concinnitatem elegantiamqu[e] veterum imitemur, et huc pertinent auctores i[n] hanc classem relati. TERENTIO enim nihi[l] potest reperiri elegantius. Phrasis eius, si a[b] archaismis quibusdam discesseris, non solum pura sed et nitida est, quod ipse, quamuis alioqui[n] modestissimus, in *praefatione Heautontimorume-ni* prae se ferre non dubitat. Vnde lector ian[i] sensim elegantiae adsuescet, quae in Latino ill[o] scriptore est maxima, ceu vel ex *chrestomathi[a] Terentiana*, editioni BOECLERI, *Argent.* cIↃIↃ[C] LVII. 8. adiecta, adparet. Quare haec editio e[t] *Lindenbrogiana*, quae cIↃIↃCXXIII. 4. prodiit reliquis omnibus anteferenda videtur, maxime quum posterior veteris grammatici, AELII DO-NATI, *scholia* in TERENTIVM simul exhibeat Add. BARTH. *aduers. lib. VIIII.*. Splendidissim[a] editio est, quam *commentario perpetuo* illustra-vit, et cum AELII DONATI, EVGRAPHII, CAL-PHVRNII et FRID. LINDENBRVCHII *obseruatio-nibus* edidit ARN. HENR. WESTERHOVIVS, *Ha-gae Comitum* cIↃIↃCCXXVI. *duob. volum.* 4. *mai.* Contractiorem hanc omissis aliis cum *interpreta-tione* DONATI et CALPHVRNII, vt et *commentari[o] perpetuo*, idem auctor postea edidit *Hagae Co-mitum* cIↃIↃCCXXXII. 8. *mai.* (Criticae artis stu-diosis, et metri comici rationem discere volenti-bus

ius, super omnes commendanda editio RICH. BENTLEII, quae cum PHAEDRO et P. SYRI *aliorumque veterum sententiis iterum* prodiit Amstelaed. cIↄIↄccxxvii. 4. ¶ [Ad intelligendum recte comicum nostrum plurimum sane facit Daceriae versio Gallica. Quanti semper maximi quique viri fecerint Terentium, non solum indicio sunt, quae de Caselio, Scaligero, Grotio, narrat MORHOF. *Polyh.* I, 4, 11, 6. sed etiam, quod] Vitebergae professio Terentii a Friderico sapiente constituta est, et Greg. Pontanus cancellarius post catechismum primas detulit eidem, apud SECKEND. *histor. Luther.* III, 17, 68. p. 198. inprimis admirabilis est in eo, quod τὸ πρέπον et ἦθος vbique eximie obseruat. G.)

Vt Terentius elegantiae Romanae: ita CICERO concinnae pariter ac fusae orationis gustu nos imbuit. Hinc merito iam eius epistolae in manibus erunt, in quibus et elegantia, et ars periodica tanta adparet, vt facundiam ex earum lectione se adsequutos multi fateantur, et in his HERMANNVS BVSCHIVS apud FREINSHEMIVM *orat. IIII. p. 46.* Conf. MVRET. *part. II. orat. XVI.* vbi Ciceronianarum epistolarum vsum et praestantiam egregie demonstrat. (Quod etiam a me peculiari programmate factum. G.) Nec ideo difficilis amplius erit harum epistolarum lectio ei, qui iam non poenitendam historiae Romanae et geographiae antiquae partem primo cursu ex Eutropio et Pomponio Mela sibi reddiderit familiarem. Selectu tamen et ordine hic quoque opus est. Merito ergo I. *epistolis ad Atticum*, in quibus CICERO ἀττικίζει, praefero *epistolas ad diuersos*, nec non *ad Quintum fratrem.* II. In his ipsis omitti possunt eae, quae a Coelio, nec non a Tirone scriptae sunt: seligendae vero inprimis III. epistolae, quas in proconsulatu scripsit. Iis enim nihil solet esse elegantius. Denique IIII. comparanda eiusmodi Ciceronis epistolae.

editio, in qua ordine chronologico epiſtolae dis-
poſitae ſunt, (§ vt *Reimmanniana*, ſed qui ali-
omnia melius poterat, quam Ciceronem illuſtra-
re, || vel quae indicem illius ordinis adiectum
habet, vt illae, quas ſtatim laudabimus, et VER-
BVRGIANA. G.) Ita enim lectio eo facilior eri
ob hiſtoriae nexum, et continuam ſeriem. Re-
liquis tamen editionibus palmam iure quodam
ſuo praeripiunt *Cellariana*, quae vna cum GOTT-
LIEB CORTII *adnotationibus* nouiſſime prodiit
Lipſiae cIↄIↄccxxxv. 8. *Bengeliana*, quam *ii*
inſtruxit rebus, quae ad interpretationem imita-
tionemque pertinent, IO. ALB. BENGELIVS, *Stut-*
gardiae cIↄIↄccxviiii. 8. *mai.* et (FVNCCIANA
cIↄIↄccxxxviii. 8. Sed omnium procul dubio
praeſtantiſſima G.) *Graeuiana*, quae cum *notis*
integris PETR. VICTORII, PAVLLI MANVTII
HIER. RAGAZONII, D. LAMBINI, FVLV. VRSINI
nec non ſelectis IO. FRID. GRONOVII, *et aliorum*
vt et cum IO. GEORG. GRAEVII *animaduerſio-*
nibus, et *ex eiusdem recenſione* prodiit *Amſtelod.*
cIↄIↄcLxxxxiii. *duob. voll. 8. mai.* (Certe ſine
Manutii commentariis aggredi interpretationem
epiſtolarum Ciceronis veto, niſi qui ipſe ſit hi-
ſtoriae et antiquitatis Romanae conſultiſſimus
§ Manutius aetatem conſumſerat in συγχρόνοις
Parauerat ſibi indices omnium perſonarum, ma-
giſtratuum, etc. G.)

Epiſtolae ad Atticum § ſunt contexta paene
hiſtoria temporis Ciceronis a conſulatu, ſed non
admittunt niſi exercitatos, (G.) optime prodie-
runt *Amſtelodami* cIↄIↄcLxxxiiii. *duob. volum.*
in 8. mai. ex recenſione IO. GEORG. GRAEVII, *et*
cum notis integris P. VICTORII, PAVLLI MANV-
TII, MALAESPINAE, LAMBINI, FVLV. VRSINI,
SIMON. BOSII, *e chirographo eius auctioribus*
FRANC. IVNII et POPMAE, *ineditis item antea*
IS. CASAVBONI, MVRETI et IO. FRID. GRONO-
VII, *ſelectisque* CORRADI, *atque aliorum.*

Eius-

Eiusdem *epiſtolarum ad Q. fratrem libri tres, et ad Brutum liber vnus, cum notis integris* PETR. VICTORII, PAVLLI MANVTII, LEON. MALAESPINAE, D. LAMBINI, F. VRSINI, FR. IVNII, IAN. GRVTERI et IAC. GRONOVII, nec non FRANC. HOTOMANI *commentario in epiſtolam* primam *de prouincia adminiſtranda.* Adiectus eſt *ad Marcum Tullium fratrem de petitione conſulatus liber, cum integro commentario* VALERII PALERMI VERONENSIS, prodierunt *Hagae Comitum* cIↃIↃccxxv. 8. *mai.*

Libris philoſophicis reliquis praemittendos ego iudicarim *Catonem Maiorem* et *Laelium*, ob facilitatem. His deinde ſubiiciendos ſuaſerim *libros de officiis*, ob adcuratam eloquutionem et concinnitatem egregiam, quam ipſe CICERO in *prooemio* filio ad comparandam linguae Latinae facultatem profuturam iudicat. Proximos eſſe iuſſerim *libros de diuinatione*, ¶ hos legere conſultius videtur poſt *libros de natura deorum*, (G.) et *de finibus bonorum et malorum*, ex quibus, ¶ et praecipue *academicis*, (G.) praeter Latinitatis elegantiam hauriri poterit inſignis hiſtoriae philoſophicae cognitio, qua plane non poteſt carere, qui reliqua opera philoſophica Ciceronis euoluere ſtatuit. *Ciceronis libri philoſophici.*

Libri tres de officiis, Cato maior, Laelius, paradoxa, ſomnium Scipionis ex recenſione IO. GEORG. GRAEVII, *cum eiusdem animaduerſionibus et notis integris* A. LAMBINI, F. VRSINI, C. LANGII, GER. FABRITII, A. MANVTII, *ſelectisque aliorum*, prodierunt *Lugd. Bat.* cIↃIↃccx. *duob. vol. 8. mai.* (Nouam editionem debemus ab A. cIↃIↃccxxxviii. ZACH. PEARCE. 8. ¶ In his tamen libris ordo non ſatis eſt philoſophicus, nec principia ſatis cohaerent: ſed ſingulae chriae ſunt, praeſtantiſſimae plerumque. G.)

Libri II. de diuinatione, et liber I. de fato cum notis integris PAVLLI MANVTII, P. VICTO-

RII, I. CAMERARII, D. LAMBINI, F. VRSINI, HADR. TVRNEBI et IO. DAVISII prodierunt *Cantabrigiae* cIↃIↃCCXXI. 8. *mai.*

CICERONIS *opera, quae exſtant, omnia* adcuratiſſime edita ſunt a IAC. GRONOVIO *cum notis integris* IANI GVILIELMII et IANI GRVTERI, vt et ASCONIO PEDIANO et *veteri ſcholiaſte*, *Lugd. Bat.* cIↃIↃCLXXXXII. 4. et 12. (Splendido typo et forma oculis commodiſſima eſt VERBVRGIANA, *Amſtelaed.* cIↃIↃCCXXIV. fol. 4. et 12. ſimul excuſa, in qua ad Gronouianam (non totam) adiectae ſunt notae P. VICTORII, I. CAMERARII, F. VRSINI *integrae*, *aliorum* vero *ſelectae.* ¶ Reprehendit tamen Dauiſius in *praefatione* ad Cic. *de finibus.* || Vtiliſſima et lectioni curſoriae accommodatiſſima eſt, quae ſtudio IO. AVG. ERNESTI prodiit *Lipſiae* cIↃIↃCCXXXVIIII. 8 mai. 5 voll. quorum vltimum, *clavis Ciceroniana*, indices continet, qui commentarii perpetui vices implere commode poſſunt; laborioſius vtiliusque opus, quam ſpecioſius, quo immortaliter de litteris noſtris meritus eſt vir clariſſimus. Magnificentiſſimam editionem anno cIↃIↃCCXLI. 4. in vſum Delphini procurare coepit OLIVETVS, vbi contextus orationis, cum varietate editionum principum, ſeparatim ponitur, delectus annotationum, veteri more reuocato, ad finem reiicitur. Adhibita hic frequenter eſt laudata modo ERNESTI editio. OLIVETIANA mox recuſa Geneuae IX. tomis. 4. in qua annotationes ſub textum reuocatae. G.)

Iulius Caeſar. Perlectis Ciceronis epiſtolis iam perſpicuus admodum, et intellectu facilior videbitur IVLIVS CAESAR, maxime in libris *de bello ciuili*, quos illis *de bello Gallico* praemittendos arbitror. Tota enim illa hiſtoria partim ex Eutropio, partim ex Ciceronis epiſtolis memoriae ſuccurret. Stilus eius, ¶ quem ad Longini diſciplinam expendit Bergerus *de naturali pulchritudine orationis*,

(G.)

(G.) eſt elegans, ſed ſimplex, vnde eum ideo Ciceroni ſubiungendum puto, quod quidquid redundantis copiae ex lectione Ciceronis & quarumdam orationum, vid. ſupra I, 2, 40. (G.) forſan haeſerit, lecto CAESARE, poſſit abſtergi. Optima editio eſt, quae *cum animaduerſionibus integris* DION. VOSSII, IO. DAVISII, *aliorumque variis notis ex muſeo* IO. GEORG. GRAEVII prodiit *Lugd. Bat.* cIↄIↄCCXIII. 8. mai. (Regia magnificentia typorum et imaginum exornauit SAM. CLARCKE *Lond.* cIↄIↄCCXII. *fol. mai.* adiectis LXXX. tabulis aere expreſſis. Pleniſſima eſt OVDENDORPIANA cIↄIↄCCXXXVII. 4. quae integras DION. VOSSII, IO. DAVISII et SAM. CLARCKII *notas*, et collationem plurimorum MSS. continet, editoris annotationibus intextam. G.)

Quum omnes, quos commendauimus, auctores profano deorum cultu ſeſe polluerint, merito iam his ſubiungimus MINVCIVM FELICEM, chriſtianum ſcriptorem, quum ille et elegantiae, et concinnitatis ſit ſtudioſiſſimus. Duae vero ſunt huius conſilii mei rationes. Nam praeterquam, quod inde noſtrae religionis principia ac myſteria ſtilo elegantiore exprimere diſcimus: dialogus iſte, quem *Octauium* inſcripſit, etiam bonam partem mythologiae continet, adeoque viam ſternit ad lectionem *Ciceronis de natura deorum*, et poetarum, in quibus mythologia vtramque paginam facit. Attamen ei, qui cum fructu lecturus eſt MINVCIVM, ſuaſerim, vt ſimul ad manus habeat IVLII HYGINI *fabulas*, & IO. BOCCATII *genealogias deorum*, (G.) vel NATALIS COMITIS *mythologiam*, vel alium ex eiusmodi ſcriptoribus mythicis, e quibus veteres coniunctim prodierunt *Amſtelod.* cIↄIↄCLXXXI. 8. (curis ſecundis THOM. MVNCKERI. Auctior ſplendidiorque editio *Amſtel.* an. cIↄIↄCCXLII. 4. debetur AVG. VAN STAVEREN, qui tamen indi- **Minucius Felix.**

cem vnum alterumque omisit non bene. Inter paruos huius argumenti libellos FR. POMEY *Pantheum mythicum* tironibus commendandum ob facilem methodum, imaginesque deorum additas, quarum ope statuas, picturas, nummos facilius intelligunt. G.) Ceterum MINVCIVM nitidissime ediderunt CELLARIVS, ¶ in vsum scholarum aliquoties, (G.) et IAC. GRONOVIVS, *Lugd. Bat.* cIↄIↄccvIIII. 8. *mai.* ¶ Nuper vero *cum notis variorum selectis atque etiam suis* IO. GOTTLIEB. LINDNERVS, *cum praefatione* IO. AVG. ERNESTI, *Longosalissae* MDCCLX. 8. (A.)

VI.

Qui tertio? In tertio auctorum cursu ad stili differentiam respicio. Hinc in manibus iam erunt SALLVSTIVS, CICERONIS *orationes selectiores*, LIVIVS, SVETONIVS, PLINII *panegyricus*, TACITVS, CVRTIVS, PLAVTVS, SENECAE *aliquot libri philosophici*, et denique LACTANTIVS. Si cui non vacat tam vastos auctores, totos perlegere: ei potiores inde partes decerpere licebit.

Sallustius. Vt stili vere *Attici* formam animo concipias, commendanda erit lectio C. CRISPI SALLVSTII. Nemo enim fere Atticam Thucydidis dictionem inter Latinos illo adcuratius expressit. ¶ Quod obseruarunt iam VELL. PATERC. II, 36, 2. et SENECA *Controu.* IV, 24. (A.) Tribus verbis integras explet sententias, non circumducit, non interponit, ¶ quod facit in orationibus Thucydides, (G.) asyndetis frequentissime vtitur, et vbique adstrictior adparet. Vid. LEO ALLATIVS *de erroribus magnorum virorum in dicendo p. 36.* vbi sententiam SCALIGERI, breuitatem SALLVSTIO *lib. IIII. poet. cap. 24.* negantis, refellit.

¶ Nem-

❡ Nempe breuis eſt, qui abruptis verbis vtitur, et quaedam reticet intelligenda a lectore. (G.) Verborum tamen obſoletorum atque archaiſmorum nonnumquam adfectator eſt, quod merito in eo reprehendit SCIOPPIVS *de exercit. rhet. generib. p. 13. ſequ.* Omnibus editionibus palmam praeripiunt *Waſſiana*, quam *cum notis integris* GLAREANI, RIVII, CIACCONII, GRVTERI, CARRIONIS, MANVTII, PVTSCHII, DOVSAE, *et ſelectis* CASTALIONAEI, CORN. et AVSON. POPMAE, IANI MELLERII, PALMERII, FVLVII VRSINI, IO. FRID. GRONOVII, PETRI VICTORII, cet. edidit IOSEPH. WASSE, *Cantabrigiae* cIↃIↃccx. in 4. (recuſa et aucta ſtudio HAVERCAMPI, cIↃIↃ ccxxxiii. G.) et ea, quam adnotationibus (ſuis tantum, ſed copioſis et doctis, G.) illuſtrauit GOTTLIEB CORTIVS, ac edidit *Lipſiae* cIↃIↃcc xxiiii. 4.

Stili *Rhodii* et *Aſiatici*, nec non *oratorii morati* et *concitati* indoles optime ex CICERONIS *orationibus* elucet. Vnde ad earum lectionem merito nunc ſe accinget elegantioris ſtili ſtudioſus. Selectas vero commendo, quales ſunt *pro S. Roſcio Amerino, pro Archia poeta, pro M. Marcello, pro Q. Ligario, pro lege Manilia, pro T. Annio Milone, Philippica ſecunda*, et quaedam aliae, coniunctim aliquoties editae. Prae ceteris tamen adoleſcentibus CHRIST. CELLARII editio, ob diſpoſitiones, notas et indices commendari meretur. (❡ Item *Heumanniana.* || Omnium orationum pleniſſima optimaque editio I. G. GRAEVII, *VI. voll. 8. cum notis* omnium praecipuis, inprimis MANVTII. ❡ Ceterum hic debebat Auctor memorare etiam Ciceronis oratorios libros, et reliqua omnia. Certe Plautum, Tacitum, Plinium, ante Ciceronis omnia perlecta, nihil opus eſt legere. Et ipſas epiſtolas Ciceronis ad Atticum non legendas puto, antequam reliqua ſint cognita. G.) *Ciceronis orationes.*

Liuius. LIVII stilus est *Rhodius, elegans* et *grauis.* Hinc vt et hi dicendi characteres exemplo quodam perspiciantur: merito decas aliqua huius praestantissimi scriptoris erit euoluenda. Vberius de eius stilo disputatum est a MORHOFIO in *dissertatione de Patauinitate Liuii.* Optima editio est IO. FRID. GRONOVII, quae tertium emendatissime prodiit *Amstelod.* cIↃIↃCLXXVIIII. 8. *mai. vol. III.* (Hanc fundamento quasi substratam *supplementis* FREINSHEMIANIS, et incredibili vi suarum alienarumque obseruationum auxit ARN. DRAKENBORCH, *cuius* tomus vltimus f. *VII.* prodiit *Amstelodami* cIↃIↃCCXXXVI. 4. ¶ Tales editiones valent ad integritatem scriptorum seruandam, ne impune grassari possint criticastri. || Suas tantum dedit notas, sed *supplementa* FREINSHEMIANA adiecit I. B. L. CREVIER *Paris.* cIↃIↃCCXXXVI. 4. ¶ [Commodissima est EIVSDEM editio minor VI. voll. 8. sine *supplementis* FREINSH. et cum notis breuibus.] || IO. CLERICI editio repetita, *Lips.* cIↃIↃCCXXXV. 8. 3 voll. lectioni cursoriae apta, de qua praefatus sum. G.)

Suetonius. *Tenuis* stili effigiem sistit SVETONIVS, saeculi II. scriptor, qui nusquam adsurgit, semper humi repit, ¶ qui scilicet vitam potius priuatam caesarum, quam res gestas, persequatur: e quo proinde προσωπογραφία et vitae ratio disci potest monstrorum etiam, Caligulae, Neronis, Domitiani. (G.) Praestantissima editio est, quam cum notis integris IO. BAPT. EGNATII, HENR. GLAREANI, LAEVINI TORRENTII, FVLV. VRSINI, IS. CASAVBONI, IANI GRVTERI, THEOD. MARCILII, IO. GE. GRAEVII, CAR. PATINI, (qui ex numismatibus illustrauit), *et selectis aliorum* edidit vir magnus PETRVS BVRMANNVS, *qui et suas adnotationes addidit.* ¶ Postquam XXX. annis fere singulis illum interpretatus erat. (G.) Prodiit haec editio *Amstelod.* cIↃIↃCCXXXVI. in 4.

mai.

mai. duob. voll. (Multum bonae frugis ſperamus a ſtudio IO. AVG. ERNESTI, qui nouae editionis ſpem fecit. ❡ Cui ſatisfactum eſt *Lipſiae* cIɔIɔcc XXXXVIII. 8. (A.)

Eodem tempore, quo Suetonium floruiſſe conſtat, ſtili *ſublimis* exemplum egregium dedit PLINIVS iunior, conſcripto admirabili *panegyrico*, cui parem vix habet Romana antiquitas, cuius editionem tandem dedit V. Cl. CHR. GOTTLIEB SCHWARZIVS, *Norib.* cIɔIɔccXXXVI. 4. et longae exſpectationi ſatisfecit cumulate. Sed et *Attici* atque *acuti* ſtili ſpecimen edidit PLINIVS, maxime in *epiſtolis*, de quibus tamen iam ſupra iudicium noſtrum dedimus. Optima editio eſt *Cortiana*, quae *cum notis ſelectis* IO. MARIAE CATANAEI, IAC. SCHEGKII, IAC. SIRMONDI, IS. CASAVBONI, HENR. STEPHANI, CONR. RITTERSHVSII, CLAVDII MINOIS, CASP. BARTHII, AVG. BVCHNERI, IO. SCHEFFERI, IO. FRID. GRONOVII, CHRIST. CELLARII, GOTTL. CORTII, et PAVLLI DAN. LONGOLII prodiit *Amſtelod.* cIɔIɔ ccXXXIIII. 4. *mai.* (Eadem ratione *Panegyricus* editus ſtudio IO. ARNTZENII, *Amſtelodami* cIɔIɔccXXXIIII. 4. Eumdem *Panegyricum* minuto, ſed eleganti typo edidi *Goettingae* cIɔIɔcc XXXV. 8. *epiſtolas* autem *et panegyricum cum notis perpetuis*, *Lipſ.* cIɔIɔccXXXIX. 8. G.) *Plinius.*

In TACITO praeter acumen etiam σεμνότητα ſeu *grauitatem ſtili* maxime commendant eruditi: idque nemo, niſi in iſtius lectione plane hoſpes inficias iuerit. ❡ Vid. ſupra I, 2, 51. (G.) Vnde non moramur CASP. SCIOPPIVM, ANDR. ALCIATVM, et AEMIL. FERRETVM, quibus ſoloecus iſte auctor, et plane e iuuenum manibus excutiendus videtur. Vid. VOSSIVS *de hiſtor. Latin.* I, 3. ❡ Communi iudicio eruditiſſimi ſuae aetatis fuerunt Tacitus et Plinius iunior. Breuitas illius aliquantum abrupta, prudentiae quamdam et doctae inuidiae ſpeciem praebet. Nimis ipſe *Tacitus.*

ipfe videtur callidus interpres aut calumniator confiliorum; nimis forte illum callidum nonnumquam faciunt politici interpretes, eum putantes nimis argutum, et fecretis cauffis affignare, quae forte fortuna ita euenerint. (G.) Inter TACITI editiones reliquis palmam dubiam reddit, immo praeripit, praeclara illa, quam ex noua parentis fui IAC. GRONOVII ad MS. Florentinum recognitione excudi curauit ABRAH. GRONOVIVS, *Lugd. Bat.* cIↄIↄccxx. 4. *mai. cum notis integris* B. RHENANI, F. VRSINI, MVRETI, IOSIAE MERCERII, IVSTI LIPSII, VALENTIS ACIDALII, CVRTII PICHENAE, IANI GRVTERI, HVG. GROTII, IO. FREINSHEMII, IO. FRID. GRONOVII, IAC. GRONOVII et IO. IENSII; *selectis* autem ALCIATI, AVRELII, BARCLAII, BOXHORNII, COLERI, MARCELLI DONATI, FERRETI, GVTHERII, KIRCHMAIERI, LOCCENII, LVPANI, REINESII, RVPERTI, SALINERII, SAVILIS, SCHEFFERI, VERTRANII, VIRDVNGI, *et aliorum.* ¶ De Tacito etiam magna merita funt Vener. ERNESTI, *ex cuius recenfione cum notis integris* I. LIPSII *et* I. F. GRONOVII, *quibus et fuas adiecit*, editus eft *Lipf.* MDCCLII. II. *voll.* 8. *mai.* (A.) (Curforiae lectioni accommodatae BERNEGGERIANA 8. et RYCKIANA, 12. G.)

Curtius. Stili *elegantis* et *floridi* ideam dabit CVRTIVS, incertae aetatis fcriptor, quem ob declamatorium et anxium dicendi genus, naeuosque varios multi plane nouum ac fuppofititium fcriptorem putant. Vid. VOSSIVS *de hiftor. Latin.* *I*, *28.* GVID. PATIN. *epift. 27. p. 96.* CELLAR. in *iudicio de Curtio, editioni fuae praemiffo*, WAGENSEILIVS in *pera libror. iuuenil. tom. I. p. 136.* Verum, vtut facile largiamur, non immunem effe CVRTIVM a variis naeuis, in dictione aeque ac in geographia admiffis: non tamen ideo nitidum illum fcriptorem vel nouum, vel plane e manibus iuuenum excutiendum arbitramur, vel

el ideo, quod ſtilus ille *venuſtus*, quem ſupra eſcripſimus, a nemine, quam a CVRTIO, felicius xprimitur. ¶ Iuuenibus carus eſt, nec iniuria, b picturas, quae vero potius ad delectationem alent, quam ad rerum declarationem. (G.) VRTIVM a IO. CLERICI, (qui in *arte critica* inlementius de illo iudicauerat, G.) iniuriis vinicauit V. Cl. IAC. PERIZONIVS in *Q. Curtio Rufo eſtituto in integrum, et vindicato, Lugd. Bat.* IↃIↃCCIII. 8. Optima CVRTII editio eſt, quae *um omnibus ſupplementis, variantibus lectioni- us, commentariis ac notis perpetuis* FR. MODII, VAL. ACIDALII, T. POPMAE, IO. FREINSHEMII, ¶ non tamen integris, (A.) IO. SCHEFFERI, CHR. CELLARII, NIC. HEINSII, *vt et ſelectis et excerptis aliorum, cura* HENR. SNAKENBVRGII prodiit *Lugd. Batau.* CIↃIↃCCXXIIII. 4. *cum figuris.*

In *iocoſo* ſtilo regnat PLAVTVS, qui et purus eſt, et terſus. Verum hic obſeruandum, I. archaiſmos nimis amare PLAVTVM, id quod tamen ſaeculo, quo vixit, condonandum eſt. ¶ Tum enim non erant archaiſmi. (G.) II. Eumdem ſtilum ex perſonarum, quas in theatro ſiſtit, ingenio formare, et hinc III. ſaepius fingere phraſes ac voces, ridiculas magis, quam Latinas, (a qua re ne in grauioribus quidem perſonis ſatis temperat, riſum mouiſſe vndecumque contentus. G.) IIII. Iocos quoque ſeruiles, quibus abundat, aliquando parum eſſe vrbanos, quod iam HORATIVS in *arte poet. v. 270. ſq.* notauit: *Plautus.*

At noſtri PLAVTINOS *et numeros et*
Laudauere ſales: nimium patienter vtrumque,
Ne dicam ſtulte mirati; ſi modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumque ſonum digitis callemus et aure.

Conſ.

Conf. DAN. HEINSII *dissertat. in hunc locum* HO-RATII, Terentii editionibus addi solita, et VA-VASSOR *de ludicra dictione.* His obseruatis fru-ctum ex PLAVTI lectione non leuem capiemus. In optimis editionibus eminent FRID. TAVBMAN-NI, *cum eiusdem luculentissimo commentario,* et *notis* IANI GRVTERI, quae prodiit cIↃIↃCXXI. 4. itemque IO. FRID. GRONOVII, quae prodiit *Am-stelodami* cIↃIↃCLXIIII. 8. ⁋ et repetita est *Lipsiae* cIↃIↃCCLX. 8. (A.) Nec negligendum PHILIPPI PAREI *Lexicon Plautinum,* quod insignem vtili-tatem adferet omnibus, qui dictionis Plautinae sunt paullo studiosiores. Nouam PLAVTI edi-tionem minatus est ARN. HENR. WESTERHO-VIVS.

Seneca. In *acuto* ac *sententioso,* quem vocant, stilo prae ceteris commendandus SENECA, quamuis eum etiam hac in re iusto esse diligentiorem iam supra ex QVINCTILIANO (X, 1, 125. sqq. G.) aliisque sit obseruatum. Abundat sane SENECA dulcibus vitiis, quae facilius, quam saniora, a iu-ventute in imitationem trahuntur: vnde merito eius lectionem in tertium demum cursum reieci-mus. Ex philosophicis eius scriptis hic seligen-dos existimarim libros *de tranquillitate animi, de prouidentia,* et *de clementia.* Reliqua, vt et *epistolae* vltimo cursui poterunt referuari. Edi-tio IO. FRID. GRONOVII, quae prodiit *Amstelod.* cIↃIↃCLXXII. 8. volum. III. reliquis adcuratior commodior, atque elegantior habetur.

Lactantius. Subiungimus his omnibus LACTANTIVM Christianorum Ciceronem, quem saeculo IIII. ineunte floruisse constat. Eo enim duce facile discemus, quae optima sit imitandi ratio. Nam Ciceronis dictionem atque vbertatem tam adcu-rate expressit, vt non temere quisquam paria illi ea in re fecerit. Sunt tamen et in LACTAN-TIO naeui quidam, saeculo, quo vixit, condo-nandi, quos aeque, ac virtutes illius cum cura

expen-

expendit IO. AVG. KREBSII *dissertatio*, *Halae Magd.* cIↃIↃCCII. *habita de stilo Lactantii Firmiani.* ¶ Sermonis naeuos facile condonaremus, quum praesertim nec multi sint, et magnis pensentur virtutibus, sed doctrinae sunt tanto grauiores. (G.) Institutiones eius diuinae multo nitidiores sunt libello *de mortibus persequutorum*, quem STEPH. BALVZIVS e codice Colbertino exscriptum primus extulit *tomo II. miscellan. Paris.* cIↃIↃCLXXVIIII. 8. Vnde hunc librum non Lactantio, sed Caecilio cuidam tribuendum existimat MASSVETVS. Sed nec is libellus vel ob res, quas complectitur, notatu dignissimas videtur praetermittendus. ¶ Videtur ille pro plebe scriptus, vt Arnobii commentarius in psalmos, cuius in praefatione Erasmus de illo plebeio sermone pulchre disputauit. (G.) Editiones *institutionum diuinarum* exstant variae, in quibus *Cellarianae* locus haud postremus debetur; (auctae et emendatae a C. A. HEVMANNO, *Goettingae* cIↃIↃCCXXXVI. 8. Magno apparatu critico rem gessit IO. LVD. BVNEMANNVS, cuius editio *Lips.* cIↃIↃCCXXXIX. reliquis omnibus haud dubie praeferenda est. G.) Alter vero libellus *cum notis* STEPH. BALVZII, GISBERTI CVPERI, COLVMBI, TOINARDI, GRAEVII, EL. BOHERELLI, TH. GALE, IAC. TOLLII editus est a PAVLLO BAVLDRI, *Vltraiecti* cIↃIↃLXXXXII. 8. ¶ *Opera omnia* splendidissime prodierunt cum *LXXX. codicibus MSS. collata et notis vberioribus illustrata a* IO. BAPT. LE BRVN et NICOL. LENGLET DV FRESNOY, *Paris.* 1748. *II. volum.* 4. (G.)

VII.

Quarto cursu, iis potissimum, qui sese totos amoenioribus musis consecrarunt, destinato, non solum reliqua auctorum *Qui quarto?*

hactenus recensitorum scripta adeunda, sed et per ceteros scriptores omnium aetatum diuagandum est *). Euoluendi itaque erunt scriptores rei rusticae CATO, VARRO, COLVMELLA, scriptor architecturae doctissimus VITRVVIVS, historici porro VELLEIVS PATERCVLVS, VALERIVS MAXIMVS, CAIVS PLINIVS, FLORVS, IVSTINVS, *scriptores historiae Augustae* sex, et AMMIANVS MARCELLINVS, rhetores item et oratores M. ANN. SENECA, QVINCTILIANVS, et *auctores panegyricorum veterum*, quibus denique accedent CORNELIVS CELSVS, T. PETRONIVS ARBITER, FRONTINVS, AVLVS GELLIVS, APVLEIVS, CENSORINVS, IVLIVS OBSEQVENS, FL. VEGETIVS, MACROBIVS, et MARCIANVS CAPELLA. Reliqui enim scriptores, quibus et SYMMACHVM, et CASSIODORVM, et patres plerosque accenseo, historiae potius, quam Latinitatis caussa euoluendi sunt.

*) Quum enim viro eloquenti de variis rebus disserendum scribendumque sit; facile adparet, non sufficere ei paucos auctores. Hinc phrases ad rem bellicam pertinentes ex scriptoribus historicis, tacticis, et qui de castrametatione egerunt; phrases oeconomicas ex Catone, Columella, Varrone; loquutiones medicas ex Celso; architectonicas ex Vitruuio et Palladio; alias denique ex aliis petet. Vnde simul intelligere licebit, quanto in errore versentur, qui

folo lecto Cicerone ad fummam eloquentiae perfectionem fe peruenturos exiftimant.

CATO, quum dudum ante Ciceronem fcripferit, non adeo elegans eft. Archaifmos adhuc habet faeculo fuo familiares. (Nec habemus librum illius, vt manibus ipfius exiit. G.) Optimum tamen agricolam fuiffe, iam CORNELIVS NEPOS in *vita eius* obferuauit. VARRO innumera paene fcripfit, in quibus tamen praeter libros tres *de re ruftica* et *de lingua Latina* IV. ad IX. non integros, fragmenta tantum commune illud naufragium euaferunt. Scripta eius iam olim doctrinae, ¶ quam vbique oftentat, (G.) potius, quam eloquentiae laude commendabantur, QVINCTIL. *Inftit. orat. X, 1.* AVGVSTIN. *de ciuitate Dei VI, 2.* Elegantiffimus de re ruftica fcriptor eft COLVMELLA, qui fub Claudio floruit, vir eloquentiffimus, adeoque cum cura legendus. ¶ Videtur aemulatio quaedam illi interceffiffe cum Plinio maiore, quod vix aliter illius mentionem facit, quam vt reprehendat. Eft in eo copia incredibilis verborum et nitor campo cultiffimo fimilis. PALLADIVS aeui inferioris hominibus placuit, quod in menfes defcripfit opus fuum: fed hinc etiam interpolatus eft frequentiffime. (G.) Coniunctim hos fcriptores ¶ adiecto VEGETIO Mulomedico, (G.) *cum notis virorum clariffimorum et lexico rei rufticae* edidit IO. MATTH. GESNERVS, *Lipf.* cIↃIↃCCXXXV. 4. *Vol. II.*

Scriptores rei rufticae. Cato.

Columella.

M. VITRVVIVS POLLIO architecturae fcriptor doctiffimus eft, nec nitidiffimus tamen, quamuis faeculo Augufteo floruerit. (Videtur architectis et fabris multum dediffe: in prooemiis vero vela quafi pandit eruditioni et eloquentiae. G.) Hinc in eo peregrinitatem et plebitatem notant BARTHIVS *aduerfar. I, 10.* et CASP. SCIOPPIVS. Saepe in linguas varias translatus eft hic auctor. ¶ Verfiones Italica DAN. BARBARI, et Gallica CAR. PERRALTI habent etiam

Scriptor architecturae Vitruuius.

iam praeclaros commentarios. (G.) Latinae quoque editiones exſtant haud paucae, in quibus commendanda praeſtantiſſima, quam cum GVIL. PHILANDRI *Caſtilionaei integris commentariis, excerptis notis* DAN. BARBARI, et *lexico Vitruuiano* BERNARDINI BALDI Vrbinatis, tum IO. BVTEONIS, NIC. GOLDMANNI, CLAVD. SALMASII et MARCI MEIBOMII *ad loca quaedam Vitruuii obſeruationibus, addita eius vita*, vulgauit IO. DE LAET, *Amſtelod.* cIↄIↄcxxxxvIIII. *fol.* (in qua multae PHILANDRI annotationes omiſſae ſunt: nec Dan. Barbari inuenta, vt oportebat, adhibita. Spem praeſtantiſſimae editionis faciunt IO. POLENI *exercitationes Vitruuianae, Patau.* cIↄIↄccxxxvIIII. 4. max., & et ea, quibus Frontinum de aquaeductibus illuſtrauit. G.)

Velleius Paterculus. VELLEIVS PATERCVLVS ſub Tiberio floruit, hiſtoriamque edidit, cuius in poſtrema parte vbique oſtendit animum paraſiticum, & ſatis erat adulatorium, ex metu, vt credibile eſt, ne irritaret malam beſtiam, ſenem Tiberium, (G.) ſtilumque Tiberio et Sejano obnoxium. Vnde eum potius panegyriſten dixeris, quam hiſtoricum. Dictio tamen eius, quidquid alii, eſt plane Romana, elegans, et vel ideo commendanda, quod hominum indolem cum cura deſcripſit. Inde IO. HENR. BOECLERI enatus eſt libellus *de characteribus politicis Velleianis, Argentor.* cIↄIↄcLxxII. 8. Praeſtantiſſima omnium ac nitidiſſima editio eſt, quae *cum integris ſcholiis, notis, variis lectionibus et animaduerſionibus doctorum* curante V. cl. PETRO BVRMANNO prodiit *Lugd. Bat.* cIↄIↄccxvIIII. 8. *mai.* cui ex illa *Oxonienſi* etiam HENR. DODWELLI *annales Velleiani* acceſſerunt. Fragmentum VELLEII, quod circumfertur, a WOLFG. LAZIO editum, ab eruditis dudum exploſum eſt.

Valerius Maximus. Eodem Tiberio imperante VALERIVS MAXIMVS vixit, qui hiſtoriam memorabilium dictorum

rum factorumque in varios titulos distributam scripsit. Sed quum stilus vix sapiat tam bonum aeuum; ¶ certe quum declamatorius sit, qui admirationem vbique captet, qui non tam mitem doctrinam spectet, quam aut laudes hyperbolicas, aut reprehensiones tumultuosas: (G.) non dubitarim ego quidem eorum accedere sententiae, qui non tam integrum auctorem, quam eius excerpta quaedam ad nos peruenisse indicant. Vnde et raro inter se conspirant codices MSS. ceu obseruauit BARTHIVS *aduersar. XVIIII,* 15. ¶ Accidit nempe huic operi, quod Catoni primum, deinde Palladio. Homines in vsum suum describebant eos, atque licere adeo sibi putabant, mutare pro re sua, etc. (G.) Omnibus editionibus palmam praerepturus fuisset IAC. PERIZONIVS, si eius prodiisset editio. Sed in spongiam incubuit hic Aiax, nisi quod nuper *Perizoniana,* quae reperiri potuerunt, nouae ac splendidae editioni suae inseruit v. cl. ABRAH. TORRENIVS. Prodiit haec editio *Leidae* cIↃIↃCCXXVI. 4. *mai. cum notis integris* HENR. LORITI GLAREANI, STEPH. PIGHII, IVSTI LIPSII, CHRISTOPH. COLERI et IO. VORSTII, nec non *selectis aliorum obseruationibus,* quibus accedunt *emendationes ineditae* CASP. BARTHII, FRANC. GVYETI et MARQ. GVDII, item ANT. SCHVLTINGII *exercitatio ad lib. VII. cap. 7. de testamentis resciſſis.*

C. PLINII SECVNDI *historia naturalis* iustae instar bibliothecae est, vnde reliquorum eius librorum iactura tanto tristior accidit reipublicae litterariae. Vid. PLIN. *lib. III. epist. 5.* Auctor nondum satis castigatus videtur ob codicum MSS. penuriam, et eorum, qui exstant, naeuos, de quibus conqueruntur *Scaligeriana prima p. 20.* Reliquis tamen praeferendae editiones IO. FRID. GRONOVII *cum notis variorum, Lugd. Bat.* cIↃIↃCLVIIII. 8. *mai. tom. III.* et illa cedro *Plinius.*

digna IO. HARDVINI, *Lutet. Parif.* clↄlↄccxxiii. *fol.* (Quam emendatiorem et auctiorem *Goettinga* parturiebat, ea variis rebus adhuc impedita et ftrangulata eft, eo praefertim, quod *Bafileae* recufa HARDVINI editio pluteos impleuiffe videtur. G.) *Exercitationes* in Solinum *Plinianae* CL. SALMASII, incredibili eruditionis varietate refertae funt, adeo vt vir ille doctiffimus omnes fere vaftae doctrinae thefauros in iis exhaufiffe videatur. Sed multa etiam infunt parum adcurate fcripta, multae hariolationes criticae, multae coniecturae fatis audaces, vt poftea viris doctis tantum non omnibus vapularit SALMASIVS. Prodierunt poft Parifinam editionem *Vltraiecti* clↄlↄclxxxviiii. *in fol. Tom. II.*

Florus. FLORVS ex Annaeorum gente, qui fub Traiano fcripfiffe videtur, hiftoriam ftilo magis poetico, quam hiftorico, compofuit. Vbique adfectat magnificentiam et acumina, quae tamen aliquando in frigus abeunt, vt fupra aliquot exemplis demonftrauimus. Non tamen fine fructu eum leges, fi iudicium adhibueris. Splendidiffima editio eft, quae *cum integris* SALMASII, FREINSHEMII, GRAEVII, *et felectis aliorum animaduerfionibus ex recenfione et cum notis* CAR. ANDR. DVKERI prodiit *Lugd. Bat.* clↄlↄccxxii. 8. *mai.* (Sed magnificentior erat, fi tota effet, ea, cuius *duo libri* priores *in vfum Borufici et Brandenburgici principis heredis* a LAVRENT. BEGERO editi funt *Coloniae March.* clↄlↄcciv. *fol.* G.)

Iuftinus. Incertae aetatis eft IVSTINVS, quem plerique ad ferream Latinitatis aetatem referunt. In compendium redegit TROGI POMPEII, feueriffimi et prifcae eloquentiae viri, *hiftoriam Philippicam*, (¶ i. e. *Macedonicam*, quam perfequitur a lib. VII. ad XLI. imitatione Theopompi, vt Demofthenis, fuas in Antonium orationes Philippicas dixit Cicero: G.) fed ftilo vltra aeuum

fuum

ſuum elegante, vt illum dictionem Trogi ſui vbique retinuiſſe veroſimile ſit. Optima editio eſt, quae *cum integris commentariis* I. BONGARSII, F. MODII, M. BERNEGGERI, M. Z. BOXHORNII, I. VOSSII, I. F. GRONOVII, I. G. GRAEVII, T. FABRI, I. VORSTII, I. SCHEFFERI, *et excerptis aliorum* prodiit *Lugd. Bat.* cIↃIↃCCXVIIII. 8. *mai.* curante ABRAH. GRONOVIO, *g* et ſecundo auctior *ibid.* CIↃIↃCCLX. 8. (A.) Adcuratiſſimam nobis editionem dedit, et (praeter praefationem, lectu digniſſimam, G.) *variantes lectiones adiecit* v. cl. PETR. BVRMANNVS, *Lugd. Bat.* cIↃIↃCC XXII. in 12.

Scriptores hiſtoriae Auguſtae vocantur, qui hiſtoriam imperatorum Romanorum, inchoatam a SVETONIO continuarunt, AELIVS SPARTIANVS, IVLIVS CAPITOLINVS, AELIVS LAMPRIDIVS, VVLCATIVS GALLICANVS, TREBELLIVS POLLIO et FL. VOPISCVS, qui omnes imperantibus Diocletiano et Conſtantino M. floruiſſe videntur; quamuis quas ſinguli vitas compoſuerint, non adeo videatur expeditum, ceu oſtendit vir doctiſſimus HENR. DODWELLVS in *praelectionibus Cambdenianis*. Maximi merito habentur ob rerum, quas tradunt, varietatem: ſtilus vero haud parum ex aeui illius ſordibus trahit, nec adeo temere imitandus eſt. Coniunctim ſaepe editi ſunt iſti VI. viri, de quibus optime meriti ſunt IS. CASAVBONVS et CL. SALMASIVS, quorum notae cum ſaepius, tum potiſſimum *Lugd. Bat.* cIↃIↃCLXX. in 8. *mai. vol. II.* prodierunt, in qua editione et IANI GRVTERI notae occurrunt. (Neque contemnenda minor editio OBRECHTI *Argent.* cIↃIↃCLXXVII. 8. G.) Nouam horum ſcriptorum editionem parat v. cl. GODOFREDVS MASCOVIVS, *g* quam ſuperiori anno mortuus abſolutam reliquit. (A.) *Scriptores hiſtoriae Auguſtae.*

AMMIANVS MARCELLINVS, Graecus natione, Latine tamen ſcripſit temporum ſuorum hi- *Ammianus Marcellinus.*

 ſtoriam.

ftoriam. Quumque fub Iuliano demum imperatore vixerit: facile colliges, qualem eius dictionem effe oporteat. Duriufcula illa eft, et horridior, quam vt ftili cauffa legi poffit. Eft tamen AMMIANVS fcriptor prudens, grauis, feuerus, et veritatis ftudiofiffimus, vnde viri doctiffimi in eo illuftrando multum induftriae collocarunt. Editio optima eft, quae *cum integris obferuationibus* FRID. LINDENBROGII, HENRICI HADRIANIque VALESIORVM et IAC. GRONOVII prodiit *Lugd. Bat.* cIↄIↄcLXXXXIII. *fol.* et 4. multis imperatorum numis, gemmis, imaginibus, obelifcis aeri incifis exornata. ❡ Vir bonus eft et prudens, fed femigraeca oratio. Medius inter Chriftianos et gentiles, infenfus cauffarum patronis. Oftentator doctrinae locos communes amat, v. g. de doctrina Aegyptiorum, etc. (G.)

Seneca. M. ANNAEVS SENECA Rhetor, Lucii philofophi parens, more faeculi, controuerfias et fuafiones, i. e. declamationes, fcripfit. Vigebant enim tum vmbratiles illae exercitationes, quas fuo more exagitauit PETRONIVS. Quamuis vero non nifi excerpta habeamus, quae ipfe SENECA in filiorum gratiam e penu memoriae, qua ad miraculum vsque valuit, depromfit: fcripta tamen illa funt ea dictionis puritate et elegantia, vt nihil in eo genere purius exftet aut venuftius. ❡ Prout funt, quos excerpit. Diftincte videndum eft. (G.) Solent plerumque *declamationes* iftae philofophi operibus iungi, id quod etiam a IO. FRID. GRONOVIO factum.

Quinctilianus. M. FAB. QVINCTILIANVS a Galba imperatore ex Hifpania Romam deductus, rhetoricam ibi docuit, tanta fama, vt viros doctiffimos, et in his PLINIVM ❡ iuniorem (G.) etiam, difcipulos habuerit. Exftant eius *inftitutiones oratoriae*, aeternum opus, et *declamationes*, quae tamen, quum ad Quinctiliani praecepta non fint compofitae, eius effe haud videntur; ❡ certe non

non omnes. (G.) Splendidiſſima omnium ac vtiliſſima editio eſt ea, quam *cum virorum doctorum integris notis ac animaduerſionibus* edidit v. cl. PETR. BVRMANNVS *Lugd. Bat.* cIↃIↃccxx. 4. *mai. Vol. II.* Conferenda omnino eiusdem v. cl. *epiſtola ad* CLAVD. CAPPERONNERIVM, *diaconum Ambianenſem, et Graecae linguae profeſſorem, de noua eius* M. FAB. QVINCTILIANI *de inſtitutione oratoria editione, Leid.* cIↃIↃccxxvi. 4. *mai.* (Prodiit CAPPERONNERII editio *inſtitutionis oratoriae Pariſ.* cIↃIↃccxxv. *fol.* quae BVRMANNIANAM (quantum ad hoc opus, nam *declamationes* non habet) refert, et plurimas editoris annotationes bonas malas adiunctas habet. Opus *de inſtitutione oratoria cum perpetuo commentario* edidi *Goettingae* cIↃIↃccxxxviii. 4. G.)

De auctoribus his panegyricorum veterum iam ſupra actum eſt *Part. II. c. 3.* — *Auctores panegyricorum veterum.*

CORNELIVS CELSVS, ſuauiſſimae Latinitatis auctor, artem medicam nitida dictione expreſſit, vnde eum Latinorum Hippocratem, ¶ quia primus, breuis, Hippocratem ſequutus, (G.) et medicorum Ciceronem vulgo audias cognominari. Optime de eo meritus eſt medicus THEODOR. IANS. AB ALMELOVEEN, qui Celſum emendatiſſimum, ſuisque illuſtratum notis dedit *Amſtelod.* cIↃIↃccxxx. 8. ¶ De noua editione publice iam ſpes facta eſt *Goettingae* a GEORG. MATTHIAE, v. cl. (A.) — *Corn. Celſus.*

Accedit celeberrimus ille elegantiarum pariter ac nequitiarum arbiter, T. PETRONIVS ARBITER, *ſatyrici* auctor, a quo ſola ſi abeſſet obſcenitas, nemo felicius manum ad ſcribendum adpuliſſet. Perſtrinxiſſe videtur Neroniani aeui infelicitatem, et forſan, ſi integrum exſtaret ſatyricon, auctorem habituri eſſemus non minus grauem vitiorum inſectatorem, quam IVVENA- — *Petronius.*

LEM. Verum videtur aliquis, parum caftus, ea tantum ex opere illo excerpfiffe, quae inuenerat maxime obfcena. (Pro *tantum* melius dixiffet Auctor praecipue. Obfcena enim vix decimam partem horum fragmentorum implebunt. G.) Commendandus itaque eft non pueris ac adolefcentibus, fed compofitae mentis viris, qui et inde haud pauca praeclare difcent. Optima editio eft, quam *cum integris virorum doctorum commentariis, et notis* NIC. HEINSII ac GVIL. GOESII *nunc primum editis,* vna cum IANI DOVSAE *praecidaneis* et D. IOS. ANT. GONSALI DE SALAS *commentis* edidit v. cl. PETRVS BVRMANNVS, *Traiecti ad Rhenum* cIↃIↃCCVIIII. in 4. *mai.* Editio altera, cui immortuus eft vir doctus, prodiit cIↃIↃCCXXXXIIII. 2 vol. Exftat et aliud fragmentum, Traguriae in Dalmatia repertum, de quo mirae inter VALESIVM, SCHEFFERVM, WAGENSEILIVM, aliosque viros doctos interceffere lites. Edidit illud *cum notis* fuis IO. SCHEFFERVS, *Vpfaliae* cIↃIↃCLXV. 8. deinde THOM. REINESIVS, *Lipfiae* cIↃIↃCLXVI. 8. hinc CHR. ARNOLDVS, *Norimb.* cIↃIↃCLXVII. 8. qui etiam totius illius litis hiftoriam texuit, variaque virorum doctiffimorum iudicia adiecit. ¶ Quae omnia habet Burmanniana editio. (G.) Fuit etiam, qui totum PETRONIVM Albae Regiae anno cIↃIↃC LXXXVIII. repertum in lucem extulit, FRANC. NOODTIVS, *Roterod.* cIↃIↃCLXXXXIII. 12. Sed non tam creduli adhuc fuerunt eruditi, vt hunc fibi fucum fieri paterentur a milite. (Interim illud quoque infertum eft editioni *Lipfienf.* cIↃIↃCC XXXI. 8. G.)

Frontinus. E Traiani aeuo eft SEXTVS IVLIVS FRONTINVS, qui et *de ftrategematibus,* et *aquaeductibus* ftilo non adeo nitido fcripfit. Strategemata Vegetio plerumque addi folent: fed et feparatim *cum notis integris* FRANC. MODII, GODESCALCI STEWECHII, PETR. SCRIVERII et SAM. TENVLII edidit

didit FRANC. OVDENDORPIVS, *Lugd. Batau.* IↃIↃCCXXXI. 8. *mai.* Liber *de vrbis Romae quaeductibus* opera et ſtudio IO. POLENI ſplendidiſſime prodiit *Patauii* CIↃIↃCCXXII. 4. *mai.*

AVLVS GELLIVS, quem alii AGELLIVM vocandum contendunt, *noctes Atticas*, ſed luculentiſſimas, ſcripſit, quo in libro innumera philologica, critica, hiſtorica, philoſophica, promiſcue tractauit. Optima editio eſt, quae *Lugd. Bat.* CIↃIↃCCVI. in 4. *mai.* cura IAC. GRONOVII prodiit. Nouam exſpectamus a v. cl. ABR. GRONOVIO. (Accepimus a P. D. LONGOLIO vtiliſſimo *indice* illuſtratam, *Curiae Regnitiae* CIↃIↃCCXXXXI. 8. ¶ Maxima exſpectatio eſt de illa, quam *Argentorati* adornat v. cl. ELIAS STOEBERVS. (A.) *A. Gellius.*

APVLEIVS, Madaurenſis, Afer, monſtroſae ac tumidae Latinitatis auctor eſt, vt eum rudere cum aſino ſuo lepide iudicaret PHIL. MELANCHTHON. Proprietatis quidem ſatis eſt amans, et diligens veteris Latinitatis conſeruator, ¶ vnde plurima velut fugitiua antiquorum verba retrahere illius ope licuit, (G.) ſed qui tumore et adfectatione ita omnia corrumpit, vt phraſin eius non immerito *docto ineptam* cum VOSSIO et LIPSIO poſſis adpellare. Mirifice tamen APVLEII ſtilum amauit PHIL. BEROALDVS, a multis hinc iure notatus. Commodiſſima editio eſt GEVERARDI ELMENHORSTII, quae *cum ſpicilegiis* IANI RVTGERSII, ER. PVTEANI et IO. BRANTII cet. prodiit *Frf.* CIↃIↃCXXI. 8. *Apologiam* edidit (IS. CASAVBONVS *Heidelb.* CIↃIↃCXCIV. 4. et G.) SCIP. GENTILIS, ICtus doctiſſimus, cum MEVRSII *caſtigationibus*, *Hauou.* CIↃIↃCVII. 8. *Metamorphoſeos* autem *libros XI.* IO. PRICAEVS, *Goudae* CIↃIↃCL. 8. (qui etiam *apologiam* edidit cum commentario *Pariſ.* CIↃIↃCXXXV. 4. ¶ Opera omnia *in vſum Delphini ſtudio* IO. FLORIDI *Apuleius.*

prod-

prodierunt *Parisiis* MDCLXXXVIII. *II. volum.* 4. G.)

Censorinus. CENSORINVS, quem sub Alexandro Seuero vixisse constat, librum scripsit astrologica mathematicaque ¶ i. e. chronologica, (G.) doctrina refertissimum, *de die natali.* Stilus simplex est, nec plane contemnendus. Optimae editiones sunt HENR. LINDENBROGII, *Lugd. Bat.* cIↃIↃc XXXXII. 8. et quae *Cantabrigiae cum notis variorum* prodiit, nuper HAVERCAMPI studio recusa.

Iulius Obsequens. IVLIVS OBSEQVENS *de prodigiis,* quae Romae et in vicinia acciderunt, *libros II.* stilo simplicissimo scripsit. Eos *cum animaduersionibus* IO. SCHEFFERI, et *supplementis* CONR. LYCOSTHENIS edidit FR. OVDENDORPIVS, *Lugd. Bat.* cIↃIↃccxx. 8.

Vegetius. FL. VEGETIVS, aeui Theodosiani auctor, tum *de re militari*, tum *de mulomedicina*, scripsit. Prior liber vna cum reliquis scriptoribus cum notis variorum prodiit. Posteriorem splendidissimae *editioni scriptorum rei rusticae tom. II.* inseruit v. cl. IO. MATTH. GESNERVS.

Macrobius. Eiusdem aetatis scriptor AVRELIVS THEODOSIVS MACROBIVS vtilissimo ad posteritatem instituto optima quaeuis ex Latinis Graecisque auctoribus excerpsit. ¶ Furem quidem appellant, sed hic fur tamen multas ex antiquitate gemmas nobis conseruauit. Incipiebat pessum ire notitia antiquitatis et ipsa lingua. Obuiam iere Gellius et Macrobius. (G.) Quare etsi eius stilus varius est: multa tamen veterum fragmenta hodie intercidisse conquereremur, nisi a MACROBIO in *libris VII. Saturnaliorum* fuissent conseruata. Debemus eidem luculentissimum illud e CICERONIS libris *de republica ἀποσπασμάτιον,* quod *somnium Scipionis* adpellatur, in quod commentarium doctissimum conscripsit. Prodierunt MACROBII opera saepius, sed optima est edi-

ditio, quae *cum notis integris* IS. PONTANI, IO. EVRSII et IAC. GRONOVII prodiit *Lugd. Bat.* IↃIↃCLXX. 8. *mai.* (Noua editio cum notis variorum exſpectatur a Cl. ABR. GRONOVIO. Praef. d. 6. G.)

MARCIANI CAPELLAE ſtilus adeo horridus *Marcianus Capella.* t ¶ ex doctrinae affectatione (G.) durus eſt, vt um *pecudalis eloquentiae* auctorem ſuo ſtilo voet CASP. BARTHIVS *aduerſar. XXV, 13.* Faulam ſcripſit *de Mercurii et philologiae nuptiis,* ua totam encyclopaediam, ſed non ſatis feliciter, complexus eſt. ¶ Gemmae tamen plurinae in hoc quoque ſterquilinio. (G.) Auctori uic adoleſcens XIIII. annorum lucem accendee ſtuduit HVGO GROTIVS, ¶ adiutus, vt aiunt, Scaligero, (G.) cuius editio prodiit *Lugd. Bat.* IↃIↃLXXXXVIIII. 8. De cetero hic et ille Fulgentius, *continentiae Virgilianae* auctor, et Ennodius peccarunt α) congeſtis antiquatis, quae vndique aſſumſere, β) audaci nouorum confictione, in quo analogiam nimis extendere. Prius litteris profuit, poſterius eſt cauendum. (G.)

VIII.

Omiſſos videbis poetas. Nam PLAVTVS, TERENTIVS, PHAEDRVS, quos *An etiam poetarum lectione opus ſit?* recenſuimus, licet metro ſe adſtrinxerint, dictione tamen familiari potius, quam poetica, vtuntur *). Neque tamen exiguus eſt poetarum vſus etiam in ſoluta eloquentia, ſi cum iudicio legantur **). Inprimis vero commendandi ſunt ob puritatem ſermonis, VIRGILIVS, HORATIVS, OVIDIVS ***), CATVLLVS, TIBVLLVS, PROPERTIVS, ob phraſin LVCRETIVS ****), ob acumen LVCA-

NVS

NVS *****). A tumidorum vero poetarum, quales ſunt STATIVS, CLAVDIANVS, et alii ******), imitatione plane, mi quidem auctore, abſtinebit elegantiae caſtioris ſtudioſus.

*) Comici enim perſonas ſiſtunt viliores veluti ſenes, agricolas, ſeruos, libertos, paraſitos, et huius generis alios, qui cothurnis incedere haud ſolent. Hinc et eiusmodi eligunt metrum, quod vix familiari et ſoluta oratione poſſit diſtingui. ¶ Terentius tamen ſemper modeſtus eſt. (G.) Paullo adſtrictior eſt PHAEDRVS qui tamen et ipſe comicos potius, quam poetas alios imitatur.

**) Qui paullo ſubactiore (per ipſum legendi vſum, G.) ſunt iudicio, ii, quid in poetis ſit poeticum, quid Latinum, facile diſcernent (Vid. ſupra I, 2, 15.) Ergo ex poetis *magnam optimarum vocum phraſiumque copiam* colligent quae etiam in proſa oratione inueniet locum Dabimus exempla quaedam e CVNAEO. Dixerat HORAT. *Carm. IIII, 4.*

per damna, per caedes, ab ipſo
ducit opes animumque ferro.

Hanc phraſin eleganter imitatus CVNAEVS *orat. I. p. 14.* de academia Lugdunenſi: *Quo plures*, inquit, *emergerent belli difficultates, tanto illa maior in dies pulchriorque effloruit, ita, quod prope inauditum eſt, per damna, per caedes, ab ipſo ferro duxiſſe vires ſuas et augmentum videtur.* Sic et LVCANVS *Pharſal. V, 108.* de infantibus, a Mario occiſis:

Crimine quo parui caedem potuere mereri?
Sed ſatis eſt iam, poſſe mori.

Haec ita imitatur CVNAEVS *orat. II. p. 39. Crudelitatem in omnes ciues exercuit, etiam in eos, quorum nullum erat aliud crimen, niſi quod mori poſſent.* Ita IDEM *orat. IIII. p. 72.* Ariſtotelem

vocat

vocat *maximum vbique auctorem naturae veri-que*, idque ſtilo HORATII, qui *lib. I. od. XXVII.* Pythagoram hoc elogio ornauit. In deliciis quoque ipſi ſunt phraſes: *ſub fauſtis enutritus penetralibus*, ex HORAT. *Carm. IIII, 4. Romani rerum domini*, ex VIRG. *Aen. I. v. 282. Ioue ae-quo iudicare*, ex HORAT. *epiſt. II. v. 68. Victima ſuorum ciuium*, ex SEN. *Herc. Fur. v. 922.*

II. Poetae etiam ſaepe ſuppeditabunt praeſtan-tiſſima epitheta, nec non

III. pulcherrimas ſimilitudines, imagines ❡ ἤϑη et πάϑη, (G.) et alia huius generis. ❡ Hic ma-gnum vſum habent DEKENI *obſeruationes poeti-cae.* (G.) Quam pulchrum v. c. eſt epitheton HORAT. *ſatyr. II, 3. v. 287. foecunda Menenii gens*, pro ſtultis? Quam eleganti imagine de tardiore greſſu vtitur PLAVTVS in *Poenul. III, 1. v. 10:*

Nam iſte quidem gradus ſuccretus eſt cribro pollinario.

Caue tamen hic arripias epitheta vere poetica, qualia iam ſupra notauimus. Non pauciora

IIII. e poetis petes acumina et ingenioſas lo-quutiones. Sic MARTIALEM ❡ II, 80. (G.) imi-tatus, de eo, quem mortis metus manus ſibi conſciſcere iuſſit, eleganter dices: *nihil eum po-tuiſſe facere ſtolidius, quam dum, ne moreretur, mori voluerit.* ❡ Similia Chriſtianis obiiciuntur apud MIN. FELIC. 8, 9. *Mira ſtultitia et incredi-bili audacia ſpernunt tormenta praeſentia, dum incerta metuunt et futura: et dum mori poſt mor-tem timent, interim mori non timent.* (G.) De-nique

V. Nonnumquam integra poetarum loca ora-tione ſoluta reddi poſſunt, quod ſaepe ipſum CI-CERONEM feciſſe adparet. CVNAEI exemplum iam ſupra adduximus ex eius *Sardis venalibus* p. 412.

***) VIR-

***) VIRGILII dictio elegans est ac plane Latina. Ad solutam tamen orationem propius accedunt eius *eclogae* et *georgica*, quam *Aeneis* in qua absolutissimum dare voluit sublimis et heroici carminis exemplum. Ea vero propria est VIRGILII laus, quod res verbis aequat, et ex lectoribus fere efficit spectatores. ¶ Nempe *vt pictura poesis erit*, HORAT. *art. poet. 361.* (G) Optima et splendidissima omnium est editio quam *cum integris commentariis* SERVII, PHILARGYRII, PIERII, et *adnotationibus* SCALIGERI *et* LINDENBROGII *ad culicem, cirin et catalecta* edidit PANCRATIVS MASVICIVS, *Leouardiae* cIↃIↃCCXVII. 4. *tom. II.* Inter minores editiones praestat *Burmanniana* cIↃIↃCCXIIII. 12. *ex emendationibus* NIC. HEINSII, (cuius poetarum sospitatoris obseruationes, cum multis aliis ornamentis, et SERVII commentario etc. quum maxime Amstelaedamensia Wetstenii prela exercent, nec moram illis BVRMANNI fatum iniiciet. ¶ Prodierunt *Amstelod.* cIↃIↃCCXLVI. 4. IV. *Volum.* (G.) Q. HORATIVS FLACCVS, suppar aetate Virgilio, *carmina lyrica, satyras, epistolas*, et *de re poetica* scripsit. In his satyrae, epistolae et de arte poetica libellus proxime ad solutam orationem accedunt. ¶ Quod ipse docet passim; ideo *sermones* vocat satyras. (G.) Dictio in illis est grauis, morata, amoena, et caste Latina. Textum HORATII emendatissime exhibent editiones duae *Burmannianae, Traiecti Batau.* cIↃIↃCLXXXVIIII. 12. cum RVTGERSII *lectionibus Venusinis*, et *ibid.* cIↃIↃCCXIII. 12. *ad emendationes Bentleianas*, et ALEXANDER CVNINGAMVS, cuius editio prodiit *Hagae Comitum* cIↃIↃCCXXI. 8. BAXTERIANA editio, propter excerpta veterum scholiastarum commodissima lectioni cursoriae, prodiit *Londini* cIↃIↃCCI. 8. ¶ quam *recudi curaui, et varietate lectionis obseruationibusque auxi, Lips.* cIↃIↃCCLII. 8. (G.)

IAC.

ACOBI TALBOT editio tota tabulis aeneis insculta, multis ornamentis additis a IO. PINE, etc. etc.)enique P. OVIDIVS NASO scripsit *libros amoum, metamorphoses,* in quibus omnibus iuueniiter saepe lasciuit. ¶ Metamorphoses leguntur acile et iucunde ob argumentum et stilum, vtiiter ob fabularum cognitionem. (G.) Maiore udicii maturitate compositi sunt *libri tristium, le Ponto* et *fasti,* antiqua eruditione referti. *Heoidum epistolarum* purissima quidem dictio, sed mpurae ¶ id est, pellaces, illecebrosae, non obcenae, (G.) saepe sententiae sunt, vt solet in ibris eroticis. Stilus vbique candidus, natiuus, t facilis, quiue plurimum adiumenti solutae orationis scriptoribus suppeditare possit. Ita nim plerumque scribit OVIDIVS, vt demto numero poetico, solutam orationem audire te credeeres. (Quin *disiecti* etiam *membra poetae,* vt oquitur HORAT. *sat. I, 4, 62.* agnoscunt, qui de poetis iudicare possunt. G.) Optimae editiones unt duae *Burmannianae,* altera, quae tribus voluminibus in minore forma prodiit *Amstelod.* cIↄIↄccxIIII. et textum tantum exhibet; altera, quam *cum integris* IAC. MYCILLI, HERCVLIS CIOFANI et HEINSIORVM et excerptis aliorum adnotationibus edidit vir laude nostra maior PETRVS BVRMANNVS, *Amstelod.* cIↄIↄccxxvII. 4. *volum. IIII.*

****) T. LVCRETIVS CARVS, Ciceronis aequalis, philosophiam Epicuri naturalem carmine Latino exposuit, cuius dictionem puram admodum esse vel ideo oportet, quod post Lucretii fata ipse Cicero amici poemati limam adhibuit. Fugiendi tamen archaismi quidam, quibus aliquando indulsit LVCRETIVS. Optima ac emendatissima sine dubio est editio, quam *cum interpretatione et notis* edidit THOM. CREECH, *Lond.* cIↄIↄccxvII. 8. *mai.* quamuis non ignorem, recentiorem esse editionem *Hauercampianam,*

quippe quae *Lugd. Bat:* cIↄIↄccxxv. 4. *voll. II* prodiit, quae tamen ob integros aliorum commentarios adiectos commendari meretur. (Nempe habet splendidissima haec editio *notas integras* LAMBINI, GIFANII, T. FABRI, CREECHII *et selectas aliorum*, tum magnam vim *variarum lectionum*, ipsiusque HAVERCAMPI et PREIGERI *annotationes*, et ornamenta alia. Eleganter admodum, minutis tamen typis recusus hic poeta *Paris.* cIↄIↄccxxxxv. 12. G.)

*****) Acutissimus poeta est LVCANVS, ex Annaea gente, M. Senecae rhetoris ex filio Annaeo Mela nepos. QVINCTILIANO *instit. orat. X, 1.* sagacissimo ingeniorum censori, *ardens videtur, concitatus et sententiis clarissimis vsus, sed oratoribus magis, quam poetis adnumerandus.* Nos vero non poeseos, sed acutae dictionis caussa, commendamus LVCANVM, non ignari, versus paullo inamoeniores et nonnumquam tragicos furores in eo notari. LVCANVM cum lectionibus variantibus edidit v. cl. GOTTLIEB CORTIVS, *Lips.* cIↄIↄccxxvi. 8. cum *scholiaste* vero inedito et *annotationibus integris* HENR. GLAREANI, IAC. MYCILLI, IOACH. CAMERARII, HVG. GROTII, et selectis aliorum edidit vir doctissimus FRANC. OVDENDORPIVS, *Lugd. Bat.* cIↄIↄccxxviii. 4. *mai.* (*Cum commentario* PETRI BVRMANNI prodiit *Leidae* cIↄIↄccxl. 4. cuius praefatio censuram satis acerbam in poetam continet. G.)

******) Meteora potius orationis, quam solidam stili elegantiam deprehendimus in PAPINIO STATIO, quem cum *animaduersionibus* suis edidit CASP. BARTHIVS. Vnde miror, eius tumores adeo placuisse IVSTO LIPSIO, AVG. BVCHNERO et aliis, quibus magni spiritus poeta videtur. Vbique excrescit in tumorem, vbique eo sublimitatis tendit, vbi, quo loco pedem ponat, non inuenit. Vnde recte illi, qui STATIVM fingunt

-unt in ſummo Parnaſſo ſedere, ſed caſuro ſimi-
em. ¶ Παρακεκινδυνευμένα, cum periculo dicta, etiam ſunt ea, quae maxime probantur. Magnis tamen excidit auſis. In poeta quidem neſcio an non melius ſit, interdum labi, quam ſemper repere. Multum iuuare poteſt Statius, qui exceſſu virtutis peccet. (G.) Eumdem tumorem in SIDONIO APOLLINARI, CLAVDIANO, aliisque ſequioris aeui poetis reperimus, quorum lectionem ideo non adeo multum cultioris ſtili ſtudioſis profuturam arbitramur. (CLAVDIANVS, ſuo meliore dignus poeta, etiam propter argumentorum rationem, et morum praecepta egregia commendandus illis, qui ex Virgilio et Horatio iudicium et velut guſtum formarunt. Editiones meliores C. BARTHII *cum ampliſſimo commentario, Francof.* cIↃIↃCL. 4. *cum notis* NIC. HEINSII, *ac ſelectis variorum commentariis, Amſtel.* 1665. 8. G.) ¶ *cum varietate lectionis et perpetua annotatione* I. M. GESNERI, *Lipſ.* 1759. 8. et *cum notis integris* DELRII, CLAVERII, DEMPSTERI, *auctioribus* N. HEINSII, *et ineditis* P. BVRMANNI, *et adnotationibus* P. BVRMANNI ſecundi, *Amſt.* 1760. 4. (A.)

VIIII.

In auctorum lectione quae obſeruanda?

Sed haec quidem de ordine, quem in lectione auctorum obſeruandum arbitramur. Proximum eſt, vt, quae in ipſa lectione obſeruanda enotandaque ſint, doceamus.

(Quum vero a) multo crebrior occaſio ſit, vbi intelligere oportet, quam vbi ſcribere: b) quum ſcribere nemo diſcat, niſi ex lectione: multo maioris facienda eſt lectio, et occaſio intelligendi numquam praetermittenda. G.)

X.

Primo phrases elegantiores.

Primum ergo danda eſt opera, vt ſenſum auctoris probe capiamus *). Deinde reſpiciendum ad voces et phraſes elegantiores, nec non ad compoſitionem ac conſtructiones rariores **). In his enim quanta ſita ſit ſtili elegantia, ii intelligent, qui, quae ſuperioris partis primae capite primo ea de re diximus, ſibi in memoriam reuocauerint.

*) Equidem in ipſo, quem commendauimus, ordine ad intelligentiam auctorum magnum poſitum eſt momentum. ❡ Quia praecedentes ſunt remedium interpretandi eos, qui ſequuntur. (G.) Suadendum tamen ſimul eſt auctores cum fructu lecturis, I. vt optimas ſibi editiones comparent. Quo emendatior enim eſt textus, eo auctor intelligetur facilius. ❡ Fruſtra explicatur, quod falſum eſt, et ab auctore non dictum. Emendatio textus fundamentum eſt reliquorum omnium. Exemplo ſit illud CIC. *epiſt.* VII, 6. 3. *quibus illa manibus gypſatiſſimis perſuaſit;* vbi pro *manibus* legendum eſt III. *anibus.* Vid. BVRMANNI *praefatio* ad Iuſtinum. (G.) Praeterea non tam facile librariorum vitia, ❡ vt illud *recommendatur,* vt *quod* pro accuſatiuo cum infinitiuo, vt *comeſſare*, *econtra*, etc. (G.) pro loquutionibus rarioribus atque elegantioribus adripient, ſed prudenter abſtinebunt ab iis, quae dubiae lectionis eſſe, ex editionibus cum MSS. collatis intelligunt. II. Vt notas eruditorum diligenter conferant, in quibus difficillima plerumque loca cum cura explicantur. (Sed non prius, quam vel haerere ſibi aquam ſentiant, vel certe dubitandi cauſſam habeant: ne tempus, quod melius in ipſis antiquorum monimentis colloca-

ocatur, in rebus forte conſumatur, ad rem noſtram non neceſſariis. ¶ Hinc primi editores animaduerſiones ſolebant ad calcem reiicere. G.) Neque tamen aliorum ſententiis, tamquam ſcopulis, eſt inhaerendum. Saepe enim attentior lectio et meditatio aliquid ſuggeret, quod quis fruſtra in variorum notis quaeſiuerit, maxime cum illae notae variorum ſaepe rem eamdem repetant, difficiliora haud raro praeteruehantur, et in rebus exiguis et vulgo notis aliquando ſint verboſiſſimae. III. Vt ne adſpernentur ſubſidia illa, quae ad explicandos auctores quam maxime faciunt. Sic LIVIVM v. c. lecturus facilius progredieris, ſi praeter geographiam antiquam, etiam antiquitates Romanas et LIPSII praeclarum opus *de militia vetere Romanorum* in conſilium adhibueris. Immo et in librorum omnium hiſtoricorum lectione inprimis vtile ac frugiferum eſt, et chronologiam quamdam paullo adcuratiorem, veluti DION. PETAVII *rationarium temporum*, et eos ſcriptores, qui de veterum Romanorum familiis commentati ſunt, veluti GLANDORPIVM, ANT. AVGVSTINVM, FVLV. VRSINVM, a *Petauio* (*Patinum* puto, voluit, G.) et *Vaillantio* editum auctumque, in conſilium adhibere. Vtrique vſui ſeruient etiam STEPH. VINPIGHII *annales Romani*, quamuis hic auctor, quod ad magiſtratus et perſonarum originem gentiumque ſucceſſionem adtinet, multa indulſiſſe ingenio videatur. (IV. Ne diu haereant in locis obſcuris, ſed ea notaſſe contenti pergant, dum vel ipſe ſe aperiat, quod ſaepiſſime contingit, ſcriptor, vel ſit interrogandi peritioris occaſio, vel tempus interpoſitum aptiores ad interpretandum faciat, etc. De his et aliis egi, quantum licuit, accurate in *praefatione* ad LIVIVM, *Lipſ.* cIↄIↄcc xxxv. editum, cuius argumentum *de ſcriptorum veterum lectione tum ſtataria, tum curſoria.* G.)

 **) Ex-

**) Exempli loco esto locus quidam SENECAE *Consol. ad Marc. XV.* Prima periodus haec est:

Quid aliorum tibi funera caesarum referam? quos in hoc mihi interim videtur violare fortuna, vt sic quoque generi humano prosint, ostendentes, ne eos quidem, qui diis geniti, deosque genituri (Aen. 9, 642.) *dicantur, sic suam fortunam in potestate habere, quemadmodum alienam.*

Hic mihi notarem elegantem compositionem: *aliorum tibi funera caesarum.* Notarem etiam phrases et vocabula: *funera caesarum*, pro funera in domo Augusta; (nempe *caesar* nomen proprium familiae tum imperantis, G.) *in hoc*, pro ideo, *principem violat fortuna*, pro fortuna principi aduersa est. Satis enim patet, SENECAM ad sacrosanctam principum personam respicere, quam alioquin violare nefas est. Nec inelegans est loquutio: *fortunam suam in potestate habere.* Succedat iam altera et tertia periodus;

Diuus Augustus, amissis liberis, nepotibus, exhausta caesarum turba, adoptione desertam domum fulsit. Tulit tamen fortiter, tamquam eius iam res ageretur, cuius quum maxime intererat, de diis neminem queri.

Hic *diuus* est *ἀποθεώσεως* signum. Inde vero statim ego quidem colligerem, male dici *diuus Paullus*, *diuus Petrus*, quos numquam in deorum numerum retulimus. (Vid. quae monuimus ad I. 21, 2. de verbo *canonizare. Diuos* puto recte dici, quos a morte sua in coelum receptos, et gloria atque honore inter homines florentes indicare volumus: idque demonstrare ex diuinis humanisque litteris conatus sum *programmate*, gener. RANTZOVII *orationi in diuam Carolinam praemissa.* G.) Notarem quoque, *caesares* hinc dici principes iuuentutis, qui in spem

nem imperii ſuccreſcunt. (Quin familiae ſim-
liciter hic nomen eſt. Illa ratio, quam auctor
memorat, Conſtantini demum aeuo coepit. G.)
Nec praetermitterem phraſes: *turba liberorum
exhauſta eſt*, pro numeroſa proles morte inter-
cepta eſt, quamuis durior ſit translatio, quum
turba non *exhauriri*, ſed diſſipari, opprimique
ſoleat. ❡ Exhauriri ad fontem, certe ad multi-
tudinem, pertinet. (G.) Sane et haec non ſa-
tis adcurate vel eleganter dicta enotare vtile eſt.
Deſerta domus, pro orbitate, *adoptione fulcire
deſertam domum*, pro adoptione ſibi liberos in
demortuorum locum ſurrogare, vbi denuo non
ſatis elegans eſt translatio, quum non *domus de-
ſertae*, ſed hiſcentes, ventremque facientes et
ruinam minantes fulciri ſoleant. ❡ Sed domus
deſerta paullatim collabitur: certe hic in appli-
catione. (G.) *Nemo iam de deo queritur*, pro
feliciſſima ſunt tempora. (Illud praeſertim ob-
ſeruandum, reſpici hic ad conſecrationem, quam
ſperabat Auguſtus; quum ipſe mox inſerendum
ſe ſenatui deorum, cogitaret, nolebat de eo vel-
vt collegio queri, cuius ipſe paullo poſt pars fu-
tura eſſet. G.) Pergit SENECA:

Tiber. caeſar, et quem genuerat, et quem adoptauerat, amiſit: ipſe tamen pro roſtris laudauit filium, ſtetitque in conſpectu poſito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod pontificis oculos a funere arceret, et flente populo Romano non flexit vultum, experiendum ſe dedit Seiano, ad latus ſtanti, quam patienter poſſet ſuos perdere.

Hic occurrunt vocabula *amittere* et *perdere*.
Prius de filiis Tiberii; poſterius de Seiano eius-
que ſociis vſurpat SENECA. (Sic LIPSIVS. Sed,
puto, hoc voluit Seneca, Seianum docuit hoc
ipſo exemplo Tiberius, quam patienter ferret
ſuos perire, audacioremque ad rem gerendam
fecit. G.) Hoc mihi in animum reuocaret dif-

ferentiam vtriusque vocabuli, *amittere* ſcilicet nos dici, vbi ſpes ſit recuperandi, *perdere*, vbi euanuerit. Illa ſpes ſcilicet liberos caeſarum non minus, ac ipſos caeſares, in diuorum numerum referebat eorum temporum ſuperſtitio. ¶ Non puto, iſtam eſſe veram differentiam, ſed *amittere* eſt *fahren laſſen*, *ἀποβάλλειν*; *perdere*, *hin und weg geben*, *ἀπολλύειν*: verum non obſeruant ſcriptores ſemper origines illas, et grammaticorum obſeruationes contemnunt. Ita apud Auctor. *ad Herenn.* IV, 44. *Decius amiſit vitam, at non perdidit.* Obſeruandae porro loquutiones: *hoc oculos ab ea re arcet*, pro hoc inter oculos et rem interiectum; *non flexit vultum*, pro eodem vultu perſeuerauit; *experiendum ſe alicui dare*, pro experimentum in ſe dare. Plura addere, nihil adtinet.

XI.

Deinde acumina rariora.

Nec ad verba tantum reſpiciendum, verum etiam ad ingenioſa iudicia vel acumina, quae auctor immiſcuit *).

*) Haec dici non poteſt, quantam ſuauitatem adferant orationi, ſi ea cautione, quam ſupra commendauimus, adhibeantur. Sic in SENECAE periodis paullo ante recenſitis, mihi notarem arguta illa iudicia: *principes non ita ſuam fortunam in poteſtate habere, quemadmodum alienam.* Item: *principis quam maxime intereſſe, neminem ſuo tempore de diis* (de fortuna) *queri.* Sic quoque ſi legiſſem PHAEDRI *fab. I, 14.* praeter voces et loquutiones praecipue mihi in vſus meos ſeponerem acutum illud regis iudicium: *quantae putatis eſſe vos dementiae, qui capita veſtra non dubitatis credere, cui calceandos nemo commiſerat pedes?* Talia enim eleganter imitatione exprimi, aliisque rebus accommodari poterunt, ceu infra docebimus.

XII.

XII.

Denique quam maxime ratio habenda eſt rerum *). Vix enim operae pretium videretur, verborum tantum cauſſa per tot omnis aeui ſcriptores diuagari. *Denique res notatu digniores.*

*) Per res inprimis intelligo, I. ritus antiquos, (praeſertim ea loca, vbi manifeſto indicatur ritus, vt inde intelligantur obſcuriora, ¶ Claſſica vocari ſolent. Haec in theſauro L. L. diligenter annoto. G.) II. ea, quae ad illuſtrandam hiſtoriam eccleſiaſticam, ciuilem, naturalem, iuris et legum, philoſophiae et litterarum pertinent, III. doctrinas e philoſophia depromtas, ita tamen, vt ſemper, cui ſectae aut methodo philoſophandi addictus fuerit auctor, conſideremus, (quum ſenſum alium atque alium habeant eadem verba pro diuerſa ſecta ſcribentis. ¶ Seneca habet multa cum Chriſtianorum doctrina conſentientia, quantum ad verba: ſed diſtant toto coelo. v. g. filius Dei, prouidentia diuina, paradoxa, etc. G.) IIII. ſententias et apophthegmata, V. ſimilitudines et comparationes, VI. exempla memoratu digniora, aut ſi quid aliud ad inſtitutum noſtrum facere videbitur. (In his colligendis ad ſtuporem vſque diligentes olim homines cogitandi ſollertiam ſolebant intermittere: nunc omnia ex ſeſe quidam, vtinam bona omnia! Medium tenuere beati, i. e. vtraque in re, quantum ſatis eſt, elaborant pro rei ipſius natura. G.) Fieri enim poteſt, vt quis ſingularia quaedam themata aliquando adcuratius tractare conſtituerit. Huic ipſa ſuadebit ratio, vt res omnes, in auctoribus obuias, quae ad iſtud thema pertinere videbuntur, cum cura obſeruet, et in ſuos vſus ſeponat. Id quod pluribus exemplis docuit SAGITTARIVS in libello *de lectione atque imitatione Ciceronis.* ¶ Bene faciunt, qui

mature sibi constituunt argumentum, hinc πολυγραφία Fabricii, Wolfii, etc. Ille etiam discipulis commendare argumenta solebat. (G.) Nos, vt iisdem SENECAE periodis regulam nostram illustremus, ex iis notare possemus *exempla* Augusti et Tiberii, qui liberorum amissionem forti animo tulerunt. Notaremus etiam *exemplum* stultitiae Seiani, qui se gratia principis excidere haud posse, putauerat. ¶ Nititur, vt obseruatum ante, falsa interpretatione. (G.) Porro obseruaremus *ritum* veterum, quod etiam principes suos pro rostris laudarint, nec non *alterum ritum*, quod pontificibus maximis Romanorum funera adspicere non licuerit, ideoque interposuerint velamentum, quod oculos ab isto conspectu arceret. ¶ Inprimis hoc vbique agamus, vt quaeramus, α) quid vult probare scriptor? β) quibus argumentis vel probat vel illustrat? γ) an vere? materialiter et formaliter. (G.)

XIII.

Inde conficienda excerpta.

Quum vero fallax plerumque sit memoria, et nemo velit tantum laboris lectioni auctorum ideo insumere, vt quae legerit obseruaritque, eorum paullo post obliuiscatur: *opus etiam erit excerpendi arte* *), quam tamen non confusam **), aut cum taedio coniunctam ***), sed expeditissimam esse oportebit.

*) Fuerunt equidem, qui memoria felicissima freti hac excerpendi opera supersederunt. Sed ii plerumque ipsi postea de ista negligentia sua conquesti sunt. Nam praeterquam quod memoria, quamuis felicissima, subinde fallit, aliaque pro aliis suggerit: molestus tunc erit euoluendi labor, quando locum auctoris requirere volueris. Accedit, quod, licet iuuenes lecta faci-

acile teneamus memoria, senectus tamen homines plerumque reddat obliuiosos. Tunc vero iucundum erit, omnia, quae legimus, in collectaneis nostris tamquam in cella penaria reconlita intueri. ℊ Illud *omnia* nimium est, et non nisi iis suadendum, quorum curta valde supellex, quique ex alienis libris sibi quosdam thesauros colligunt. Peruersus etiam vsus fecit, vt multi excerpta oderint damnarintque, quod in scholis phrasium et sententiarum excerptis praeter rem et cum iactura temporis se fatigatos nouerant. Multi toto vitae spatio scripsere, quae nihil vel ipsis vel aliis profuere. Multi ex libris illis suis solis sapientes, scribere putabant esse colligere, *compilare* medio aeuo. Saepe etiam peccatur, quod ex excerptis, non denuo consultis auctoribus, quaedam referuntur. Nihil scribi debet in hoc genere, nisi quod in ipso vsu euolueris. Maxima illa peruersitas, quod putant, se scire, quidquid chartis tradiderunt, quas deinde negligunt. Saepe etiam pereuntibus chartis operam et oleum se perdidisse, conqueruntur. Raro magna excerpta et magna ingenia concurrunt. Ita Io. Sturmius, ipse quoque Morhofius, de se fatentur, excerpta se non habuisse, polyhistores ambo maximi. Optabile est, vt aliquis mature se ad aliquam rem accingat, vt v. c. Fabricius ad historiam litterariam. (G.)

**) Confusa erunt collectanea, si ea ita conficias, vt, quae quaeris, inuenire nequeas. Hinc non suaserim, vt quis, more vulgari, verba et res sub titulis quibusdam collocet. ℊ Intellige ita, vt in eumdem quasi aceruum et verba et res congerantur. (G.) Nam primo ita res ad varias disciplinas pertinentes adcumulantur, et res diuersae naturae saepe sub eodem titulo adparebunt. Deinde quum titulos arbitrio nostro fingamus, et vna saepe obseruatio sub decem titulis inueniat locum: haud raro fiet, vt eam sub

plu-

pluribus titulis fruſtra quaeramus. Omitto alia, quae huic excerpendi rationi inſunt, vitia. ¶ Nihil eſt, quod hic praecipi poſſit ſimpliciter. Quisque ſuam commoditatem ſequitur. Nizolius Schubarti et Schurzfleiſchii care redemti a bibliopola, neuter alicuius ad rem illius pretii, ambo ſuis poſſeſſoribus vtiles, quorum alter illo pro titulis omnis generis excerptorii vſus erat; Schurzfleiſchius ſuo ingenio variabat orationem, phraſes applicabat, etc. (G.)

***) Innumera exſtant de excerpendi arte conſilia, quae non magis plerumque neceſſaria videntur, quam ſi quis artem reponendi theſauros magno adparatu docere vellet. Quis quaeſo probaret V. C. VINC. PLACCII ſcrinium? ¶ In libro *de arte excerpendi*, qui omnium copioſiſſimus eſt, et aliorum rationes et ſuam complectitur. (G.) quis alia eiusmodi inuenta, qualia haud pauca recenſuit MORHOFIVS ¶ in *Polyhiſt.* cuius liber III. totus XIII. capitibus agit α) de auctoribus, qui hac de arte egerunt, quibus addi poteſt IO. FRID. BERTRAM *von der Klugheit zu excerpiren, Brunſu.* 1727. 8. β) de varii generis excerptis. (G.) *Mihi ea demum excerpendi ratio videtur optima, quae et omnium minime laborioſa, et tamen ad rem quamlibet reperiendam expeditiſſima eſt.* (Hac etiam in re ſuum cuique pulchrum, ſuam quisque commoditatem, ſuum conſilium, ſuo ex ingenio ſequitur. Bonum interim eſt, vias quasdam proponi adoleſcentibus, vnde, quam placet, eligant. G.)

XIIII.

Et quidem lexicographica.

Magno vero laboris compendio excerpta locupletiſſima conficies, ſi lexicon aliquod adcuratius *), et aduerſariorum librum tibi parau eris. Et lexico quidem adſcribes vocabula, ſi qua inueneris, ra-

riora

riora **), ſignificationes vocum elegantiores ***), phraſes ſelectiores ****), epitheta notatu digniora *****), ſignatis ſimul auctorum locis ******), additisque obſervationibus criticis et philologicis, quas in virorum doctorum adnotationibus deprehendiſti †).

*) Excerpta eiusmodi lexicographica mirifice commendant IAC. THOMAS. in *erotem. rhet.* p. 66. VINC. PLACC. in *hiſt. excerpt.* eius libro de excerpendi arte adnexa, et MORHOF. *Polyhiſt.* I, 2. 3. 4. 619. Vſui hic erit *lexicon Fabrianum* GESNERI, vel ideo, quod vir hic diligentiſſimus iam plurima enotauit, adeoque multum laboris nobis detraxit. (Non decoximus, ſpero, hanc diligentiae laudem in eo, cui tandem plane emittendo quum maxime operam enixam damus, *Theſauro L. L.* qui et amplior et accuratior reliquis ſui generis libris vt prodiret, nulli certe labori pepercimus, et quod numquam nos facturos iterum ſcimus, illud vltimum quam poteſt bene facere conatu omni ſtudemus. ¶ Dedimus etiam deſcriptiones reales, v. g. in *texo*, *charta*, *petauriſta, pegma, Bellonarii,* etc. G.)

**) Talia ſunt, quae iam MORHOF. *loc. cit.* p. 623. notauit, *vacuefacere* apud NEP. (*Cim.* 2, 5. Vid. GEBH.) *leno* pro legato apud IVSTINVM, (2, 3, 8. in MSS. et *veter. gloſſ.* apud BONGARS. retinuitque BVRM. G.) pro quo tamen emendatiores editiones legunt *legatus*, (quod ex gloſſa eſſe videtur. G.) *calculo* pro calculatore apud CICERONEM, aliaque huius generis. Probe tamen in eiusmodi vocabulis diſpiciendum, I. an forte ſint dubia? Multa enim, expenſis codicibus MSC. euaneſcere ſolent. Sic et PETR. BEMBVS apud CICERONEM inuenerat *multiſſimus*, eaque voce tamquam Ciceroniana fuerat vſus. Verum poſtea

ex

ex codicibus MSS. adparuit, non legendum in CICERONE effe *ex multiſſimis miſeriis*, ſed *multis meis miſeriis.* ¶ Sic *noctuabundus* CIC. *Attic.* XII, I. expunxit Ven. Heumannus, poſt Anton. Perexram Sanchez. Ille vult legere *noctu Abundus*, hic *noctu abeunte.* Stubelius in Fabrum aſſumſit *recommendare*, deceptus Phaedri *praefat. lib.* II, 7. vbi diuiſim legendum eſt *re commendatur.* (G.) Diſpiciendum quoque II. an ſint obſoleta? item III. an ioci cauſſa inuenta? Sic CICERO aliquando dicit *dextella* pro *dextra, epiſt. ad Attic. XIIII*, 13. ſed quis dubitaret, quin ipſe hanc vocem ioci cauſſa inuenerit? ¶ Igitur non niſi ioci et blanditiarum cauſſa adhiberi debet. (G.) Talia etiam multa apud PLAVTVM occurrunt. Haec quidem tamquam rariora notanda, ſed non temere imitanda videntur. Denique et id generatim obſeruandum, rariora, quantumuis bona, vel ideo non eſſe frequentanda, quia rariora ſunt. Notanda tamen ſunt diligenter, vt ne bonis auctoribus, qui aliquando talibus vſi ſunt, dicam temere impingamus. Sic rara quam plurima occurrunt in *digeſtis*, quae in libro *parergon* diligenter collegit BARN. BRISSONIVS, et acerrime exagitauit LAVR. VALLA. Et tamen pleraque defendi poſſe, ſatis oſtendunt *opuſcula de Latinitate veterum ICtorum, Lugd. Bat.* cIↃIↃccxI. 8. recuſa, et adnotationes doctiſſimae, quae iis adſperſit v. cl. CAR. ANDR. DVKERVS.

***) Rariores nonnumquam occurrunt vocum ſignificationes, quas notari in lexicis omnino par eſt. Sic *inſanire* eſt immodicos ſumtus facere apud PLAVT. *mil. glor. III, I. v. 150.* VIRGIL. *ecl. III. v. 36.* TERENT. *Phorm. IIII, 3, 37.* ¶ *Auct. ad Herenn. IV, 50.* fin. (G.) *ſupplicium* pro ſupplicatione non ſemel occurrit apud SALLVSTIVM. Talia notanda ſunt, ita tamen, vt et hic conſideremus, num forte auctor ad adfe-

ctatio-

stationem fit procliuior: (inprimis si forte respectu quodam aliquid dixerit, quod deinde vt simpliciter positum in lexica et phrasium libros relatum est, qua ratione peccatur frequentissime. G.) Multae enim significationes rariores sunt apud SALLVSTIVM, quae vix videntur imitandae, nisi in re plane simili. G.)

****) Phrases eiusmodi sunt seligendae, quas non facile ipsi fingeremus, e. c. *otium corpori dare*, est apud PHAEDR. *praefat. libri III.* ¶ Sic *fab. 15. dare lusum animo.* (G.) Hanc ipse non excogitassem facile. Mea ergo interest, vt eam lexici adscribam margini, ad vocem *otium.* In indice vero Germanico euolui poterit vox, *sich eine Veränderung machen*, ibique addi pagina lexici, in qua illa phrasis Latina adscripta est. ¶ Non satis accurate. Nam etiam otium dat corpori, qui domi quiescit. (G.) Eodem modo reliquae phrases elegantiores suo quaeque loco poterunt adscribi. Neque tamen plane praetermittendi sunt Germanismi falso suspecti. Quamvis enim illi non temere adfectandi sint, multae tamen occurrunt loquutiones Latinae, quae quum nobis ob vernaculae similitudinem haud parum suspectae videantur, in optimis tamen auctoribus reperiuntur, v. c. *magnum se facere, hilarem se facere, vestis bene sedet, pro felice aliquem adspicere.* Conferri meretur VORSTII libellus *de Latinitate falso suspecta.*

*****) Talia epitheta non statim succurrunt, et tamen mirifice ornant orationem. MARIVS NIZOLIVS laudanda opera singulis substantiuis epitheta CICERONIANA subiecit. v. c. ad vocem *bellum* haec notauit epitheta: bellum *acerbum, aeternum, adfectum, non confectum, commotum, confirmatum, perniciosum, exitiosum, crudele, domesticum, triste, turbulentum, durissimum, pestiferum, intestinum, iustum, denuntiatum, inductum, merum, mortiferum, nefarium, occultum,*

tum, oppreſſum, renatum, reſtrictum, inflammatum, deterrimum, periculoſum, externum, profligatum, hoſtile. Si ex reliquis auctoribus talia colligerentur, quantam nobis enatam videremus epithetorum ſegetem? (Hic magna erit theſauri, quem inſtruimus, commoditas. Neque enim nuda, vt adhuc factum, ibi ponuntur omnia epitheta: ſed quoties ea non ſimpliciter nomen ſuum declarant, adeoque non ſemper adhiberi poſſunt, ex contextu relationem illam et reſpectum indicamus, quo vera ſunt: qua vel ſola ratione infinitis ſcribentium vitiis, ineptis ſaepe ac ridiculis, occurri poteſt. G.) Sed in vſu eorum illa reuocanda erunt in memoriam, quae ſupra *part. I. cap. 2. §. 47.* ea de re monuimus.

******) Hic denuo magno nobis adiumento erunt editiones optimae, in quibus plerumque textus in capita, et haec denuo in inciſa ſua ſecantur. Facile ergo phraſi Cornelianae: *petere commigrationis ſocietatem*, poterit adſcribi locus NEP. I, 1, 2. vbi primus numerus vitam imperatoris, ſecundus caput, tertius inciſum capitis notat.

†) In hunc cenſum veniunt I. *ſcholiaſtae veteres*, quos non temere praetermittendos puto, quia inſignem ſuppeditant obſeruationum doctiſſimarum copiam. Sic in CICERONEM commentati ſunt ASCON. PAEDIANVS et MACROBIVS: in VIRGILIVM DONATVS et SERVIVS: in HORATIVM ACRON, PORPHYRION, aliusque *ἀνώνυμος*, cuius ſcholia ex codice MSC. primus extulit IAC. CRVCQVIVS. De IVVENALE etiam, TERENTIO, PERSIO, & STATIO, (G.) aliisque auctoribus bene meriti ſunt ſcholiaſtae quidam veteres, quos euoluiſſe haud poenitebit. Conſulendae etiam II. adnotationes virorum doctorum, qui a renatis litteris lucem auctoribus accendere conati ſunt. In his vero bonae frugis pleniſſimae ſunt notae MVRETI, MANVTII,

LIPSII,

LIPSII, TAVBMANNI, SCALIGERI, SALMASII, CASAVBONI, GRONOVIORVM, GRAEVII, IS. VOSSII, BVRMANNI, IANI WOWERI, CELLARII, ¶ BARTHII, HEINSII, DAVISII, SCHWARZII, DRAKENBORGII, CORTII, BRVCKHVSII, FARNABII, etc. (G.) Nam qui ad ſolam criticam pertinent commentarii, vtiles illi quidem ſunt, ſed huc non pertinent. Quin quum et ſparſim loca quaedam veterum ſcriptorum vel illuſtrent, vel interpretentur viri docti: operae pretium facturi ſunt, qui huiusmodi opera ſtromatica et ſeſſelata diligenter et cum iudicio legent. Tales ſunt M. ANT. MVRETI *variae lectiones:* talia HADR. TVRNEBI et CASP. BARTHII *aduerſaria:* THOM. REINESII *varia,* et quae IANVS GRVTERVS in *face critica* vel *theſauro* ſuo laudabili induſtria collegit. Hic merito addendae, quae nuper ab anno cIↃIↃCCXXXII. magno optimarum litterarum bono prodierunt, MISCELLANEAE OBSERVATIONES IN VETERES AVCTORES. Volumina X. erant cIↃIↃCCXL. deinde mutatus titulus et numeri, addito nomine NOVAE. G.)

XV.

Nec non aduerſaria.

In aduerſariorum libro promiſcue notari poſſunt, quaecumque acutiora in auctoribus claſſicis legimus *). Ea enim ſubinde perlegendo, et, qua occaſione vſui eſſe poſſint, meditando **), facile omnia memoria infigemus.

*) Hic exſcribi velim integra auctorum loca, addito ſtatim numero libri et capitis. Margini deinde adſcribi poteſt titulus aliquis, vt tanto facilius poſſit inueniri, quod quaeritur. ¶ Aduerſaria ſimpliciter adornarem ad guſtum meum, et quicquid tituli habere poteſt res annotanda, illud praefigerem. Schedae ſeparatae in alphabeti deinde ordine collocandae. Inprimis

mis ad hanc rem paruum libellum circumferre bonum eſt, donec familiaria nobis ſint quaedam, deinde facere alios. (G.)

**) E. c. ſi in aduerſariis meis inuenirem acumen illud PHAEDRI: *quantae putatis eſſe vos dementiae, ei credere capita, cui calceandos nemo commiſerat pedes?* cogitarem, qua occaſione illud poſſim imitatione exprimere. Quum ergo PHAEDRVS loquatur de ſutore inopia deperdito, qui medicinam facere coeperit: fingerem ego, malum aduocatum praedia conduxiſſe. Sic in promtu futura eſſet imitatio: *quantae putatis hoc eſſe dementiae, res et fortunas ſuas committere ei, cui nemo commiſiſſet infortunium.* Sed de his paullo poſt in capite *de imitatione* plura monebimus.

XVI.

Et denique loci communes reales.

Denique ad res quod adtinet, ſeiungere ego ſoleo eas, quae ad diſciplinas pertinent, et quae in ſola eloquentia vſui eſſe poſſunt. Illas ad ſuam quamque diſciplinam *), has in aduerſaria referri ſuaſerim **).

*) Totidem puto conficienda collectanea, quot ſunt diſciplinae. Sed vt hic quoque compendium facias laboris, in ſingulis diſciplinis ſeligendum erit compendium aliquod vel ſyſtema adcuratius ſcriptum, illudque charta munda diſtinguendum: (vel margini adſcribendi numeri modo indices obſeruationum noſtrarum in peculiarem libellum relatarum. G.) Quotiescumque ergo aliquid legis, quod ad hanc vel illam diſciplinam pertinet, ſtatim in compendio illo euolves locum, vbi materia iſta occurrit, eoque referes locum auctoris. Sic nec titulis opus erit, nec indicibus. Nec periculum erit, vt omnia inue-

inuenire poſſis. ¶ Pauca autem ſupererunt, ſi recte aliquis vtatur theſauris, aliorum ope iam congeſtis. v. g. ad hiſtoriam hominum, vrbium, etc. lexicon adhiberi poteſt illud hiſtoricum. Diſciplinae etiam hodie habent ſua lexica. De hiſtoricis et geographicis vt taceam, ſunt biblica, iuridica, medica, philoſophica, mathematica, mythologica, ſcholaſtica, grammatica, ſanctorum, doctorum, feminarum, artium, fraudum, et cuius rei non? quae omnia, tamquam in oceanum magnum, confluxere in *lexicon* illud *vniuerſale* Zedlerianum. Excerpta exegetica inſtitui poſſunt ad Dorſchei biblia numerata, in N. T. ad Wolffi *curas*. Qui pauciora, ſed ſelecta, adnotare volunt, numeros adiiciant editioni bibliorum. Litteraria vaſtiſſima dederunt Wolfius, et inprimis Fabricius. Sententias veterum philoſophorum Cudworthus et Moshemius collegerunt; politica Reinhardus, etc. etc. Si qua autem ſunt vtilia excerpta, illa ſane ſunt, quibus librorum et ſcriptorum claſſes digeruntur, vt, quoties quaerendum aliquid eſt vel ſcribendum, ſciamus facile, qui tale quid ante nos egerint. Et hic magnus eſt vſus catalogorum bonorum, qui libros ſecundum diſciplinas diſpoſitos indicant, quorum haud dubie princeps eſt Bunauianus. (G.)

**) Huc refero exempla, ſimilia, ſententias acutiores, (ſiluam inuentionum gratulandi, gratiarum agendarum, petendi etc. G.) aliaque huius generis, quae tamquam gemmae intexi ſolent orationi elegantiori. Haec in aduerſariis adſcribi poſſunt eo modo, quem ſuperiore paragrapho commendauimus. Si enim in margine addantur tituli, iique deinde in indicem referantur, facile omnia poterunt reperiri. Sed in his omnibus is prudentiſſime agere videtur, qui ſuo quemque ſenſu patitur abundare. ¶ Oratoria excerpta facerem ſecundum argumenta, de qui-

 bus

bus dicendum. e. g. gratulatio, gratiarum actio, doloris ſignificatio, natalitia, nuptiae, etc. Hanc vocant hylen inuentionum. Talia multa ſunt apud Morhofium et alios. Poſſunt etiam ad librum aliquem oratorium exempla adſcribi. Hodie tamen mutatum eſt ſaeculum. Plane autem deſierunt rhapſodiae illae et congeſticiae moles variarum rerum, male ſaepe cohaerentium. Itaque iacet *Weidlings oratoriſche Schatzkammer*, et ſimiles libri, etc. Et ſi cui opus eſt, adeat Zwingerum a Beyerlinckio compilatum. Caput eſt ſapere, hiſtoriarum et philoſophiae rudem non eſſe. (G.)

CAPVT II.

DE IMITATIONE.

I.

Quid ſit imitatio?

Parum vtilitatis adferet auctorum lectio, niſi acceſſerit IMITATIO. Haec vero nobis eſt facultas, auctoris ſtilum *) eiusque ideam ſine plagii ſuſpicione **) exprimendi.

¶ Generatim imitando diſcimus omnia. Μιμητικὸν eſt animal homo. Infantes hac ratione incedere diſcunt, loqui, edere, etc. Sumimus ab aliis geſtus, vultum, vocem, mores, etiam non id agentes, ne ſentientes quidem. Hinc dialecti etc. Haec facultas inter prima naturae paullatim decreſcit, quum non amplius opus eſt ſcilicet. Hinc linguas diſcere, conſultum eſt, quam maturrime. Hic autem ſermo eſt de ſtudioſa et conſilio ſuſcepta imitatione, non

non de ea, qua imitamur etiam impudentes. (G.) *De imitatione oratoria libri tres* sunt IO. STVRMII, *Argent.* 1576. 8. (A.)

*) Quum vero stilus non consistat in sola phraseologia, sed in ipso orationis habitu: facile patet, non eum imitari CICERONEM, qui phrasibus ex eius libris excerptis vtitur, sed qui totum orationis CICERONIANAE characterem sollerter exprimit.

**) Aliud est exscribere auctorem, aliud eumdem imitari. Hinc qui integras auctorum periodos orationi suae intexit, is non imitari, sed plagium committere videtur. Qua in re plures forsan peccarunt eruditi, quam vulgo existimatur.

II.

Vt vero totam imitandi artem recte teneamus, de duobus potissimum capitibus videtur cogitandum, videlicet quem imitari oporteat *)? et quomodo ea imitatio prudenter sit instituenda **)? *Quid de ea notandum?*

*) Satis equidem ipsa nos sana docet ratio, exemplum, quod nobis imitandum proponimus, suis numeris absolutum esse debere. Recte enim PLIN. *epist. I, 5. Stultissimum credo, ad imitandum non optima quaeque proponere.* Sed quem, quaeso, auctorem dixeris optimum? Fieri potest, vt in eodem genere plures eamdem laudem, sed diuersissimam tamen, consequantur. Sane qui inter se contendit CICERONEM et PLINIVM, NEPOTEM et CAESAREM, LIVIVM et TACITVM, HORATIVM et IVVENALEM, vtrosque fatebitur maximos, sed peculiari quadam et sua laude. Quare non adeo expeditum est, quis e tot praestantissimis auctoribus praecipue sit imitandus.

**) Quemadmodum rebus in omnibus, ita et in imitatione, apprime hoc est vtile, *ne quid nimis.*

nimis. Qui neminem imitaturus ſuo indulget ingenio, plerumque ſibi fingit dictionem quamdam inſulſam atque inſipidam. ¶ In linguis omnia continentur eo, vt intelligamur; qui autem non cum aliis loquitur, ſed peculiare habet dicendi genus, non poteſt ille non eſſe obſcurior. (G.) Contra ea fieri poteſt, vt nimia imitandi cura in ſeruitutem illam euadat, de qua HORATIVS:

O imitatores, ſeruum pecus!

Praeclare de hoc hominum genere LIPSIVS *epiſt. miſcell. cent. IIII, 52. Vbi,* inquit, *ſola imitatio eſt, et huic adhaeremus, quid fit? perſona ſcenica; et vt quidam magnorum virorum habitum atque inceſſum, aut geſtus imitantur, cetera et interna diſpares: ſic dictiunculas aut clauſulas aliquas* TVLLII *ſi forte referimus, ad vim et venerem eius non adſpiramus.* Ita LIPSIVS, qui ſi tam prudenter prius iſtud extremum euitaſſet, quam hoc poſterius, ad ſummam eloquentiae laudem potuiſſet peruenire. Quare et hoc operae pretium eſt cognoſcere, qua ratione ita imitandi ſint optimi auctores, vt vtrumque vitemus vitium, et nec ingenio plus iuſto indulgere, nec κακόζηλοι videamur.

III.

Quiſnam auctor imitandus?

Ad priorem quaeſtionem quod adtinet, nec neminem imitandum puto *), nec promiſcue omnes **), ſed vnum optimum. Optimus vero videtur, qui cuiusque ingenio ac captui quam maxime eſt adcommodatus ***).

*) Fuerunt, qui nullum imitandum crederent. (Nempe dedita opera, et vt hoc ipſum agerent. Nam alioqui fieri non poteſt, vt non, quos audimus, legimus, amamus, admiramur, eorum

orum fiamus etiam non id agendo fimiles. Imitando enim etiam tum difcimus omnia, quum ne quidem imitationis vel confilium habemus, vel nobis fumus confcii. ¶ Et fane fi plerosque, qui fcribunt, interroges, paullatim didicerunt, vt ipfi nefciant, quem imitati fint. Quidam etiam *archetypi* quafi ipfi fiunt. G.) Iam olim Caefarem et Cottam eo maxime nomine admiratus eft CICERO, qui in *libro II. de oratore: effe tamen multos,* inquit, *videmus, qui neminem imitentur, et fuapte natura, quod velint, fine cuiusquam fimilitudine confequantur: quod et in vobis animaduerti recte poteft, Caefar et Cotta. Neque vero vefter aequalis, Curio, quemquam mihi magnopere videtur imitari.* ¶ Et effe hoc generatim maximorum ingeniorum, non imitari, fcilicet ftudiofe id agendo, et peculiarem ei rei operam impendendo, imitationeque nimia ac feruili fufflaminare quafi naturalem igneorum animorum impetum, quin illum extingui adeo, praeclare oftendit diuinum illud YOVNGII ingenium in epiftola illa, *coniectures on original compofition, etc. Lond.* 1759. 8. (A.) Enimuero tametfi facile largiar, Romanos alios in vernacula lingua fola naturae ingeniique bonitate ad perfectionem aliquam potuiffe peruenire, quemadmodum id faepe etiam in aliis fieri folet, qui linguam patriam adcuratius fibi excolendam exiftimant: hodie tamen, ex quo lingua illa exfpirauit, fieri non poteft, vt fine imitatione eius genium ac natiuam pulchritudinem adfequamur. Vnde ludibrium lectoribus debet ANG. POLITIANVS, qui in *epift. VIII, 16.* omnem imitationem explodere videtur. (Cui refpondet proxima epiftola CORTESIVS. Si rem bene confideres, non ita multum diffentiunt. POLITIANVS anxiam imitandi dedita opera curam reprehendit ac ridet; CORTESIVS imitationem generatim commendat, ita tamen, vt magis adfcriptus glebae

Ciceronis videatur. Pulchre, vt reliqua, ita hanc liticulam expofuit F. O. MENCKENIVS, vir illuftris, in *vitae Politiani hiftoria* p. 194. fq. et recte hanc fummam fententiae POLITIANI pofuit, ex fine epiftolae laudatae p. m. 240. quae certe ludibrium debere non videtur: *Quaefo, ne fuperftitione ifta te alliges, vt nihil delectet, quod tuum plane fit, et vt oculos a Cicerone numquam deiicias. Sed quum Ciceronem, quum bonos alios multum diuque legeris, contriueris, edidiceris, concoxeris, et rerum multarum cognitione pectus impleueris, ac iam componere aliquid ipfe parabis: tum demum velim, quod dicitur, fine cortice nates, atque ipfe tibi fis aliquando in confilio, follicitudinemque illam morofam nimis et anxiam deponas effingendi tantummodo Ciceronem, tuasque denique vires vniuerfas pericliteris,* etc. His meum qualecumque fuffragium adiicere, equidem nihil dubito. G.)

**) Fieri non poteft, quin inaequali ac fibi parum fimili adfuefcat dictioni, qui (primo tempore, quo formandum eft iudicium, et ille quafi guftus, G.) per omnes vagatur auctores, et modo hunc, modo illum imitatur. Vix oculos prudentum ferret aedificium, in quod architectus ex mille diuerfiffimae ftructurae palatiis conieciffet, quidquid pulchrum ei effet vifum. (Si quidem fine iudicio id faceret, et naturales conftantesque fymmetriae f. commenfus obferuationes negligeret. Ceterum laudabitur, fi Zeuxin illum imitatus, conquifitis pluribus pulchritudinis exemplis, quantum liceat, in vnum illud opus fuum transferat. Quod quin in fcribendi genere locum habeat, liceatque, ex variis ingeniis excellentiffima quaeque libare, non eft dubitandum. G.) Ea demum pulchra ac pudica videtur oratio; quae licet artificio varia, vbique tamen eumdem feruat colorem, nusquam eadem, et femper tamen fui fimilis. Hanc vero facul-

acultatem adſequetur nemo, qui vel neminem, vel omnes promiſcue imitatur, ceu vel IVSTI LIPSII exemplo patet. (Nolim hunc vbique exemplum malorum admiſceri. LIPSIVS iuuenis ad Tullianam normam ſcripſit non deterius quouis Ciceroniano, et *oratione VI, vtrum a ſolo Cicerone petenda ſit eloquentia?* ita diſputauit, vt deprehendi non poſſit. ❡ Poſtea Tacitum eſt imitatus et Senecam. Totus ſuus eſt et admirabilis. || Vid. ad I, 2, 16. G.)

***) Omnes legendos auctores, et ex iis optima quaeuis in vſum noſtrum eſſe ſeponenda, ipſi capite ſuperiore docuimus. Neque tamen ideo omnes promiſcue ſunt imitandi. Vnus, isque optimus, (❡ Cicero, G.) eligendus, cuius ad exemplum totius orationis habitum componamus. Ex reliquis phraſes, acumina, res peti poſſunt. Merito vero eum iudicamus optimum, qui cuiusque naturae ac ingenio videtur conuenientiſſimus. Sunt, qui naturae quodam impetu ad vbertatem et copiam feruntur: iis CICERONEM commendauerim. Sunt, quibus nihil, niſi quod adſtrictum ac argutum eſt, placet: his PLINIVS erit imitandus. Alii ſimplici quodam ac caſto orationis genere delectantur: hi facillime vel CAESAREM vel CORNELIVM NEPOTEM imitabuntur. Denique quibus oratio grauis et preſſa eſt in deliciis, ii non inuita Minerua TACITVM ſibi imitandum proponent. Hinc naturam cuique ſuam hac quoque in re eſſe ſequendam, iam olim optime obſeruauit QVINCTILIANVS *Inſtit. orat. X, 2. Ergo primum eſt, vt, quod imitaturus eſt quisque, intelligat, et, quare bonum ſit, ſciat, tum in ſuſcipiendo onere conſulat* SVAS VIRES. *Nam quaedam ſunt inimitabilia, quibus aut infirmitas naturae non ſufficiat, aut diuerſitas repugnet. Nec, cui tenue ingenium erit, ſola velit fortia et abrupta: cui forte quidem, ſed indomitum, amore ſubtilitatis et vim ſuam perdat,*

dat, et elegantiam, quam cupit, non adſequatur. Nihil eſt enim tam indecens, quam quum mollia dura fiunt. Quis vero auctor ingenio noſtro quam maxime videatur adcommodatus, facile ex eo intelligimus, ſi, quis maxime nobis placeat, et quem facillime imitando exprimamus, ſubinde facto periculo, experiamur. Ita enim fere natura comparatum eſt, vt tanto magis quidque nobis placeat, quanto eſt ingenio ac naturae noſtrae conuenientius. (Cautione illa hic opus eſt, quam ad I, 2, 42. no. 1. commendauimus. Cauendum ab ἀυϑαδείας noxa. Procliues etiam hic ſumus ad vitia. Boni praeceptoris eſt, ad Iſocratis exemplum calcaribus vti non in his, qui nimis exſultant, ſed qui tardiores ſunt, et contra. Qui nimis ſiccis delectantur, deducendi ad Ciceronem, Salluſtius commendandus his, qui luxuriantur, etc. G.)

IIII.

Imitatio vel puerilis eſt, vel virilis.

Eſt vero imitatio vel PVERILIS, vel VIRILIS ſeu maſcula. Illa verba ac phraſes anxie et moroſe imitatur *): haec ipſum auctoris ingenium ac orationis habitum cum iudicio ac libertate exprimit **).

*) Tales ſunt omnes illae imitationes, quas in ſcholarum triuio deprehendimus. Perlecta CICERONIS periocha, excerptis phraſibus elegantioribus, iisque in epiſtolam aliquam aut hiſtoriam compactis, tum demum diſcipuli ſibi plane Ciceroniani, aut, ſi mauis, Ciceronianiſſimi videntur, quaſi omnis elegantia Ciceroniana in ſolis phraſibus, ac non potius in ipſo orationis habitu, conſiſteret. ¶ Hartnaccii, Reinhardi, aliorumque libelli, vt et Muzeliana exercitia poſſunt forte adhiberi ad primam exercitationem et copiam vocabulorum maxime neceſſariorum,

inpri-

imprimis vbi multum soli relinqui debent homines paullo stupidiores. Potius interpretationibus mutuis hanc aetatem contineamus, quibus nihil est vtilius, primum ex libro vel commentario, deinde illo posito. (G.) Mireris ergo, viros quosdam ceteroquin doctissimos nimium huic puerili imitationi tribuisse, ac saepe periodos integras ex auctoribus exscripsisse. ¶ Quot sunt ineptae praefationes ad Cornelianae modum factae! (G.) Iam a SCHEFFERO in *gymnas. stil. p. 31.* est obseruatum, AENEAM SYLVIVM in *historia Europaea* de Hungaris ita disseruisse: *Turcas aurea et discolori veste: Hungaros ferro atque aere fulgere. Christianum agmen et stare paratum et sequi, nec turba nec sarcinis praegraue, intentum, quod dux non modo signet, sed etiam innuat.* Atqui haec omnia sunt ex CVRTIO, *lib. III. cap. 26.* vix verbo mutato, exscripta. Ferenda haec sunt in pueris; in maturioris iudicii viris reprehensione dignissima, maxime si non loca auctorum rebus, sed res auctorum phrasibus adcommodentur. Cuius rei praeclarum exemplum ab eodem SCHEFFERO *p. 32.* datum est ex EGINHARDI *vita Caroli M.* qui Caroli sui descripturus staturam et corporis habitum: *formae*, inquit, *auctoritas ac dignitas, tam stanti quam sedenti, plurima inerat, ceruix obesa et breuior, venterque proiectior, valetudine prospera, praeter quod, antequam decederet, noctibus ita dormiebat, vt somnum quater aut quinquies non solum expergiscendo, sed etiam desurgendo interrumperet.* Omnia haec ex SVETONII *Claudio, Nerone, Iulio et Augusto*, quemadmodum et alia, exscripta sunt. Quis vero crederet, Carolum M. illorum imperatorum formam ac corporis habitum in plerisque tam adcurate expressisse? sic EGINHARDVS *ergo, dum inepte* SVETONII *premit vestia, multa adfingit illi prin-*

tipi infulſa et παρὰ τὸ ὄν, vt eleganter ait CASAVBONVS.

**) Virilis et maſcula imitatio non verba tantum ac phraſin auctoris exprimit, ſed et inueniendi, diſponendiue artificium, ipſumque orationis habitum, ita tamen, vt illa exſcripta eſſe, nemo poſſit arguere. (Vt architectus non imitur lapides, ligna, ferrum, ſed formam, ordinem, ornatum. G.) Eleganter QVINCTIL. *Inſtit. orat. lib. X. cap. 2. p. 928. edit.* BVRMANNIANAE: *Imitatio autem, (nam ſaepius idem dicam,) non fit tantum in verbis. Illuc intendenda mens, quantum fuerit illis viris decoris in rebus atque perſonis, quod conſilium, quae diſpoſitio, quam omnia etiam, quae delectationi videantur data, ad victoriam ſpectent: quid agatur prooemio, quae ratio et quam varia narrandi, quae vis probandi ac refellendi, quanta in adfectibus omnis generis mouendis ſcientia, quantaque laus ipſa popularis vtilitatis gratia adſumta: quae tum eſt pulcherrima, quum ſequitur, non quum arceſſitur. Haec ſi peruiderimus, tum vere imitabimur.* E. g. elegans eſt haec periocha LVCRETII *lib. I.*

Nec me animi fallit, quam ſint obſcura, ſed acri
Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor,
Et ſimul incuſſit ſuauem mi in pectus amorem
Muſarum, quo nunc inſtinctus mente vigenti
Auia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo.

Haec imitatus eſt VIRGILIVS, ſed ita, vt nemo eum plagii ſuſpectum habiturus ſit. Ita enim canit poeta ſuauiſſimus *Georg. III, 289. ſequ.*

Nec ſum animi dubius, verbis ea vincere magnum

Quam

Quam ſit, et anguſtis rebus hunc addere honorem,
Sed me Parnaſſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor: iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Caſtaliam molli diuerterat orbita cliuo.

Similia haec VIRGILII ſunt illis *Lucretianis:* aſt non eadem tamen. Eamdem enim rem elegantiore phraſi alioque orationis charactere expreſſit VIRGILIVS. Sic ſupra etiam hanc produximus periodum CICERONIS ex *orat. pro A. Caecina c. 1. Si quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt, tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret: non minus in cauſſa cederet A. Caecina Sexti Aebutii impudentiae, quam in vi facienda eius ceſſit audaciae.* Eam nos p. 128. ita ſumus imitati: *Si quantum in effringendis carceribus aſtutia poteſt, tantum ad effugiendam furcam audacia valeret: non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia, quam lictoribus olim illuſit aſtutia.* Nec verba hic ſunt eadem, et res diuerſiſſima. Quicumque tamen vtramque periodum inter ſe contenderit, ſtatim deprehendet, noſtram e *Ciceroniana* eſſe expreſſam. Scilicet non verba et phraſin, ſed ipſum orationis habitum ſumus imitati, eaque imitatio iure quodam ſuo *virilis* poterit adpellari.

V.

Ad *puerilem imitationem* quod adtinet, ea multo facilior eſt. Modo enim phraſes ab auctore mutuas accipimus *): modo ſententiam quamdam aliis verbis phraſibusque exprimimus **), modo eamdem, additis quibusdam detractisque vocibus aut circumſtantiis, refingimus ***). *Quid puerilis?*

*) Hoc

*) Hoc imitationis genus maxime puerile est. Nihil enim artis habet vſus iſte phraſium ❡ Ita ſunt quidam loci veterum paene detriti vt *oratio pro Archia*, vt *praefatio* Nepotis. (G.) Sic ſi quis ita loqueretur: *Quum et nobilitate generis, et gloria maiorum, et tua virtute vnus omnium maxime floreas: omnes non ſolum ſperant, ſed etiam confidunt, talem te aliquando futurum, qualem cognitum iudicarunt:* facile vnusquisque videt, phraſes has omnes e CORNELII NEPOTIS *vita Miltiad. cap. 1.* eſſe: ſed nemo tamen quidquam artis aut ingenii in hac imitatione deprehendet. (Hoc itaque genus extemporalibus modo quaeſtionibus tractari debet, non iuſtis ſcribendi materiis propoſitis. G.)

**) Secundam hanc imitationis puerilis ſpeciem iam QVINCTIL. *Inſtit. orat. X,5.* commendauit: *Sumamus ſententiam*, inquit, *eamque verſemus quam numeroſiſſime, velut eadem cera aliae atque aliae formae duci ſolent.* ❡ Haec non tam eſt imitatio, quam variatio. (G.) Exempli loco ſit ſententia illa Hectoris apud NAEVIVM: *Pulchrum eſt laudari a laudato viro.* Hanc ſi quis aliis verbis ita exprimeret: *Laudari ab iis, qui ipſi ſunt laude digniſſimi, is vero fructus laudandarum actionum videtur pulcherrimus,* dicerem ego, ſententiam illam ex NAEVIO quidem, ſed mutatis tamen verbis, eſſe expreſſam. ❡ Ita potius imitarer: *Pulchrum eſt, reprehendi ab eo, quem omnes vituperant.* Sic ad imitationem iſtius: *Concordia res paruae creſcunt, diſcordia magnae dilabuntur*, poteſt dici: *Exprobrando offenſiones paruae creſcunt, benigna interpretatione magnae diſcutiuntur, et vim ſuam amittunt.* (G.)

***) Haec quoque imitandi ratio puerilis eſt, ſed paullo artificioſior. Quemadmodum enim prima ſpecies furto manifeſto ſimilis eſt: ita haec eorum furum aemulatur ſollertiam, qui rebus

rebus furtiuis signa quaedam detrahunt, aut alia noua addunt, ne tam facile possint a dominis furtum concepturis, vel quaesitoribus agnosci. E. g. supra p. 126. 127. prolixam admodum ac verbosissimam adduximus periodum ex MVRETI *orationibus I, 4.* Eam coarctabimus facile, omissis nonnullis aut detractis, quae eminere videntur: *Si eorum, quae viuunt, vnumquodque perficiendi sui desiderio tenetur, animusque noster tum demum, quando ad diuinum exemplar propius accedit, videtur perfectissimus: ea profecto erit omnium praestantissima facultas, quae homines Deo, quoad eius fieri potest, arctissime deuincit.* Eodem modo etiam amplificando refingi possunt auctorum sententiae. Verum in vtraque imitandi ratione danda est opera, vt ne sententiae elegantia ac acumen pereat. Plerumque enim tam pressae ac rotundae sunt optimorum auctorum sententiae, vt neque addi quidquam, neque detrahi possit, quin simul maxima pars pulchritudinis pereat. ¶ Nempe videndum, in quo insit venustas, illud vel seruandum vel imitandum. (G.) Exemplo esto sententia, vt opinor, PVBLII SYRI: *Cuiuis potest contingere, quod cuiquam potest.* Hic siue addas quidquam, siue detrahas, plurimum acuminis ac elegantiae decedet. Vnde adcurata opus est prudentis doctoris manuductione, ne adolescentes his decipiantur. (¶ Sumamus sententiam: *Omnibus euenire potest, quod vni; dubitas, quin aliis etiam possit?* Hoc ita imitari aliquis posset: *Nam tua res agitur - - -. Quis est omnium, qui non in quotidiana vita et priuatis rebus ita argumentetur, et ita se instituat, vt alienis incommodis cautior studeat fieri, cogitetque, quae aliis acciderunt, ea et sibi vsu venire posse?* Vel ita: *Quum et naturam habeamus eamdem, et iisdem calamitatum opportunitatibus vita nostra sit exposita, neque quisquam ad id fastigium peruenerit, quo fortunae tela aut hominum iniuriae*

non

non possint peruenire: quid est, quod ita viuimus, quasi priuilegio quodam ab his liberi simus, quae ad omnes pertinent? Potest etiam ad fortunam secundam transferri, item ad spem longae vitae. || Huc etiam retulerim illud extemporalis exercitationis genus, quo directa narratio in indirectam s. obliquam mutatur, et contra. ¶ Etiam alia ratione variare licet orationem, vt eaedem phrases maneant. G.)

VI.

In virili vel inuentionem imitamur.

Virilis imitatio non contenta phrasibus aut vocabulis, ipsas auctoris virtutes exprimere docet. Quum vero auctoris virtus modo in inuentione, modo in dispositione, modo in eloquutione eluceat: mascula inprimis videtur imitandi ratio, qua auctoris INVENTIONEM adsequi contendimus *).

*) Inuentio versatur in excogitandis argumentis. Ea vero quum in λόγυς· ἤθη καὶ πάθη, diuidantur, nullum est argumentorum genus, in quo non imitari liceat alios. Saepe auctores nobis suppeditant I. *enthymemata* elegantissima, quae nobis in vsus nostros conuertere licebit. E. g. PLINIVS *epist. I, 10.* laudaturus Euphratem, philosophum Stoicum, quot praeclara enthymemata adcumulat? Ait eum esse, I. obuium et expositum, plenumque humanitatis; II. in disputando grauem, subtilem, ornatum, ac paene Platonicum; III. in sermone copiosum, varium, dulcem, vt facile repugnantes quoque ducere possit. Addit IIII. multum ipsi venerationis adquirere proceritatem corporis, decoram faciem, demissum capillum, ingentem et canam barbam; V. nullum horrorem in cultu esse, multam tamen seueritatem. Laudat quoque VI. vitae sanctitatem cum comitate: VII. seueritatem in inse-

insectandis vitiis cum summa humanitate coniunctam. Nec VIII. liberos eius, ad veram laudem adcurate institutos, praetermittit. Vide, quot hic enthymemata (¶ laxe sumit hoc nomen pro cogitationibus, G.) paucis periodis adcumulet PLINIVS? An iam deesse tibi possent argumenta, philosophum vel theologum aliquem praeclarum laudaturo? Equidem adfirmare non dubitarim, toti orationi encomiasticae sufficere posse haec enthymemata. (Nempe non eadem vbique assumi possunt, quod a stupidis interdum imitatoribus fieri solet: sed personam et argumentum nostrum intuentibus occurrunt similia. G.) Quem vero tunc deprehensurum putas, te PLINIVM esse imitatum? Nec minus II. *adfectus* excitandi rationem optime ostendunt auctores classici. Exemplum denuo praebebit PLINIVS *epist. III, 1.* qui amore studiorum inflammaturus Caninium Rufum, praediorum eius amoenitatem collaudat, ac deinde colligit, recte iis vtendum esse; non rectius vero iis vsurum Caninium, quam si, omissis sordidis rei familiaris curis, in studiorum sese portum vindicet, maxime quum praedia illa post eum alium atque alium habitura dominum, gloria vero, vigiliis ac lucubrationibus parta, numquam sit interitura. Quam eleganter hoc argumento παθητικῷ vti posses, si quando cohortari aliquem volueris ad diligentiam, qui in pingui aliquo recessu, aut alio amoeniore loco viuit? Denique III. etiam *mores*, quos vocant, seu ἤθη optime ducibus auctoribus classicis addiscimus. Vt hic quoque consulamus PLINIVM, *epistola* eius *XI. libri I.* exemplo esse poterit, quam comiter cum amicis sit expostulandum. Obiurgat Fabium Iustum de infrequentia litterarum, petit, vt vel solum illud: *Si vales, bene est, ego valeo,* scribat, hoc enim sibi fore maximum. Serio se id rogare ait, vt sciat, quid agat, quod sine sollicitudine

ſumma neſcire non poſſit. Tam morata epiſtola nobis etiam facile licebit cum amicis expoſtulare, ſi noſtro vſi ſtilo, mutata PLINII dictione, ſolum retineamus argumentum ἠθικόν. Ceterum incredibilem vtilitatem eloquentiae ſtudioſo hic adferet veterum Graecorum Latinorumque ſcriptorum comparatio. Hi enim pleraque, quae in Graecis admiramur, imitati ſunt, et ita quidem, vt aliquando ſuperarint. Pertinet huc SCALIGERI *Poetices lib. V.* vbi id exemplis innumeris oſtendit, addito ſimul vbique iudicio, qua in re vel ſuperarint Graecos Latini, vel iis manus dare coacti ſint. Quin a *capite X.* eius libri ipſos Latinos inter ſe contendit eadem cura, oſtenditque, ſaepe vnum alterum in eadem ſententia exprimenda vel impari paſſu ſequutum eſſe, vel multis poſt ſe paraſangis reliquiſſe. ❡ Magnum hic vſum habent F. Vrſini, itemque Val. Ger. Guellii *Virgilius*, H. Stephani *Ciceronianum lexicon*, etc. (G.) Addi poteſt MACROBII *commentarius in* CICERONIS *ſomnium Scipionis*, quo Ciceronem Platonis ſimilem inuentionem expreſſiſſe, praeclare ipſo ſtatim libelli initio demonſtrat.

VII.

Vel diſpoſitionem.

Nonnumquam et DISPOSITIONEM auctoris imitamur, cum generalem totius orationis *), tum eam, quam in ſingulis argumentis deprehendimus **).

*) E. g. BVCHNERVS *panegyr. VIIII.* laudaturus Henricum Friſium, cancellarium Saxonicum, ita orationem partitur, vt cancellarium et *genere nobilem*, et excellentem *virtute*, et magnum *peritia*, et *auctoritate* validum eſſe oportere, easque virtutes omnes in Friſio eminuiſſe, oſtendat. Quilibet, in CICERONIS lectione

ne paullo verſatior, intelliget, Tullianam eſſe hanc diſpoſitionem. Is in oratione *pro lege Manilia cap. 10.* eodem modo laudat POMPEIVM MAGNVM. Ait enim, ſummo imperatori quatuor res ineſſe oportere, ſcientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, et felicitatem, eaque omnia in Pompeio ſumma eſſe.

**) Permultum enim refert, quomodo diſponantur argumenta ſingula. Fieri id ſolet per ſyllogiſmos et enthymemata. Sed in his diſponendis magnam oratori relictam eſſe libertatem, iam ſupra obſeruauimus. Non melius itaque nobis conſulemus, quam ſi ea quoque in re auctores veteres duces ſequamur. Exemplum petamus ex eiusdem CICERONIS *oratione cap. 15.* vbi auctoritatem POMPEII hoc ordine collaudat:

I. MAIOR: *Quicumque maxima pollet auctoritate, is imperator optimus eſt.*

RATIO: *Homines enim vt contemnant, aut metuant, aut oderint, aut ament, opinione non minus famae, quam ratione, commouentur.*

II. MINOR: *Pompeius maxima pollet auctoritate.*

RATIONES:

I. *Populus Romanus praeclara de eo iudicia tulit.*

II. *Pompeius rempublicam ſeruauit ſola fama ac celebritate nominis.*

III. *Plures gentes ei ſe dediderunt.*

III. CONCLVSIO: *Ergo Pompeius erit imperator optimus:*

Hoc ordine CICERO auctoritatem Pompeii celebrat. Dabimus operam, vt eodem ordine EVGENII, Sabaudiae ducis, prudentiam bellicam laudemus.

I. MAIOR: *Quicumque prudentiſſimus eſt, is optimus erit imperator.* Et quoniam prudentia multum in bello quoque gerendo ac imperio mi-

litari valet: certe nemini dubium eſt, quin ea quoque mentis perſpicacia idem ille dux incomparabilis plurimum poſſit.

RATIO. *Plura enim ſaepe prudentia, quam manu, in bello geruntur.* Vehementer autem pertinere ad res feliciter gerendas, quid agatur, ac quomodo vnumquodque prouide adminiſtretur, quis non intelligit, quum res ipſa doceat, imperatores in profligandis hoſtibus, expugnandis caſtris, vrbibusque capiendis, plura ſaepe conſilio ac prudentia, quam ferro, effeciſſe?

II. MINOR: *Eugenius, dux Sabaudiae, eſt prudentiſſimus.* Quod igitur nomen vmquam in vniuerſo orbe chriſtiano ob prudentiae laudem celebrius fuit? Cuius conſilia paria?

RATIO I. *Eius prudentiam tres imperatores Romanorum probarunt.* In quo principe tres Romanorum imperatores, id quod maximum prudentiae argumentum eſt, tantam ſpem collocarant, vt eum maximis exercitibus imperiique ſui fatis ſummo cum imperio praefecerint. (Haec ratio apud Ciceronem pulchre procedit, auctoritatem enim faciunt imperatori iudicia de ipſo populi: prudentiam non faciunt iudicia principum. Itaque tres Auctoris rationes pro prudentia Eugenii ad duas, nempe ad vſum rerum, quo comparata eſt, et ad res geſtas, quibus comprobata eſt, referuntur. Iudicia imperatorum ſunt teſtimonia rationis poſterioris. G.)

II. *Prudentiam multis variisque bellis feliciter adminiſtratis ſibi peperit.* An vero quidquam prudentiae ei deeſſe poſſe exiſtimatis, quem a prima adoleſcentia in caſtris verſatum, in omni bellorum genere fortuna exercuit, nullamque rem, in vſu militari poſitam, paſſa eſt ignorare?

RATIO III. *Vbique eius eluxit prudentia.* ¶ Haec non differt ſatis a praecedenti. (G.) Itaque vt plura non dicam, neque aliorum teſtimoniis

niis iudiciisque confirmem, quantum consilio prudentiaque valeat, ipse ille sibi testis virtutis suae sit locupletissimus, qui, quo anno Gallicano bello in Sabaudia oppositus est imperator, tam repente acutissimo hosti consilia omnia disturbavit, vt prius se fusum fugatumque, quam adventantem EVGENII exercitum animaduerteret. Iam, recepta a Turcis Alba Graeca, quum res Christianorum in Hungaria in peius ire coepissent, barbarorum opes animique creuissent, satisque firmum praesidium regnum illud non haberet: amissus fuisset tot victoriarum fructus, nisi ad id ipsum eo tempore EVGENIVM tanto bello prouidentia LEOPOLDI obiecisset. Huius consilium ac prudentia non solum Turcas, superiori Hungariae cum maximo exercitu imminentes, retardauit, verum etiam castris operibusque clausos e latebris istis in aciem, ex hac in fugam, ac inde in praeterlabentem fluuium coniecit, tantoque terrore concussit Turcarum imperium, vt, pertaesi bellorum, pacis leges, cum summo dedecore suo coniunctas, accipere, quam EVGENII prudentissima consilia diutius experiri mallent. Age vero illa res quantam declarat eiusdem ducis in administrando bello sollertiam, quod in postremo bello Gallicano callidissimos Gallorum duces alios intra ipsa moenia ac propugnacula, alios in acie caperet, reliquos plerosque, copiis quamuis superiores, ad internecionem caederet? Quot ille tum victorias reportauit? quot vrbes cepit? quot fecit prouincias? Quae omnia si quis eum solis armis solaque vi effecisse existimat, nae is, ex mea quidem sententia, magnopere fallitur.

III. CONCLVSIO: *Ergo* EVGENIVS *est imperator optimus.* Potestis ergo iam colligere, auditores, quantus dux sit EVGENIVS, quem animi robur manu fortem; armorum vsus intrepidum; prudentia denique reddit inuictissimum.

 Nemo,

Nemo, qui noſtra cum CICERONIS verbis contulerit, non ſimilitudinem quamdam deprehendet, quum tamen praeter artificium diſponendi connectendique formulas nihil admodum verbis Ciceronianis, eo loco obuiis, expoſuerimus.

VIII.

Vel eloquutionem.

Denique et eloquutionem auctoris maſcula quadam ac decora imitatione effingimus, quoties auctoris cuiusdam characterem *), acumina **), figuras ***), ac periodos exprimere ****) ſtudemus.

*) Sic ſi conſtat, characterem dicendi auctoris eſſe ſublimem, mihi quoque perſpectam eſſe oportet rationem, ſublimitatem illam exprimendi. Et ita etiam reliquos characteres imitandi rationem cognitam me habere oportebit. Faciam e. g. periculum, an PLINII characterem in *epiſtola III. libri I.* obuium imitatione quadam virili exprimere liceat:

Quid agit Lipſia, tuae meaeque deliciae? quid horti amoeniſſimi? quid illud nemus opaciſſimum? quid ſmaragdinus pratorum viror? quid illi ſuaues et tamen ſerii doctiſſimorum virorum congreſſus? quid theatrum anatomicum, quod plurimus aer colluſtrat et refrigerat? quid acroateria illa ſpacioſiſſima? quid illa domeſtica? quid bibliothecae publicae priuataeque? Tenentne te, ac per vices ad ſe alliciunt? An, vt ſolent iuuenes, voluptatis deceptus illecebris, crebris comiſſationibus indulges? Si tenent, ter quaterque: ſin minus, ne beatum quidem dixerim. Quin tu, (occaſio eſt enim,) indignam te ingluuiem aliis relinquis, et ipſe te in illo digno muſis ſeceſſu, honeſtarum artium ſtudiis adſeris. Haec ſit occupatio tua, haec remiſſio: hic labor, haec requies: in his dies, in his item noctes

noctes transfigantur. Collige aliquid et reconde, quod sit sempiternum. Nam voluptates illae, exactis paucis annis, euanescent, hoc numquam iucundissimum esse desinet, si semel coeperit. Non ignoro, quam indolem, quod horter ingenium: tu modo da operam, vt tantum vtaris occasione, quantum vti voles, quum non amplius vteris. Vale.

Nemo hic PLINII non agnoscet stilum. Eadem est inuentio, eadem epistolae dispositio, eadem dicendi forma pressa et acuta, et tamen vix verba quaedam PLINIO debeo. Tentabimus porro, an eadem ratione etiam CVRTII stilum exprimere possimus. Describit ille *lib. III. c. 5.* milites, de Alexandro aegrotante sollicitos. Nos Suecos, GVSTAVI ADOLPHI regis casum lugentes, charactere Curtiano describemus:

Ingens luctus ac paene iam desperatio exercitum inuaserat. Flentes querebantur, in tam praecipiti victoriarum cursu omnis memoriae fortissimum regem non in acie, non ab hoste, prostratum, sed scelere ac insidiis exstinctum, cecidisse. Imminere Austriacos, triumphaturos, antequam conseruissent manus. Sibi per easdem terras, quas victoriis illustrassent, fuga dilabendum. Omnia sibi tuta verenda, qui ne periculosissima quidem reformidarint. Tantum iter, etiamsi nemo impediat, confecturis fame ac lassitudine pereundum. Quem cum imperio praefuturum trepidis? quem GVSTAVO *futurum similem? Iam vt mare Balthicum fuga attingerent, classem, qua transeant, quem praebiturum?*

Hic quoque aliae phrases, alia materia, character tamen ac stilus idem est.

**) Quoties ergo occurrit acumen aliquod ingeniosius, dispiciendum, qua occasione illud

 locum

locum inuenire poſſit. Nec hic tamen plagium, ſed imitationem requirimus. Non eidem ſemper rei, ſed alii, acutum illud dictum adcommodandum eſt. E. g. lepide MARTIAL. *epigr. II, 8.* canit:

Hoſtem quum fugeret, ſe Fannius ipſe peremit,
Hic, rogo, non furor eſt, ne moriare, mori?

Eodem vero exemplo dicere poſſem: *Quis, quaeſo, maior vmquam furor poterit excogitari, quam Euclionum, qui, ne eſuriant aliquando, per omnem vitam eſuriunt?* ¶ Vel: *Militatum abit ſtudioſus iuuenis, diſciplinae impatiens: nonne furioſum eſt, vt libertatem adipiſcare, abire in veriſſimam ſeruitutem.* Dictum Ciceronis de liberalitate, *Offic.* II, 15. *Quid autem eſt ſtultius, quam, quod libenter facias, curare, vt id diutius facere non poſſis?* applicari poteſt ad voluptates vel corporis, vel ex ſtudiis litterarum immoderatis. (G.)

***) E. g. elegans inprimis eſt illa figura CICERONIS *Philipp. XII, 3. Quid enim per deos immortales poteſt reipublicae prodeſſe noſtra legatio? prodeſſe dico? quid ſi etiam obfutura? obfutura? quid ſi iam nocuit?* Eam ita exprimere licet alia occaſione: *Putatisne, ei pecuniam ad bellum tantum conficiendum ſupereſſe? ſupereſſe dico? quid ſi etiam defutura ſit? defutura? quid ſi iam ſumma laboret inopia?* ¶ Vel: *Quidnam, quaeſo, vtilitatis adferre tibi poteſt illud conſortium? vtilitatis? quid ſi damnum etiam adferet? adferet? quin iam attulit?* (G.) Eadem ratione et alias figuras elegantiores licebit imitando exprimere.

****) Saepe ita comparata eſt periodus, vt habeat aliquid admirandum. Tunc vero imitationem

tionem merebitur. Exemplum iam adfuit ſupra; quum primam periodum CICERONIS ex *oratione pro A. Caecina* imitaremur.

VIIII.

Vnde opus eſt analyſi et geneſi.

Hactenus, quis imitandus ſit, quot modis id fieri poſſit, et quid in puerili aeque ac maſcula imitatione in exemplum proponi debeat, paullo adcuratius inueſtigauimus. Proximum eſt, vt qua arte maſcula illa imitatio conſtet, doceamus. Hic vero duo notanda ſunt imitationis capita, quorum alterum ANALYSIN, alterum GENESIN adpellamus *).

*) Quicumque alicuius rei (℣ v. c. horologii, aut machinae cuiuscumque, G.) formam ac materiam imitandam ſibi proponit, is primo omnium rem interius contemplari, et ſingulas eius partes earumque diſpoſitionem adcuratius expendere: ac deinde de illis eodem modo effingendis connectendisque debet cogitare. Prius per ANALYSIN, poſterius per GENESIN fieri ſolet. Eſt ergo nobis ANALYSIS *artificioſa periochae cuiusdam in partes ſuas ſolutio, eo conſilio ſuſcepta, vt, quid in ſingulis artificii lateat, perſpici poſſit.* GENESIS vero eſt *artificioſa materiae cuiusdam ſecundum easdem partes diſpoſitio, ita comparata, vt idem artificium in ſingulis partibus eluceat.*

X.

In analyſi quid conſiderandum?

Ad ANALYSIN quod adtinet, primo periodos, quas maſcula ratione imitandas exiſtimamus, logice in membra ſua partimur *), deinde de phraſibus ac

vocabulis iudicamus **), ac denique, qua arte ſingulae partes inter ſe connexae ac veluti coagmentatae ſint, expendimus ***).

*) Primo ergo opus eſt ANALYSI LOGICA. Ea quo modo inſtituenda ſit, iam ex philoſophia rationali conſtare debet. Nos ergo rem exemplo illuſtrabimus. MVRETVS *Part. I. orat. 22.* ita ait:

Si pro cuius quisque propugnatione ac defenſione plura pericula ſubiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quaſi procellis ac tempeſtatibus agitatus eſt, eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum peruenire credendum eſt: dubitare non potes, beatiſſime pater, quin Carolus rex, te pontifice creato, tanto ceteros reges eximia quadam percepti ex ea re gaudii magnitudine ſuperauerit, quanto non huius modo memoriae, ſed omnium aetatum ac ſaeculorum reges graui ac diuturna ſuſceptorum pro ſedis apoſtolicae auctoritate laborum ac diſcriminum perpeſſione ſuperauit.

Iam ſi vberrimam hanc ac incomparabilem periodum imitandam ducerem; primo omnium cogitandum eſſet de *analyſi logica*, quam ita inſtituerem. Tota periodus perfectum continet ſyllogiſmum:

MAIOR: *Quicumque pro altero plus periculi ac laborum ſubiit, is maxime de eius dignitate laetatur.*

MINOR: *Carolus rex pro pontifice plus periculi ac laborum ſubiit, quam alii.*

CONCLVSIO: *Ergo de dignitate pontificis maxime laetatur.*

Acce-

Accedat alia periodus ex PLIN. *paneg. c. 1.*

Bene ac ſapienter, P. C. maiores inſtituerunt, vt rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere, quod nihil rite, nihilque prouidenter, ſine deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.

Occurrit hic initio

I. THESIS: *Dicendi auſpicium more maiorum a precibus faciendum.*

II. AETIOLOGIA:

1) *Eſt enim id a maioribus bene ac ſapienter inſtitutum.*

2) *Etiam aliae actiones omnes a precibus inchoandae.*

3) *Nihil rite et prouidenter ſine deorum ope geritur.*

**) Accedere deinde debet IVDICIVM DE PHRASIBVS. Conſiderandum enim, quid in ſtilo et dictione auctoris praeclarum ac admiratione dignum videatur. Sic in MVRETI periodo obſeruo, 1) auctorem ſaepe coniunxiſſe per μερισμὸν eiusmodi vocabula, quae pene eiusdem ſignificationis videntur, nec tamen ſunt. Nam hoc modo coniungit *propugnationem* ac *defenſionem*, quarum haec etiam ſcriptis et verbis; illa armis tantum ſuſcipitur. Ita etiam ipſam defenſionem ita deſcribit, vt gradatim adſurgat a *periculis* ad *acerbitates*, ab his ad *procellas* ac *tempeſtates*. In ſecundo periodi membro eadem ratione coniungit *retinere* et *amplificare dignitatem*, vt oſtenderet, Carolum non ſolum id dediſſe operae, vt ne pontificis conditio deterior redderetur, verum etiam, vt melior eſſet. In tertio membro, adiectiuo in ſubſtantiuum mutato, amplificat orationem. Nam pro *magno gaudio percepto* ait: *eximia quaedam percepti ex ea re gaudii magnitudo.* In poſtremo membro denuo coniungit *huius memoriae* et *omnium aetatum ac ſaeculorum reges*, nec non *labores* et *diſcri-*

diſcrimina. Et haec quidem in illa MVRETI periodo ad iudicium de phraſibus pertinere videntur. Quod ad PLINII adtinet periodum, is quoque coniungit eiusmodi vocabula: veluti *bene* ac *ſapienter: rite* et *prouidenter, deorum opem, conſilium, honorem.* Obſeruanda quoque ſynonymia phraſium: *initium ab aliqua re capere,* et *auſpicari.*

***) Sic ſatis patet, MVRETVM periodi ſuae membra coniungere per particulas et formulas: I. *ſi quod quisque.* II. *eo plus,* III. *dubitare non potes, quin tanto.* IIII. *quanto.* In PLINII periodo connexio eſt ſimpliciſſima. Rationem enim poſtponit theſi, eique illam connectit per particulam cauſſalem QVOD.

XI.

Quid in geneſi? ANALYSIN ſequitur GENESIS. Perſpecta enim interiore periochae alicuius pulchritudine, danda eſt opera, vt thema quoddam eodem ordine diſponamus *), eiusdemque generis phraſibus **), ac connexionibus ***) vtamur. Sic enim fiet, vt ouum ouo non ſimilius videatur, quam ſtilus noſter ſtilo auctoris ****).

*) Exemplis res erit clarior. MVRETI periodum ſupra in ſyllogiſmum ſoluimus. Sumemus ergo plane aliam materiam, eamque eadem ratione diſponemus. Theſis noſtra erit: *Nobiles iuuenes prudentiae ciuilis cognitio decet.* Syllogiſmus inde naſcetur talis:

MAIOR: *Quidquid in reipublicae adminiſtratione maximi momenti eſt: illud diligenter excolendum eſt a nobili iuuene.*

MINOR: *Prudentia ciuilis in reipublicae adminiſtratione maximi momenti eſt.*

CON-

CONCLVSIO: *Eſt ergo a nobili iuuene diligenter excolenda.*

Ita et PLINII periodum theſi et rationibus conſtare diximus. Eodem exemplo nos ponemus:

THESIN: *Phyſices initium ab experientia capiendum.*

AETIOLOGIA:

I. *Hoc enim viri ſapientes monuerunt.*

II. *Omnium artium auſpicium ab experientia fieri debet.*

III. *Nihil ſolide addiſcitur ſine experientia.*

Has diſpoſitiones, quamuis ad aliam materiam adcommodatas, ſuperioribus illis ſimillimas eſſe, nemo non videt.

**) Quidquid in phraſeologia auctoris praeclarum atque admirabile viſum eſt, illud imitatione eſt exprimendum. Sic quum MVRETI aeque ac PLINII artificium in eo potiſſimum conſiſtat, vt voces idem paene ſignificantes coniungant, vt phraſes ſynonymas vſurpent, vt denique adiectiuum in ſubſtantiuum commutent: danda erit opera, vt et nos haec omnia imitemur. E. g. diſtinguit MVRETVS *defenſionem* ac *propugnationem:* nos in noſtro exemplo eodem modo ſcientiae *intelligentiam* et *vſum* ſeiungemus. MVRETVS per gradus a *periculis* ad *acerbitates*, et ab his ad *tempeſtates* et *procellas* adſurgit. Nos eadem ratione a *doctrina* ad *prudentiam*, ab *hac* ad *exercitationem* vel *exſequutionem* conſiliorum progrediemur. MVRETVS iungit dignitatem *retinendam* atque *amplificandam:* nos eodem modo politicam et *imbibendam* et *excolendam* eſſe dicemus. Et ſic facile reliqua etiam imitari licebit, ceu paullo poſt ipſa exempla ſatis oſtendent.

***) In connexione imitanda cum ad ordinem membrorum, tum ad formulas connectendi reſpi-

respiciendum est. E. g. quum supra MVRETI periodum in syllogismum redegerimus: facile animaduertemus, subiectum maioris propositionis primum; praedicatum eiusdem secundum; conclusionem tertium; et adsumtum denique quartum membrum constituere. Idem ergo ordo nobis quoque imitandus est. Sic PLINII periodo quum primo rationem primam et secundam, deinde ipsam thesin, ac postremo tertiam rationem positam obseruemus: nobis quoque ab eo ordine haud discedendum erit. Particulae vero et formulae connectendi poterunt retineri.

****) Ne iactantius hoc dictum existimes, subiungemus exemplorum nostrorum ἐξεργασίαν. MVRETI itaque periodum ita imitabimur:

Si e cuius quisque scientiae intelligentia atque vsu plus doctrinae sperat, plus sibi comparat prudentiae, pluribus denique ad res gerendas praesidiis instruitur, eo plus industriae ad illam addiscendam excolendamque generosos adolescentes adlaturos, credendum est: dubitari profecto non potest, auditores, quin degustatis prius cultioribus litteris, prudentiam ciuilem tanto alacrius, quam reliquas artes, sint imbibituri, quanto non inferioribus modo, sed omnibus omnino artibus ac scientiis, eximia quadam ac mirifica percipiendae ex ea vtilitatis vbertate ac magnitudine antecellit.

Sic et PLINII exemplo, hanc effingemus periodum:

Bene ac prudenter, si quid aliud philosophi praeceperunt, vt artium addiscendarum, ita naturam contemplandi initium ab experientia esse capiendum, quod numquam adcurate, numquam solide homines sine sensuum suorum perceptione, testimonio, iudicio philosopharentur.

XII. Et

XII.

Et hoc quidem eſt totum illud imitandi artificium, quod pauci adcurate tenent. Illud addo, neminem moueri debere rei difficultate. Quamuis enim ea imitandi ratio initio paullo operoſior videatur: diuturna tamen exercitatione †) eam ſenſim adſequemur imitandi facultatem, vt non tam imitari, quam omnia ex ingenii penu depromere videamur. *Obſeruationes quaedam aliae de imitatione.*

†) ¶ Sumi poteſt hic DV CYGNE *analyſis rhet. orationum Ciceronis.* (G.)

CAPVT III.

DE VARIIS STILI EXERCITIIS.

I.

Ad metam iam denique peruenimus, nec quidquam videtur reliquum, quam vt de exercitiis quoque ſtili *) aliquid moneamus. Verum ea in re licebit nobis eſſe breuioribus, quum poſt alios **) ex inſtituto illam exſequuti ſint CASP. SAGITTARIVS et IO. SCHEFFERVS ***). *Exercitationum neceſſitas.*

*) Omnes, qui de cultiore ſtilo praecepta quaedam dederunt, praeter φύσιν et μάθησιν etiam ἄσκησιν ſiue *exercitationem* commendarunt.

Et

Et recte quidem, quia, teste illa rerum magistra nulla lingua sine vsu adcurate addiscitur. Quum vero consuetudinem cum Latine loquentibus interceperit nobis linguae huius interitus, scriptione haec iactura vtcumque pensanda est. *Stilus* enim, teste CICERONE, *optimus dicendi magister est.* Et THEON rhetor, a THOMA GALE editus, in *praefatione opusculi* sui: *Quemadmodum*, inquit, *picturae studiosis nihil profuerit cognouisse Apellis, Protogenis et Antiphili tabulas, nisi et ipsi pingere tentarint: ita et eloquentiae operam daturis neque copia sensuum, neque puritas sermonis, neque compositionis concinnitas neque audiuisse praeclara, nihil denique horum omnium, quae rhetorica complectitur, vtile esse poterit, nisi quisque et ipse quotidie scribendo sese exerceat.* (De exercitationis necessitate illud vnum tenendum, multo facilius esse, per solam exercitationem discere scribere, quam ex solis praeceptis. Ne grammatice quidem scribere ex solis praeceptis, nedum ornate, disces. Serius multo inuenta sunt praecepta, quum olim essent, qui recte scriberent. G.)

**) Iam QVINCTIL. *instit. orat. X, 3.* nonnulla de scribendi exercitiis praecepit, quem deinde plures sequuti sunt, veluti MANVT. *epist. I, 4.* STVRMIVS, MORHOFIVS *Polyh. tom. I. lib. II. cap. 13.* et alii.

***) CASP. SAGITTARIVS *de lectione ac imitatione Ciceronis*, et IO. SCHEFFERVS *de stilo, cap. 13. 14.* et ex instituto in *gymnasio stili, seu de varia scribendi exercitatione*, ex quo nonnulla hic decerpere iuuabit.

II.

Commendatur ergo versio.

Tironibus auspicandum erit a VERSIONE, quippe omnium facillima. Sed quum in scholis plerumque e vernacula ali-

aliquid in Latinam linguam transferendum proponatur: consultius videtur, e Latinis multa vertere Germanice, eaque interiecto tempore denuo Latina reddere *).

*) Versiones Latinae cum fructu non adeo magno coniunctae videntur, si tironibus imperentur. Quum enim nondum gustu quodam Latinae elegantiae imbuti sint, fieri non potest, quin Latinitas, hac exercitatione comparata, Germanismos redoleat. Ast si saepe auctorum veterum loca in vernaculam transferantur: facilius obseruabitur vtriusque linguae differentia; Cauere tum discent tirones Germanicos idiotismos, ordinem verborum Germanicum, et quidquid in lingua nostra a Latinae proprietatibus abhorret. Ego sane adolescentem me memini magnam CVRTII et NEPOTIS partem in vernaculam transferre, notatis vbique vtriusque linguae differentiis, ex quo labore quantum fructum ceperim, non sine voluptate quadam recordor. (Versio apud tirunculos praemitti debet, quae singula verba ordine simpliciter exprimat; deinde statim subiicienda mascula quaedam interpretatio, sententiae auctoris et linguae nostrae rationibus accommodata. Procedente tempore illa prior puerilis ratio paulatim parcius proponenda, et obscurioribus tantum locis adhibenda: vbi vires accesserint, omittenda penitus. Eo etiam adsuefaciendi adolescentes, vt intentis in Latinum exemplum oculis statim Germanica recitare possint, etc. *G* Nondum vero exstant multae versiones, quae commendari possint. Germanorum pleraeque nimis sunt pueriles, Gallorum autem nimis laxae, *les belles infideles*. Interim sunt caussa gustus: hinc ex illis quiuis potest esse magister linguae: cultura gentis hinc. Nam genium tamen et gustum quem-

dam antiquitatis hinc referunt. Non autem putandum eſt, rem eſſe tam parui momenti, quae ſumma ſaepe ingenia exercuit. Negotium hoc academiarum. Magna inde laus maiorum noſtrorum, qui ſaeculo XVI. ineunte pleroſque ſcriptorum antiquorum, hiſtoricos inprimis, transtulerunt in ſuam linguam. (G.)

III.

Variatio. Verſionibus eiusmodi aliquamdiu adſueti, VARIATIONIBVS †) ſuam exercebunt induſtriam, operamque dabunt, vt ſententiam aliquam aliis caſibus *), verbis, phraſibus **), figuris ***) permutent.

†) ¶ Variationes ad copiam faciunt, et inprimis loquendi facultatem promouent, ne cum deformitate quadam reuocanda ſit oratio aliter inſtituta, quam deinde commodum videtur. (G.)

*) Huius variationis per caſus iam ſupra *Part. I. cap. 1.* §. *22.* fecimus mentionem. Iam exemplo multiplicem illam variandi rationem illuſtrabimus. Sit nobis ſententia: *Omnes homines ſunt ab otio procliues ad libidinem.* Iam in caſu ſecundo dicere licebit: *Eſt ea hominum omnino omnium indoles, vt ab otio ad voluptatem ac libidinem ſint procliues.* In caſu tertio: *Commune id omnibus hominibus vitium eſt, vt ab otio ad libidinem ruant.* In caſu quarto: *Omnes homines otii dulcedo ad libidinem ſolet inuitare.* In caſu ſexto: *Hominibus otio ac deſidia veluti ſepultis, ſepultae animo libidines veluti reuiuiſcunt.* ¶ Poteſt etiam in *verbis* variatio locum habere. Dictum Terentianum: *Obſequium amicos, veritas odium parit*, per indicatiuum modum ita poteſt efferri: *Obſequitur aliquis, amicos*

cos habebit; verum dicit, parata odia. Per imperatiuum: *Obsequere, et amabilis habebere; dic verum, odio te persequentur amici.* Per coniunctiuum: *Si obsequaris hominibus, amicos habebis; laesisse dicent, si verum dixeris.* Per infinitiuum: *Obsequi omnibus qui volet, amicos habebit; qui verum dicere, inimici ei non deerunt.* (G.)

**) Quaerenda ergo erunt vocabula eiusdem notionis, quae synonyma vocare solent philosophi. Veluti in superiore exemplo: *Ita natura comparata est omnium mortalium, vt, laborem defugientes, in libidinem, id est, e Charybdi in Scillam incidant. Omnium omnino hominum indoles ab otio procliuis est ad libidinem. Non temere quisquam labores defugit, quin libidinem tanto acrius concupiscat, cet.* ¶ Sed hic simul etiam monendi sunt, qui ita exercentur, hoc variationis genus non simpliciter commendari posse. Vltra sententias, et propositiones paruas vsum illius extendendum, equidem non censuerim. Certe in bonis scriptoribus non bene procedet. Nam, qui accurate et pulchre scribunt, sollicite eligunt verba, vt vix, nisi deteriora, in illorum possint locum substitui. Dictionem Ciceronis, Caesaris, et vt quisque illis est proximus, aliis verbis efferre, quod suos facere iubent nonnulli, est, vt mihi quidem videtur, corrumpere illorum elegantiam et venustatem. Taceo de illo, synonyma veri nominis esse rarissima. Crassus apud CIC. *de orat.* I, 34. se hanc viam, fatetur, ingressum, sed deinde vt periculosam reliquisse, quoniam melius quid invenire difficile fuisset. Ita Sturmium quoque iudicasse, patet ex I. libro *de imitatione oratoria* c. 11. vbi: *Paraphrasibus,* inquit, *bonorum orationes in eadem lingua explicanda dilatare, aut aliis verbis commutare, non laudo: quicquid enim substituetur, fiet deterius. Nam boni ora-*

toris eſt, et fuit illis aetatibus omnium oratorum, ita ſcribere: vt nihil additum, aut abſtractum, aut transpoſitum potuiſſet effectum opus facere melius. In noſtris, in breuibus ſententiis, hoc exercitium poteſt eſſe vtiliſſimum; ſed boni auctoris locos integros ita tractare, foret, illis vim adferre et iniuriam, ſibi autem obeſſe. (A.)

***) Variatio per figuras non minus eſt elegans, et mirifice exercet ingenium. Sic ASYNDETON erit: *Omnes homines ab otio ad luxuriam, libidinem, laſciuiam praecipiti curſu ruunt.* ANAPHORA: *nihil eſt hominibus otioſis ad luxuriam, nihil ad laſciuiam, nihil ad libidinem ac voluptatem procliuius.* CLIMAX: *Ea hominum paene omnium eſt indoles, vt ab otio in luxuriam, ab hac in laſciuiam, atque ab ea denique in foediſſimas libidines non gradu, ſed praecipiti curſu, ferantur.* Sic facile per alias figuras inſtitui poterit variatio. Sane mirifice hoc et ingenium acuit et iudicium, ſi prudentis magiſtri accedat inſtitutio. Neque enim haec exercitatio committenda eſt iis, qui nondum aere lauantur.

IIII.

Carminis ſolutio.

Non praeter rem etiam a SCHEFFERO, MORHOFIO et aliis commendatur CARMINIS SOLVTIO *), quippe qua ipſi veteres non ſine fructu vſi ſunt **). Eſt autem illa elegans verſuum, neglecta menſura et dictione poetica, in proſam mutatio ***).

*) Commendari haec vel eo nomine meretur, quod inde facillime addiſci poteſt ſtili poetici ac proſaici differentia. *g* Vid. III, 1, 8. et CIC. *de orat.* I, 34. (G.)

**) Iam

**) Iam olim eo exercitationis genere vſos eſſe SVLPITIVM et AVGVSTINVM, docet SAGITTARIVS *de lectione et imitatione Ciceronis, num.* CXVIII. Solebant vero veteres non ſolum loca poetarum notabiliora menſura ac dictione poetica ſoluere, verum etiam oratorum dicta in poemata ſua transferre. Vt exemplo rem illuſtremus, CICERO in *orat. pro C. Rabirio: Nihil me*, inquit, *clamor iſte commouet: ſed conſolatur, quum indicet, eſſe quosdam ciues imperitos, ſed non multos. Numquam, mihi credite, populus Romanus hic, qui ſilet, conſulem me feciſſet, ſi veſtro clamore perturbatum iri arbitraretur.* Poſteriorem partem in poema ſuum tranſtulit SILIVS ITALICVS VII, 219:

Feruida ſi nobis corda, abruptumque putaſſent
Ingenium patres, et ſi clamoribus, inquit,
Turbari facilem mentem: non vltima rerum
Et deplorati mandaſſent Martis habenas.

Sic et ipſe CICERO nonnumquam loca poetarum metro ſoluta in orationibus ſuis expreſſit. Exempli gratia, EVRIPIDES in *Hippolyto* de mulieribus libidinoſis ita canit:

Ὀυδὲ σκότον φρίσσουσι τὸν ξυνεργάτην,
Τ' ἐρεμνά τ' οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῆ.

Neque tenebras noctis perhorrerent conſciae,
Neque, ipſa ne quando eiiciat vocem, domus.

Haec ita ſoluta oratione expreſſit CICERO *pro Coelio: Ex hac igitur domo progreſſa iſta mulier, de veneni celeritate dicere audebit? nonne ipſam domum metuet, ne quam vocem eiiciat? non parietes conſcios? non noctem illam funeſtam ac luctuoſam perhorreſcet?*

 ***) Ex-

***) Exempla complura peti possunt ex NICOD. FRISCHLINI *paraphrasibus.* Vir enim iste doctissimus VIRGILIVM, HORATII *epistolas*, et PERSII *satyras* in prosam ingeniose conuertit, quod in HORATIO et IVVENALE etiam tentauit EILH. LVBINVS in *periphrasi Horatii et ecphrasi Iuuenalis.* ¶ *Paraphrases Delphinianae* nullius fere sunt pretii; vbi maxime opus erat, destituunt nos, eadem autem obscuriora, aut falsa adeo ponunt. (G.)

V.

Coarctatio. Ad formam stili mutandam praecipue pertinet COARCTATIO, quae est *pressa atque adstricta eorum, quae cum ambitu ab auctore dicta sunt, expositio* *).

*) Non hic intelligimus coarctationem illam, qua tota auctorum opera diffusissima in epitomen contrahuntur, ¶ vt Liuii epitome extat tota, et noua Iensii, vt Iustinus Trogi historiam contraxit, cuius insuper prologi seu breuiaria ostendunt, omissa multa a Iustino penitus, vt Xiphilinus Dionis est epitomator, (G.) sed qua stilus vberior in pressum atque adstrictiorem conuertitur. Facile enim ab iis, qui in potestate habent Latinam eloquentiam, stilus Asiaticus in Rhodium, immo et Atticum poterit commutari. E. g. CICERO *Verrin. IIII. Nego*, inquit, *in Sicilia tota, tam locuplete, tam vetere prouincia, tot oppidis, tot familiis tam copiosis, vllum argenteum vas, vllum Corinthium aut Deliacum fuisse; nego, vllam gemmam aut margaritam fuisse, aut quidquam ex auro et ebore factum, signum vllum aeneum, marmoreum, eburneum; nego, vllam picturam neque in tabulis neque textilem fuisse, quin quaesiuerit, inspexerit, quod placitum sit*, (¶ verba haec: *quod placitum sit*, omitti in coarctatione non debent, et male omi-

fit

fit Auctor, G.) *abftulerit.* Vberrima haec eft, ac plane Afiatica periodus. Eam tamen facile ita coarctabimus: *Nego, in vniuerfa Sicilia, locuplete ac populofa prouincia, vllum vas rari operis fuiffe; nego, vllam fuiffe gemmam, aut quidquam ex auro, ebore, aere vel marmore ingeniofius confectum; nego, picturam vel telam egregiam fuiffe, quin quaefiuerit, infpexerit, abftulerit.* Vel breuius: *Nego, in Sicilia (at quanta prouincia!) vllum vas rari operis, aut quidquam vel materia pretiofum vel artificiofius elaboratum fuiffe, quod non a Verre quaefitum, infpectum, ablatumque fuerit.* ¶ Omiffis nempe his, quae non fimpliciter neceffaria funt. Exempla plura fupra vidimus I, 2, 38. fq. (G.)

VI.

Ex quo fimul patet, quale fit quintum exercitationis genus, quod AMPLIFICATIONEM †) vocant. Eadem enim arte etiam ea, quae preffius ab auctore dicta funt, per μερισμὸν *), circumftantias **), defcriptiones ***), aliosque amplificandi fontes ****), dilatamus. Caue tamen, ita amplifices, vt periodus in τάσιν euadat, quam quippe in vitio poni, iam fupra obferuauimus. *Amplificatio.*

†) ¶ De qua fupra I, 3, 4. Fontes autem amplificationum indicati funt I, 2, 51. Nobile exemplum, vnde et amplificatio et coarctatio obferuari poffit, vid. apud SCHEFFERVM in *gymnaf. ftili* p. 65. fq. (G.)

*) Dicere e. g. CICERO *diu. in Verr. I, 12.* volebat: *Putasne, te poffe, quae Verres vbique patrarit, diftincta oratione proferre?* Hoc amplificaturus, primo illud *vbique* per μερισμὸν περιφράζει,

ριφρά̓ζει, enumeratis prouinciis et locis, quae Verres fceleribus polluerat, deinde illud *diftincte* per defcriptionem illuftrat, adeoque inde nafcitur haec periodus vberrima: *Putasne, te poffe, quae C. Verres in legatione, quae in praetura, quae Romae, quae in Italia, quae in Achaia, Afia, Pamphiliaque patrarit, ea, quemadmodum locis temporibusque patrata fint, fic criminibus et oratione diftinguere?*

**) Eadem oratione infequente ftatim periodo CICERO dicere volebat: *Putasne, te poffe id efficere, vt, quae praeter fas fecit, iudiciis fatis acerba ac indigna videantur?* Haec quoque amplificaturus, primo addit circumftantiam *cur? effe enim id maxime neceffarium;* deinde addit defcriptionem eorum, quae contra fas et aequum fecerit Verres, eoque *libidinem, nefas, crudelitatem* refert. Denique fequitur circumftantia *quomodo?* tam acerba enim haec facinora iudici videri debere ait, quam iis, qui illa paffi fint. Vnde haec enafcitur periodus: *Putasne, te poffe id, quod in eiusmodi reo maxime neceffarium eft, facere, vt, quae ille libidinofe, quae nefarie, quae crudeliter fecerit, ea aeque acerba et indigna videantur effe iis, qui audient, ac illis vifa funt, qui fenferunt?*

***) Sic quum CICERO *pro Rofcio Amer. cap. 13.* dicere potuiffet: *Etenim, fi vultu faepe laeditur pietas: quod fupplicium fatis acre in parricidam reperietur?* vtrumque membrum periodi amplificat defcriptione. In priore membro verba illa ait effe prouerbium, a viris fapientibus repertum. In pofteriore parricidam luculenter defcribit. Vnde enafcitur periodus: *Etenim, fi, id quod praeclare a fapientibus dicitur, vultu faepe laeditur pietas: quod fupplicium fatis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipfum, fi res poftularet, iura diuina atque humana cogebant?*

****) Ne

****) Neque enim vllus eſt locus dialecticus, nulla circumſtantia, nulla figura, vnde non amplificatio quaedam peti poſſit. Ex inſtituto ea de re agit VAL. THILO in *rudim. rhet. de period. amplificat. et connex. part. II. cap. 3. ſequ. p. 72. ſequ.*

VII.

Sextum exercitationis genus CHARACTEREM dicunt. Sunt vero characteres *imagines quaedam animorum, per externas notas expreſſae deſignataeque* *). Quum vero ſine inſigni philoſophiae moralis notitia (§ ſiue ex libris illa, ſiue ex ipſo vitae vſu hauſta ſit, G.) character animi exprimi nulla ratione poſſit **): ab iis demum ſuſcipienda eſt haec exercitatio, qui in hac philoſophiae parte ſunt verſatiſſimi. *Characteris notatio.*

*) Caue ergo, exiſtimes, *characteres* eſſe mera elogia. Quare, etſi VELLEIVS PATERCVLVS in deſcribendis hominum ingeniis videatur feliciſſimus: in eo tamen peccaſſe videtur nitidiſſimus ſcriptor, quod vix quemquam ſine elogio praetermiſit. (Nempe voluit hanc partem ingeniorum pingere, vt ille pictor integram partem in vultu Antigoni. G.) Pictorum reprehenditur adulatio, qui vix pingere ſe quemquam poſſe putant, niſi pulchriorem fingant. Quanto magis notandi, qui non deſcribunt, ſed laudant, et tamen veram imaginem vel characterem nobis ob oculos poſuiſſe videri volunt?

**) Hinc cum fructu hic conferri poſſunt, quicumque in excolenda ethica characteriſtica exercuerunt ingenium, veluti (ARISTOTELES,

 qui

qui genera morum notauit in rhetoricis; ſingulorum autem mores, G.) THEOPHRASTVS in *characteribus morum*, ❡ BARCLAIVS in *icone animorum*, BELLEGARDE, (G.) DE LA BRVYERE, CL. PASCALIS in *characteribus*, ❡ SHAFTSBVRY in praeclaro libro *characteriſticks*; (A.) et ſi qui ſunt huius generis alii; ❡ quo referendi quoque ſunt libri, qui titulum habent *Portraits*. (G.) Vt vero, quid ſit character, eo luculentius pateat, exemplum dabimus e PETRONII *ſatyrico, cap. 117. p. 542. edit.* praeſtantiſſ. BVRMANN. qui characterem oſtentatoris, (quin ſenis diuitis morti vicini, G.) hac elegante notatione expreſſit: *Secundum hanc formulam imperamus Eumolpo, vt plurimum tuſſiat, vt ſit modo ſolutioris ſtomachi, cibosque omnes palam damnet; loquatur aurum et argentum, fundosque mendaces, et perpetuam terrarum fertilitatem. Sedeat praeterea quotidie ad rationes tabulasque teſtamenti, omnibus fidem renouet; et ne quid ſcenae deeſſet, quotiescumque aliquem noſtrum vocare tentaſſet, alium pro alio vocaret, vt facile adpareret, dominum etiam eorum meminiſſe, qui praeſentes non eſſent.* En hic oſtentatoris effigiem, tam profecto adcuratam, vt tibi eum videre coram videaris. Talia etiam circa alia vitia hominum tentanda ſunt, ſed ita, vt ſemper philoſophiae moralis principia adhibeamus in conſilium. (Sic delicati diuitis characterem dedit SENECA *de breuitate vitae* cap. 12. Oſtentatoris diuitiarum pauperis AVCT. AD HERENN. 4. c. 50. etc. ❡ [Ebrioſi RVTIL. LVPVS *de figuris ſententiarum* lib. II. §. 7. Timidi SYNESIVS *epiſt.* CIV. Delicati DIO CHRYSOST. *orat. de regno.* Guloſi IO. CHRYSOST. *Hom.* XXXVIII. *in acta apoſtolorum.*] Hic etiam regnant comici, Lucianus, poetae cum ſatyrici, tum alii, praeſertim Ouidius. Ita deſcribitur character amantis *Am.* II, 4. Zelotypi *Am.* II, 7. Meretricis

tricis auarae *Am.* I, 8. Adulatoris *Art.* II, 198. Irati *Art.* III, 501. Amatoris irati *Art.* III, 567. Dubitantis *Am.* II, 10, 7. Αὐτοχειρίαν meditantis *Rem.* 591. Inprimis hiſtorici, vt quisque maxime pragmaticus eſt, in memorabilium perſonarum characteribus exprimendis ſunt diligentes; e. g. Thuanus, vbi mortes enarrat, hinc Teſſierii *elogia*. Sic Liuius fecerat, ſic Tacitus, ſic Suetonius. De Velleio iam dictum, vnde *Velleianos characteres* dedit Boeclerus. G.)

VIII.

Proxima eſt DESCRIPTIO, vel ἔκφρασις, genus exercitationis, SCHEFFERI *) iudicio, iucundiſſimum et ad ſplendorem orationis pulchritudinemque praecipue comparatum. Eſt vero deſcriptio expoſitio, rem eiusque naturam ac indolem perſpicue ſubiiciens oculis **). *Deſcriptio.*

*) SCHEFFER. *gymnaſ. ſtili p. 41.*

**) In deſcriptionibus feliciſſimum eſt ingenium VIRGILII. Vnde is non parum in hoc genere orationis proficiet, qui elegantiſſimas huius poetae deſcriptiones in proſam orationem commutabit. Exempli loco eſſe poterit deſcriptio tempeſtatis, quae *libro I. Aeneid. v. 85. ſqq.* occurrit, qua nihil poterit excogitari elegantius. ¶ Talis OVID. *Metam.* II, 480. Multa dabit DEKENIVS in *obſeruat. poet.* multa CAMERARIVS in *elementis rhetoricis*, VOSSIVS *inſtit. orat.* vbi de ὑποτυπώσει agit, etc. (G.) CVRTIVS etiam in deſcriptionibus excellit, quamuis eae nonnumquam ſophiſticum potius, quam hiſtoricum redoleant ingenium. Huc pertinent deſcriptiones praelii *libr. III. c. 10.* et *libr. IIII.*

cap.

cap. 6. triumphi *libr. VIIII. cap. 10.* Marſyae amnis *libr. III. cap. 1.* Nos exempli loco dabimus deſcriptionem itineris per Lybiam ad Iouis Hammonis templum apud eumdem CVRTIVM *libr. IIII. cap. 7. Iter expeditis quoque et paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra coeloque aquarum penuria eſt: ſteriles arenae iacent, quas vbi vapor ſolis accendit, feruido ſolo exurente veſtigia, intolerabilis aeſtus exſiſtit, luctandumque eſt non tantum cum ardore et ſiccitate regionis, ſed etiam cum tenaciſſimo ſabulo, quod praealtum et veſtigio cedens aegre moliuntur pedes.* Cauendum tamen hic ab hyperbolis et frigidis exaggerationibus, a quibus, vt ſupra notauimus, raro abſtinent FLORVS et CVRTIVS. (Sic deſcriptio *equi* eſt VIRGIL. *Georg.* III, 75. ſequ. item COLVMELLA VI, 29. *Bouis* VIRG. *Georg.* III, 49. ſequ. COLVM. VI, 1, 3. ¶ *Telae* OVID. *Metam.* II, 480. || In *chreſtomathiam Plinianam* retuli magnam vim deſcriptionum rerum naturalium. ¶ Inprimis huc pertinent Philoſtrati vtriusque εἰκόνες, et Calliſtrati ſtatuarum ἐκφράσεις. G.)

VIIII.

Ethopoeia, Denique etiam ETHOPOEIA commendari ſolet, id eſt, *imitatio ſermonis, moribus alicuius et negotio adcommodata* *). In qua praecipue danda eſt opera, ne τὸ πρέπον neglexiſſe videamur **).

*) Pleni ſunt eiusmodi ethopoeiis hiſtorici et poetae. Sic CVRTIVS modo Alexandrum, modo Darium, modo alios loquentes introducit, nec vllam temere praetermittit occaſionem, quantum declamatorio acumine valeat, oſtentandi. Plures quoque eiusmodi orationes ſunt apud ¶ LIBANIVM, (G.) LIVIVM, SALLV-

STIVM, TACITVM, quin et apud poetas VIRGILIVM, SILIVM ITALICVM, LVCANVM. Ex instituto vero ethopoeias composuit SEVERVS, quae cum DEMETRII PHALERAEI libello *de eloquutione* prodierunt *Oxonii* cIↄIↄcLXXVI. in 8. Exempli loco sit breuis, sed elegans ethopoeia, qua Darii adfectum exprimit CVRTIVS *libr. IIII. cap. 10.* quum is de Alexandri M. humanitate et clementia in captiuam vxorem factus esset certior: *Dii patrii, primum mihi stabilite regnum: deinde, si de me iam transactum est, precor, ne quis Asiae rex sit, quam iste, tam iustus hostis, tam misericors victor.* (Talibus ethopoeiis plena CICERONIS *oratio pro Coelio*, v. g. cap. 14, 15, 16, 19, § 22, 23, 28. etc. G.)

**) Hinc, si quis regi subtilem orationem de materia quadam philosophica, aut philosopho orationem magnificam de re militari tribueret; is profecto non ethopoeiam scribere, sed Herculi soccos, puero cothurnos, aptare videretur. Mirus in ea re artifex est TERENTIVS, cuius *eunuchum* si quis perlegerit, (aut quamcumque fabulam, G.) non poterit non eius ingenium in exprimendis hominum moribus, et oratione loquentibus attemperanda, mirari.

X.

Conclusio opusculi.

Referri huc etiam solent progymnasmata, veluti *fabula*, *narratio*, *chria*, *confirmatio*, *confutatio*, *laus*, *vituperatio*, *comparatio*, *locus communis*, *thesis*, et quae sunt huius generis alia. Verum, quum de progymnasmatibus fere innumeri exstent libelli: nolumus nos quidem actum agere, sed, defuncti hoc, quem

quem nobis imperauimus, labore, hic ſubſiſtimus.

(Annotationes noſtras obſignabimus dicto Craſſi, id eſt, ipſius CICERONIS *de Orat.* I. c. 34. *Legendi etiam poetae, cognoſcenda hiſtoria, omnium bonarum artium ſcriptores ac doctores et legendi et peruolutandi, et exercitationis cauſſa laudandi, interpretandi, corrigendi, vituperandi, refellendi, diſputandumque de omni re in contrarias partes, et quidquid erit in quacumque re, quod probabile videri poſſit, eliciendum atque dicendum.* IDEM *Bruto* cap. 15. *Vt hominis decus ingenium; ſic ingenii ipſius tamen eloquentia.* G.)

EXCVR-

EXCVRSVS I.

AD PART. I. CAP. 2. §. 21. fin.

De periodis et earum vsu, ex IO. MATTH. GESNERI primis lineis artis oratoriae III. §. 4.

Quae hoc signum ℐ habent, nunc primum accesserunt.

Periodus est dictio, cuius (vt in circulo) principium et finis grammatica constructione cohaerent. Oriuntur compositione periodi, quum duae pluresue propositiones per particulas quasdam inter se velut colligantur, quarum ope sententia prioris vel priorum propositionum tamdiu suspenditur, donec vltimum membrum siue posterius accesserit. Accipit autem periodus composita pro diuersitate particularum, quibus componi connectique solet, diuersa nomina, vt v. g. *conditionalis* sit, in cuius priori vel prioribus membris adhibetur conditionalis particula *si*, *nisi*, et similes: *comparatiua*, quae in protasi habet comparandi aduerbium *sicut*, *vt*, *quemadmodum*, in apodosi autem respondens hisce particulis *ita*, vel simile quid: *concessiua* periodus, cuius protasin inchoat *licet*, *quamvis*, etc. in apodosi collocatur *tamen*, vel similis. Ita *disiunctiua* vocatur, in qua per disiunctiuas *aut*, *siue*; *aduersatiua*, in qua per aduersandi *sed*, *verum*, *tamen*; *caussalis*, in

qua

qua per cauſſales *quum*, *quia; copulatiua*, in qua per copulandi particulas, membra periodorum inter ſe coniunguntur.

Scholia:

1. Conditionales periodi ❡ praeter illum naturalem vſum || adhibentur

a) Vbi vniuerſale aliquod pronunciatum locum habet, quod per *quidquid*, *omnis* etc. efferri poterat, vt: *Si quid eſt in me ingenii* etc. *Si quis eſt, qui te colat, ego ſum. Si vmquam ius fuit, hominem occidere, nunc eſt.*

b) Ad neceſſitatem quamdam exprimendam contrarium eius, quod facimus, vel volumus fieri, per conditionalem proponitur, vt: *Si numquam loquutus eſſem, iam loquerer. Si ingratiſſimus eſſem, beneficium hoc non tacerem. Si ſtupidiſſimus eſſem, hoc ſentirem.* ❡ Conf. CIC. *in Verr.* II, 40. ſ. 98 et 99.

c) In argumentationibus a minori ad maius. *Si maiores noſtri cogitationem parricidii punierunt*, etc. ❡ Conf. CIC. *pro Sext.* princ. It. *in Verr.* II, 47. ſ. 117.

d) In cauſſis precum, adhortationum, cet. *Si te ſemper pie colui, hanc mihi da veniam. Si me ſemper amicum expertus es, mihi crede.* Etiam negatiue: *Niſi ſemper optime monui, nunc adſpernare me.* ❡ Vid. CIC. *pro domo* 57. ſ. 145.

e) De

e) De syllogismo conditionali proprie dicto res per se aperta. ☞ *Si Deus pro nobis*, etc. *Si homines post persuasiones validissimas, quum nihil habent, quod reponant, tamen agunt alia omnia, sequitur, voluntatem non regi ab intellectu.*

2. Comparatiuae periodi adhibentur

a) In quibusuis comparationibus,

b) Speciatim in similibus; ☞ hic inprimis regnant Plutarchus, Quinctilianus, et ex recentioribus Erasmus.

c) In transitu a thesi ad hypothesin: *Vt semper te amaui, ita hic tibi deesse non possum.*

3. Concessiuis locus est

a) In transitione a thesi ad hypothesin, vbi haec singulare quid habere videtur. *Quamuis omne bellum est malum, inprimis tamen ciuile.*

b) In confessionibus, quum simul petitur venia. *Licet diu non responderim, tamen ignosces.*

c) In excusationibus. *Quamquam te amo, tamen non veni.*

d) In refutationibus. *Quamquam haec ita se habent, mihi tamen aliter videtur.*

e) ☞ Etiam alias. LIV. II, 43. *Nec illos etsi non adhortatio inuisi ducis, suum saltem flagitium et publicum dedecus cogere potuit accelerare gradum*, etc.

4. Disiunctiuae nihil habent praecipui, quod non ipsa statim natura doceat. Si fieri debeat maior propositio syllogismi disiunctiui, probe videndum, ne membrum aliquod disiunctionis omittatur. ℊ Vitiosa enarratio est haec: *Quum nec emeris, nec dono acceperis: consequens est, vt furatus sis.* Fugiendum hic etiam est vitium argumenti, quod ἀντίστρεφον vocatur, de quo GELL. IX, 16. coll. CIC. *Verr.* III, 98. Haec periodus fere antecedens fit copulatiuae: *Quum aut ipse illius narrationis auctor sis, aut ab aliis eam acceperis: iure illud meo abs te postulo, vt aut ipse veram esse demonstres, aut nomines auctorem, aut leuitatem suam (placide enim tecum agam,* vel, *nihil enim dicam grauius) in fingendo, quod nusquam est, confiteare.*

5. Aduersatiua iisdem fere conditionibus, quibus concessiua, adhibetur. In protasi etiam admittit *quidem:* ℊ *sed, verum,* etc. in apodosi.

6. Caussales

a) Transeunt saepe in conditionales schol. 1. d).

b) Inprimis elegans est vsus τῆς *quum* caussalis. ℊ CIC. *de senect.* 21. *Quum tanta celeritas animorum sit, tanta memoria praeteritorum, futurorumque prudentia, tot artes, tot scientiae, tot inventa; non posse eam naturam, quae res contineat, esse mortalem: quumque,* etc. Ita etiam in collectione argumentorum

rum. v. g. CIC. *pro Roſcio Amer.* 23. *Quum neque ſeruus quisquam reperiretur, neque liber*, etc.

c) Adhibentur pro copulatiuis. E. gr. ſaepe in protaſi cauſſalis periodi membra diuiſionis proponuntur, quae declarantur in apodoſi. ¶ Pluſcula eius generis exempla collegimus ad VARRON. III, 2, 13. Adde I, 6, 1. et 2. Huc pertinet diuiſio illa Minucii Rufi in tria genera hominum ratione prudentiae, apud LIV. XXII, 29. Nempe proponitur diuiſio in protaſi, in apodoſi applicatur.

d) In narrationibus ad copulanda antecedentia cum conſequentibus. ¶ *Neque valles humiles ſolis radiis carent, neque rex dediguatur infimos.*

7. Copulatiuae

a) Saepiſſime vicem ſubeunt comparatiuarum. ¶ CIC. *de ſen.* 19. *Neque hiſtrioni, vt placeat, peragenda eſt fabula, modo, in quocumque fuerit actu, probetur: neque ſapienti vſque ad* PLAVDITE *viuendum.* Ita: *Et grauius cadere ſolent in altum ſublata: et vehementior ſenſus calamitatis accidere ſolet poſt magnam felicitatem.* Germanis etiam hoc multo vſitatius.

b) Ipſae tranſeunt in cauſſales. Vid. ſch. 6. d).

c) Eleganter *), inprimis vbi a thefi ad hypothefin tranfitur **), adhibetur *quum*, fequente in altero membro *tum*.

§ *) CIC. *in Verr.* I, 46. f. 119.
§ **) *Verr.* II, 1, 2. *pro dom. ad pontific.* 1. Sic: *Quum multa peccantur in fcholis, tum illud, quod maior fere doctrinae, quam morum, habetur ratio.*

8. Non funt periodi tantum dicta ratione compofitae, fed membra etiam periodorum poffunt effe diuerfo modo compofita. E. g. comparatiua periodus poteft habere conditionatum antecedens pariter et confequens: *Quemadmodum, fi fumus apparet, ignis folet confequi: ita fi conuicia iaciantur, caedes exiftit.* Periodus conditionalis poteft habere protafin comparatiuam: *Si, quemadmodum igne aurum, ita amicus probatur periculis: tu certe amicus es probatiffimus.*

EXCVRSVS II.

AD PART. I. CAP. II. §. 24. **

De Chiafmo.

Veriffimam et naturalem maxime χιασμοῦ feu *decuffationis* rationem, oftendit fine dubio exemplum hoc Ciceronianum. Sed is, a quo habet Cauffinus Demofthenis exemplum,

plum, et ad cuius auctoritatem referendum esse videtur, quicquid hac de re disputant dicendi magistri recentiores, Hermogenes, hic, in periodica disciplina, paullo aliter accipit hoc vocabulum. Cuius sententia obscura aliquantulum vt possit tanto magis dilucere, ponamus ante omnia Hermogenis ipsa verba, quae deinde comitetur explicatio Sturmiana. Ille igitur *de inuent.* IV, 3. fin. haec commentatur: Ἐκείνη δὲ ἡ παρὰ τῷ Δημοσθένει, χιασθῆναι δύναται. Ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος, ὅσῳ πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεποίηκε τὴν αὑτοῦ, τοσούτῳ θαυμαστότερος παρὰ πᾶσι νομίζεται. ὑμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσῳ χεῖρον, ἢ προσῆκε, κέχρησθε τοῖς πράγμασι, τοσούτῳ πλείονα αἰσχύνην ὠφλήκατε. - - Πῶς δὲ ἀναδέχεται τὸν χιασμόν; ὅταν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προτάσεσιν ἀμφότεραι ἁρμόζωσιν αἱ ἀποδόσεις, καὶ ἐναλλάξ· οἷον, ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος ὅσῳ πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεποίηκε τὴν ἑαυτοῦ, τοῦτο ἡ πρότασις. ἁρμόσει δὲ αὐτῇ ἑκατέρα ἀπόδοσις, εἴτε βούλοιτό τις λέγειν, τοσούτῳ θαυμαστότερος ἐκεῖνος παρὰ πᾶσι νομίζεται, εἴτε βούλοιτο λέγειν, τοσούτῳ πλείονα ὑμεῖς αἰσχύνην ὠφλήκατε. καὶ πάλιν, ὑμεῖς δὲ, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅσῳ χεῖρον, ἢ προσῆκε, κέχρησθε τοῖς πράγμασιν· ἡ πρότασις ἡ δευτέρα πρὸς ἀμφότερα ἁρμόσει, εἴτε βούλοιτό τις λέγειν, τοσούτῳ πλείονα αἰσχύνην ὠφλήκατε, εἴτε βούλοιτο λέγειν, τοσούτῳ θαυμαστότερος ἐκεῖνος παρὰ πᾶσι νομίζεται. Ad quae Sturmius ita: χιασμος, *decussatio, quae nomen habet propter formam primae litterae, efficit crucem Burgundicam, vel crucem S. Andreae* X. *hoc est, quasi* ἀντίφασιν

 dialecti-

dialecticorum. Quae forma est contradictoriarum propositionum, eadem est χιασμȣ̃, vt:

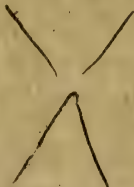
Omne animal movet se ipsum.	Nullum animal movet se ipsum.

Quoddam animal mouet se ipsum.	Quoddam animal non mouet se ipsum.

- - *Ostendit τρόπον, modum: quo ista comprehensio possit χιάζεσθαι, decussari. - - et habebit figuram ἀντιφάσεως: quemadmodum dixi hoc pacto:*

Ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος ὅσῳ πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεποίηκε τὴν ἑαυτȣ̃· Philippus enim quo plura fecit supra suam dignitatem:	Τοσȣ́τῳ θαυμαστότερος παρὰ πᾶσι νομίζεται· eo admirabilior apud omnes habetur.

Ὑμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσῳ χεῖρον, ἢ προσῆκει, κέχρησθε τοῖς πράγμασι· Vos autem, Athe-	Τοσȣ́τῳ πλείονα αἰσχύνην ὠφλήκατε. eo maioris dedecoris culpam prae-

Athenienſes, quo deterius, quam conueniebat, res adminiſtraſtis: praeſtare debetis.

- - - *Recipit autem periodus χιασμὸν, vt ait auctor, quum vnaquaeque ἀπόδοσις poteſt vtrique προτάσει accommodari; ſed in qua materia id fiat: id ipſum vero non indicat. Poteſt autem id fieri in illis rebus, in quibus contrariae cauſſae efficientes in contrariis perſonis communia habent effecta: vt: cauſſa efficiens eſt diligentia Philippi: effectus eius, glorioſum nomen et admirabile. Rurſum altera cauſſa efficiens contraria in perſona Athenienſium eſt negligentia: deinde effectus eius etiam ſuperiori contrarius eſt, dedecus et infamia. Quemadmodum igitur Philippi diligentia peperit ei gloriam et quamdam admirabilitatem: ita ignauia Athenienſium peperit ipſis dedecus et infamiam. Haec doctrina oculis poteſt ſubiici hoc pacto:*

Perſonae.

Philippus.		Athenienſes.
	Cauſſae efficientes contrariae.	
Diligentia.		Negligentia.
	Effecta duo communia.	
Gloria.		Dedecus.

Et ex hac vna periodo facile intelligi poteſt, quid ſit decuſſatio. - - Apud Cic. in orat. de lege agraria haec inuenitur periodus, quae poteſt decuſſari:

cussari: Ita peruersum est; vt turpe sit: ita malitiosum; vt non sit dissimulandum. Item contra Catilinam: Nemo est in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior: 2. qui se non intimum Catilinae fateatur: 3. nemo in scena leuior et nequior: 4. qui non se eiusdem prope sodalem commemoret. Haec periodus potest simili modo χιάζεσθαι, *decussari. Nam vel ita transponi reflexiones* (ἀποδόσεις) *possunt: vt primae propositioni* (προτάσει) *posterior adiungatur reflexio: et secundae propositioni prima reflexio. vt 1. Nemo est in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior: 4. qui non se prope eiusdem sodalem commemoret: 3. nemo in scena leuior et nequior: 2. qui se non intimum Catilinae fateatur. Vel vt secundae propositioni prima reflexio siue redditio, et propositioni primae secunda reflexio annectatur, vt: Nemo in scena leuior et nequior: 2. qui se non intimum Catilinae fateatur: 1. nemo est in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior: qui non se prope eiusdem sodalem commemoret. Bis est hactenus decussata: et rursus bis potest: si reflexionibus primus locus tribuatur. Poterit etiam commutari per* ἀναστροφήν. *Possunt eiusmodi comprehensiones plurimae inueniri apud Ciceronem. Neque verum esse puto, quod Trapezontius ait, apud Ciceronem vnicam tantum periodum esse, quae possit* χιάζεσθαι, *decussari. quod enim fit in communibus effectis: hoc etiam fit in synonymis. nam verba synonyma etiam faciunt res synonymas: quemadmodum videre licet in his exemplis Cic. in quibus*

συνω-

συνωνυμία est, peruersum et malitiosum, item turpe et non dissimulandum. Sic in altero exemplo intimum esse et sodalem esse alicuius. item in ludo gladiatorum, et in scena. Quam late patent igitur contraria, opposita, disparata, synonyma, tam late patet etiam haec doctrina. Haec exercitatio (loquitur simul de aliis quoque, G.) μεταχειρήσεως τῶν περιόδων, quam habeat vtilitatem, ostendit ipse Cicero in oratore perfecto ad Brutum. Etenim in scriptoribus vitiosis demonstrat, quomodo aliquid melius fieri possit: in probatis, quid sit perfectum: in nostris, quando amouendus sit stilus: et non extimescendum non solum vulgi leue, verum etiam eruditorum subtile iudicium. id in illo est, quod verbis aptum, sententiis perspicuum, rebus conueniens, et quod posterior dies nec inueniendo queat, nec augendo, nec immutando facere praestantius. et in quibus auctoribus potissimum haec exercitatio institui debeat, in libro de periodis copiosius explicatum est. Ex quibus patet, *χιασμὸν* hic non tam esse periodum, ab ipso auctore quodam in decussim dispositam, licet neque hoc negetur, debet enim necessario eius esse naturae, et ita esse scripta, vt possit decussari; quam exercitationis quoddam genus, vbi confecta et informata periodus talis, quae capit decussationem, hac ratione pluribus modis immutetur. Nempe Graeci sophistae, in aliis rationibus periodorum transformandarum quam plurimis, etiam hac vtebantur, eum quidem in finem, vt in scriptis alienis aut cognoscerent, quid perfectum esset,

aut vitiosa discerent emendare; in suis vero tanto forent accuratiores politioresque. Hunc itaque periodorum χιασμὸν esse dicunt; sed volunt etiam alium rerum esse, vbi res proponendae ita ordinentur, vt, quae positae sint primo loco, respondeant iis, quae vltimum siue quartum teneant; membrum autem secundum cohaereat cum tertio. De hoc Sturmius *de period. cap.* XXIV. §. 6. ita: *Quid igitur decussatio sit, non puto obscurum esse: de periodis loquor: nam est etiam decussatio in collocatione rerum propositarum, quum fit ἀναστροφή: vt in oratione Quintiana, quum gratiam Naeuii primo loco posuisset: deinde eloquentiam Hortensii: tamen in periodis insequentibus eloquentiae primum locum tribuit: et alterum gratiae. Sed nunc non de hac, sed de conuersionum immutatione.* Hactenus ille. Exemplum, ad quod prouocat, est initium laudatae orationis: *Quae res in ciuitate duae plurimum possunt, hae contra nos ambae faciunt in hoc tempore, summa gratia et eloquentia: quarum alteram, C. Aquilli, vereor, alteram metuo. eloquentia Q. Hortensii ne me dicendo impediat, nonnihil commoueor: gratia Sex. Naeuii ne P. Quintio noceat, id vero non mediocriter pertimesco.* Iam haec in speciem Graecae litterae X decussabimus hoc modo:

Con-

Contra nos faciunt

I. *Gratia.* II. *Eloquentia.*

III. *Eloquentia Q. Hortenſii, ne me dicendo impediat, nonnihil commoveor.*

IV. *Gratia Sex. Naeuii, ne P. Quintio noceat, id vero non mediocriter pertimeſco.*

Huius generis eſt exemplum ad Auctoris noſtri locum ſupra ex *orat. pro domo* prolatum; eiusdem ſunt generis, quae laudati ibi viri docti habent: ſed haec illuſtrant potius chiaſmum, quem rerum vocat Sturmius, quam Hermogenianum illum periodorum. (A.)

EXCVRSVS III.

AD PART. I. CAP. II. §. 43, 46 et 51.

De ſublimitate *vel* ſublimi (ὕψει) *et* ſtilo ſublimi, *qui vulgo ſic dicitur, ſeu* magnifico, (μεγέθει).

Saepenumero, in diſputatione *de dicendi charactere magnifico*, Longini facta mentio eſt et libri illius περὶ ὕψους; peculiariter vero ratio

tio habetur τοῦ μεγέθους Hermogenis: at vtrum omnino, aut quomodo differant τὸ ὕψος et τὸ μέγεθος, non eſt diſtincte ſatis diiudicatum. Generatim vero ita rationem iniiſſe Heineccius videtur, vt de ὕψει nihil omnino dixerit, ſed, quae de ſtili *ſublimitate* praecepta ſunt, ad μέγεθος Hermogenis referenda eſſe videantur. Nempe fuit hic error communis, et veluti per manus traditus, illud, in quo Longinus tam ſubtiliter et curate verſatus eſt, genus dicendi vnum eſſe ex illis, quos orationis χαρακτῆρας vocant Graeci: donec Tanaquillus Faber primo in *praefatione* ſua ad Longinum, poſtea vero Nicolaus Boilauius in ſuis, quibus illuſtrat Gallice a ſe loqui inſtitutum Longinum, animaduerſionibus, *ſtilum ſublimem*, de quo in rhetorum libris agitur omnium, ſeu μέγεθος Hermogenis, ab *ſublimi dicendi genere*, quod expendit Longinus, ſeiunxere. His accedit Io. Guil. Bergerus in libro *de naturali pulchritudine orationis* p. 40-47. Horum itaque triumuirorum veſtigiis inſiſtentes, rem, quantum poſſumus, diligenter, ſed breuiter, proponemus. Nimirum tria eſſe dicendi genera, *tenue*, *medium* et *magnificum*, quae χαρακτῆρες vulgo audiunt, artis rhetoricae doctores, a reſtauratis inde litteris vno fere ore dicunt. Habent haec et alia nomina, quae ſuppeditat Voſſ. *Rhet.* VI, 2. ſq. Ab hoc autem tertio genere plane differt et ſeparandum eſt τὸ ὕψος Longini. Nam quod *magnum* et *copioſum* eſt, inquit Faber, non ſtatim *ſubli-*

ſublime aut *ſummum* dici poteſt; ab *magnitudine* aſcenſus datur ad *ſublimitatem* et *ſummum*, ſed huc vbi peruentum ſit, aſcendi vltra non poteſt. *Magnitudo* ſine *ſublimitate* eſſe poteſt; ſed haec non ſine illa. Verbo, Hermogenis μέγεθος aut *magnificum dicendi genus* orationem digniore induit habitu, eamque reddit pleniorem, et proxime abeſt ab *ſublimitate*, ſemperque poſtulat verborum granditatem. Hunc *ſtilum* etiam *ſublimem* vocari poſſe Boilauius concedit, ſed aliud plane contendit eſſe *ſublime dicendi genus*, ſeu ὕψος Longini. *Sublime* non deſiderat, vt *ſtilus ſublimis* ſeu μέγεθος, verborum magnificentiam, ſed ineſſe poteſt in vna cogitatione, in vna figura, vna dicendi ratione, vt Bergerus p. 43. exprimit. Contra fieri poteſt, vt res, quae non ſit ſublimis, magnifica efferatur et ſublimi oratione. Exempli cauſſa ex Boilauio Bergerus p. 44. ponit illud: *Summus naturae arbiter vno verbo lucem formauit.* Verba ampla ſunt et ſplendida, et, quid factum ſit, ſtilo exponitur ſublimi, ſed abeſt *ſublime*, τὸ ὕψος. Nempe, vt iam accedamus ad rem, ὕψος ſiue *ſublime*, Boilauio iudice, interprete vero Bergero p. 44. ſeq. *eſt illud, quod cum lepore quodam inuſitato dicitur, illud admirabile, quod percutit animum, adeoque efficit, vt hic, praeclaro dicendi genere commotus, elatus, perculſus, abripiatur, in admirationem conuertatur, quaſique, extra ſe poſitus, obſtupeſcat; - - - id, quod eſt a plebe ſummotum, quod praeſtans et eximium, quod admiratione occupat ani-*

animum, occupatumque defigit ſtupore. Iam ipſa Moſis audiamus verba: *Deus dixit, fiat lux, et facta eſt lux.* Quae hic ſunt ſimpliciſſima, nullumque habent ab verbis ornatum externum atque magnificentiam nullam quaeſitam, vt illa ſupra, his tamen ineſt ſublime et diuinum quiddam. Nempe ante oculos ponuntur Dei magnitudo, maieſtas et potentia, rei autem procreandae, ſine mora auctoris ſui imperia exſequendi, obediens alacritas. Haec fere eſt Gallorum ſententia, aut potius animaduerſio et obſeruatio. Apponamus quaedam Bergeri. Hic itaque p. 45. *Longinus,* inquit, *non dicendi vbertatem, verborum copiam, orationis amplitudinem, potiſſimum ſibi poſtulabat, ſed altitudine cogitationum nihil prius habebat aut antiquius, adeo, vt, hoc ipſo iudice, interdum oratio, vocis expers et muta, magnitudine ſua pariat admirationem, omni prorſus oratione maiorem. Huc refert Longinus Aiacis, in Necyomantia* *) *ſilentium, grande, et omni elatius oratione. Eodem, pluris intereſt, reuocari Seruatoris aſpectum, qui Petro, conſcientia periurii conterrito, ingentem lacrymarum vim expreſſit. Grandibus verbis opus eſt in ſtilo magnifico, ſed Longinus, ſiue cogitationum excellentia, ſeu commotionum vi, fretus, neque ſimplicia, neque vulgo trita, repudiat verba. Namque, illis, iudicauit, altius cogitata fieri planiora, ſic, vt haec, ipſa dicen-*

*) Oδ. λ. 562. Aiax ad Vlyſſis verboſam ſatis compellationem, nihil reſpondet, et, auertens ſe ab illo, tacitus abit ad ſocias vmbras. (A.)

dicendi ſimplicitate, natiuam vim roburque ſuum magis expromant, iſta, ratus eſt, nonnumquam plus omni valere ornatu, quod protinus intelligantur e quotidiana loquendi conſuetudine, tantoque maiorem afferre fidem videantur. Idem ille, animo in cogitandi faſtigium euecto, vltra magnitudinem progreditur, ſed, ad altiſſimum perductus gradum, quo procedat, non habet. Sentit, magnitudinis eſſe gradibus enitendum in ſummum, ſed, vbi ſit eo peruentum, aſcendi vltra non poſſe. Ita magnitudo, quae gradum ſtruit ad ſublimitatem, ſine hac eſſe poteſt, haec, quae illius nititur gradibus, eſſe non poteſt. Ab Longino, quum videmus, excellentiae ſententiarum iungi vehementem animi permotionem, Hermogenis magnitudinem, putemus, ingentis cuiusdam fluminis, ſed placidi ac leniter fluentis, eſſe ſimilem, Longini vero ſublationem, fluctus tempeſtatesque maris, aut fulmina, imitari. Vulgaris imaginem virtutis habet magnitudo, heroae vero ſimulacrum, ſublimitas, quarum alteram alteri ſi compares, corpus illam, hanc animam ac ſpiritum, illam mediocri ac tenui genere dicendi ſuperiorem, hanc illa tanto ſuperiorem, quanto duobus illa praeſtet dicendi generibus, denique magnitudinem, cum altitudine collatam, mediocritatem, vt recte diſſerit Faber, vocemus. Ex quo iudicari poteſt, hos non bene ſubducta vti ratione, quibus id, quod magnum eſt et copioſum, ſublime continuo et ſummum, neque magnitudo Hermogenis ac ſtilus ſublimis a ſublimitate Longini differre, videatur. Nos de altitudine, a Longino tradita, ſed a veteribus exercita magis, quam,

quam, ante Caecilium, seorsum explicata; id praedicamus, quod Cicero scripsit ad Brutum. Nam eloquentiam, *inquit*, quae admirationem non habet, nullam iudico. *Laudat epistolam Fabius, libro octauo.* Hactenus Bergerus. Summa haec est. α) Stili, in *tenuem, medium* et *magnificum* seu *sublimem*, diuisio est manca, non enim omnes dicendi formae sub illa comprehendi possunt, hinc Bergerus *de σεμνῷ in orat. Taciti* amplectitur VII. ideas Hermogenis; cuius β) μέγεθος cum partibus suis, ille est, qui vocatur *tertius dicendi character, stilus magnificus* et *sublimis, sublimitas* improprie sic dicta; ita tamen, vt μέγεθος latius pateat, quam *stilus magnificus*, et plures contineat orationis formas, quas ille non includit. Vid. ad P. I. 2, 51. Iam vero addi debet γ) ὕψος Longini, τὸ *sublime*, vera *sublimitas*, nouum plane inuentum, quod ille, acceptum, vel indicatum potius, a Caecilio, castigauit expolivitque. Rem ipsam habuere veteres, et nusquam magis inuenitur τὸ ὕψος, quam apud illos, sed primus praecepta de illo dedit, illudque in artis formulam redegit Longinus. Vocat et ipse quidem ὕψος suum nunc βάθος, nunc ὑπερφυῆ, quin μέγεθος etiam: sed longe aliud haec nomina apud hunc significant, quam apud alios, illud nempe, quod supra dictum est. *Non aio*, dicit Bergerus *de σεμνῷ Taciti* §. XI. *Hermogenem ὕψος Longini plane non attigisse. Attigit non solum, sed cognouit etiam, et tantum non perfecit. Id nego, solam magni-*

magnitudinem ab Hermogene explicatam conficere illud ὕψος, aut Longini doctrinam nihil, praeter magnitudinem Hermogenis complecti. Ea igitur si ita sunt, vt hic posuimus, sequitur δ) vt ista, quae Auctor noster de stilo magnifico et sublimitate disputat, non tam illustrent ὕψος Longini, quam pertineant ad §. LI. vbi μέγεθος Hermogenis strictim attigit (A.)

EXCVRSVS IV.

AD

PART. II. CAP. I. §. 6.

I. M. GESNERI *primarum linearum artis oratoriae* pars illa, quae docet gratulari, gratias agere etc.

III. §. IX.

Gratulatio has habet partes, a) significationem *gaudii* nostri de felici alterius successu, qui quidem, ne frustra videamur gaudere, magno erit opere extollendus. b) Ostenditur, *dignum* esse cui gratulamur, felicitate: interdum non tam felicitatem agnoscimus, quam naturalia, certe aequissima, meritorum praemia. c) *Optamus* bonis rebus perpetuitatem et incremen-

menta. Nonnunquam d) nos etiam, vt respiciat, precamur. Sed haec non propria gratulationis pars est.

Scholia.

1. Neque hic ordo simpliciter necessarius est, neque omnes hae partes semper tractandae: sed videndum, quid vnicuique loco conveniat. Hoc etiam ad reliqua gratiarum actionis, consolationis etc. praecepta pertinet.

2. Vt in omni oratione vel scripta vel ore prolata, ita praesertim in argumentis etiam hisce omnibus videndum est, vt *communia* quae praeceptis sola tradi possunt, *proprie* dicantur; h. e. vt admisceantur ea, quae v. g. in epistola, personae scribentis et legentis, tempori, omnique adeo circumstantiae ita sunt propria, vt neque ab alio, neque ad alium, neque alio tempore etc. scribi potuisse videantur. Hoc etiam in exercitationibus consequendum est, nec scribenda gratulatio vel consolatio simpliciter, sed consolatio Attici

tici ad Ciceronem exſulantem, e. i. g. a.

§. X.

Gratiarum actio oſtendit a) laetitiam noſtram ob alterius beneficium: b) auget illud dicendo, eaquae ipſa ratione cauſam adfert laetitiae: c) gratum animum pollicetur, vel ita, vt neget ſe parem eſſe referendae gratiae, easque partes Deo et bene de ſe meriti virtutibus relinquat; vel vt oſtendat, a ſe nullam obſervantiae demonſtrandae occaſionem praetermiſſum rii.

Scholion.

Augetur beneficium, ſi oſtendatur, praeter ſpem, nullo noſtro merito, opportune, cum ſignificatione amoris, nulla ſpe referendae gratiae, ſaepe, cum incommodo patroni etc. collatum eſſe.

§. XI.

Conſolationis ratio ex gratulatione fere intelligitur. Nimirum a) teſtamur nos in doloris illius ſocietatem venire, idque pro re na-

ta ita exaggerare licet, vt ipſos nos conſolatione indigere dicamus: b) oſtendimus partim indignum illum calamitate videri, partim id ipſum magnorum et piorum hominum fatum eſſe: c) erigere illum ſtudemus ſpe futurae felicitatis, laudata magnitudine animi illius, qua futurum ſit, vt bene ipſi cedat calamitas; voto praeſertim tali, quo, noſtra ipſorum intereſſe, quin reip., vt ille floreat, ſignificamus.

Scholion.

Conſolationis illud genus, vbi aliorum malis propoſitis erigere alios conamur, caute admodum tractandum, ne ἐπιχαιρεκακίαν alere videamur. Vix aliter vti velim ego, niſi vt ita declaretur, quantis malis ferendis ſufficiat humana vel chriſtiana adeo patientia, et quomodo maximae etiam calamites exitum aut felicem, aut tolerabilem certe habuerint.

§. XII.

Adhortatio quatenus ea in aetatem, cui iſta ſcribuntur cadit, ineſt praecipue in *laudatione* eius, quem hortari volumus, ac propoſitione bonorum, quae conſecutura inde videantur: quorum partem ad nos pertinere

pro

pro amore in illum noſtro putemus. Negamus nos incitare velle currentem etc.

§. XIII.

Petitionis ratio haec eſt. a) Commemorantur cauſae, cur petere audeamus, beneuolentia eius, quem appellamus, beneficia alia, noſtra indigentia, et ſi qua laudare poſſumus, (quod modeſte tamen faciendum eſt) merita: b) beneficium, quod petimus, oſtendimus eſſe honeſtum, facile, nobis neceſſarium: c) gratum animum promittimus, (vt in gratiarum actione. §. 10.)

Scholion.

Petitionis ſpecies ſunt *commendatio* et *deprecatio*, quae hinc ſatis intelliguntur.

§. XIV.

Conſultatio quomodo inſtituatur, ex hortatione et dehortatione intelligitur: in hoc tantum differt, quod conſulimus etiam de ſola vtilitate. Ineſt igitur a) in propoſitione quaeſtionis, b) diuinatione euentus in vtramque partem, c) adhortatione alterius partis amplectendae: niſi ſicubi malimus conſilii inopiam fateri.

§. XV.

Expoſtulatio a) oſtendit iniuriam nobis illatam, vel peccatum, quod ad nos pertineat, b) petit eam tolli, c) hoc ſi fiat, promittit amicitiam; ſin minus, denunciat incommoda, vel minatur. Huic reſpondetur vel per *purgationem*, de qua ſtatim, vel *deprecationem*, vel per *expoſtulationem*.

§. XVI.

Purgatio a) proponit cauſam, b) oſtendit innocentiam ex antecedentibus, concomitantibus, conſequentibus, c) petit, vt ſententiam de nobis mutet alter, d) pollicetur, aut minatur.

INDEX I.

CAPITVM.

PROOEMIVM pag. 1.

PARS I. de generalioribus terſae Latinitatis fundamentis 14

Cap. I. de fundamentis ſtili grammaticis 14
Cap. II. de fundamentis ſtili rhetoricis 77
Cap. III. de fundamentis ſtili philoſophicis 270

PARS II. ſpecialis de variis ſcriptionibus in ſoluta oratione vſitatis 293

Cap. I. de epiſtolis 293
Cap. II. de orationibus conſcribendis 314
Cap. III. de panegyricis 341
Cap. IIII. de dialogis 357
Cap. V. de inſcriptionibus 371

PARS III. de variis cultioris ſtili facultatem adſequendi ſubſidiis 395

Cap. I. de auctorum lectione 395
Cap. II. de imitatione 452
Cap. III. de variis ſtili exercitiis 479

EXCVRSVS, quibus de nonnullis argumentis vberius diſputatur 495

Exc. I. de periodis et earum vſu 495
Exc. II. de chiaſmo 500
Exc. III. de ſublimitate vel ſublimi et ſtilo ſublimi ſeu magnifico 507
Exc. IIII. de variis primarum linearum artis oratoriae partibus 513

INDEX II.

AVCTORVM.

A

Accursii (Mariangeli) de obsoleto sermone fugiendo dialogus 108
Acron in Horatium commentatus est 448
Aeliani de varia historia libri 173
Aelii Spartiani Pescennius Niger 343
Aeschines auctor fuit scholae rhetoricae apud Rhodios 178
humili stilo vtitur 243. eius dialogi laudantur 243. 358
Agricola (Io.) prouerbia Germanica collegit 162
de *Albertis* (Alberti) thesaurus eloquentiae sacrae et profanae 264
Albini introductio in Platonis dialogos 363
Allatius (Leo) de erroribus magnorum virorum in dicendo 410
Ammianus Marcellinus, vide *Marcellinus.*
Ammonius de adfinium vocabulorum Graecorum differentia 316
Andreae (Io. Val.) reprehenditur 234
Anglerii (Petr. Martyr.) epistolae 297
Anonymi libellus e Gallico sermone Anglice versus: *an examen of the way of teaching the latin tongue to little children by vse alone* 396
Antonius (M.) apud Ciceronem ad oratorem instituendum parum relinquit praeceptis 7
Aphthonii progymnasmata 281
Apollinaris (Sidonius) stilum sublimem adfectat 193
ob nimias allegorias notatur 149
Apostolii (Mich.) centuriae XXI. prouerbiorum ex optimis auctoribus Graecis collectae 162
Appianus de bello ciuili 178

Apule-

Apuleius (L.) καλλωπισμὸν adfectat 221. in crebris epithetis ineptit 198. eius lectio commendatur 418 optimae editiones 427
Aquinas, vide *Thoma* Aquinas.
Arbiter, vide *Petronius*.
Aristides (Aelius) περὶ πολιτικȣ̃ λόγȣ commendatur 193. quid hic libri index sibi velit 256. eiusdem libellus περὶ ἀφελȣ̃ς λόγȣ 186
Aristophanes stilo Attico scripsit 173. eius nubes adducuntur 322
Aristoteles primum oratoriam in artem redegit 315 stilo philosophico vtitur 229. eius libri rhetorices adducuntur 112. 291. in iis characteres ethici dantur 489
Arningii (Henr.) medulla variarum earumque in orationibus vsitatissimarum connexionum, qualis 294
Arnoldus (Christoph.) de Latinae linguae ornatu 54
Arriani dissertationes Epicteticae 233. 235
Artemon Aristotelis epistolas exscripsit 257
Aschami (Rog.) epistolae, quales 300
Asconius Pedianus, vide *Pedianus*.
Athanasii dialogus de sancta trinitate 359
Athenaei δειπνοσοφισαὶ 358
Auancini (Nic.) elogia L. imperatorum Romanorum ac Germaniae regum 391
Aueranius laudatur 103
Augustini (Ant.) de emendatione Gratiani, et de numis veterum dialogi 359
Augustinus (Aurel.) in ὁμοιοτελεύτοις delicias quaesiuit 60. eius de ciuitate Dei libri 60. eiusdem epistolae 60. 297
Aurelius Victor de viris illustribus 178
Ausonii (Decii) griphus adducitur 181. eius epistola ad Paullinum 312
Ausonius panegyricorum scriptor 345. nimis indulget acumini 356

B

Balbini (Bohusl.) quaesita oratoria 158
Baldi (Bernh.) epistolae 296

Balduinus (Franc.) laudatur 103. eius iurisprudentia Muciana 171
Baldus iureconsultus barbare scripsit 213
Barbarus (Dan.) Vitruuium de architectura Italice vertit 419
Barbeyracii (Io.) praefatio ad versionem Gallicam libri Pufendorfii de iure hominis et ciuis 236
Barclaius (Io.) in Argenide et Euphormione κακωπισμὸν adfectat 221. eius icon animorum 490
Barlaei (Casp.) orationes, quales 340
Barthii (Casp.) aduersaria commendantur 449. adducuntur 419. eius notae in auctores commendantur 449
Bartolus iureconsultus barbare scripsit 231
Baudii (Dominici) stilus, qualis 164. eius epistolae, quales 300. orationes, quales 340
Baumeisteri (Frid. Chr.) exercitationes academicae et scholasticae 221. eius programma de παρενθύρσῳ, insigniori orationis vitio 226
Becmanni (Io. Christoph.) praecognita moralia 237
Begeri (Laur.) dialogi 359. eius Florus 21
Bellegarde characteres 490
Bembus (Petr.) reprehenditur, quod verba a sacris profanis petita nostris ritibus applicuit 100. item, quod vsus est formulis iurandi ethnicis 154. eius epistolae, quales 300. eius lapsus in verbo *multissimus* 445
Bergeri (Io. Guil.) commentarius de naturali pulchritudine orationis ad excelsam Longini disciplinam illustri continentique C. Iul. Caesaris exemplo exacta 6. 28. 34. 61. 140. *et saepius.* eius dissertatio de σεμνῷ in oratione Corn. Taciti 182. 201. 211. eius dissertationes academicae ex auctoritate publica scriptae 169. eius panegyrici laudantur 348
Berneggeri (Matthiae) epistolae ad Keplerum et Schickardum 296
Bertram (Io. Frid.) von der Klugheit zu excerpiren 444
Boccatii (Io.) genealogiae deorum 409

Bodini (Io.) theatrum naturae et colloquium heptaplomeres 360
Boeclerus (Io. Henr.) in ſcribendis panegyricis non perſonarum diſcrimen habuit 357. eius panegyrici laudantur 347. eius diſputationes academicae 373 eius libellus de characteribus politicis Velleianis 420. 491
Boehmeri (Iuſt. Chriſtoph.) panegyrici laudantur 348
Boëthius de conſolatione philoſophiae 168
Boilaei (Nic.) ſatyrae quaedam 227
Boldonii (Octau.) epigraphica ſeu elogia inſcriptioneſque quoduis genus pangendi ratio 394
Bonamicus (Lazarus) orationem Philelphi inconcinnam corrigit verborum ordine immutato 54
Borremanſius (Ant.) de poetis et prophetis 360
Borrichius (Ol.) de lingua pharmacopoeorum 105
Bo*ttarus* (Io.) Virgilium Vaticanum edidit 22
Bouhourſii entretiens d' Ariſte et d' Eugene 76
Bouilii (Conr.) epiſtolae 296
Boxhornii (M. Zuerii) orationes, quales 340
Brerewood (Ed.) ſcrutinium linguarum laudatur 396
Briſſonius (Barnab.) oratione pura iuriſprudentiam tractauit 232. eius libri de verborum ſignificatione laudantur 103. item eius liber parergon 446. item eius opus de formulis et ſollemnibus populi Romani verbis 158
Britanni (Rob.) ratio conſcribendarum epiſtolarum laudatur 294
Broukhuſii (Iani) notae in auctores commendantur 449
de la Bruyere characteres 490
Buchlerus a Goldbach (Io.) theſaurum epiſtolarum Laconicarum dedit 172
Buchneri (Aug.) epiſtolae, quales 300. adducuntur 109. eius liber de commutata ratione dicendi laudatur 69. adducitur 91. 107. 145. 147. 157. *et ſaepius.* eius oeconomiae atque conſpectus priorum V. orationum Pet. Cunaei 330. eius orationes laudantur 341. maximam partem panegyricae ſunt 321. eius pane-

panegyrici laudantur 347. 356. adducuntur 146 190. 192. 281. 466.
Budaei (Guil.) forenſia 103
Bunauianus catalogus laudatur 451
Bunemanni (Io. Lud.) index Latinitatis ſelectae, vulgo neglectae, merito ac falſo ſuſpectae ex Caſtellionis interpretatione 101
de Buri (Rich.) epiſtolae 296
Burmannus (Petr.) ad Ouidium 77. 103. ad Petronium 33. 45. ad Phaedrum 45. ad Quinctilianum 58. 106. 197. ad Valerium Flaccum 92. 183. epiſtolas Cunaei edidit 300. orationes Graeuii edidit 109 pigritiam laudavit 322. ſyllogen epiſtolarum edidit 296. eius opera in veris verborum ſignificationibus eruendis falſiſque profligandis laudatur 38 item eius panegyrici 348. eius praefatio ad Syllogen epiſtolarum adducitur 109. eius praefatio in Iuſtinum 436. eius notae in auctores commendantur 449
Burtoni (Guil.) libellus de verbis Perſicis 88
Buſbequii (Aug. Giſl.) epiſtolae 297
van Bynkerſhoek (Corn.) laudatur 103. eius obſeruationes iuris Romani 102. 171

C

Caelius Rhodiginus, vide *Rhodiginus.*
Caeſar (C. Iul.) in caſtris grammaticam non neglexit 16. de analogia grammatica ſcripſit 41. ob perſpicuitatem commendatur 211. 239. ſtilo mediocri vſus eſt 188. ſtilo Rhodio 177. an ei tenue dicendi genus attribuendum 185. eius lectio commendatur 404. optimae editiones 409. qui eum imitari debeant 457
Caius iureconſultus 94
Calcagnini (Cael.) epiſtolae 296
Calixtus (Ge.) de rebus theologicis pure ſcripſit 232
Calliſtrati ſtatuarum ἐκφράσεις 492
Caluini (Io.) lexicon iuris ciuilis 103

Caluinus (Io.) de rebus theologicis pure ſcripſit 232
eius epiſtolae 297
Caluus (Licinius) *u* omittere ſolitus eſt poſt *q* 18
Camerarius (Ioach.) epiſtolis Graeca immiſcet 91
eius elementa rhetorica commendantur 278. eius epiſtolae, quales 300. eius vita Philip. Melanchthonis 340
Canzii (Iſr. Theoph.) liber, qui inſcribitur: oratoria ſcientiarum familiae toti cognata 4
Capellae (Martiani) lectio commendatur 418. optima editio 429
Capitolinus (Iul.) ſcriptor hiſtoriae Auguſtae 423
Carteſius (Renat.) propter perſpicuitatem laudatur 232
notatur, quod volebat videri ſe nihil legiſſe 166
eius epiſtolae 296
Caſae (Io.) orationes laudantur 340
Caſaubonus ad Perſium 205. ad Suetonium 460. ad Trebellium Pollionem 104. de ſatyrica Graecorum poeſi 33. epiſtolis Graeca immiſcet 91. eius epiſtolae 296. eius notae in auctores commendantur 449
Caſelius (Io.) ad Demetrium Phalereum 144. 195. 209
eius epiſtolae 296. eius orationes laudantur 341
Caſſiodorus (Aurel.) καλλωπισμὸν adfectat 221. item ſtilum ſublimem 193. eius de orthographia liber 34
Caſtellionis (Seb.) interpretatio S. S. commendatur 401. quo vitio laboret 101. naeuus quidam indicatur 50
Cato (M. Porcius) in libro de re ruſtica multa habet verba ruſticis propria 105. huius libri lectio commendatur 418. illius dictum in A. Albinum. 337
Catullus (C. Val.) tres metaphoras coniunxit 148. ob duriuſculam metaphoram notatur 152
Cauſſinus (Nic.) de eloquentia ſacra et profana 115. 128. 139. 149. 159. 273.
Cellarius (Chriſtoph.) laudatur 27. ad Iul. Caeſarem adducitur 48. item ad Cunaei Sardos venales 160 panegyricos duodecim veteres coniunctim edidit 345

345. eius antibarbarus laudatur 37. vnde hic posset augeri 38. adducitur 40. 43. 48. 83. 85. 89. 97. 106. *et saepius*. notatur 86. eius curae posteriores adducuntur 43. 82. 104. eius dissertatio de origine linguae Italicae 86. 396. eius iudicium de Curtio eius editioni praemissum 414. eius libro memoriali subiectus est catalogus satis plenus vocabulorum e Graeca lingua in Latinam translatorum 89. eius notae in auctores commendantur 449. eius orthographia laudatur 16. adducitur 23. 24. 27. 29. 30. 32. 35. 36. quales eius panegyrici 348. eius praefatio ad XII. panegyricos veteres adducitur 343

Cellarius (Iac.) Nizolii indicem auxit 106

Celsus (Corn.) de re medica, quo stilo vtatur 229 multa habet verba medicis propria 104. medicos purius scribere docuit 232. eius lectio commendatur 418. optima editio 425

Celtis (Corn.) de conscribendis epistolis libellus laudatur 294

Censorini lectio commendatur 418. optimae editiones 428

Cervantes (Mich.) scripsit historiam miram Quixoti 162

Chrysostomus (Dio) exsilium laudauit 322. eius oratt. 172. 490

Chrysostomus (Io.) de sacerdotio dialogum scripsit 359. eius homiliae in acta apostolorum 490

Ciacconius (Petr.) columnam rostratam Duillii commentario illustrauit 21

Cicero (M. Tull.) artem oratoriam esse ait 7. an solus legendus 398. qui eum imitari debeant 457. propter perspicuitatem laudatur 211. 232. in plerisque stilo Rhodio vsus 177. ad Atticum plerumque stilo Attico 174. nonnumquam Laconico 172. vbi Asiatico stilo vsus 175. vbi genere dicendi florido 222. vbi mediocri 188. vbi philosophico 229 vbi sublimi 192. vbi tenui 185. vbi dignitatem orationis expresserit 222. vbi orationis splendidae exempla dederit 218. vbi σεμνότητος 216. vbi vehementiae 217. vbi versibus poetarum vsus 165

multa

multa acute dixit 264. quare epiſtolis nonnullis Graeca immiſcuerit 90. in ſcribendis dialogis excelluit 358. quo ſtilo eius dialogi ſcripti 243. 259 eius epiſtolae laudantur 298. earum lectio commendatur 404. eius orationes ſelectiores commendantur 410. quo ordine eius philoſophici libri legendi 407. eius operum praecipuae editiones 408 eius epiſtolarum ad Atticum optima editio 406. epiſtolarum ad Q. Fratrem 407. epiſtolarum familiarium praecipuae editiones 406. orationum optima editio 411. de officiis librorum optima editio 407 de diuinatione et fato optima editio 407

Cicero (Q. Tull.) dicendi artem eſſe negauit 7

Clark (Sam.) ad Homerum 139

Claudiani (Cl.) imitatio diſſuadetur 430. optimae editiones 435

Clerici (Io.) ars critica 22. 119

Clugius (Chr. Gottlieb.) ſub praeſidio Io. Guil. Bergeri defendit diſſertationem de σεμνῷ Corn. Taciti 213

Coerberi (Caſp.) panegyrici laudantur 348

Columella (L. Iun. Moder.) in libris de re ruſtica multa habet verba ruſticis propria 105. quo ſtilo in iis vſus 229. eorum lectio commendatur 418

Cominaeus (Phil.) ob grauitatem orationis laudatur 239

Connanus (Franc.) laudatur 103

Conradus (Car.) edidit Briſſonii opus de formulis 158

Conringii (Herm.) cenſura diplomatis Lindauienſis 26. 35. eius epiſtolae 297

Coraſii (Io.) epiſtolae 296

Cornelius Nepos, vide *Nepos.*

Cornutus (Annaeus) de orthographia 34

Cornutus vetus ſcholiaſtes Perſii 205

Corteſii (Paul.) lis cum Ang. Politiano de imitatione 455

Cortius (Theoph.) ad Salluſtium 32. 36. 47. 51. 66. 75. 97. *et ſaepius.* eius notae in auctores commendantur 449

Cragius (Nic.) de republica Lacedaemoniorum 171

Craſ-

Crassus deus in dicendo putatus est 7. adducitur 11
de Cresa (I. P.) tentamen logicum 360
Crucquius (Iac.) veterem scholiasten ἀνώνυμον in Horatium produxit 448
Cuiacius (Iac.) oratione pura iurisprudentiam tractauit 232. eius obseruationes 19. 36. 129
Cunaei (Petr.) eius epistolae, quales 300. eius orationes laudantur 341. ad quod genus referendae 320. eius Sardi venales 167
Curtius (Q. Rufus) an nouus auctor 414. propter stilum acutum laudatur 263. venustus iudicatur 240. ob exclamationes et hyperbolas notatur 241. eius lectio commendatur 410. optimae editiones 415
du Cygne (Mart.) explanatio rhetorica omnium orationum Ciceronis secundum partes, enthymemata et figuras 330. 479
Cypriani (Ern. Sal.) consecratio diui Ernesti 96
Cyrilli cum Hermia dialogi 359

D

Damasceni (Io.) aduersus Manichaeos dialogus 359
Dannehauerus (Io. Conr.) frequenter versibus poetarum in prosa vsus 164. quales eius orationes 340
Dauisius (Io.) adducitur 48. eius notae in auctores commendantur 449
Dausquii (Cl.) orthographia antiqui nouique Latii laudatur 16. adducitur 37
Dekenii (Io.) obseruationes poeticae commendantur 431. adducuntur 261. 278
Delrio (Mart.) prouerbia sacra collegit 162
Demetrius Phalereus, vide *Phalereus*.
Demosthenes stilo Attico vsus 173. qua occasione eius orationes pleraeque habitae 317
Despauterii (Io.) ars epistolica laudatur 294
Diogenes cynicus, quomodo appellatus 234
Diogenianus prouerbia Graeca collegit 162
Dionysius Halicarnasseus 256
Dionysius Longinus, vide *Longinus*.

Dodwelli (Henr.) praelectiones Cambdenianae 423
Donatus (Ael.) ad Terentium 55. 63. in Virgilium commentatus est 448
Donellus (Hugo) laudatur 103
Dornauii (Casp.) amphitheatrum sapientiae Socraticae 323
Dousa (Ia.) ad Petronium 107
Drakenborgii (Arn.) notae in auctores commendantur 449
Drusii (Ia.) epistolae 296
Drusii (Io.) adagiorum Ebraicorum centuriae aliquot 162
Duarenus (Fran.) laudatur 103
Dureri (Albr.) de symmetria partium liber 9
Dukeri (Car. Andr.) opuscula de Latinitate veterum iureconsultorum 20. 82. 94. 102. 446
Dukerus (Adam.) de particulis Latinae linguae 43

E

van Eck (Corn.) laudatur 103
Eginhardus in vita Caroli Magni multa e Suetonio exscripsit 459
Elsholtii (Io. Sigism.) anthropometria 8
Emporius de ethopoeia 182
Ennodius καϰωπισμὸν adfectat 221. ob nimias allegorias notatur 149. eius panegyricus dictus regi Theodorico 345
Epicharmus ἐπεισοδίοις inprimis delectatur 252. ob sententias graues commendari solet 279
Epicuri oratio facilis intellectu fuit 204. 230
Erasmus (Desid.) propius ad stilum floridum accedit 223. quid in senectute de Cicerone censuerit 100 stultitiam laudauit 322. notatur, quod multa falso inter adagia retulerit 159. 161. quo acute dicto insultatus est 266. eius chiliades laudantur 161 eius de copia verborum et rerum libellus 69. eius Ciceronianus 100. eius dialogi laudantur 242. 254 praecipue de peregrinationibus religiosis, et qui

ἰχθυοφαγία inscribitur 370. quales eius epistolae 297. 300. eae adducuntur 100. eius de conscribendis epistolis libellus laudatur 294. item eius panegyrici 346. 347
Eremitae (Dan.) panegyrici laudantur 347
Ernestius (Io. Aug.) philosophiam humanioris doctrinae partem esse ostendit 1. Tursellini librum de particulis Latinae linguae auxit 43. eius initia doctrinae solidioris laudantur 106. item eius programma de grata negligentia 6
Ernstius (Henr.) Probi libellum de interpretandis litteris Romanorum cum notis edidit 390
Erotiani onomasticon in Hippocratem 32
Erpenius (Thom.) prouerbia Arabica cum grammatica edidit 162
Erythraeus (Ianus Nicius) quis sub hoc nomine lateat 299. eius dialogi 359. quo stilo eius epistolae scriptae 258. eae laudantur 299. eius pinacotheca 299. 340. 341
Erytraeus (Val.) Sturmii libellum de periodis cum notis edidit 111
Eumenius panegyricos scripsit 345
Euripides ob sententias graues commendari solet 279
Eutropius pueris legendus commendatur 400. praecipuae editiones 402
Eutyches grammaticus 36

F

Fabius Quinctilianus, vide *Quinctilianus.*
Fabrettus (Raph.) titulos veteres collegit 372
Fabri (Basilii) thesaurus eruditionis scholasticae commendatur 38. 43. 445
Fabri (Honorati) epistolae 296
Fabri (Tanaqu.) epistolae 296. eius *methode pour commencer les humanités Greques et Latine* 399
Fabricii (Iac. Vinc.) epistolae 296
Fabricius (Io. Alb.) πολυγραφεὺς 442. mature se ad historiam litterariam accinxit 443. Octau. Ferrarii opuscula edidit

edidit 347. eius bibliotheca Graeca 29. 162. 363 eius bibliotheca Latina 61. eius centuria plagiariorum 109

Fabricii (Io. Lud.) varia opufcula 360

Facciolatus (Iac.) praefationibus aliquot dialecticorum retia et laqueos explicauit 324. eius orationes laudantur 341

Falfteri (Chr.) amoenitates philologicae 146

Farnabii (Thom.) notae in auctores commendantur 449

Farnefii (Henr.) de imitatione Ciceronis, feu de fcribendarum epiftolarum ratione liber laudatur 294

Ferrarius (Octau.) felix fuit in declamationum deligendis argumentis iucundis 324. quales eius infcriptiones 372. ad quod genus eius orationes referendae 320. eae laudantur 341. eius panegyrici laudantur 347

Ferretius (Io. Bapt.) veteres titulos collegit 372

Feftus (Sex. Pompei.) 19. 32. 33. 36

Ficini (Marf.) epiftolae 296

Figrelius (Edm.) de ftatuis illuftrium Romanorum 376

Flaminii (M. Ant.) epiftolae 297

Fleetwood (Guil.) infcriptionum antiquarum fylloge 20 374

Florus (L. Annaeus) ob frigidas hyperbolas notatur 145. 194. 241. item ob vehementiam orationis et crebras exclamationes 240. τὴν δεινότητα non obferuauit 228. eius lectio commendatur 418. optimae editiones 422

Foefii (Anut.) oeconomia Hippocratis 32

Fogginius (Petr. Fr.) codicem Virgilii Florentinum edidit 22

Fontanini (Iufti) vindiciae antiquorum diplomatum 21

Fontenellii (Ant.) *le fpectacle de la nature*, et *dialogues Socratiques* 360

Fontenellii (Bernh.) fermones, quo ftilo fcripti 243

Franke (Seb.) prouerbia Germanica collegit 162

Freinſhemii (Io.) orationes 298
du Freſne (Car.) diſſertatio gloſſario mediae et infimae Latinitatis praemiſſa 396. gloſſarium ipſum 86 103
Freyeri (Hier.) colloquia Terentiana, quid de iis cenſendum 244
Friſchlini (Nicod.) paraphraſes Virgilii, Horatii epiſtolarum et Perſii ſatirarum laudantur 486
Frontini (Sex. Iul.) lectio commendatur 418. optimae editiones 426
Funcii (Io. Nic.) de lectione auctorum claſſicorum ad comparandam Latinae linguae facultatem neceſſaria liber ſingularis 397. eius de origine et pueritia Latinae linguae 21. 108. eius de vegeta Latinae linguae ſenectute 44
Fuſtenbergii (Ferd.) monumenta Paderbornenſia 373

G

Gale (Thom.) Theonem rhetorem edidit 480
Galenus nonnullos Hippocratis libros interpretatus eſt 22
a Galilaeis (Galilaei) liber de ſyſtemate mundi 360
Gallicanus (Vulcatius) ſcriptor hiſtoriae Auguſtae 423
Garthii diſpenſatorium, ſatira 227
Gaſſendus (Petr.) de vita et moribus Epicuri 204
Gatakerus (Thom.) ſedulo omittit *u* poſt *q* 18. eius miſcellanea 266
Gazaei (Aen.) de animae immortalitate, et corporum reſurrectione dialogi 359
Gehlii (Aug.) liber de ratione ordinationis verborum laudatur 53
Gellius (Aulus) non inter elegantiſſimos ſcriptores eſt 75. eius lectio commendatur 418. praecipuae editiones 427
Gennadii Scholarii de via ſalutis humanae dialogus 359
Gentilis (Alb.) de nuptiis 266

Gesneri (Conr.) onomasticon 30
Gesneri (Io. Iac.) numismata antiqua, quae laboribus variorum ex regiis aliisque numismatophylaciis edita sunt 20
Gesnerus (Io. Matthias) Fabri thesaurum eruditionis scholasticae edidit 38. ad eum adducitur 50. novum thesaurum linguae Latinae edidit ad filum Stephaniani 38. hic commendatur 43. 445. 448 Grammaticam Cellarianam edidit 49. in praefatione ad hanc calamitatem fundi litterarii descripsit 15 ad Catonem adducitur 33. eius dissertatio de vsu coniunctionis *quod* pro accusatiuo cum infinitiuo Fabri thesauro inserta 46. eius praefatio ad chrestomathiam Plinianam 274. eius praefatio ad enchiridion prudentiae Romanae 5. eius praefatio ad Liuium de scriptorum veterum lectione tum stataria, tum cursoria 437. eius praefatio ad Plinii epistolas 298. eius praefatio ad Vorstii libellum de Latinitate selecta vulgo neglecta 233. eius primae lineae artis oratoriae 122. eius programma de Carolina Diua. item alterum, quo ostendit Carolinam dici posse Heroinam 96. eius programma de vsu et praestantia Ciceronianarum epistolarum 298. 405
Giannetasius (Nic. Parthenius) καλλωπισμὸν adfectat 221. eius aestates Surrentinae. item eius autumni Surrentini 360
Gifanii (Oberti) obseruationes singulares in Latinam linguam 82. eius praefatio in Lucretium 34
Goetzius (Andr.) recudendam curauit Fleetwood inscriptionum antiquarum Syllogen 20
Goldasti (Melch.) epistolae 297
Golzius (Hub.) indicem siglarum e numis confecit 29
Gorgias Leontinus oratione sophistica vsus 221. eius nimium studium numeri et collocationis reprehenditur 137
Gorius (Ant. Franc.) inscriptiones edidit, quas Donius collegerat 382. eius inscriptiones Etruscae 372

in iis edendis ſumma fide verſatus 388. eius columbarium, ſiue monumentum libertorum Liuiae Auguſtae 25. 372

Graeuius (Io. Georg.) ob iudicium ſincerum laudatur 241. item ob modeſtiam 4. Eremitae opuſcula cum praefatione edidit 348. Gruteri corpus inſcriptionum cum annotationibus edidit 20. ad Ciceronem adducitur 84. ad Suetonium 42. 97. quales eius epiſtolae 300. eius Florus 21. eius notae in auctores commendantur 449. eius orationes 109. eius panegyrici laudantur 348. 356

Grauina (Ia. Vincentius) laudatur 103

Gregorii Cyprii prouerbia Graeca 162

Gregorii Nazianzeni epiſtola ſingularis de conſcribendis epiſtolis. 293

Gronouii (Abrah.) notae in auctores commendantur 449

Gronouius (Iac.) ob ſtilum abſtruſum notatur 347. eius notae in auctores commendantur 449

Gronouius (Io. Fred.) ob modeſtiam laudatur 4. ad Liuium 42. 45. 92. ad Senecam 103. ad Tacitum 39. eius editio Plauti adducitur 82. eius epiſtolae 296. eius obſeruationes 48. 260. 62. eius notae in auctores commendantur 449. eius opera in veris verborum ſignificationibus eruendis falſisque profligandis laudatur 38

Grotii (Hug.) epiſtolae 297. eius epitaphium 380

Gruteri (Iani) corpus inſcriptionum 20. 372. inſcriptiones exinde adducuntur 33. 34. 35. 40. *et ſaepius.* eius epiſtolae 296. eius fax critica commendatur 449

Gudius (Marqu.) multos titulos in exemplari ſuo Gruteriano ex ipſis marmoribus emendauit 389. eius noua collectio titulorum veterum 372

Guellii (Val. Ger.) Virgilius 466

Gundlingius (Nic. Hieron.) de Caſae opuſculis bene meritus eſt 341. eius Gundlingiana 140. quales eius panegyrici 348

Gun-

Guntheri (Cyr.) Latinitas reſtituta 39. 43. 46. 82. 94
Gutherius (Iac.) de iure manium 377

H.

Hadrianus Cardinalis de ſermone Latino 82
Hagenbuchii (Io. Caſp.) epiſtolae epigraphicae 297. 372
Hallbauer (Fr. Andr.) nouiſſimam editionem opuſculorum, epiſtolarum et poematum Latinii curauit 300. item Sturmii libellum de periodis recudendum curauit 111
Hammondus (Henr.) in nouo Teſtamento vbique Gnoſticos inuenit 270
Hanthaleri (Chryſoſt.) exercitationes faciles de numis veterum pro tironibus 20
Harſdorferi (Georg. Philipp.) Geſprächſpiel meris prouerbiis conſtat 162
Hechtii (Godefr.) diſſertatio de phraſi *in praeſentiarum* 41
Heineccius (Io. Gottlieb) auctius et emendatius edidit Briſſonii libros de verborum ſignificatione 103 eius panegyricus in memoriam Sam. Strykii 352 eius praefatio ad Vhlii opuſcula ad hiſtoriam iuris pertinentia 102. eius ſyntagma antiquitatum Romanarum iuris prudentiam illuſtrantium 158. 377. 379
Heinſii (Dan.) carmen in Bacchum 90. eius diſſertatio in locum Horatii 416. eius oratio de laudibus Guſtaui Adolphi laudatur 347
Heinſii (Nic.) epiſtolae 109. 296. eius notae in auctores commendantur 449
Helmontius (Io. Bapt.) obſcure ſcripſit 232
Heraclitus ab antiquis obſcuritatis cauſa vapulat 233
Hermogenes περὶ εὑρέσεων 133. eius peculiaris tractatus περὶ ἰδεῶν laudatur 201. 203
Heumanni (Chriſtoph. Aug.) de Lipſii orationibus VIII. iudicium 109

Heusingerus (Io. Mich.) ad Corn. Nepotem 46. 129 ad Vechneri hellenolexian 67. 92. eius accessiones ad Vechneri hellenolexian laudantur 88
Hieronymi aduersus Luciferianos dialogus 359. adversus Iouinianum 83. eius epistolae 297
Hieronymi (Diui) de sancta Trinitate dialogus 359
Hippocratis locus explicatus 11
Hogarthus (Guil.) Anglice librum scripsit, qui teodisce versus, Zergliederung der Schönheit 9
Homerus, quare diis tribuat nomina antiqua et poetica 108
Horatius Flaccus (Q.) propter studium nouitatis in sermone notatur 151. quare eius odae paullo obscuriores 205. locus corrigitur 148. explicatur 151. loca, quae vulgo perperam accipiuntur 45 eius lectio commendatur 429. editiones praecipuae 432
Horstii (Iac.) epistolae 296
Horstii (Io. Philip.) praecepta epistolica 294
Hotomannus (Franc.) laudatur 103
Hubneri (Io.) historiae sacrae a Krigelio Latine versae commendantur 401
Hygini (C. Iul.) fabulae 409

I

Iamblichus de mysteriis Aegyptiorum 233
Iani (Dan. Frid.) dissertatio de doctoribus vmbraticis 101. eius dissertatio de nimio Latinitatis studio 101. eius philologisches Lexicon 82
de Ianuario (Iof. Aurel.) respublica iureconsultorum 360
Iensii (Io.) collectanea purae et impurae Latinitatis 82
Iensonius (Nic.) princeps typographorum 26
Iobus liber diuinus 358
Isaeus, quo stilo scripserit 173
Isocrates in vno panegyrico X aut XV annos elaborauit 342. eius orationes notantur, quod paene totae periodis constant 137

Iuliani orationes duae in laudem Conſtantii Imperatoris et Euſebiae Auguſtae 346
Iunii (Melch.) methodus eloquentiae 10. eius ſcholae rhetoricae de contexendarum epiſtolarum ratione 294. 301
Iuſtini Martyris dialogus cum Tryphone Iudaeo 359
Iuſtiniani inſtitutiones iuris ciuilis 94
Iuſtinus Trogi epitomator 486. eius lectio commendatur 418. praecipuae editiones 423
Iuuenalis Aquinas (Iunius) notatur ob nimiam tranſlationem 145

K

Kappius (Io. Erhard.) clariſſimorum virorum orationes ſelectas edidit 341. Ienſii librum de pura et impura Latinitate cum adnotationibus edidit 82 eius diſſertatio de Laconiſmo 172. eius error ad Ienſium notatur 48
Kepleri (Io.) epiſtolae ad Berneggerum 296
Ker (Io.) obſeruationes Latinae linguae 82
Ketelius (Rich.) de elegantiori Latinitate comparanda ſcriptores ſelectos edidit 58. 82
Koeberi (Io. Frid.) Sylloge prouerbiorum puerorum ſtudiis accommodata 162
Krauſius (Io. Gottl.) Manutii epiſtolas edidit 299
Krebſii (Io. Aug.) diſſertatio de ſtilo Lactantii Firmiani 417
Kriegk (Ge. Nic.) diſſertatio de eloquutione ſophiſtica 3. 221
Krigelius (Abrah.) Hubneri hiſtorias ſacras Latine vertit 491
Kromayer (Io. Henr.) Stephani libellum de abuſu Graecae linguae obſeruationibus auxit 31. eius cura Lipſii orationes octo recuſae 109

L

Labbei (Petr.) elogia varii generis 265. 391
Lactantius (L. Coel. Firmianus) theologorum Cicero appellatur 95. ad ſtilum floridum propius accedit 223

223. ab oratorio ſtilo non abſtinet 229. eius inſtitutiones diuinae adducuntur 75. an libellus de mortibus perſequutorum ei attribuendus 417. eius lectio commendatur 410. praecipuae editiones 417
Laertius (Diogenes) adducitur 204
Lambinus (Dionyſ.) ad Horatium 33
Lampridius (Ael.) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor 423
Langbaine (Ger.) ad Longinum 172
Langueti (Hub.) epiſtolae 297
Lanſii (Thom.) orationes laudantur 341
Largus (Scribonius) multa habet verba medicis propria 104
Latinii (Latini) epiſtolae 299
Launoii (Io.) epiſtolae 297
Laurenbergii (Iani Guil.) antiquarius 107. 108
Laurenbergii (Petr.) paſicompſe noua, ſiue pulchritudinis delineatio accurata et copioſa 8
Laurentius (Caſp.) Hermogenis tractatum περὶ ἰδεῶν Graece et Latine edidit 201
Libanius plerisque in locis ſectatur orationem ſophiſticam 221
Liceti (Fort.) epiſtolae 296
Lipſius (Iuſtus) ſub finem vitae mancipium Ieſuitarum fuit 109. quali ſtilo vſus 108. quando iſtud genus dicendi conciſum ſequutus 180. notatur, quod τὴν δεινότητα non obſeruauerit 228. interdum ad amicos Laconice ſcribit 172. in epiſtolis familiaribus graeciſſat 93. quo ſtilo ſatiram ſcripſerit 110. quid eius ſtilus ex editione Senecae et Taciti traxerit 110. vbi verſibus poetarum in proſa vſus 165. quo ſtilo eius antiquae lectiones ſcriptae 110. adducuntur 21. eius dialogi 359. quales eius epiſtolae 296. quo ſtilo ſcriptae 109. 300. eius inſtitutio epiſtolica laudatur 294. eius notae in auctores commendantur 449. eius opus de militia Romana laudatur 437. quo ſtilo eius orationes octo Ienae habitae ſcriptae 109. eius orationes laudantur 109. eius oratio, vtrum a ſolo Cicerone petenda ſit

fit eloquentia 457. quo ftilo eius variae lectiones fcriptae 109

Liuius (Tit.) ftilo mediocri vfus 188. propter dignitatem orationis laudatur 240. eius lectio commendatur 410. editiones praecipuae 412

Lombardus (Petr.) obfcure fcripfit 231

Longinus (Dionyf.) περὶ ὕψους laudatur 183. non omnia de eo exhaufit 192. de vno genere ὕψους maxime egit 189

Lubini (Eilh.) ecphrafis Iuuenalis laudatur. item eius periphrafis Horatii 486

Lucani (M. Annaei) lectio commendatur 429. optimae editiones 434

Lucianus elegantiffima exordia habet 332. mufcam et podagram laudauit 322. eius apologia ὑπὲρ τῶν εἰκόνων 344. eius dialogi 358. eius dialogus πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν 236. nonnulli eius dialogi Afiatico ftilo fcripti 243. nonnulli ftilo florido 222. eius ftilus commendatur ad fcribendos fermones 242. 254

Lucretii (Titi) lectio commendatur 429. optimae editiones 433

Lullius (Raimund.) obfcure fcripfit 232

Lupus (Rutil.) de figuris fententiarum 490

Lutheri (Mart.) epiftolae 297. eius vox de theologia 15

Lyferi (Polyc.) differtatio, qua medii aeui fcriptores a barbarie abfoluit, reprehenditur 2

Lyfias, quo ftilo fcripferit 173

M

Mabillonius (Io.) de re diplomatica 23. 26. 35. eius fupplementa libri de re diplomatica 24

Macrobius (Aurel. Theodof.) in Ciceronem commentatus eft 448. in Saturnalibus Athenaeum imitatus eft 358. eius lectio commendatur 418. optima editio 429

Maffeii (Scip.) Galliae antiquitates quaedam felectae atque in plures epiftolas diftributae 297. Mufeum

Veronense 20. in vtroque libro tituli veteres exhibentur 372. eius praefatio Hilarii operibus praemissa 2[illegible]
Magno de notis 2[illegible]
Maiansii (Greg.) epistolae 297. in iis tituli veteres exhibentur 37[illegible]
Maioragius (M. Antonius) propius ad stilum floridum accedit 223. lutum laudauit 322. eius dialogus 359. eius orationes laudantur 341. ad quod genus referendae 320. eius oratio in eos, qui putant omni orationis ornatu superfederi posse, laudatur 2. 5[illegible]
Maius (Io. Burc.) Morhofii collegium epistolicum auxit 294
Malagonellus (Ant.) vbique in panegyricis ostentat acumen 348. 35[illegible]
Malebranche (Nic.) de inquisitione veritatis 235
Maluasia (Car. Caes.) titulos veteres exhibuit 372
Mamertinus (Cl.) panegyricos scripsit 345
Manutius (Aldus) inter recentiores primus de orthographia scripsit 16. eius interpungendi ratio orthographiae subiecta 120. eius orthographia adducitur 35. eius quaesita per epistolas 296
Manutius (Paullus) notatur, quod vsus est formulis iurandi ethnicis 154. eius commentarii in epistolas Ciceronis laudantur 406. iudicium de eius epistolis 258. 299. eius epistolae adducuntur 307. eius notae in auctores commendantur 448
Marcellinus (Ammianus) graecissat 93. ob nimias allegorias notatur 149. eius lectio commendatur 418. optima editio 424
Marcianus Capella, vide *Capella*.
Maresii (Rolandi) epistolae 109. 296
Martini (Bern.) variae lectiones 157
Masenius (Iac.) κακοζηλωπισμὸν adfectat 221. eius argutiae familiares 245. ars argutiarum 265. eius palaestra stili Romani 86. 261
Mela (Pomponius) commendatur 400. praecipuae editiones 401

Melan-

elanchthon (Phil.) philoſophos purius ſcribere docuit 232. epiſtolis Graeca immiſcet 91. eius declamationes ob ſtili tenuitatem notantur 340. eius epiſtolae 297
lenagii (Aegid.) amoenitates iuris 19. 312. eius Menagiana 235
lenander adducitur 280
lenckenii (Frid. Ottonis) hiſtoria vitae et meritorum Ang. Politiani 101. 456
lenckenii (Io. Burch.) declamationes de charlataneria eruditorum laudantur 323. eius orationes 341
leurſius (Io.) de Rhodo 178. eius Ariopagus 317 eius miſcellanea Laconica 172
licraelius (Io.) de copia verborum 69
Minucii Felicis inſignis dialogus, quo chriſtianae religionis cauſam contra gentilium calumnias perorauit 358. eius lectio commendatur 404. praecipuae editiones 410
Molierius (Io. Bapt. Poquelinus) iocorum *burlesques* dictorum artifex 253
Montaltii (Lud.) epiſtolae 297
Morhofius (Dan. Georg.) Dekenii obſeruationes poeticas iterum edidit 261. vehementiſſime in Lipſium invectus eſt 110. eius collegium epiſtolicum 294. 301. eius diſciplina argutiarum 264. 265. 373. eius diſſertatio de ἐνθȣσιασμῷ poetico 108. eius diſſertatio de Patauinitate Liuii 400. 412. eius liber de pura dictione 82. eius Polyhiſtor 54. 109. 111. 237. 258. *et ſaepius.*
Morus (Henr.) obſcure ſcripſit 232
Moſaei (Hannard. Gamerii) auctoritates Ciceronis 294
Moſhemius (Io. Laur.) notas adiecit Morhofii libro de pura dictione 82. cum eius praefatione denuo editum eſt Noltenii lexicon antibarbarum 38
Muratorii (Lud. Ant.) nouus theſaurus veterum inſcriptionum in praecipuis earumdem collectionibus praetermiſſarum 20. 372.

Mure-

Muretus (M. Ant.) ad ſtilum floridum propius accedit 223. in orationibus Aſiatico ſtilo vſus 176. iudicium de eius epiſtolis 299. eius notae in auctores commendantur 448. ad quod genus eius orationes referendae 320. eae obſcuritate laborant propter crebram parentheſin 207. laudantur 330. 340. adducuntur 126. 218. 275. 327. eius panegyrici laudantur 356. eius variae lectiones commendantur 449. adducuntur 143. 151. 152. 160. 161. 168

N

Natalis Comitis mythologia 409
Naudeus (Gabr.) Erythraei epiſtolas laudat 299
Nazarii panegyricus dictus imperatori Conſtantino 345
Nazianzenus, vide *Gregorius*.
Neandri (Mich.) epiſtolarum familiarium formulae 294
Nepos (Corn.) ſtilo Rhodio vſus 177. ob perſpicuitatem laudatur 239. qui eum imitari debeant 457 eius lectio commendatur 400. praecipuae editiones 403
Nicolai (Io.) de ſiglis veterum commentatio 390
Nizolii (Marii) opera in epithetis Ciceronis colligendis laudatur 447. eius theſaurus Latinae linguae 106
Noltenii (Io. Frid.) lexicon Latinae linguae antibarbarum 38. 82
Nonius de proprietate ſermonis 19. emendatur 266
Nonni metaphraſis Graeca euangelii ſecundum Ioannem 147
Noodtius (Gerh.) laudatur 103
Noriſii (Henr.) cenotaphia Piſana 23. 33. 374. eum de orthographia plerumque ſequitur Schurzfleiſchius 16
Normannus (Laur.) ad Ariſtidis librum περὶ πολιτικȣ̃ λόγȣ 201
Nozerinus (Gilb. Cognatus) Laconicarum epiſtolarum farraginem edidit 172

O

Obſequens (Iul.) de prodigiis commendatur 418. optima editio 428
Oederi chronologia grammatica 49
Olearii (Gothof.) praefatio ad Piloſtrati epiſtolas 172
Opitius (Mart.) Heinſiii carmen in Bacchum vertit 90
Origenis dialogus contra Marcioniſtas 359
Oſorii (Hier.) libri V. de gloria 359
Ottonis (Euerh.) Papinianus 102
Ouidius Naſo (Publius) ob perſpicuitatem laudatur 211. eius lectio commendatur 429. optimae editiones 433

P

Pacati (Latini) panegyricus Theodoſio Auguſto dictus 345
Palatii (Io.) inſcriptiones, quales 373
Palearii (Aon.) epiſtolae, quo ſtilo ſcriptae 258. iudicium de iis 299. eius orationes laudantur 341
Palladii dialogus de vita Chryſoſtomi 359
Palladius (Rutilius Taurus) de re ruſtica a poſterioribus Columellae praelatus 230. placuit, quod in menſes deſcripſit opus ſuum 419
Pallauicini (Sforc.) epiſtolae 297
Panuinius (Onuphr.) titulos veteres exhibet 372
Pareus (Dan.) ad Quinctilianum 108
Pareus (Philip.) multa habet de particulis Latinae linguae 43. eius lexicon Plautinum laudatur 416
Parrhaſii (Iani) quaeſita per epiſtolas 296
Parthenius de verbis hiſtoricorum 237
Paſcalis (Blaſ.) characteres 490
Paſchii (Georg.) diatribe de vſitata veterum exemplo ratione tradendi per dialogos 361
Paſſeratii (Io.) liber de ridiculis laudatur 245
Paterculus (Velleius) ſaepe declamator ineptus eſt 240. item notatur 489. eius lectio commendatur 418. optima editio 420
Patini (Guid.) epiſtolae 414

Patricius (Franc.) negat decere integras orationes hiſtoriae inſerere 256
Paulini a S. Ioſepho orationes laudantur 341. eius oratio de vſu et neceſſitate eloquentiae in foro et hodiernis iudiciis commendatur 319
Pearce (Zachar.) nitidiſſimam et optimam Longini περὶ ὕψυς editionem curauit 169. ad Longinum adducitur 140
Pedianus (Aſcon.) in Ciceronem commentatus eſt 448 adducitur 35. 43
Pericles apud Graecos adfectuum commotione celebris erat 339
Perizonius (Iac.) ad Sanctii Mineruam laudatur 15 adducitur 40. 44. 49. 67. 92. notatur 47. eius animaduerſiones hiſtoricae 376. eius Q. Curtius Rufus reſtitutus in integrum et vindicatus 415
Perpiniani (Petr. Io.) orationes laudantur 341
Perraldus (Car.) Vitruuium de architectura Gallice vertit 419
Perſius (Aulus) genus dicendi obſcurum adfectauit 211. eius locus exponitur 208
Petauii (Dionyſ.) orationes laudantur 341. item eius rationarium temporum 437
Petrarchae (Franc.) dialogus de remediis vtriuſque fortunae 359
Petronius Arbiter (Titus) ad ſtilum floridum propius accedit 223. quaedam ſicce ſcripſit 187. mirus in epithetis quae deſcribunt artifex 198. eius loca explicata 6. 17. 85. eius ſatiricon inter dialogos pertinet 358. eius lectio commendatur 418. optima editio 426
Pfeifferi (Io. Philip.) antiquitates Graecae 317
Phaeder ſtilo tenui vſus 185. eius lectio commendatur pueris 400. editiones praecipuae 401
Phalereus (Demetr.) de eloquutione 132. 183. 493
Philelphi (Franc.) orationem numeri expertem Bonamicus verborum ordine immutato curauit 54
Philippus Pulcher, quomodo Bonifacium VIII. in epiſtola appellauerit 313

Philoſtrati vtriuſque εἰκόνες 492
Philoxeni gloſſae 32
Pighii (Steph. Vin.) annales Romani commendantur 372
Pignorii (Laur.) ſymbolae epiſtolicae 296. quales eius inſcriptiones 372
Placcius (Vinc.) de arte excerpendi 444. de pſeudonymis 340. eius hiſtoria excerptorum libro de arte excerpendi adnexa 445
Planeri (Andr.) epiſtolae enthymematicae commendantur 307
Platinae (Bapt.) dialogus de vero et falſo bono 359
Plato notatur 364. eius dialogi laudantur 358. quo ſtilo ſcripti 243. 253. quomodo vulgo diuidi ſoleant 363
Plautus (M. Accius) plerumque ſtilo tenui vſus 185 inprimis ἐπισοδίοις delectatur 252. ob decorum ſeruatum laudatur 242. in ὀνοματοποιΐα perſonarum mirus artifex 369. quare eius dictio nonumquam obſcurior 204. locus illuſtratur 90. eius lectio commendatur 410. optimae editiones 416
Plinii maioris ſtilus magis oratorius eſt 230. eius lectio commendatur 418. optimae editiones 421
Plinius minor propter ſtilum acutum laudatur 263 ob ſententias graues commendari ſolet 279. in panegyrico plurima acute dixit et grauiter 190 inibi ſaepe nimis indulget acumini 356. ad amicos nonnumquam Laconice ſcribit 172. eius pleraque ἀττικώτατα 174. multa ſtilo mediocri ſcripta 188. iudicium de eius epiſtolis 298. eius panegyricus laudatur 345. eius lectio commendatur 410. qui eum imitari debeant 457. optimae editiones 413
Plutarchus de decem oratoribus 178. notatur 364
Politianus (Angel.) male audit ob contemtum bibliorum 101. notatur, quod imitationem explodere videtur 455. *neclego* ſcribere ſolitus eſt, pro *negligo* 18. eius epiſtolae 300
Pollio (Trebellius) hiſtoriae Auguſtae ſcriptor 423

Pollucis (Iul.) onomaſticon 316
Polybius ob grauitatem laudatur 239
Pomey (Fr.) pantheum mythicum 410
Pontani (Iac.) centuria epiſtolicarum formularum 294
Pontedera notis poſterioribus ad Catonem de re ruſtica orthographiam Catonis, Plauti, Terentii, Varronis ad analogiam reuocauit 18
Popii (Alex.) raptus cincinni 227
Popma (Auſon.) de vſu antiquae locutionis 37. 39. 84
Porphyrion in Horatium commentatus eſt 448
Praetorius (Otto) Buchneri librum de commutata ratione dicendi edidit 69
Prateoli (Gabr.) flores et ſententiae ſcribendique formulae ex Cicerone 295
Probus (M. Valerius) de interpretandis Romanorum litteris 28. 390
Prudentius ob frigidas tranſlationes notatur 145
Publius Syrus, vide *Syrus*.
Pufendorf (Sam.) de rebus geſtis Wilhelmi ob grauitatem laudatur 239
Puteani (Erycii) orationes 340

Q

Quinctilianus (M. Fabius) ſtilo philoſophico vtitur 229 propter perſpicuitatem laudatur 232. eius praecepta commendantur 319. locus de inciſo, membro, circuitu notatur 114. vulgata lectio defenſa 361. eius lectio commendatur 424. editiones praecipuae 425

R

Reineſii (Thom.) ad Hoffmannum, Rupertum, Daumium, Boſium epiſtolae 296. eius ſyntagma inſcriptionum antiquarum 20. 372. eius variae lectiones commendantur 449
Reinhardi (Laur.) maledicta in auctorem huius libri caſtigantur 169
Relandi (Petr.) faſti conſulares 24
Reyheri (Andr.) florilegium epiſtolicum 295

Rhodigini (Caelii) antiquae lectiones 317 342
Riccobonus (Ant.) ad Aristotelis rhetoricen 287
Ringelbergii (Ioach. Fortii) liber de ratione studiorum 5
Rittershusius (Conrad.) ad Oppianum 157
Robortellus (Fr.) de artificio dicendi 261
Rollini (Car.) liber *de la maniere d'enseigner et d'etudier les belles lettres* 2
Roloffius (Frid. Guil.) libellum Stephani de abusu Graecae linguae cum Kromayeri annotationibus auctum edidit 31
Roscius (Io. Vict.) sub nomine Iani Nicii Erythraei latet 299
Ruaei (Car.) panegyrici laudantur 348
Ruperti (Ad.) orationes 320

S

Sagittarius (Casp.) de lectione et imitatione Ciceronis 100. 441. 480. 485
Saliani (Iac.) inscriptiones 372
Sallengre (Alb. Henr.) *memoires de litterature* 399
Sallustius (C. Crispus) stilo Attico scripsit 174. vbi aspero dicendi genere vsus 217. notatur, quod sit interdum obscurior 239. eius historia paene tota stilo mediocri scripta 188. qui eum imitari debeant 458. eius lectio commendatur 410. optimae editiones 411
Salmasius (Cl.) ad Spartianum 35. eius epistolae 296 eius epistola ad Coluium de caesarie virorum et mulierum coma 258. eius exercitationes Plinianae in Solinum laudantur 422. eae vt aliae ipsius libri obscuritate laborant propter crebram parenthesin 207. eius notae in auctores commendantur 449
Salomonius (Iac.) titulos veteres exhibet 372
Salonii in prouerbia et ecclesiasten Salomonis dialogi 359
Sanctii (Franc.) Minerua 40. 44. 50. 67. 92. 396. notatur 73

Saneuremontii Saneuremontiana 235
Sarbieuius (Matthi. Casim.) de acuto 265
Sarrauii (Claud.) epistolae 296
Saturnii (Augustin.) Mercurius maior 237
Scaliger (Ioseph. Iust.) epistolis Graeca immiscuit 91 quam rationem seruauerit in scribenda littera *v* 26 eius epistolae 296. eius excerpta Puteanorum 340 eius indices Gruteri corpori inscriptionum additi 388 eius notae in auctores commendantur 449. eius teretismus 109
Scaliger (Iul. Caes.) de caussis Latinae linguae 35. eius epistolae 296. eius poetica 100. 202. 341 466
Schefferus (Io.) ad Phaedrum 72. de stilo 236. 255 480. eius gymnasium stili 236. 459. 480. 487 eius vita Phaedri, fabulis huius praemissa 400
Scheurl (Henr. Iul.) statua Mercurii 266
Schickardi (Guil.) ad Berneggerum epistolae 296
Schori (Ant.) phrases Latinae linguae 82
Schottus (Andr.) Augustini librum de numis veterum Latine vertit 360
Schmidii (Sam.) hodegus epistolicus 294
Schraderus (Christoph.) de sensu et vsu rhetorices Aristotelis 139. eius Liuianarum orationum XVIII. analysis rhetorica 330
Schultens (Albert.) oratio pro studiis humanitatis laudatur 3
Schuppius (Balth.) quid in eo reprehenderint 234
Schurzfleischius (Conr. Sam.) in libello de orthographia plerumque sequitur Norisium 16. eius epistolae 297. iudicium de iis 300. eius panegyrici laudantur 348. eius praelectiones de stilo 170
Schwarzius (Chr. Gottlieb) de oratione concinna 111 128. 264. eius miscellanea politioris humanitatis 226. eius notae in auctores commendantur 449 eius panegyrici laudantur 348. 356
Schwarzius (Io. Conr.) Tursellini libellum de particulis Latinae linguae auxit 43. eius grammatica Latina 15. 92

Scioppius (Gaſp.) de exercitationis rhetoricae generibus 411. quam ſibi analogiam ſcripturae finxerit 18. quid de Manutii epiſtolis iudicauerit 258. ad Sanctii Mineruam 50. notatur 47. eius iudicium de ſtilo hiſtorico 40. 110. 236. eius phraſes Latinae linguae 82
Seckendorfii (Viti Ludeu.) hiſtoria Lutheraniſmi 405
Seelenius (Io. Henr.) Burtoni libellum de verbis Perſicis recudi curauit et auxit 88. item Morhofii librum de diſciplina argutiarum recudi curauit cum praefatione de apto et inepto argutiarum ſtudio 265
Seneca (L. Annaeus) non tam docet, quam rhetoricatur 229. nonnumquam ſtilo Attico ſcripſit 174 propter ſtilum acutum laudatur 263. ob ſententias graues commendari ſolet 279. eius epiſtolae 295 iudicium de iis 258. eius lectio commendatur 410 optima editio 416
Senecae (M. Annaei) declamationes commendantur 424. eius lectio commendatur 418. optima editio 424
Seruius in Virgilium commentatus eſt 448. adducitur 32. 158. 238
Seuerus Alexandrinus ethopoeias compoſuit 493
Seuerus (Sulpit.) de conuerſatione orientalium, dialogus 359
Shaftsbury (Ant.) *characteriſticks* laudantur 490
Siberus (Ad. Theod.) Nazianzeni epiſtolam de conſcribendis epiſtolis cum commentario edidit 294
Sidonius Apollinaris (Solius) καλλωπισμὸν adfectat 221. ob nimis frequentes tranſlationes notatur 149 item ob tumorem 435
Sigonius (Car.) de republica Athenienſium 317. eius liber de dialogo 361. eius libellus de nominibus propriis Romanorum ipſius commentario in faſtos Romanorum adiectus 29
Silius Italicus 260
Socratis dictum viſo Platonis Lyſide 362. eius diſputationes apud Xenophontem 233

Spanhemii (Ezech.) liticula cum Gudio falutaris litteris fuit 17. eius differtationes de vfu et praeftantia numifmatum 20. 31. propter crebram parenthefin laborant obfcuritate 207. eius panegyrici laudantur 347
Spanhemius (Frid.) frequenter verfibus poetarum in oratione foluta vfus eft 164
Spartianus (Aelius) hiftoriae Auguftae fcriptor 423
Sponius (Iac.) titulos veteres collegit 372. in iis multos errores detexit 388. eius mifcellaneae eruditae antiquitatis 35
Starkii (Io.) thefaurus epiftolicus 295
Statius (P. Papinius) propter tumorem notatur 260
434
Stephanus (Henr.) de abufu Graecae linguae 31. 36 comicorum Graecorum fententias edidit 280. eius differtatio de habendo delectu fententiarum, quae γνῶμαι dicuntur 279. eius differtatio de vario epiftolarum Ciceronis genere 298. eius Nizolius didafculus 100. eius de Latinitate Lipfii palaeftra prima 110. eius Pfeudociceronianus 100
Stewechius (Godefch.) de particulis 43
Strabo 22
Strebaeus (Iac. Lud.) de electione et oratoria collocatione verborum 52
Strykii (Sam.) laudes 352
Sturmius (Io.) ob cognitionem rei oratoriae laudatur 111. nulla excerpta habuit 443. ad Hermogenem 111. 135. 142. eius de imitatione oratoria libri tres 452. 483. eius de periodis libellus 111. 141. eius libri quatuor de vniuerfa ratione eloquutionis rhetoricae 201
Suetonius (C. Tranquillus) raro vltra ftilum tenuem adfurgit 185. eius lectio commendatur 410. editiones praecipuae 412
Suidae lexicon 317
Syluii (Aeneae) hiftoria Europaea 459
Symmachus (Q. Aurel.) καλλωπισμὸν adfectat 221 item ftilum fublimem 193

Synesius caluitium laudauit 322
Syri (Publii) sententiae 147. 463. propter acumen laudantur 267

T

Tacitus (Corn.) propter stilum acutum laudatur 263 item ob grauitatem stili 212. 239. notatur, quod obscurius scripsit 239. qui eum imitari debeant 457. eius dialogus de caussis corruptae eloquentiae 358. illius lectio commendatur 410. optimae editiones 414
Tassoni (Alex.) situla rapta, satira 227
Taubmannus (Frid.) de Latina lingua 100. 109. eius notae in auctores commendantur 449
Terentius (Publius) plerisque in locis stilo tenui vsus 185. eius stilus commendatur ad scribendos sermones 242. 254. locus eius illustratur 163. locus eius, qui vulgo perperam accipitur 45. eius summa virtus perspicuitas est 204. eius lectio commendatur 404 praecipuae editiones *ibid.*
Tertullianus (Q. Sept. Flor.) frigidus scriptor est 193 ad adfectationem vsque graecissat 93. genus dicendi obscurum adfectat 211. τὴν δεινότητα non obseruat 228. an in libro de pallio παρενθύρσου vitio laboret 226
Tessierii elogia 491
Themistii orationes 253
Theodoreti dialogi tres 359
Theon rhetor 480
Theophrastus in libris de plantis felicissimus Aristotelis imitator 230. eius characteres 490
Thesaurus (Em.) interdum in frigus et adfectationem abit 270. eius idea argutae dictionis 265. eius inscriptiones 372
Thilonis (Val.) Curtius orator 330. eius rudimenta rhetorices 220. 489
Thomae (Iac.) erotemata rhetorices 445
Thomas Aquinas obscure scripsit 231

Thomasius (Chr.) notatur 166. 184. eius cautelae notantur 169
Thomasius (Iac.) Turfellini libellum de particulis Latinae linguae auxit 43. eius dissertatio de stili ethnicismo 154
Thuanus (Iac. Aug.) ob grauitatem stili laudatur 239
Thucydides stilo Attico scripsit 173
Tollius (Iac.) ad Longinum περὶ ὕψους 140. 150. 186 in quantum eius editio Longini Pearcianae praeferenda 169. eius epistolae 297
Tomasinus (Iac. Phil.) titulos veteres exhibet 372
Torrentius (Leuinus) ad Suetonium 33
Turnebus (Adr.) in locum Ciceronis de iocis commentatus est 245. eius aduersaria commendantur 449. adducuntur 143. 222
a Turre (Phil.) titulos veteres exhibet 372
Tursellinus (Horat.) de particulis Latinae linguae 43. 58

V

Valckenaer (Lud. Casp.) ad Ammonium 316
Valerii Maximi lectio commendatur 418. optima editio 421
Valla (Laurent.) adducitur 19
Varro (M. Terent.) in libris de re rustica multa habet verba rusticis propria 105. multa verba a rebus aliis transtulit ad rem rusticam 143. eius ineptiae in etymologicis notantur 37. eius de re rustica libri forma dialogi scripti 358. eorum lectio commendatur 418
Vauassoris (Franc.) de dictione ludicra libellus 38. 245 252. 416. eius tractatus de vi et vsu quorundam verborum, cum simplicium, tum compositorum 38 45. eius oratio pro vetere dicendi genere contra nouum 264. eius orationes laudantur 341
Vechneri (Dan.) hellenolexia commendatur 88. adducitur 50. 92. 262

Vegetii (Flau.) de re militari et mulomedicina lectio commendatur 418. editiones optimae 419. 428
Velserus (Marc.) titulos veteres exhibet 372
Verburg (If.) nouae Ciceronis editioni indicem addidit verborum loquutionumque, quibus Cicero notiones philosophicas plerasque eleganter expressit 106
Vhlii (Io. Lud.) opuscula ad historiam iuris et ad Pomponii enchiridion illustrandum pertinentia 102
Victor, vide *Aurelius* Victor.
Victorii (Petr.) variae lectiones 67
Vignolius (Io.) titulos veteres exhibet 372
Vinetus (El.) ad Ausonium 312
Vinholdus (Ge. Andr.) de periodis 111
Virgilius (P. Maro) in nonnullis Lucretium imitatus est 460. in descriptionibus faciendis felicissimi ingenii fuit 491. eius aliquot loca explicantur 154 260. a quibus codices Vaticanus et Florentinus editi 22. eius lectio commendatur 429. editiones praecipuae 432
Viruli (Car.) formulae epistolicae 295
Vitruuius (M. Pollio) multa habet verba architectis propria 105. eius lectio commendatur 418. optima editio 420
Viuis (Io. Lud.) de conscribendis epistolis libellus laudatur 294
Vorstius (Io.) de Latinitate falso meritoque suspecta 82. 447
Vossius (Gerh. Io.) ob modestiam laudatur 4. de arte historica 236. 256. de arte poetica 263. de constructione 151. de historicis Latinis 413. de natura et constitutione rhetorices 315. de vitiis sermonis 82 88. eius Aristarchus 15. eius etymologicon 19. 89. eius institutiones oratoriae 54 61. 84. 108. 141. 202. 349. *et saepius.*
Vossius (If.) ad Catullum 32. 89. de poematum caussa et viribus rhythmi 60. eius notae in auctores commendantur 449

Vrſatus (Sertor.) de ſiglis Romanorum 28. 390. titulos veteres collegit 372
Vrſini (Fulu.) Virgilius 466
Vrſini (Ge. Henr.) inſtitutiones linguae Latinae laudantur 15

W

Wagenſeilii (Io. Chriſtoph.) pera librorum iuuenilium 414
Wehrenfels (Sam.) diatribe de meteoris orationis et de logomachiis eruditorum 194. 236
Weidlings oratoriſche Schatzkammer 452
Weiſſius (Chr.) Labbei elogia cum praefatione edidit 265. 391
Wernsdorfii (Gottlieb) programma de numero oratorio laudatur 140
Winſemii (Pierii) panegyrici laudantur 346
Wolfius (Chr.) notatur 166
Wolfius (Ge. Chr.) Quixoti hiſtoriam teodiſce interpretatus eſt 162
Wolfius (Io. Chriſtoph.) πολυγραφεὺς 442. ad Origenis φιλοσοφέμενα 101. eius epitaphium 381
Wollii (Chriſtoph.) diſſertatio critica de eo, quod pulchrum eſt in verſione Caſtellionis, nouae eius editioni praemiſſa 101
Woltereckii praeclarum opus deſideratur 29
Wowerus (Ianus) in panegyricis vbique acumen oſtentat 356. de polymathia 16. eius epiſtolae 296. eius notae in auctores commendantur 449

X

Xenophon ſtilo Attico ſcripſit 173. eius dialogi laudantur 358. eius ſtilus ad ſcribendos ſermones commendatur 242. 254
Xiphilinus Dionis Caſſii epitomator 486

Y

Youngii epiſtola, *coniectures on original compoſition* 455

Z

Zachariae de mundi opificio contra philosophos mundi aeternitatem afferentes dialogus 359
Zaluſkii (Andr. Chryſ.) epiſtolae 297
Zedleri lexicon vniuerſale 451
Zehnerus (Ioach.) ſcripſit adagiorum ſacrorum centurias V 162
Zenobii ἐπιτομὴ τῶν Ταῤῥαίȣ καὶ Διδύμȣ παροιμιῶν 162
Zinckgref (Io. Wilh.) prouerbia Germanica collegit 162

INDEX III.

VERBORVM.

A

Abante in titulis 388
Abdicare patrem acute dictum 266
Abei pro abi 389
Abominabilis verbum barbarum 94
Abominatio vocabulum eccleſiaſticum 96
Abſoluere iudiciale verbum immerito notatur 96
Abſque illo eſſet formula poetica perhibetur 106
Abuti cum caſu quarto archaiſmus 108
Abyſſus vocabulum eccleſiaſticum 89
Acerſo falſo dicitur pro *arceſſo* 32
Accidit, vt, formula caſum deſignans 65
Acinaces pro gladio vocabulum Perſicum 87
Actum eſt, ilicet formula ſollemnis 158
Ad cumulum aedificare pro ad colophonem perducere 389

Adgre-

Adgredi rem illotis manibus inepte dicitur 148
Adhinnire ad philoſophiam Epicuream mordax translatio eſt 145
Adhuc quomodo differat ab *hactenus* 44
Ad Kalendas Graecas pro nunquam 161
Adquieſcere alicui pro prope aliquem quieſcere 389
Adrianus praue ſcribitur pro *Hadrianus* 31
Adſertor in numis inuenitur 27
Aduocare pro cauſſam agere non Latinum 103
Aduocatus et *patronus* quomodo differant 103
Aduolare pro celeriter accedere tralatio 142
Aedepol hac formula hodie iurare non licet 154
Aedes qua ratione omittatur 67
Aemylius perperam ſcribitur pro *Aemilius* 30
Aenobarbus perperam pro *Ahenobarbus* 31
Aequanimiter verbum barbarum 85
Aequipollere verbum philoſophorum minus Latinum 105
Aeternalis verbum barbarum 94. occurrit in titulis 388
Aeternaliter verbum barbarum 94
Affectuoſus verbum barbarum 86
Affirmatiuae propoſitiones verbum philoſophorum minus Latinum 105
Agere mare dicere licet 150
Agon vocabulum eccleſiaſticum 89
Agonizare verbum eccleſiaſticum 89
Ait, eius vſus et quo loco ponendum 59
Albedo Sulpicii Seueri non debet plane damnari 93
Alicubi quando ſyllabas *ali* omittat 68
Aliqualiter verbum barbarum 94
Aliquando vbi ſyllabas *ali* omittat 68
Aliquis vbi ſyllabas *ali* omittat 68. ſequente *qui* plane omittitur *ibid.*
Allodium originis barbarae 87
Aluci aues nocturnae 32
Alucinari ſcribendum, non *hallucinari* 32
Amabo eleganter interrogationibus additur 66
Amare pro ſolere verbum poeticum 106

Ambo casu quarto rectius dicitur, quam *ambos* 41
Ambubaia vocabulum Syriacum 88
Amicabiliter contra auctoritatem veterum 85. 94
Amicalis Apuleius habet 94
Amittere quomodo differat a *perdere* 440
Amplitudo pro ipsa persona 313
An in dubitatiua sententia non repetitur 50. non recipit futurum subiunctiui 49
Ancora scribendum, non *anchora* 32. e Graeca in Latinam linguam translatum 88
Annibal perperam scribitur per *h* 27
Anticato quale vocabulum 84
Antidotum e Graeca in Latinam linguam translatum 88
Apanagiatus vocabulum iureconsultorum 103
Apostata vocabulum ecclesiasticum 96
Appropriare barbarum 86
Approximare barbarum 86
Aquae lustrales an de baptismo dici possit 100
Aquai pro *aquae* archaismus 108
Arcesso genuinum est, non *accerso* 32
Archidapifer vocabulum hibridum 83
Archidux an Latinius reddere liceat 84
Archimarschallus an Latinius reddi possit 84
Archipincerna vocabulum hibridum 83
Arfuisse pro *adfuisse* 32
Aruehere pro *aduehere* 32
Aruorsum pro *aduorsum* 32
Assistentia barbarum 86
Attritio et *contritio* interdum theologi distinguunt 97
Auctor recte scribitur, non *author* vel *autor* 33
Augere late patet eius vsus 33
Augere damno acute dictum 266
Aula pro *olla* Plautinum 18
Auricomus epitheton poeticum 107
Auricula est pro *audicula* 33
Author male scribitur per *h* 27
Autochiria nouum vocabulum et alienae significationis 89

B

Ballatio in titulis 388
Ballematio in titulis 388
Baptiſmus vocabulum eccleſiaſticum quatenus ferri poſſit 96
Bene de ſe merenti formula in titulis 380
Beniuolus rectius ſcribitur, quam *beneuolus* 33
Benna vehiculi genus vocabulum Celticum 88
Beſtialis verbum barbarum 94
Beſtialitas barbarum 86
Biclinium verbum hibridum, ſed ferendum 84
Biera originis barbarae 87
Bigamus verbum hibridum 83
Bimaritus Hieronymi 83
Blaſphemare verbum eccleſiaſticum 96
Blaſphemia vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Bracca vocabulum Celticum 88
Brunduſium perperam ſcribitur pro *Brundiſium* 31
Burggrauius ad ſtilum curiae pertinet 87
Burgus vocabulum Germanicum 87
Bulga vocabulum Celticum 88
Byſſus e Graeca in Latinam linguam translatum 88

C

Cacatae chartae non ferenda tranſlatio 146
Caelebs recte ſcribitur, non *coelebs* 33
Caerimonia recte ſcribitur, non *cerimonia* 33
Caeſar ſimpliciter nomen familiae eſt 438
Calculo pro calculatore 445
Camara ſcribendum, non *camera* 33
Cambium vocabulum iureconſultorum recentius 104
Canonizare verbum eccleſiaſticum 96
Capitaneus barbarum 86
Capitularis pro ſeruo arcario 388
Carthaginenſis perperam ſcribitur pro *Carthaginienſis* 31
Caſtellaneus an recipiendum 87

Caſua-

Caſualiter verbum barbarum 94
Caſus vocabulum iureconſultorum recentiorum 103
Cauſſa vocabulum omittitur 68
Cauſſari verbum philoſophicum 105
Cenſent ſenatores 50
Ceterum fides eius rei penes auctores erit formula hiſtoricis propria 237
Cethegus admittit *h* 27
Charus male ſcribitur per *h* 27
Clerici qui dicantur 100
Clueo vel *cluo* pro vocor verbum poeticum 106
Coaequalis verbum probum 94
Coeli pluratiuo numero vocabulum poeticum 106
Coerauerunt pro *curauerunt* 389
Collateralis verbum barbarum 94
Comaſſari an ſcribendum pro *comiſſari* 33
Comes caſtelli an recipiendum 87
Comes limitis an recipiendum 87
Comiſſari ſcribendum, non *commeſſari* 33
Comitari cum aliquo in titulis 389
Commedere aliquem pro bona eius conſumere 152
Commenſalis verbum barbarum 94
Communicare alicui pro *cum aliquo* ſuſpectum eſt 48
Communiter vulgo falſo vſurpatur 43
Comparatum eſt ita cum hac re praue dicitur 51
Complacentia barbarum 86
Complices verbum recentius 104
Conciliare cum aliquo non Latinum eſt 48
Condeſcendere barbarum 86
Conditionaliter verbum iureconſultorum et vergentis Latinitatis 94
Condolentia barbarum 86
Confluere tralatum de multitudine hominum 142
Conlega pro *collega* minus recte ſcribitur 17
Confortare barbarum 86
Conruit pro *corruit* minus recte ſcribitur 17
Conſcientia (das Gewiſſen) vocabulum eccleſiaſticum 96.* quomodo bene dicatur 97

Con-

Confecrare an de isto ritu, quo facris pontificiis addicti aliquem in coelitum numerum referunt, dici possit 96
Confpuere Alpes niue Iupiter dicitur dura tralatione 145
Conftituere verbum proprium iureconfultorum 104
Contenti fimus hoc Catone pro praefentibus 161
Contradictionem implicare ex philofophia fcholaftica petitum 105
Contradictoria ex philofophia fcholaftica petitum 105
Contritio vocabulum ecclefiafticum 97
Conuenio varie conftruitur 49
Conuicium rectius fcribitur, quam *conuitium* 19
Correfpondere barbarum 86
Cottidie pro *quotidie* archaifmus 17
Couinus vocabulum Britannicum 88
Creatura vocabulum ecclefiafticum 97
Crucifigere verbum ecclefiafticum 97
Cruftulum fanctificum Ciceroniani dixerunt de facra euchariftia 100
Crux quid Latinis fignificet et quomodo reddi debeat 97
Cryptoporticus quale vocabulum 84
Cultus poetarum epitheton 194
Cum ferarum in titulis 389
Curabilis verbum barbarum 94
Curo parui perperam dicitur pro *parum curo* 48

D

Damnare verbum ecclefiafticum 97
Damnati verbum ecclefiafticum 97
Damnatio vocabulum ecclefiafticum 97
Deante in titulis 388
Δεινὸς quid proprie Graecis 228
Dens clauis tralatio neceffaria 142
Deteriorare verbum Latinum non probum 104
Deuotus quid fignificet in titulis 376
Dextella Cicero pro *dextra* 446
Dico fequente *non* quomodo mutetur 76

Digamus Hieronymi 83
Dignitas pro ipſa perſona 313
Diis immortalibus quare Cicero interdum his vtatur 107
Diſcurſus pro ſermone vocabulum philoſophicum 106
quid veteribus *ibid.*
Diſpenſare verbum iureconſultorum recentius 104
Diſtrictus barbarum 86
Diui qui recte dicantur 438
Domi caſu patrio quando dicatur 42
Dominus in titulis an retinendum 84
Duo caſu quarto rectius dicitur, quam *duos* 41
Duonus pro bonus 390
Duplicarius qui duplici ſtipendio fruitur 388

E

E vel *ex* in compoſitis ſaepe motum verſus altiora ſignificat 48
E contra an recte dicatur pro *contra* 39. 85
E contrario recte dicitur 39
Ego vero ab initio periodi eleganter ponitur 62
Eidus pro idus 389
Eleemoſyna vocabulum eccleſiaſticum 97
Eo apud comparatiuos quomodo mutari poſſit 75
Epirhedion quale vocabulum 84
Epiſtula pro *epiſtola* praue exaratum in titulis 21
Epitogium quale vocabulum 84
Equitare per vndas dicere non licet 150
Eremus vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Ἐρεύγεσθαι tralate vſurpatur 147
Eſſe videatur clauſula in operibus Ciceronis frequens 139
Eſſedum vocabulum Gallicum 87
Eſt pro *licet* verbum poeticum 107
Et omittitur, participiis adhibitis 73
Ethnicus vocabulum eccleſiaſticum 97. an eius vſus refugiendus 98
Etſi diuerſe conſtruitur 45

Euadere quomodo conſtruatur 47. quid ſignificet 48
Euomuiſſe volumen mordax tralatio 145
Exaudire preces phraſis eccleſiaſtica 97
Excellentia veſtra an in titulis retinendum 84
Exclamare de ſonitu inter vnguentum hyperbola 145
Excommunicare verbum eccleſiaſticum 97
Exotericus verbum in Latina oratione non adhibendum 89
Ex paruo creuit in titulis 389
Exſilium rectius, an *exilium* ſcribatur 28
Exſpuere lacrimas comica tralatio 145. *miſeriam* item 145
Extemporalis probum eſt 94
Extemporaneus vitioſum eſt 94
Extra eſt relatiuum 241
Extrinſece aduerbium male dicitur 40
Extrinſecus aduerbium probum 40. vt adiectiuum male dicitur 40. 85

F

Faba iſtaec in me cudetur adagium 160
Factum eſt, vt formula caſum deſignans 65
Faſces pro magiſtratu 152
Faſttag quomodo Latine reddi poſſit 98
Fauorabiliter auctoritate Quinctiliani defendi poteſt 98
Fecundus vnde ducatur 34
Femen vnde ducatur 34
Femina rectius ſcribitur, quam *foemina* 33
Feo verbum obſoletum 34
Feodum originis barbarae 87
Feſtum vocabulum eccleſiaſticum 98. 107
Fetus vnde ducatur 34
Feudum vocabulum Germanicum 87
Filialis verbum barbarum 94
Finalis verbum barbarum 94
Finaliter verbum barbarum 94
Flammiger epitheton poeticum 107
Flauedo vocabulum ſuſpectum 93

Fluctus

Fluctus in ſimpulo mouet adagium 160
Fore ſequente *vt* vel *qui* eleganter additur verbis ſpem vel opinionem ſignificantibus 64
Fornicari pro *ſcortari* verbum eccleſiaſticum 98
Fornix coeli tralatio comica 145
Fortalitium barbarum 86
Forte fortuna quomodo aliter exprimi poſſit 76
Foſſa ponti frigida tralatio 145
Framea vocabulum Germanicae originis 88
Fructus quid proprie 148
Frunitus pro *fruitus* 388
Fundus vocabulum omittitur 68
Futurum eſt, vt formula res longius remouens 65

G

Gaza pro theſauro vocabulum Perſicum 87
Gemitus maris frigida hyperbola 145
Generari verbum ſcholaſticorum 105
Genii an angeli dici poſſint 100
Genitor pro patre vocabulum poeticum 107
Genitrix pro matre vocabulum poeticum 107
Gentilis vocabulum eccleſiaſticum an eo vti poſſimus 98
Gerada originis barbarae 87
Geſa vocabulum Celticum 88
Gnatus pro filio vocabulum poeticum 107
Grates agere modus loquendi poeticus 107
Greges vlmorum tralatio comica 145

H

Habet ſe ita cum hac re praue dicitur 51
Hactenus quomodo differat ab *adhuc* 44
Haeres, an *heres* ſcribendum ſit 19
Haurire fructum inepte dicitur 148
Heic pro *hic* archaiſmus 17. 389
Heliogabalus perperam ſcribitur pro *Elagabalus* 31
Heluius in numis legitur, non *Aelius* Pertinax 31
Heros an de Chriſto vſurpari poſſit 100
Hibridae quid ſignificent 83

Humane loqui et *poetice* ſibi contraria 107
Humilis ſignificatu eccleſiaſtico quid 98
Humilitas vocabulum eccleſiaſticum 98
Hyems male ſcribitur per *y* 27
Hypocriſis vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Hypocrita quid apud veteres 89

I

Id quod per pleonaſmum 65
Ieiunare verbum eccleſiaſticum 98
Ilicet actum eſt formula ſollemnis 158
Illuſtris rectius ſcribitur, quam *inluſtris* 17
Imbibere pro conſilium capere 143
Imperterritus quare eo Cicero interdum vtatur 107
Implere legem phraſis eccleſiaſtica 98
Implicare verbum philoſophicum 105
Impoenitens verbum eccleſiaſticum 98
Importantia pro momento barbarum 86
Impoſſibile verbum philoſophicum 106
Inaniloquus ioci cauſſa factum 83
Incerta viae hiſtoricum verbum 237
Inceſſabilis verbum barbarum 94
Inchoo admittit *h* ob euphoniam 27
Increbeſco rectius ſcribitur, quam *increbreſco* 34
Incredibiliter quare eo Cicero interdum vtatur 107
Incubuiſſe in ſpongiam, quod Auguſtus de ſuo Aiace dixit, abſurde hodie ad aliorum opera transfertur 161
Incumbere quomodo conſtruatur 48
Incurabilis verbum barbarum 94
Incuruiceruicum epitheton poeticum 107
In dies diuiſim ſcribendum, non *indies* 34
Inequitare pro *inuehi* vſurpare non licet 150
Infernalis verbum barbarum 94
Inferre pro argumentum ducere verbum philoſophorum non Latinum 106
In poſterum diuiſim, non *inpoſterum* nec *impoſterum* 34

In prae-

In praeſentiarum ſuſpectum eſt 40. an analogiae repugnet 85
In primis diuiſim ſcribendum, non *inprimis*, multo minus *imprimis* 34
Inquit eius vſus et quo loco ponendum 59
Inſanabilis quare eo Cicero interdum vtatur 107
Inſulſa quae dicantur 159
Intrinſece aduerbium male dicitur 40
Intrinſecus aduerbium probum 40. vt adiectiuum male vſurpatur 40. 85
Inuehi in aliquem frequens dicendi ratio 150
Inuiolabiliter verbum barbarum 94
Irrationabilis / *Irrationalis* } non deſtituuntur auctoritate veterum 94
Irreconciliabilis verbum barbarum 86. 94
Irregularis barbarum 86
Iſque adiectiuis et ſubſtantiuis emphaſeos cauſſa additur 66
Iubeo quomodo conſtruatur 49
Iubet populus 50
Iuramentum vocabulum iureconſultorum recentius 104
Iuxta pro ſecundum falſo vſurpatur 44

K

Kalendae pro *calendae* 389
Kalumnia male ſcribitur per *k* 27
Karthago admittit *h* 27

L

Labor ventorum frigida hyperbola 145
Labſus perperam ſcribitur pro *lapſus* 18
Lachryma male ſcribitur pro *lacryma* 27
Lacrima vel *lacruma* ſcribendum, non *lacryma* 34
Lacruma an *lacrima* rectius ſcribatur 34
Lancea vocabulum Hiſpanicum 88
Lapicidina rectius ſcribitur, quam *lapidicina* 35
Laurea vel *laurus* pro victoria 152

Legaliter verbum barbarum 94
Leno pro legato 445
Lethum male ſcribitur per *h* 27
Letum pro morte vocabulum poeticum 107
Licet eius conſtruendi ratio 45
Liga barbarum 86
Limitaneus an recipiendum 87
Lippire dentes comica tralatio 145
Littera ſcribendum ſit, an *litera* 35
Litus per ſimplex *t* ſcribendum 35
Locus vocabulum omittitur 68
Longanimitas vocabulum eccleſiaſticum 98
Longe ſuperlatiuis additur 63
Lubricitas barbarum 86
Luſcus quid ſignificet 83

M

Mactare infortunio acute dictum 266
Maeniana ſcribendum ſit, an *moeniana* 35
Maieſtas pro ipſa perſona 313
Maioris cum verbis aeſtimandi non inuenitur 48
Maliuolus rectius ſcribitur, quam *maleuolus* 33
Malum interrogationibus additum, quam vim habeat 66
Mappa vocabulum Punicum 88
Marggrauius ad ſtilum curiae pertinet 87
Marſchallus an Latinius reddi poſſit 84. ad ſtilum curiae pertinet 87
Matricula vocabulum recentius 104
Mauritius perperam ſcribitur pro *Mauricius* 31
Maxima pro *regula* barbarum 86
Maxumus an *maximus* rectius ſcribatur 34
Me caſtor hac formula hodie iurare non licet 154
Mecenas vel *Moecenas* perperam ſcribitur pro *Maecenas* 31
Me hercle hac formula hodie iurare non licet 154
Meliorare verbum Latinum non probum 104
Meridies eſt pro *medidies* 33
Meridionalis verbum barbarum 94

Miles pro militibus 152
Miniſterium vocabulum eccleſiaſticum 98
Miraculoſus barbarum 86
Modernus barbarum 86
Moecha ciuitate Latina donatum 89
Moechari Catulli auctoritate defendi poteſt 89
Moechus ciuitate Latina donatum 89
Moleſtari alicui in titulis 389
Momentaliter verbum barbarum 94
Monere taurobolium in titulis 389
Monialis vocabulum eccleſiaſticum 98
Monoculus caret auctoritate veterum 83
Mortales pro hominibus 152
Mucro pro gladio 152
Multiſſimus an Ciceronis 445
Multo ſuperlatiuis additur 63
Mundus ſignificatu eccleſiaſtico quid 99

N

Natus pro filio vocabulum poeticum 107
Ne non recipit futurum ſubiunctiui 49. ſaepe omittitur 68
Ne encliticae vſus pro *vtrum* 50
Neclego pro *negligo* adfectate ſcribitur 18
Nego pro *dico*, ſequente *non* 76
Nemo eius caſus obliqui eleganter in fine periodi ponuntur 57
Neotericus verbum in Latina oratione non adhibendum 89
Neſcio quis pro quidam 76
Neutralis barbarum 86. 94
Nicanor perperam ſcribitur pro *Nicator* 31
Nigredo Apuleii non debet plane damnari 93
Nigreſco a *niger* ſingulariter inclinatum 34
Nihil eleganter aliquoties repetitur 71
Niſi eleganter vni alteriue verbo poſtponitur 58. ei ſaepe praemittitur *quod* 65
Noctuabundus non verbum Ciceronis 446

Non modo, ſed etiam quomodo eleganter variari poſſint 75
Notorie verbum iureconſultorum recentius 104
Notorium verbum iureconſultorum recentius 104
Nubere uxori acute dictum 266
Numen quid ſignificet in titulis 376
Numerum iniri non poſſe formula hiſtoricorum 238

O

Obliuia pro obliuione vocabulum poeticum 107
Obſcenus ſcribendum, non *obſcoenus* 35
Obſcuro eleganter interrogationibus additur 66
Occaſio vocabulum omittitur 68
Oculariter verbum barbarum 94
Olli pro *illi* archaiſmus 108. 389
Opera bona verbum eccleſiaſticum 99
Oportet aliter exprimi poteſt 76
Opponere verbum philoſophorum minus Latinum 106
Ornatum et *venuſtum* quomodo differant 186
Orphanus vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
ὅτι Graecorum Latini per accuſatiuum cum infinitiuo reddunt 47

P

Paene rectius ſcribitur, quam *pene* 35
Paganus quo tempore pro falſorum deorum cultore vſurpari coeperit 98
Paradiſus vocabulum Perſicum apud ſcriptores chriſtianos 87
Paraſanga pro ſpatio itinerario vocabulum Perſicum 87
Partialis barbarum 86. 94
Paruitas mea ad vergentem Latinitatem pertinet 313
Patricius per *c* ſcribendum eſt 35
Patronus et *aduocatus* quomodo differant 103
Paulus perperam ſcribitur pro *Paullus* 31
Peccata remittere phraſis eccleſiaſtica 99
Perdere quomodo differat ab *amittere* 440

Perpen-

Perpendiculariter verbum barbarum 94
Pes lecti, sellae etc. tralatio necessaria 142
Petoritum vocabulum Celticum 88
Phalanx vndarum frigida tralatio 145
Pientissimus antiqui ignorant 40
Pietaticultrix epitheton poeticum 107
Pila terrae tralate ad contemtum dictum 144
Placet senatui, iureconsultis, philosophis 50
Plostrum pro *plaustrum* archaismus 17
Poenitentia quo significatu non Latinum sit 99
Poetice loqui et *humane* sibi contraria 107
Pomposus barbarum 86
Por pro puer 388
Pora pro puella 388
Postscenia quale vocabulum 84
Postulare verbum proprium iureconsultorum 104
Posthumus an differat a *postumus* 36
Postumus scribendum, non *posthumus* 31. 36
Potis vel *pote est* pro *potest* verbum poeticum 107
Praesupponere verbum philosophorum non Latinum 106
Praxis vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Preces recte scribitur, non *praeces* 17
Principalis auctoritate veterum dicitur 94
Principaliter Plinii auctoritate defendi potest 94
Primordialis verbum barbarum 94
Prioritas barbarum 86
Probrum pro stupro 152
Produci verbum scholasticorum 105
Profunda maris historicum verbum 237
Prolixus hodie saepe aliena significatione vsurpatur 37
Prophetare verbum ecclesiasticum 99
Proportionalis verbum barbarum 94
Protectio barbarum 86
Proximus (der Nächste) vocabulum ecclesiasticum 99
Ptolomaeus perperam scribitur pro *Ptolemaeus* 31
Publicum idem quod vulgare 17

Pucnandod antique pro *pugnando* 37
Pulcher recte per *h* ob euphoniam 27. 36
Purpura pro regno 152

Q

Quaeso eleganter interrogationibus additur 66
Quam pro *quantum* 45. superlatiuis additur 63
Quamuis falso vsurpatur pro *etsi* 44. diuerse construitur 45
Quandoque pro *nonnumquam* falso vsurpatur 45
Quanto apud comparatiuos quomodo mutari possit 75
Quasi metaphoram audaciorem emollit 150
Qui pronomen quomodo eleganter mutari possit 72
Quidam eius vsus 65. quomodo aliter exprimi possit 76
Quidem non nimis longe potest differri 58. eius vis atque vsus 63
Quid est, quod aut *quid est, cur* formulae elegantes pro simplicibus *quid* vel *cur* 65
Quin non recipit futurum subiunctiui 49
Quis post *si* vel *ne* declinatur vt *aliquis* 42
Quisque eleganter superlatiuis additur 63
Quisquis eris, noster eris formula sollemnis 158
Quo non recipit futurum subiunctiui 49
Quo apud comparatiuos quomodo mutari possit 75
Quod et *vt* quomodo differant vsu 45
Quod coniunctio pro accusatiuo cum infinitiuo vbi locum habeat 46. coniunctionibus *si* et *nisi* praemissum quid significet 65
Quoi pro cui 389

R

Ratificare barbarum 86
Recommendare barbarum 86. 446
Recompensare barbarum 86
Redundare ad fructum eleganter dicitur 148
Referre male vsurpatur ab iureconsultis recentioribus 103
Religiosi significatu ecclesiastico qui 100

Repli-

Replicare verbum iureconsultorum recentius 103
Resipiscentia plane non Latinum est 99
Resistentia barbarum 86
Reuersus participium a *reuerto* probum 43
Reuertit praeteritum melius, quam *reuersus est* 43
Reuisio barbarum 86
Reuolutio barbarum 86
Rheda vocabulum Celticum 88
Rhenus quare per *h* scribatur 27
Rhodanus quare per *h* scribatur 27
Rigorosus barbarum 86
Rubedo Firmici non debet plane damnari 93
Ructare in primis Ebraeis et Graecis non turpi tralatione dicitur 147
Rumor pro fluuio 260

S

Saecularis quo significatu accipiatur ab ecclesiasticis 99
Saeculum rectius scribitur, quam *seculum* 36
Saeculum significatu ecclesiastico quid 100
Saluifico verbum ecclesiasticum 99
Salutari pro vocari verbum poeticum 107
Saluus conductus vocabulum iureconsultorum recentius 104
Sapo vocabulum Celticum 88
Sardi venales adagium 160
Satrapa vocabulum Persicum 87
Scaena pro *scena* praue in titulis scribitur 20
Scabinus Germanicum vocabulum 87
Scandalizo vocabulum ecclesiasticum 99
Scandalum vocabulum ecclesiasticum 99
Scelus pro scelesto 152
Schaeuola perperam scribitur pro *Scaeuola* 31
Schola ollarum pro receptaculo vrnarum 388
Scire quid significet 276
Scribsi perperam scribitur pro *scripsi* 18
Scrupulus conscientiae verbum ecclesiasticum 96
Scultetus Germanicum vocabulum 87

Seine pro *ſine* archaiſmus 17
Seiue pro *ſiue* archaiſmus 17
Senati caſu patrio pro *ſenatus* 42
Seorſum non *ſeorſim* ſcribendum 36
Sepulchrum male ſcribitur per *h* 27
Serioſus barbarum 86
Seruitia pro ſeruis 152
Sexcenta pro plurimis 152
Si vni alteriue verbo eleganter poſtponitur 58. praecipue pronominibus 59. ei *quod* praemitti ſolet 65
Si vales, bene eſt, ego valeo formula an adhuc locum habeat 309
Sollemnis non *ſolennis* aut *ſolemnis* ſcribendum 36
Situari et *ſituatio* barbara 86
Sollers per duplex *l* ſcribendum 36
Sollicitus per duplex *l* ſcribendum 36
Sollum verbum Oſcum pro *ſolidum* 36
Strategema ſcribendum, non *ſtratagema* 36
Stylus male ſcribitur per *y* 27
Subalternus barbarum 86
Succurſus barbarum 86
Sudare pro elaborare poetis frequens 154
Superioritas barbarum 86
Supplicatio quo ſignificatu ad noſtras res transferri poſſit 98
Supplicium pro ſupplicatione 446
Supponere verbum philoſophicum non Latinum 106
Sydus male ſcribitur per *y* 27

T

Taedioſus hodie ſaepe aliena ſignificatione vſurpatur 37. non verbum Ciceronis 69
Tam, quam eorum elegans vſus 75
Tamquam metaphoram audaciorem emollit 150
Tata in titulis 388
Tectum pro domo 152
Temptare pro *tentare* praue exaratum in titulis 20
Tempus vocabulum omittitur 68
Ter-

Termini solis pro tropicis 241
Terrai pro *terrae* Lucretianum 18
Thuscia male scribitur per *h* 27
Toga pro pace 152
Tortura vocabulum iureconsultorum recentiorum 103. 104
Torus sine adspiratione scribendum 36
Totaliter verbum barbarum 94
Totus quomodo aliter exprimi possit 76
Traditio breui et longa manu verbum iureconsultorum proprium 104
Tribunicius sic rectius scribitur 36
Tricesimus rectius scribendum, quam *trigesimus* 37
Tripos in poculo, tralatio necessaria 142
Triumphus admittit *h* 27
Tropaeum e Graeca in Latinam linguam translatum 88
Tu vero ab initio periodi eleganter ponuntur 63
Tyro male scribitur per *y* 27

V

Vacantia barbarum 86
Vacuefacere verbum rarius 445
Vacuum quam late pateat 152
Vallatio pro saltatione in titulis 388
Vasallus Germanicum vocabulum 87
Velocius, quam asparagi coquantur pro cito 161
Velox varie construitur 237
Velut metaphoram audaciorem emollit 150
Venit pro *est* sequente participio in *ndus* verbum poeticum 107
Venus pro quibus rebus ponatur 152
Venustum et *ornatum* quomodo differant 186
Vernalis verbum barbarum 94
Vero particula eius vsus ac significatio 62
Versari circa aliquam rem praue dicitur 50
Versari eleganter pro vexari, circumagi 51
Vicesimus rectius scribitur, quam *vigesimus* 37
Videtur senatui 50
Virginia coniux in titulis 388

Vir-

Virginius compar in titulis 388
Virginius vir in titulis 388
Virtuoſus barbarum 86
Vitreum tralate de fortuna inconſtanti 142
Vlyxes ex Ὀδυσσεὺς factum 34
Vlulae aues vnde dicantur 32
Vmbilicus terrae tralate ad contemtum dictum 144
Vnoculus melius dicitur, quam *monoculus* 83
Volare euro dicere licet 150
Volgo pro *vulgo* Plautinum 18
Vomentes aquam dicuntur nubes dura tralatione 145
Vſurpatio vocabulum iureconſultorum 104
Vt coniunctio non recipit futurum ſubiunctiui 49. eleganter vni alteriue verbo poſtponitur 58. omittitur 68
Vt et *quod* quomodo differant vſu 45 *ſeq.*
Vt ne per Pleonaſmum 65
Vterque alter pro frater 388
Vt quiſque ſequente *ita* quando eleganter adhibeatur 75
Vtrum quando adhibeatur 50
Vulnus an pro telo dicatur 154
Vxoratus verbum barbarum 40. 85

Z

Zelus vocabulum in Latina oratione non adhibendum 89
Zythus vocabulum Aegyptiacum 88

INDEX

INDEX IIII.

RERVM.

A

A littera magni ſonus eſt . 214
A. ſigla pro *Aulus* 29
Abbreuiationes raro adhibendae ſunt 28 *ſeq.*
Abiectio verborum ſaepe eſt elegans 67
Ablatiui in *abus* non ſemper obſeruantur antiquis 42
Ablatiuorum conſequentiam deſignantium ratio exponitur 72
Abſtracta eleganter ponuntur pro concretis 71. in iis ſaepe veteres elegantiam quaerunt 313
Academia inſcriptionum in Gallia quando inſtituta 374
Accentus et ſpiritus ſuper verbis Graecis an reiiciendi ſint 18. an Latinis adpingendi *ibid.*
Acumen ſtili quibus in rebus poſitum 263. eſt maxima virtus ſtili Attici 174
Acumina rariora obſeruanda ſunt in legendis auctoribus 440
Accuſatiuus pluralis in *is* frequens 42. cum infinitiuo vbi poſtulatur 46
Acute dictum quid 190
Acutus ſtilus an laudi ſit 264
Adagia aliquid plebeii habent 162. quid orationi pariant 159. eorum initium tantum veteres adduxere 160. eorum origo 161. eorum ſcriptores 162
Adagii definitio 160
Additiones verborum elegantes 62 *ſeqq.*
Adiectiua cum infinitiuis non temere iungenda 50 nihil refert, vtrum ea ſubſtantiuis praeponas an poſtponas 57. in *alis* vel *abilis* pleraque ſuſpecta 93 in *oſus* pleraque barbara ſunt 86

Adie-

Adiectiuum eleganter in ſubſtantiuum mutatur 70. inter hoc et ſubſtantiuum eleganter aliquid interponitur 58
Adiuncta luculentam reddunt orationem 277
Adoleſcentibus qui ſtilus concedendus 179 *ſeq.*
Adſpiratio quando locum habeat 27
Aduerbia an cum iis praepoſitiones iungi poſſint 39 in *aliter* vel *abiliter* pleraque ſuſpecta 93
Aduerſariorum liber conficiendus 449
Adulationis et *laudationis* quod diſcrimen 344
Æ pro *AE* minus recte ſcribitur 23. *ae* litteris disiunctis rectius ſcribitur 25
Aedificiorum pulchritudo perfecta, quibus in rebus conſiſtat 9. omnium non idem eſt πρέπον 78
Aetiologia exordii orationis pars 333. in ſyllogiſmo oratorio vbi adhibenda 288. loci communis pars 282
Aetiologiae interdum epiſtolarum argumentis accedunt 304. 308
Affectuum concitatio an pulchritudini contraria ſit 155
Ἀγών qualis dialogorum hiſtoricorum pars 367
Allegoria quid 147
Allegoriae nimiae placebant ſcriptoribus quarti ſaeculi 149
Altercationibus oratoriis quod dicendi genus conueniat 225
Ambiguitas acutam reddere poteſt orationem 265. inter iocandi modos 245
Ambitus in periodo qua in re conſiſtat 112
Amphibolia inter iocandi modos 249
Amplificandi propoſitiones qui fontes 218
Amplificatio ſtili exercitatio eſt 487
Analogia inter fontes orthographiae 17. ſaepe cedit vſui 18
Analogiae grammaticae quae repugnant verba an ſuſpectae Latinitatis ſint 30. 85
Analogiam non tuto ſequi poſſumus in diiudicandis verbis 39. 41. orthographiae ſibi quidam finxerunt 18

Analyſis imitationis fundamentum 473
Analytici panegyrici qui ſint 349
Anaphora figura rhetorica 155
Antanaclaſis figura rhetorica 155. acutam reddere poteſt orationem 265
Ἀντιμετάθεσις figura rhetorica 156. ad ſtilum acutum pertinet 268
Antiquorum ſimplicitas in titulis epiſtolarum 311
Antiſpaſtus qualis pes 139
Antitheton figura rhetorica 156
Ἀφαίρεσις qualis figura 273
Apicis ſuper ſyllabis longis quae ratio fuerit 19
Apodoſis exordii orationis pars 333. in periodo compoſita pluribus poteſt membris conſtare, quam protaſis 146. ei nonnumquam aliquid accedit veluti lacinia 117. nonnumquam antecedit protaſin 117
Ἀποστροφή qualis figura 215
Ἀπροσδόκητον inter iocandi modos 251
Apte dicere quid 79. 168
Archaiſmi cauendi 17. 108
Argumenta declamationum vnde petenda 325. epiſtolarum elaboratiorum vnde petenda 306. integra vnde materiam ſumere poſſint 280. ſingula declamationum quomodo elaboranda 327. ſingula quomodo diſponi ſolent 467
Ἄρνησις qualis figura 273
Ars oratoria an ſit 7 *ſeq.*
Artifici de ſua arte credendum eſt 183
Artium diſiunctio quid peperit 12
Aſiaticis qualis placebat oratio 171
Aſiaticum dicendi genus quare non conueniat dialogis 243
Aſperitas et *vehementia* orationis quomodo differant 217
Aſperum dicendi genus vbi adhibeatur 216
Aſyndeta quibus conueniant 209
Aſyndeton figura frequens eſt 69
Athenienſes praecipue excolebant oratoriam 316

Atticis qualis placebat oratio 171
Atticum dicendi genus quare non conueniat dialogis 243
Auctorem quem quiſque imitari debeat 457
Auctores de conſcribendis epiſtolis plerique reprehenduntur 293 *ſeq.* dialogorum qui commendandi, qui reiiciendi 242. epiſtolarum principes 297. Latinae linguae fere omnes graeciſſant 92. Latinae linguae quo ordine legendi 399

B

B et V inuicem permutari ſolent 390
Barbara verba enumerantur ſatis multa 86
Barbari ſeptentrionales rhythmis delectabantur 60
Barbaries veterum gloſſatorum et ſcholaſticorum, quod ad cultum orationis, oſtenditur 2
Barbariſmi duplici modo fiunt 16
Barbarorum incurſiones Latinitatem antiquam mutauerunt 86
Baſis exordii orationis pars 333
B. D. S. M. ſiglae in titulis 380
Bibliorum vulgatorum interpres inter auctores Latinae linguae referri meretur 95
Breuitas epiſtolarum praecipua virtus 310
Burlesque quam vocent Galli 252

C

C antiquius eſt, quam *G* 37
C. ſigla pro *Caius* 29
Canticum, In dulci iubilo, et ſimilia, qua aetate facta 231
Captatio beneuolentiae, quid de ea cenſendum 336
Carminis ſolutio vt exercitationis genus commendatur 484
Caſtitas ſermonis quando immutata 149
Caſus obliqui dictionem obſcurant 210. obliqui nominatiuo eleganter praeponuntur 55. per eos variatio quomodo inſtituenda 70

Cauſſas

Cauſſas rerum orator ex philoſophia petit 276
Cenotaphium et *epitaphium* quomodo differant 374
CH Graecorum proprium 27
Characteres diuerſi in vna oratione an habeant locum 200. perſonarum conſcribendi vnde copia accipienda 277. ſtili varii ac diuerſi 170. 181
Characteris notatio ſtili exercitium 489
Chriae Aphthonianae partes non temere omnes in eumdem locum congerendae 220
Chiaſmus quae figura ſit 128
Ciceroniani notantur 100
Circumductum dicendi genus quale 218
Circumſcriptiones nimis extenſae fatigant legentes 210
Circumſtantiae amplificationis fontes 487 *ſeq.*
Clauis de periodis quid ſignificet 141
Clauſulae quae conueniant grauitati orationis 215 *ſeq.*
CN. litterae initiales pro *Cnaeus* 29
Coarctatio ad ſtili formam mutandam commendatur 486
Codices calamo exarati non ſunt eiusdem pretii 21 *ſeq.* rariſſimi vltra aetatem barbaram adſcendunt 16. inter fontes orthographiae *ibid.* Latini admodum vitioſi 22. Graeci accuratiores *ibid.* quantum iis tribuendum auctoritatis in orthographiae regulis conſtituendis 21 *ſeq.*
Codicis Theodoſiani et Juſtiniani Latinitas, quid de ea ſentiendum 102
Conditiones, quibus ad conſtruendas periodos ſaepe opus eſt, vnde petendae ſint 278
Cogitationes quae veriores ſint aliis 4
Collectanea quomodo conficienda 443
Collocationem verborum ſi turbes, perit omnis gratia orationis 53
Colon ſignum quando ponendum 118. ceterum vide *Membrum.*
Colorum vocabula in *edo* ſuſpecta ſunt 93
Columna Duillii a quibus exhibeatur et illuſtretur 21
Comma vide *Inciſum.*

Commatis ſignum quando ponendum 118
Commenſuratio (Symmetriam vocant) etiam in humani corporis fabrica cernitur 8
Comici dialogi quales 363. quae perſonae in iis eligendae 369. nonnumquam vtuntur frigidis tralationibus, vt riſum moueant 145. quare viliſſimis perſonis quam plurimas ſententias tribuant 163
Communia epiſtolarum exordia vbi adhibenda 309
Comparatiui eleganter periodum claudunt 57. quae iis eleganter addas 63
Comparatiuus eleganter rei ſuperatae poſtponitur 56
Compoſitionem qualem amet grauitas orationis 21
Concinnitas orationis qua in re conſiſtat 110. quibuscum comparari poſſit 79. quid orationi conciliet 79
Concionatorium dicendi genus quomodo a philoſophico differat 234 *ſeq.*
Concluſio epiſtolarum vnde ſumenda 310. orationis qualis eſſe debeat 338
Concluſiones panegyricorum quales eſſe debeant 356 *ſeq.*
Concretum eleganter interdum ponitur pro abſtracto 71
Congruentia quid orationi conciliet 80
Congruum vnde iudicandum 81
Coniunctionibus carens oratio obſcura eſt 209
Connexio propoſitionum in conſcribendis epiſtolis non ſemper neceſſaria 302
Conſecratio in epitaphiis non temere omittebatur 302
Conſectarium pro illuſtratione loci communis additur 283
Conſenſus diſſimilium pulchritudinem efficit 8
Conſtructiones Graecae non Latinis ſubſtituendae 92 rariores obſeruandae in legendis auctoribus 436 ſingulares occurrunt in titulis 389
Conſtructionis an certus ſit ordo 52
Contraria, eorum vſus 278
Curatores operum publicorum quales fuerint 385

D

D epentheticum quorſum referendum, vtrum ad priorem, an ſequentem ſyllabam 30
D. ſigla pro *Decimus* 29. ſigla recens pro *Doctor* *ibid.*
Datiui in *abus* non ſemper obſeruantur antiquis 42
Datiuus quartae declinationis in *u* 42. eius loco vſus ſaepe exigit praepoſitionem cum ſuo caſu 48
Declamationes quae dicantur 320. in ſcholis ad quorum praecepta inſtituendae 319. qualis ſtilus iis conueniat 339. quae ſcribenti obſeruanda 321 *ſeqq.*
Decorum ſeruandum eſt in diuerſis dicendi generibus adhibendis 199
Definitio qualis ad amplificandas propoſitiones apta 219
Definitiones quales inferendae orationi 272. vna cum diuiſione coniungi poſſunt 276
Dei opera ne tribuantur diis gentilibus 101
Δεινότης quomodo ab *vehementia* orationis differat 217 quae orationis forma 227
Deliberationibus nobiſcum inſtitutis quod dicendi genus conueniat 225
Deliberatiuum genus orationum vbi habuerit locum 316
Demonſtratiuum genus orationum vnde dictum 342 vbi habuerit locum 316
Deorum nominibus in quantum vti liceat 153
Deriuata antiqua licentius facta, quam recentiora 34
Deriuatio e Latinis vel Graecis inter fontes orthographiae 17
Deſcriptio ſtili exercitationis genus 491
Deſcriptiones amplificationis fontes 487. quales ad καλλωπισμὸν faciant 221
Dialecti Latinae linguae quae exſtiterint ex barbarorum incurſionibus 86
Dialogi qui cum voluptate et fructu legantur 360 eorum vſus hodie rarior 358. eorum definitio 361

eorum diuiſio 363. quae comicorum partes 370 quae hiſtoricorum 365. quales perſonae comicis eligendae 369. quales hiſtoricis 364
Diatypoſis, eius vſus 278
Dichoreus qualis pes 139
Dictio qualis conueniat τῷ σεμνῷ orationis 214. quomodo poetica differat ab oratoria 107
Dictionaria vide *Lexica.*
Διδασκαλικὸν orationum genus nouum 318. quid de eo ſentiendum 320
Dignitas orationis quae 222
D. I. M. S. ſiglae in epitaphiis 377
Diſciplina quid ad formandum oratorem conducat 10
Diſciplinis tradendis adhiberi poſſunt verba Graeca 89
Diſpoſitio argumentorum in declamationibus 326. epiſtolae elaboratioris quomodo facienda 307. exordiorum in declamationibus 333
Diſpoſitionem auctorum quomodo imitemur 466
Diuidendae voces quomodo ſint 29 *ſeq.*
Diuiſio ad amplificandam orationem pertinet 275
Diuiſiones et ſubdiuiſiones membrorum nihil faciunt ad perſpicuitatem 208
D. M. S. ſiglae in epitaphiis 377
D. O. M. S. ſiglae in titulis *ibid.*
Dubitandi formulae vbi locum habeant 214

E

E praepoſitio an cum aduerbiis iungi poſſit 39
Eccleſiaſtica verba quae dicantur 95
Editiones auctorum comparandae optimae 436
Effecta luculentam orationem reddunt 277
Eichelſtein quale monumentum 374
Elegantia Latinae linguae magna in particulis 43
Elegantiarum Latinae linguae ſcriptores recenſentur 54
Elegantiores litterae proprie recteque loquentibus quae ſint 2. qui iis operam dare hodie dicantur ex praua conſuetudine 1

Ellipſes

Ellipses quae elegantiam orationi concilient 64 *seq.*
Ellipsis figura quo referenda sit 239
Elocutio maxima et difficillima pars eloquentiae est 78
quot eius summa capita sint *ibid.*
Elogia ab characteribus differunt 489
Eloquentes et sapientes olim pro iisdem habebantur 112
Eloquentia est loquens sapientia 4. non in verbis consistit tantum 11. sine philosophia quo abierit 12 an arte obtineri, certe adiuuari possit 7 *seq.*
Eloquutionem auctorum quomodo imitemur 470
Emphasis caussa adhiberi possunt verba Graeca in oratione Latina 90
Enallage infinitiui figura propria historicis 238
Ἐναντιοφανὲς praecipuus iocorum fons 251
Enthymema oratorium quid 2[illegible]1
Enthymemata quomodo reddantur acuta 269
Epanalepsis figura perspicuitati propria est 207. schema poeseos proprium 263
Epanodos figura rhetorica 155. ad stilum acutum pertinet 267
Ἐπανόρθωσις figura rhetorica 157
Ἐπεισόδια non omnia improbanda 252
Ἐπίκρισις quae figura 215
Epilogus dialogi historici qualis 369
Epistolae elaboratiores quomodo scribendae 305. quo stilo conscribendae 2[illegible]7
Epistolas familiares conscribendi ratio 301
Epistolarum conclusiones vnde sumendae 310. exordia qualia 308. quibus hodie vtimur, diuisio [illegible] tituli et subscriptiones quales esse debeant [illegible] ria sunt genera 295. praecipui auctores [illegible]
Epistolicae institutiones pleraeque nullius v[illegible]
Episynapsin quid antiqui rhetores dicant [illegible]
Epitaphia quomodo facienda 376. hodierna non pro[illegible]bantur eruditis 3[illegible]
Epitheta poetarum orationi prosae non accommod[illegible]da 106. quae ad sublimitatem conducant 19[illegible]

quae ornent et quae frigidam reddant orationem 196 *seq.* quibus poetae vtantur 107. 259 *seq.* qualia ad καλλωπισμὸν faciant 221
Eruditio an facultate Latinae linguae consistat 3. quibus in rebus posita sit *ibid.*
& aut & monogramma pro *et* reprehenditur 29
&c. pro *et cetera* improbatur *ibid.*
Ethopoeia vt stili exercitatio commendatur 492
Etymologia qua in re versetur 37. qui ei operam dederint *ibid.* eius ratio sequenda in orthographia 17. 19
Euphonia in scribendo non negligenda 17. eius iudicium lubricum 27
Exaggeratum dicendi genus in quo consistat 218
Excerpta conficienda sunt ex auctoribus 442
Exclamationes non decent historicum 240
Exempla optima ad imitandum proponenda 453
Exemplis hodie plerumque in grammaticorum libellis peccatur 14
Exercitatio stili necessaria 479. ei multum debetur in formando oratore 9 *seq.*
Exile de oratione dictum, quae eius ratio sit 5
Exordia epistolarum qualia 308. generalia declamationum 330. panegyricorum qualia esse debeant 356 *seq.* specialia declamationum 331. eorum dispositio in declamationibus 333. quae eorum genera suauissima in declamationibus 332
Exordium dialogorum historicorum quibus partibus constet 365
Exscribere auctorem et imitari differunt 453
Extenuatio sui quando oratori cauenda 331

F

Facetiae quare *sales* dicantur 245
Familiares epistolas conscribendi ratio 301
Feudalium librorum Latinitas, quid de ea sentiendum 103

Figu-

Figurae noxiae quae Auguſtino dicantur 153. quae conueniant τῷ σεμνῷ 215. quae impediant τὸ σεμνὸν *ibid.* quae vehementiae orationis conueniant 217 quae veluti propriae hiſtoricis 238. quales ad καλλωπισμὸν pertineant 221. quales poetae vſurpent 260. ſelectiores quid orationi concilient 154 *ſeq.* quibus vti poſſit hiſtoricus 240
Floridum dicendi genus quale 222
Formae dicendi quot 200 *ſeq.*
Formula ſub calcem MSS. *contuli, emendaui, recognovi*, cuius ſit fidei 21
Formulae antiquae ſollemnes quid orationi concilient 158. connectendi frequentiſſimae apud hiſtoricos 237. eleganter orationi quae inferantur 56. poetarum orationi proſae non admittendae 106. quaedam in dialogis elegantes 244. quibus aliorum verba directe adducuntur 59
Frigus orationis vnde oriatur 193
Fundamenta Latinitatis cultioris certa demonſtrari poſſunt 8. ſtili philoſophica quae 271. quotuplicia ſint 272
Fuſa oratio quomodo exſiſtat 113. quando ea oratores vti dicantur 136
Futurum ſubiunctiui rectius futurum rei perfectae, ſiue futurum exactum dicitur 49

G

G et *C* alternant 37
Gallica dialectus vnde enata 395. verba in Latinam linguam inuecta barbara habentur 86
Genera dicendi quot 170. 181 *ſeq.* ad magnitudinem orationis pertinentia 211. ad pulchritudinem pertinentia 220. quomodo differant 223. τῆς δεινότητος 227. vide etiam infra *Stilus.*
Geneſis imitationis fundamentum 473. quid in ea obſeruandum 476
Gentilium deorum nomina ne tribuantur Deo 101
Genus dicendi ignauum in vitio ponitur 225

Germanica verba in quantum in ſtilo elegantiore locum habere poſſint 87
Gerundia eleganter in participium in *dus* mutantur 73
Gloſſatores multa finxere verba inſolita 39. verum orationis cultum neglexere 2. quid de eorum, qui in ius ciuile commentati ſunt, Latinitate ſentiendum 103
Gnome et *noëma* quid differant 164
Graeca lingua quare Latinae praeferenda ſit 90
Graeca vocabula, in quantum iis abſtinendum in oratione elegantiore 88
Graeci primum oratoriam excoluerunt 315. quotuplex iis orationum genus 316. quo antiquiores, eo magis vſi ſunt litteris maiuſculis 25. eorum accentus et ſpiritus an reiiciendi ſint 18
Graeciſmi in oratione Latina vitandi 91. qui tales ſint 92. eos maxime amant poetae 261
Grammatica non debet tractari a tironibus omnium rerum rudibus 15. quid doceat 12. quare oratori futuro tradenda ſit primo 13. quare plerumque negligatur a pueris etiam ingenioſis 15. eius elogium *ibid.* eam ſummi viri omni tempore coluerunt 16
Grammaticae, quare nonnulli eas ſcripſerint ſtilo Latino 15. quae maiores et philoſophicae commendabiles ſint *ibid.*
Grammaticorum quorumdam faſtus notatur 3. vulgares libelli notantur 14
Grandis oratio quae caueat 6
Graue dicendi genus quale 212
Grauitas maxime decet hiſtoricos pragmaticos 239

H

H littera vide *Adſpiratio.*
Helleniſmus vide *Graeciſmus.*
Hiatum orationis quibus interdum Cicero expleat 107

Hibrida verba quae dicantur 83
Hiſpanica dialectus vnde enata 395
Hiſtoria eſt proxima poeſi 238. pragmatica quae 199 ſubminiſtrat panegyricis argumenta 350. an ei orationes integras inſerere deceat 256
Hiſtorica argumenta in panegyricis quomodo tractanda 352
Hiſtorici dialogi quales 363
Hiſtoricus ſtilus qualis 236
H. M. H. S. ſiglae in epitaphiis 380
Honoris tituli an ab initio ſcribendi litteris maiuſculis 24
H. S. E. S. T. T. L. ſiglae in epitaphiis 378
Humaniores litterae vnde dicantur 1
Hyperbole figura minime ferenda in hiſtorico 241. non ſemper frigida eſt 195
Hypotypoſis, eius vſus 278

I

I littera exilis eſt 215. duplex aut longum grandius pinxerunt veteres 23
J vel J pro *I* praue pingitur 23
j pro *i* praue pingitur 25
ICtus pro *iure conſultus* improbatur 29
Ideae dicendi quot 200 *ſeq.* quare ſic dicantur 202
Ἰδιωτισμὸς ſtilus tenuis dicitur 186
Ieiunum de oratione dictum, quae eius ratio ſit 5
Illuſtratio in ſyllogiſmo oratorio vbi adhibenda 288 loci communis vnde petenda 282 *ſeq.*
Illuſtrationes interdum epiſtolarum argumentis accedunt 304. 308
Imagines rerum vt exprimant poetae, quid faciant 107
Imago figura rhetorica 156
Imitari quem nos oporteat 453 *ſeqq.*
Imitatio de ea quaedam obſeruationes 479. omnis nos capit et delectat 360. quomodo diuidatur 458

quomodo prudenter inſtituenda 453 *ſeq.* eius definitio 452. eius duo ſunt capita 476
Imperantes qualis oratio deceat 183
In ſyllaba ante liquidas an *n* retineat 17
Inciſim loqui quid 114. vbi dicendum ſit 138
Inciſum quid 114
Infinitiui ſi ponantur pro coniunctiuis, gerundiis, participiis, Graeciſmos pariunt 92. olim ſoli in vſu fuere 238
Ingenia omnia non ad eumdem ſtilum apta 179
Ingenium et exercitatio an ſine arte ſufficiant ad oratorem inſtruendum 7. et exercitatio plurimum valent ad oratorem formandum 9 *ſeq.* eius definitio 9 eius cum agro comparatio expoſita 11
Inſcriptio epiſtolae interdum exordium praebet 309
Inſcriptiones veterum quando hodie imitemur 373 quid de iis obſeruandum 375. earum diuiſio in nouas et antiquas 371. quales nouae ſint 372. veterum vſus in orthographia 16. 20 *ſeq.* vide etiam *Tituli, Lapides litterati.*
Interpunctionis ratio quae 118. 119. vtilitas 119
Interrogationes non decent hiſtoricum 240. quae eleganter addantur 66
Inuentio thematum ad declamationes vnde 324
Inuentionem auctorum quomodo imitemur 464
Iocandi modi praecipui enarrantur 245 *ſeq.*
Ioci conueniunt dialogis 245. qui cauendi 252
Ironia inter iocandi modos 248. tota pertinet ad ſtilum acutum 266
Ἰσόπλευρα quae proprie dicantur 131
Ἰσόπλευρος periodus quae *ibid.*
Ἰσοσκελεῖς periodi quae 131 *ſeq.*
Itali quare nolint Latine loqui in ſermonibus 87
Italica dialectus vnde enata 395. verba in Latinam linguam inuecta barbara habentur 86
Iucunditas argumenti declamationibus neceſſaria 323
Iudicia ingenioſa obſeruanda in legendis auctoribus 440

Iudi-

Iudiciale dicendi genus vbi habuerit locum 316
I. V. D. ſiglis hodie vtimur pro *Iuris vtriuſque doctor* 29
Iureconſulti veteres affectatione quadam graeciſſant 93 qui eorum ſermone puro vſi 232. eorum quaedam verba vitanda ſunt 101

K

K Graecorum proprium 27
Καλλωπισμὸς qualis 220
Κατασκευὴ exordii orationis pars 333
Καταφορὰ quae dicatur 134. an ſemper ſit in vitio poſita 135

L

L. ſigla pro *Lucius* 29
L. ſigla recens pro *Licentiatus* *ibid.*
Laconibus qualis placebat oratio 171
Lapicidarum peccata ſcripturae notantur 20 *ſeq.*
Lapides litterati inter fontes orthographiae 16. vide etiam *Inſcriptiones.*
Latina lingua in demortuis habenda 395. an vſu ſolo loquendi addiſci poſſit 396 *ſeq.* quae in ea colenda duo cauenda ſint extrema 1. an eius facultas eruditio appellanda ſit 3
Latine dicere vnde diſcendum 81
Latinis verbis an accentus adpingendi ſint 18
Latinitatis cultioris regulae certae dari poſſunt 8
Laudationis et *adulationis* quod diſcrimen 344
Lectio auctorum, quid in ea obſeruandum ſit 435 *ſeqq.* ea lingua Latina addiſcenda 396
Legum regiarum et duodecim tabularum Latinitas quae 102
Lexica realia 451. vulgaria notantur 37. 39
Lexicum bonum perlegendum eſſe ſuadetur 43. 81
Librariorum oſcitatio notatur 22

Lingua quamdiu viuit, mutatur 21. an alicuius facultas eruditio appellanda ſit 3
Linguae ab initio inopes 238. hodiernae non adhibendae titulis publicis 373 *ſeq.* eruditae quae dicantur 2
Litterae humaniores vnde appellentur 1. maiuſculae, in iis exarandis quae ſequenda ſint exempla et regulae 23 *ſeq.* minuſculae quare introductae ſint 25 quae in iis exarandis ſequendae ſint regulae 25 *ſeq.* eas non temere geminauere librarii antiqui 36. an minoribus vſi ſint Romani 24 *ſeq.*
L. L. Q. ſiglae in titulis 380
Loca claſſica in legendis auctoribus obſeruanda 441
Loci et temporis notiones ſaepe alternant 44
Loci argumentorum in ſcribendis epiſtolis cuius ſint vſus 307. communes in panegyricis quomodo inveniendi 351 *ſeq.* communes reales conficiendi ſunt 450. communes etiam in panegyricis locum habent 350 *ſeq.* dialectici ad inuenienda argumenta orationis cuius vſus ſint 325 *ſeq.*
Locus communis oratorius differt a progymnaſmatico 282. communis quid 280. eius partes 282
LVB. litterae initiales quid ſignificent 29
Luſitanica dialectus vnde enata 395

M

M litterae repetitio aliquid ingrati habet 64
M' ſigla pro *Manius* 29
M. ſigla pro *Marcus* 29
M. ſigla recens pro *Magiſter* 29
Macaronicum dicendi genus quale 253
Maculoſum de oratione dictum, quae eius ratio ſit 6
Magiſter linguae vulgaris quomodo differat a rhetore philoſopho 4
Magnitudo orationis, quae genera ei ſubſint 211
Μακρόκωλοι periodi quae 130
Μαλίγματα quae ſint 150

Manu-

Manuſcripti vide *Codices calamo exarati.*
Marmora vide *Tituli.*
Materia inſcriptionum vnde petenda 375. orationis vnde ſumenda 271
Matheſis philoſophantibus neceſſaria eſt *ibid.*
Membra periodi et partes periodi differunt 116. periodi compoſitae ne ſint nimis inaequalia 130. breuiora ſaepe obſcurant orationem 207. prolixiora obſcurant periodum 205. qualia conueniant grauitati orationis 215. quae vehementiae orationis conueniant 217. ſyllogiſmi oratorii quomodo diſponenda 288
Membratim loqui et ſcribere quid 114. dicendum vbi ſit 138
Membris tribus quaeſtionis quae particulae adhibeantur 50
Membrum periodi quid 115. poſtremum periodi longius eſſe poteſt 132
Medici multa verba ex Arabicorum librorum verſionibus ſuis libris immiſcuerunt 105. qui eorum ſermone puro vſi 232
Medicum bonum quae efficiant 10 *ſeq.*
Μέγεθος orationis quid 211. quomodo a ſtilo magnifico differat 212
Memoriae non confitendum 442
Μερισμὸς qualis figura 274. ad genus dicendi exaggeratum facit 219. amplificationis fons 487
Μετάληψις poetarum figura 260. inter iocandi modos 247
Metaphora vide *Translatio.*
Methodus qualis ad σεμνότητα pertineat 214. cauſſalis ſcholaſticorum quae 277
Metonymia an ad ornatum faciat 150. quid in hoc tropo cauendum 153
Metri cauſſa quid facere conentur poetae 107
Mixtum genus panegyricorum quod 350
Μοίχροι periodi quae 130
Monachi exarauere codices 22

Monimenta publica quomodo inſcribenda 384. vetera litteraria non eiusdem ſunt auctoritatis in orthographia demonſtranda 20 *ſeq.*
Moratam orationem quae reddant 223
Moratum dicendi genus epiſtolis ſcribendis valde neceſſarium 257
Mores perſonis in dialogis conueniant 243. quos ſpectare debeat orator 223
Myſteria quomodo ſint tractanda 214
Myſteriis noſtrorum ſacrorum non licet applicare verba e ſacris profanis petita 100

N

Narratio exordii in dialogis hiſtoricis quae 366. quomodo inſtituatur *ibid. ſeq.*
Narrationes vt perſpicuae ſint, quibus caſibus incipiendae 210
Narrationi rerum, quae celeriter ſe inſequutae ſunt, quod dicendi genus conueniat 224
Nomen ſaepe eleganter mutatur in verbum 71
Nomina in inſcriptionibus non longo titulorum ſyrmate oneranda 377. 384. plerumque falſo ſcribuntur 30. quae eius rei cauſſa 31
Nominatiuus caſibus obliquis eleganter poſtponitur 55 pluralis in *is* frequens 42
Nominibus propriis contemtus cauſſa additur *quidam* 65
Notae eruditorum ad auctores quando conſulendae 436
Numerum orationis qui ſentire poſſint 54
Numerus an debeat ineſſe orationi graui 216. oratorius quid conciliet orationi 138. quid de eo obſeruandum 138. 139
Numi antiqui praeferendi ſunt titulis 21
Numiſmata inter fontes orthographiae 16. quantus eorum vſus in orthographia 20 *ſeq.*

O

O littera magni fonus eſt 214
Obſcuritas orationis ſuſpecta 233. quaedam eſt ab lectore *ibid.*
Obſeruanda quae ſint in auctoribus legendis 436
æ perperam coniungitur pro *oe* 23
oe litteris disiunctis rectius exaratur 25
Opera publica titulis ad veterum exempla factis ornanda 373. iis non inſcribenda priuatorum nomina 378
Opifices litterati erant fere ex Graecia 20
Oratio a declamatione quid differat 320. an in ea ſyllogiſmis vti liceat 286. *barbara*, *ſophiſtica* et *caſta* quantum inter ſe diſtent 5. quis de iis iudicare poſſit 6. *concinna* ſiue *dimenſa* et oratio *fuſa* ſibi contrariae 111. *maculoſa* quae dicatur 6. *turgida* quae *ibid.* qualis viro eloquente digna ſit 2. rebus caſſa aut male congruens non poteſt eſſe pulchra 4 σεμνὴ an eadem forma debeat procedere 216 tota periodica non ferenda 137
Orationes hodiernae an ad iſta tria genera reuocari poſſint 317. integras an deceat hiſtoriae interere 256
Orationi ſcholaſticae qualis ſtilus conueniat 339
Orationis habitus diuerſus pro ſcriptionum generibus 13. numeroſae quanta vis ſit 53. virtutes quae 79 *ſeq.*
Orationum genera quot hodie ſint 320. veterum tria erant genera 316
Orator an ſine artis ope formari poſſit 7. δεινὸς quis ſit 228. quando frigidus fiat 193
Oratorem perfectum quae efficiant 10
Oratores Graeci verſibus poetarum vſi ſunt 165 Latini non item 166. non ſemper ἀκρίβειαν philoſophorum ſequuntur 272. non verborum parci eſſe debent 210. quo ſtilo vtantur 255

Oratori futuro cur a grammatica potius, quam philosophia initium capiendum ſit 13
Oratoria excerpta quomodo facienda 451
Oratoriam qui primum excoluerint 315
Ordinem verborum exturbant poetae 262
Ordo propoſitionum prius cogitandus in ſcribendis epiſtolis 302. an verborum perpetuus ſit in Latina lingua 52. verborum ne ſit perturbatus 205
Ornatus quid orationi conciliet 80
Orthographia prima grammaticae pars 16. ſeruit conſuetudini 18. veterum, in ea multa immutata ſunt 21
Orthographiae adfectatae vitium qui incurrant 17 *ſeq.* qui in contrarium 19. Latinae fontes 16. quae duo extrema fugienda *ibid.* ratio in titulis diuerſa 389. ſcriptores qui 16
Ὀρθότης quae figura 215
Ὀξύμωρον figura rhetorica 157. totum pertinet ad ſtilum acutum 267

P

Paeon tertius qualis pes 139
Pandectarum Latinitas, quid de ea ſentiendum 102
Panegyricae orationes quae dicantur 321
Panegyricorum argumenta vnde petenda 350. argumenta quomodo diſponenda 351. quot genera ſint 349. ſtilus qualis ſit 355
Panegyricus quis ſit 341
Paradiaſtole figura rhetorica 156
Paradoxa pertinent ad ſtilum acutum 267. an in declamationibus tractare liceat 322 *ſeq.*
Παράγραμμα inter iocandi modos 246
Paraphraſes Delphinianae nullius ſunt pretii 486

Παρασκευὴ dialogorum comicorum qualis 370. dialogorum hiſtoricorum pars 365
Παρέγχυσις acutam reddere poteſt orationem 265
Parentheſes crebriores et prolixiores obſcurant orationem 266. elegantes 56 *ſeq.*
Παρένθυρσος quale dicendi genus 226
Παρονομασία figura rhetorica 155. acutam reddere poteſt orationem 265
Partes periodi differunt a membris 116
Participia, per ea ſaepe variatio optime procedit 71 *ſeq.*
Participium eleganter verbo iungitur, vt antecedens conſequenti 66. in *dus* omnium temporum eſt 74
Particulae connectendi in periodis compoſitis vſitatae 123. copulatiuae ſaepe omittuntur 69 in iis magnae Latinae linguae elegantia ſita eſt 43. qui eas collegerint *ibid.*
Patres eccleſiae in ὁμοιοτελεύτοις delicias quaeſiuere 60. eccleſiae occidentalis multa verba minus Latina inuexerunt 95
Patribus chriſtianis ratio dialogica placuit 358
Pedes quales conueniant grauitati orationis 215. qui in clauſulis periodorum elegantiſſimi 138
Periodi conciliant orationi concinnitatem 110. vltra quatuor membra non excreſcere debent 132 vnde ornari poſſint 275 *ſeq.* bimembres ſunt vel aequales vel inaequales 130. cauſſales quomodo fiant 277. quatrimembres quomodo fiant 126 *ſeq.* quatrimembres vbi habeant locum 138. trimembres quomodo fieri poſſint e bimembribus 123. trimembres ſunt vel ἰσόπλευροι vel ἰσοσκελεῖς 130
Periodica circumductio quae 137
Περιοδικὸν quid 133
Periodorum plura nomina Graeca 141. vſus modicus commendatur 137
Periodos quales forment hiſtorici 239

Periodum quae eleganter claudant 57
Periodus, eius definitio 112. praecipuae leges *ibid. ſeq.* qui eius rationem accuratius diſcere velint, quos adeant 111. quotuplex ſit 114. bimembris quae 120. cau alis bimembris *ibid.* cauſſalis trimembris 125. comparatiua bimembris 121. compoſita quae 115. eius partes non ſemper aequales ſunt 116. compoſita quotuplex 115. conceſſiua, diſiunctiua, copulatiua bimembres 122. conceſſiua trimembris 124. conditionalis bimembris 120 contraria bimembris 120 *ſeq.* contraria trimembris 124. copulatiua trimembris *ibid.* quatrimembris omnium abſolutiſſima eſt 125 ſimplex quae 114. ſimplex quomodo poſſit a propoſitione logica diſtingui 114. χιαζομένη quae dicatur 128
Periphraſis figura rhetorica 157
Perſona tertia appellandi mos prauus 314
Perſonae quales dialogis hiſtoricis conueniant 364 quales in dialogis comicis 369
Perſonarum partes in dialogis hiſtoricis quomodo diſtribuendae 367
Perſpicuitas maxime neceſſaria hiſtorico 239
Perſuadere an finis oratoriae ſit 315
PH Graecorum proprium 27
Philoſophandi ratio quae a ſtilo cultiore auocet 13
Philoſophi multa verba minus Latina ſuis admiſcuerunt, quae cauenda 105. non reſpuunt acumen, elegantiam ſermonis et ſales, ſi vltro ſe offerant 233 *ſeq.* qui eorum ſermone puro vſi 232
Philoſophia academica ad artem oratoriam valde commoda 323. cur ab ea futuro oratori initium capiendum non ſit 13. humanioris doctrinae pars eſt 1. quid oratori futuro ſuppeditet 12. ſine eloquentia quo abierit *ibid.*

Philo-

Philosophiae emendatores qui dicuntur, notantur 166. nomine quid intelligatur 13. descriptio 276
Philosophica stili fundamenta qualia 270 *seq.*
Phrases ecclesiasticae quatenus retinendae 95. elegantiores obseruandae in legendis auctoribus 436
Phrasis poetarum qualis 261
Pluratiuo numero quando aliorum nomina efferant veteres 153. numero veteres de se modestiae caussa vsi *ibid.*
Πνεῦμα quid 133. quomodo differat a τάσει 135 vbi habeat locum 138
Πνεύματος duo sunt genera 134
Poetae adiectiua cum infinitiuis ponunt 50. nonnumquam duriuscule loquuti 151. regnant in numero 139. saepe graecissant 92
Poetarum lectione an opus sit 429. quae eorum ratio sermonis 106. qualis stilus 259. verbis non temere vtendum 107
Poetis etiam epitheta otiosa concedi debent 198
Politicum thema etiam in oratione tractari potest 281
Politicus stilus qualis 255
Pontifices maximi funera non adspicere debebant 442
PR. litterae initiales quid significent 29
Praecepta epistolica quae optima sint 295. grammatices hodie plerumque satis bona libellis traduntur 14
Praeceptorum vsus in addiscenda oratoria 9 *seq.*
Praenominum abbreuiationes 29
Praepositio cum suo casu loco datiui 48
Praepositiones geminarunt antiqui 39. ne sine exemplo veterum adhibeantur 50. quando in compositione vltimam consonantem mutent 27
Principes nonnulli olim panegyricos deprecati sunt 343

Principi qualis oratio conueniat 199
Principum nomina inſcribenda operibus publicis 376
384
Progymnaſmata enarrantur 493
Prologus exordii in dialogis hiſtoricis qualis ſit 365
quomodo elaboretur 366
Pronomen relatiuum in proſa ab initio commatis eſſe debet 58
Pronomina poſſeſſiua vtrum ſubſtantiuis poſtponenda, an praeponenda ſint 57 *ſeq.* plura vnius commatis eleganter coniunguntur 58
Pronunciandi ratio veterum periit 21
Pronunciatio quomodo hodie ſe habeat 139 *ſeq.* verbi alicuius deprauata inter iocandi modos 246
Propoſitio comparatiuum ſequens eleganter comparatiuo praemittitur 56. logica et periodus quomodo differant 113. quae in enthymemate omittenda 291. vna regnat in epiſtolis elaboratioribus 305
Propoſitiones conditionales vbi eleganter ponantur 56. incidentes vbi eleganter collocandae 55
ſyllogiſmi oratorii quomodo diſponendae 288
vnde reddantur acutiores 267
Propria epiſtolarum exordia vbi adhibenda 309
Proſodia inter fontes orthographiae 17
Protaſi nonnumquam aliquid accedit veluti lacinia 117
Πρότασις exordii orationis pars 333. in periodo compoſita pluribus poteſt membris conſtare, quam ἀπόδοσις 116
Prouerbia quaerendi ſtudium auctorum ſenſum ſaepe corrupit 245. vide *Adagia*.
Pueri etiam ingenioſi quare plerumque negligenda grammatica peccent 15. omnium rerum rudes grammaticam tractare non debent 15
Puerilis imitatio qualis 458 461
Pulchritudinis definitio 9. regulae quaedam primae dari poſſunt 9. orationis genera 220

Pulchritudo aedificiorum perfecta quibus in rebus consistat 9. de ea iudicia sunt diuersa 3. omnis qua in re consistat 8. qualis deceat historicum 239
Pulchrum quotuplex 181
Puncta duo quando ponenda 118
Punctum vnum quando ponendum *ibid.*
Puritas sermonis maxime pertinet ad stilum historicum 237

Q

q, aut *q;* pro *que* reprehenditur 29

R

R cum adspiratione tantum in verbis originis Graecae 27
Ratiocinatio perfecta periodo quatrimembri plerumque includitur 125
Rerum in legendis auctoribus maxime habenda est ratio 441
Resp. pro *res publica* improbatur 29
Retorsio iocandi modus 247
Rhetor philosophus quomodo differat a magistro linguae vulgaris 4
Rhetorica quid doceat 12
Rhetorices partes 77
Rhetorum veterum praecepta qualem vsum adhuc habeant 319
Rhodiis qualis placebat oratio 171
Rhodium dicendi genus conuenit dialogis 242 *seq.*
Romani an etiam vsi sint litteris minoribus 24 *seq.*
Rotunditas de periodis quid significet 142

S

Salutationes quae ex epiſtolis Latinis elaboratioribus proſcribendae 313
Sapientia et *eloquentia* olim non erant disiunctae 12
Satyrae Menippeae qui nobis exempla dederunt 168
Schemata quae grandem orationem reddant 192
Schoenotenes quid 136
Scholaſticae philoſophiae quaedam vocabula 105
Scholaſtici decus orationis in ineptiis collocauerunt 2. multa finxere verba inſolita 9
Scholiaſtae veteres non praetermittendi 448
Scriptione ſola an diſci poſſit Latina lingua 397
Scriptionibus omnibus non idem conuenit ſtilus 79
Scriptionum varia ſunt genera 13
Scriptores de elegantiis Latinae linguae notantur 54
Seiugatio ſchema poetis proprium 263
Semicolon quando ponendum 118
Σεμνῶς dicere quid 213
Senes qui ſtilus deceat 180
Sententia vna vel centies variari poteſt 70
Sententiae non debent frequentari 163. ornant orationem 162. orationis vnde ſuppeditentur 12 praeclarae etiam ad orationem commendandam requiruntur 11. quae ad *σεμνότητα* pertineant 213 *ſeq.* quales ad ſublimitatem orationis faciant 190 *ſeq.* toti orationi materiam praebere poſſunt 279
Sententiarum virtutes quae 162
Sententias apte diſponere et ornare vnde diſcatur 12 quaerendi ſtudium ſaepe auctorum ſenſum corrupit 45
Sepulcra Romani condebant iuxta vias 379
Sermo non publici ſermonis laudi eſt 17
SEX. litterae initiales pro *Sextus* 29
Signa interpungendi, quomodo ea obſeruanda 118
Solutio carminis pueris commendatur 484

Sonora, quae verba ſic dicantur 12
Sophiſtarum veterum eloquentia cuius modi fuerit 3
Sophiſticum dicendi genus quale 220
SP. litterae initiales pro *Spurius* 29
Spinoſum de oratione ſi dicatur, quae ratio ſit 5
Splendidum dicendi genus quale 217
S. P. Q. R. ſiglae quid ſignificent 29
Statuae antiquiſſimis temporibus non inſcribebantur 376
Stili diuerſitas quod ad breuitatem et vbertatem attinet 170, quod ad eius quantitatem 181 quod ad materiam 200. exercitatio neceſſaria 479. ratio an praeceptis tradi poſſit 7 *ſeq.*
Stilus quisnam vere elegans 6. pro ſcriptionis genere diuerſus ſit 79. non in ſola phraſeologia conſiſtit 453. qui praeferendus 179. qualis orationi toti conueniat 339. acutus atque argutus qualis 263. Aſiaticus qualis 175. Atticus qualis 173. concitatus qualis 224. cultior ex quibus fontibus petendus ſit 12. dialogicus qualis 242. elegantior quibus in rebus cernatur 11. epiſtolicus qualis 257. floridus qualis 222. frigidus qualis 193. hiſtoricus qualis 236. inaequalis ſiue inconſtans qualis 187. Laconicus qualis 170. lapidaris qualis 388. magnificus qualis 188. magnificus quomodo a magnitudine orationis differat 212 mediocris qualis 187. mediocris vbi habeat locum 199. moratus qualis 223. obſcurus qualis 202. oratorius qualis 255. panegyricorum qualis ſit 355. perſpicuus quibus rebus cernatur 202. 204. philoſophicus qualis et vbi adhibendus 229. poeticus qualis 259. politicus ſiue ciuilis qualis 255. purus et concinnus non ipſa eſt eruditio 3. Rhodius qualis 117. ſiccus cuiusmodi 185. ſiccus et barbarus an docentibus conueniat 231. ſophiſticus qua-

qualis 220 *seq.* fublimis vbi habeat locum 199 tenuis qualis 185. tenuis vbi habeat locum 199
Sublime orationis quibus in rebus confiftit 189
Sublimitas cogitandi et verba magnifica differunt 200
Subfcriptiones epiftolarum quid in iis obferuandum 311
Subftantiua an fcribenda ab initio litteris maiufculis 24
Subftantiuum eleganter in adiectiuum commutatur 70
Supinum prius eleganter in participium in *dus* mutatur 74
Superlatiui eleganter periodum claudunt 57. faepe mutantur in comparatiuos 71
Superlatiuis quae eleganter addantur 63
Superlatiuorum defcriptiones variae 74
Syllabae breues quibus rebus aptae 140. longae apice fignatae in quorum vfum 19. longae quibus rebus aptae 140
Syllogifmi oratorii definitio 287. oratorii vfus 285 elaboratio 288
Syllogifmorum formulis non vbique vti debent docentes 231
Syllogifmus oratorius quomodo ab enthymemate oratorio differat 291
Symmetria quae dicatur 8
Synecdoche an ad ornatum faciat 150. quid in hoc tropo cauendum 153
Σύγκρισις qualis figura 274
Synonymicae phrafes ad variationem conducunt 70
Syntaxis ornata quibus in rebus verfetur 51. vitiofa cauenda 47
Synthetici panegyrici qui fint 349

T

Tabulae aeneae inter fontes orthographiae 16
Τάσις quae dicatur 133. 135. an in vitio fit pofita femper 135. quid modo differat a *πνεύματι* *ibid.*
Temporis et loci notiones faepe alternant . 44
Tenuis oratio conuenit dialogis 242
Teftimonia adhibentur iocandi cauffa 246
Th Graecorum proprium 27
Themata qualia declamationibus deligenda 321
Theologicis de rebus fcripturi quos legant 95
Theologorum qui fermone puro vfi 232. recentiorum qui elegantius fcribant 95
Thefis loci communis pars 282. pars exordii orationis 333
Tituli vide *Infcriptiones*. epiftolarum, quid in iis obferuandum 311. magnorum principum an Latinius reddi poffint 84
Titulorum chriftianorum fcriptura vitiofiffima 22
Titulus Romanus faeculi quarti 25
Tractatio dialogorum hiftoricorum quomodo inftituenda 367
Translatio audacior quomodo emolliri poffit 150 quare inuenta 142. quid orationi conciliet 141 quid fit 142
Translationes non conueniunt ftilo philofophico 230 paucae in perfpicua oratione locum habent 209 quae in iis obferuanda 143. quae in iis cauenda 144. quales ad *καλλωπισμὸν* faciant 221 quales conueniant *τῷ σεμνῷ* 215. quasdam neceffitas peperit 142. quando frigidae fiant 195
Tropi quare inuenti 151
Turgidum de oratione fi dicatur, quae ratio fit 6

V

U pro *V* perperam exaratur 23
V et *B* inuicem permutari folent 290

V post *Q* quidam fedulo omiferunt 18
v litterae minufculae fcribendi ratio 26
Variatio quotuplex 69. grammatica quotuplex 69
Variationes pueris commendantur 482
Variationis grammaticae regulae 70
Vehementia orationis quae, et quomodo ab *afperitate* differat 217. non conuenit hiftorico 240
Veneres orationis nimiae quid efficiant 5 *feq.*
Verba abbreuianda raro funt 28. barbarae originis vitanda 86. diuidendi quae ratio fequenda 29 *feq.* ecclefiaftica quatenus adhibenda 95. elegantiae cauffa addita 62 *feq.* elegantiora obferuanda in legendis auctoribus 436. ἐμφατικώτερα quae 189. e facris profanis petita an noftris ritibus applicari poffint 100. hibrida vitanda 83. in quantum pulchra fint 4. 12 magnifica et fublimitas cogitandi et rerum differunt 200. non funt feparanda a rebus 200 obfcura quae 204. obfoleta cauenda 108. ὁμοιοτέλευτα in iis collocandis cauenda 60. philofophica vitanda 105. quae ad fublimitatem orationis faciant 189 *feq.* quae analogiae grammaticae repugnant, vitanda 85. quae orationem reddant perfpicuam 204. quae vehementiae orationis conueniant 217. quaedam iureconfultorum cauenda funt 101. qualia poetae vfurpent 259. qualia τῷ σεμνῷ conueniant 214. rariora non frequentanda 446. fine fententiis vanam potius loquentiam, quam eloquentiam arguunt 11. fingularia occurrunt in titulis 388. fonora quae dicantur 12. fordida cauere debent docentes 231. aeftimandi genitiuum adfcifcunt 48
Verbis poeticis non temere vtendum 106. duobus, quorum alterum ab altero regitur, eleganter quaedam inferuntur 57. euentum vel confequentiam fignificantibus quae formulae addantur

tur elegantiae cauſſa 64. ſpem vel opinionem ſignificantibus quid eleganter addatur *ibid.*
Verborum acumen vnde petendum 265. flexio et compoſitio vnde diſcatur 12. forma quo vſitatior eſt, eo magis ea homines ſequioris aeui abuſi ſunt 95. multitudo quatenus obſcuritatem pariat 206. omiſſio ſaepe orationem ornat 67. ordo an detur in Latina lingua 51
Verbum ſubſtantiuum eleganter a participio in temporibus ex vtroque compoſitis diuellitur 57 ſubſtantiuum quomodo eleganter mutari poſſit 71
Verſibus an dialogi ſcribi poſſint 358
Verſio tironibus commendatur 480
Verſiones Gallorum quo vitio laborent 481. Germanorum quo vitio laborent *ibid.*
Verſus in oratione proſa caſu enati, quid de iis iudicandum 60 *ſeq.* poetarum an proſae admiſcere liceat 164. et vbi 167
Viatorum appellatio hodie in epitaphiis abſurda 379
Viros qui ſtilus deceat 180
Virilis imitatio qualis 458. 464
Vis dicendi quae dicatur 227
viz. pro *videlicet* Anglorum improbatur. 29
Vocabula eccleſiaſtica quando mutanda in meliora, quandoque eadem retinenda 100. colorum in *edo* ſuſpecta ſunt 93. Graeca multa ciuitate Latina donata ſunt 88. Graeca in quantum ſermoni Latino adhiberi poſſint *ibid.* in *udo* deſinentia cautius adhibenda ſunt 94. quaedam quae perperam ſcribuntur 32 *ſeq.* quae conueniant σεμνῷ 215. in iis flectendis ne peccetur 41
Vocabulis abſtinendum, quibus analogia repugnat 38. ne falſa ſignificatio tribuatur, cauendum 37
Vocatiuus vbi in oratione collocandus 54

Vſu ſolo loquendi an diſci poſſit Latina lingua 397
Vſus in loquendo et ſcribendo ſaepe plus valet, quam analogia 18

Y.

Y Graecorum proprium 27
Ὑποστροφὴ qualis figura 215

Z

Z Graecorum proprium eſt 27

Errata

Errata ſcripturae machinariae potiora.

Pag. 21, ver. 11. lege *quo*, pro *qua*. Eadem pag. ver. 26. lege *vero*, pro *vere*, vltimo *e* inuerſo. Pag. 25, ver. 8. lege *Vrſi*, pro *Vrſi*. Pag. 34, ver. 14. lege *inpoſterum*, pro *impoſterum*. Pag. 37. ver. 20. lege *I, 6, 28.* pro *I, 9, 28.* Pag. 42, ver. 23. lege *Datiui*, pro *Genitiui*. Pag. 82, ver. 19. ante *Kappii* nomen omiſſa eſt *C.* ſigla. Pag. 107, ver. 28. ante verba, *et* LAVRENB. omiſſum eſt ſignum ¶, quod nouiter aliquid additum eſſe indicaret. Pag. 113, ver. 37. poſt vocabulum *aduentus*, virgula, qua interpungi ſolet, omiſſa eſt. Pag. 160, ver. 10. lege *Sardos*, pro *Sardes*. Pag. 169, ver. 26. lege *nouam*, pro *nonam*. et verſ. 37. *ſ. ſublegiſſe*, pro *ſ. ſublegiſſe*. Pag. 178, ver. 8. lege *Rhodi*, pro *Rhodii*. Pag. 183, ver. 14. lege *optimorum*, pro *optimarum*. Pag. 192, ver. 20. lege *omnia, tum*, pro *omni, atum*. Pag. 197, ver. 34. ante verba, *Et ibidem*, omiſſum eſt ſignum ¶. Pag. 200. ver. 10. lege *nunc*, pro *non*. Pag. 246, ver. 36. lege *Lucianus*, pro *Luciccianus*. Pag. 293. lege NAZIANZ. pro NANZIANZ. Pag. 312, ver. 17. lege SYMMACHVS, pro SXMMACHVS. Pag. 319, ver. 2. lege *nominatim*, pro *nominarim*. Pag. 324, ver. 18. lege *oſtendit*, pro *oſtenit*. Pag. 338, ver. 16. lege ἤθη, pro ἤθης. Pag. 360, ver. 4. lege NIC. pro IO. Pag. 396, ver. 12. lege CIƆIƆCLXVIIII, pro CIƆIƆCLVIIII. et ver. 19. lege *I, 2, 9, 21.* pro *I, 29, 21.* Pag. 414, ver. 34. lege *tom. I, p. 136.* pro *tom. IIII, p. 178.* Pag. 475, ver. 22. lege *paene*, pro *pane*.

